T. C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

KOSOVA TÜRKLERİNİN SİYASAL ÖRGÜTLENME GİRİŞİMLERİ: KOSOVA DEMOKRATİK TÜRK PARTİSİ

SENCAR KARAMUÇO

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM KAMİL

EDİRNE 2018

T. C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

KOSOVA TÜRKLERİNİN SİYASAL ÖRGÜTLENME GİRİŞİMLERİ: KOSOVA DEMOKRATİK TÜRK PARTİSİ

SENCAR KARAMUÇO

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM KAMİL

EDİRNE 2018

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

SENCAR KARAMUÇO tarafından hazırlanan **"KOSOVA TÜRKLERİNİN SİYASAL ÖRGÜTLENME GİRİŞİMLERİ: KOSOVA DEMOKRATİK TÜRK PARTİSİ"** konulu **Doktora** Tezi Savunma Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 33. - 34. maddeleri uyarınca **5 EKİM 2018 CUMA GÜNÜ SAAT 14.^{00}'da** yapılmış olup, tezin **KABUL EDİLMESİNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Hasan Berke DİLAN	Kabul edilmesine	
Doç. Dr. Cemile Arıkoğlu ÜNDÜCÜ	Kabul edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Müzehher YAMAÇ	Kabul edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Nesrin KENAR	Kabul edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim KAMİL (Danışman)	Kabul edilmesine	

(*) Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında **"Kabul Edilmesine / Red Edilmesine / Düzeltilmesine"** seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekmektedir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10215380
Yazar Adı / Soyadı	SENCAR KARAMUÇO
T.C.Kimlik No	99454132108
Telefon	0
E-Posta	karamucos@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Kosova Türklerinin Siyasal Örgütlenme Girişimleri: Kosova Demokratik Türk Partisi
Tezin Tercümesi	Political organization initiatives of Kosovo Turks: Kosovo Democratic Turkish Party
Konu	Uluslararası İlişkiler = International Relations
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı
Tez Türü	Doktora
Yılı	2018
Sayfa	603
Tez Danışmanları	DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM KAMİL PROF. DR. HASAN BERKE DİLAN DOÇ. DR. CEMİLE ARIKOĞLU ÜNDÜCÜ
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	Kosova, Türk Toplumu, Türk Demokratik Birliği, Kosova Demokratik Türk Partisi, anayasa, seçimler, Türkiye Cumhuriyeti, Mahir Yağcılar.

05.10.2018

İmza:.....

ÖZET

Bu çalışmada "Kosova Türklerinin Siyasi Örgütlenme Girişimleri: Kosova Demokratik Türk Partisi konulu çalışma inşacı kuram çerçevesinde ele alınmıştır. Konunun anlaşılabilirliği açısından Kosova'nın kısa bir tarihi arka planı çizilerek, ülkenin geçtiği üç önemli dönemi; Tito dönemi, Miloşeviç dönemi ve uluslararası toplum vesayeti altında dönemde yaşanan gelişmelere dikkat çekilmiştir. Bunu takiben, tarihsel süreç içerisinde Türk toplumunun varlık mücadelesi, örgütlenme girişimleri, hukuki statüsü ve gelişen olaylara karşı duruşu, söylemi ve mücadeleleri ele alınmıştır. Bu çerçevede, Türk toplumunun varlığını etkileyen önemli gelişmeler nice ki; baskı politikaları, yönetim değişiklikleri, sayımlar, göç olgusu ve devletin azınlık politikaları da irdelenerek, bunların Türk toplumuna etkisi ve Türk toplumunun bunlara refleksleri yansıtılmaya çalışılmıştır. Çalışmada ayrıca, Doğru Yol Derneğinden başlayarak, Türk Demokratik Birliği'nin kuruluşu, Kosova Demokratik Türk Partisine dönüşümü, bölünmesi ve diğer partilerin kurulması konuları üzerinde durulmuştur. Bunun dışında tezin ana aktörü olan, Kosova Demokratik Türk Partisinin ülkenin iç ve dış politikadaki gelişmelere yaklaşımı, söylemi ve eylemleri de örneklerle açıklanarak, çizmeye çalıştığı devletçi politikası örneklerle yansıtılmaya çalışılmıştır. Türk toplumunun ülkede düzenlenen yerel ve genel seçimlere katılımları çerçevesinde seçim platformları, seçim çalışmaları ve seçim sonuçları da karşılaştırılarak, elde edilen başarı ve başarısızlıkların altı çizilmiştir. Seçim sonuçlarından sonra toplumun temsiliyeti ve temsilcilerin yaptıkları çalışmalara da yer verilen çalışmada Türk toplumun geleceği için birlik ver beraberliğin taşıdığı önemin de altı çizilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kosova, Türk Toplumu, Türk Demokratik Birliği, Kosova Demokratik Türk Partisi, anayasa, seçimler, Türkiye Cumhuriyeti, Mahir Yağcılar.

ABSTRACT

This study is heavily based on "Political organization initiatives of Kosovo Turks: Kosovo Democratic Turkish Party" is adrressed within the constructivist theoretical framework. In terms of comprehensibleness of the study, Kosovo`s short historical backgroung is considered in the three important period that is passed by the country: Tito era, Milosevic era and International Community custody emerging developements during the period. Following this, the existential struggle of turkish society, organizational initiatives, their legal status and po

sition, attitude towards the facts, statements and struggles are adressed within historical process. In this context, important developements affecting the existence of Turkish society like: repression policies, governing varieties,census, migration fact and state minority policies and it`s effects to the Turkish society and the reflects of Turkish society were examined and tried to be reflected. This study also considers the establishment of Turkish Democratic Union, it`s transformation to Kosovo Democratic Turkish Party, it`s dislocation and establishment of the other parties starting from the Right Path Association. Except this, study will review approaches of the Kosovo Democratic Turkish Party which is main character of the thesis, against States domestic and foreign policy developments, discourses and actions were also explained with examples including the statist policy too. The achievements and failures of the Turkish society are highlighted by comparing election platforms, election practices and election results within the framework of participation level in local and general elections held in the country. Then by the election results, through showing the society representativeness and their mission, study emphasizes the importance of the unity and solidarity for the future of Kosovo Turks.

Keywords: Kosovo, Turkish Society, Turkish Democratic Union, Kosovo Democratic Turkish Party, Constitution, Elections, Turkish Republic, Mahir Yağcılar.

ÖN SÖZ

Kosova Türkleri tarih boyunca değişen her rejim, dönem ve yönetim karşısında kimliğini, dilini, dinini, kültür – sanatını, örf ve adetleri korumak adına her zaman bir mücadele içinde olmuştur. Bu mücadele, dönemlerin şartlarına göre değişiklik arz ettiğinden, etki ve tepkiler de farklılık göstermiştir. Fakat buradaki en önemli detay, ne olursa olsun Türk olmaktan vazgeçilmediği gibi mücadeleden de kaçılmamış olmasıdır. Dönemsel şartlara endeksli olarak hukuki statüsünde oynama yaşanmasına rağmen hiçbir zaman mücadeleci ruhundan taviz vermeyen Kosovalı Türkler, hiçbir zaman dünle yetinmeyerek, yarınları için savaşımlarına aralıksız devam etmiştirler.

Toplumsal tepkinin gösterilemediği ortamlarda bazen bir çatı altında, bazen de bireysel olarak mücadeleden kaçınmayan Türkler, halen bu mücadeleci ruhunu kaybetmeden Kosova'da varlığını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Dönemin şartlarına uygun olarak ilk önce evlerinde, sonra okullarda, okuldan sonra dernek çatısı altında, demokratik dönemde de siyasi oluşumları çerçevesinde toplumsal temsiliyet peşinde koşmuşturlar, halen de koşmaya devam ediyorlar. Türk toplumunun en önemli özelliği, devlet yönetimine karşı bir başkaldırı politikası gütmediği gibi iç ve dış politikada devletçi bir çizgide yürümeye özen göstererek, Kosova'yı kendi vatanı olarak benimsemiş olmasıdır.

Toplumsal haklar çerçevesinde yönetim anlamında en yüksek temsiliyet hakkına ulaşan Türk toplumu, özellikle üst düzey mevkileri konusunda aralarında büyük bir yarış içine girmişlerdir. Bu yarışlar çetin ve zorlu olmasından kaynaklı, oyuncu değişiklikleri başta olmak üzere; transferler, kadro dışılar ve takımdan ayrılmaların da sıklaştığı gözlenmektedir. Fakat, tarihsel süreçte takım olmayı başarmış olan Türk toplumunun, önümüzdeki sezonda geçmişi örnek alarak, kendisine çeki düzen vermesi ve profesyonelleşmeye ağırlık vermesi kaçınılmazdır. Aksi halde ataların yüzyıllardan beri vermiş olduğu varlık ve temsiliyet mücadelesi, ayaklar altına alınarak, Türk tarihe de ihanet edilmiş olunacaktır.

Bu çalışmada da temel amaç, ülkedeki diğer toplumlara da örnek veren Türk toplumunun siyasi örgütlenmelerini uluslararası ilişkilerin inşacı kuramı çerçevesinde ele alarak, literatüre Kosova Türk Toplumunun dünü, bugünü ve yarınını yansıtacak bir eser kazandırmaktır.

Tezin bu aşamaya gelmesinde her türlü desteği ve özgüveni sunan değerli tez hocam Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Kamil'e, tez jürisinde katkı sunan Prof. Dr. Hasan Berke Dilan ve Doç. Dr. Cemile Arıkoğlu Ündücü'ye, tez savunmamda yer alan öğretim üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Nesrin Kenar ve Dr. Öğr. Üyesi Müzehhen Yamaç'a, ders kayıt süreçlerimin aranan yüzü Murat Yorulmaz'a, kaynak temini konusunda destek olan Şerafettin Ömer, Halim Gora'ya Ulusal Kütüphanede kaynak taramasında destek sunan dava arkadaşım Ebru Zborça'ya, bireysel görüşme gerçekleşriediğim değerli siyasetçi ve bilim insanlarının yanı sıra adını anamadığım fakat katkısı geçen herkese teşekkürü bir borç biliyorum.

Akademik teşekkürlerden sonra da beni ben eden; başta Atam Fevzi Karamuço'ya, annem Müdesir Sultana, sevgili eşim Merve'ye, kardeşlerim Barış ve Hakan'a minnettarlığını sunarken, bu çalışmamı da hayatıma renk katarak dahil olan kızım Duru'ya ithaf etmek istiyorum...

Sencar Karamuço

2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET

ABSTRACT

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR X

KISALTMALAR XII

GİRİŞ 1
1. Analitik Yapı 4
2. Amaç 7
3. Kuramsal Çerçevesi: İnşacı kuram 8
4. Varsayımlar 14
5. Kapsam ve Sınırlılıklar 14
6. Yöntem 16

I. BÖLÜM
TARİHSEL SÜREÇTE KOSOVA SORUNU

1. Tarihsel Süreç İçerisinde Kosova Sorunu, Cumhuriyetin Kurulması ve Yeni Devlet Yapısı 17
1.1. TİTO döneminde ve Kosova 18
1.1.1. Rankoviç terörü ve protestolar 21
1.1.2. Sırp Esaretinden Özerk Bölgeye; 1974 Anayasası 24
1.1.3. Sorunların Başlangıcı; TİTO'nun Ölümü 26
1.1.4. 1981 Öğrenci Hareketleri ve Bağımsız Kosova talepleri 27
1.4.1.1. Protestoların arka planı 30
1.1.5. Sırp Memorandumu ve artan milliyetçi duyguları 31
1.2. Miloşeviç dönemi ve Kosova 33
1.2.1. Yeni anayasa ve özerkliğin kaldırılması 34
1.2.2. Kaçanik Anayasası ve yedinci cumhuriyet 36
1.2.3. Alternatif politikalar ve LDK'nın kurulması 38
1.2.4. Kosova'nın tanınmayan bağımsızlık ilanı 40
1.2.5. Yugoslavya'da iç savaş ve uluslararası Konferansalar 42
1.2.5.1. Yugoslavya'yı parçalanmaya götüren; iç savaş 42
1.2.5.2. Brion Deklarasyonu 46
1.2.5.3. Lahey Konferansı ve Badinter Komisyonunun raporu 47
1.2.5.4. Gözlemci statüsü ve Kosova Memorandumu 47
1.2.5.5. Cenevre Konferansı ve ikili görüşmeler 49
1.2.5.6. Dayton Anlaşması ve Kosova Sorunu 50
1.2.6. Pasif Direnişten; Silahlı Direnişe 52

1.2.6.1. Kosova Kurtuluş Ordusu UÇK'nın kuruluşu 52
1.2.7. Kosova Sorununun Uluslararası Nitelik Kazanması 54
1.2.7.1. Rambouillet Konferansı ve Geçici Hükümetin kurulması 57
1.2.7.2. Sırpların uzlaşmaz tutumu ve NATO müdahale süreci 63
1.3. Uluslararası toplum yönetimi ve Yeni Düzen 66
1.3.1. Geçici Hükümetin kurulması ve tartışmalar 67
1.3.1.1. Geçici hükümetin Başbakanı Hashim Thaçi 69
1.3.2. Yeni hükümetin kurulması ve sorumluluklar 74
1.3.2.1. Priştine ve Belgrad arasında teknik görüşmeler 75
1.3.2.2. Kosova için standartlar 77
1.3.2.3. Statükoya tepki ve müzakerelere yeşil ışık 78
1.3.2.4. Müzakere Yöneticisi Ahtisari ve taraflar arası görüşmeler 79
1.3.2.4.1. Kosova'da gelişmeler ve heyetin oluşturulması 80
1.3.2.4.2. Viyana görüşmeleri ve Ahtisari öneri planı 82
1.3.2.4.3. Statü görüşmeleri için ek 120 gün 84
1.3.3. Bağımsızlık İlanı ve Bağımsız Kosova Cumhuriyeti 86
1.3.3.1. Kosova Cumhuriyetinin Yapısı 86
1.3.3.1. Cumhurbaşkanı ve yetkileri 87
1.3.3.3. Kosova Hükümeti ve yetkileri 89
1.3.3.4. Kosova Meclis Yapısı ve yetkileri 90
1.3.3.5. Topluluk hak ve yükümlükleri 93

II. BÖLÜM
İNŞACI KURAMI ÇERÇEVESİNDE KOSOVA TÜRKLERİNİN SİYASİ ÖRGÜTLENME GİRİŞİMLERİ: TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİNİN KURULMASI VE KOSOVA DEMOKRATİK TÜRK PARTİSİNE DÖNÜŞÜMÜ

2.1. Tarihsel süreçte Türk Toplumunu durumu, hukuksal statüsü ve temel sorunlar 97
2.1.1. Hukuki belgeler ve Kosova Türk Toplumunun statüsü 98
2.1.1.1. Tito Anayasası ve Türk varlığı 98
2.1.1.2. 1951 hukuksal belgeler ve kazanımları 100
2.1.1.3. 1953 - 1963 Kosova Tüzükleri ve Türkler 101
2.1.1.4. 1974 Anayasası ve Kosovalı Türkler 103
2.1.1.5. 1977 Dil Yasası ve Türkçe 107
2.1.1.6. 1989 Anayasası ve hakların gerilemesi 108
2.1.1.7. Anayasal Çerçeve ve kazanımlar 109
2.1.1.8. Kosova Cumhuriyeti Anayasası ve temsiliyet kazanımları 110
2.1.2. Sayım süreçleri ve Türk Toplumu 114
2.1.2.1. 1948 Sayımları ve Kosova Türkleri 115
2.1.2.2. 1951 Sayımları ve Kosova Türkleri 115
2.1.2.3. 1953 Sayımları Kosova'da Türk varlığının nişanesi 116
2.1.2.4. 1961-1971 Sayımları ve baskılar 117

2.1.2.5. 1981 ve 1991 sayımları ve varlık mücadelesi 119
2.1.2.6. 2011 Nüfus sayımları ve Türk Toplumunun imtihanı 120
2.1.2.6.1. Sayım hazırlıkları ve toplumsal söylemler 121
2.1.2.6.2. Sayım süreci ve etkinlikler 124
2.1.2.6.3. Nüfus sayım sonuçları ve resmi Türk varlığı 127
2.1.3. Göç dalgası ve Kosovalı Türkler 128
2.2. Tarihsel süreç içerisinde Türk Toplumu; Dernekten Birliğe 132
2.2.1. Doğru Yol Derneği'nin kurulması 132
2.2.1.1. Doğru Yol ve Toplumsal sorumluluk 136
2.2.2. Yeni Hayat Derneğinin kurulması 138
2.2.3. Çok partili sisteme geçiş ve hareketlenmeler 138
2.2.2.1. Türk toplumunu siyasi örgütlenmeye götüren nedenler 139
2.2.2.1.1. Türk temsilcilerin yetersizliği 139
2.2.2.1.2. Toplumsal beklentiler 141
2.2.2.1.3. Kendi davasının savunucusu olma talebi 142
2.2.3. Kosovalı Türklerin ilk siyasi girişimi; Birliğin kurulması 144
2.2.3.1. Birliğin kuruluşuna tepkiler 147
2.2.3.2. Birliğin tüzüğü ve örgütlenme girişimleri 150
2.2.3.3. Yugoslavya genelinde birliğin kurulması 152
2.2.3.4. Birlikten; siyasi partiye 153
2.2.3.5. Türk Halk Partisinin kuruluşu 155
2.2.3.6. Birliğin süreçte izlediği politikalar 156
2.2.3.6.1. Kamu idarelerini boykot ve paralel yapılanmalar 156
2.2.3.6.1.1. Grev sürecine dahil olan bir kısım 159
2.2.3.6.2. Türk Demokratik Birliği ve Nüfus sayımları 161
2.2.3.6.3. Birliğin seçimlere katılımı 162
2.2.3.6.4. Eğitimle ilgili politikalar 165
2.2.3.6.6. Prizren'de yeni bölünme ve iki şube 173
2.2.3.7. İç mücadele ve Kosova sorunu 173
2.2.3.7.1. Birliğin Kosova sorununa çözüm önerileri 178
2.2.3.8. Rambouilet görüşmeleri ve Türk Toplumu 179
2.2.3.9. Uluslararası Dönem ve Türk Demokratik Birliği 181
2.2.3.9.1. Savaştan sonra temsiliyet sorunu; partiler arası çekişme 183
2.2.3.9.2. Partinin Yeni Başkan; Mahir Yağcılar 189
2.2.3.9.3. Partinin isim değişikliği tartışmaları 191
2.2.4. Birlikten, Kosova Demokratik Türk Partisine 192
2.2.4.1. Parti içinde çekişmeler ve yeni partiler 194
2.2.4.1.1. Olaylı kongre ve Mahir Yağcılar yeniden başkan 195
2.2.4.1.2. Parti tüzüğü değişimi ve sorunların başlangıcı 198
2.2.4.1.2.1. Tüzüğün yasallığının tartışılması 200
2.2.4.1.2.2. Arif Bütüç'ün ihracı ve bölünme kıvılcımları 201
2.2.4.1.2.3. Görevden alınmalar ve merkezi atamalar 204
2.2.4.1.2.4. Seçim Komisyonu kararı ve yeni mücadeleler 209
2.2.4.1.2.5. Bir araya getirme girişimleri 213
2.2.4.1.3. Partinin bölünmesi ve üç partili dönem 215
2.2.4.1.3.1. Kosova Türk Birliğinin kurulması 216

III. BÖLÜM

KOSOVA'NIN İÇ VE DIŞ POLİTİKASINDA KOSOVA DEMOKRATİK TÜRK PARTİSİNİN ROLÜ VE ÖNEMİ

3.1. Kosova'da Türk Toplumunu etkileyen olaylara KDTP'nin yaklaşımı 218
3.1.1. Türkçe'nin resmiyeti ve Kosova Türk Toplumu 218
3.1.1.1. Uluslararası Yönetim ve Türkçenin durumu 219
3.1.1.1.1. Uluslararası yönetimin Türkçe kararı ve Birliğin tutumu 219
3.1.1.1.2. Kouchner'e toplumsal tepkiler 221
3.1.1.1.3. Türkiye'nin olaya müdahalesi ve Türkiye çıkarmaları 224
3.1.1.2. Nüfus kayıt süreci ve Türk Demokratik Birliği 227
3.1.1.2.1. Türkçe'nin resmiyetinin tanınmasına tepki olarak; Boykot 228
3.1.1.2.2. Kayıt sürecinin boykot edilmesine verilen tepkileri 230
3.1.1.2.3. Kouchner'in Türkçeye son önerisi 231
3.1.1.2.4. Formların Türkçe basılması ve Türklerin kayıt süreci 233
3.1.1.3. Anayasal Çerçeve ve Türk Toplumu 235
3.1.1.3.1. Anayasal Çerçeveye değişiklik önerileri sürecinde Türkçe 237
3.1.1.4. Standartlar süreci ve Türkçe 239
3.1.1.4.1. Diller yasasına doğru 241
3.1.1.4.2. KDTP'nin Dil yasası için önerileri 242
3.1.1.5. Dillerin Kullanımı Yasası ve Türkçeye kısıtlama 243
4.1.1.5.1. Yasaya Sivil Toplumdan tepkiler 247
3.1.1.5.2. Dillerin Kullanım Yasası ve Türkçe 249
3.1.1.6. Anayasanın yapım süreci ve tartışmalar 251
3.1.1.6.1. Toplumun Anayasanın 5'nci maddesine önerisi 252
3.1.1.6.2. Türk vekiller; Anayasaya hayır dedi 254
3.1.1.6.3. Kosova Anayasası ve Türkçe 256
3.1.1.7. Türkçenin resmiyeti ve bugünkü durumu 257
3.1.2. Devletleşme Süreci ve Türk Toplumu 259
3.1.2.1. Viyana'da Priştine ve Belgrad teknik görüşmeler 259
3.1.2.1.1. Türk Toplumunun görüşmelerle ilgili tutumu 260
3.1.2.2. Kosova için standartlar süreci 261
3.1.2.2.1. Standartlar ve Türk Toplumu 262
3.1.2.2.1.1. Partinin standartların uygulanmasına önerisi 264
3.1.2.3. Kosova nihai statü görüşmeleri 265
3.1.2.3.1. Görüşmelere partinin bakışı ve tutumu 266
3.1.2.4. Ahtisaari'nin Çözüm Öneri Raporu 268
3.1.2.4.1. Athisari Planı ve Kosova Türk Toplumu 269
3.1.2.4.2. Türk Sivil Toplumunun Ahtisari Planına bakışı 271
3.1.2.4.3. Taraflar arası görüşmeler ve Türk toplumunun tutumu 273
3.1.2.5. Bağımsızlık ilanı ve Türk Toplumunun tutumu 275
3.2. Dış Politika; Komşularla ve uluslararası kuruluşlarla ilişkiler ve partinin tutumu 277
3.2.1. Kosova'nın Komşularla İlişkiler ve Türk Toplumu 277
3.2.1.1. Sırbistan'la ilişkiler 278
3.2.1.1.1. Diyalog sürecinin başlatılması ve ilişkiler 279
3.2.1.1.1.1. Partinin tarafların diyalogunda rolü ve bakışı 281

3.2.1.1.2. Kosova'da Sırp Belediyeler Birliği'nin Kurulması.....282
3.2.1.1.2.1. Belediyeler Birliğine sürecine partinin bakışı.....284
3.2.1.1.3. Bölünmüş Mitroviça sorunu.....285
4.2.1.1.3.1. Partinin Mitroviça olaylarına bakışı.....286
3.2.1.2. Karadağ'la ilişkiler ve temel sorunlar.....287
3.2.1.2.1. Kosova'daki Karadağlı azınlığının hukuki statüsü.....287
3.2.1.2.2. İki ülke arasındaki sınır sorunu.....288
3.2.1.2.2.1. Yeni hükümet ve yeni arayışlar.....296
3.2.1.2.3. Partinin sınır anlaşmasına bakış açısı.....301
3.2.2. Kosova'nın Avrupa Birliği ile İlişkileri ve Türk Toplumu.....303
3.2.2.1. Kosova'nın Avrupa Birliği serüveni.....303
3.2.2.1.1. Birinci adım olarak İzleme Mekanizması.....304
3.2.2.1.2. Fizibilite çalışmaları ve reformlar.....306
3.2.2.1.3. İstikrar ve Ortaklık Müzakere Süreci.....310
3.2.2.1.4. Vize muafiyeti süreci ve reformlar.....315
3.2.2.1.5. Kosova Demokratik Türk Partisi ve ülkenin Avrupa serüveni 321
3.2.3. Birleşmiş Milletler ve Kosova ilişkileri.....321
3.2.3.1. Güvenlik Konseyi'nin 1244 kararı ve vesayet yönetimi.....322
3.2.3.2. Bağımsızlık ve Adalet Divanının kararı.....325
3.2.3.3. Dipnot kararı ve bölgesel temsiliyet.....326
3.2.4. Kosova ile Türkiye İlişkileri.....328
3.2.4.1. Türkiye'nin devletleşme sürecine desteği.....328
3.2.4.1.1. Tanıma ve tanıtma sürecinde Türkiye'nin girişimleri.....329
3.2.4.1.2. Şartlı bağımsızlığın son bulması ve Türkiye'nin tutumu.....333
3.2.4.1.3. Türkiye'nin Sırbistan ile diyaloga bakış açısı.....334
3.2.4.2. İki ülke arasında ekonomik ilişkiler.....336
3.2.4.2.1. Ekonomik işbirliği ve Türk yatırımları.....336
3.2.4.2.2. Özelleştirme süreci ve Türk sermeyesi.....338
3.2.4.2.3. Serbest Ticaret anlaşması ve halen uygulanmaması.....344
3.2.4.3. Tarih kitaplarındaki Türk düşmanlığı ve düzeltme girişimleri.....346
3.2.4.4. Konsolosluğa ve Türk Bayrağına saldırı.....351
3.2.4.5. Türkiye ve Türk Toplumu ilişkileri.....358
3.2.4.5.1. Destek bulmayan; çifte vatandaşlık.....358
3.2.4.5.2. Yüksek öğretimde değişiklikler ve tepkiler.....361
3.2.4.5.3. Yeni bir alternatif; Yüksek Öğretim bursları.....364

IV. BÖLÜM
KOSOVA DEMOKRATİK TÜRK PARTİSİNİN SEÇİMLERE KATILIMI, PARTİYİ VE TOPLUMU ETKİLEYEN GELİŞMELER

4.1. Kosova'da Genel Seçimler ve Türk Toplumu.....366
4.1.1. Toplumsal Birlik ve 2001 seçimleri.....366
4.1.1.1. Seçim sonuçları ve partinin ilk seçim zaferi.....369
4.1.2. 2004 Seçimleri ve Türk Toplumu.....372
4.2.2.1. Üç Türk milletvekili ve temsiliyet.....375
5.2.3. 2007 Seçimleri ve Bağımsız Türk Milletvekili Adayı.....381

4.1.3.1. Seçim kampanya dönemi ve çalışmalar 382
4.1.3.2. Seçim sonuçları ve Türk Toplumu 384
4.1.4. İki Türk Partisinin katıldığı 2010 seçimleri 387
4.1.4.1. Kampanya süreci ve karşılıklı söylemler 388
4.1.4.2. Türkiye'nin seçim sürecine desteği 389
4.1.4.3. Seçim sonuçları ve Türk Toplumu 391
4.1.5. Parçalanmanın gölgesindeki 2014 genel seçimleri 393
4.1.5.1. Seçimlerin ilanı ve ortak liste söylemi 395
4.1.5.2. Partilerin aday listeleri ve beklentiler 398
4.1.5.3. Kampanya dönemi ve etkinlikler 400
4.1.5.3.1. KDTP'nin etkin kampanya dönemi 401
4.1.5.3.2. KTAP seçim kampanya süreci 405
4.1.5.5. Hükümet kurma krizi ve koalisyon ortaklığı 409
4.1.6. 2017 seçimleri ve partide gruplaşmalar 413
4.1.6.1. Seçim kampanya süreci ve söylemler 416
4.1.6.1.1. Demokratik Partinin seçim çalışmaları 416
4.1.6.1.2. Adalet Partisinin seçim kampanya süreci 420
4.1.6.2. Seçim sonuçları ve zafer; Kosova Demokratik Türk Partisinin 421
4.1.6.3. Koalisyon görüşmeleri ve hükümette temsiliyet 424
4.1.6.4. Atama süreci ve partinin işlevselliğini kaybetmesi 426
4.2. Kosova'da Yerel Seçimler ve Türk Toplumu 433
4.2.1. 2000 Belediye Seçimleri ve Birliğin seçimlere katılamaması 433
4.2.1.1. Seçim kaydının yapılması ve aday sorunu 434
4.2.1.2. Kouchner'in tutarsızlığı ve seçim sonuçları 435
4.2.1.3. Türk temsilcilerin atanması ve temsiliyet hakkı 437
4.2.1.4. TDB ve THP arasında temsiliyet tartışmaları 438
4.2.2. Resmi kazanımların alındığı 2002 Seçimleri 441
4.2.2.1 KDTP'nin seçim kampanya dönemi 442
4.2.2.2. Seçim sonuçları ve KDTP'nin Prizren'de büyük zaferi 444
4.2.2.3. Prizren'de KDTP koalisyon ortağı 445
4.2.2.4. Prizren'de yaşanan sorunlar ve KDTP'nin tutumu 446
4.2.3. 2007 Yerel Seçimleri ve Türk Toplumu 448
4.2.3.1. Seçim kampanya dönemi ve söylemler 449
4.2.3.2. Kampanyanın hız kazanması ve TRT sanatçılarının konserleri 450
4.2.3.3. Seçim sonuçlarının açıklanması ve oyların iptal edilmesi 451
4.2.3.4. Prizren'de koalisyon ortağı KDTP 452
4.2.3.5. Prizren Belediye logosu ve sorunlar 453
4.2.4. 2009 Yerel Seçimleri ve temsiliyet yarışı 454
4.2.4.1. Liste hazırlık süreçleri ve adaylık çalışmaları 454
4.2.4.2. Seçim kampanya süreci ve etkinlikler 456
4.2.4.3. Seçim sonuçları ve temsiliyet 458
4.2.4.4. İlk Türk Belediye Başkanı: Arif Bütüç 460
4.2.4.5. Prizren'de koalisyon ortaklığı ve üst düzey temsiliyet 461
4.2.4.6. Prizren belediyesi logosuna Anayasa mahkemesi kararı 462
4.2.5. Bölünmüşlük gölgesindeki 2013 Seçimleri 465
4.2.5.1 Seçimlerden beklentiler ve söylemler 465
4.2.5.2. Aday listelerinin hazırlanması ve büyük yarış 467

4.2.5.3. Ortak Prizren Belediye Başkan Adayı: Ramadan Muja.....470
4.2.5.4. Kampanya dönemi ve parti etkinlikleri.....472
4.2.5.4.1. Kosova Demokratik Türk Partisinin seçim kampanyası.....472
4.2.5.4.1.1. Prizren söylemi ve seçim etkinlikleri.....473
4.2.5.4.1.2. Mamuşa Belediye Başkan Adayı Abdülhadi Krasniç.....475
4.2.5.4.1.3. Diğer şehirlerdeki kampanyalar.....476
4.2.5.4.2. Kosova Türk Adalet Partisin seçim kampanya dönemi.....478
4.2.5.4.3. Priştine'de seçim süreci ve karşılıklı söylemler.....479
4.2.5.5. Seçim sonuçları ve partilerin başarıları.....481
4.2.5.6. Yerel yönetimlerde temsiliyet hakları.....483
4.2.6. 2017 Seçimleri ve Mamuşa Belediyesi çekişmesi.....484
4.2.6.1. Liste hazırlık süreci ve adaylar.....484
4.6.1.1. Belediye Başkan adaylarının belirlenmesi.....485
4.6.1.2. Belediye listeleri ve başarı beklentileri.....486
4.2.6.2. Kampanya süreci ve siyasi söylemler.....490
4.2.6.2.1. Mamuşa'da seçim yarışı ve karşılıklı atışmalar.....490
4.2.6.2.1.1. Abdülhadi Krasniç ve Mamuşa söylemi.....491
4.2.6.2.1.2. Arif Bütüç ve seçim çalışmaları.....492
4.2.6.2.2. Prizren'de seçim kampanya süreci.....493
4.2.6.3. Seçim sonuçları ve kazanılan başarılar.....498
4.2.6.3.1. Mamuşa'da zafer Abdülhadi Krasniç'in.....501
4.2.6.3.2. Prizren'de koalisyon anlaşması ve tepkiler.....503
4.2.6.3.3. Prizren'de koalisyon ve üst düzey temsiliyet.....507
4.2.6.4. KTAP partisi kapatıldı.....509

SONUÇ.....512

TABLOLAR

Tablo 1: 2001 Genel Seçimlerde yarışacak olan KDTP milletvekili listesi çizelgesi

Tablo 2: 2001 Genel Seçimlerinde KDTP'nin ülke genelinde almış olduğu oy çizelgesi.

Tablo 3: 2007 Genel Seçimlerinde meclise girmeyi hak kazanan Türk milletvekili listesi.

Tablo 4: İki Türk partisinin 2010 seçimlerindeki oy dağılımı tablosu.

Tablo 5: Türk milletvekili listesi ve aldıkları oylar listesi.

Tablo 6: KDTP'nin 2014 Genel Seçimlerinde yarışacak milletvekili listesi.

Tablo 7: KTAP'in 2014 Genel Seçimlerinde yarışacak milletvekili listesi.

Tablo 8: İki Türk Partisinin ülke genelinde aldıkları oy tablosu

Tablo 9: İki partinin şubelerinin bulunduğu şehirlerdeki oy dağılımı tablosu

Tablo 10: KDTP'nin milletvekili adaylarını oy dağılımı tablosu.

Tablo 11: KDTP'nin 2017 Genel Seçimler milletvekili listesi.

Tablo 12: KTAP'in 2017 Genel Seçimler milletvekili listesi.

Tablo 13: İki Türk Partisinin Kosova genelinde almış olduğu oy çizelgesi

Tablo 14: KDTP Milletvekili adaylarının oy dağılım çizelgesi.

Tablo 15: KTAP milletvekili adaylarının oy dağılım çizelgesi.

Tablo 16: KDTP'nin 2007 Yerel Seçimlerinde şehirlere göre oy dağılımı.

Tablo 17: KDTP Prizren Şubesi Belediye Meclis üyeler listesi.

Tablo 18: KDTP'nin yarıştığı belediyelerdeki oy oranı ve yüzdelik değeri

Tablo 19: KDTP'nin belediyelerde kazanmış olduğu meclis üyeleri listesi

Tablo 20: KDTP Belediye Başkan Adaylarının oy dağılımı.

Tablo 21: KDTP Prizren Belediye Meclis Adayları listesi.

Tablo 22: KTAP Prizren Belediye Meclis Üyeleri Listesi.

Tablo 23: KDTP Priştine Belediye Meclis Adayları listesi.

Tablo 24: KTAP Priştine Belediye Meclis Adayları listesi.

Tablo 25: Partilerin yerel seçimlerde almış olduğu toplam oy çizelgesi

Tablo 26: Mamuşa Belediye Başkanlık Seçim sonuçları çizelgesi

Tablo 27: KDTP Prizren Belediye Meclisi Adaylar Listesi.

Tablo 28: KDTP Mamuşa Belediye Meclisi Adaylar Listesi.

Tablo 29: KDTP Priştine Belediye Meclisi Adaylar Listesi.

Tablo 30: KDTP Mitroviça Belediye Meclisi Adaylar Listesi.

Tablo 31: KDTP Vuçıtırn Belediye Meclisi Adaylar Listesi.

Tablo 32: KDTP Lipyan Belediye Meclisi Adaylar Listesi.

Tablo 33: Türk partilerinin yarıştıkları belediyelerdeki oy dağılımları.

Tablo 34: Türk toplumunu belediyelerde temsil etme hakkı kazanan meclis üyeleri çizelgesi

Tablo 35: Mamuşa Belediye Başkan adaylarının oy dağılımı çizelgesi.

KISALTMALAR

AB – Avrupa Birliği

AK – Avrupa Komisyonu

AP – Avrupa Parlamentosu

AAD – Avrupa Adalet Divanı

AAK – Kosova'nın Geleceği İttifakı

AGİT – Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı

AVNOY - Yugoslavya Antifaşist Ulusal Kurtuluş Konseyi

BM – Birleşmiş Milletler

BMGK- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

KDTP – Kosova Demokratik Türk Partisi

KTAP – Kosova Türk Adalet Partisi

KTB – Kosova Türk Birliği

LDK – Kosova Demokratik Birliği

MSK – Merkez Seçim Komisyonu

MYK – Merkez Yönetim Kurulu

PDK – Kosova Demokratik Partisi

TBMM – Türkiye Büyük Millet Meclisi

TC – Türkiye Cumhuriyeti

TDB – Türk Demokratik Birliği

THP – Türk Halk Partisi

TİKA – Türkiye İşbirliği Kalkınma İdaresi

UNMIK – Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Misyonu

YHFC – Yugoslavya Halk Federatif Cumhuriyeti

YTB – Yurt Dışı Türkler Başkanlığı

YSC – Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyeti

GİRİŞ

Toplumlar, tarih boyunca bulundukları ortamda kendilerine yetme ve var olma mücadelesini vermektedirler. Bu mücadele örnekleri bazen zorlu ve baskılı bir şekilde yülütülürken, bazen de çevreyle sürekli bir etkileşim içinde olarak statükocu bir tavır çerçevesinde etliye butluya karışmadan kendi bu süreci yürütmektedirler. Ama genel itibariyle uluslararası toplumun temel aktörleri devletler olduğundan ve yapının da çıkar odaklı olduğu göz önünde bulundurursak, mücadelelerin zorlu bir süreci kapsadığı görülmektedir. Kosova Türk toplumu da bölge ve ülkede yaşanan değişiklikler karşısında her zaman hazır ol da beklemek ve taraflar arasında iktidar kavgasına dahil olmamaya özen göstermiştirler. Toplumsal bellek anlamında bu konuda başarılı oldukları gözlenirken, bireysel anlamada bazı kişilerin, çıkar ekseni çerçevesinde toplumsal söylemin dışına çıkarak, taraf oldukları gözlenmiştir. Bazen de bir kişinin yaptığı, bitin topluma ödetilme gibi bir yanılgının yaratılmasına ve Türk toplumunun belli etiketleri yapıştırılmasına neden olmuştur. Fakat genel itibariyle Türk toplumu anavatanı Türkiye'nin izlediği dış politika çerçevesinde bir tutum takınarak, gelişen olaylara bu çerçeveden bakmayı uygun görmüştür.

Kosova'nın sürekli tarafların birbirine karşı üstünlük kurma sahası olması ve sürekli patlamaya hazır bir barut fıçısı konumu nedeniyle, tarafların arasında çok sayıda değişik nitelikte mücadeleye sahne olmuştur. Bu süreçte bazen Türk toplumunun varlığı kabul edilirken, bazen de çıkarları doğrultusunda yok sayılmıştır. Değişen dönem şartları, iktidarların da Türk toplumuna yönelik politikalarının değişken olmasına doğrudan etki etmiştir. Tezle ilgili yapılan sınırlılıklar çerçevesinde ikinci dünya savaşından sonra kurulan Yugoslavya'nın baz alındığı noktasından hareketle, savaş sürecinde Türkçe şarkıları eşliğinde de işgalcilere karşı mücadele yürütülmesine rağmen yeni oluşturulan devletin ilk anayasasında Türklerin varlığından bahsedilmeyerek, Türkçe şarkılar unutulmuştur. Türk toplumunun varlığı bölgesel politikalar yüzünden kabul görmediği gibi bu politikaların suya düşmesinden sonra da başka bir topluluğa karşı varlığının kabul edilmesi, Kosova Türk toplumunun çoğunluğun politik manevralarından biri olduğu gerçeğini kanıtlamıştır. 1951 yılında Türkçe eğitimle ilgili kabul edilen önergeyle, Türk toplumu resmiyetini kazanırken, bu süreçten sonra varlık mücadelesini sürdürme

şansını yakalayacak olan Doğru Yol Derneğinin kurulması ise bu tarihin getirdiği en önemli kazanç niteliğindedir. Kültür ve sanat derneği olmasına rağmen tezin kuramsal çerçevesini oluşturan inşacı kuram bağlamında olaya bakacak olursak, kimliğin oluşumunda kültürün oynadığı rolden hareketle bu oluşum Kosova'da Türk varlığının bugünlere taşınmasında en önemli kilometre taşlarından birine denk gelmektedir. Kültür ve sanat faaliyetlerinin yanı sıra içinde barındırdığı edebiyat, yanın kolu gibi kollarıyla, gelecek nesillerin yetiştiği bir okul niteliğini de kazanmıştır. Tek partili sistemde milli kimliğin dışlandığı noktasından hareket ettiğimiz zaman derneğin yapmış olduğu faaliyetlerle toplumsal belleğin oluşumunda oynadığı rol daha çok bir şekilde gözlenmektedir.

Ülkede artan milliyetçi duyguların önüne geçilmesi adına değişen dünya şartlarına uymak adına ülkede tek partili sistemden çok partili sisteme geçişin kabulü Türk Toplumu açısından da önemli bir gelişme tekabül etmektedir. Toplumda tek tip düşüncenin önüne geçilmesi ve başka davaların savunucusu olmak yerine kendi davalarını gütmeyi yeğleyen Kosova Türk toplumu, yükselen milliyetçi akımdan da etkilenerek, 1990'da Kosova Türklerinin ilk siyasi örgütlenmesi olan Türk Demokratik Birliğini kurma cesaretini göstermiştirler. İlk olarak bir dernek statüsünde kurularak, halkta tek parti algınısın önüne geçilmek ve kaliteli kadroların dernek bünyesinde toplanmak amacı için yapılsa da eski kafalı bürokratlar dernek bünyesine katılmadıkları gibi üye oldukları diğer topluluk partilerinin siyasetine TDB'yi çekme pişkinliğini göstermiştirler. Hedeflenen amacın olamayacağını sezen yöneticiler, birilerinin taşeronu olmaktansa kendi davalarının kurbanları olması seçmiştirler. Savaş sürecine kadar her zaman gerek Türk, gerekse de diğer toplumların açık hedefinde olan TDB, özellikle Arnavut – Sırp çatışmasının ortasında kalmayarak, Türkiye Cumhuriyetinin de telkinleri doğrultusunda statükocu bir politika izlemeye çalışmıştır. Kosova sorununa uluslararası toplum denetiminde yapılan toplantılarda hiçbir zaman taraf olmayan Kosovalı Türkler, sürekli bu konuların dışlananı olmaktan kurtulamamıştır.

Uluslararası toplum öncülüğünde oluşturulan yeni dönemde de Kosovalı Türkler, bu sefer uluslararası yöneticilerin hedefine girerek, alınan ilk kararla Türk dili resmiyetini kaybetmiştir. Tarihsel süreçte verilen onca emek ve mücadele

Fransız Kouchner'in olaya Fransız bakmasıyla ilk darbesini yemiştir. Fakat bu olay özellikle Kosova'da yaşanan iç savaş döneminde toplumsal belleğin büyük bir darbe yediği düşünülürse ve bu karara tepki olarak yürütülen mücadele ve söylemler toplumda yeniden belleğin canlanmasına neden olmuştur. Kouchner'in aldığı kararından geri döndürmek ve yapılacak olan ilk nüfus kayıtlarında Türkçeyi korumak adına girilen mücadeleler, bugün bile kıskanılır bir seviyede yürütülmüştür. Bu süreçte Türklerin gözü o kadar karardı ki, ilk yapılan seçimlere katılmamayı da göze alarak, kayıt sürecini boykot etmekten korkmamıştırlar. Bu mücadele sonucunda da Türk toplumu talep ettiği seviyede haklarını kazanamamasına rağmen özellikle de temsiliyet açısında büyük kazanımlara kavuşmuştur. KDTP'nin de yapılan seçimlerde hatırı sayılır başarılar kat etmesi sonucunda iç 1990'larda sadece Prizren Belediyesinde Türk meclis üyesi kazanılabilecekken, yeni dönemde milletvekillerinin yanı sıra Türk Toplumu bakanlık mertebesinde de temsil edilme başarıları göstermiştirler.

Devletleşme süreci çerçevesinde Kosova Türk Toplumu her konuda devletçi bir politika izleyerek, ülkenin bağımsızlığa gitme sürecine açık destek vermiştir. Bu süreçte Kosova devletini temsilen yapılan toplantılara katılım konusunda istekli olmasına rağmen ailenin küçük çocuğu misali davranılarak, büyüklerin işlerine karıştırılmamıştırlar. Buna rağmen bu süreçte yapılan görüşme, hazırlanan hukuki süreçlere taş koymak yerine, sürece pozitif bakarak, destek olmaya çalışmıştırlar. Bu süreçte genel itibariyle Türk Dilinin resmiyeti konusunda ciddi bir mücadele örneği sunmalarına rağmen 1974 Anayasasında ulaşılan seviyeye ulaşılamamıştır. Bağımsızlık ilanı ve onu takiben anayasasının kabulüyle birlikte ülkede toplulukların hak ve yükümlülükleri belirlenirken, Türk dili belediyeler seviyesine indirgenirken, buna rağmen eğitim, temsiliyet ve istihdam konusunda eskiye nazaran daha geniş bir haklara sahip olurmuştur. Türkçenin bir kademe puan aşağıya düşürülmesi toplumsal tepkiyi beraberinde getirmesine rağmen hiçbir düzeltme getirmediği gibi şu an bile belediyeler seviyesinde Türk dilini resmiyeti tam anlamıyla kullanılmamaktadır.

Anayasal garantinin alınmasından sonra sadece var olan yasaların uygulanması görevi kalan KDTP yöneticileri, mücadele konularının azalmasından sonra kendi aralarında bir iktidar çatışmasına girmişlerdir. Milletvekili ve bakan

olma perspektifinin artması toplumda kişisel iştahların da artmasına neden olurken, ciddi bir şekilde parti içinde çıkar ilişkisinden dolayı gruplaşmaların da oluşmasına etki etmiştir. Bu da bazı dönemlerde aşırı bir söylem ve eyleme dönüşürken, toplumun siyaseten ve partiden uzaklaşmasına neden olmuştur. Üstünlük kurma çabası altında birbiri karşısında üstünlük kurma konusunda "amaca ulaşmak için her yol mubahtır" söylemi doğrultunda hareket ederek, toplumsal bölünmelerin yaşanabileceği kaygısını taşımadan bildikleri yoldan geri dönmemiştirler. Bu keskin söylem ve eylemler önce bağımsız aday sürecini getirirken, sonra da diğer Türk partilerinin kurulmasına neden olmuştur. Bu süreçlerde parti yönetiminin yanı sıra toplumda hatta ailelerde bile derin ayrılışların yaşandığı gözlenmiştir. Milletvekili listelerinin açık olması ve partiden çok adayların ön planda tutan bir seçim sisteminin varlığı, gruplaşmayı ve kişisel çıkarın ön planda tutulmasına olanaklar yaratmıştır. KDTP'nin seçim süreçlerindeki liste kalitesi ve sürekli hükümette temsil edilmesinin de etkisiyle, yapılan her seçimlerde başarı kaydetmesini takiben kurulan diğer partilerin merkezi düzeyde temsil edilmelerinin önünü kesmiştir.

KDTP seçim süreçlerinde her zaman Türk toplumunun en büyük siyasi gücü olduğunu kanıtlamıştır. Seçim süreçlerinde her geçen yıl artan seçim kampanya stratejileri, yakalanan başarıların temel noktalarından biri olmuştur. Halkın her tür sorunuyla da ilgilenen parti olması, oy konusunda büyük bir sıkıntı çekmemesine neden olmuştur. 2002 seçimlerinden bu yana yerel yönetimde Prizren'de kilit parti konumunda bulunan KDTP, sadece Türk toplumunun değil de Prizren'de Türkçe konuşan kesimin de vazgeçilmezi konumundadır. Kosova genelinde geçen dönem en parlak dönemini yaşan parti, Yanova şubesi dışında faaliyete bulunduğu bütün şehirlerde meclis üyeliğini çıkarma başarısını göstermiştir. Son 2017 seçimlerinde bu başarıyı gösteremeyen KDTP, Mamuşa'da belediye başkanlığı ile Prizren ve Gilan'da koalisyon ortaklığını kazanabilmiştir.

1. Analitik Yapı

Kosovalı Türkler, tarihsel süreç içinde Kosova'da ülkenin yapıcı unsurunu oluşturmuştur. Osmanlı ile başlayan yükseliş, Sırp hükümranlığı ve onu takip eden

Tito rejimi ile geri plana itilmiş olsa da 1951 yılındaki gelişmeler Türk Toplumunun kurucu unsur niteliğini geri getirmiştir. Eğitimde Türkçe'nin yer alması, basın yayının geliştirilmesi ve toplumun Doğru Yol Cemiyeti çatısı altında toplanması, Kosova Türklerinin Kosova'daki varlığının nişanesi olmuş ve bu noktadan sonra büyük mücadele örnekleri görülmüştür.

Ülkede yaşanan parçalanma söylemlere dur demek adına rejim değişikliğine gidilerek, çok partili sisteme geçilmesi de Kosova Türklerinin siyasi anlamda ilk defa bir çatıda bir araya gelme fırsatını beraberinde getirmiştir. Türk Toplumu da bu fırsatı geri çevirmeyip Türk aydınları ve eski bürokratların katılımıyla, Türk Demokratik Birliği TDB'yi kurmuşlardır. Bu kuruluş ile Türkler, toplumun temsiliyeti, Türkçe'nin kullanımı, Türkçe eğitimin yaygınlaştırılıp kalitesinin artırılması, Türk kadroların istihdamı gibi ana noktalar üzerinde var oluş mücadelesine girmişleridir.

Arnavut – Sırp çatışmasının alevlendiği 90'lı yılların sonlarında Kosova Türk toplumu için zorlu bir sürecin başlangıcı olmuştur. Ülkede yaşanan baskı rejimi sonrasında Kosova sorununun uluslararası bir vaziyet almasından sonra, Sırp rejimi Arnavut olmayan topluluklar üzerinde baskılarını artırarak, sorunun çözümü konusunda kendi yanlarına çekme politikası gütmeye başlamışlardır. Türk Demokratik Birliği üzerinde de baskı kurma girişimlerini hızlandıran rejim, Arnavutları kınayan açıklama yapmak konusunda tehditler bile bu konuda beklenen desteği getirmemiştir. Buna karşı Sırp rejimi uluslararası topluma Türklerin de Sırp tezlerini savunduğunu göstermek adına parti üyesi bile olmayan kimi bazı şahısları uluslararası görüşmelere dahil etmesi bazı Arnavut çevreleri tarafından Türk Toplumunu Sırp yanlısı olarak gösterilmeye başlanmıştır. Bu adımlar da savaş sonrası dönemde Türk Demokratik Birliği'nin isim değişikliğe gitmesinde neden olacaktır.

Ülkede NATO müdahalesi ile kurulan yeni dönem beraberinde Kosova Türk Toplumu için yeni sorunları beraberinde getirmiştir. 1974 yılında kazanılan Türkçe ve Türk Dilinin resmiyeti ilk anayasal çerçeve ile kaldırılması Türk Toplumunun tekrar TDB yeni adıyla KDTP şemsiyesi altında birleşmesine vesile olmuştur. KDTP bu noktadan hareketle ülkede bulunan bütün uluslararası toplum yetkililerine tepki

mektupları yazarak yapılan yanlıştan geri dönülmesi için ciddi bir mücadele içine girilmiştir. Türkiye'nin de bu mücadelede yer alması konusunda ciddi girişimlerde bulunan Türk Toplumu yapılan yanlışın düzeltilmesi adına ülkede yapılan ilk resmi nüfus sayımına katılmayarak, uluslararası toplumu boykot etmiş ve tepkisini tüm dünyaya göstermiştir.

KDTP savaş sonrası yapılan seçimlere de katılıp anayasal kazanımları da iyi bir şekilde kullanarak toplumun yasama, yürütme ve yerel yönetimlerde temsil edilmesi başarılarını göstermiştir. İlk defa Kosova tarihinde bir Türk partisi meclise taşınmış ve Türk Bakana sahip olunmuştur.

2007 yılında partide yaşanan memnuniyetsizlikler Türk toplumu için yeni bir dönüm noktası olmuştur. Bu yıl yapılan genel seçimlerde bir bağımsız Türk adayı olan Cemil Luma seçimlere katılım göstererek, uzun süreden sonra Türk toplumu için bir bölünme noktası olmuştur. Türkiye'nin de sürece dahil olma girişimlerine rağmen bağımsız aday seçim sürecine dahil olarak KDTP 5000 oyun altında kalmasına neden olmuştur. Bağımsız aday seçim sürecinde yüksek oy almasına rağmen meclise girme hakkı kazanamamış olan Türk Toplumunun oylarına olmuştur. KDTP bu seçimlerden de 3 milletvekili ile çıkmayı başarırken, bir bakanlık ile de hükümette temsil edilmeyi başarmıştır.

Türkiye Cumhuriyetinin de girişimleriyle partide bir reform yapılarak tarihsel süreç içinde partiden ihraç ve uzaklaştırılan kişiler af edilerek, 2011 seçimlerine te çatı altında girilme girişimleri sonuç vererek, KDTP seçimlerde oy patlaması yaparak, Kosova tarihinde en yüksek oy seviyesine ulaşmıştır. Oy artışı ve seçim sürecinde yarışan adayların memnuniyetsizliği ve başkaldırıları Türk Toplumunun yeni bir bölünmeye gitmesine ve Kosova Türk Adalet Partisi'nin kurulmasına neden olmuştur. 2017 yılında yapılan seçimlerde KTAP önemli bir darbe yiyerek geçen seçimlerle oranla ciddi oy kaybı yaşamakla birlikte partinin kalesi olan Mamuşa'yı KDTP'ye kaptırmıştır. Seçim mağlubiyeti sonrasında inzivaya çekilen KTAP temsilcileri, siyasi partilerin işleyişini düzenleyen madde uyarınca üç yılda bir yapması gereken parti kongresini yapmadığı gerekçesiyle, partinin kapatılması yönünde karar almıştır. Bu gelişme de Türk Toplumunun ileriki süreçte bir çatı

altında toplanabilmesi yolunda önemli bir gelişme ve fırsat olarak Türk Toplumunun karşısında durmaktadır.

2. Amaç

Tez çalışmasının birden fazla amacı bulunmaktadır. Öncelikle tez çalışmasının genel amacı Kosova Türk Toplumunun tarihsel süreçte siyasal örgütlenmeye yönelik yürüttüğü mücadeleleri, Soğuk Savaş sonrasında uluslararası ilişkiler kuramları içerisinde giderek etkili olmaya başlayan ve uluslararası sistemde (inşacı) yaşanan değişimleri anlamak adına sosyal unsurları ön plana çıkaran inşacılık kuramını referans alarak değerlendirmektir. Tez çalışması genel amaca ulaşmak adına kuramsal (inşacılık kuramı çerçevesinde kimlik), tarihsel (Kosova ve Türk toplumunun varlık mücadeleleri) ve pratik (KDTP'nin kuruluşu ve çalışmaları) olmak üzere üç alt amacı kapsamaktadır. Bu minvalde bu üç farklı amacı sentezlemek tez çalışmasının genel amacıdır.

Zamana ve mekana göre farklı var olma mücadeleleri yürütebilen toplumlar, varoluş mücadelelerini açıklamak adına birçok kuram geliştirilmiştir. Bu bağlamda bir toplumun varlık mücadelesini tek bir kuramla açıklanamayacak kadar farklılık gösterebilmektedir. Bir topluluğun varlık mücadelesini açıklarken, bu açıklamanın tek bir kurama indirgenemeyeceği; sosyal inşacıların da savunduğu gibi toplum bireyleri belirli bir gurubun parçası olarak ortak bir benlik kurabilirler. Bu bağlamda ortak benlik duygusuyla bir araya gelen bireyler, özdeşleşme yoluyla kolektif kimlik, ortak kimlik inşa edebilirler.

Toplumların varlık mücadelelerini açıklarken maddi unsurların yanı sıra özellikle Soğuk Savaş sonrasında sosyal unsurların da dikkate değer olduğu; kimlik mücadelelerini açıklarken inşacılık kuramının giderek etkili olduğu ve bu açıdan tamamlayıcı bir nitelik gösterdiği görüşlerini değerlendirmek bu tez çalışmasının kuramsal amaçlarını oluşturmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeden çekilmesiyle Balkan coğrafyası dünyanın en sorunlu bölgelerinden biri olmuştur. Balkanlarda yaşanan sorunlarının başında Yugoslavya'nın parçalanması ile yeni devletlerin belirmesiyle birlikte ortaya

çıkan Kosova sorunu gelmektedir. Kosova sorununun ortaya çıkışı ve gelişimi, soruna dahil olan ana aktörlerin soruna yönelik politikaları, Kosova sorununda yaşanan çatışmalara ve sorunun çözüm sürecinin incelemek bu tez çalışmasının tarihsel amacını oluşturmaktadır.

Kosova'da yaşanan gelişmeler ülkede yaşayan Kosova Türklerini de derinden etkilemiş ve bu süreç içinde zamana ve mekana bağlı değiş politik yaklaşımlar izlenmiştir. Örneğin; tek partili sistem rejiminde Türkler, var olma mücadelesini Doğru Yol Derneği çatısı altında göstermeye çalışmışken, çok partili sisteme geçiş sürecinde Türk Demokratik Birliği ve savaş sonrası oluşturulan uluslararası denetim altındaki dönemde Kosova Demokratik Türk Partisi çatısı altında kimlik mücadelesi vermiştir. Bu düşünceden hareketle uluslararası ilişkiler disiplininde sosyolojik bir bakış açısı getiren inşacılık kuramı, sosyolojik açıdan (tarihsel, kültürel, dinsel ve kimliksel) kendine has bir yapısı olan Kosova Türk Toplumunun varlık mücadelesini anlamak adına uygun bir referans olacaktır. Bu bağlamda Kosova Türk Toplumunun TDB çıkışlı KDTP devamlı siyasi partinin çalışmalarını ele alarak incelemek bu tez çalışmasının pratik amacını oluşturmaktadır.

3. Kuramsal Çerçevesi: İnşacı kuram

Çalışmanın teorik çerçevesini inşacı kuram oluşturmaktadır. Daha önce çalışmanın analitik yapısı bölümünde de belirtildiği gibi sadece maddi unsurlarla açıklanamayacak kadar karmaşık olan Kosova Türk Toplumunun varlık mücadelesinin analizinde, kimliği analizlerinin merkezine yerleştirerek düşünsel faktörlere, sosyal inşa süreçlerine ve değişime vurgu yapan, ana akım teorilerde eksik olan sosyal boyutu ortaya çıkaran inşacı yaklaşımının perspektifini tercih edilmiştir. Bu bölümde inşacı felsefi geçmişi, Uluslararası İlişkiler disiplinine girişi, disiplindeki konumu ve temel varsayımlarından bahsedildikten sonra kimliğe yaklaşımı üzerinde durulacaktır.

Uluslararası ilişkiler disiplininde kuramsal çalışmaların giderek artması ve yeni kuramların disipline dahil olması, her biri kendi döneminde, yaşanan değişiklikleri anlama ve anlamlandırma çabası sonucu olmaktadır. Genel itibariyle,

disiplin çalışmalarının temel amacı; ilk başlarda savaşları önlemek ve dünyada barışı tesis etmek olarak görülmüştür. Fakat uluslararası ilişkilere yaşanan hızlı değişiklikler, yeni bir disiplinin gerekliliğini açıkça gözler önüne sermesinden sonra, yeni bir çehreye dönüşmesine neden olmuştur. Özellikle de "Büyük Tartışmalar"[1] sonucunda disiplin kendi yeni kimliğini ve sınırlarını yeniden çizilmesinin yanı sıra yeni yaklaşımın belirmesine etki etmiştir.

Bu yaklaşıma göre uluslararası ilişkiler disiplininde bu süreçte üç temel tartışma yapılmıştır. Bunlardan ilki, realizm ile idealizmin uluslararası barışın nasıl temin edileceği noktasında yaşanmıştır. Her iki tarafın da "çıkarı" farklı şekilde yorumlama çabaları tartışmanın temelini oluşturmuştur. Disiplinde diğer bir tartışma ise metodolojik yaklaşımlar çerçevesinde gelenekselciler ve davranışsalcılar arasında teorilerin bilimselliği üzerinde yapılmıştır.[2] Üçüncü tartışma ise pozitivizm ve post-pozitivizm akımı arasında ontolojik ve epistemolojik olarak, disipline alternatif paradigmaların eklenmesi konusunda yürütülmüştür. Teorilerin ontolojik boyutu sosyal gerçekliğin objektif veya sübjektif olarak görülmesi ile ilgiliyken epistomolojik boyutu sosyal dünya ile bilgiyi bilimsel olarak açıklamak veya anlamlandırmak ile ilgilidir.[3]

Soğuk Savaş sonrasında yaşanan gelişmeleri mevcut teorik yaklaşımların açıklama noktasında yetersiz kalışı, İnşacı kuramın üçüncü tartışmalar kapsamında değerlendirmesine neden olmuştur. İnşacı kuramın rasyonel ve düşünsel teoriler arasında köprü ve boşlukları doldurucu bir yaklaşım olarak gören kimi inşacı yazarlar, bir bakıma bunları tamamlayıcı bir yaklaşım olarak nitelendirmektedirler.[4]

İnşacı kuramcılar, devletler arasındaki ilişkileri anlamanın temel birincil yolunun sosyal unsurlar olduğuna dikkat çekerken, bunların kültür, tarihsel değerler ve kimlik

---

[1] Uluslararası İlişkilerdeki "Büyük Tartışmalar" ile ilgili Bkz. Faruk Yalvaç, *Uluslararası İlişkilerde Teori Kavramı ve Temel Teorik Tartışmalar*, Uluslararası İlişkiler Teorileri, Derleyen: Ramazan Gözen, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 31-65.

[2] Kaya, S. (2008) *Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 63(3), 87.

[3] Nilüfer Karacasulu, *Uluslararası İlişkilerde İnşacılık Yaklaşımları*, T. Arı (derleyen). Uluslararası İlişkilerde Post Modern Analizler-1. Bursa: MKM Yayınları, 109.

[4] Smith, S. and Owens, P. (2001). *Alternative Approaches to Internationl Theory*. J. Baylis and S. Smith (Eds.), The Globalization of World Politics, Oxford: Oxford University Press, 274; Waever, 1996, 168.

olduğunu ileri sürmektedirler. Bu sosyal unsurların kimliklerini belirleme önemli rol oynadığını savundukları gibi kimlikleri de ulusal çıkarlarını belirledikleri varsayımını dile getirmektedirler. Bu noktadan herketle, devletler diğer bir devletle etkileşim sürecine girmesi durumunda da süreç karşılıklı ve bunu takiben de sürekli bir hal alarak işlemeye devam etmektedir. İnşacı kuram, uluslararası ilişkilere 1980'lerin sonunda Nicholas Onuf [5] tarafından tanıtılırken, fakat popülerliğini Alexander Wendt'in[6] çalışmaları ile olmuştur.

İnşacı kuramın tam anlamıyla disiplin içinde gelişimi 1980'li yıllarda olduğunu kabul edebilirken, felsefi kökleri ise eskilere dayandırılabilir. İtalyan düşünürü Vico, doğal dünyanın tanrı tarafından yaratıldığını, insanın ise tarihsel süreci kendisinin yarattığı, buna göre de tarih ve sosyal normlar insan tarafından yaratılmıştır.[7] Buna göre de sosyal dünya ve materyal dünya ayrımı olmaktadır.

İnşacılık temel itibariyle uluslararası ilişkilere özgü bir yaklaşım olmakla birlikte, genel itibariyle sosyoloji, dilbilimi, sosyal teori ve felsefi bir yaklaşımı çağrıştırmasına rağmen disiplin içinde var olan boşluklardan dolayı bir yaklaşım olarak gelişimine etki etmiştir. Bu yüzden disiplinle ilgili önermeler ve hipotezler sunmadığı gibi sosyal boyutu ön planda tutan karmaşık bir yaklaşımlar gurubudur[8]. Başka bir bakışla, kimlik, kültür gibi etkenleri ön planda tutan ve sosyal gerçekliği savunan bir yaklaşımdır. Buna göre devletler kendilerine kimin dost kimlerin ise düşman olduklarını belirlemede sadece güç kavramı çerçevesinde anlamalarının yetmeyeceğini, buna sosyal etkenleri de eklemeleri gerektiğini savunmaktadır.

İnşacı kuramın babası olarak da kabul edilen Alexander Wendt, yapmış olduğu çalışmalarıyla literatürde en çok tartışılan isimlerden biri olmayı başarmıştır. Çalışmalarının temelinde, uluslararası ilişkilere bir sosyal yaklaşım getirmek olan

---

[5] Nicholas Onuf, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, University of South Carolina Press, Columbia, 1989.

[6] Alexander Wendt, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*, Çev.: Helin Sarı Ertem, Suna Gülfer Ihlamur Öner, Küre Yayınları, Birinci Baskı, 2012, s. 52.

[7] Nergiz Özkural Köroğlu, *"Konstrüktivist Yaklaşım Bağlamında Avrupa Komşuluk Politikası Örnek Olayının Analizi"*, Uluslararası İlişkilerde Teoriden Pratiğe Güncel Yaklaşımlar, Sibel Turan, Nergiz Özkural Köroğlu (Eds.), Dora Basım, Bursa, 2015, s.74.

[8] Nilüfer Karacasulu, *"Uluslararası İlişkilerde İnşacılık Yaklaşımları"*, Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar, Derleyen: Tayyar Arı, Dora Basım, Bursa 2015, s.108.

Wendt'in bu konuda en önemli eseri Uluslararası Siyasetin Sosyal Teori adlı çalışmasıdır.[9]

Çalışmasında üzerinde durduğu en önemli konulardan biri anarşi kavramıdır. Genel itibariyle anarşinin, devletlerin birbirleriyle etkileşimi sonucu inşa edilen bir sosyal yapı olduğunu savunmaktadır. Ona göre, tarafların var olan bilgiler, var olan maddi kaynakları ve uyguladıkları politikalar sosyal yapının üç unsurunu oluşturmaktadır. Devletler genelde var olan bilgileri çerçevesinde diğer devletlerle etkileşime geçerken, sosyal yapı, anlayışlar, beklentiler ve bilgilerin paylaşımı olarak tanımlanmaktadır. Bu da devletlerin var olan bilgisini paylaşıp paylaşmama konusunda farklı hareket etmesine neden olmaktadır. Bu da devletlerin, diğerleriyle bilgi paylaşımı konusunda işbirliği yapmasına yada bilgi paylaşmasına olanak yaratmaktadır. Uluslararası sistemin anarşik yapısından da kaynaklı olarak devletlerin birbirini tehdit olarak görmesi sonucu bir inşa sürecinde geçmektedirler.

Maddi kaynaklar ise sosyal yapının ikinci unsurunu oluşturmaktadır. Kurama göre, maddi kaynakların önemli karşı taraf üzerinde oluşturacağı etki açısından önem atfetmektedir. Buna örnek olarak verecek olursak, "Sırbistan'ın askeri gücü Karadağ için başka, Kosova için ise bir başka anlama" gelmektedir. Bundan dolayı dost ve ikili ilişkileri iyi olan devletlerin sahip olduğu maddi kaynakların etkisi ile tarihsel süreçten sorunları olan ve birbiri üzerinde üstünlük kurma çabası güden devletlerin sahip olduğu maddi kaynakların etkisi aynı olarak görülemez.

Sosyal yapının diğer önemli bir unsurunu uygulamalar oluşturmaktadır. Uygulamalar, bilgi ve maddi kaynaklardan oluşan sosyal davranışlardır. Devletler bu üç temel unsuru kullanarak, sosyal gerçekliğe ulaşmaktadırlar. Bu yüzden de devletlerin davranışlarına paralel olarak sosyal gerçeklikleri de değişikliklere uğramaktadır.[10]

Sosyal yapının etkileşim süreciyle inşa edildiğini savunan Wendt, bu inşa sürecinin sürekli de tekrarlanabileceğine ve etkileşimin devletlerin olduğu gibi uluslararası sistemin yapısı da (sosyal yapının) değişebileceğine dikkat çekmektedir.

---

[9] Alexander Wendt, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*, Çev.: Helin Sarı Ertem, Suna Gülfer Ihlamur Öner, Küre Yayınları, Birinci Baskı, 2012, s. 52.
[10] Wendt, a.g.e., s. 73.

Genel itibariyle yaşanan bu değişikliğin temelinde devletin kimlikleri bulunmaktadır. Buna göre sürekli etkileşimde olan kimlik, sürekli değişme ve dönüşme eğilimi gösterebilmektedir.[11] Kimlik, genel anlamıyla devletlerin kim yada ne olduğuna cevap arayan bir kavramdır. Wendt'e göre aktörlere ait kişisel/kurumsal, tip, rol ve kolektif olmak üzere dört tür kimlik vardır. Bu bağlamda insan ve toprak unsuru devletin kişisel/kurumsal kimliğini oluşturmaktadır. Devletlerin karşılıklı paylaştığı davranışlar, söylemler, dil, değerler, bilgiler gibi ortak özellikler "tip kimliğini" oluşturmaktadır. "Rol kimliği" ise devletlerin uluslararası sistemde var olan kimliğinin karşı tarafın tutumlarına göre geliştirdiği davranışların sonucu oluşmaktadır. Tip ve rol kimliklerinin birleşmesinden kolektif kimlik oluşurken, kolektif kimlik; tip kimliğinden sosyal unsurları, benlik ve ötekiyi de rol kimliğinden alarak, kendini yaratmaktadır.[12]

Aktörler, bir gurubun parçaları olarak, aralarında ortak bir benlik oluşturabilirler. Buna göre, oluşturulan benlik çerçevesinde özdeşleşme yoluyla devletler kolektif kimliği (sosyal kimlik) inşa edebilirler. Buna göre oluşturulan kolektif kimlik, soruna, yere, zamana ve küresel olmalarına göre değişebilir. Kolektif kimlikler, geniş anlamda devletler arasında koleftif çıkarların oluşmasına da etki edebilir. Wendt'e göre, kolektif çıkarlar, bazı bencil kimliklere karşı ortak bir birleşme nedeni olarak aktörlerin hedeflediği kendi çıkarlarına ulaşmak adına da birleşmelerin olabileceğine işaret etmektedir.[13]

Uluslararası yapının kimlik ve çıkarlar çerçevesinde oluştuğunun altını çizen Wendt, buna karşın kimliklerin devletlerin karşılıklı etkileşimleri sonucu oluştuğunu savunmaktadır. Teorik yaklaşımında ise yapının sabit olmadığını ve kimliklerin değişmesi durumunda her zaman değişmesinin mümkün olduğunu ifade etmektedir. Değişim genel itibariyle, aktörlerin kim olduklarını ve ne istediklerinin belirlenmesinde sonra olabilmektedir. Bu da kimlik ve çıkarın yapının kurucu unsurunu oluşturmaktadır.[14]

---

[11] Wendt, a.g.e., s. 287.
[12] Wendt, a.g.e., s. 283.
[13] Wendt, a.g.e., s. 410.
[14] Wendt. a.g.e., 410.

Kimlik genelde karşılıklı özneler arası etkileşim sonucu izlenen bir süreç içerisinde kendiliğinden oluşmaktadır. Zamanla kendiliğinde oluşan kimlikler, genelde çıkarların bir ürünüdür. İnsanların toplumu oluşturduğu gibi devletlerin de uluslararası sistemi oluşturduğunu savunan Wendt, uluslararası yapının da insan özellikleri olan; kimlik, amaç, inanç gibi temel özellikleri taşıdığını, hatta onların da bir nevi insan olduklarını ileri sürmektedir. Bir devletin çıkarından önce kimliğini oluşturması gerekmektedir. Önce kim olduğunu, sonra da ne istediğini belirlemesi mecburidir. Bu yüzden kimliğin oluşumundan sonra devletler bu çerçevede kendi çıkarlarını da belirleyerek, çıkarlarına göre de kendisinin dış politikasını oluşturarak, kendi kimliğini diğer devletlere kabul etme sürecini başlatmaktadır.

Kimlik ve kültür gibi fiziksel unsurlar, etkileşim sonucu oluşan önceden verili olmayan unsurlardır. Bunun oluşumunda "öteki" faktörü önemli bir rol oynamakla birlikte, o olmadan bir kimlik ve kültürden bahsetmemiz mümkün değildir. Bunlar, diğer aktörlerle etkileşim sonucu oluşabilmekte ve yine etkileşim sonucu değişebilmektedir. Bu iki kavram, aktörlerin uluslararası toplumda hareket alanını ve nasıl hareket etmelerini de belirlemektedir.

Buraya kadar anlatılanlardan hareketle, inşacılık kimliği soysal bir olgu olarak kabul ederken, ilk önce kimliğin oluştuğunu, kimliklerin oluşumundan sonra çıkarların meydana geldiğini, çıkarların belirlenmesinden sonra da ve toplumların davranışları şekillenmektedir. Konumuz itibariyle de komumuzun asıl aktörü olan Türkler, Kosovalı Türk kimliğini oluşturduktan sonra, kendi çıkarlarını korumak amacıyla bir siyasi oluşum oluşturarak, bundan sonra da tutum ve davranışlarını bu çatı altından yürütmeye çalışmıştırlar.

İnşacı teori tarafından sosyal bir oluşum olarak kabul edilen kimlik, çıkar, tehdit, düşman gibi temel kavramlar, sürekli değişebilir olması, toplumların tarihsel süreçte farklı davranışlarda bulunmalarına ve diğer topluluklarla olan ilişkilerini değiştirmesine neden olabilmektedir. Bu noktadan da hareketle, tarihsel süreçte değişen olayları takiben tehdit süreçlerinde Kosova Türk toplumu, tehdit eden tarafa karşı tutum ve davranışlarını değiştirmesine neden olurken, belli dönemlerde kimliğine tehdit olan taraflara karşı da farklı bir mücadele yürütmeye özen göstermişlerdir.

4. Varsayımlar

İnşacılık kuram, uluslararası ilişkiler disiplininde sosyal unsurları ön plana çıkararak disiplinde yeni bir bakış açısının gelişmesine katkıda bulunmuş ve Soğuk Savaş sonrası pratik anlamda yaşanan değişimi ve kimlik mücadelesini anlamak ve anlatmak adına önemli bir referans olmuştur.

Yugoslavya'nın parçalanma sorunu, farklı aktörler arasında gelişen ve tarihsel süreç içerisinde soruna dahil olan aktörlerin değişen etkinliğine bağlı olarak devam eden bir süreç olmuştur. Kuşkusuz sorunun en önemli aktörü Sırbistan iken, amacı Kosova'yı kendi sınırlarına dahil etmesidir. Sırbistan'ın bu hareketi karşısında ülkede yaşayan Arnavutlar büyük tepki vererek, bu sürecin karşısındaki baş aktör olmuştur. Sırp – Arnavut çatışmasında ülkede yaşayan diğer etnik azınlıklar da nasibini alarak sürecin doğrudan olmasa da dolaylı yoldan diğer aktörleri olmuştur. Bunun yanı sıra ülkenin iç savaşa doğru sürüklenmesi ve sorunun iç sorundan uluslararası bir soruna taşınmasını takiben sorunun çözümüne yönelik yapılan barış süreçlerinde bölgesel ve küresel birçok aktör soruna dahil olmuştur.

Kosovalı Türkler de tarih boyunca azınlık olmalarından dolayı sürecin canlı bir aktörü olarak yer almaktan kurtulamamıştır. Kosovalı Türkler bu süreç boyunca kendi varlıklarını koruma adına mücadele ederek, kendi siyasi şemsiyeleri altında kendine yetme politikaları gütmüşlerdir. Ülkenin toprak bütünlüğünü her zaman savunmuş olan Türkler, süreç içinde her iki taraftan tarafından taraf tutması yönünde baskı ve tehdit edilmiştir. Kosovalı Türkler izledikleri politikalarında tarihsel, kültürel ve dinsel unsurlarını öne sunarak, sosyal unsurlar çerçevesinde varlık mücadelelerini taraf tutmadan yürütmeye çalıştıkları görülmektedir.

5. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu tez çalışması giriş bölümü hariç dört bölümden oluşmaktadır. Bu bağlamda uluslararası ilişkiler kuramları, Kosova sorunu ve inşacılık kuramı bağlamında Kosova Türklerinin kimlik mücadelelerindeki yaklaşımı tez çalışmasının

kapsadığı genel konulardır. Konuların genişliği dikkate alındığında bir takım sınırlandırmalar, tez çalışmasının amacı gereği, zorunlu hale gelmiştir.

Tez çalışmasının girişinde, uluslararası ilişkiler kuramları ele alınmıştır. Ancak uluslararası ilişkiler kuramları, idealizm, realizm, neo- realizm ve neo-liberal kurumsalcılık ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırma, kuramsal açıdan temel analiz birimi olarak ele alınan inşacılık kuramının anılan kuramlara alternatif bir kuram olarak uluslararası ilişkiler disiplininde yerini alması; anılan kuramlarla olan ortak ve farklı yönlerinin bulunması ve anılan kuramlara yönelik geliştirdiği eleştirilerle özerkliğini elde etme çabası nedeniyle yapılmıştır.

Tez çalışmasının birinci bölümünde, Kosova sorunu ve tarihsel süreç ele alınmıştır. Bu bolümdeki ilk sınırlama ülkenin Tito yönetiminden sonraki sürecin ele alınmasına yönelik olmuştur. Bu bağlamda tek partili dönem, Sırp rejimi ve uluslararası denetim bağlamından değerlendirilmiş ve Kosova sorunu örneğinde ele alınmıştır.

İkinci bölümde, inşacı kuram çerçevesinde Türk Toplumunun siyasi örgütlenme girişimleri; dernekten birliğe, birlikten siyasi partiye, siyasi partiden siyasi partilere, siyasi partilerden sonra da tek partili döneme ele alınarak, bu süreçlerde yaşanan mücadele, tepkiler ve gelişmeler örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasının üçüncü bölümünde ülkede Kosova Türk Toplumunu etkileyen olaylar ve KDTP'nin olaylara karşı mücadelesi, Kosova sorununa yönelik yaklaşımı, TDB dönemden (1990) başlayarak, günümüze dek yaşanan gelişmelere ele alınmıştır. Bunun yanı sıra KDTP ve Türk toplumunun dış politikadaki rolü ele alınmıştır. Burada da bazı sınırlandırmalara gidilerek, Kosova'nın komşuluk ilişkileri çerçevesinde Sırbistan ve Karadağ ile sınırlandırılırken, Avrupa Birliği ile ilişkiler, Birleşmiş Milletlerle İlişkiler ve Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkiler ele alınarak açıklamaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasının dördüncü bölümünde Kosova Demokratik Türk Partisinin seçimlere katılımı ve bu süreç içinde yaşanan gelişmeler ele alınırken, burada bütün konular değil de toplumu ilgilendiren konulara yönelik bir sınırlandırma getirilmiştir.

6. Yöntem

Bu tez çalışması niteliksel verilerin incelenmesi ile hazırlanmıştır. Bu amaçla literatür taraması yapılarak konulara ilişkin birincil kaynaklar irdelenmiştir. Bu bağlamda kuramsal çerçeveyi oluşturan uluslararası ilişkiler kuramları ile ilgili kitaplar ve makaleler incelenmiş bunun yanı sıra inşacılık kuramının temel analiz birimi olarak ele alınması nedeniyle kuramın önde gelen temsilcileri Alexander Wendt'in kitapları ve makaleleri okunmuştur.

Tez çalışmasının birinci bölümünde Kosova sorununu doğrudan etkileyen unsurlar olarak Sırpça ve Arnavutça kitaplar ve makaleler, Sırp ve Arnavut siyasi parti beyanname ve faaliyetleri, uluslararası toplum tarafından yapılan açıklamalar birincil kaynaklar olarak incelenmiştir. Bunun yanı sıra yerli ve yabancı gazeteler, dergiler ve akademik makaleler çalışmanın diğer kaynakları arasında yer almaktadır. Ama Kosova tarihinin arka planının çizilmesinde Kosovalı ünlü tarihçi Jusuf Buxhovi'nin Kosova eserine, siyaset adamı Rexhep Qosja'nın Ceshtja Sqiptare eserine başvurulmuştur.

Tezin ikinci ve üçüncü bölümünü oluşturan Türk Toplumunun siyasi birlik girişimleri ile ilgili Türk toplumu ile ilgili geniş bir çalışmanın bulunmamasından dolayı bu bölümde; Kosova Türklerinin ilk Gazetesi Tan ve savaş sonrası çıkan gazetesi Yeni Dönem Gazetelerinde yararlanılmıştır. Bunun dışında Kosova Türkleriyle ilgili kimi bazı makaleler de incelenmişken, kaynak olmayışından dolayı olayların birincil şahidi olan kişilerle birebir görüşmeler yapılarak, süreç özgün bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Partinin dış politikadaki etkisi noktasında parti yetkililerinin açıklamaları, ziyaretleri ve konularla ilgili bakan, milletvekilleri ile bire bir görüşmeler yapılarak konu açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra yerli ve yabancı gazeteler, dergiler ve akademik makaleler çalışmanın diğer kaynakları arasında yer almaktadır.

Tezin dördüncü bölümünü teşkil eden KDTP'nin seçimlere katılımı ve bu sürçlerde Türk toplumunu ilgilendiren önemli konularla ilgili tutumları, 2008 yılına kadar Yeni Dönem gazetesinden, ondan sonra da internet gazeteleri Kosovaport ve Kosovahaber'den yararlanılmıştır.

I. BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KOSOVA SORUNU

1. Tarihsel Süreç İçerisinde Kosova Sorunu, Cumhuriyetin Kurulması ve Yeni Devlet Yapısı

Bu bölümde tarihsel süreç içinde Kosova Sorununun tarihsel gelişimi, üç dönem içinde; Tito'nun öncülüğünde kurulan Yugoslavya dönemi, Miloşeviç dönemi ile uluslararası toplum denetimindeki süreçte ülke yönetimi, hak talebi doğrultusunda Arnavut – Sırp çatışmaları, söylemleri ve bu çerçevede izlenen politikalar, sorunun çözümüne yönelik uluslararası çaba ile mücadele sonucu oluşturulan yeni dönemde devlet yapısı irdelenmeye çalışılacaktır.

Balkan Yarımadasında verimli topraklara sahip olan Kosova, tarih öncesi devirlerden bugüne kadar birçok medeniyetlerin ev sahipliğini yapmış, adeta medeniyetler beşiği görevini gerçekleştirmiştir. Bugüne kadar İlirler, Sırplar, Bulgarlar, Osmanlı, Alman ve diğer halkların egemenlikleri altına giren Kosova, kanlı bölge olarak ifade edilen Balkanların kanlı ovası özelliğini de taşımıştır. Kosova sorunu, uluslararası gündeme 90'lı yıllarda taşınmış olsa da aslında sorunun temeli çok eskilere dayanmaktadır.

Bazı kesimler sorunun temelini Osmanlı Devletinin bölgeye intikaline kadar götürerek, Sırpların için Kosova'nın önemini kaybedilen savaşta kazandığına dikkat çekerken, Arnavutların ise Osmanlı egemenliği altındaki süreçte tam anlamıyla Kosova olayına kitlendiklerine vurgu yapmaktadırlar. İki tarafın da temel tezi, bölgenin kendilerine ait olduğu ve kendisinin yönetmesi gerektiği fikridir. Bazı bir kesim ise olayın temelinin milliyetçilik temeline dayandığını savunurken, Kosova'nın her iki taraf için kurmak istedikleri "Büyük devletin" değişmez unsuru olduğuna ve bu yüzden de tarih boyunca karşı tarafı bölgenin dışına itme yönünde politikalar geliştirmelerinin temel nedeni olarak görmüşlerdir.[15]

---

[15] Daha geniş bilgi için bakınız; Halis Ayhan, *Arnavut ve Sırp Savları Bağlamında Kosova'nın Sahipliği Sorunu*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 23, 2010, Mustafa Türkeş ve İlhan Üzgel, *"Bağlantısızlıkla Yalnızlığa: Yugoslavya'da Milliyetçilik ve Dış Politika"*,

Arnavut-Sırp mücadelesinin ekseni haline gelen Kosova, her iki halk için "tarihi hak", "vatan" ve "işgal" kavramları çerçevesinde önem taşımaktadır. Her iki taraf da tarihsel süreçte birbiri üzerinde üstünlük kurma mücadelesi ülkenin sürekli olarak gündemde kalmasına etki etmiştir. Bu mücadele süreçleri dönemsel şartlara göre değişiklik arz ettiği gibi son dönemde ise etnik temizlemeye kadar aşırıya kaçırılmıştır.

Yukarıda da altı çizilmeye çalışıldığı gibi Kosova sorununu başlıca bölgenin gerçek sahibi olarak birbirlerine yıllardan beri üstünlük kurmaya çalışan Arnavut ve Sırpların çatışmasında yatmaktadır. Bu yüzden de bu bölümde Kosova sorununun anlaşılabilmesi adına ilk önce ilk çağlardan başlayarak, sırasıyla Osmanlı dönemi, Tito dönemi, Miloşeviç dönem ve bağımsızlık süreçleri üzerinde durularak tarihsel bir arka plan çizilmeye çalışılacaktır. Tarihsel arka planın çizilmesindeki temel neden, tezimizin ana konusunu oluşturan Kosova Türklerinin ülkedeki varlık mücadeleleri, dönemsel refleksleri, olaylara tepki ve yaklaşımları, siyasi parti girişimlerinin daha kolay açıklanması ve anlaşılabilmesinde yatmaktadır.

1.1. TİTO döneminde ve Kosova

Eylül 1939'da Hitler'in Polonya'yı işgali yeni bir dünya savaşına sebep olmuştur. Alman uçakları 6 Nisan 1941'de Belgrad'ı bombalamaya başlamıştır. Yugoslavya Krallığı 6 Nisan 1941 tarihinde büyük bir direnişle karşılaşmadan 12 gün gibi kısa bir sürede Alman askerleri tarafından işgal edilmiştir. İşgale karşı direnemeyen Yugoslav ordusu da çareyi, 17 Nisan 1941'de teslim olmakta bulmuştur. Ülke içinde gerilla harpleri baş göstermeye başladığı ve savaşın devam ettiği dönemde Josip Broz Tito'nun başkanlığında, 29 Kasım 1943 tarihinde, Bosna'nın Jajçe kasabasında AVNOJ (Yugoslavya Antifaşist Ulusal Kurtuluş Konseyi) toplantısı yapılarak, "Her millet kendi dilini, dinini, kültürünü, bayrağını

Türkiye'nin Komşuları, İmge Kitabevi Yayıncılık, 2003, Erhan Türbedar, Sadi Çaycı, Hasan Kanbolat, *"Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılıkçılık: Kosova'nın Bağımsızlığı Emsal Teşkil Eder mi?"*, Stratejik Analiz, Ankara, ASAM Yayınları, Sayı 91, Kasım 2007, Erjada Progonati, *Etnik Arnavutların Arnavutluk Dış Politikasında Etkisi*, Karadeniz Araştırmaları, Sayı 37, 2013, s.163.

serbestçe kullanacak" kararı alınmıştır.[16] Bunu takiben de Tito önderliğindeki Partizan gurupları, Rusya'nın da desteğiyle savaşta başarı kaydederek, ülkeyi Alman idaresinden kurtarma başarısını göstermiştir. Bu başarı, yeni bir dönemi simgelediği gibi dünya Tito dönemin de resmen başlamasına neden olmuştur.

I. Dünya Savaşı, Avrupa Cephesinde 9 Mayıs, Yugoslavya coğrafyasında ise 15 Mayıs 1945 yılında son bulmuştur. Savaşın sona ermesiyle AVNOY'un üçüncü oturumu 1945 yılının Ağustos ayında Belgrad'ta yapılmıştır. Oturumda AVNOY geçici millet meclisi olarak ilan edilirken, ilk görev olarak da ülke genelinde seçim sürecini hazırlaması ve yönetmesi görevi verilmiştir. 1945 yılının kasım ayında gerçekleştirilen seçimlerde Yosip Broz Tito'nun öncülüğündeki Halk Cephesi oyların yüzde 86.66'sını alarak, Tito önderliğinde oluşturulacak olan yeni dönemin ilk adımı atılmıştır. Seçim sonuçlarını takiben kurucu meclis oluşturularak, 29 Kasım 1945 tarihinde Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti ilan edilerek, monarşi düzen yerini cumhuriyete bırakmıştır.[17] Yeni devlet altı cumhuriyetten; Hırvatistan, Sırbistan, Slovenya, Makedonya, Bosna Hersek ve Karadağ'dan oluşturulurken, Kosova ve Voyvodina Sırbistan'ın sınırları içine dahil edilmiştir. Bu gelişme Kosovalı Arnavutları memnun etmediği gibi son yıllara kadar sürecek olan Sırp – Arnavut mücadelenin de temelleri bu süreçte atılmıştır.

Milletlerin self determinasyon hakkı temelinde kurulan YFHC Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan, Bosna Hersek, Makedonya ve Slovenya'dan müteşekkil 6 cumhuriyete bölünmüştür. Fakat millet değil 'milliyet' olan Arnavutların çoğunluk oluşturduğu Kosova ile Macarların yoğun olarak yaşadığı Voyvodina bölgelerine ise cumhuriyet statüsü ve dolayısıyla ayrılma hakkı verilmeyip, Sırbistan'a bağlı özerk bölgeler ilan edilmiştir. Kosova tekrar, nüfusunun tehdit olarak algılandığı, Yugoslavya'nın bir parçası haline gelmiştir. Bu tehdidi bertaraf etmek amacıyla Tito ve Stalin Kosova'nın Arnavutluk ile birleşmesi gerektiği konusunda uzlaşıya varmıştır. Fakat Tito'nun Sırp milliyetçilerin tepkilerinden çekinmesinden dolayı bu konu kısa bir süre sonra kapatılmıştır. Ayrıca o dönemde Arnavutluk'un da dahil olacağı bir 'Balkan Federasyonunun kurulması gündemde olduğundan Arnavutluk

[16] Şecaettin Koca, *"İkinci Dünya Savaşında Balkanlar"*, der. Osman Karatay-Bilgehan A. Gökdağ, Balkanlar El Kitabı, Cilt 2: Çağdaş Balkanlar, Vadi Yay., Ankara 2007,s. 657, 659.
[17] Fevzi Karamuço, *Kosova Tarihi*, Shtepia Botuesve Libri Shkolor, Priştine, 2012, s.233

lideri Enver Hoca da Kosova Sorununun bu çerçevede çözülebileceği inancıyla Kosovalı Arnavutların Yugoslavya içinde kalmasına destek vermiştir.

Federal Yugoslavya Halk Cumhuriyeti adı altında, Makedonya, Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Karadağ ve Bosna Hersek Cumhuriyetlerini tanıyan bir anayasa kabul edilmiştir. Kosova ve Voyvodina ise aynı anayasa ile Sırbistan Cumhuriyetine bağlı bölgeler olarak tanınmışlardır. Bu anayasa Yugoslav halkının kabul etmiş olduğu dinleri tanımış ve tüm bölgelerdeki azınlıklara gerek etnik gerekse dini olarak çeşitli güvenceler vermiştir. Bu çerçevede, Marksist – Leninist çizgisinde oluşturulan yeni Yugoslavya içinde Arnavutlara pozitif haklar çerçevesinde kendi dillerinde eğitim, devlet kurumlarında istihdam ve topluluk hakları sağlanmıştır. [18]

Blendi Fevziu 100 yıl ile ilgili çalışmasında Arnavutluk Komünist Partisi Lideri Enver Hoxha'nın Belgrat'a yapmış olduğu ziyarette Kosova sorununun bir milli mesele olduğuna vurgu yaptığına dikkat çekmektedir. Haziran 1946 yılında Tito'yla gerçekleşen görüşmede Arnavut tarafının, Yugoslavya genelinde yaşayan Arnavutların haklarının geliştirilmesinin yanı sıra Kosova'nın da Arnavutluk'a bağlanması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu sorunun iki siyasi parti arasında çözülmesi talebini dile getiren Enver Hoxha, bu konuda Tito'dan anlayış ve destek beklediğini dile getirmiştir. Tito ise konunun hassasiyetinin farkında olduğunu fakat Kosova'nın Arnavutluk topraklarına dahil edilmesi karşısında Sırpların tepkisinden çekindiğini ileri sürmüştür.[19]

YFHC'nin ilk yıllarında Kosovalıların, Yugoslavya'nın bütünlüğü için bir tehdit olarak algılanması, Sırpların bölgeyi baskı altına almasına neden olmuştur. Bu dönemde ayrıca Arnavutluk bayraklarının da kullanımı kati bir şekilde yasaklanarak, evlerinde bayrak bulunan çok sayıda Arnavut aydın da göz altına alınarak, hapis cezasına mahkum edilmiştir.[20] Bu tür tavır, Sırpların belli aralıklarda karşı tarafı sindirme ve bayrak üzerinden meydan okuma tutumu olarak karşımıza çıkacaktır. Sırpların baskısı yüzünden Kosova, diğer bölgelere oranla ülkenin yaşadığı rahatlık

[18] Syle Dreshaj, *Levizja e Pergjithshme e Shqiptareve ne Lufte per Pavaresi ne Kosove*, Peja, 2002, s.8
[19] Blendi Fevziu, *100 vjet, Nje ekskurzion ne Politiken e Shtetit Shqiptar nga 1912-2012*, UET Press Yayınları, 2. Baskı, Tirana, 2012, s.196-197
[20] Rexhep Qosja, *Çeshtja Shiptare*, Historia dhe Politika, Instituti Albanologjik, Priştine, 1994, s.203

ve huzur ortamından her zaman uzak tutulmuştur. Bu süreçte, Kosovalılar, eğitim ve çalışma şartlarında negatif yönde ayrımcılığa maruz bırakılarak, dışlanma politikasının temeline oturtulmuştur. Bu yönde izlenen politikalar da Arnavutlar ile Sırplar arasındaki bugünlere dek taşınan etnik çatışmaları da kışkırtmıştır. Dışlanma politikasına örnek olarak verecek olursak; 1948 yılında yapılan nüfus sayımlarında Kosova'da 725 bin 333 Arnavut, 170 bin Sırp ve 22 bin Karadağlının yaşadığı kayıt altına alınmışken, devlet bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan Sırpların sayısı yüzde 58.3 iken, Karadağlıların çalışan sayısı yüzde 28.3'e tekabül ederken, Arnavut çalışan sayısı ise sadece 13.3 seviyesinde yer almıştır. Aynı zaman diliminde polis teşkilatında işe alınanların yüzde 60.8'i Sırp, yüzde 7.9'u Karadağlı ve yüzde 31.3'ü ise Arnavutlardan oluşmuştur.[21] Bu da Kosova'da yaşayan başta Arnavutlar olmak üzere bütün Müslüman kesime yönelik nasıl bir politikasının izlenmiş olduğunu anlamak için önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır.

1.1.1. Rankoviç terörü ve protestolar

Arnavutların tarihi süreç içinde Arnavutluk'la birleşme talepleri ve bu yöndeki söyleme dayalı küçük eylemleri, Yugoslavya'nın geleceğini tehdit edebilecek en önemli neden olarak görülmeye başlanmıştır. Sırp aydın ve yazarların sürekli bu konuyu gündemde tutması, Sırpların konuya müdahil olmasına etki etmiştir. Buna paralel olarak, Kosova'da Arnavut nüfus ve Arnavutça eğitime ilginin artması ve baskı döneminde bölgeyi terk edenlerin dönüşleri, milliyetçi Sırp kesimi memnun etmediği gibi Arnavutlara karşı sindirme politikalarının artmasın da hız kazandırmıştır. Bu dönemde özellikle Radovan Rankoviç önderliğindeki silahlı güçlerin bölgede baskılarını artırarak, baskı sonucunda Arnavutlara karşı bir göç dalgasının yaratılması hedeflenmiştir. Bunun nedeni, sürekli artan Arnavut nüfusu ve Sırpların bölgede egemenliğini pekiştirme girişimleri olarak gösterilebilir.

Yugoslavya Komünist Parti ile Arnavutluk Komünist Partileri arasındaki fikir farklılıkları iki ülke ilişkilerini etkilediği gibi Kosova'daki Arnavut nüfusunun da geleceğine negatif anlamada etki etmiştir. Tito'nun çizdiği kardeşlik – birlik

[21] Qosja, a.g.e., s.203.

çizgisinde ilk kuruluş yıllarında büyük ayrıcalıklara sahip olan Kosovalı Arnavutlar, değişen şartlara endeksli olarak da zorluklarla karşı karşıya kalmaya başlamışlardır. Bu fikir ayrılığını fırsat olarak gören Sırplar, Arnavutluk kartını da oynayarak, Kosova'da güvenlik güçleri üzerinden yoğun bir baskı politikasını uygulamaya sokmuşlardır. Komünist maskesi altına da saklanmaktan çekinmeyen Sırplar, devletin güvenlik mekanizmalarını da dışlamadan, tarihten gelen intikamlarına ağırlık vermiştirler.[22] Bu çerçevede, işgal ve yeni devlet kuruluşı sürecinde rafa veya çekmecelerde bulunan dosyalar oryaya çıkarılarak, Arnavutlara yönelik sindirme politikaları bu çerçevede de yürütülmeye başlanmıştır. Bu çerçevede aydın, gazeteci, öğretmenlerle ilgili eski veya yeni dosyalar oluşturularak entelektüel kadronun bölgeden göç ettirilmesi yönünde ciddi bir çalışma hayata sokulmuştur. Kosova'daki Arnavutlar üzerinde derin izler bırakan Rankoviç döneminde seri tutuklama ve sorgulamalara Arnavutları silahsızlaştırma çalışmaları da eklenmesi, Sırpların uzun zamandan beri istediklerini yapma şansını da yakalamıştırlar. Yapılan silah toplama baskınlarıyla 35 bin kadar hane basılarak, aramalara karşı koyan 400 Arnavut da olay mahallinde öldürülmüştür.[23]

Sırp milliyetçilerinin Arnavutları kötüleme ve ülkenin istikrarını tehdit ettiğine dayandırarak oluşturdukları göç oyununa Tito'nun da dahil edilmesiyle 1953 yılında Split'te Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile "Centilmenlik Anlaşması" imzalanarak, Arnavutlara Türkiye'ye göç yolu açılmıştır.[24] Bu anlaşmayla baskı altında yaşamaktan bıkan Arnavutlar, çareyi Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştırlar. 1953-66 döneminde kimi kaynaklara göre 231 bin kişinin Türkiye'ye göç etiğini savunurken, tarihçi Jusuf Buxhovi[25] ise bu süreçte yarın milyona yakın insanın Kosova'yı göç ettirilmeye zorlandığına vurgu yapmaktadır. Bu göç dalgası Sırpların uzun zamandan beri üzerinde durdukların projenin hayata geçirilmesinin başarısı olarak da yorumlanmıştır.

Yugoslavya'nın Kominform'dan atılıp SSCB ile yollarını ayırmasının

[22] Jusuf Buxhovi, *Kthesa Historike, Lufta e Perendimit per Kosoven*, Faik Konica yayınları, Priştine, 2009, s.379.
[23] Buxhovi, a.g.e., s.366.
[24] Dreshaj, a.g.e., s.8.
[25] Buxhovi, a.g.e., s.366.

ardından, Arnavutluk SSCB'nin müttefiki olarak kalmıştır. Bunu bir fırsat olarak gören Arnavutlar, Kosova'da 1955-56 yıllarında özerklik isteğiyle toplu gösteriler düzenlemiştir. Bu gösterileri takiben bölgede olağanüstü hal ilan edilerek, Rankoviç tarafından sert bir devlet terörü ile gösteriler bastırılmıştır.[26] Gösterilere katılan çok sayıda kişiye de SSCB ajanı yaftası vurularak, bu gerekçeyle göz altına alınarak, cezalandırılmıştır.[27]

Rankoviç döneminde uygulanan baskı sonucunda örgütlü bir hal almaya başlayan Arnavut direnişinin ve artan milliyetçi gösterilerin önünü almak için 1960'larda kısmi reformlar yapılmıştır. Reformlar sayesinde federal düzeydeki hizmetlerin önemli bir bölümü cumhuriyetlere ve özerk bölgelere devredilmiştir. Nisan 1963'te yürürlüğe konulan yeni Anayasa, ülkenin adını "Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti" olarak değiştirmiş, cumhuriyetlerin devletin kurucu unsurları olduğu ilkesini belirginleştirmiş, Yugoslavya'nın Güney Slav halklarının ulusal devleti olmadığının altını çizmiştir.[28]

Reform taleplerine karşılık 1963 yılında yeni bir anayasa kabul edilmiş ve bu anayasada gerek ekonomik gerekse siyasi bir serbestleştirmeye gidilmiştir. Yeni anayasa, cumhuriyetlere federal hükümetten bağımsız hareket edebilme hakkı tanımış ardından 1974 yılında yapılan değişiklikler ile de bu durum pekiştirilmiştir.

Ülke içinde uygulanmaya başlanan baskı rejimine karşı 6 Ekim 1968 yılında Prizren Birliği binası önünde ikinci dünya savaşından sonra ilk protesto gösterisi düzenlenerek, Arnavutlara uygulanan politikalar eleştirilirken, Kosova'nın bağımsızlığı ve milli sembollerin kullanılmasına izin verilmesi talep edilmiştir. Bu protestoların kısa sürede diğer şehirlere de sıçraması ve halk desteğini arkasına alması, Priştine Üniversitesinin kurulması ve yeni yasal düzenlemelerin yapılmasına ön ayak olmuştur.[29]

Bu protestoların önemi, 1971 yılında özerklik konusunda bir önerge

---

[26] Sabit Syla – Hamit Kaba, *1981 Demostratat e Kosoves ne Arkivin Kombetar te Londre*s, Instituti Historise (Tarih Enstitüsü) 2017, Priştine, s. 81.
[27] Qosja, a.g.e., s.203.
[28] Nesrin Kenar, *Bir Dönemin Perde Arkası: Yugoslavya*, İstanbul, Palme Yayıncılık, 2005, s. 78
[29] Daha detaylı bilgiler için; Nexhat Qoqaj, *Shtigjeve te Lirise*, NGLB Kosova Yayınları, Prizren 2004, Sabit Syla – Hamit Kaba, *1981 Demostratat e Kosoves ne Arkivin Kombetar te Londres*, Instituti Historise (Tarih Enstitüsü), Priştine 2017.

verilerek, Kosova'nın statüsünde değişikliklerin yapılması konusunda bir yasal düzenlemeye imza atılmıştır. Bu önergeyi takiben, 1974 yılında Yugoslavya Federatif Cumhuriyeti Anayasasına da dahil edilerek, Kosova'nın Sırp idaresi altından çıkarılmıştır.[30]

1.1.2. Sırp Esaretinden Özerk Bölgeye; 1974 Anayasası

Ülkede yaşanan gerginliklerin artmasının ülke istikrarına olumsuzluk etki yaratacağı düşüncesinin açıkça dile getirildiği ve Kosova'daki memnuniyetsizliklerin son bulması adına 1971 yılında başlatılan anayasa değişikliklerinin de kapsanması adına 1974 Anayasası kabul edilerek, yeni bir dönem başlamıştır. Federal devletin yetki ve sınırlarının yeniden belirlediği anayasa, kendinden önceki anayasalara kıyasen hem daha demokratik hem de azınlık topluluklarının yüzünü güldüren bir hukuki belge olarak yorumlanmıştır. İlgili anayasa ile Kosova'nın uzun zamandan beri beklediği cumhuriyet statüsünün bir alt özelliği olan özerklik verilerek, federasyon içinde temsil edilme ve kendi organlarına sahip olma hakkı sunulmuştur. Kosovalıları en çok sevindiren nokta, ülkenin Sırp egemenliğinin altından çıkarılarak, cumhuriyetlerle eşdeğer (self determinasyon hakkı dışında) hakların verilmesi noktasında olmuştur.

Kosova'nın bu anayasa ile Federal Cumhuriyet içindeki hukuki statüsü yeniden tanımlanmış ve elde ettiği haklar şu şekilde sıralanabilir: Kosova özerk bölgesinin sınırları anayasal güvence altına alınmış ve bölünmez kabul edilmiştir. Ayrıca, Kosova Sırbistan'ın kendisi ile ilgili alacağı kararları veto etme hakkına sahip olmuştur, Kosova kendi kurumsal yapılanmasına sahip olmuştur. Bunlar; meclis, başkanlık sistemi, yasama ve yürütme konseyi, yüksek mahkeme, anayasa mahkemesi ve merkez bankasıdır, Kosova ekonomik alanda da bağımsız hareket etme durumuna gelmiştir. Bu çerçevede, Kosova meclisi tarafından onaylanan kendi bütçesini oluşturma yetkisi tanınmıştır. Doğal kaynakların kullanımından elde edilen kar ise hem Kosova'ya hem de Sırbistan ve Federal Yugoslavya'ya ciddi katkılar sağlamıştır, Uluslararası ilişkiler alanında ise Kosova'nın diğer ülkelerle siyasi,

[30] Rame Buja, *Kosova ne krizen Jugoslave*, AAB Riinvest Yayınları, Priştine, 2011, s.45.

ekonomik, kültürel ve diğer her alanda bağımsız işbirliğine gidebilmesinin önü açılmıştır.

1974 anayasasıyla Kosova federasyon içinde geniş yetkilere sahip olmakla birlikte Arnavut toplumu da etnik topluluk olarak resmi olarak tanımıştır. Anayasa, Arnavut Dilinde Üniversitenin, Bilim ve Sanat Akademisinin, Kosova Arşivinin, Kosova Tarih Kurumunun, Rilindija basım evinin ve radyo televizyonun kurulmasını da garanti altına almıştır.[31]

Kosovalı Arnavutların büyük bir kısmı bu anayasa değişikliğini tatmin edici bulmakla beraber, radikal milliyetçi olan kesim ise bağımsızlık taleplerinden feragat etmeyerek, bu uğurda mücadeleye devam etmiştir. Kosovalı Sırplar için ise durum çok farklı olmuştur, zaten bölgedeki nüfus ciddi şekilde dengesizken, özerklikle beraber iktidar da büyük oranda Arnavutların eline geçmiştir. Arnavutlar, artık kendi dillerinde eğitim hakkına, kendi kolluk sistemlerine, anayasalarına ve iktisadi kurumlarına sahip olmuşlardır. Yüzyıllardır bölgenin hakimiyeti üzerine anlaşmazlık yaşanması nedeniyle, Sırplar bu durumu endişe verici bulmuşlardır. Nitekim Arnavutlar o dönemde Sırplara çeşitli ayrımcılıklar uygulamaya başlamışlar ve bunun sonucunda pek çok Sırp çareyi bölgeden ayrılmakta bulmuştur.

Ancak 1974 Anayasası ne Arnavutları ne de Sırplar memnun etmiştir. Sırplar kendilerinin Kosova'da zor durumda kalacaklarını ve Arnavut baskısına maruz kalacaklarını dillendirirken, Arnavutlar Kosova'nın Yugoslavya içinde yedinci cumhuriyet olması gerektiğini vurgulamakta idiler. Kosova'da Sırpçanın yanında bundan sonra Türkçe ve Arnavutçanın da kullanılacak olması, Arnavutların doğum oranlarının çok yüksek olmasının da göz önüne alındığında, bu olgu Sırplara tehlike arz etmeye başlamıştır. Fakat, Anayasa kabulü ile oluşturulan pozitif atmosfer, Yugoslavya'nın kurucusu ve korucusu olarak kabul edilen Yosip Broz Tito'nun ölümüyle, Kosova'da yeniden dengelerin değişmesine ve hareketlenmelerin yaşanmasına doğrudan etki etmiştir.

---

[31] Dreshaj, a.g.e, s.5

1.1.3. Sorunların Başlangıcı; TİTO'nun Ölümü

Tito'nun 4 Mayıs 1980'de ölümü sadece Kosova için değil tüm Yugoslavya için farklı ve yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Bu ölüm, ülke tarihinde dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır. Ülkeyi bir arada tutan önemli bir denge unsuru ortadan kalmış, cumhuriyetleri arasında entegrasyonu amaçlayan kurumlar gücünü yitirmeye başlamıştır. Özellikle bu süreçte Yugoslavya'nın dağılmasına kadar geçen süreç içinde ekonomik sorunlar ve etnik gruplar arasında giderek artan milliyetçilik akımları ülke bütünlüğünü tehdit eden en önemli sorunları oluşturmuşlardır. Ekonomik çıkmaz, Tito sonrası yönetimdeki boşluğu doldurma mücadeleleri, cumhuriyetlerin birbiri üzerinde üstünlük kurma girişimleri, milliyetçiliğin her bölgeye sıçraması, uluslararası arenada ola gelen gelişmeler, Kosova'da da yeni bir mücadelenin yaşanmasına neden olmuştur.

Tito'nun ölümüyle cumhuriyet ve özerk bölgeler, devlet içinde kendi devlet strüktürlerinin oluşumuna yoğunluk vererek, kendi başlarına varlıklarını sürdürme eğilimi içine girmişlerdir. Merkezi bir otoriteden bahsetmek olanaksız iken, yıllar önce kardeşlik-birlik parolası üzerine kurulan bütün temeller sarsılarak, otorite boşluğundan kaynaklı olayların kontrolü de zorlaşmıştır.[32]

Otorite boşluğunun yoğun olarak yaşandığı ülkede bunun fırsat olarak gören Sırplar, Kosova üzerinde baskısını yoğunlaştırmıştır. 1960 - 1980 yılları arasındaki zaman diliminde yapılan mücadeleler sonucunda kazanılan haklarının uygulanması konusunda ciddi sorunlar yaşamaya başlayan Arnavutlar, aralarında rejimsel konularda var olan ayrıkları tekrar gözden geçirmeye karar vererek, bundan sonra kendilerini var olma yada yok olma mücadelesinin beklediğini açıkça hissetmeye başlamıştılar. Bu noktadan sonra da milli bir Arnavut bilincinin oluşturulması yönünde ciddi bir çalışmalar yoğunluk kazanmasının yanı sıra ülkenin geleceği için ortak hareket edilmesi bilinci de gelişmiştir.

[32] Buja, a.g.e, s.47.

1.1.4. 1981 Öğrenci Hareketleri ve Bağımsız Kosova talepleri

1980'li yılların Yugoslavya'sında, etnik kimlikler arasında çatışmaların başlamasına, Sırp baskı politikalarının daha da şiddetlenmesine neden olan olaylar Kosova'da başlamıştır. Bu olayların Sırp güvenlik güçleri tarafından şiddetle bastırılmaya çalışılması, ülkede gerginliği tırmandırdığı gibi yer yer protestoların da baş göstermesine neden olmuştur. Bu yönde ilk olay, 11 Mart 1981 tarihinde Priştine Üniversitesinde bir öğrenci eylemi patlak vermiştir. Üniversite yemekhanesinde yemekleri ve yurtlardaki yaşam koşullarını protesto etmek amacıyla bir öğrencinin elindeki yemekleri yere atarak, tepkisini göstermesiyle süreç başlamıştır. Bu tepkiye yemekhanede bulunan otuz kadar diğer öğrenci de katılım göstermesi eylemin büyümesine ve fraklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Yemekhanedeki eylemlerini sonlandıran göstericiler, kısa bir süre içinde dört yüz kişilik bir kitleye dönüşerek, eylemlerini sokağa taşımıştırlar. Merkeze doğru yürüyen göstericiler, geçişlerini engellemeye çalışan polis güçleriyle çatışmaya girerek, on gösterici Sırp polisi tarafından yaralanmıştır. Eylemciler yoğun polis baskısından dolayı merkeze doğru yürümekten vaz geçerek, yurtlarına dönme zorunda kalmıştır. Bu gelişmelerden sonra rektör ve diğer yöneticiler öğrencilerin eğitim sürecindeki sorunlarına çözü bulmak adına öğrencilerle bir araya gelerek, talepleri dinlenerek bunlara çözüm yolları aranacağı konusunda bir anlaşmaya varılmıştır.[33]

Bu olayların sona ermesinden iki hafta sonra 25 Martta Prizren'de, 26 Martta ise Priştine'de eylemler daha büyük ve güçlü şekilde yeniden başlamış ancak bu gösterilerde şiddet eylemleri de yaşanmıştır. 26 Mart sabahı Arnavut öğrenciler sabahın erken saatlerinde başkentteki öğrenci yurdunun kapılarını kapatarak, giriş ve çıkışların yapılmasını engellemiştirler. Protestocular, yurtlardaki diğer öğrencileri de sürece dahil olmalarını sağladıktan sonra binlerce öğrenci, üniversite kampüsüne yürüyerek, rektör ve diğer akademik görevlilerle bir görüşme yapmışlardır. Öğrencilerin okul ve yurtlardaki şartlarının iyileştirmesi konusunda yapılan müzakereler, öğrencilerin siyasi talepleri de dile getirmesinden dolayı kesilmiştir. Bu hareketle öğrenci hareketi olarak başlayan ayaklanmalar seyrini siyasi ayaklanma

[33] Syla – Kaba, a.g.e,, s. 6-7.

olarak resmiyetini de kazanmıştır.[34]

Görüşmeden memnun kalmayan öğrenciler, öğlen dört sularında Arnavutluk bayrakları eşliğinde bütün halkın da sürece destek olması yönünde söylemleri sıklaştırarak, meydanda bulunan polislere taşla saldırılar yoğunluk kazanmıştır. Öğrencilerin protestolara katılım davetine de halktan olumlu cevap verilerek, kısa bir süre içinde 40 bin civarında kişi Priştine sokaklarında eylemlere katılım göstermiştir.

Fakat bu öğrenci eylemleri uzun zamandan beri Kosovalı Arnavutlarda oluşturulamayan milli benliğin oluşmasına ve insanların ortak bir paydada buluşabileceği sonucunu beraberinde getirmiştir. Öğrenci hareketi olarak başlayan ayaklanma, sürece aydın, iş çevresi, sanatçıların ve işçilerin de destek vermesi, protestolarda "Öğrenciler için daha iyi şartlar", "Çalışanların çalışma şartlarının düzeltilmesi", Zamlara dur", "İş istiyoruz", "Kosova Cumhuriyeti", "Esarete son", "Suçsuz mahkumlara berat", "Kosova bizimdir", "Trepça maden ocağı bizimdir", "Kaderimizi kendimiz belirleyelim", "Bütün Arnavutlar birdir", "Yugoslav değil, Arnavutuz" sloganların atılması olayın basit bir öğrenci hareketi olmadığı Kosova'nın bağımsızlığı yoklaması olarak görülüştür.[35] Belgrad'da yayınlanan Politika gazetesi yaşanan olayları basit bir öğrenci protestosundan ziyade atılan sloganlara bakıldığında ('Kosova Cumhuriyet!', Biz Arnavut'uz, Yugoslav Değil!' ve 'Arnavutluk'la Birlik') bunun politik bir provokasyon eylemi olduğunu belirtmiştir.[36]

Kosova'daki ayaklanmalar, Batı dünyasının büyük bir dikkatini çekmediği gibi Kosovalı Arnavutların olaylara müdahil olunması gerekliliğinin sadece bir söylem olarak kalmasına etki etmiştir. Ayaklanmaların "Bağımsız Kosova" söylemine dönüşmesini fırsat olarak bilen Yugoslavya yönetimi, ayaklanmaları ayrılıkçı bir olay olarak dışa yansıtması, batının sürece de etki etmemesinin en önemli nedeni olarak gösterilebilir. Kosova'nın parçalanma isteminin bölgede sınırların yeniden değişmesine neden olacağı yönünde bir politik söylem geliştirilerek, Helsinki Nihai Senediyle garanti altına alınan sınırların değişmemesi ilkesi öne sürülmüştür. Bu

[34] Syla – Kaba, *a.g.e.*, s.79.
[35] Jakup Krasniqi, *Levizja per Republiken e Kosoves 1981-1991*, Gjon Buzuku Yayınları, Priştine 2011, s.78-79
[36] Noel Malcolm, *Kosova, Balkanları anlamak için*, İstanbul, Sabah Kitapları, Mart 1999, s.393.

söylemin de başarılı olduğu ve batının da sürece dahil olmadığı gözükmektedir. Bağımsızlık söyleminde direten Kosovalı Arnavutlar ise bu tezlere karşın İkinci Dünya savaşını sonlandıran anlaşmayla Arnavutlara haksızlık yapıldığı noktasına vurgu yaparken, bu yanlışın düzeltilmesi adına anlaşmada eklenmesi "unutulan" barışçıl yollardan sınırların değişebileceği ilkesi çerçevesinde batılı devletleri Kosova'da yaşanan Yugoslav baskı rejimine müdahil olmaya davet etmiştirler. İngiliz devlet arşivlerinde Kosova'da öğrenci hareketlerinin nedeni olarak "Kosova'da milliyetçi söylem ve eylemlere Tito'nun etki edememesi olarak gösterilirken", bu konuda geç kalınan önlemlerin bir yansıması olarak ayaklanmaların gerçekleştiğine dikkat çekilmektedir. Kosova'nın bağımsızlık söylemlerini desteklenme konusunda ciddi çekincelerin var olduğuna dikkat çekilen belgelerde, olası bir bağımsızlık adımının "pandora kutusunun" açılması tehlikesinin içinde barındırdığından İngilizler, Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün korunması yönünde fikir yürüttükleri gözlenmektedir.[37]

Öğrenci hareketleri, Kosova'da Sırp baskın rejimine karşı ilk büyük tepkinin ürünü olmakla birlikte sorunun ülke sınırları dışına çıkmasına ve milli bilincin oluşmasında önemi bir erken olmuştur. Bu hareketlenmeler, Kosova sorununun dünya gündemine taşınmasına ve uluslararası medya tarafından daha yakından takip edilmesine olanaklar yaratmıştır. Öğrencilerin mücadeleleri, diğer kesimlerin de davaya olan inançlarını artırmakla kalmamış, eylemler kısa bir zamanda öğrenci niteliğinden toplumsal niteliğe dönüşmüştür.[38]

Olayların bastırılması adına bölgede olağanüstü hal ilan edilerek, Yugoslavya'nın diğer bölgelerinden Kosova'ya 20 bin polis, 45 bin asker ve 72 tank bölgeye takviye edilmiştir. Olayların kanlı bir şekilde bastırılmasından sonra, Yugoslavya ordusu içinde yer alan 102 Arnavut asker belli aralıklarla intihar süsü verilerek, öldürülmüştür.[39] Ayaklanmalardan sonra Kosova Özerk Bölgesi yetkilileri tarafından yapılan resmi açıklamaya göre protestoculardan 75 kişinin yaralandığını, 8 kişinin hayatını kaybettiğini, öte yandan 131 güvenlik görevlisinin yaralandığını, 29

[37] Syla – Kaba, a.g.e., s. 6-7.
[38] Jakup Krasniqi, *Kthesa e Madhe, Ushtria Çlirimtare e Kosoves*, Gjon Buzuku Yayınları, Priştine, 2006, s.18
[39] Nexhat Qoqaj, *Shtigjeve te Lirise*, NGLB Kosova Yayınları, Prizren 2004, s.53

kişinin protestoları örgütleme, 194 kişinin de protestolara katıldıklarından dolayı göz altına alındığı bildirilmiştir.[40]

Ünlü Sırp tarihçisi ve ideoloğu Dobrica Çosiç bu hareketleri 1974 yılında kabul edilen anayasanın getirilerinin bir ürünü olarak görürken, "Bu olaylardan sonra tekrar Kosova'yı özgürlüğüne kavuşturmamız gerekmektedir. Eğer bunu hızlı bir şekilde yapılmaz ise o zaman da Arnavutluk'la Kosova'yı paylaşmamız gerekecektir. Manastırların olduğu bölgeyi biz alırken, Arnavutların olduğu bölge de onlara kalsın. Görünen o ki bu seçenek herkes için sunulabilecek en iyi olanak olarak durmaktadır. Bu değişim ile herkes kazanırken, Sırpların da Arnavutlarla savaşması için bir neden kalmayacaktır" şeklinde yorumlamıştır.[41]

Gerçek anlamda, 1981 ayaklanmaları sadece Kosova'nın değil bütün Yugoslavya'nın tarih akışını değişirmiştir. Birincisi, gösteriler esnasında veya sonrasında tutuklanan bütün kilit şahıslar ilerde Kosova Kurtuluş Ordusunu oluşturmuşlardır. İkincisi, Arnavutların Kosova'da o zamanlar halen cezaevlerinde tutuklu bulunmalarından dolayı, Sırbistan'ın Kosova'da gerçek bir güç olduğu algılamasına yol açmış ve böylece Sırplar artmakta olan bir düşmanlığa maruz kalmışlardır.[42]

1.4.1.1. Protestoların arka planı

1981 olaylarında Priştine Üniversitesinin ön planda olması bir tesadüf değildir. 1970 yılında kurulan bu üniversite kısa zamanda Arnavut milliyetçiliğinin merkezi haline gelmiştir. Priştine Üniversitesinin mezunları, sayısal değer bağlamında nüfus dağılımı yüzdesi göz önünde bulundurulduğunda istihdam konusunda geri plana itilmiştirler. Bu durumun değişmemesi ve ekonomik zorlukların her geçen yıl artması öğrencileri radikal bir siyasi çözüm aramaya yönlendirmiştir.

Bu olayların arkasında yatan birçok neden bulunmaktadır. Nedenler arasında,

---

[40] Syla –Kaba, a.g.e., s. 81.
[41] Dobrica Çosiç, *Kosovo*, Novosti yayınları, Belgrad 2004, s. 30-31
[42] Judah, a.g.e., s.59.

Wersales Anlaşması ile birlikte parçalanan Arnavutluk topraklarının birleştirilmesi, Kosova'da artan Sırp baskısı, Arnavutların kendilerini yönetme noktasında kısıtlamaların artırılması, Arnavutluk'la yakınlaşma ve Arnavut milli bilincinin nüksetmesi ve dünyayı sarsan demokrasi söylemeleri Kosova'da öğrenci hareketinin baş göstermesine neden olmuştur.[43]

Bu gösteriler sonrasında uygulanan sistem Kosovalılar tarafından hükümetin bölgeye yaptığı bir askeri müdahale olarak algılanmış ve protesto eylemlerinin bu şekilde bastırılması Arnavutların, Sırp Hükümetine olan tavırlarını daha da sertleştirmiştir. Aynı zamanda bölgede yaşayan diğer etnik gruplar olaylardan sonra can güvenliklerinin tehlikede olduğuna inanmaya başlamışlardır. Sonuç olarak, Kosova'da yıllar boyu baskı ile de olsa varlığını sürdürebilmiş olan hassas denge bir daha kurulamamış ve bölgede gittikçe artan bir huzursuzluk ortaya çıkmıştır. Bu olaylarla birlikte Tito sonrası oluşturulan dönemde Kosova'nın bağımsızlığı yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır.

1.1.5. Sırp Memorandumu ve artan milliyetçi duyguları

1974 Anayasası ile özerk yönetim yapısı güçlendirilen Kosova, özellikle 1986 yılından itibaren her alanda Sırbistan baskını daha yoğun bir şekilde hissetmeye başlamıştır. Tito'nun ölümüyle başlayan dağılma süreci iktidara gelen Slobodan Miloseviç ile ivme kazanmıştır. Milliyetçilik söylemde büyük artış gözlenirken, Sırp Milliyetçiliğinin yeniden canlanmasının alt yapısının hazırlanmasına Sırbistan Bilim Sanat Akademisi SANU ve Sırbistan Yazarlar Birliği öncülük etmiştir. Belgrat'a bir araya gelen Sırp yazarları ile Sırp entelektüeller Sırp ulusuna karşı yapılan haksızlıklara işaret ederek, durumun değişmesi için milli bilincin geliştirilmesi gerekliliği yönünde karar almışlardır.

Bu toplantının ardından Sırp yazar ve milliyetçi kesim "Knijevne Novine – Edebiyat Gazetesi" adında bir gazete çıkararak, komünizm döneminde bastırılan milli duyguların yeniden canlandırılması yönünde yazılar yayınlamışlardır. Bu olaylardan sonra Sırp milli bilinci tekrar canlanmaya başlamıştır. Milliyetçiler bu

[43] Jakup Krasniqi, *Levizja*..., s.46-48.

noktadan sonra Sırp halkının ağır durumuna işaret ederek, parti çalışma programına karşı gelerek, mevcut çalışmaları eleştirmeye başlamışlardır. Bunun öncülüğünü yazar ve eski komünist Dobrica Çosiç yapmıştır. "Sırpların Babası" olarak da tanınan Dobrica Çosiç, bu dönemde ön plana çıkarak, milli bilincinin tekrar canlanmasında önemli rol oynamıştır. Çosiç yazılarında genellikle Sırp halkının ezilmişliğine işaret ederken, Sırpları tek çatı altında bir araya getirme ülküsünün tekrar gündeme getirmiştir. Çalışmalarında Sırpların Yugoslav kimliği altında büyük haksızlığa uğraması konusunu işleyen Çosiç, Yugoslavya'yı Sırp toplumu için bir pranga olarak nitelendirmiş ve halkın milli duygularının canlanmasında etkili olmuştur.[44]

1986 yılında Sırp Bilimler Akademisi'ne mensup 216 aydının imzasını taşıyan bir memorandum yayınlanarak, Çociç bünyesinde oluşturulan algı resmi bir evraka dönüştürülmüştür. Memorandum[45] tarihsel süreçte Sırpların yüceliğine ve seçilmiş ırk olduklarının altının çizilirken, Tito, komünizm ve getirileri sert bir şekilde eleştirilirken, Tito Sırpların en büyük düşmanı olduğu tezi üzerinde durulmuştur. Bu belgede ayrıca, 1974 anayasası sert bir dille eleştirilerek, bu anayasanın Sırbistan'ı üç parçaya ayırdığını ve Sırbistan'ın geleceğinin anayasaların yorumlamalarına bırakılamayacağı belirtilmiştir. Memorandumda ayrıca Versales Anlaşması ile oluşturulan yeni yapay haritanın kabul edilemez olduğuna vurgu yapılarak, Büyük Sırbistan açısından en büyük engelin Yugoslavya olduğunu ve bu çerçevede de ya Sırpların ülkede başatlığının sağlanması ya da ülkenin parçalanması gerekliliğine işaret edilmiştir. Sırpların bölgenin yöneticisi olduğu ve tarihsel süreçte her zaman bunu başarıyla yerine getirildiği noktasının da vurgulandığı belge, bundan sonraki süreçte Sırp Milliyetçiliğinin temel rehberi olarak kabul görmüştür.[46]

Belgenin baş mimarı Çosiç'ten sonra çizilen bu oyunu sahnelemek için bir aktörün arandığı dönmede Sırbistan Komünist Partisi Başkanlığına yeni seçilen Slobodan Miloşeviç bu rol için biçilmiş kaftan olarak görülerek, memorandumun

---

[44] Sencar Karamuço, *Sırp Milliyetçiliğinde Kosova Algısı*, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s.34.

[45] Daha detaylı bilgi için; Sırp Bilim Sanat Akademisi Memorandumu 1986", *http://chnm.gmu.edu/1989/archive/files/sanu_memo _e3b3615076.pdf*, (01.12.2016).

[46] Buxhovi, *Kthesa* ..., s.379.

uygulanması görevi gizliden kilisenin de sürece dahil olmasıyla kendisine verilmiştir.[47]

1.2. Miloşeviç dönemi ve Kosova

Tito'nun ölümü sonrası oluşan boşluk, Sırp Akademisinin çizmiş olduğu Sırp Milliyetçiliğinin yeni söylemlerinin yüksek sesle tartışıldığı bir ortamda sahneye Slobodan Miloşeviç adında yeni bir figür dahil olmuştur. Hızlı giriş yaptığı siyasi sahnede Sırbistan Komünist Partisi Başkanı olarak seçildiği dönemde Cumhurbaşkanı da seçilme başarısı gösteren Miloşeviç, milliyetçi söylemin etkisi altında kalmaktan kurtulamamıştır.

Asıl kendisini Sırpların gerçek lideri yapan kritik nokta, Kosova ile ilgili Kosova Ovasındaki söylemlerinde yatmaktadır. 1986 yılından itibaren Kosovalı Sırpların kendilerine Kosova'da büyük baskının uygulandığı söylemlerini topladıkları 2 bin imzayla devlet kurumlarına iletmelerine rağmen bu konuda destek bulamadıklarının birinci yıl dönümünde bölge ziyaretinde bulunan Miloşeviç'in Kosovalı Sırpların kalplerini okşayan milliyetçi söylemi, kendisini Kosova sorununun birincil muhatabı haline getirmiştir.[48] Örnek olarak verecek olursak; Miloşeviç, Kosova Ovasında 1987 yılında yapmış olduğu konuşmasında Kosova'nın Sırbistan olduğuna ve Kosova'da yaşayan Sırplara kimsenin dokunamayacağı gibi popülist bir söylem takınarak, Büyük Sırbistan söylemiyle resmen Sırp milliyetçiliğinin temel lideri konumuna yükselmiştir. Miloşeviç, Sırpların kendi milli değerlerini savunmak adına bir savaşı dahi dışlamadığını açıkça dile getirmesi, Kosova sorunun kolay çözülmeyeceğini satır arasında dile getirmiştir.[49]

Slobodan Miloşeviç'in ülke yönetimine gelmesiyle birlikte Sırbistan'da Sırp Milliyetçiliği tavan yapmış ve Büyük Sırbistan hayalleri tekrar gözler önüne gelmeye başlamıştır. Yeni milliyetçi lidere destek sağlamak amacıyla Sırbistan genelinde çeşitli platformlarda mitingler yapılarak, Sırpların dini ve milli beşiği olarak kabul

[47] Buja, a.g.e., s.41.
[48] Buja, a.g.e., s. 66.
[49] Buxhovi, *Kthesa*, s.389..

edilen Kosova'nın tekrar milli sınırlar içine dahil edilmesi açıkça haykırılmaya başlanmıştır. Milli sınırların tekrar tesis edilmesi aşamasında Kosova'nın dışında diğer özerk bölge statüsündeki Voyvodina'daki devlet yönetim bu mitinglerden sonra istifa edilmeye zorlanarak, yerine Miloşeviç'i seven ve onun davasına destek verecek olan yeni bir kadro göreve getirilmiştir.

Bu gelişmeler Kosova'da yakından takip edilirken, Kosova'nın da aynı kaderi yaşamaması için bölgede çok sayıda protesto gösterisi düzenlenerek, özerkliğin korunması hatta cumhuriyet statüsünün verilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Miloşeviç, Voyvodina'da uyguladığı taktiğin başarı sağlamadığını da göz önünde bulundurarak Kosova'da yaşanan protestoları bahane ederek, bölgeye askeri güçleri göndererek, fiilen Kosova'yı işgal etme fırsatını geri tepmemiştir.

1.2.1. Yeni anayasa ve özerkliğin kaldırılması

Kosova'da Sırpların durumunu ve taşkınlıkları önlemek adına Kosova'yı askeri baskı altında kontrol altına alan Miloşeviç, Kosova'nın resmen Sırbistan yönetimi altına girmesi yönündeki çalışmalarına ağırlık vermiştir. Fakat Kosova'nın tekrar Sırbistan yönetimi altına girmesi için özerk bölge meclisinin onayını bertaraf etmek amacıyla, cumhurbaşkanı olarak anayasada tek başına değişiklik yapabileceği hissine kapılarak baskısı ve arzusunu açıkça dile getirmeye başlamıştır. Fakat, parti tarafından istemlerinin kabul edilmemesi ve özerk bölgenin Arnavut liderleri Azem Vllasi ve Kaçuşa Yaşari'nin karşı tutumlarından dolayı her ikisini de görevlerinden alarak, olayın daha da büyümesine etki etmiştir.

Bu gelişimler Kosova'da halkın tekrar tepki olarak protesto gösterilerine ağırlık vermelerine etki etmiştir. Miloşeviç'in özerkliğin kaldırılması ile ilgili söylemleri ve görevden alınan Arnavut liderlere destek olmak amacıyla Kosova'nın büyük şehirlerinde protestolar tertip eden Arnavutlar, "özerklik bizimdir" söylemleri çerçevesinde beş gün boyunca gösterilerde bulunmuşturlar. Protestoları tekrar gerekçe olarak gösteren Miloşeviç rejimi, bölgede olağanüstü hal ilan ederek, takviye güvenlik güçleri göndermiştir. Protestoları güç kullanarak bastırmayı seçen rejim, kanlı bir süreç sonrasında altmış kişinin ölümüne ve çok sayıda yaralının oluşmasına

etki etmiştir.[50]

23 Mart 1989 tarihinde federasyon anayasasına aykırılık teşkil eden kararla, 1974 Anayasasıyla Kosova'ya tanınan ayrıcalıklar ellerinden alınarak, 1974 anayasasından önceki süreçte olduğu gibi Kosova, Sırbistan'ın egemenliğine tekrar verilmiştir. Bu karar Yugoslavya maskesi altında saklanan Sırpların, Kosova'yı açıkça işgal ettiklerinin açık bir kanıtıdır. Bu kararı takiben bölgeye 2 bin 500'den fazla sadece Sırp askerinin gönderilmesi, Sırp işgalini de açıkça gözler önüne sermiştir.[51]

Başka bir deyişle, Büyük Sırbistan idealine ulaşmak ideali çerçevesinde bölünmüş puzlle taşları olarak kabul edilen Sırbistan, Kosova ve Voyvodina'nın bir araya getirilmesi için Miloşeviç, Yugoslavya'nın parçalanmasının önlenmesi maskesi altında Kosova ve Voyvodina'nın özerkliğinin kaldırılarak, hukuka aykırı bir hareketle Sırpların beklentilerine cevap vermiştir.[52] Özerk Bölge Meclisi bu kararın ardından özel gündemli bir toplantı düzenleyerek, yaşananları ele almıştır. Arnavut temsilciler toplantıda, Kosova'ya yönelik yapılan baskının kaldırılmasına, özerklik kaldırılması kararının iptal edilmesine ve sorunla ilgili Arnavut temsilcileriyle konunun müzakere edilmesi taleplerini dile getirmelerine rağmen bunun kabul görmemesine tepki olarak Özerk Bölge Meclisinde yer alan çok sayıda Arnavut, milletvekilliğinden de istifa ederek, tepkilerini dile getirmiştir.[53] Özerk bölge yönetimi, gelişmelerden sonra yaptığı toplantısında istifaları kabul etmediğini duyururken, olayın sakinleşmesi adına ülkede olağan üstü kararının kalktığını, Arnavutça yayın organı "Rilindija" aracılığıyla duyurması Arnavutların bundan sonra Belgrad'ın alacağı her türlü kararı protesto etmemesine etki edememiştir.[54]

Bu gelişmeleri takiben Kosova Bilim, Sanat Akademisi Kongresi 5 Haziran 1990 tarihinde toplanarak, yeni Kosova anayasasının yeniden düzenlenmesi yönünde çağırıda bulunarak, Kosova'nın diğer federasyon üyeleriyle aynı hak ve yükümlülüklere sahip olması çağrısında bulunmuştur. 14 Haziran 1990 tarihinde

---

[50] Buja, *Kosova*..., s. 68.
[51] Krasniqi, *Levizja*..., s.240.
[52] Buxhovi, *Kthesa*..., s.380..
[53] *Tubimi u Shnderrua ne Demostrata Armiqesore*, Rilindija Gazetesi, 25 Ocak 1990, s.1.
[54] Krasniqi, *Levizja*..., s.241.

Kosova Yürütme Konseyi Başkanı Jusuf Zeynullah Rilindija gazetesine vermiş olduğu bir mülakatında "Kosova'nın özerkliğini sınırlayan hiçbir politikanın kabul edilmeyeceği" vurgusunu yapmıştır. Bu gelişimler ışığında Kosova ve Sırbistan Yürütme Konseyleri soruna çözüm bulmak amacıyla bir araya geldiği görüşmede, Kosova tarafı Sırbistan tarafından yapılan anayasa değişikliğinin kabul edilemeyeceğini, bu kararla Arnavutların dışlanmanın yanı sıra dilini, tarihini, halklar arası eşitlik ilkesini, kültürel değerlerini ayaklar altına aldığını ve Kosova Özerk Bölgesinin objektifliğinin yok ettiğine dikkat çekmişlerdir.[55] Bu görüşmelerin sonuç vermesinden sonra Arnavutlar, farklı arayışlar çerçevesinde Belgrad'ın ülke üzerindeki etkisini kurma girişimlerine hız vermişlerdir.

1.2.2. Kaçanik Anayasası ve yedinci cumhuriyet

Kosova'nın Belgrad tarafından yönetilemeyeceği bilincine sahip olan Arnavutlar, 2 Temmuz 1990 tarihinde yapılan Kosova Özerk Meclisinin 111 üyesi (Sırp ve Karadağlı dışında) bir araya gelerek, Kosova Cumhuriyeti Anayasasını kabul ederek, olayı farklı bir boyuta taşımıştırlar. Anayasa ile Kosova Cumhuriyet statüsü kazandığı gibi Yugoslavya içinde diğer cumhuriyetlerle eşit hak ve yükümlülüklere büründürülmüştür. Ayrıca kabul edilen, bağımsızlık deklarasyonu ile Kosova, Yugoslavya'dan değil Sırbistan'dan bağımsızlığını ilan ederek, Yugoslavya'nın yedinci cumhuriyeti olduğunu dünyaya duyurmuştur.[56]

Anayasanın ilanı Arnavut çevreleri tarafından olumlu bir adım olarak kabul görülürken, uzun zamandan beri ilk defa farklı söylemlere sahip Arnavut partilerini aynı düşünceyi paylaştıkları gözlenmiştir. LDK, PFK, LPRK yayınladıkları bildirilerle, Kosova'nın yeni anayasanın ilanını selamlarken, Yugoslavya çatısı altında Kosova'nın diğer cumhuriyetlerle birlikte aynı statüye ulaştırılmasından dolayı duyulan memnuniyet dile getirilmiştir. Priştine Üniversitesi Bağımsız Öğrenci Birliği de yayınlamış olduğu bildirisinde, "Kosova Milletvekillerinin almış olduğu ve

[55] Krasniqi, *Levizja*..., s. 242-243.
[56] Daha detaylı bilgi için; Jusuf Buxhovi, *Kthesa Historike – Lufta e Perendimit per Kosoven*, Faik Konica yayınları, Priştine, 2009, Jakup Krasniqi, *Levizja per Republiken e Kosoves 1981-1991*, Gjon Buzuku Yayınları, Priştine 2011.

halkın istemlerinin tercümanı niteliğindeki tarihi kararını gönülden kutlarken, tanklarla getirilen Sırbistan Anayasasının da bununla yürürlükten kalkacak olmasını ve Kosova'nın yedinci cumhuriyet statüsüne taşınması bütün Kosovalılara hayırlı olmasını diliyoruz" noktalarına vurgu yapılmıştır.[57]

Anayasanın ilanına sert tepki gösteren Miloşeviç rejimi tarafından buna karşın çok sayıda Arnavut işlerinden çıkarılmış, Arnavut dilinde yayın yapan bütün medya kuruluşları kapatılmış ve Arnavutlara yönelik daha ağır bir siyasi baskının uygulanması başlanmıştır.[58] Bunun yanı sıra Kosova Meclisini ve hükümeti fesih edilerek, bütün yönetim hakları Belgrad'a teslim edilmiştir. Meclisin kapatılmasıyla, Arnavutların artık demokratik haklar çerçevesinde sorunların çözümünden dışlandıkları gibi, bundan sonra bu konunun çözümü noktasında farklı alternatiflerin geliştirmesi gereceğini de dışa vurmuştur.

Fakat bu anayasanın Sırplar tarafından kabul görmemesi ve Arnavutlar üzerindeki baskının artmasına neden olması; ülkede tutuklama, işten çıkarılma gibi olumsuzlukları üzerine Arnavutlar tarafından da sahip çıkılmamıştır. Anayasanın kabulünde evet oyu veren milletvekilleri anayasayı savunmak yerine batılı ülkelere kaçmayı yeğlerken, onlara inanan halka sırtlarını çevirmişlerdir.[59] Bu da cumhuriyet statüsü hayalleri peşinde koşan Arnavutların, bu olaylar sonucunda da artık Kosova'nın Yugoslavya çatısı altında bir geleceklerinin olmadığını açık bir şekilde görme ve alternatif politikalar üretmeleri gerekliliğini gözler önüne sermiştir.

Miloşeviç'in Kosova'nın özerkliğini tek taraflı olarak kaldırması Yugoslavya ideolojisini son bulduğu ve Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünü koruyan uluslararası anlaşma ve kuralların da çiğnendiği noktasını üzerinde daha fazla duracak olan Arnavutlar, bu süreçten sonra mücadelelerini Kosova'nın bağımsızlığını kazanması yönünde sürdürmeye başlamalarına neden olmuştur.

---

[57] Krasniqi, *Levizja*..., s.242-243.
[58] Buja, *Kosove*..., s. 69.
[59] Qoqaj, a.g.e., s.56.

1.2.3. Alternatif politikalar ve LDK'nın kurulması

Sırpların, Kosova üzerindeki baskısının artırması ve 1974 Anayasasıyla Kosova ve Arnavutlara tanınan hakların ortadan kaldırılması, Arnavutlar tarafından kabul edilebilir bir gelişme olmamıştır. Buna tepki olarak 3 Eylül 1990 tarihinde Arnavutlar, kamu ve kuruluşlarında genel greve giderek, yeni oluşturulan Sırp yönetimlerini protesto etmişlerdir. Bu grevlere katılanlara ağır bir ceza uygulanarak, ülke genelinde 120 bin kişi iş yerlerinden uzaklaştırılmıştır.[60] Tek taraflı uzaklaştırmalardan sonra çok sayıda kişi kararı anayasaya aykırılık teşkil ettiğinden dolayı mahkemeye taşımlarına rağmen mahkemelerin de Sırplar tarafından yönetiliyor olması olayın açılmadan kapanmasına neden olmuştur.[61]

Tartışılan yeni anayasal düzen çerçevesinde Sırp Milli Eğitim müfredatını kabul etmeyen Arnavutların bu tavrına cevap olarak, Sırp yönetimi Arnavut öğrencilerinin okullara girişi engellenerek, Priştine Üniversitesinde de Arnavutça eğitim durdurulmuştur. Bu gelişimlerden sonra Arnavutlar açık bir şekilde Sırplara karşı bir cephe açarak, devlet yönetimi, seçimler, sayımlar, eğitim müfredatı başta olmak üzere Kosova'da herhangi bir Sırp otoritesinin varlığını kabul etmeyi dışlayan bir tavır takınırken, ülke içinde paralel yapılanmalara ağırlık vererek kendi kendine yetme politikası gütmeye çalışmıştır. Bu çerçevede de eğitim özel mülklerde (ev, dükkan) bağımsız olarak Arnavutça müfredatla eğitime devam etmişlerdir.

Oluşturulan alternatif politikaların ve kendi devlet kadrolarına ihtiyacının da açık hissedildiği bir ortamda Arnavutlar, İbrahim Rugova önderliğinde LDK partisini kurarak, Miloşeviç'e karşı bağlattıkları itaatsizlik politikalarına ve mücadelelerine bu çatı altında yürütmeye başlamıştırlar. LDK'nın kuruluş ilkelerinin başında, Kosova'nın bağımsızlığının barışçıl yollardan çözüme kavuşturulması yer alırken, sorunun çözümü için olayın uluslararası bir niteliğe kavuşturulması adına batılı devletlerle sıkı işbirliği içinde olunması da hedeflenen başarıları arasında yer almıştır.

LDK Başkanı İbrahim Rugova'nın siyasi görüşü Kosova'nın bağımsızlığının paralel organlar çerçevesinde oluşturulması temeline dayanırken, bu görüş dört temel

---

[60] Krasniqi, *Levizja*..., a.g.e., s.242-243.
[61] *Largimi i puntorve nga puna – Antikushtetues*, Bujku Gazetesi, 7 Haziran 1991, s.12

nokta üzerinde inşa edilmiştir. Bunlardan birincisi Sırpların düzenlediği sayım, seçim gibi devlet mekanizmalarını boykot ederek, Sırpların rejimini dışlamasıdır. İkincisi ise, ülkede var olan Sırp bakı ve şiddetine silahla değil, diplomatik yollarla cevap vermeyi seçmesi ve şiddet eylemlerini dışlamasıdır. Üçüncüsü, Kosova'nın geleceği konusunda halkı bir arada tutarak, bu konuda bir milli bilincin oluşturulmasıdır. Dördüncüsü ise Kosova konusunda uluslararası toplumun ilgilisi bölgeye çekmek ve sorunun çözümü konusunda uluslararası desteğe ulaşmaktır.

Bu noktadan sonra da Kosovalı Arnavutlar kendi paralel organlarını kurma ve kendilerine yetme politikası gütmeye başlamıştırlar. Arnavutlar, Miloşeviç yönetiminin gerçekleştirdiği anayasa değişikliğine, uyguladığı baskıya ve kültürel alanda Sırp kimliğini hakim kılma arayışlarına paralel devlet yapılarını oluşturarak karşılık vermişlerdir. Bu yapılanmalar sadece eğitimle sınırlı kalmamış, bir devletin var olması için gereken bazı istisnalar dışında yeni bir paralel düzen kurulmuştur. Bu çerçevede Kosova'nın Kaçanik'te kabul edilen anayasası çerçevesinde kendi meclisi, kendi hükümeti ve kendi kurumlarının oluşum çabasına girilmiştir.

Ülke içinde yaşanan şiddet ve protestoların durdurulması ve sorunların konuşularak çağrılarının yapıldığı ortamda LDK üst düzey temsilcisi Fehmi Agani, düzenlenmiş olduğu basın toplantısında, sorunlara çözüm bulunması amacıyla bir diyalog sürecinin başlatılmasına sıcak bakıldığı ifade edilerek, Sırpların Kosova'da işledikleri suçlarla ilgili Yugoslavya'nın arkasına saklanmaktan vazgeçmeleri çağırısında bulunmuştur. Sırp ve Hırvatları korumak amacıyla silahlı güçlerin Miloşeviç tarafından Kosova'ya gönderildiğine de dikkat çekerken, Miloşeviç'in koruma amacı ile göndermiş olduğu bu birliklerin neden Arnavutları öldürdüğünü açıklamaya davet etmiştir.[62]

Bu ortamda bütün Arnavut siyasi parti temsilcileri ve aydınlarının katılımıyla "Arnavutların Egemenliği" başlıklı bir yuvarlak masa toplantısı düzenlenerek, bu çalkantılı dönemde atılması gereken adımlar ele alınmıştır. Sorunun çözümü için siyasi partilerin birlik ve beraberliğinin önemine dikkat çekilen ve Kosova Meclisinin tekrar yürürlüğe girmesiyle partilerin çalışmalarının önem kazanacağı dile

[62] *Serbia me nuk mund te fshehet prapa Jugoslavise per pepresionin ne Kosove*, Bujku Gazetesi, 1 Haziran 1991, s.4.

getirilirken, Arnavut toplumunun Kosova sorunundaki yolunun belli olduğunu ve bu uğurda gerekli olan her tür çalışmanın yapılacağını açıkça dile getirmiştir.[63]

LDK Başkanı İbrahim Rugova öncülüğünde bir heyet Kosova politikalarına destek bulmak amacıyla yurt dışına bir çıkartma gerçekleştirilerek, Avrupa başkentlerinde çeşitli temaslarda bulunarak, Arnavut halkının beklentilerine cevap bulunmaya çalışılmıştır. Avrupalı liderler genel itibariyle, sorunu yakından takip ettiklerini dile getirdikleri gibi, Arnavutların bu süreçte birlik ve beraberlik içinde bir tavır takınmaları telkininde bulunmuşturlar.[64]

Öte yandan ülkede var olan sorunlara çözüm bulmak amacıyla yapılan uluslararası zirve toplantısına Kosovalı yetkilileri davet edilmemesi Kosova'da yankı uyandırmakla birlikte, LDK Partisi düzenlemiş olduğu basın toplantısıyla bu tutumu eleştirmiştir. Kosova'nın diğer altı cumhuriyet gibi bu sürece dahil olması gerekliliğine dikkat çeken LDK Yönetim Kurulu Üyesi Ali Aliu, Miloşeviç'in Birleşik Sırbistan edasıyla Kosova'yı temsil edemeyeceğini ifade ettiği gibi Arnavutları inanmadıkları ve temsilci olarak seçmedikleri birinin temsil etmesini kabul edilemez bir gelişme olarak nitelendirmiştir. Arnavutları da içine alacak hiçbir anlaşmanın kendileri tarafından kabul görmeyeceği tutumunu tekrarlarken, Miloşeviç'in ülkeyi parçalanmaya götüren süreci önlemek adına başta uluslararası toplum olmak üzere herkesi göreve davet etmiştir.[65]

1.2.4. Kosova'nın tanınmayan bağımsızlık ilanı

Alternatif politikalar ve ülkede iyice kızışan Arnavut – Sırp çekişmesi Kosova'nın 22 Eylül 1991'de tek taraflı bağımsızlığını ilan ederek, bundan böyle bağımsız ve egemen bir devlet statüsünde varlığını ilan etmesi farklı bir boyuta taşınmıştır. Bu karar, Arnavutlar bağımsızlığın tanınması, Sırplar ise engellenmesi noktasında çalışmalarına yoğunluk vermelerine neden olmuştur. Arnavutlar bağımsızlık ilanıyla ilgili de halkın desteğini almak amacıyla 26-30 Eylül 1991

[63] *Rruga Jone eshte e Drejte*, Bujku Gazetesi, 4 Haziran 1991, s.4.
[64] Daha detaylı bilgi için, *İbrahim Rugova u takua me disa personalitete te Evropes*, Bujku Gazetesi, 8 Haziran 1991, s.1.
[65] *YU – Samiti perfundoi pa rezultate konkrete*, Bujku Gazetesi, 8 Haziran 1991, s.4.

tarihleri arasındaki dönemde bir referandum düzenleyerek, referanduma katılanların yüzde yüze yakını bağımsızlığın kabulünde oy kullanması, bağımsızlık konusunda bir milli birliğin oluştuğu şeklinde yorumlanmıştır.

Referandumda yüksek destek alınmasına rağmen, Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanı batı dünyasından destek görmemiştir. Kosova'nın bağımsızlığını sadece Arnavutluk tanırken, Avrupalı ülkeler mevcut süreçte Yugoslavya ile var olan ilişkilerini göz ardı etiklerinden, bağımsızlığı tanıma sürecinin dışında kalmayı yeğlemiştirler.[66]

Sırbistan'da ülke genelinde alınan seçim kararına tepki gösterip, süreci boykot eden Arnavutlar, bunun akabinde de kendi paralel seçimlerini yaparak, Sırbistan menşeili hiçbir karara uymayacağını ve kendi kendine var olma politikasını uygulamakta ne denli kararlı olduğunu bu adımıyla açıkça gözler önüne sermiştir. Kosova'da 22 Mayıs 1992'de bağımsızlık ilanını takiben ülkede gerçekleştirilen ilk seçimlerde İbrahim Rugova Başkanlığındaki LDK partisi seçimlerden galip çıkarak, Rugova Kosova'nın ilk cumhurbaşkanı olmuştur. Gazeteci Blerim Shala, Kosova'nın oluşturmuş olduğu yeni paralel yapılara yeterli olmadığını vurgularken, yetkisiz bir cumhurbaşkanı, sürgündeki hükümet, toplanmayan meclis bunlar belki halkı bir arada toplama konusunda başarı kaydedebileceğini ama Kosova statüsünün çözümü için bunların yeterli olamayacağına dikkat çekmektedir.[67]

Rugova'nın Kosova'nın ilk cumhurbaşkanı olarak seçilmesinden sonra Kosova sorununun uluslararası nitelik kazanması yönünde önemli bir açılış politikası izlemeye başlamıştır. BM Güvenlik Konseyine bir başvuruda bulunarak Kosova'nın örgütün çalışmalarına katılımı için gözlemci statüsünün tanınmasını talep ederken, ülkede yaşanan durumu gözlemek amacıyla uluslararası gözlemcileri ülkeye davet etmiştir. Bu ve buna benzer birkaç girişim sonucunda Kosova ilk defa Londra'da yapılacak olan bir uluslararası toplantıya gözlemci statüsü olarak tabir edilebilecek bir çerçevede katılım başarısı göstermiştir.

---

[66] Buxhovi, *Kthesa*..., s.388.
[67] Blerim Shala, *Vitet e Kosoves*, 1998-1999, Gama yayınları, Priştine, 2000, s.23.

1.2.5. Yugoslavya'da iç savaş ve uluslararası Konferansalar

Yugoslavya'nın kuruluşundan iç savaşın yaşandığı dönemsel süreç içerisinde Kosova çeşitli statülerde kendine yer bulmuştur. Sırpların bölge üzerinde sürekli hak talebi ve bu yönde izlemiş olduğu politikalar Kosova'nın kaderini belirleyici temel noktaların başında bulunmuştur. Bu başlık altında ülkede yaşanan iç savaşın Kosova'ya etkisinin yanı sıra iç savaşın sonlandırılması ile ilgili yapılan uluslararası girişimler de incelecektir. Bu incelemeye başvurulmasının nedeni, girişim süreçlerinde Kosova sorununa uluslararası toplumun bakışı ve sorunun uluslararası boyut kazanmasının gösterilmesi noktasında yatmaktadır.

1.2.5.1. Yugoslavya'yı parçalanmaya götüren; iç savaş

Tito tarafından bütün halkların kardeşliği şemsiyesi altında kurulan Yugoslavya, ölümünden sonra Komünizm maskesi altına saklanan Sırp Milliyetçilerinin, devlet yönetimini ele alma girişimlerine hız vermesiyle ciddi bir kargaşa ve etnik çatışmaların merkezine dönüşmüştür. Sırpların bu yönde izledikleri gizli politika, ülke sınırları içinde Sırp başatlığının canlanması ve etkisinin kurulması için önemli bir adım hüviyeti taşımıştır.[68]

Yugoslavya'yı parçalanmasında temel iç faktörler olarak; ülkede yaşayan halkların arasında var olan çekişmeler, başatlık kurma arzusu, milliyetçiliğin yükselişi, Sırpların yönetimi ele geçirme hırsı, ekonomik çıkmaz, komünist rejiminin bozulması, sistemde strüktürlerin çalışmalarının aksaması, federatif yapının işlevselliğini kaybetmesi, tarihsel arka plan, çok dillilik ve kültürel çeşitlilik olarak sayılabilir.[69] Komünist parti Genel Sekreteri Vladimir Dapçeviç ise ülkenin parçalanmasının tek sorumlusu olarak Slobodan Miloşeviç'i gösterirken, göreve gelmesinden sonra izlemiş olduğu tutum ve saldırgan tavır yüzünden hiçbir toplumun artık Sırplarla bir arada yaşamak istemediğini savunmuştur.[70] Sırp Radikal Parti Başkanı Vojislav Seselj yapmış olduğu bir açıklamasında, Sırpların yaşadıkları toprakları içine alan bağımsız bir devlete sahip olmaları gerekliliğine işaret ettiği gibi

[68] Buxhovi, *Kthesa*..., s.379.
[69] Buja, a.g.e., s.31-32
[70] *Jugoslavine po e rrenon Milosheviqi*, Bujku Gazetesi, 1 Haziran 1991, s.7.

Sırpların, Yugoslavya ve Yugoslavları arzulamadığını dile getirerek[71], bir bakıma Sırpların parçalanmayı kendilerinin istediği ve bu yönde adımlar attığı şekilde yorumlanmasına neden olmuştur.

Yugoslavya'nın parçalanmasında iç faktörlerin yanı sıra dünya genelinde yaşanan gelişmelerin de etkisi büyük olmuştur. Almanya'da Berlin duvarının yıkılması, Sovyetler Birliği'nin parçalanması gibi dünyada dengeleri altüst eden olaylar sonucunda dünya iki kutupluluktan tek kutupluluğa dönmüştür. Bu da Yugoslavya gibi üçüncü dünya ülkelerinin artık varlığının açık bir şekilde sorgulanmasına neden olmuş bu da bölgedeki istikrar nedeniyle Yugoslavya'nın parçalanmasına karşı çıkan büyük güçlerin bu konuda fikirlerini değiştirmesine davetiye çıkarmıştır. Buna bir de Sırpların Slovenya, Hırvatistan ve Bosna'da işledikleri savaş suçlarının eklenmesinden sonra uluslararası toplumun da Sırp denetimi altındaki Yugoslavya'ya karşı bakış açılarının değişmesine etki eden diğer bir unsur olmuştur.[72]

Slovenya ve Hırvatistan'da daha yüksek sesle başlanan ayrılık şarkıları, 1991 yılında bağımsızlık bildirimleriyle gerçeğe dönüşmüştür. Bu bildirime tepki olarak Sırp generallerin önderliğindeki Yugoslav ordusunun iki cumhuriyete asker göndermesi dünya gündeminin yine başına Yugoslavya ve Miloşeviç'i getirmesine yetmiştir. Özellikle Avusturya ve Almanya tarafından desteklenen Slovenya ve Hırvatistan'a müdahale sonrası Avrupa Birliği sürece dahil olarak, Yugoslavya'yı Paris Senedine uymaya davet ederken, şiddet eylemlerinden uzak durma çağrısında bulunduğu gibi tanklara başvurma girişiminin yardımdan çok bir kışkırtma girişimi olarak nitelendirilmiştir.[73] Miloşeviç rejiminin çağrılara kulak vermeyerek, tank çıkarma eylemlerine ağırlık vermeye devam etmesine paralel olarak, iki cumhuriyetin bağımsızlığının sağlanması ve tanınması girişimleri ağırlık kazanmıştır. Avrupa'nın Slovenya ve Hırvatistan üzerinde yoğunlaşması Bosna Hersek ve Kosova'da yaşanan baskı ve savaş suçunun görmezden gelinmesine neden olmuştur. Bir bakıma her iki cumhuriyete bağımsızlık verilmesi karşılığında Miloşeviç'e diğer iki bölgede yaptıklarını görmemezlikten gelme olarak

[71] *Kunder Jugoslavise*, Bujku Gazetesi, 4 Haziran 1991, s.5.
[72] Buxhovi, *Kthesa*..., s.380.
[73] *Pergatitet nje dokument i BE-se per Jugoslavine*, Bujku Gazetesi, 6 Haziran 1991, s.10.

yorumlanmıştır.[74] Mark Weller, uluslararası toplumun olaya müdahil olması için ülkede sadece insanlık suçunun yeterli olmadığının altını çizerken, müdahil olmak için bölgenin de istikrarsızlığa taşınma durumunun da yaşanması gerektiğine vurgu yapmaktadır.[75]

Sırpların Yugoslav ordusu çatısında her iki bölgeye müdahale edebilmesinin en önemli nedenlerinden biri özellikle Tito'nun ölümünden sonra oluşan boşluktan yararlılarak orduya 1974 Anayasasını da çiğnemek şartıyla çok sayıda Sırp üst düzey yetkilinin yerleştirilme girişimi altında yatmaktadır.[76] Bunun sağladığı kolaylıkla da Miloşeviç, kendi eliyle yerleştirmiş olduğu komuta kademesini de kullanarak, Slovenya ve Hırvatistan'a yönelik bir saldırıya geçmiştir. Buna paralel olarak da Bosna ve Hersek'e de sıkı bir baskı politikası hayata koyan ve askeri güç gönderen Miloşeviç rejiminin bu tutumunu eleştiren Boşnak lider Alija İzetbegoviç, bu tür hareketlerin beraber yaşama ilkesine aykırılık teşkil etmekle birlikte zorla birliğin sağlanabileceği düşüncesini de eleştirmiştir.[77]

Sırpların bütün bölgelere baskı yapmasının ardından Sırplar dışında bütün bölge temsilcileri Sarayevo'da bir araya gelerek, güncel durumu görüşerek, ileriye yönelik atılacak olan adımlarla ilgili bir dizi karar almıştırlar. Var olan sorunların bir arada gelinerek, barışçıl, demokratik ve herkesin beklentisine cevap verecek, ekonomik kriz ve AB'nin talepleri doğrultusunda yapılacak olan anlaşma üzerinde çözülmesine, Aliya İzetbegoviç ve Kiro Gligorov'un önerdiği platform çerçevesinde sorunun çözümü için cumhuriyet ve bölgeler arasında görüşmelerin sürdürülmesine, son yaşananlardan sonra ülke içinde yaşayan halklar arasında bazı sorunların yaşamasından dolayı özellikle Hırvat, Sırp ve Bosnalı liderlerin bir araya gelerek bu konuda gerekli olan adımların atmalarına ve bütün bu sorunun kaynağı olan seçimlerin, anayasa ile ilgili yasalar çerçevesinde yapılması gerekliliği ile ilgili karar alınmıştır.[78]

Ülkede bağımsızlık söyleminin daha yüksek sesle dile getirilmesini tetikleyen

---

[74] Buxhovi, *Kthesa*..., s.380.
[75] Jakup Krasniqi, *Pavaresi dhe Personalitete*, Gjon Buzuku Yayınları, Priştine, 2012, s.35-36
[76] *APJ-ja Ndermarrja me e madhe Serbe*, Bujku Gazetesi, 4 Haziran 1991, s.8.
[77] *Nuk ka bashkejetese me dhune*, Bujku Gazetesi, 6 Haziran 1991, s.6.
[78] *Dialogu vazhdon po*..., Bujku Gazetesi, 7 Qershor 1991, s.1.

önemli bir gelişmede dönüşümlü olarak kurgulanan federasyon başkanlığına Hırvat Stefan Mesiç'in geçmesinin Sırplar tarafından engellenmesi girişimi sürece hız katmıştır. Diğer cumhuriyetlerin bu konuda destek vermesine rağmen Sırplar bu konuda geri adım atmayarak, yönetim bazında bir krize neden olmuşlardır. Bu hareketle, Yugoslavya'nın parçalanmaya doğru gittiği açıkça görülmeye ve bütün cumhuriyetlerin Sırplara karşı bir cephe almaları gerekliği açıkça görülmeye başlanmıştır.

Sırpların devlet kontrolünü ele almalarından memnun olmayan Slovenya, kendi işini kendi görmesi gerektiğini kavradığından mecliste kendi cumhuriyet ordusunun kurulması kararını alarak, 25 Haziran 1991 tarihinde tek taraflı bağımsızlığını ilan etmiştir. Karar Sırbistan tarafından tepkiyle karşılanmış ve olaya müdahil olmak amacıyla Slovenya'ya askeri bir çıkarma yapılmıştır. Fakat önceden modern silahlarla sahip olma politikasını yürüten Slovenya'nın bu gücü ve batının baskısı karşısında Sırplar geri dönmek zorunda kalmıştır. Slovenya'da küçük çaplı yaşanan çatışmalar on gün sürerken, bu çatışmalarda on kişi hayatını kaybederken, 147 kişi de yaralanmıştır. Batının da baskısından korkan Sırbistan, Slovenya'nın bağımsızlık ilanına ses çıkaramamıştır. Slovenler, Sırplara karşı bu mücadelelerini büyük bir zafer olarak lanse ederek, ezeli düşmanın alt edildiği şeklinde zafer çığlıkları atmıştırlar.[79]

Slovenya'nın bağımsızlık ilanı, Yugoslavya ütopyasının artık son bulabileceğini göstermesi açısından emsal teşkil etmiştir. Sırpların baskınlığından memnun olmayan önce Hırvatistan, sonra Makedonya, sonra da Bosna Hersek tek taraflı bağımsızlıklarını ilan ederek, Yugoslavya'dan ayrıldıklarını resmiyete taşımıştırlar. Bu adımlara Sırpların tepkisi geç kalmamış, her üç cumhuriyete de asker çıkararak, kararların geri alınması noktasında mücadeleler ağırlık kazanmıştır. Bu müdahaleler Hırvatistan ve Makedonya açısından daha yumuşak bir çerçevede cereyan ederken, Bosna ve Hersek'te ise bu çok ağır bir faturayla ödetilmiştir. Dört yıl süren Bosna ve Hersek iç savaşında dünyanın en büyük soykırımlarından biri gerçekleştirilerek, büyük bir bedel karşılığında Bosna ve Hersek tartışmalı bir statüde Yugoslavya sınırlarından ayrılabilmiştir.

---

[79] Buja, a.g.e., s.37.

Ülkedeki iç savaşın durdurulması adına uluslararası toplumum öncülüğünde toplantı ve konferansların tertiplenerek, çözüm önerileri yoğunluk kazanmıştır. Bu toplantılarda, Kosovalı Arnavutlar da kendilerinin de taraf olması beklentisi, büyük bir karşılık bulmamış, bazı görüşmelerde ise Kosova'da duruma dikkat çekilmiştir. Kosova sorununun uluslararası bir nitelik kazanması süreci tezin arka planı için önemli bir parametre olduğundan, ülkedeki sorunlara yönelik yapılan girişimler irdelenmeye çalışılacaktır.

1.2.5.2. Brion Deklarasyonu

Yugoslavya sınırları içinde patlak veren iç savaş ve bölgelere yatılan çatışmaların önüne geçilmesi adına Avrupa Birliği öncülüğünde 7 Temmuz 1991 yılında cumhuriyet yetkilileri Brion adasında bir araya getirilmiştir. Görüşmenin temel amacı, savaşan tarafların bir araya getirilerek, çatışmalara son vermeleri ve aralarında sorunun anlaşarak çözüme kavuşturulması oluştur.

Görüşmeden sonra Brion Deklarasyonu olarak kabul edilen bir belge yayınlanarak, Avrupa Birliği'nin Yugoslavya'da cereyan eden iç savaşla ilgili tutumunu içermektedir. AB'nin iç savaşın hemen durdurulması için tarafların ortak bir masa çevresinde bir araya gelmesi davet edilirken, Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün korunması ilkesi benimsenerek, bütünlüğün bütün cumhuriyet yetkililerinin görev aldıkları bir yönetim ve ortak güvenlik güçleri çerçevesinde korunması gerekliliğine işaret edilmiştir. [80] Brion deklarasyonun asıl amacı Yugoslavya'nın korunması olmakla birlikte, bir çözüm bulana dek Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık ilanlarının dondurulması talep edilmiştir.[81]

AB'nin deklarasyonla savundukları noktalar, birbirleriyle çatışmakta olan ve bağımsızlık ateşiyle yanan tarafların hiçbirinin ilgisini çekmemekle birlikte, Avrupa'nın olaya müdahil olma isteminden uzak bir noktada durmayı yeğlediği şeklinde yorumlanmıştır.

---

[80] Buja, a.g.e., s.110-111.
[81] Buxhovi, *Kthesa*..., s.389.

1.2.5.3. Lahey Konferansı ve Badinter Komisyonunun raporu

Brion deklarasyonunun beklentilere cevap vermemesi üzerine, sorunun çözümü için Lahey'de bir diğer uluslararası konferansın yapılması hazırlıkları hız kazanmıştır. 7 Eylül 1991 tarihinde Lord Peter Carrington başkanlığında gerçekleştirilen konferansta taraflar arasında bir anlaşmanın varılamamamasın üzerinde Yugoslavya'da cumhuriyetlerin self determinasyon haklarının kabul edilmesi için öneri kararın alınması üzerine konu Tahkim komisyonuna gönderilmiştir. Bunun yanı sıra olayın incelenmesi ve taraflarla bir araya gelinmesi adına Badinter başkanlığında bir komisyonun da kurulması karara bağlanmıştır.

Tahkimin 9 Aralık 1991 ve Badinter Komisyonu 11 Ocak 1992 tarihlerindeki olayla ilgili vermiş oldukları raporlarında Yugoslavya'da yaşanan sorunları ve bağımsızlık taleplerinin cumhuriyetlerin hakkı olarak kabul ederken, Kosova'nın bu haktan yaralanmasının olası olmadığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu iki komisyonun bu yönde karar almalarının nedeni her ikisinin de olayın çözümü noktasında 1974 Anayasasını baz almalarından kaynaklanmıştır. İlgili raporlarla Kosova, Sırbistan'ın bir parçası olarak gösterilirken, diğer cumhuriyetlerin bağımsızlık ilanları haklı bulunarak, Yugoslavya'nın resmen bölünmesine izin verilmiştir.[82]

1.2.5.4. Gözlemci statüsü ve Kosova Memorandumu

Yugoslavya'da yaşanan iç savaşın kısmi olarak durdurulmasının ardından özellikle Bosna Hersek, Hırvatistan ve Sırbistan arasında bir ortak yolun bulunması adına Londra'da bir buluşmanın daha yapılması uygun görülmüştür. Londra Konferansının 26 Ağustos 1992 tarihinde yapılacağının duyurulmasını takiben Kosova Cumhuriyetinin ilk Cumhurbaşkanı İbrahim Rugova ilgili konferansta Kosova olarak da yer almak istendiklerini heyete bir mektupla bildirmiştir. Müzakere yöneticisi Lord Oven talebe olumu cevap vererek, "Konferansı sürecinde sizlerin de Londra'da bulunmanız bizlere mutluluk verecektir. İhtimaller dahilinde sizlerin de konferansın yapılacağı mekanda Kraliçe II. Elizabet, benimle, dişileri bakanı Vance

[82] Daha geniş bilgi için, Rame Buja, *Kosova ne krizen Jugoslave*, AAB Riinvest Yayınları, Priştine, 2011, Jusuf Buxhovi, *Kthesa Historike – Lufta e Perendimit per Kosoven*, Faik Konica yayınları, Priştine, 2009.

ve diğer katılımcılarla görüşme fırsatını yakalayacağınızı düşünüyorum. Sadece belli nedenlerden dolayı sizlerin konferans masasında oturmanız ve taraf olmanız ihtimaller dışında kalmaktadır. Görüşmemelerin yapılacağı mekanın başka bir yerinde kurulacak olan bir sistemle sizlerin tartışmaları izlemeniz için gerekli olanaklar sağlanacaktır" diyerek, sürece katılımcı değil de gözlemci statüsüne benzer bir nitelikte Londra Konferansına katılım davetiyesi gönderilmiştir.[83]

Bu sınırlı davet, İbrahim Rugova için yeterli görülerek, konferansın yapılacağı tarihlerde soluğu Londra'da almıştır. Bu daveti, Kosova sorununu ilk defa uluslararası bir platformda dile getirme şansı olarak gören Rugova, yapmış olduğu görüşmelerde Kosova'da güncel soruna dikkat çekerek, konferansı izleyen dünya basınının huzuruna çıkmayı da boş geçmemiştir. Katıldığı televizyon programlarında Kosova'da yaşanan baskının yanı sıra Sırpların hukuk tanımaz politikalarından da şikayetçi olmuştur.

Rugova Londra'da ayrıca Arnavutlar tarafından hazırlanan Kosova Memorandumunu da dünyaya açıklamıştır. İlgili memorandumda, Yugoslavya'nın Kosova için artık hiçbir önemi kalmadığı ve Kosova'nın artık bağımsız ve egemen bir devlet olduğu ve diğer devletlerle işbirliği kendi inisiyatifinde olduğuna dikkat çekilmektedir. Arnavutların istemleri dışında yapılacak olan her tür girişimin Kosova için kabul edilemeyeceğinin de işlendiği memorandumda, uluslararası toplum güdümünde bağımsızlık tartışması dışında herkesle hatta Belgrad'la bile görüşmelere katılım gösterebileceğine vurgu yapılmaktadır.

Rugova ile bir görüşme fırsatı yakalayan Yugoslavya'nın yeni Başbakanı Milan Paniç kendisinin Kosova olayını çözüme kavuşturmaya hazır olduğunu ifade etmesi belki de Londra'da havanın olumlu yönde değişmesine etki etmiştir. Paniç, iki haftalık bir zaman diliminde Arnavut öğrencilerin okullarına dönmeleri için gerekli çalışmaların, bölgedeki baskının kaldırılması ve federal hükümette Arnavutların üç bakanlıkla temsili için gerekli çalışmaları yürütme sözünü vermiştir.[84]

Paniç'in bu tür bir söyleminden sonra Kosova olayıyla ilgili Gert Ahrens

---

[83] Buxhovi, *Kthesa*..., s.564-565.
[84] Daha geniş bilgi için; Jusuf Buxhovi, *Kthesa Historike – Lufta e Perendimit per Kosoven*, Faik Konica yayınları, Priştine, 2009, s.570-571.

başkanlığında bir çalışma gurubunun kurulması karara bağlanmıştır. Bu kararla ilk defa Kosova uluslararası bir konferansta dolaylı da olarak ele alınması bile süreçten umutsuz olan Arnavutların, uluslararası topluma yönelik bakış açılarının değişmesine neden olmuştur.

1.2.5.5. Cenevre Konferansı ve ikili görüşmeler

Londra Konferansında alınan karar doğrultunda oluşturulan çalışma gurubu Kosova ile ilgili çalışmalarına başlamıştır. Çalışma gurubu yapmış olduğu çalışmamalarında Londra'da Paniç tarafından önerilen öneriler ve Kosova tarafının talepleri doğrultusunda beş noktalı bir plan hazırlamıştırlar.

- Arnavut öğrencilerinin ana okuldan başlayarak üniversiteye kadar kendi dillerinde eğitim hayatlarına devam etmelerinin sağlanması ve Bilim, Sanat Akademisinin çalışmalarının yeniden başlatılması;
- Yürürlükte bulunan bütün ayrımcı yasaların kaldırılması, bütün kamu kurum ve kuruluşlar üzerinde uygulanan baskının kaldırılması ve işten çıkarılan bütün Arnavutların eski işlerine iade edilmesi;
- Ülkenin diğer bölgelerinden Sırpların Kosova'da göç ettirilme politikalarının durdurulması ve Arnavutların taşınmaz mallarına dokunulmaması;
- AB ve AGİT'in oluşturacağı yedi gözlemci noktasının oluşturulması ve Kosova – Sırbistan sınırının kontrol altında tutulması;
- BM Güvenlik Konseyi tarafından Yugoslavya'ya uygulanan ambargonun, Kosova üzerinden kaldırılması.[85]

15 Eylül 1992 tarihinde tarafların da katılımıyla gerçekleşen görüşmelere katılan heyetin başkanlığını Fehmi Agani yaparken, Kosova tarafı önerilen noktaların dışında statü konusunda da gerekli çalışmaların yapılmasını talep etmiştir. Sırp tarafı ise Cenevre Konferansının Kosova sorununun uluslararası nitelik kazandırdığı gerekçesiyle katılmamışlardır. Bundan dolayı da Priştine, Belgrad'da birer toplantı

[85] Daha geniş bilgi için; Jusuf Buxhovi, *Kthesa Historike – Lufta e Perendimit per Kosoven*, Faik Konica yayınları, Priştine, 2009, s.584-585.

yapılarak, Kosova'da eğitim konusunu masaya yatırılmıştır. Arnavut tarafı Kosova'da eğitimin 1974 Anayasası çerçevesinde yapılmasını ve ilkokuldan üniversiteye kadar eğitimin Arnavut dilinde yapılmasını ve Arnavut öğrencilerin okul ve Priştine Üniversitesine geri dönmesini talep etmişleridir. Sırp tarafı ise 1974 Anayasası diye bir şeyin artık söz konusu olmadığını, Arnavutların artık eski okullara dönemeyeceğini ama onlara özel yeni okulların yapılabileceğini tezini savunmuştur.

Bu görüşmeler sürecinde ülkede yapılan genel seçimlerde Miloşeviç'in Milan Paniç'e karşı üstünlük kurmasıyla Sırpların görüşlerle ilgili tutumlarının sertleşmesine ve Paniç tarafından verilen sözlerin inkarına başlamıştır. Cenevre'de tarafların katılımıyla Ocak 1993 yılında yapılan toplantısında Sırp tarafı, Arnavutların taleplerinin Sırp devlet kurumlarını tanıması şartıyla yerine getirileceği söyleminde bulunması uzun zamandan beri yürütülen girişimlerin çıkmaza taşımıştır. Arnavut tarafı bu kabulün Kosova Anayasasını ve bağımsızlığını bertaraf eden bir öneri olarak görerek, kabul etmemiştirler.

Bu girişim sonucunun da Kosova'nın Sırbistan egemenliğinden kurtarmadığı gibi Arnavutlar bundan sonra gözlerini Bosna savaşına son verecek olan Deyton Barış anlaşması sürecine umut bağlamaya başlamıştırlar. Anlaşma sürecine Arnavutların da dahil edilmesi ve Sırplarla Bosna'nın yanı sıra Kosova sorununun da görüşülmesi gerektiği görüşü açıkça dile getirilmeye başlanmıştır.

1.2.5.6. Dayton Anlaşması ve Kosova Sorunu

Bosna'da yıllardan beri süren savaş çığlıklarına dur demek amacıyla uluslararası toplum gözetiminde Richard Holbrook başkanlığında Deyton şehrinde Bosna ve Hersek'te savaş durumunu durduran ve Bosna Hersek'in Yugoslavya'dan ayrılışını simgeleyen uluslararası anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmayla Bosna bir federal yapıya sahip olarak, bir kısımda yönetim Boşnak ve Hırvatlara verilirken, diğer yönetim ayağı ise Sırplara teslim edilmiştir. Ülkenin güvenlik ve asayişinin 60 bin kişilik bir NATO barış gücü çerçevesinde korunmasını da içeren anlaşmayla

savaş son bulmuştur.[86] Fakat, Deyton barış sürecinin sadece Bosna ve sınırlı bir noktada Hırvatistan'da cereyan eden olayları ele alması Kosova krizinin daha da derinleşmesinde bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Kosovalıların Dayton Konferansına bağladıkları umutları hüsranla sonuçlanmıştır.

Ünlü Arnavut yazar İsmail Kadare, Dayton Konferansı ile ilgili yaptığı değerlendirmesinde "Deyton'da Kosova konusu görüşülmediği gibi Kosova kelimesi bile ağıza alınmadı" özeleştirisinde bulunarak, yaşadığı hayal kırıklığını açıkça dile getirmiştir.[87] Tim Judah ise bu anlaşma çerçevesinde Kosova sorununa değinilmemesinin Rugova politikalarının çöküşünü simgelediğini savunurken, batı tarafından eğer "barışçıl yollarla yürürsen ödüllendirilirsin" beklentisinin de hayalden öte gidemediğine dikkat çekmektedir.[88]

Kosovalı Arnavutlar beklentilerine cevap alamadıklarını göz önünde bulundurarak, artık bağımsızlık konusunda farklı politikaların geliştirilmesi gerekliliğini açık bir şekilde gözler önüne sermiştir. Bu gelişmelerden sonra Rugova'nın konumunu zayıflamakla birlikte, batılı devletlerin Kosova Arnavutlarının bağımsızlık isteklerine karşı tepkisiz kalmaları halkta tepkilere yol açmış ve Rugova'nın barışçı politikaları da etkisini yitirildiği özeleştirilerinin yapılmasından sonra 1996'dan itibaren çatışmalar yoğunlaşmıştır.[89]

Deyton görüşmelerinde Kosova sorununa vurgu yapılmaması, Kosovalıların umutlarını söndürdüğü gibi bölge Sırp etkisinin daha da artmasına ve Sırpların bölgeyi tamamen kendilerine bırakılmış gibi düşünmelerine etki etmiştir. Başka bir deyişle bu anlaşma; Kosova sorununun barışçıl yollarla değil de daha fazla mücadele çerçevesinde, gerekirse kurtuluş mücadelesiyle ulaşılması fikrinin benimsenmesine neden olmuştur.[90] Kosova'nın Hırvatlar, Slovenler, Makedonlar ve Boşnaklar gibi bağımsızlığına kavuşması gerekliliğine işaret eden çok sayıda Arnavut, Deyton'dan sonra Kosova Kuruluş Ordusu UÇK'ya katılım göstermişlerdir.

---

[86] Buja, a.g.e., s.199.
[87] Krasniqi, *Kthesa...*, s.62
[88] Tim Judah, *Kosova; Lufte dhe hakmarje*, Koha Ditore Yayınları, Priştine 2002, s.159
[89] Blerim Shala, *The Diplomatic War for Kosova*, Zeri Yayınevi, Priştine 1999, s. 63.
[90] Buja, a.g.e., s.208.

1.2.6. Pasif Direnişten; Silahlı Direnişe

Rugova tarihsel süreç içerisinde silahlı bir mücadele olasılığını sürekli dışlayarak, sorunun uluslararası toplum desteğiyle çözüme kavuşturulması konusuna yoğun bir mücadele vermiştir. İbrahim Rugova'yı bu yönde bir politika izlemesine iten neden; ülke içinde cumhuriyetlerde yaşanan ve Sırbistan'ın Yugoslavya ordusunu elinde tutmasından kaynaklanmıştır. Kosovalı Arnavutlarda ilgili dönem içerisinde bir savaşa hazır olmadıkları göz önünde bulundurulduğunda dönemin şartlarına göre Rugova tarafından çizilen politikanın ne denli yerinde olduğu açıkla gözlenmektedir.[91]

Fakat, dönemin şartları çerçevesinde uluslararası toplumun bir türlü dikkatini ve desteğini sağlama başarısı gösteremeyen İbrahim Rugova'nın izlemiş olduğu pasif direniş politikasının Deyton anlaşmasını örneğinden bakılacak olursa bir sonuç getirmeyeceği açıkça gözlenmeye başlanmıştır. Artık Kosova'da mücadelenin pasif direnişten, silahlı direnişe geçmesi yönünde kamuoyunda açık bir şekilde tartışılmaya ve bu çerçevede desteğin artmasına neden olmuştur.

1.2.6.1. Kosova Kurtuluş Ordusu UÇK'nın kuruluşu

Arnavutlar kendilerine karşı yapılan ayrımcılığa tepki gösterdikçe Sırp baskısı artmış ve durum şiddet boyutuna ulaşınca Kosovalı Arnavutlar tedbir almak ve kendilerini savunmak için, bir askeri örgüt olan Kosova Kurtuluş Ordusu'nu (UÇK) kurmuşlardır. Temmuz 1991 tarihinde Dreniça'da Adem Jashari önderliğinde Kosova'nın Sırp esaretinden kurtulması için bir meclis oluşturularak, bir ordunun kurulması karara bağlanmıştır.[92] Meclis, Azem Syla ve Hashim Thaçi'yi orduya destek bulmak için görevlendirmiştir. UÇK ilk saldırısını da Mart 1992 yılında Dreniça otobüs terminalinde bulunan polislere yönelik yürütmüştür.[93]

Bu saldırı ile birlikte Kosova'daki mücadele farklı bir boyuta geçmiştir. Sorunun barışçıl yollarla çözüme kavuşturulması çizgisinde bulunan siyasi lider

---

[91] Buxhovi, *Kthesa*..., s.380.
[92] Qoqaj a.g.e., s.56.
[93] Krasniqi, *Ushtiria*..., s.18.

İbrahim Rugova, UÇK liderlerinin Arnavutluk'ta bir araya gelme taleplerine olumlu yanıt vermemiştir. Rugova ile bir araya gelemeyen Adem Jashari, Arnavut milli mücadelesinin diğer önemli neferi Bujar Bukoshi ile görüşme gerçekleştirerek, silahlı mücadele için maddi ve manevi destek talep etmesine rağmen Adem Jashari ve ailesi soykırıma uğrayana dek Kosovalı siyasilerden destek alınamamıştır.[94]

Dünya medya kuruluşları da Arnavutların gerilla örgütleri çevresinde birleştiği yönünde kamuoyuna haberler geçerken, özellikle de 1992 yılında Sırp güvenlik güçlerine yönelik yapılan saldırıları illegal saldırılar olarak nitelendirirken, bu tür haberlerle belli kesimler bu konuda tarafını açıkça gözler önüne sermiştir.[95]

Halk, ülkede Sırp askeri ve kolluk kuvvetlerine yönelik yapılan saldırılara destek vermediği gibi Sırp Devlet rejimi tarafından Arnavutlara yönelik yapılan etnik soykırımı yasallaştırmak için kurulan bir örgüt şeklinde nitelendirilmiştir. UÇK'nın basın sözcüsü Jakup Kraniqi konu ile ilgili yaptığı değerlendirmesinde LDK'lılar özgürlük için ölümü göze alan bizleri kabullenmedikleri gibi bizi Sırp kasaplar olarak bilinen Şeşel ve Arkan veya Sırp istihbaratının birer neferi olarak etiketleme peşinde koştuklarına vurgu yapmaktadır.[96]

UÇK'nın saldırılarını sıklaştırması ve 1996 yılının Ocak ve Mayıs aylarında yayınladığı bildirileriyle Sırp askerlerine yönelik yapılan saldırılarının üstlenmesi ülkede Sırp baskısının artmasına ve sivil halk için hayatın daha da zorlanmasına etki etmiştir.[97]

Ülkede yaşanan gelişmelere karşı Priştine Üniversitesi öğrencileri 1 Ekim 1997 tarihinde bir protesto davetine halkın da destek vermesiyle meydana 50 binin üzerinde insan katılmış, Sırp baskısının protesto edildiği gösterilerde, ilk defa UÇK'ya açık bir şekilde destek verilmiştir.[98] Artan Sırp baskısı ve barışçıl politikaların beklentilere cevap verememesi ve geçmişte ülke genelinde bağımsızlığın savaşarak kazanılacağı düşünceleri halkın UÇK'ya yardım etmesinde

---

[94] Krasniqi, *Ushtria*..., s.18.
[95] Buxhovi, *Kthesa*..., s.696.
[96] Krasniqi, *Ushtria*..., s.18.
[97] Buxhovi, *Kthesa*..., s.697.
[98] Qoqaj, a.g.e., s.60.

temel nedenler arasında yer almıştır.[99]

5 Mart 1998 tarihi UÇK açısından kara bir gün olarak tarihe geçmiştir. UÇK'nın kurucularından ve başkomutanı Adem Yaşari ve yirmi üç kişi Sırp güçleri Prekaz köyünde pusuya düşürülerek öldürülmüştür.[100] Bu olay Arnavutlarda büyük bir etki bırakmış ve bir çırpıda bu kadar masum insanın ölümü UÇK'ya ön yargılı davranan kimi kesimlerin de bu konuda düşüncelerinin değişmesine etki etmiştir.

1998 yılında Sırp polis birliklerinin silahlı terör uygulamaya başlaması, Kosova'daki Arnavutları kendilerini koruma ihtiyacının doğması dışlanan UÇK'nın sahiplenmesine neden olmuştur. Halkın UÇK saflarına katılımının çoğalmasını takiben gerilla savaşları taktiğiyle eylemlere imza atan ordu, asker sayısının çoğalmasıyla birlikte bir askeri strateji geliştirerek, profesyonel anlamda bir savaşım vermeye başlamıştır.

Halkın da silahlı mücadeleye dahil olmasıyla ülkede iç savaş daha büyük bir boyut kazanmıştır. UÇK'nın silahlı eylemlerinin artışı, Sırpların masum halka yönelik şiddetinin artmasına neden olmuştur. Özellikle de 1999 yılının başlarında Kosova'nın kuzeyinde Arnavutlara yönelik uygulanan etnik temizlik ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en büyük zorla göç girişimi, Sırp Milliyetçilerinin olumsuz yüzünü bir daha dünyaya göstermiştir.[101] Bu gelişmeler Kosova sorununun uluslararası nitelik kazanmasına etki etmiştir.

1.2.7. Kosova Sorununun Uluslararası Nitelik Kazanması

Ülke içinde Sırp rejiminin baskı politikasının artması ülkede bir etnik temizliği de beraberinde getirmiştir. UÇK'nın küçük eylemlerini gerekçe olarak gösteren Sırp paramiliter guruplar ülkede masum halka yönelik etnik temizliği hızlandırmıştılar. Yaşanan bu trajedilerden sonra dünya medyasının da olayları gündeme taşıması BM Güvenlik Konseyi, 31 Mart 1998 yılında Kosova'ya yönelik ilk kararını almıştır. 1160 nolu karara bakacak olursak, her iki tarafın da şiddete

---

[99] Blerim Shala, *Vitet e Kosoves, 1998-1999*, Gama yayınları, Priştine, 2000, s.22.
[100] Buja, a.g.e., s. 255.
[101] Karamuço, *Sırp Milliyetçiliği...*, s. 121.

dayalı eylemlerini sonlandırmaları davet edilirken, hem Sırp güvenlik güçlerinin hem de UÇK'nın eylemleri kınandığı görülmektedir. Arnavutlardan her tür terör eyleminden uzak durması konusunda uyarırken, Yugoslavya'nın da sorunların çözümü için Temas Artı Gurubu[102] ile diyalog içinde olması tavsiye edilmiştir.[103]

Birleşmiş Milletler, Kosova olayıyla yakından ilgilenirken, Avrupa Birliği'nin Kosova sorunu konusuna müdahil olmamasının temel nedeni; birlik içindeki süper güçler olan Almanya, Fransa ve İngiltere'nin olaya kişisel çıkarları çerçevesinden bakmalarından kaynaklanmıştır. Bu yüzden de Avrupa Birliği, Kosova sorununun çözümüne dahil olmadığı gibi süreç içerisinde Avrupa güvenliği için sınırların korunması gerektiği ilkesini savunmuştur.[104]

Birleşmiş Milletler kararıyla Kosova sorununun resmi bir nitelik kazanmasını takiben uluslararası toplumun talepleri doğrultusunda Amerikan Diplomat Richard Holbrook öncülüğüne Sırp lider Miloşeviç ile Arnavut lider Rugova 15 Mayıs 1998 yılında bir araya getirilmesine rağmen, tarafların zıt kutuplarda durmalarından dolayı sonuçsuz noktalanmıştır. Bu başarısız görüşmeden sonra Rugova soluğu Amerika'da alarak, 19 Mayıs günü Başkan Bill Clinton ile bir araya gelerek, Kosova konusunda destek talebinde bulunmuştur. Clinton olayların yakından incelendiğini dile getirirken, Kosova'nın ikinci bir Bosna olmasına izin verilmeyeceği söylemini yinelemiştir.[105]

Miloşeviç'in politikalarında geri adım atmaması üzerine ABD Başkanı Bill Clinton olayların ciddiyetini anlatması için Richard Holbrook'u 5-13 Eylül tarihleri arasında Belgrad'a göndererek, Miloşeviç için kaleme aldığı mektubu da sahibine iletmesini istemiştir. Clinton mektubunda, "Sizin uluslararası toplumun istemlerine karşın tutumunuzu sürdürmeniz durumunda Amerika Başkanı olarak, NATO'ya Sırbistan'a yönelik bir askeri harekatın başlatılması yetkisini vermeye hazır olduğumu bildirmek istiyorum. Avrupalı dostlarımızı da bu yönde fikirleri savunduklarını hatırlatırken, onlar da bu konuda olaya müdahil olacaklardır"

[102] ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya'dan oluşan Temas Grubu sorunun uluslararası nitelik kazanmasında önemli rol oynamıştır.
[103] Daha geniş bilgi için; Birleşmiş Milletlerin 1160 nolu Kosova olaylarına ilgili almış olduğu karara bakabilirsiniz: https://www.nato.int/kosovo/docu/u980331a.htm, (12.07.2017).
[104] Buja, a.g.e., s.219
[105] Blerim Shala, *Vitet*..., s.14.

şeklinde NATO Müdahalesi konusundaki kararlılığını göstermiştir.[106] Bu üstü kapalı tehdit ve Holbrook'un çabaları Miloşeviç'e geri adım attırmadığı gibi Kosova'ya daha fazla silahlı gücün gönderilmesi konusunda da onu teşvik etmiştir.

İlgili kararın yayınlanması ülkedeki çatışmaları durdurmadığı gibi taraflar arasında var olan kin ve nefretin her geçen gün daha da artması durumun daha da kötüleşmesine etki etmiştir. Bunu takiben de Güvenlik Konseyi 23 Eylül 1998 yılında yeni bir karar almak zorunda kalmıştır. Taraflar arasında yaşanan çatışmaların sadece Kosova'yı değil bütün bölge istikrarını olumsuz yönde etkilediğinin altı çizilirken, tarafları acil olarak ateşkes uygulamaya davet etmiştir.

Güvenlik Konseyi ikinci kararından bir ay sonra 23 Ekim 1998 tarihinde Kosova sorunuyla ilgili 1203 nolu yeni bir karar alarak, bundan önceki iki karara vurgu yapılarak, çatışmaların insan ve bölge güvenliğini tehdit ettiğine dikkat çekilmiştir. Bölgenin kontrol altında tutulması ve yaşananların gözlenmesi adına AGİT'te Kosova Misyonunun kurulması yönünde yetkilendirilirken, NATO'nun da bölgede yaşananları havadan takip etmesi istenmiştir.[107] Güvenlik Konseyi kararı neticesinde, Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı AGİT, William Wolker liderliğinde bölgede incelemeler yapmak üzere uluslararası gözlemcilerin Kosova'ya gitmeleri yönünde karar almıştır.[108] Tarihçi Jusuf Buxhovi, Wolker'in misyon şefi olarak belirlenmesi Kosova sorununun çözümü konusundaki halkaların en önemlisi olarak nitelendirirken, Arnavutların en büyük destekçisi olan Amerikanların Wolker gözüyle ve eliyle sürece dahil olmasının önemine dikkat çekmektedir.[109]

Bölgeye AGİT gözlemcilerinin gelmesiyle bölgedeki şiddetin azalacağı beklentisi boşa çıkarak, 15 Ocak 1999 tarihinde Reçak köyünde 46 sivilin uluslararası gözlemcilerin önünde katledilmesi Sırpların gerçek yüzünün açıkça görülmesine neden olmuştur. Wolker BBC, CNN, AP kameramanları olay mahalline götürerek, Sırp vahşetini bütün dünyaya göstermiştir. Tepkiler üzerine Miloşeviç rejimi olayın araştırılması için uluslararası toplumdan gelen baskılar üzerine

---

[106] Krasniqi, *Ushtria...,* s.762.
[107] Daha geniş bilgi için; *Birleşmiş Milletlerin 1203 nolu Kosova olaylarına ilgili almış olduğu karara* bakabilirsiniz: https://www.nato.int/kosovo/docu/u981024a.htm, (12.07.2017).
[108] Qoqaj, a.g.e., s.53
[109] Buxhovi, *Kthesa...,* s.765.

Finlandiyalı bir heyetin bölgeye girişine izin vermek zorunda kalmıştır. Helena Ranta öncülüğündeki heyet yapmış olduğu çalışmalarından sonra sunmuş olduğu raporunda, olay mahalli konusunda kendilerine hiçbir yardım verilmediğinden dolayı çalışmalarını sadece hayatını kaybeden kurbanların üzerinde otopsi uygulanabilirliğine dikkat çekerken, bunun ise araştırmanın selameti için geçerli olmadığını, faillerin belirlenmesi için olay mahallinde geniş bir çalışma sonucunda elde edilecek olan delilerin krimenel araştırmalara tabi tutulmasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Hayatlarını kaybedenlerin silah taşıdığıyla ilgili herhangi bir bulguya da rastlanmadığına ve sivil olduklarına dikkat çekilen raporda, konuyla ilgili insanlık suçu soruşturmasının açılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. AGİT Genel Sekreteri Knut Wellebek ise Reçak'ta yaşananların insanlığa karşı yapılmış bir suç olarak kanıtlandığını ifade ettiği gibi uluslararası bir soruşturmanın artık kaçınılmaz olduğuna vurgu yapmıştır.

Bu olay da uluslararası toplumun Kosova olayında daha yakından yaklaşmasına neden olmuştur. Amerika bu hareketten sonra Kosova'da yönelik bir uluslararası müdahalenin kaçınılmaz olduğunu savunurken, Rusya öncülüğündeki bir gurup ise Temas Artı Gurubu bünyesinde taraflar arasında görüşmelerin yapılması gerekliliğine işaret etmiştirler.

1.2.7.1. Rambouillet Konferansı ve Geçici Hükümetin kurulması

Kosova'da olayların büyümesi ve sürece uluslararası toplumun dahil olması, taraflar arasındaki ateşkesin bir türlü sağlanamaması taraflar arasında görüşmelerin başlaması kararının alınmasına etki etmiştir. Bu çerçevede de 2 Şubat 1999 tarihinde Ramboullet şatosunda İngiliz ve Fransız dışişleri bakanları başkanlığında Sırp ve Arnavut taraflarının katılımıyla barış müzakere sürecinin yürütülmesi yönünde karar alınmıştır. Bu konferansın yapılmasının temel amacı, bölge ve ülke barışını tehdit eden bu çatışmalara son vererek, her iki tarafın da emellerinin bir kısmından feragat etmesi ve sorunun çözümü için aralarında bir anlaşma yapması olarak gösterilebilir.

G – 15 olarak adlandırılan Kosova heyetinin Başkanlığını büyük tartışmalar sonucunda UÇK temsilcisi Hashim Thaçi üstenirken, heyet bütün çevreleri

kucaklayan bir yapıdan oluşturulmuştur. Kosova Cumhurbaşkanı İbrahim Rugova'nın yanı sıra muhalefet lideri Recep Çosya, Medya patronu Veton Suroi'nin yanı sıra aydın, yazar ve siyasetçilerin oluşturduğu müzakere gurubun tek amacı Kosova'nın bağımsızlığına kavuşturulması çizgisinde olmuştur.[110] Kosova tarafı görüşmeleri sorunun uluslararası toplum desteği çerçevesinde çözüme kavuşturulması için bir şans olarak görmüştür.[111]

Yugoslav delegasyonu ise Sırp yüksek yetkilileri ve hükümet temsilcilerinden oluşurken, onların temel amacı Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün korunması ve Kosova'nın Sırbistan denetimi altında kalmaya devam etmesi noktasında olmuştur. Sırplar ise görüşmelere katılım konusunda hevesli olmamalarına rağmen uluslararası toplum baskısından dolayı katılım göstermekle beraber, uzun zamandan beri öteledikleri sorunun uluslararası nitelik kazanmasından dolayı da tedirgin bir tutum içinde yer almışlardır.

Amerikan, İngiliz ve Rus diplomatlar tarafından yürütülen süreçte taraflara imzalamaları için üç noktadan oluşan bir anlaşma sunmuşlardır. Sunulan anlaşmanın birinci maddesi, Kosova'da güvenlik ve asayişin sağlanması için uluslararası bir askeri varlığının konuşlanmasını oluştururken, ikinci maddeyle bölgede bulunan sivillere yönelik her türlü baskı ve saldırının sonlandırılması ve uluslararası garanti altında bir ateşkesin imzalanması hedeflenirken, son maddeyle de Kosova'ya geniş özerklik verilmesi önerisi yer almıştır.

Her iki tarafta uluslararası toplum tarafından sunulan anlaşmayı beğenmeyerek, imzalamayı kabul etmemiştirler. Arnavutlar bağımsızlık beklentilerine cevap vermediğinden, Sırplar ise kendi topraklarına yabancı askerlerin konuşlanmasından duydukları memnuniyetsizliklerinden dolayı imzaya yanaşmamıştırlar. Tarafların bu yönde tavır takınmalarından dolayı, heyetlere düşünmeleri için 15 Marta kadar süre verilerek, taraflar üzerinde baskı politikası hayata geçirilmiştir.

Uluslararası toplumun bölgede var olan sorunun çözümü yönündeki önerisi, Arnavut tarafında da farklı algılanmaları beraberinde getirmiştir. Bir kesim

[110] Shala, *Vitet...*, s.226.
[111] Buxhovi, *Kthesa...,* s.784.

anlaşmanın imzalanmasının bağımsız Kosova hayallerini suya düşüreceği endişesini taşımasına neden olurken, diğer kesim ise uluslararası garanti altındaki dönemden sonra yapılacak olan referandumun bağımsızlığı müjdeleyici bir şans olarak görmüştür. Sırplar ise ülkeye Amerikan birliklerinin girişi ve referandum hakkının kabul edilemez olduğu yönünde fikir beyan ederek, bu hareketle Kosova'nın ülke kontrolünden çıkabilme ihtimali üzerinde durmuşlardır.

Taraflara verilen süreden sonra UÇK temsilcileri hemen yurda dönmeyerek, Avrupa'da belli çevrelerle bir araya gelerek, durum değerlendirmelerine ağırlık vermişlerdir. UÇK heyeti temsilcisi Rame Buja, konuyla ilgili yapmış olduğu değerlendirmesinde anlaşmanın kabulü konusunda verilen iki haftanın okuma, araştırma ve karar almak için yeterli olduğunu bu çerçevede de uluslararası dostlarla danışılacağı bilgisini paylaşırken, UÇK basın sözcüsü Jakup Krasniçi ise görüşmelere illa ki sadece bağımsızlık beklentisiyle gelinmediğini ve bağımsızlık dışında hiçbir olasılığın kabul edilmeyeceği beklentisini dışlarken, UÇK'nın Kosova'nın gelecekteki güçleri olacağından duyduğu inancını dile getirmiştir.[112] Delegasyon Başkanı Hashim Thaçi ise sadece halkın kabul edip mühürleyeceği bir anlaşmayı imzalayacağını bildirmesi bu on beş günlük süreçte halkın nabzının yoklanacağını açıkça gözler önüne sermiştir.[113]

Almanya dönem başkanlığında AB yayınladığı bildirisinde, görüşmelere öncülük yapan Temas Artı Gurubu temsilcilerini yaptıkları çalışmalar ve çözüm odaklı önerisinden dolayı teşekkür edilirken, tarafları sorunun çözümü konusunda kendilerine sunulan anlaşmayı imzalamaya ve var olan çatışmalara son verme çağrısı yapılmıştır. Sunulan anlaşmanın Kosova'da yaşayan bütün toplulukların ortak bir platformda yaşama olasılığının sunulduğuna vurgu yapılırken, ayrıca hem Kosova hem de Yugoslavya için yeni bir sayfayı da beraberinde getireceğine dikkat çekilmiştir.[114]

NATO Genel Sekreteri Havier Solana tarafları uluslararası toplum tarafından hazırlanan planı kabul etmeye davet ettiği gibi ülkede yaşanan şiddet olaylarından

---

[112] *Perfaqesuesit e UÇK-se u larguan nga Rambujeja*, Kosova Sot Gazetesi, 25 Şubat 1999, s.3.
[113] İbrahim Rexhepi, *Çka ka ne valixhe?*, Kosova Sot Gazetesi, 25 Şubat 1999, s.9.
[114] *Grupit ye Kontaktit – mirenjohje*, Kosova Sot Gazetesi, 25 Şubat 1999, s.4.

duyduğu memnuniyetsizliği de saklamayarak, olayların kontrol altına alınması adına bir müdahaleyi de dışlamamıştır.[115] Sırp tarafına yönelik caydırıcılık olması ve uluslararası toplumun olası anlaşmazlık durumunda Kosova'ya müdahale edeceğini göstermek açısından NATO Yönetimi, Makedonya, Yunanistan ve diğer bölge ülkelerine asker göndermiştir.[116]

Uluslararası toplumun anlaşma yönünde baskıların artması ve UÇK'nın toplumun beklentileri paralelinde bir tutum takınacağını açıklamasından sonra delegasyonda yer alan parti temsilcileri Kosova'da bulunan diğer küçük partilerle bir istişare toplantısı gerçekleştirerek, anlaşma taslağını ele almıştırlar. Yapılan tartışmalardan sonra anlaşma taslağına "evet" diyen katılımcılar, Arnavut heyetine anlaşmayı imzalaması yönünde çağrıda bulunulmuştur.[117] Bunun yanı sıra, ülkede yaşanan ağır şiddet ve insanlık suçu, Arnavut yazar, gazeteci ve diğer bütün çevreler de yayınladıkları bildiri ve çağrılarda, görüşmelere katılan Arnavut heyetinin uluslararası toplum temsilcileriyle istişarelerini sürdürmelerine ve ortaklaşa bir çözüm bulmaları yönde desteklerini açıkça bildirmiştirler. Anlaşmanın imzalanmamasını Sırpları haklı çıkma eğilimi taşıyacağının da dikkat çekilen uyarılarda, bu sürecin kaybedeninin kendileri olması konusunda heyete uyarılar da yapmayı ihmal etmemiştirler.

Anlaşma taslağına en büyük muhalefeti UÇK'nın siyasi temsilcisi Adem Demaçi yapmıştır. Taslağın Arnavutların beklentilerini karşılamaktan uzak olarak nitelendirirken, bu anlaşmayla Kosova'nın kapitülasyonlar altına sokulmak istendiğine bunun da ülkenin bağımsızlığı önünde en büyük engel olacağını savunmuştur. Anlaşma taslağıyla halkın beklentilerinin hiçe sayılmak bir yana, "hiçbir zaman helal edilemeyecek olan kanın helal edilmesinin istendiği"ni ve bu planın arka planında Sırpların olduğunu ileri sürerek, bu anlaşmanın tek amacının bağımsızlık ve özgürlüğün kazanılmaması olarak nitelendirmiştir.[118] Miloşeviç tarafından feshedilen Kosova Meclisi de anlaşma taslağını görüşmek üzere hayatta

---

[115] *NATO kerkon marreveshje te plote*, Rilindija Gazetesi, 25 Şubat 1999, s.2.
[116] Daha detaylı bilgi için: *Arriten ushtare İtaliane dhe Britanike*, *Trupat Britanike ne Greqi*, *Dy miliarde dollare per kontingjentin Amerikan*, Kosova Sot Gazetesi, 25 Şubat 1999, s.4.
[117] "*Po" Marveshjes se Rambujese*, Kosova Sot Gazetesi, 4 Mart 1999, s.3.
[118] *Konference per shtyp Adem Demaçi*, Kosova Sot Gazetesi, 3 Mart 1999, s.3.

olan üyelerin katılımıyla bir toplantı gerçekleştirerek, 83 evet, 1 hayır ve 4 çekimser oyla, anlaşmanın imzalanması kararı alınmıştır.[119]

Bu çağrılarda sonra Kosova heyetinin anlaşmayı imzalayıp imzalamayacağı da büyük merak uyandırmıştır. Heyette yer alan sivil kanat anlaşmanın imzalanması yönünde bir tavır takınması, UÇK kanadının ise tutumunu daha önemli kılmıştır. Financial Times gazetesi de yayınlamış olduğu bir haberinde Ramboulite konferansında taraflara sunulan öneriden sonra 25 kadar üst düzey UÇK yetkilisi Dreniça'da bir araya gelerek, anlaşmanın imzalanması için görüşmelerde kendilerini temsil eden Hashim Thaçi'yi yetkilendirdiğini bilgisini paylaşmıştır.[120]

Taraflara tanınan iki haftalık süreçten sonra Paris'e hareket etmeden önce Arnavut lider İbrahim Rugova kendisinin anlaşmaya imzalamak için Paris'e gittiğini ifade ederken, Rexhep Qosja ise UÇK'nin da tavrındaki yumuşa sonucunda anlaşmanın imzalanacağını bildirmiştir.[121] UÇK temsilcisi Hashim Thaçi ise gazetecilere yapmış olduğu değerlendirmesinde UÇK'nın anlaşmayla ilgili tutumunu herkesin Paris'te göreceğini, Amerikan yetkililerin kendisinin süreci uzattığı yönündeki suçlamaları da yorumlayarak, tek başına bir konuda karar alamayacağını ve yaptıkları değerlendirmelerden sonra uluslararası dostların beklentilerini ve desteklerini boşa çıkarmayacaklarını sözlerine eklemiştir.[122] Bu açıklama UÇK'nın da anlaşmayı kabul edeceği şeklinde bir düşüncenin doğmasına etki etmiştir.

Bu gelişmeleri takiben anlaşmayı ilk etapta kabul etmeyen UÇK temsilcisi Haşim Thaçi, Amerikan Dışişleri Bakanı Abright'in de sürece katılımıyla üç yıllık geçici yönetimden sonra referandum, UÇK'nın orduya dönüşümü ve ülkede özgür seçimlerin yapılacağı garantisinin verilmesi ve anlaşmasının imzalanmasından sonra oluşturulacak olan geçici yönetimi kurma yetkisinin UÇK'ya devredilmesi yönünde Rugova'nın kararı imzalamasının ardından anlaşmayı kabul etmiştir.[123] UÇK Basın sözcüsü Jakup Krasniçi de geçiş süreci olarak ifade ettiği bu üç yıllık süreçte ciddi bir çalışması ve mücadelenin verilmesinden sonra ülkenin hayali olan bağımsızlığa

---

[119] *Drita e gjelber per Marreveshjen e Rambujese*, Kosova Sot Gazetesi, 7 Mart 1999, s.3.
[120] *UÇK-ja ka pranuar Marreveshjen e Rambujese*, Kosova Sot, 14 Mart 1999, s.4.
[121] *Shkojme ta nenshkruajme Marreveshjen*, Kosova Sot Gazetesi, 14 Mart 1999, s.3.
[122] *Thaçi; UÇK-ja merr vendim ne Paris*, Kosova Sot Gazetesi, 14 Mart 1999, s.3.
[123] Shala, *Vitet...,* s.260.

ulaşılacağına dikkat çekmiştir.[124]

UÇK'nın anlaşmayı kabul etmesinin ardından 18 Mart 1999 tarihinde Paris'te törenli bir toplantıda anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya Kosova heyeti adına heyet Başkanı Hashim Thaçi, İbrahim Rugova, Recep Çosya ve Veton Suroi imza atarak, uluslararası toplumu temsilen ise garantör olarak Cristopher Hill, Wolfgan Petriç de imza atanlar arasında yer almıştır. Arnavut tarafının anlaşmayı imzalaması uluslararası toplumun takdirini kazanmış ve imzanın ardından ABD Dışişleri Bakanı Madeline Albright heyet başkanı Hashim Thaçi'yi arayarak, göstermiş olunan tutum ve işbirliğinden dolayı da teşekkürlerini iletmiştir.[125] Kosova heyeti anlaşmanın imzalanmasından sonra yaptıkları diğer görüşmelerde Sırp tarafının da anlaşmayı imzalaması için baskı yapılmasını talep ederken, Kosova'da yaşanan soykırımın durdurulması çağrısı yinelenmiştir.

Arnavut lider İbrahim Rugova anlaşmanın imzalanmasından sonra Özgür Avrupa radyosuna bir değerlendirme yaparak, ülkede var olan olayların önüne geçilmesi adına ve Kosova'nın geleceğine açık kapı bırakan geçici bir anlaşma olarak nitelendirirken, Arnavut tarafı olarak temel hedefin her zaman olduğu gibi bölgenin bağımsız olması yönünde olduğu tutumunu tekrarlamıştır. Taraflar arasında artık görüşme faslının son bulduğunu, Sırp tarafının bundan sonra anlaşmanın değiştirilmesi yönündeki hiçbir talebinin gündeme bile alınmayacağını ifade ederken, uluslararası toplum ve arabulucuların işinin artık Sırpları ikna etme üzerinde yoğunlaştırması gerekliliğine işaret etmiştir.[126] Ünlü Arnavut yazar İsmail Kadare anlaşmaya "evet" denilmesini önemli bir adım olarak yorumlarken, bugüne kadar Arnavutların ne istediklerini bilmedikleri yönünde var olan suçlamaların çürütülmesinin yanı sıra, anlaşmaya hem UÇK hem de siyasi partilerin de "evet" demesinin anlaşmanın önemine önem kattığı şeklinde yorumlamıştır.[127]

Kosova sorunun çözüme kavuşturulacak olması dünya kamuoyunda büyük yankı uyandırdığı gibi Arnavutluk'ta da bu büyük memnuniyet uyandırmıştır.

---

[124] *Nese organizohemi, pavaresine do ta realizojme pas tre vjetesh,* Kosova Sot Gazetesi, 3 Mart 1999, s.5.
[125] *Shqiptaret Neneshkruan Marreveshjen*, Rilindija Gazetesi, 19 Mart 1999, s.1.
[126] *Rugova: Per ne Konferanca ka marre fund dhe me sukses*, Rilindija Gazetesi, 19 Mart 1999, s.2.
[127] *Veprimi i Shqiptarve mbeshtetet ne arsye*, Rilindija Gazetesi, 19 Mart 1999, s.2.

Cumhurbaşkanı Rexhep Meidani anlaşmanın imzalanmasını Arnavutlara yönelik yürütülen mezalimin durdurulması için büyük gelişme olarak nitelendirirken, süreci bugüne kadar getiren ve Arnavutların gerçek dostu olarak ifade ettiği ABD Başkanı Bill Clinton ve Fransa Cumhur Başkanı Zhak Chirac'a teşekkür mektubu kaleme alarak, özellikle anlaşmanın uygulanması için Amerikan askeri birliklerinin bölgeye girecek olmasını büyük bir garanti olduğunu ve her iki devletten de barışın tesisi, güvenlik ve kalkınma konularında da destek olması yönünde var olan beklentisini dile getirmiştir.[128]

Sırp tarafı ise başta uluslararası vesayet olmak üzere, Kosova'da yeni hükümetin UÇK siyasi temsilcisi Haşim Thaçi tarafından oluşturulması, Sırbistan'ın Kosova üzerindeki hakkını kısıtlayacağını düşündükleri referandum gibi temel konuların yanı sıra Miloşeviç'in de istemleri doğrultusunda anlaşmayı imzalamayı kabul etmemiştir. Sırp tarafının anlaşmayı imzalamaması üzerine toplantılarda yer alan Rus temsilci Boris Majorski de anlaşmaya karşı bir tutum takınarak, tek taraflı imzalanan bir metnin bir anlaşma olmayacağını ve tarafların ortak almayacağı bir çözüme garantörlük imzasını atamayacağını bildirmiştir. İngiltere ve Fransız diplomatların Sırp heyetiyle yapılan görüşmelerinin sonuç vermemesinden sonra, 19 Mart tarihinde Rambouillet barış müzakereleri sona erdirildiği kamuoyu ile paylaşılmıştır.

1.2.7.2. Sırpların uzlaşmaz tutumu ve NATO müdahale süreci

Anlaşmanın imzalanmasından sonra AGİT Genel Sekreteri bölgede var olan 1400 uluslararası gözlemcinin meydana gelen gelişmeler ve artan şiddetti gerekçe göstererek, hemen bölgeyi terk etmesi çağrısında bulunması ve William Wolker önderliğindeki gözlemcilerin bölgeden çekilmesi büyük sorunların yaşanacağını sinyali olarak kabul edilmiştir.[129] Gözlemcilerin yanı sıra bölgede çalışmalarını yürüten UNHCR de yaşanan son gelişmelerden sonra ülkede sivillerin hayatlarında büyük bir tehdit varlığına dikkat çekerken, Rambouilete görüşmelerinden bugüne

[128] *Meidani Falenderon angazhimet e SHBA-ve dhe Frances per Kosoven*, Rilindija Gazetesi, 19 Mart 1999, s.1.
[129] *Evakuohen nga Kosova 1.400 Vezhguesit e OSBE-se*, Rilindija Gazetesi, 20 Mart 1999, s.1.

kadarki kısa süreçte mülteci durumuna düşen insan sayısının ise 100 bini aştığını dünya kamuoyuna paylaşmıştır.[130] Ülkede artan baskı ve Miloşeviç'in uzlaşmaz tavrı ülkeye yönelik artık bir müdahale olasılığını da güçlendirmiştir. Ziyaret kapsamında Makedonya'da bulunan NATO Komutanlarından Wesly Clark, Miloşeviç'in izlemiş olduğu şiddet yanlısı politikanın sadece Kosova'yı değil de bütün bölgeyi tehdit ettiğini, bu tutumun kabul edilemez olduğuna vurgu yaparken, uluslararası toplum tarafından sunulan önerinin kabul edilmemesi durumunda ise NATO'nun her tür olasılığa açık olduğu tutumunu yinelemiştir.[131] Bu gelişmeler karşısında Miloşeviç'in sırtını dayadığı Rusya'dan bir açıklama da Dışişleri Bakanı İgor İvanov vasıtasıyla yapılarak, Sırpları sunulan anlaşmayı imzalamaya davet edilmiştir.[132]

Kosova tarafının anlaşmayı imzalamasından sonra Richard Holbrooke'un tüm çabalarına rağmen Miloşeviç anlaşmayı kabul etmeyerek, Kosova üzerinde baskısına ve şiddet eylemlerini sürdürmesi üzerine 22 Mart'ta NATO askeri müdahalesi gerçekleşmiştir. Kosova'da iç savaşın durdurulması için yapılan Rambouillet Konferansı, bu konuda başarı sağlamamasına rağmen NATO Müdahalesinin önünü açması ve bölgedeki Sırp güvenlik güçlerinin bölgeyi terk etmeleri açısından önem taşımıştır.[133]

NATO müdahalesi boyunca Sırbistan'ın büyük bir bölümünün bombalanması ise Sırp Milliyetçiliğine ağır bir darbe indirmiştir. Miloşeviç'in batıya karşı resti acı bir hezimetle son bulması Sırp Milliyetçilerinin savundukları "Büyük Sırbistan" hayalinin de artık tam anlamıyla bir hayal olduğunu gözler önüne sermiştir. Kosova sorununa bakış açısı ile Sırp milletinin kahramanı olarak siyaset sahnesinde öne çıkan Miloşeviç için de NATO müdahalesi dönülmez gidişin başlangıcı olmuştur. Kosova'yı kazanma adına izlenen katı politika sadece Kosova'nın değil de toplumun da çözülmesine doğrudan etki etmiştir. [134]

24 Mart 1999 tarihinde başlatılan hava harekatı uzun zamandan beri beklenen bir hareket olmakla birlikte NATO'nun kuruluş konseptinin dışında farklı bir amaç

---

[130] *Shifra alarmante rreth te zhvendosurve dhe refugjateve Kosovare*, Rilindija Gazetesi, 20 Mart 1999, s.1.
[131] *NATO e gatshme per intervenim dhe instalim ne Kosove,* Rilindija Gazetesi, 20 Mart 1999, s.3.
[132] *Rusia i ben thirrje Beogradit te nenshkruaje Marreveshjen*, *Rilindija Gazetesi*, 20 Mart 1999, s.5.
[133] Buja, a.g.e., s.247.
[134] Karamuço, *Sırp Milliyetçiliği...,* s.121-122

için bir ülkeye müdahalesi de uluslararası literatüre yeni bir algının oluşmasına etki etmiştir. Batı blokunun korunması için kurulan ittifak, bu hareketle demokrasiyi koruma mekanizmasının bir parçası olarak görülmeye başlanmasına neden olmuştur.

Hava saldırılarının başlamasının ardından ABD Başkanı Bill Clinton kamuoyuna yönelik yapmış olduğu konuşmasında, Kosova'da Arnavutlara yönelik yıllardan beri Sırp rejiminin uyguladığı baskı, şiddet ve soykırımı durdurmak adına NATO'nun öncülüğünde bir hava saldırısına başlandığına dikkat çekerken, saldırıların sadece Sırp güvenlik güçleri ve onların kullandıkları alanları sadece kapsayacağını ifade etmiştir.[135]

NATO hava kuvvetlerinin Yugoslavya genelindeki askeri üst, stratejik bölge ve önemli noktaları yoğun bombardımana tutması, Sırplar açısından olayı iyiye gitmediğine işaret etmesinin üzerine ülke genelinde Bosna'dan da sabıkası bulunan Miloşeviç'e yönelik baskı ve eleştirilerin artmasına neden olmuştur. Hava harekatının yanı sıra NATO'nun kara harekatla ilgili olasılıkları tartışılırken, buna Savaş Suçlular Mahkemesinin Miloşeviç başta bazı askeri yetkilinin de içinde yer aldığı guruba yönelik savaş suçundan dolayı dava açması Miloşeviç'in geri adım atmasına ve uluslararası toplumla birlikte yeniden masaya oturma isteğinin doğmasına doğrudan etki etmiştir.[136]

Yapılan uluslararası müzakerelerden sonra Miloşeviç 3 Haziranda imzaladığı barış planıyla, Kosova'dan askerlerini geri çekmeyi ve NATO askerlerinin bölgeye girmesini kabul ederken, Kosova'nın statüsüyle ilgili referandum hakkını da kabul etmiştir. Miloşeviç'in bu geri adımı atması kendisinin Kosova'yla başlayan yıldızının yine Kosova'yla söndüğü şeklinde özetlenebilir.

Yoğun bombardımanlardan sonra NATO'nun kara harekatı tartışılıp dururken, 9 Haziran 1999 tarihinde Miloseviç barış planını imzalamayı kabul ederek, Kosova sorununa de jure uluslararası bir nitelik kazandırmıştır. Anlaşma ile Rambouillet görüşmelerindeki barış planının tamamının geçerli kabul edildiği gibi anlaşma ile Kosova henüz adı konulmamış bir "uluslararası manda" idaresinin yönetiminin yolu açılmıştır.

---

[135] Buxhovi, *Kthesa*..., s.819.
[136] Shala, *Vitet...,* s.409..

1.3. Uluslararası toplum yönetimi ve Yeni Düzen

Uzun zamandan beri Kosova'da beklenen gelişme NATO Müdahalesi sonrası yaşanarak, Miloşeviç yıllarca geri adım atmadığı Kosova üzerindeki baskısını kaldırmak zorunda kalmıştır. Miloşeviç'in teslim olmasını takiben 9 Haziran 1999 tarihinde Makedonya'nın Kumanova kasabasında imzaladığı anlaşmayla resmen Kosova üzerinden ellini çekmiştir. NATO, Yugoslavya Ordusu ve Sırbistan İçişleri Bakanlığı temsilcilerinin imzaladığı Askeri ve Teknik anlaşmayla, Kosova'da yeni bir sayfa açılarak, BM yönetimi altında uluslararası bir askeri ve sivil bir gücün bulunmasının yolu açılmıştır.

Bu anlaşmayla Kosova bir yüzyıla yakın bir zaman işgalci olan Sırpların bölgedeki üstünlüğü kırılarak, ülke baskı, şiddet, hırsızlık gibi Sırp adetleri de Kosova'dan çıkarılmıştır. Sırp askeri ve polis gücünün bölgeden çekilmesinin anlamı Kosova'dan artık Sırbistan'ın ve Yugoslavya'nın ellerini çekmesi olarak da görülmüştür.[137]

Anlaşmayı takiben Birleşmiş Milleler de sürece uyumlu bir şekilde 1244 nolu kararı alarak, Kosova'da geçici yönetimi devralacak UNMIK ve güvenliği tesis edecek KFOR'un görev ve sorumlulukları onaylanmıştır. Kararda Yugoslavya'nın toprak bütünlüğüne vurgu yapılmakla birlikte, Kosova'nın Sırbistan'ın bir parçası olduğunun da altı çizilmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından Kosova'da yeni dönemin tesisi için alınan 1244 nolu kararı bundan sonra ülkenin yönetim başta olmak üzere her konudaki yol haritası niteliğini taşımıştır. İlgili kararla ilk önce Kosova'da uluslararası toplum güdümünde geçici bir sivil yönetimin görev alması hedeflenirken, bunu takiben uluslararası toplum desteğiyle sivil yönetimin güçlendirilmesini takiben seçim hazırlıklarına ağırlık verilerek halkın tercihi doğrultusunda bir yönetimin oluşması hedeflenmiştir. Kurulacak olan yeni yönetimin zamanla istenilen çalışmalara imza atmasını takiben de uluslararası toplum tarafından kontrol edilen bazı yetkilerin yönetime devredilmesi de ikinci amaçlar arasında yer almaktadır. Yetki görevlerinin devrinden sonra oluşturulacak olan demokratik kurum ve kuruluşların eşliğinde Kosova'nın nihai statüsü konusuna

[137] Shala, *Vitet*..., s.418.

ağırlık verilmesi düşünülürken, statünün de belirlenmesinin ardından yapılması gereken bütün çalışmaların tamamlanmasından sonra yönetim ayağının yerel yöneticilere bırakılması hesaplanmıştır. Bütün bu sürecin yönetilmesi için de 1244 nolu kararla ülkenin bu süreç boyunca BM Genel Sekreteri tarafından atanacak bir UNMIK Yöneticisinin Kosova'da görev alması kabul edilmiştir.[138] Bu çerçevede de Kosova'nın ilk uluslararası yöneticisi görevine 2 Temmuz 1999'da Bernard Kouchner resmen atanmıştır.

1.3.1. Geçici Hükümetin kurulması ve tartışmalar

İç savaşın sonlandırılmasından sonra yeni dönemde ülkede gündemini uzun süre işgal eden konuların başında yönetim sorunu yani ülkeyi kimin yöneteceği tartışmaları olmuştur. Bu tartışma öncelikle UÇK'nın kendi içinde başlayarak, partiler arası sonra da uluslararası toplum ile yerel yöneticilere arasında yaşanmıştır. Olayın kavranması için bu başlık altında öncelikle iç savaşa son vermek amacıyla yapılan Rambouilet sürecinde imzalanan geçici hükümet kurma anlaşmasına başvurularak, süreçle ilgili gelişen diğer gelişmeler de açıklanacaktır. Fransız Gazeteci İsabel Laser kaleme aldığı bir değerlendirme yazısında olayı iyi bir şekilde yansıtarak, yaşananlarla ilgili şu şekilde bir değerlendirmede bulunmuştur: Kosova'da mücadelenin şeklinin değiştirdiğini, yeni mücadelenin "yasallık mücadelesi" çerçevesinde yürütüldüğüne dikkat çekerken, bunun nedeninin de "Kosova'yı kimin yönettiği" sorunsalından kaynaklandığına dikkat çekmektedir. Son dönemdeki tartışma ve söylemler sonucunda ülkenin UNMIK mi? KFOR mu?, UÇK mı? Yoksa LDK tarafından mı yönetildiği konusunda büyük çelişkilerin varlığına işaret ettiği gibi herkesi yangından mal kaçırmakla suçlamaktadır. İşte tam da Laser'in ifade ettiği gibi bir sorun uzun zaman gündemi işgal etmiş ve bu çerçevede adları zikredilen taraflar, birbirlerine karşı bir üstünlük kurma yarışına girmişlerdir.[139]

Ramboulite görüşmelerinde yer alan Arnavut heyeti, içinde yer alan UÇK

[138] Daha geniş bilgi için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Kosova sorunuyla ilgili almış oluğu 1244 nolu karar; https://www.nato.int/kosovo/docu/u990610a.htm, (12.07.2017).
[139] *Beteja per Legjitimitet*, Rilindija Gazetesi, 20 Ağustos 1999, s.4.

temsilcisi Hashim Thaçi, LDK lideri İbrahim Rugova, Demokratik Birleşik Hareketi LBD lideri Rexhep Qosja ile bağımsız temsilciler arasında 23 Şubat 1999 tarihinde Kosova'da Geçici hükümetin kurulması kararı alınmıştır. Alınan karar gereğince; kurulacak olan geçiş hükümetini ülkede demokratik seçimlerin yapılacağı tarihe kadar görevde kalması, hükümeti kurma görevini UÇK'nın belirleyeceği kişinin yürütmesi, anlaşmayı imzalayan tarafların hükümette eşit bir şekilde temsiliyet ilkesi de benimsenmiştir.[140] Bu anlaşma uluslararası toplumun süreçte, Arnavutları tek bir yumruk şeklinde görmek istemelerinde hem de Bujar Bukoshi önderliğindeki sürgün hükümetinin çalışmalarından memnun olmayan UÇK'nın sürece daha yatkın olması açısından büyük önem arz etmiştir. Bu adımın arkasında bulunan uluslararası toplum, bu adımla hem birliği hem de UÇK'yı sürece doğrudan dahil etmiştir. Bu kuruluş haberinin ardından tepkiler de gecikmeden gelmiştir. UÇK'nın siyasi temsilcisi Adem Demaçi yayınlamış olduğu bir bildiriyle dört noktaya değinerek, ilk olarak hükümetin kurulmasıyla ilgili UÇK'nın herhangi bir görüşünün alınmadığını, kurulması yönünde karar alınmışsa da bunun UÇK'nın kuruluş ve amaçlarına aykırılık teşkil ettiğinden kurumsal değil de kişisel bir karar olduğunu, üçüncü nokta olarak da kurulan hükümetin Kosova'yı ve Kosova toplumunu temsil etmek için herhangi bir hukuksal ve yasal altyapısı olmadığını, son olarak da geçici hükümetin kuruluşunun UÇK'nın savunduğu iyi ve kaliteli kurumların kurulma ilkesinin de çok uzağında olduğunu bu yüzden de bu girişimin görüşmelerde başarılı kaydedemeyen kesimlerin kendilerini tatmin etmek amacıyla kişisel çıkar odaklı olan bu oluşumun UÇK tarafından desteklenmeyeceğini açıkça dile getirmiştir.[141]

Demaçi'nin bu açıklamasına cevap görüşme heyeti üyesi Veton Suroi'den gelirken, Demaçi'nin görüşme sürecine katılmamasını eleştirirken, geçici hükümetin kurulup kurulmaması ile ilgili düşüncelerini orada gelip ifade etmesinin daha önemli olabileceğine işaret etmiştir. Görüşme sürecine katılan ve halkın düşüncelerini yansıtan siyasi ve askeri temsilciler tarafından anlaşmanın imzalandığını hatırlatan Suroi, olaylara kişisel değil de toplumsal bakılması gerekliliğine işaret etmiştir.[142]

---

[140] *Formohet Qeveria e Perkoshme e Kosoves*, Kosova Sot Gazetesi, 25 Şubat 1999, s. 3.
[141] *Shtabi i Pergjithshem nuk eshte konsultuar per formimin e qeverise*, Kosova Sot gazetesi, 25 Şubat 1999, s.3.
[142] *Delegacioni Shqiptar u kthye nga Rambujeja*, Kosova Sot Gazetesi, 26 Şubat 1999, s.2.

Adem Demaçi, UÇK adına geçici hükümetin kurulması yönünde imza atan UÇK temsilcisi Hashim Thaçi'ye imzasını geri almaya davet etmesine rağmen bu konuda bir gelişme yaşanmazken, UÇK'nın konuyla ilgili resmi tutumu 27 – 28 Şubat tarihlerinde yapılan Merkez Karargahında karara bağlanmıştır. Toplum birlik ve bekasının korunması ve ülkede barışın tesisi adına UÇK'nın geçici hükümeti yönetmesi kabul edilerek, ismi açıklanmayan başbakan adayı da seçildiği bilgisi paylaşılmıştır.[143] Kosova Sot gazetesi Başbakan adayı olarak görüşmeleri yürüten heyetin başkanı Hashim Thaçi'nin seçildiğini duyurmuştur.[144] Fakat ülkeye yönelik gerçekleştirilen NATO müdahalesi yeni hükümetin kurulmasına engel olduğu gibi tarafların birincil önceliği Sırpların saldırılarını durdurmak ve barışın tesisini sağlamak olmuştur. Savaş sonrasında ülkenin en önemli sorunların başında yönetim mücadelesi yer almıştır.

1.3.1.1. Geçici hükümetin Başbakanı; Hashim Thaçi

Sırp baskısının yıkılması ve NATO askeri güçlerinin ülkeye girmesinden sonra hükümeti yönetme mücadelesi de kendini göstermiştir. 2 Haziran 1999 tarihinde UÇK'nın siyasi lideri Haşim Thaçi, Ramboullit'te imzalanan Kosovalı siyasiler anlaşması çerçevesinde geçici hükümeti kurduğunu ilan ederek, başbakanlığını kamuoyu ile paylaşmıştır. Yeni kurulan hükümetin temel hedeflerinin başında Sırp askeri birliklerine karşı en iyi bir şekilde organize olunmasını ve NATO'nun da desteğiyle Sırpları Kosova'da yenmek olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra Kosova sorununun çözümü konusunda uluslararası toplumla yakalanan olumlu havanın devam ettirilmesi ve bu süreçte Kosova ile ilgili alınacak olan her tür kararda Arnavutların yasal temsilcisi olmak da yer almıştır.[145] Haşim Thaçi'nin yeni hükümetin kuruluşunu ilan etmesi ülkede bazı tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Sürgündeki Başbakan Bujar Bukoshi ilanın hiçbir dayanağı olmadığına vurgu yaparken, LDK da kararı aceleci olarak niteletirmiştir. Rugova'nın Sırp polis güçlerince zor kullanarak Miloşeviç'le Belgrad'a görüşülmesi ve Ramboulite

[143] *Komunikate nr.75 e Shatbit te Pergjithshme te UÇK-se*, Kosova Sot Gazetesi, 1 Mart 1999, s.3.
[144] *Hashim Thaçi caktohet mandatarar per formimin e Qeverise se Perkoshme te Kosoves*, Kosova Sot Gazetesi, 2 Mart 1999, s. 3.
[145] Shala, *Vitet...*, s.366-367.

anlaşmasının iptalini imzalaması UÇK cephesinde büyük tepkiye neden olurken, Rugova ve partisi LDK vatan haini yaftasını yemelerine neden olmuştur. Bu gelişmelerden sonra anlaşmaya göre yeni hükümette LDK'nın birkaç bakanlıkla yer alması konusu UÇK'lı yetkililer tarafından tekrar gözden geçirilmesi gerekliliğine işaret etmeye başlamıştırlar. Uluslararası toplum LDK'sız bir hükümeti tanımayacağı yönünde tavır takınması, UÇK'nın bu konuda geri adım atmasına neden olmuştur.[146] İşin ilginci bir yıl önceki süreçte UÇK'sız bir Kosova heyeti kabul etmeyen uluslararası toplum, bu sefer de LDK'sın bir hükümet tanımayacağını yönündeki açıklamasıdır.

Bundan sonra uluslararası toplum, Arnavutlar arasından birlik ve beraberliğin tesisi konusunda önemli girişimleri sonuç vererek, Kosova'nın UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'in öncülüğünde Thaçi ve Rugova'nın bir araya getirilmesi başarısını yakalamıştırlar. Görüşmede Rugova kendisine yapılan saldırıları ve karalamaları planlı bir hareket olarak nitelendirirken, Paris'te geçici hükümet konusunda attığı imzanın arkasında olduğunu ifade ederek, anlaşmadan doğan yükümlülüklere saygı gösterilmesini talep etmiştir. Toplantıda sürgün hükümeti Başbakanı Bujar Bukoshi tarafından toplanan maddi desteğin denetlenmesi adına bir komisyon kurulması kararı alınırken, Hashim Thaçi de LDK'nın geçici hükümete temsil edileceği garantisini vermiştir.[147]

UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner, Hashim Thaçi başbakanlığında hükümetin kendini bağlamadığını gerekçesiyle BM tarafından ülkeyle ilgili kabul edilen 1244 nolu kararın kendisine verdiği yetkiye dayanarak, geçici kurumların kurulmasına ağırlık vermiştir. Fakat ülkede var olan geçici hükümet, çalışmalarına engel olduğu gibi bu yapıyla ilgili ciddi mücadele verme durumunda kalmıştır. Bunun önüne geçmek ve geçici bir meclis oluşturmak adına Kosova Geçici Konseyi kurma girişimlerine hız veren UNMIK Yöneticisi, konseyin ülkede yaşayan bütün toplulukların sayısı göz önünde bulundurarak bir adım atmıştır. Yeni oluşturulan kurulda Arnavut temsilcilerinin yanı sıra Sırp, Türk, Boşnak ve diğer topluluk temsilcilerinin yer almasına özen gösterilmiştir. Fakat üyelerin belirlenip toplantılara

---

[146] Shala, *Vitet*..., s.375.
[147] *Kryeministri Thaçi u takua me Kryetarin e LDK-se İbrahim Rugova*, Rilindija Gazetesi, 6 Ağustos 1999, s.2.

davet edilmesine rağmen, özellikle LDK ve Sırpların sürece dahil olmayı dışlaması konseyin bir türlü toplanamamasına neden olmuştur. Kouchner, Zeri gazetesine verdiği bir röportajında bir aydan beri konseyin toplanmamasının kendi suçu olmadığını açıkladığı gibi bunun nedeninin iç dinamiklerde yattığını savunmuştur. Sırpların sürece katılımı konusunda daha istekli olmasının kendi gelecekleri için büyük önem arz ettiğini savunduğu gibi, UÇK ve LDK arasında var olan çift başlı yönetim anlayışına son verilmesinin ülke geleceği için kilit olduğuna dikkat çekmiştir.[148]

Yapılan çalışmalar neticesinde UNMIK basın biriminden yapılan bir açıklamada Kosova Geçici Konseyinin işlevsel hale getirilmesi konusunda Thaçi ile Rugova'nın bir anlaşmaya vardığı bilgisi paylaşılırken, 1244 nolu kararı gereğince danışma nitelikli Arnavut, Sırp ve diğer etnik topluluklardan oluşturulan Geçici Konseyi toplantısının Kouchner öncülüğünde yapılacağı bildirilmiştir.[149] Geçici Hükümet Başbakanı Hashim Thaçi konuyla ilgili yaptığı açıklamasında UNMIK yönetimi çerçevesinde oluşturulan konseye destek verileceğini ifade ederken, konseyde UÇK'nın iki, LDK'nın iki, LBD'nin iki, Müslüman ve Türk topluluğunun birer, iki bağımsız ve iki Sırp üyeden oluşacağını bildirmiştir.[150] LDK Başkanlık kurulu toplantısı sonrasında yapılan açıklamada LDK'nın UNMIK, KFOR ve diğer uluslararası mekanizmalarla çalışmalarına önem verileceğini bildirirken, konsey toplantısına da parti başkanı İbrahim Rugova'nın katılım göstereceği bilgisi paylaşılmıştır.[151]

İbrahim Rugova kendisiyle ilgili çıkan haberler ve beklentiler üzerine bir basın toplantısı ile partisi LDK ve kendisinin bundan sonraki süreçte yönetim faslıyla ilgili atacağı adımlarla ilgili bilgilendirmiştir. Son başkanlık kurulu toplantısında parti olarak ülkede varlığını sürdüren uluslararası kuruluşlar; UNMIK, KFOR ve AGİT'le yönetim organlarının ve güvenliğin tesisi için her tür işbirliği kararının alındığına dikkat çektiği gibi toplumun yönetim konusundaki beklentilerine cevap olarak

---

[148] *Biseda me kryeadministrator i Kombeve te Bashkuar per Kosove*, Kosova Sot Gazetesi, 3 Ağustos 1999, s.4.
[149] *OKB-ja konfirmon marreveshjen Thaçi – Rugova*, Kosova Sot Gazetesi, 8 Ağustos 1999, s.2.
[150] Kosova Sot Gazetesi, 8 Ağustos 1999, s.2.
[151] *U mbajt mbledhja e Keshilit te Pergjithshme te LDK-se*, Kosova Sot Gazetesi, 12 Ağustos 1999, s.3.

partinin kongresi yapılarak diğer parti ve bireylere kapıların açılacağını dile getirmiştir. Geçici hükümetle işbirliğinin hangi seviyede olduğu ile ilgili soruya Rugova, halk tarafından seçimlerle seçilen Cumhurbaşkanı olduğunu hatırlatırken, Thaçi gibi herkesle işbirliğinin var olduğunu ve herkes gibi kendisinin de uluslararası toplum tarafından oluşturulacak olan oluşumlarda yer alacağını bildirmiştir.[152]

Bernard Kouchner yaptığı bir açıklamasında bazı kesimlerin uluslararası toplumun devlet yönetimini ele alması için Bosna olayında olduğu gibi yıllar geçmesi beklentisinin boşa çıkardıklarını ifade ederken, İncil olarak ifade ettiği 1244 nolu kararı ülke genelinde uygulamaya sokmak için gerekli olan bütün çaba ve mücadelenin verileceğini bildirmiştir. Başında bulunduğu kurumun işgalci yada sömürgeci olmadığını, ülkenin kalkınması, demokrasinin tahsisi ve özgür seçimleri tertipleyecek bir yapı olduğunun altını çizerken, bu kurumun yöneticisi olarak da yönetim organlarının oluşum sürecinde BM tarafından kendisine verilen yetkiyi kullanacağını yinelemiştir. Bazı konularda halen gerekli olan ilerlemelerin yaşanmamasının Kosova'da şu anda bir değil iki paralel hükümetin (Thaçi – Bukoshi) varlığına bağlarken, mevcut karara göre ne Thaçi ne de Bukoshi'nin başbakan olmadığını yönetim konusundaki yetkinin kendisinde olduğunu hatırlatmıştır. Kendisinin bu hakkı kullanmamak adına ülkede yaşayan her kesimin sürece dahil olması için Geçici Konseyin kurulması kararını ve bu çatı altından ülkenin sorunlarına çözüm aranmaya özen gösterileceğinin altını çizmiştir.[153]

Geçici Başbakan Hashim Thaçi'nin atmak istediği adımların sürekli uluslararası toplumun sac ayağı; UNMIK, KFOR ve AGİT tarafından engellenmesi, kurumlara karşı söylemin de sertleşmesine neden olmuştur. Thaçi, "biz kral istemiyoruz", biz "yardımcı" istiyoruz siteminde bulunarak, yönetilmek değil de yönetmek istediği konusunda isyan etmiştir. Kouchner'in var olan bir yönetimi dışlamasına da anlam veremediğini, Sırpları tekrar yönetime getirmekle suçlayan Thaçi, UÇK'ya danışılmadan atılan her adımın BM'nin kararını çiğnemek olarak yorumlamıştır. ABD yönetimi ise Thaçi'nin bu yöndeki söylemi ve UÇK'nın her sürece dahil olma isteğinin sürdürmesi ve BM'nin çizmiş olduğu çizgiyi ihlal etmeye

---

[152] *Konferenca e regullt me gazetare e kryetarit Rugova*, Kosova Sot Gazetesi, 13 Ağustos 1999, s.3.
[153] *Per mua, Rezuluta 1244 eshte Bibel*, Kosova Sot Gazetesi, 7 Eylül 1990, s.4.

devam etmesi durumunda, olacak olan olumsuzluklara başta ülkenin sonra da kendilerinin hazır olması yönünde telkinde bulunulmuştur.[154]

UÇK'nın silah bırakması ve askerlerin evlerine dönmesi konusu da Thaçi ile uluslararası toplumun ilişkilerini derinden etkilemiştir. KFOR temsilcilerinin UÇK komutanı Agim Çeku ile konuyla ilgili yapmış olduğu birkaç toplantıda sonuç alınamaması, UÇK'ya karşı söyleminde değişikliğe ve geçici hükümet Başbakanı Hashim Thaçi'ye karşı baskısının artmasına neden olmuştur. Bütün çağrılara karşın Başbakan, bu yönde bir anlaşmanın UÇK'nın var olan prestij ve geleceği için zararlı olduğu gerekçesiyle, silahlanma yönünde önüne sunulan anlaşmayı imzalamayı kabul etmemiştir. Olayların büyümesi üzerine NATO Avrupa Komutanı Kosova dostu Wesly Clark soluğu Kosova'da alarak, Hashim Thaçi ile bir araya gelmiştir. Görüşme sonrasında soruları yanıtlayan Thaçi, UÇK'nın silahsız bırakarak Güvenlik Güçlerine dönüşecek olan süreçle ilgili anlaşmanın imzalayacağını duyururken, silah arkadaşlarını silahlarını teslim etmeye ve güvenlik güçleri için başvurularını yapmaya davet etmiştir.[155]Amerikalı komutanın Thaçi ile görüşmesi silahsızlanma yönünde atılması gereken adımı getirdiği gibi UÇK'nın silahsız olsa bile ülkenin güvenlik gücü olmasını da beraberinde getirmiştir. Bu gelişme tam anlamıyla UÇK'nın beklediği bir gelişme olmasa da ileriki süreç için bir umut niteliği taşıması için ayrı bir önemli gelişmeye tekabül etmektedir. Silahsızlanma sonrasında UÇK kanadı ülkede söz sahibi olmak adına siyasi arenada var olmanın gerekliliğini kavradıktan sonra bir siyasi oluşum kurma sürecinin de başlamasına etki etmiştir.

Bunun yanı sıra LDK'nın ülke yönetimini için en iyi çözümün seçimin özgür seçimler yapılmasını sürekli gündemde sıcak tutması da UÇK'nın bir siyasi partiye dönüşmesi gerekliliğini gündeme getirmiştir. Bu beklentiler ışığında Başbakan Hashim Thaçi, UÇK olarak ülkenin özgürleşmesi için verdikleri mücadeleyi bundan sonra da ülkenin kalkınması ve gelişmesi için bir siyasi parti çatısı altında sürdürmeye devam edeceklerini açıklayarak, UÇK'nın silahsızlanmadan sonra hedefinin siyasileşme olduğunu göstermiştir.[156]

---

[154] *Kryeministri Thaçi kritikon Bernar Kushner*, Kosova Sot Gazetesi, 20 Eylül 1990, s.2.
[155] *Thaçi: "Do ta nenshkruajme marreveshjen, ndoshta para ketij afati"*, Kosova Sot Gazetesi, 21 Eylül 1990, s.3.
[156] *Konferenca per gazetare e Kryeminıstrit Hashim Thaçi*, Kosova Sot Gazetesi, 21 Eylül 1999, s.3.

Amerikan Dışişleri Bakanı Maldrine Albirght'ın telkinleriyle AGİT'in organizasyonunda Arnavut siyasi partileri bir forum çatısı altında birleşerek, geçiş dönemi başta olmak üzere seçimlerin hazırlık süreci ve geçici kurumların oluşum sürecinde beraber hareket etme kararı alınmıştır. Forum ofisi açılışına katılan AGİT Genel Sekreteri Knut Wolebelk, ortak çalışma alanını en basit ifadeyle kahve içmek dahi toplumsal konularda karar alma ve seçimlerin hazırlığı için bulunmaz bir fırsat olarak nitelendirirken, bu sürece katılım gösteren bütün siyasi parti ve temsilcilerine teşekkür etmiştir.[157] Bu adımla birlikte özellikle siyasi partiler ile uluslararası toplum kurumları arasında var olan soğuk ilişkilerin geliştirilmesi ve siyasilerin birbirleriyle etkileşim içinde olarak kişisel düşünmekten çok toplumsal düşünmeleri hedeflenmiştir. Açılıştan sonra Arnavut liderlerle bir araya gelen AGİT Genel Sekreteri, ülkede cereyan eden olayları değerlendirerek, partilerin yönetim organlarında temsiliyet, ülkedeki gelişmelere ve seçimlerle yönelik nabzı yoklanmıştır.

Fakat, ülkede cereyan eden olaylar ve koordinasyon eksikliği Geçici Konseyin yanı sıra bir yönetim organının gerekliliğini açıkça gözler önüne sermiştir. Uluslararası toplumun Thaçi önderliğindeki yönetime sıcak bakmaması ve Kouchner ile münakaşaları farklı arayışlar aranmasına etki etmiştir. Yeni bir yönetim organının belirlenmesi için Kouchner, Rambouilet anlaşmasını imzalayan liderlerle bir araya gelerek, müşterek bir çözüm arayışında bulunmasına rağmen özellikle UÇK kanadı var olan kazanımlarından ödün vermekten kaçınarak, kurulacak olan yeni yapının yönetimini kendisine verilmesi konusunda ısrarcı olmuştur. LDK ise bu süreçte İbrahim Rugova'nın halk oylarıyla seçilmiş tek lideri olduğu tutumunu takınırken, yeni yönetim organlarının yine seçim yoluyla seçilmesini savunmuştur.

1.3.2. Yeni hükümetin kurulması ve sorumluluklar

Yoğun tartışmalardan sonra ülkede ilk demokratik seçimlerin yapılması yönünde karar alınarak, UÇK kanadının kurduğu PDK ile İbrahim Rugova'nın başkanlığını yaptığı LDK arasında büyük bir mücadele başlamıştır. Yapılan

[157] *Welbek peruroi Qendren per Sherbime te Perbashketa te partive politike*, 7 Ekim 1999, s.3.

seçimlerden İbrahim Rugova büyük bir zaferle ayrılırken, mecliste çoğunluğu sağlamıştır. Büyük beklenti içinde olan Hashim Thaçi seçimlerden beklediğini bulamazken, Cumhurbaşkanlığı için İbrahim Rugova'yı destekleme karşılığında hükümeti kurma görevini partisine kazandırmıştır. Hükümeti kurma görevi PDK partisinden Bajram Rexhepi'ye verilerek, İbrahim Rugova Sırbistan denetimi dışındaki ülkenin ilk Cumhurbaşkanı olurken, Bajram Rexhepi de ilk başbakan olarak, tarihe geçmiştir.

Yeni seçilen hükümeti bu süreçte; yeni kurumların oluşturulması, güvenlik sorunu, ekonomik sorunlar, altyapıda ciddi eksiklikler, toplulukların sorunları, savaş sürecinde ülkeden göç eden başta Sırpların ülkeye dönüşü gibi önemli dosyalarla uğraşmak zorunda kalmıştır. Başka bir deyişle seçim süreci öncesinde UNMIK yönetimi altında bulunan çok sayıda yetki, Kosova kurumlarına devredilerek, bu konularda sorumluluk Kosovalı liderlere bırakılarak bu konularda çözüm önerilerinin bulunması talep edilmiştir.

Fakat yeni yönetimin çözmesi için çizilen ödevleri; güvenlik sorunu, hareket özgürlüğünün sağlanamaması, halkın bir bölümünün hala evlerine dönememesini sağlayamadığı gerekçesiyle yerel yöneticiler tarafından talep edilen ülkenin statüsüyle ilgili politikaların ertelenmesine neden olmuştur. Yukarıda zikredilen sorunların mevcut mekanizmalarla çözülemediğini gören UNMIK Yöneticisi Michael Steiner, ülkenin statüsüyle ilgili süreçten önce ülkenin yerine getirmesi gereken ödevler olarak ifade edilenler ilerleyen süreçte "standartlar paketi" adı altında hayata geçirilmesi istenilecek olan yeni görev ve sorumluluklar vermiştir.

1.3.2.1. Priştine ve Belgrad arasında teknik görüşmeler

Yeni hükümetin kurulmasından sonra aşamalı olarak yönetim devrine ağırlık veren uluslararası toplum, ülke içinde var olan sorunların sorun olmakta çıkarılması konusunda çalışmalara ağırlık verdiği gibi Arnavut yöneticilerin de özellikle topluluk hakları çerçevesinde; Sırp azınlığın var olan sorunları üzerinde daha somut çalışmalara imza atması konusundaki telkinlerine ağırlık vermiştirler. Bu çerçevede, NATO müdahalesini takiben ülkeden kaçan Sırpların evlerine dönüşü, mülklerinin

korunması, güvenliklerinin sağlanması gibi konuların ciddiye alması talep edilmiştir. Fakat ülkede var olan otorite boşluğu ve organize suçla mücadele konusunda mücadelenin yetersizliği bu konuların çözümünde önemli bir engel olarak durmuştur. Kosovalı liderler ise zaman geçmesine rağmen seçimlerden sonra ülkenin geleceğiyle ilgili kararın alınacağı açıklamaları üzerinde dururken, uluslararası toplumdan bu yönde söylemlerini eyleme geçirmesi taleplerini açıkça dile getirmeye başlamıştırlar. Tarafların beklentilerine cevap vermek adına UNMIK Yöneticisi Harri Holkeri, tarafların bir araya geleceği teknik konularla ilgili görüşmelerin yapılması çağrısında bulunmuştur.

Bu çerçevede de tarafların teknik konularla ilgili 14 Ekim 2003 tarihinde Viyana'da bir araya gelmeleri konusunda karar alınmıştır. Priştine tarafını temsilen görüşmeye UNMIK Yöneticisi Harri Holkeri, Kosova Cumhurbaşkanı İbrahim Rugova ve Meclis Başkanı Necat Daci katılırken, Belgad tarafını ise Sırbistan Başbakanı Zoran Jivkoviç, Başbakan Yardımcısı ve Kosova Koordinatörü Neboyşa Çoviç temsil etmiştir.[158]

Cumhurbaşkanı İbrahim Rugova, Kosova'nın NATO ve AB üyesi bir olması gerektiğini ve Sırbistan'ın Kosova'da yaptığı suçlardan dolayı özür dilemesi gerektiğini savunurken, Meclis Başkanı Daci de bağımsızlık dışında hiçbir alternatifin kabul edilemeyeceğine vurgu yapmıştır. Sırbistan Başbakanı Jivkoviç ise taraflar arasında bir diyalogdan bahsedilemeyeceğini sadece dinleyebileceklerini ifade ederken, Çoviç ise Belgrad'ın Kosova'yı ancak Sırbistan'ın bir parçası olarak tanıyabileceği açıklamıştır.[159] Görüldüğü üzere her iki taraf da ülkenin geleceği konusunda birbirinden çok farklı kutuplarda diretmesi, uluslararası toplumun hesaplarının o kadar kolay hayata geçmeyeceğini açıkça gözlere önüne sermiştir. Taraflar toplantıda, enerji, telekomünikasyon, kayıp kişiler ve mültecilerin dönüşü ile ilgili dört çalışma gurubunun kurulması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Toplantı sonrasında genel olarak yapılan yorum, tarafların birbirleriyle bir anlaşmaya hazır olmadıkları ve zamana ihtiyaçları olduğu şeklinde olmuştur.

---

[158] Yeni Dönem Gazetesi, 9 Ekim 2003, Sayı 190, s.3.
[159] *Başladı ve bitti*, Yeni Dönem Gazetesi, 16 Ekim 2003, Sayı 191, s.1.

1.3.2.2. Kosova için standartlar

Görüşmelerden sonra ülkede statü görüşmelerini çözüme kavuşturulması yönündeki beklenti ve söylemlerin artığı bir ortamda UNMIK Yöneticisi Harri Holkeri, 1244 nolu karar gereğince ülkenin yerine getirmesi gereken şartları yerine getirmediğinden, görüşmelerin yapılamayacağını bildirmiştir. Holkeri'nin bu açıklamalarında ülkede statükonun devam edeceğini barındırması, ülkede memnuniyetsizliğin artmasına ve uluslararası topuma yönelik ön yargıların artmasına neden olmuştur. Bu olumsuzlukların önüne geçmek adına UNMIK yönetimi statü görüşmelerinden önce "Kosova için standartlar" adı altında ülkenin yerine getirmesi gereken bir plan hazırlayarak, 10 Aralık 2003 tarihinde Priştine'de törenli bir toplantıyla resmi tanıtımı yapılmıştır. Törene UNMIK Yöneticisi Harri Holkeri, Cumhurbaşkanı İbrahim Rugova, Başbakan Bayram Recepi'nin yanı sıra diğer yerel ve uluslararası temsilciler katılmıştır. UNMIK Yöneticisi Holkeri, yaptığı konuşmasında bugünü tarihi bir gün olarak nitelendirirken, nihai statü için tek yolun olduğunu bunun da standartların gerçekleşmesi ile varılabileceğini vurgulaması, Kosova'nın ileriki süreçte yeni ev ödevi olarak yorumlanmıştır.

Kosova'nın yerine getirmesi istenilen "standartlar paketi" içinde sekiz standardı içinde barındırırken, bunların arasında; resmi kurumların oluşturulması, ülkede ekonominin düzeltilmesi için ekonomik reformların hazırlanması, demokrasinin güçlendirilmesi, Sırpların ülkeye dönüşünün sağlanması, Sırplara anayasal çerçevede belirtilen hak ve yükümlülüklerin hayata geçirilmesi, topluluk haklarına saygı, ülkenin geleceği konusunda Priştine ile Belgrad arasında diyalogun kurulması için gerekli altyapının oluşturulması yer almaktadır.

"Kosova İçin Standartlar" hakkındaki BM Güvenlik Konseyinin yayınlamış olduğu bildirisinde, UNMIK Yöneticisinin önerisinin desteklenmesinin ardından bu konu Kosovalı siyasilerin ilk başlarda karşı çıkmalarına rağmen temel ödevi haline gelmiştir. Konseyden de yeşil ışık alındığını göz önünde bulundurarak, standartlar belgesinin, ülkenin geleceğini belirleme noktasında karara verici bir belge niteliği taşıdığından uluslararası toplum tarafından verilen bu görevin sonunun ülkenin bağımsızlığını aralayacak şans olarak yorumlanmıştır. Bu karardan sonra UNMIK denetiminde, Kosovalı liderler standartlar çerçevesinde talep edilen konularda

ilerlemelerin kaydedilmesi adına yasal ve hukuki çalışmalara hız vermişlerdir.

1.3.2.3. Statükoya tepki ve müzakerelere yeşil ışık

Standartların açıklanmasından sonra ülkede gündem onların uygulanmasına yoğunlaşırken, gelecekle ilgili de beklentiler artmıştır. Standartların uygulanması konusunda beklenen ilerlemeler yaşanmazken, ülkede durum her geçen gün daha da sancılı bir hal almaktan kurtulamamıştır. Ülkedeki ekonomik durumun her geçen gün daha da kötüleşmesi, işsizliğin tavan yapması, yerel yöneticilerin toplumu kucaklama noktasında eksik kalması, halkın başta UNMIK Yönetimi olmak üzere Kosovalı siyasi temsilcilere yönelik açık bir tepki göstermelerine etki etmiştir. Bütün bu gelişmelere halkta ciddi bir hayal kırıklığı yaşatmakla birlikte, toplumsal bir tepkinin de doğmasına davetiye çıkarmıştır.

Yukarda da ifade edilen nedenlerin yetmezmiş gibi Mitroviça'da yaşanan Arnavut Sırp çatışmasının bir yansıması olarak da görülebilecek olan Mart olaylarının[160] patlak vermesi, statükodan memnun olmayan halkın UNMIK'e karşı bir ayaklanma süreci içine girmelerine etki etmiştir. UNMIK'e tepki olarak başlayan protestolar, kısa bir zaman içinde UNMIK bina ve araçlarına karşı şiddet hareketleri ülkede olayların büyümesine ve uluslararası toplumun ülkedeki güvenlik ve yönetiminin sorgulanmasına etki etmiştir.

Mart olayları, ülkenin nihai statüsüyle ilgili sürekli öteleme söylemlerinde bulunan UNMIK'in düşüncelerinin değişmesine ve nihai görüşmelerin gerçekleşebileceği yönünde açıklama yapmalarına neden olmuştur. Kosovalılar açısından bu olayların, UNMIK Yönetiminde ülkenin bir geleceği olmayacağını kavramaları açısından önem arz ederken, artık ülkenin bağımsız olması gerekliliğinin daha açık bir şekilde dile getirilmesine etki etmiştir.

Kosova'da yaşanan olaylardan endişe duyan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Koffi Annan, Kosovalıların beklentilerine cevap vermek adına, nihai statü

[160] Kosova'da üç gün süren ve 1998-1999 yıllarında yaşanan çatışmalardan bu yana bölgede görülen en şiddetli olay olarak kabul edilen etnik çatışmalar sonucunda 19 kişi ölürken, yüzlercesi de yaralanmıştır. Çatışmalar sırasında yüzlerce konut ve düzinelerce dini eser tahrip edilmiştir.

görüşmelerinin başlaması için ön koşulan standartların uygulanmasıyla ilgili bir rapor sunması için Belçika'nın NATO Büyükelçisi Kai Aide'yi görevlendirmiştir. Üç aylık bir inceleme sürecinden sonra Aide, raporunu BM Genel Sekreteri Annan'a sunmuştur. Aide tarafından hazırlanan raporda, BM tarafından talep edilen standartların tam anlamıyla yerine getirilmediği ama hatırı sayılır ilerlemelerin kaydedildiğinin altı çizilirken, Kosova'nın istikrarı açısından müzakerelerin başlaması gerektiğine yer verilmiştir.[161] Bu doğrultunda da 24 Ekim 2005 tarihinde, Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu kararıyla nihai statüsüyle ilgili Priştine ile Belgrad arasında müzakerelerin başlayabileceği konusunda olumlu bir karar almıştır.[162]

Bu karar, altı yıldan beri uluslararası toplum tarafından yönetilen Priştine'nin yarım asırdan beri var olan bağımsızlık ümitlerinin tekrar yeşermesine neden olurken, Belgrad ise tarihinde ilk defa silaha sarılmadan, bir toprak sorununu masa başında çözme şansını yakalamıştır.

1.3.2.4. Müzakere Yöneticisi Ahtisari ve taraflar arası görüşmeler

BM Güvenlik Konseyi'nin nihai statü görüşmelerinin başlaması yönünde kararının ardından BM Genel Sekreteri Kofi Annan 2 Kasım 2005 tarihinde Priştine ve Belgrad arasında yapılacak olan görüşmeleri yönetmesi için eski Finlandiya Başbakanı Martti Ahtisaari'yi resmi olarak atamıştır. Bu karar, uluslararası denetim altında yıllarca süren geçiş döneminin yeni bir hal almasına ve Belgrat ile Priştine arasında Kosova statüsü ile ilgili müzakere sürecinin başlamasını etki etmiştir. Ahtisaari'ye uzun zamandan beri Arnavut – Sırp çekişmesine şahitlik eden Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili müzakere sürecini yönetme ve sorunun çözümü için uluslararası topluma bir çözüm önerisi sunması yetkisi verilmiştir.

Bu karara paralel olarak, Temas Artı Gurubu Ahtisaari'nin işini kolaylaştırmak ve taraftarların nihai statüyle ilgili taleplerinin hangi çizgiler

---

[161] *Özel Temsilci Kai Aide'nin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine sunmuş olduğu raporu,* http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/kos%20S2004%20932.pdf, (12.072017).
[162] Karamuço, *Sırp Milliyetçiliği...*, s. 185

çerçevesinde dile getirebileceklerini görmeleri açısından bir karar almıştır. Sorunun demokrasi, insan hakları ve uluslararası hukuk kuraları çerçevesinde çözülmesinin önemi üzerinde durulurken, çözüm sonucunda oluşacak olan yeni sürecin bölge istikrarına katkıda bulunması ve çok etnikli bir toplumu kucaklaması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Tek taraflı veya kuvvet kullanımını öngören bir çözümün de kabul edilemeyeceğini de dile getirilirken, Kosova'nın 1999 öncesi durumuna dönmesine, başka bir ülkeyle birleşmesine ve parçalanmasına izin verilmeyeceği ilke olarak kabul edilmiştir.

Bu gelişmelerden sonra uluslararası toplum yetkilileri, Kosova sorunun çözülmesi yönünde açıklamalarını sıklaştırırken, Kosova'nın artık sorun olmaktan çıkarılıp bölgenin istikrara kavuşma zamanının geldiğini açıkça dile getirmeye başlamıştırlar.

1.3.2.4.1. Kosova'da gelişmeler ve heyetin oluşturulması

Uluslararası toplum gözetiminde statü görüşmelerinin yapılacağının ilan edilmesi sonra Kosova heyetinde kimlerin yer alacağı tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Bayram Kosumi başkanlığında kurulan koalisyon hükümetinin bu ağır yükü taşıyamayacağı kanısı, UNMIK Yöneticisi Soren Yesen Petersen'i bu konuda daha geniş ve kapsamlı bir yapıyı düşünmesine neden olmuştur. Petersen bütün siyasi partilerin katılımıyla bir siyasi forumun kurulması yönünde girişimlere hız vermesi, Kosova'da kurulan geçici konseye karşı bir oluşum olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu forumun oluşturmasının Kosova kurumlarına paralellik arz etmesinin yanı sıra, bu adımın demokrasi ve ülkenin geleceğine tehdit olarak gösterilmiştir. Kurulması tartışılan bu forumun danışma niteliğinde olması durumunda bile, Kosova yerel yöneticilerin kendi fikirleri olmadığı şeklinde yorumlanacağı gibi karar alıcı nitelikte olması durumunda ise bu kararın devlet yönetiminde bir darbe niteliği taşıyacağı noktasında birleşilmiştir.[163]

Tartışmalar yapıla dursun seçim sürecinden sonra bütün siyasi partileri bir çatı altında toplama adına Siyasi Forum oluşturularak, özellikle ülkenin geleceği için

[163] Syle Arifi, *Referandum apo Kosova e Administruar*, Gjakova 2000 yayınları, Priştine 2006, s. 45

önem arz eden olaylar; ademi merkeziyetçilik, Kosova'nın nihai statüsü için görüşme heyetini oluşturması gibi önemli konular havale edilmiştir. Syle Arifi kurulan foruma eleştirel bir açıdan yaklaşarak, alınan kararın yapılan son seçimlerdeki halkın iradesini yok saymak olarak nitelendirirken, seçim sonuçlarından sonra her siyasi partinin mecliste temsil edildiğini ve Kosova ile ilgili önemli konularda karar alıcı mekanizmanın "forum" değil de meclis olması gerekliliğine işaret etmektedir.[164]

Petersen forumun kuruluşundan sonra yapmış olduğu açıklamasında, kuruluşun kurulma nedenini özürlemeye çalışmıştır. Muhalefet ve iktidarda bulunan dört siyasi gücün oluşumuyla kurulan forumun statüsünün danışma niteliğinde olduğunu ifade ederken, bu kuruluşun Kosova resmi organlarına bir paralellik teşkil etmeyeceğini aksine ülkenin var olan sorunlarının[165] çözümünde ortak bir söylem ve eylemi hayata geçirecek olan önemli bir yapı şeklinde özetlemiştir. Muhalefet liderlerinden Haşim Thaçi ise ilgili forumun danışma niteliğinde değil de karar alıcı nitelikte olması gerektiğini savunurken, diğer Arnavut lider Veton Suroi ise oluşturulacak olan yapının dört siyasi gücü eşit bir şekilde temsil etmesini talep etmiştir.[166]

Siyasi forum bu noktadan sonra Kosova'nın nihai statüsü için Belgrad tarafıyla bir araya gelecek olan resmi bir platforma dönüştürülerek, Viyana'da gerçekleştirilecek olan görüşmelerde Kosova'yı temsil etmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Cumhurbaşkanı tarafından Kosova nihai statü görüşmelerine katılacak ekibe ilişkin öneri meclis tarafında kabul edilerek, siyasi forumun müzakere sürecinde resmen Kosova'yı temsil edilmesi resmiyet kazandırılmıştır.

Kosova tarafı, görüşme sürecine büyük umutlar bağlarken, müzakere sürecinin sonucunda hayal olan bağımsızlığının artık gerçeğe dönüşmesi beklentisi hakim olmuştur. Sırplar ise Kosova sorununun 1244 nolu karar çerçevesinde çözülmesini beklerken, Kosova'nın kendi bir bölgesi olmaya devam etmesi gerektiği

---

[164] Arifi, *Referandum*..., a.g.e., s. 46.
[165] Standartların durumu ve uygulanması, ademi merkeziyetçilik, güvenlik durumu, Kosova'nın nihai statü sürecinde var olan süreçlerin aşılması gibi temel noktalar üzerinde yoğunlaşması düşünülmüştür.
[166] Arifi, *Referandum*..., a.g.e., s. 55.

tezi üzerinde durmuşlardır. Tarafların birbirinden çok zıt birer kutupta durması, görüşme sürecinin zor ve uzun süreceği algısının oluşmasına neden olmuştur.

1.3.2.4.2. Viyana görüşmeleri ve Ahtisari öneri planı

Kosova'nın geleceğiyle ilgili tarafların karşıt görüşleri savundukları ortamında, statü görüşmeleri BM nezaretinde 20 Şubat 2006'da Viyana'da başlamıştır. Görüşmeler, özel temsilcisi yardımcısı Alfred Rohan'ın başkanlığında gerçekleşmiştir. Toplantının açılısını yapan Rohan, taraflara 20 dakika süre içerisinde tutumlarını dile getirmeleri için zaman tanımıştır. Görüşmelerin gayesine değinen Rohan, bunun iki taraf arasında var olan sorunlara çözüm bulmak olduğunu söylemiştir. Görüşmelerin ilk bölümü hoşgörü içerisinde geçmiş, taraflar ademi merkeziyetçilik konusunda düşüncelerini açıklamışlardır. Görüşmelerin ilk gününde ademi merkeziyetçilik çerçevesinde eğitim, sağlık ve kültür sorunları masaya yatırılmıştır.[167] Görüşmelerde Kosova tarafı, tek çözüm olarak bağımsızlık yönünde bir tavır takınırken, Belgrad yönetimi ise Kosova'nın uluslararası hukuk ve anlaşmalara göre Sırbistan'a ait olduğu noktasından hareketle geniş özerklik dışında bir seçeneğin kabul edilmeyeceğini savunmuştur.

Her iki tarafın da birbirinden uzak kenarlarda durmasından dolayı bir anlaşma yapılmamasına rağmen görüşmelere başkanlık eden Rohan, süreci başarılı ve yapıcı olarak nitelendirmiştir. UNMIK Yöneticisi Petersen de görüşmelerin sürmesi gerektiğine dikkat çektiği açıklamasında tarafların Washington'da Temas Artı Gurubunun almış olduğu 3 noktalı kararı unutmamaları gerektiğini ve Kosova'nın geleceği konusunda bu kararın temel olacağını yinelemiştir.[168]

Bu görüşmeyi takiben 17 tur daha görüşme yapılmasına rağmen bir gelişme göstermemesi üzerine müzakere süreci yöneticisi Mathi Ahtisaari var olan yetkisini kullanarak, Kosova sorununun çözümü için bir plan hazırlayarak, 2 Şubat 2007 tarihinde tarafların beğenisine sunmuştur. Ahtisaari'nin sunmuş olduğu planla Kosova'da demokratik yapıya dayalı çok uluslu bir Kosova'nın oluşturulmasını

---

[167] *Kosova'nın geleceği masaya yatırıldı*, Yeni Dönem Gazetesi, 23 Şubat 2006, sayısı 313, s.4
[168] Arifi, *Referandum*..., a.g.e., s. 94-95.

tasarlarken, Kosova'nın uluslararası örgütlere üye olabilmesi, kendine özgü bayrak, marş ve ulusal sembollere sahip olmasının yanı sıra statüsünün de uluslararası toplum denetiminde aşamalı olarak bağımsızlığına kavuşabile olanağı verilmiştir. Bu sürecin Avrupa Birliği tarafından denetlenmesini öngören plana göre, UNMIK yöneticisinin görevini AB özel temsilcisine devretmesi hedeflenmektedir. Planın büyük bir bölümü de Kosovalı Sırplara ayrılarak, yeni Kosova'da geniş hak ve yükümlülüklerle donatılmasıyla ilgili başlıklar yer almıştır.[169] Ahtisaari tarafından sunulan plana Kosova'nın nihai statüsü penceresinden bakacak olursak, planını uzun vadede bağımsızlığı öngördüğü çıkarsaması yapılmaktadır.

Tarafların planla ilgili var olan öneri ve şikayetlerini dinlemek adına iki haftalık bir mekik diplomasisi izleyen Ahtisaari, planla ilgili son görüşmeleri yapmak üzere taraflarla 21 Şubat 2007 tarihinde Viyana'da bir araya gelmiştir. Ahtisaari'nin Kosova sorununun çözümüne yönelik en iyi çözümün şartlı bağımsızlık verilme önerisine Kosova tarafı sıcak bakarken, Sırplar ise bu önerinin Sırbistan'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğünü ayaklar altına aldığı gerekçesiyle kabul etmemiştir. Planın Kosova açısından en büyük önemi ilk defa resmi bir belgede şartlı da olsa Kosova'nın bağımsızlığı dile getirilerek, bağımsızlığın er geç geleceği yönünde ümitlerin tekrar yeşermesine neden olmuştur.

Sırp tarafının öneriyi kabul etmemesinden sonra Ahtisaari hazırlamış olduğu çalışmayı 14 Mart tarihinde BM Genel Sekreterine, 26 Martta ise Güvenlik Konseyine teslim ederek, kendisine verilen ağır yükü paylaşmıştır. Ahtisaari ilk çalışmasına kıyasen teslim ettiği son çalışmasını iki belge çerçevesinde oluşturarak, birinci belgede Kosova sorununun çözümüne yönelik ayrıntılara yer verirken, ikincisinde ise sorunun çözümüyle ilgili kendi düşünceleri yer almıştır. Bu düşünceler çerçevesinde Kosova statüsünün, uluslararası denetim altında bağımsız adı altında çözülmesi gerekliliğine işaret etmiştir.

Sırplar, bağımsızlık söyleminin dile getirilmesinden sonra Kosova'ya yönelik "genişletilmiş özerklik" önerisi, Kosova'nın bu çerçevede kendi yasama, yürütme ve

---

[169] Daha geniş bilgi için; *Kosova Özel Temsilcisi Marthi Ahtisari Kosova Statüsüne çözüm öneri planı*, http://www.ico-kos.org/d/Ahtisaari%20Comprehensive%20Proposal%20in%20English.pdf, (12.03. 2017).

yargı konusunda Sırbistan'dan bağımsız olmasını, dış politika, savunma, sınır kontörlü, para politikalarında ise Sırbistan'ın kontrolünde kalmasını içermiştir. Bu öneri Arnavutlar tarafından kabul edilmekle birlikte, bağımsızlık dışında hiçbir olasılığın kabul edilemeyeceği tekrarlanmıştır.

Taraflar arasında 17 müzakere turu ardından, Kosova çözüm öneri paketini hazırlayan Ahtisaari, hazırlamış olduğu öneri ile Kosova'ya uluslararası denetim altında bağımsızlık verilmesini önermiş ama Kosova'nın bağımsızlığını savunan plan Güvenlik Konseyi'nde Rusya'nın engeline takılmaktan kurtulamamıştır. Öneriyi batılı ülkeler ve Kosova hükümetinin desteklemesine rağmen, Sırbistan ve Rusya tarafından kabul görmemiştir. Planla ilgili birkaç defa değişiklik yapılması Rusya'nın öneriyi kabul etmesini etkilememiş hatta, Sırbistan'ı destekler tutumunu pekiştirmiştir.

Rusya'nın bu tutumu aksine batılı ülkeler, Kosova sorununun Ahtisaari'nin çözüm paketi çerçevesinde bir sonuca kavuşturulması için girişimlerin sürdürülmesi gerekliliğine işaret etmişlerdir. Tarafların aralarında bir anlaşmaya varmaları için 120 günlük ek bir görüşme trafiğinin hayata geçirilmesini gündeme getirmiş ve bu süre içinde bir başarının sağlanamaması durumunda Ahtisaari'nin önerisinin otomatikman devreye girebileceği açıkça dile getirilmeye başlanılmıştır. Rusya ve Sırbistan bu çağrıları tepkiyle karşıladıkları gibi tarafsızlığından şüphe duydukları Ahtisaari'nin planını da ölü bir belge olarak nitelendirmişlerdir.[170]

1.3.2.4.3. Statü görüşmeleri için ek 120 gün

Güvenlik Konseyi toplantısında büyük tartışmalardan sonra Kosova ile Sırbistan arasında görüşmelerin ABD, AB ve Rusya (üçlü) çerçevesinde sürdürülmesi karara bağlanırken, mekik diplomasi çerçevesinde yürütülecek olan sürecin ABD temsilcisi Frank Wisner, AB temsilcisi Wolfgang İşinger ile Rusya temsilcisi Aleksandar Harçenko tarafından yürütülmesi üzerinde zor da olsa fikir birliğine varılmıştır. Rusya, Kosova'nın statüsü üzerine yeni müzakerelerin herhangi

[170] Karamuço, *Sırp Milliyetçiliğinde*..., s.194.

bir tarihle sınırlı tutulmamasını talep ederken, Temas Grubu'nun diğer ülkeleri, ilave müzakerelerin 120 günle sınırlı tutulması gerektiği üzerinde durmuşlardır.

ASAM Balkan Uzmanı Erhan Türbedar, Kosova ile Sırbistan arasındaki diyalogun tekrar yapılması kararını bir 'sağırlar diyalogu' olarak örneklendirirken, tarafların görüşme faslını çok önceden kapadıklarına vurgu yapmaktadır.[171] Müzakere sürecinin sonunda da Türbedar'ın betimlemesinin ne kadar doğru olduğu açıkça gözler önüne serilmiştir.

Üçlü önderliğinde gerçekleştirilen yedi tur görüşmelere rağmen, Priştine iki bağımsız ve egemen devlet çerçevesinde iyi komşuluk kurulması söyleminde ısrar ederken, Belgrad ise özerklik bünyesinde çözüm konusunda diretmelerinden dolayı Kosova statüsünün çözümü için verilen son şansı da kullanmayı yeğlememiştirler. Tarafların savundukları noktalarda durmakta ısrar etmesinden sonra yapılan onca girişim suya düşerken, iki taraflı bir anlaşmanın artık mümkün olmadığı herkes tarafından açıkça görülmüştür. Bu gelişmelerden sonra ABD Kosova'yı bağımsız ve egemen bir devlet olarak tanıyacağını açıklamalarına, Rusya ise her konuda 1244 BM kararının takipçisi olacağını şeklinde cevap vermesi Kosova sorununun arttık bir anlaşma zemininde çözülemeyeceğini açıkça gözeler önüne sermiştir. Kosova tarafı da uzun zaman sürdürülen nihai görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra ülkenin geleceğiyle ilgili atılacak olan adımların ABD ve AB ile eşgüdüm içinde yürütüleceğini açıklaması Priştine'nin kısa bir zaman sonra bağımsız bir devlete başkentlik yapacağı şeklinde yorumlanmıştır.

Sırbistan'ın Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıkması ve Rusya'nın da bu konuda Sırbistan'ı desteklemesi uluslararası şemsiye altında sorunun çözülemeyeceği tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilmiştir. Uluslararası toplumun batılı kanadı da Rusya engelinin farkına vardıkları zaman Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanının seçeneklerden biri olabileceğine açıklamalarında vurgu yapmaya başlamıştırlar.

---

[171] Erhan Türbedar, *Sırbistan-Kosova Diyalogu: Ekranların Yeni Yarışma Programı*, Stratejik Analiz Dergisi, Sayı Kasım 2003.

1.3.3. Bağımsızlık İlanı ve Bağımsız Kosova Cumhuriyeti

Kosova'nın geleceğiyle ilgili Sırp ile Arnavut temsilciler arasında yapılan bütün girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Kosova Hükümeti, uluslararası toplumun da desteğiyle 17 Şubat 2008 günü tek taraflı bildirimle Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu tek taraflı bağımsızlık bildirimiyle Yugoslavya'dan türeyen yedinci birim olmakla birlikte, uluslararası toplumun da en yeni üyesi niteliğini kazanmıştır. Başbakan Hashim Thaçi mecliste, Kosova Cumhuriyetinin Ahtisaari planı çerçevesinde uluslararası toplum denetiminde, tüm toplulukları içine alan, onların haklarının korunduğu çok etnikli demokratik Kosova Cumhuriyetini ilan etmiştir. [172] Bu bağımsızlık ilanı, 120 sandalyeli Kosova Meclisi'nin 109 üyesi tarafından kabul edilirken, Sırp toplumunun 11 üyesi meclis oturumunu boykot etmiştir. Bağımsızlık ilanını Gazeteci Fevzi Karamuço, Kosova'nın bağımsızlık kapısını açan kilit bulundu metaforik bir bakış açısıyla yorumlarken, büyük mücadeleler sonucunda bulunamayan ve bağımsızlık anahtarının Ahtisaari tarafından uluslararası toplum tarafından bulunduğuna dikkat çekmektedir.[173]

Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanından sonra Sırbistan buna tepki göstererek, olağanüstü toplanan Sırbistan meclisinde 234 milletvekilinin katıldığı toplantıda Kosova'nın bağımsızlığının geçersizliğini 225 oyla almıştır. Fakat bu oylamanın hiçbir hukuki bağlılığı olmadığı gibi Sırpların bundan sonraki Kosova'yla ilgili aldığı son karar olması bakımından sadece önem taşımaktadır.

1.3.3.1. Kosova Cumhuriyetinin Yapısı

Kosova Cumhuriyeti, bağımsız, egemen, demokratik, üniter ve bölünmez, kendi vatandaşlarının devletidir. Kosova Cumhuriyeti, vatandaşlarının ve kendi sınırları içerisinde bulunan tüm bireylerin hak ve özgürlüklerine saygı gösterme esasına göre otoritesini uygular. Kosova Cumhuriyetinin, herhangi bir ülkenin veya

---

[172] Kosova'nın bağımsızlık bildirgesinin tam metni için bkz. http://www.mfa-ks.net/repository/docs/DEK_PAV_e.pdf, (05.12.2016).
[173] Fevzi Karamuço, *Bağımsızlık kilidini açan anahtar sonunda bulundu*, Yeni Dönem Gazetesi, 20 Şubat 2008, s.6.

ülke kısmının toprak bütünlüğü üzerinde hak iddiası yoktur ve herhangi bir ülke veya ülke kısmı ile birleşmeyi talep etmemektedir.[174]

Ülkenin egemenlik ilkesi, halktan gelir ve halka aittir. Anayasaya uygun seçilen temsilciler aracılığıyla referandum ve anayasa hükümlerine uygun bir şekilde uygulanırken, egemenliği ve toprak bütünlüğü dokunulmaz, bölünmezdir. Bunlar yasalar çerçevesinde belli araçlarla savunulurken, barış ve ülke çıkarlarının korunması amacıyla, uluslararası güvenlik sistemine de katılımı sağlanabilir.[175]

Kosova Cumhuriyetinin anayasal düzeni özgürlük, barış, demokrasi, eşitlik, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü, ayrımcılığının yapılmaması, mülkiyet hakkı, çevre koruma, sosyal adalet, çoğulculuk, devlet yetkilerinin paylaşımı ve piyasa ekonomisi ilkelerine dayanır.[176] Kosova devletinde, resmi diller Arnavutça ve Sırpçadır. Türkçe, Boşnakça ve Romca belediyeler seviyesinde resmi statüye sahiptir.[177]

Kosova, bu Anayasayla belirlendiği şekilde, yetki paylaşımı ve paylaşım kontrolü ile dengesi ilkesine dayanan demokratik Cumhuriyettir.[178] Parlamenter bir demokrasiye sahip olan Kosova laik[179] bir devlet görüşüne sahip olmakla birlikte piyasa ekonomisine önem vermektedir .

1.3.3.2. Cumhurbaşkanı ve yetkileri

Kosova Cumhurbaşkanı halkın birliğini temsil ederken, devletin başıdır. Kosova Cumhurbaşkanı, içlerde ve dışarıda ülkenin yasal temsilcisi ve Kosova Cumhuriyeti kurumlarının, bu Anayasaya uygun şekilde demokratik isleyişinin güvencesidir. 35 yaşını doldurma yaşının arandığı Cumhurbaşkanı, adayı olmak için otuz milletvekilinin imzası şartı aranır. Kosova meclisi tarafından beş yıllık bir görev süresi için kapalı oylama üslüne göre seçilen cumhurbaşkanı adayının seçimi için ilk turda üçte ikilik bir oy alması istenmektedir. Hiçbir adayın istenilen oyu iki

[174] Kosova Anayasası 1. Maddesi.
[175] Kosova Anayasası 2. Maddesi.
[176] Kosova Anayasası 7. Maddesi.
[177] Kosova Anayasası 5. Maddesi.
[178] Kosova Anayasası 4. Maddesi.
[179] Kosova Anayasası 8. Maddesi.

turda da alamaması durumunda en çok oy alan iki adayın yarıştığı üçüncü turda salt çoğunlukla cumhurbaşkanı seçilir. Üçüncü turda cumhurbaşkanı seçilemez ise meclis fesih edilir ve 45 günlük süreç içinde yeni seçimler ilan edilir.[180]

Kosova Cumhurbaşkanı görev ve yetkileri şu şekilde sıralanmıştır; ülkeyi yurtiçinde ve dışında temsil eder, kurumların anayasal isleyişini güvenceye bağlar, meclisi seçimlerini ilan eder ve kurucu genel kurulu toplanmaya çağırır, anayasal yetkilerine uygun kararlar alır, meclisinin onayladığı yasları ilan eder, uluslararası anlaşmaları imzalar, anayasaya ilgili değişiklik önergeleri verir, anayasal konuları Anayasa Mahkemesine gönderir, ülkenin dış politikasını yönetir, ülkeye atanan yabancı diplomatik misyon şeflerinin güven mektuplarını kabul eder, Kosova Güvenlik Gücünün komuta eder, Topluluklar Danışma Kurulunu yönetir, hükümeti kurma sürecini başlatır ve görevlendirir, Kosova Yargı Kurulunun önerisiyle, Kosova Yüksek Mahkeme Başkanını atar veya görevden alır; Kosova Yargı Kurulunun önerisiyle, yargıçlarını atar ve görevden alır, Kosova Savcılık Kurulunun önerisiyle, Cumhuriyet Başsavcısını atar ve görevinden alır, Kosova Savcılık Kurulunun önerisiyle, savcılarını atar ve görevden alır, meclisin önerisiyle, Anayasa Mahkemesi yargıçlarını atar; Başbakanın önerisinden sonra Kosova Güvenlik Güçleri Komutanın atar, Başbakanla işbirliği içerisinde, Kosova Haber Alma Teşkilatı Müdürü, Müdür Yardımcısı ve Genel Müfettişini atar, Başbakanla istişare ederek olağanüstü Halil anına karar verir; Kosova Güvenlik Kurulunun toplanmasını talep edebilir ve olağanüstü halde kurula başkanlık eder, Başbakanla yaptığı istişare doğrultusunda, Kosova Cumhuriyeti diplomatik ve konsolosluk misyonlarının kurulmasına karar verir, hükümetin önerisiyle, Kosova Cumhuriyeti diplomatik misyon şeflerini atar ve görevden alır, Merkez Seçim Komisyonu Başkanını atar; Yönetim Müdürü olarak görev yapacak olan Kosova Cumhuriyeti Merkez Bankası Başkanını ve Banka Yönetim Kurulu üyelerini atar; Yasalara uygun şekilde madalya, takdirname ve ödüller verir; Yasalara uygun şekilde birey selef ilan eder; Yılda en az bir defa, kendi çalışmalarıyla ilgili Kosova Meclisine hitap eder.[181]

Cumhurbaşkanının eğer ağır bir suç işlerse veya ağır bir hastalıktan dolayı

[180] Kosova Anayasası 87. Maddesi.
[181] Kosova Anayasası 84. Maddesi.

görev ve sorumluluklarını yerine getiremezse yada ağır bir anayasa ihlali işlediği yönünde Anayasa Mahkemesinin karar alması durumunda meclis tarafından görevden alınabilir.[182]

1.3.3.3. Kosova Hükümeti ve yetkileri

Kosova Hükümeti Başbakan, Başbakan yardımcıları ve bakanlardan oluşurken, anayasa ve yasalara uygun şekilde yürütme görevini yerine getirir. Hükümet, anayasa ve yasalara uygun kararlar alarak, onları uygular. Hükümetin yetkileri ise anayasayla şu şekilde belirlenmiştir; ülke iç ve dış politikasını önerir ve uygular, ülkenin ekonomik kalkınmasına olanak sağlar, meclise yasa tasarıları ve diğer kararları önerir, yasaların uygulanması için kararlar ve yasal hükümler çıkartır, Kosova Cumhuriyeti bütçesini önerir, yönetim organlarının çalışmasını yönlendirir ve denetler, kamu hizmetleri faaliyetlerine ve onların gelişmesine rehberlik eder; diplomatik misyon şeflerinin atanması ve görevden alınması için Kosova Cumhurbaşkanına teklif sunar, Anayasa değişiklik önergesi verir; Anayasal konuları Anayasa Mahkemesine gönderebilir; diğer merkezi veya yerel organlara verilmemiş yürütme işleri yapar.[183]

Hükümetin başı konumundaki Başbakanın temel yetkileri arasında hükümeti temsil etmek, yasalar çerçevesinde belirlenen politikaları hayata geçirmek, kabine üyelerini seçmek ve değiştirmek, üst düzey atamaları gerçekleştirmek, cumhurbaşkanıyla ülke meseleleri hakkında istişare ederek iç ve dış politikaya yön vermek bulunmaktadır.[184]

Hükümetin kurulma süreci ise cumhurbaşkanı seçimlerde çoğunluğu sağlayan parti veya koalisyonla istişaresi sonrasında meclise, başbakan adayını sunmasıyla başlar. Hükümeti kurma görevini alan başbakan adayı on beş gün içinde hükümet listesini sunması ve onaylatması gerekmektedir. Meclis tarafından hükümetin kurulması için salt çoğunluk aranırken, yeterli olun alınması durumunda

[182] Kosova Anayasası 91. Maddesi.
[183] Kosova Anayasası 93. Maddesi.
[184] Kosova Anayasası 94. Maddesi.

kabine üyeleri yemin etmesinden sonra hükümet kurulur.[185]

Hükümette yer alacak bakanlık sayısı iç tüzükle belirlenmiştir. Fakat toplulukların hükümette yer alması gerekliliği ilkesi olduğundan kabinde en az bir Sırp ve diğer topluluklardan bir kişinin yer alması gerekmektedir. Kabinenin on ikiden fazla bakanı olması durumunda çoğunluk olmayan topluluğa artı bir bakanlığın verilmesi zorunludur.[186]

1.3.3.4. Kosova Meclis Yapısı ve yetkileri

Kosova Meclisi dört yılda bir yapılan açık liste usulüyle seçilmiş olan 18 yaşını doldurmuş[187] 120 milletvekilinden oluşmaktadır. Milletvekili dağılımı, sadece 100 sandalye için partilerin seçim sonuçlarına göre yapılırken, 20 yer ise ülkede Arnavut olamayan diğer topluluklara ayrılmıştır. Bu ayrılan yerlerden 10'unundan Sırp toplumu faydalanırken, Rom, Aşkali, Mısırlı, Goralı toplulukları birer, Boşnak topluluğuna üç ve Türk Topluluğuna da iki sandalyeye sahip olmuştur. Son sandalye de Rom, Aşkali, Mısırlı topluluklarından aralarında en çok oy alan topluluk yararlanmaktadır.[188] Anayasa kadınların temsil edilme zorunluğunu da düzenleyerek, mecliste vekillerin en az yüzde 33 oranında temsil edilmesi gerekmektedir.[189]

Kosova Cumhuriyeti Meclisi yetkileri ise yasa, karar ve diğer genel hükümleri onaylar, Kosova'da çoğunluk olmayan topluluklara ayrılmış, ve güvenceye bağlanmış üye tam sayısının üçte ikisi dahil, üye tam sayısı üçte ikisinin (2/3) onayıyla Anayasayı değiştirmeye karar verir; Yaslara uygun şekilde referandum kararını ilan eder; Uluslararası anlaşmaları onaylar; Kosova Cumhuriyeti Bütçesini onaylar, Meclis başkanı ve başkan yardımcılarını seçer ve görevden alır; Bu Anayasaya uygun şekilde Kosova Cumhurbaşkanını seçer ve görevden alabilir; Hükümeti seçer ve güvensizlik oyu verir; Hükümeti ve Anayasayla yaslara göre Meclise rapor sunan kamu kurum ve kuruluşlarını denetler; Anayasaya uygun şeklide

[185] Kosova Anayasası 95. Maddesi.
[186] Kosova Anayasası 96. Maddesi.
[187] Kosova Anayasası 71. Maddesi.
[188] Kosova Anayasası 64. ve 65. Maddeleri.
[189] Kosova Anayasası 71. Maddesi.

Kosova Yargı Kurulu ve Kosova Savcılık Kurulunun üyelerini seçer; Anayasa Mahkemesi yargıçlarını önerir; Dış, politika ve güvenlik politikasını denetler; Cumhurbaşkanının Olağanüstü Hal Kararnamesine onay verir; Yasalarla belirlenen umumi çıkarlarla ilgili kararlar alır.[190]

Kosova Meclisinin görev süresi, seçim sonuçlarının resmen ilan edilmesinden sonra, otuz (30) gün içerisinde yapılan kurucu genel kurulun toplandığı tarihten itibaren, dört yıllık süre için seçilir. Kosova Meclisinin görev süresi, yalnız olağanüstü hallerde saldırıdan korunmaya karşı alınacak acil önlemler için veya Kosova Cumhuriyeti anayasal ve güvenlik düzenine karşı beliren tehlike durumunda ve Anayasayla düzenlendiği şekilde olağanüstü halin sonuna kadar uzatılabilir. Olağan meclis seçimleri, görev süresinin dolmasından en geç otuz (30) gün önce, meclisin dağılması durumunda ise en geç kırk beş (45) günü geçmeden yapılır. Kosova Cumhurbaşkanı ilk meclis oturumunu çağırır. Kosova Cumhurbaşkanı ilk oturumu çağırmayacak durumda ise, Cumhurbaşkanı katılmadan Meclis toplanacaktır.[191]

Kosova Meclis Başkanlığı, meclis başkanı ve beş meclis başkan yardımcısından oluşmaktadır. Meclis Başkanını önerme hakkı seçimlerden en çok oyu alan parlamento gurubu tarafından önerilirken, üye tam sayısının oy çoğunluğuyla seçilir. Başkan yardımcıları ise üç en büyük parlamento gurubu tarafından önerilirken, meclis üye tam sayısının oy çokluğuyla seçilir. Diğer iki başkan yardımcısı ise çoğunluk olmayan azınlık toplumunu temsil ederken, bunların da seçimi üye tam sayısının oy çokluğuyla seçilir. Bu başkan yardımcılarından biri, Sırp topluluğundan diğeri ise diğer bir topluluktan seçilmesi gerekmektedir. Başkan ve yardımcılarının görevden alınması ise üye tam sayısının üçte ikilik (2/3) oy çokluğuyla görevden alınabilir.[192]

Kosova Meclisi Oturumları anayasaya göre açık oturumlardır. Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı ve milletvekillerinin üçte biri talebi doğrultusunda

[190] Kosova Anayasası 65. Maddesi.
[191] Kosova Anayasası 66. Maddesi.
[192] Kosova Anayasası 67. Maddesi.

oturumlar kapalı yapılabilir. Ama bunun için üçte ikilik oy şartı aranmaktadır.[193]

Anayasa, milletvekillerinin halkın temsilcileri olduğuna vurgu yapılırken, hiçbir zorunlu görev sürecine tabi tutulamayacağını ve görev sürecinin seçim sonuçlarının oylanmasıyla başlandığına dikkat çekilmektedir. Milletvekilliğinin son bulması birkaç konuda olabilir; milletvekili yemin etmezse, istifa ederse, hükümette görev alırsa, meclis toplantılarına altı ay süre içinde katılmazsa, mahkeme kararıyla bir yıldan çok bir cezaya çarptırılırsa ve ölmesi durumunda olur.[194]

Kosova meclisine çalışmalarının kolaylaştırılması için kendi komisyonlarını kurma hakkı da tanınmıştır. Bu çerçevede, meclisin daimi, işlevsel ve geçici komisyonlarının yanı sıra özel konularla ilgili milletvekillerinin üçte birlik talebiyle özel komisyonlar kurma olanağı da bulunmaktadır. Komisyonlar yetki ve görev tanımı meclis iç tüzüğüyle belirlenmiş olup komisyon başkan yardımcılarının en az birinin komisyon başkanının olmadığı topluluktan seçilme zorunluluğu bulunmaktadır.[195]

Kosova'nın çok uluslu yapısının korunması adına meclis bünyesinde Topluluk Hak ve Çıkarları Komisyonu da düşünülmüştür. Meclisin daimi komisyonlarından biri olup komisyonun üçte biri Sırplardan, Arnavutlardan ve diğer topluluklardan oluşmaktadır. Meclis başkanlık üyelerinden herhangi birinin talebi üzerinde mecliste yasalaşacak olan her yasanın ilgili komisyonda görüşülmesi zorunluğunu bulunmaktadır. Topluluk hak ve çıkarlarıyla ilgili diğer komisyonların yanı sıra meclise öneri verme hakkı bulunmaktadır.[196]

Mecliste yasalar, kararlar ve diğer hükümler, mevcut üyelerin oy çokluğuyla alınır. Meclisin onayından geçen yasalar sekiz gün içinde meclis başkanı tarafından imzalandıktan sonra onay için cumhurbaşkanına sunulur. Cumhurbaşkanı yasanın anayasaya aykırılık teşkil etmesini saptaması durumunda gerekçeleriyle tekrar görüşülmesi üzere meclise gönderme yetkisine sahiptir. Cumhurbaşkanı tarafından iade edilen yasanın üye tam sayısı tarafından oyalaması durumunda yasa otomatik

[193] Kosova Anayasası 68. Maddesi.
[194] Kosova Anayasası 70. Maddesi.
[195] Kosova Anayasası 77. Maddesi.
[196] Kosova Anayasası 78. Maddesi.

olarak yasallaşır. Cumhurbaşkanı herhangi bir yasayı sekiz gün içinde imzalamaz veya meclise iade etmezse ilgili yasa resmiyetine kavuşur. Yasalar, normal şartlarda resmi gazetede yayınlanmasından sonra on beş gün içinde yürürlüğe girmektedir.[197]

Meclisin feshi konusu ise şu şekilde düzenlenmiştir; Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen kişinin 60 gün içinde kuramaması, milletvekillerinin üye tam sayısının üçte ikisini (2/3) oylamasını Cumhurbaşkanının onaylamasıyla, Cumhurbaşkanı seçim sürecinin başladığı günden takiben 60 gün içinde seçilememesi durumunda, Hükümet hakkında güven oylamasının kabul edilmesinden sonra, Cumhurbaşkanı tarafından meclis feshedilebilir.[198]

1.3.3.5. Topluluk[199] hak ve yükümlükleri

Kosova Cumhuriyeti Anayasasına göre; Kosova, Arnavut ve sınırları içinde yaşayan toplulukların (Türkler, Boşnaklar, Goranlar, Romlar, Aşkaliler, Mısırlılar) Cumhuriyetidir. Bu da batının da desteklediği ve amaçladığı çok uluslu toplumun varlığını kanıtlamaktadır. Anayasada çoğunluğu oluşturan Arnavut ve diğer topluluk bireyleri arasında bir ayrım yapılmamakla birlikte, Kosova'nın birçok uluslu toplum olduğuna vurgu yapılmaktadır. Anayasada bu nokta şu şekilde düzenlenmiştir. "Kosova Cumhuriyeti çok uluslu bir toplumdur ve demokratik bir şekilde yönetilir. Kosova Cumhuriyetinde yerel otoritelerin kullanılmasında, uluslararası toplum tarafından kabul edilen tüm belgelerdeki kanun önündeki eşitlik ilkeleri ile insan temel hak ve özgürlüğü ile topluluk hakları koruma altındadır".[200]

Kosova'nın çok uluslu bir toplumu temsil ettiğinin diğer bir yansımasını da bağımsız ilanı ile kabul edilen yeni Kosova Cumhuriyeti bayrağı oluşturmaktadır. Bayrak mavi bir zemin üzerinde sarı renkte altı yıldız ile sarı renkteki Kosova haritasından oluşan bayraktaki yıldızlar, Kosova'da yaşayan toplulukları temsil etmektedir. Bayraktaki bir yıldız Arnavutları, diğer bir yıldız Sırpları, diğeri Türkleri, bir diğeri Boşnakları, bir diğeri RAE adı verilen (Rom, Aşkali ve Mısırlı) toplumunu

[197] Kosova Anayasası 80. Maddesi.
[198] Kosova Anayasası 82. Maddesi.
[199] Kosova Cumhuriyeti Anayasasında azınlıklar yerine topluluklar ibaresi yer almaktadır.
[200] Kosova Anayasası 3. Maddesi.

temsil ederken diğer yıldız da Kosova içinde yaşayan diğer toplulukları (Goralı, Karadağlı, Hırvat, Çerkez, Yahudi vs.) temsil etmektedir.

Toplulukların hak ve çıkarlarının konu edindiği üçüncü bölümde diğer toplulukların Anayasa tarafından bütün vatandaşların sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerin yanında, özel haklara sahip olduklarına vurgu yapılıyor. [201] Toplulukların kendi benliklerini, kimliklerini ve kültürlerini kullanma, geliştirme ve açık bir şekilde ifade etmeleri Anayasanın 57 maddesinin 3'ncü fıkrası ile garanti altına alınmıştır. Bunların yanı sıra Anayasada topluluklara; özel ve kamu hayatlarında dil ve alfabelerini serbestçe kullanabilmek; Belediye yetkilileriyle veya yasaya uygun olan belli bir sayıyı temsilen merkezi otoritelerin yerel birimleriyle dil ve alfabelerini kullanabilmeleri, tercümanlar için yapılan harcamaların yetkili otoriteler tarafından karşılanması; Uluslararası standart ve yasalara uygun bir şekilde ulusal sembolleri gösterip kullanmak; İsimlerini orijinal şekliyle kendi öz dilinde kaydetmek; Bulundukları bölgenin farklı topluluklardan oluştuğunu yansıtmak; dükkân isimlerinin, yol veya diğer tomografik göstergelerin kendi dillerinde yazılması anayasal garanti altına alınmış bulunuyor.[202]

Anayasada ayrıca topluluklara medya konusunda da önemli hak ve yükümlülükler sağlanmaktadır. Anayasasının 59 maddesinin 10 fıkrası ile toplulukların devlet medyasına katılımın sağlanması garanti altına alınmakla birlikte kendi dillerinde devlet destekli programlar yapmaları da anayasal garanti altına alınmıştır. Devlet yayıncılığı dışında topluluklara özel medya merkezleri kurma, günlük gazete çıkarmak, devlet tarafından topluluğa sağlanmış frekanslarda yayın yapmalarının fırsatı Anayasanın 59 maddesinin 11 fıkrası ile verilmiştir.

Anayasa ile Topluluklar ayrıca kendi kültürlerine sahip çıkmak için kültürel, sanatsal, bilimsel ve eğitimsel sivil toplum kuruluşları kurmanın yanı sıra kimliğin geliştirilmesi için araştırmacı, kalkınmada ve gelişimde yardımcı olacak kuruluşları kurma hakkı tanınmıştır.[203]

---

[201] Kosova Anayasası 57. Maddesi.
[202] Kosova Anayasası 59. Maddesi.
[203] Kosova Anayasası 57. Maddesi.

Anayasada toplulukların yasama ve yürütmede de temsilliyetlerinde pozitif hakları içinde barındırmaktadır. Meclis Yapısını düzenleyen Anayasanın 64 maddesine göre; Toplulukların mecliste temsil edilmeleri için 120 milletvekili sandalyesinden 20'si topluluklara [204] ayrılmıştır. Bu sandalyelerden 10'u Sırp toplumuna, 3 sandalye Boşnak Toplumuna, 2 sandalye Türk Toplumuna, 1 sandalye Gorani Toplumuna ayrılmış iken, Rom, Aşkali ve Mısırlı toplumuna 1'er ve aralarında en çok oyu alan topluluğa + 1 milletvekilliği ayrılmıştır.

Ayrıca Anayasanın 64 maddenin 4 fıkrası gereği, üç meclis başkan yardımcısından ikisinin topluk mensubu olması gerekmektedir. Başkan yardımcılarından birinin Kosova'nın Sırp toplumu mensubu olması gerekirken, diğer yardımcı ise diğer topluluk mensubunu temsil etmesi gerekmektedir.

Yasamada olduğu gibi yürütmede de toplulukların temsiliyeti ile ilgili zorunlu koşullar bulunmaktadır. Anayasasının 96 maddesine göre; hükümette en azından Sırp topluluğun temsil eden bir (1) bakan ile diğer azınlık topluluklarını temsil eden bir (1) bakan olmalıdır. Eğer hükümet kabinesi on iki bakandan daha fazla ise hükümetin üçüncü bir bakanı da topluluklara tesis edilecektir.

Anayasa, toplulukların sadece yasama ve yürütmede değil de yerel yönetimlerde de temsil edilmelerini garanti altına alan maddeleri de içinde barındırmaktadır. Anayasanın 62 maddesine göre; Belediyelerde yaşayan nüfusun en azından yüzde 10'unu topluluklar oluşturuyorsun veya oluşturmasın, belediye meclisinde topluluklar için ayrılan özel bir başkan yardımcısı görevi toplulukların garanti altındadır. Belediye meclisi başkan yardımcısı görevine, yerel seçimlerde en çok oy alan topluluğun adayı atanacaktır.

Topluluklara kolektif ve bireysel bağlamda önemli haklar veren Anayasa, topluklara en büyük pozitif ayrımcılığı eğitim konusunda vermektedir. Topluluk dillerinde ana okuldan üniversiteye kadar topluluklara eğitim hakkı tanıyan yasa olan Eğitim Yasası[205] da Anayasa ile garanti altına alınmıştır. Yasayla öngörüldüğü kadar

[204] Toplulukları temsil eden parti, koalisyon, yurttaş inisiyatifleri ve bağımsız adaylar arasında en fazla oyu alanlar arasında dağıtılır.
[205] Kosova Eğitim Yasası toplulukların eğitimi açısından en liberal yasa olarak kabul edilmektedir. Bu yasa ile topluluk bireylerine kendi anadillerinde ana okuldan üniversiteye kadar eğitim hakkı vermektedir.

devletin sağladığı ana okul, ilk ve orta eğitimi kendi anadilinde, bu amaçla yeni sınıf veya okulların oluşması için genel eğitim kurumları için aranan kriterlerden daha hafif olacaktır.[206] Bugün Kosova'da topluklar devlet okullarında ana okuldan itibaren yüksek lisans eğitimine kadar gerekli kadroların olması durumunda kendi dillerinde eğitimlerini sürdürme hakkına sahipler.

[206] Kosova Anayasası 57. Maddesi.

II. BÖLÜM
İNŞACI KURAMI ÇERÇEVESİNDE KOSOVA TÜRKLERİNİN SİYASİ ÖRGÜTLENME GİRİŞİMLERİ: TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞNİN KURULMASI VE KOSOVA DEMOKRATİK TÜRK PARTİSİNE DÖNÜŞÜMÜ

Bu bölümde Kosova Türk Toplumunun tek partili sistemde mücadele kapısı olan Doğru Yol Derneğinden başlayarak, çok partili sisteme geçişle birlikte Türk Toplumunun bu süreçte izlediği politikalar, siyasi oluşum mücadeleleri, TDB'nin kuruluşu, toplumun siyasi oluşuma tepkileri, baskı rejiminde partini izlemiş olduğu politikalar, savaş sonrası TDB'nin KDTP'ye dönüşümü, parti programı ve vizyonu, KDTP'nin izlemiş olduğu politika ve söylemler irdelenecektir.

Bu konularda fazla özgün yazın bulunmadığından savaştan önceki dönemde yayın yapan tek Türk Gazetesi Tan ve savaş sonrası yayımlanan Yeni Dönem Gazetesi gibi haftalık gazetelerin yanı sıra internet gazetelerindeki kaynaklara başvurularak süreç anlatılmaya çalışılacaktır.

2.1. Tarihsel süreçte Türk Toplumunu durumu, hukuksal statüsü ve temel sorunlar

Bu bölümde konunun daha iyi anlaşılabilir olması açısından tarihsel süreçte Türk Toplumunu etkileyen temel gelişmeler; hukuki belgeler, Türk toplumunun durumu, nüfus hareketleri ve sayımları ve göç gibi noktalar üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Buradaki temel amaç, Türk toplumunun karşılaştığı sorunlar ve gelişen gelişmelere rağmen vermiş olduğu mücadeleyi ortaya koyabilmektir. Çünkü, her ne gibi olumsuzluk yaşansa yaşansın Türk toplumu toplumsal bilinçten taviz vermeyerek, var olan sorunların üstesine giderek, varlık mücadelesi aralıksız sürdürmüştürler. Dönemsel olaylar ve onu takiben oluşturulan yeni yapıların hukuki belgelerinde de Türkler, dönemin şartları doğrultusunda kendilerine yer bulmaktan kurtulamamıştırlar. Azınlık statüsünde olması bazı konularda kaderine mahkum

olmasına etki ettiği gibi zamanla kendisine çizilen çizgiyi aşarak, kendi haklarının açıkça savunucusu ve savaşçısı olmuştur.

2.1.1. Hukuki belgeler ve Kosova Türk Toplumunun statüsü

Kosova'da Türk varlığı ile ilgili çok çeşit söylem olmasına rağmen bu başlıkta bu tartışmalara girmeden Türk Toplumunun tarihsel süreçte hukuki belge ve anayasalardaki varlığı, hakları ve dillerinin statüsü noktalarına dikkat çekilerek, var olan kazanım ve kayıplar irdelenmeye çalışılacaktır. Bu hukuksal belgeler tezin temel konusu olan Kosova Türk toplumunun siyasal girişimlerini doğrudan etkilediğinden dolayı, bu başlık altında Tito Anayasası olarak kabul edilen anayasadan başlayarak, bugüne karar ki süreç ele alınacaktır.

2.1.1.1. Tito Anayasası ve Türk varlığı

İkinci dünya savaşı süresinde Alman işgaline karşı yürütülen özgürlük savaşında Türkçe marşların da söylendiği dönemde çok sayıda Türk toplumu mensubu da bu süreçte yer almasının yanı sıra çok sayıda şehit, tutsak vermiştir. Dönemde belli bölgelerde çoğunluk olarak Türkçe kullanılmakla birlikte, Alman işgalinin kırılmasından sonra "kardeşlik-birlik" parolası altında kurulan yeni düzende Türklere yer verilmemiştir.[207] İbrahim Arslan, özgürleştirme sürecinde Türklerin yoğun bir şekilde yer almasına ve Kosova ile Makedonya'da ciddi bir sayıda yaşamasına rağmen tanınmadığına dikkat çekerken, bu bölgelerde Türkçenin günlük konuşma dili olmasının yanı sıra; Türkçe şarkıların seslendirildiğini, Türk adet ve geleneklerinin varlığı ile eserleri olmasına rağmen Türkler yokmuş gibi davranılmasının hiçbir açıklaması olmadığını dile getirmiştir.[208] Bütün bu örneklere rağmen devletin ilk kuruluş sürecinde Türkler es geçilerek, yoklarmış gibi bir tavırla varlıklarını sürdürmek zorunda bırakılmıştır. Kuruluş sürecinde yapılan hatanın anayasa kabul sürecinde düzeltilebilme beklentileri de deva bulmadığı gibi 1946 yılında hazırlanan ülke anayasasında ülke çağında yaşayan halklara ve onların

[207] *Monografi 1951-1996*, Öğretmenler Derneği yayınları, Prizren, 1996, s.3
[208] İbrahim Arslan, *Sayımlar*, Tan Haber Gazetesi 2. Sayı.

haklarına geniş haklar vermesine rağmen, Kosova Türklerine yönelik dışlanmanın devam ettiği gözlenmiştir. Bu konuda düzeltilmesinin gerekliliği zamanın şartlarını dikkate alarak yüksek bir sesle dile getirilmesine neden olmuşken, özellikle partizanlar içinde yer alan Türk veya Türkçe konuşan kişiler üzerinden bu yanlışın düzeltilmesi talep edilmiştir. Bu konuda girişimlerin yapılmasından sonra Kosova'da yönetimi düzenleyecek olan Kosova Eyaleti Tüzüğü çalışmaları hız kazanması, ilgili tüzükte Türk toplumu ve Türkçeye de yer verilmesi beklentisinin doğmasına neden olmuştur. 1948 yılında da Kosova'nın en büyük hukuki belgesi konumundaki "Kosova ve Metohiya Eyalet Tüzüğü" kabul edilmiş, fakat kabul edilen tüzük Türklerin beklentilerine yine cevap vermemiştir. Kosova'da yaşayan bütün ulusların hak eşitliğinin ve herkesin kendi dilini kullanmasını düzenleyen tüzükte, Türklere ve Türkçeye yer verilmeyerek, negatif anlamda soyutlanama politikasının sürdürüldüğü görülmüştür.

Tüm halklara hak ve yükümlülükler veren Kosova Tüzüğünde Türklere yer verilmemesinin arka planında, Tito'nun bölge politikaları ile Arnavutlarla var olan ilişkileri yatmaktadır. Bu dönemde Tito, Yugoslavya, Bulgaristan ve Arnavutluk'u kapsayan bir Komünist Birliği kurma peşinde koşarken, o dönemde Kosova'da Türk – Arnavut çekişmesinin de yaşandığını göz önünde bulundurarak, Arnavutluk'un tepkisini çekmek adına Türk varlığına yer verilmemiştir. Fakat Yugoslavya'nın Sovyetler Birliği ile ilgili arasının bozulması ve Arnavutluk'la ortak bir paydada buluşulmasının mümkün olmayacağının görülmesinden sonra Yugoslav makamlarının Kosova'da Türklerin varlığını dışlamamalarına ve bu konunun düzeltilmesine yönelik bazı düzenlemelere gitmelerine etki etmiştir.

Diğer bir neden olarak, bölgenin Osmanlı tarafından uzun zaman yönetilmiş olması ve eski hesapların Türklere ödetilmek istenilmesi çerçevesinde haklar tanınmayarak, Türklerin bölgeyi terk etmeleri yada kendileri gibi Müslüman olan Arnavutlaştırılma politikasını gösterebiliriz.[209]

[209] Altay Suroy, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel yayın, Prizren 2006, s. 107-108.

2.1.1.2. 1951 hukuksal belgeler ve kazanımları

Hukuki düzenlemelerde Türk varlığının inkarı Kosova Türk toplumu tarafından kabul görmediği gibi bu konunun düzeltilmesi adına bölgesel çapta çok sayıda girişimlerin artmasına neden olmuştur. Bölgedeki gelişmeler ve düşünce değişikliklerinin yaşandığı bir ortamda Bölge Halkı Kurulu Önerge komisyonu, Türk toplumunun talebi doğrultusunda bölgede Türkçe eğitimin yapılması ve okulların açılması yönünde bir önerge hazırlayarak, Bölge Halk kulunun 20 Mart 1951 yılında yapılan ikinci sıralı toplantısına görüşülmek üzere sunulmuştur.[210] Yapılan tartışmalardan sonra tüzüğün 40. Maddesinde değişiklik öngören önerge kabul edilerek, 1 Nisan 1951 yılında resmen yürürlüğe geçmiştir.

Kabul edilen iki maddeli karara göre; Kosova ve Metohiya bölgesinde Türk azınlığın yaşadığı yerlerde Türkçe eğitimin yapılabilmesi için okulların açılmasını, belediyelerin eğitim ve kültür kurullarının ilgili kararı uygulamasını ve bu kararın uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesini konusunda Halk Kurulu Bölge Yürütme Kurulu Eğitim Komiserliği yetkili kılınmıştır.[211]

Türkçe eğitimin başlaması kararının alınmasından sonra bu kararla doğrudan olmasa bile dolaylı olarak Kosova'da Türk varlığının kabul edilmesi, Türk toplumunun geleceği açısından en önemli bir gelişme olarak görülebilir. Karar neticesinde 1951-1952 eğitim yılı sürecinde ilkokul ve liseler açılarak, Türk öğrenciler kendi dillerinde eğitim hakkına kavuşmuştur.[212]

Eğitimde yaşanan bu pozitif gelişmelerin yanı sıra, Türkçe yayın basım ve dernekleşme alanında önemli adımları atılma sürecinin hızlanmasına neden olmuştur. Türklerin resmen varlığının tanınmasından sonra yazın alanında büyük ilerlemelerin kaydedildiği gözlerden kaçmamaktadır. Olumlu süreç sonucunda sayısız şair, ozan

---

[210] Daha geniş bilgi için bakınız; İskender Muzbeg, *Balkan Türkleri, Balkanlarda Türk Varlığı*, Ed. Erhan Türbedar, Asam Yayınları, Ankara 2003, s. 108., Altay Suroy, *45 Yıl Önce Kosova'da Türkçe Eğitimi Görme Hakkını Tanıyan Karar*, Bay Kültür Sanat Dergisi, Sayı 19, Prizren, 1996, Monografi 1951-1996, Öğretmenler Derneği yayınları, Prizren, 1996, Altay Suroy, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel yayın, Prizren 2006.

[211] *Monografi 1951-1996*, Öğretmenler Derneği yayınları, Prizren, 1996, s.3

[212] Daha geniş bilgi için bakınız; Bedrettin Koro, *Kosova Türkçe Eğitiminde Gelişmeler*, Kosova Türk Öğretmenler Derneği yayınları, Prizren, 2011, Monografi 1951-1996, Öğretmenler Derneği yayınları, Prizren, 1996.

ve yazarın yetişmesi için gerekli altyapı oluşturularak, onların yazı ve yapıtları, Türk toplumu tarafından çıkarılan gazete ve dergilerin sayılarını süslemiştir.[213]

Kosova'da 1951 yılında Türk varlığının tanınması ile Türk derneklerinin kurulmasına da izin verilmiştir. Kosova Türkleri 17 Haziran 1951 yılında Prizren'de bugün de faaliyetlerini sürdüren ve çok partili sisteme geçişe kadar çatısı altında örgütlendiği "Doğru Yol" derneği kurulmuştur. Doğru Yol Derneğinin kurulmasıyla birlikte Kosova'da Türk Toplumunun da bir çatı altında varlığını sürdürme noktasında önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Rejimsel yasaklardan dolayı Kosovalı Türkler kendi kimliklerini kültür paydası çerçevesinde yürütmeye başlamıştırlar. Doğru Yol Derneğinin yanı sıra Priştine'de de Yeni Hayat Derneği kurularak, buradaki Türkler de bu çatı altında varlık mücadelelerini sürdürmeye çalışmıştırlar.

2.1.1.3. 1953 - 1963 Kosova Tüzükleri ve Türkler

Değişen durum ve şartlar sonucunda halkların talepleri doğrultusunda Kosova'daki beklentilere cevap vermek adına bölgenin ikinci tüzüğü niteliğindeki 1953 yılında "Kosova Metohiya Özerk Eyaleti Tüzüğü" kabul edilerek, resmen yürürlüğe konulmuştur. 1951 yılında Türk varlığının kabul edilmesine rağmen 1953 yılında kabul edilen bölgesel tüzükte, Türklere doğrudan yer verilmemiştir. Bu da eğitim hakkı sonrasında var olan beklentilerin tekrar solmasına ve toplumsal mücadelenin durmadan devam etmesi gerekliliğini gözler önüne sermiştir.

Tüzüğe göz atacak olursak, yönetim organlarının çalışmalarını düzenleyen tüzüğün ikinci maddesinde "eyalette yaşayan bütün milletlerin arasında kardeşlik birliğinin güçlendirilmesini ve anayasal haklarını uygulamaya konulmasını içerirken, üçüncü madde ise Kosova'da yaşayan milli azınlıkların kendi ulusal ve kültürel varlığını geliştirme, dilini özgürce kullanma hakkının varlığına vurgu yapmaktadır. Tüzükte yaşayan halkların hakları ve dil kullanımı kolektif haklar çerçevesinde düzenlenmeye özen gösterilmesine rağmen vurgu olarak sadece Sırpça ve

[213] Ahmet İğciler, *Bizde dil sorunu*, Tan Gazetesi, 8 Şubat 1975.

Arnavutçaya yapılmıştır.[214] Tüzüğün kabul edilmesi ve doğrudan Türklere vurgu yapmaması Kosovalı Türklerin 1951 kararından sonra kazanılan umutların bundan sonraki yapılacak olan yasal düzenlemeleri beklemelerine neden olmuştur.

Yugoslavya ile Arnavutluk Komünist Partileri arasındaki fikir farklılıkları iki ülke ilişkilerini etkilediği dönemde, Kosova'da Aleksandar Rankoviç baskı rejiminde de ciddi bir artış yaşanırken, buna tepki olarak protestolar baş göstermiş ve ülkede büyük olayların fitili ateşlenmiştir. Olaylarının büyümemesi ve soruna çözüm bulmak amacıyla, Arnavutların beklentilerine cevap bulmak adına yeni bir yasal düzenlemenin yapılmasına hız verilmiştir. Bu yönde yapılan çalışmalar neticesinde 1963 yılında "Kosova ve Metohiya Özerk Bölgesi Tüzüğü" kabul edilerek, Tüzük, Kosova Türk toplumunun uzun zamandan beri beklediği Türk vurgusunu içermekle birlikte, 1953 yılında Arnavutlara verilen bazı hakların Türkler lehine dengelenmeye çalışılmış olduğu gözlenmiştir.

Tüzüğü inceleyecek olursak, 35 maddeyle Türk toplumu ile Arnavut toplumunun genel hak eşitliği düzenlenirken, anayasayla diğer yurttaşlara tanınan bütün hak ve yükümlülüklere; kendi dilini özgürce kullanma, kültürünü ifşa etme, kültürel ve dilsel kurumları kurma hakkı tanınmıştır. Bu maddeyle Türk ve Arnavutlar ile diğer yurttaşlar ayrımı yapılarak, bir bakıma Sırplar ve Arnavutları dengeleme adına Türk toplumuna geniş haklar verildiği gözlerden kaçmaktadır. Tüzüğün 41 maddesiyle eğitime vurgu yapılarak, Arnavut ve Türklerin yaşadıkları belediyelerde kendi dillerinde eğitim hakkı ve okulların açılması düzenlenirken, ikinci fıkrayla mesleki okul ve liselerde de ilgili dillerde eğitimin yapılacağına vurgu yapılmıştır. Bunun yanı sıra üçüncü fıkrada da yüksek öğretim kurumlarında Arnavutça ve Türkçe bazı bölüm ve derslerin düzenleyebileceği belirtilmiştir.[215] 1963 Tüzüğü Kosova'da Türk varlığının kabulü konusunda büyük bir dönüm noktasını teşkil ederken, ileriki süreçte yapılacak olan yasal düzenlemelerde de Türk Toplumunun daha geniş hakları kazanmasına ön ayak olmuştur. Başka bir deyişle, bu

[214] Daha geniş bilgi için bakınız; İskender Muzbeg, *Balkan Türkleri, Balkanlarda Türk Varlığı*, Ed. Erhan Türbedar, Asam Yayınları, Ankara 2003, s.109.
[215] Daha geniş bilgi için bakınız; İskender Muzbeg, *Balkan Türkleri, Balkanlarda Türk Varlığı*, Ed. Erhan Türbedar, Asam Yayınları, Ankara 2003, s.109.

tüzükte özel olarak "Arnavutlar ve Türkler" terimleri kullanılarak özellikle bu halklara ilgi gösterildiği ve haklarının genişletildiği dikkatten kaçmamaktadır.

Hakların kazanıldığı bu süreçte Türkçe eğitimde kalitenin artırılması ve yeni nesillerin yetişmesine etki ettiği gibi 1 Mayıs 1969 tarihinde Kosova Türkleri ilk Türkçe gazete olan Tan gazetesini yayınlamaya başlamıştırlar. Devlet destekli kurulan gazete, 1999 yılına kadar haftalık olarak çıkmaya devam etmiştir.[216] Bu yayın organı, örgütlenme başta olmak üzere, edebiyatı, kültür – sanat gibi her konuda Türk toplumunun gözü ve kulağı rolünü oynamıştır.

2.1.1.4. 1974 Anayasası ve Kosovalı Türkler

Kosova'da Türk varlığının resmiyete taşıyan 1963 tüzüğünden sonra, özellikle Yugoslavya genelinde var olana beklentilere cevap vermek adına ülkeye yönelik yeni bir anayasanın yapıma çalışılmalarına hız veriliştir. Bu çalışmalar çerçevesinde de 27 Şubat 1974 tarihinde Kosova Bölge Meclis Başkanı İliyaz Kurteş başkanlığında yapılan meclis toplantısında, bölgenin anayasa taslağı tartışılmıştır. Meclis Başkanı Kosova'nın ilk defa bir anayasaya sahip olacağını ifade ettiği konuşmasında, yeni düzenlemeyle bölgeye yeni bir nitelik ve karaktere sahip olunacağına, anayasayla özyönetim ile toplumsal ilişiklerin bir arada yürütülmesine olanak sağlayacağını dile getirmiştir.[217]

27 Şubat 1974 tarihli Kosova Sosyalist Özerk Bölgesi resmi gazetesinde Türkçe dillinde de yayımlanan bu anayasanın[218] ilk maddesinden son maddesine kadar, ulusların hak eşitliğine belli yerlerde ya doğrudan doğruya yada dolaylı olarak değinilmektedir. Anayasanın "Temel İlkeler" bölümünde hak eşitliğinin anayasada temel bir ilkeyi oluşturduğu vurgulanmaktadır. Anayasanın temel ilkelerinde; tarihsel süreç içerisinde ortak yaşamlarıyla ve hürriyet ile sosyal kalkınma eğilimleriyle birbirleriyle bağlı olan Arnavutlar, Müslümanlar, Sırplar, Türkler, Karadağlılar ve

---

[216] Altay Suroy, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel yayın, Prizren 2006, s.98
[217] *Kosova'nın ilk Anayasası ilan edildi*, Tan Gazetesi, 28 Şubat 1974, s.1.
[218] Daha geniş bilgi için bakınız; İskender Muzbeg, *Balkanlarda Türk varlığı*, der: Erhan Türbedar, Asam Yayınları, Ankara, 2003, s.113, Altay Suroy, *Kosova'da Türkçe*, Birlik Gazetesi, Üsküp, 4 Ocak 1979, s.6,

diğer milletlerin ve etnik gurupların mensupları, Yugoslavya'nın kuruluş sürecinde etkin olarak yer aldığına vurgu yapılarak, bu yüzden de tüm ulus ve halkların her açıdan eşit hakları olmaları noktasında anayasa yapım sürecinde üzerinde durulmuştur. Bu konunun ne denli hassasiyet taşıdığı anayasanın 1. Maddesinde açıkça gözlenmektedir. İlgili maddede, "Kosova Sosyalist Özerk Bölgesi, işçi sınıfının ve tüm emekçi insanların ve yurttaşlarının, eşit haklara sahip Arnavutların, Müslümanların, Sırpların, Türklerin, Karadağlıların ve diğer milletlerin ve milliyetlerin ve etnik gurupların özerk sosyalist demokratik toplumsal-siyasi ve özyönetim topluluğudur" şekline denilmektedir. Buradaki temel amaç son dönemlerde bölgede Arnavutların sayısal olarak üstünlük söylemlerinin önüne geçilerek, yeni sistemde küçük – büyük ayrımına girilmeden üstünlük kurma emellerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Meclis Başkanı anayasa kabul toplantısında, yeni anayasa ile son zamanlarda Kosova kimindir? söylemi çerçevesinde yapılan sahiplenmelerin de önüne geçileceğini ifade etmesi,[219] bu çalışmayla sadece Arnavutların değil de Sırpların da dengelenmeye çalışıldığı sonucu çıkmaktadır.

Anayasa Kosova Türklerine özel olarak vurgu yaparken, ilk defa bir anayasa içinde resmi olarak tanınmıştır. Kosova'da Türklerin ve Türk dilinin hak eşitliği şöyle düzenlenmiştir: *"Kosova Sosyalist Özerk Bölgesi'nde Arnavut, Sırp - Hırvat ve Türk dilinin ve bunların yazılarının hak eşitliği sağlanır"* (madde 221). Bu Anayasada, önceki düzenleme kurallarına kıyasen, bir yenilik vardır: *Şimdi Kosova'da ulus ile halkların dillerinin kullanışı hem bir ilke olarak belirtilmekte, hem de devlet organlarına, (...) birliklere ve kuruluşlara bu alanda görevler verilmektedir. Arnavut, Sırphırvat ve Türk dilinin hak eşitliği hem bu Anayasada belirtilmiştir hem de, bunun inceliklerinin, Bölge yasasıyla ve diğer genel evraklarla düzenleneceği vurgulanmıştır* (madde 221).

Anayasada "Dil ve yazıların hak eşitliği" diye ayrı bir başlık vardır. Bu başlık altındaki maddelerde ilkin dillerin hak eşitliği düzenlenmiş sonra ise Kosova'da ki organ, kurum, kuruluş, birlik, iş örgütleri ve diğer örgütlerin, bu dil ve yazıları eşit olarak kullanma görevi belirtilmiştir. Şöyle ki: "*Kosova Sosyalist Özerk Bölgesi'nde*

[219] *Kosova'nın ilk Anayasası ilan edildi*, Tan Gazetesi, 28 Şubat 1974, s.1.

Arnavut ve Sırphırvat dili ve yazıları eşit olarak kullanılır (madde 217, fıkra 1); *Türklerin de yaşadığı yerlerde Türk dili ve yazısı da eşit olarak kullanılır* (madde 217, fıkra 2). *Arnavut, Sırphırvat ve Türk dilinin hak eşitliği ilkesinin somut bir biçimde uygulanması için yerel yönetim bazında tüzüklerin bu çerçevede yeniden düzenlenmesi ve anayasaya uygun olması gerekmektedir* (madde 221).

Türk dili Kosova'da öteki dillerle tamamıyla eşit olduğunu dile getiren anayasa hükümlerinden biri de, yasaların resmi gazetede yayınlanmasını düzenleyen 230. Maddedir bu maddede "*bölge organlarının yasaları ve diğer kural ile genel belgeleri Kosova SÖ Bölgesinin resmi gazetesinde özdeş metinler olarak Arnavutça, Sırphırvat ve Türk dillerinde yayımlanır*" denmektedir. Kamusal yetkiye sahip devlet organları ve örgütler, belediye tüzüğüyle ve toplu çalışma örgütü ile başka özyönetim örgütü, toplulukların tüzüğüyle tayin edildiği konularla ilgili işlemleri Türk dilinde yapmaları gerekmektedir (madde 236).[220] Türkçenin yanı sıra anayasa Kosova'da Türklerin kendi anadillerinde eğitim görme haklarını da sağlamıştır. 218. maddesinin 1 fıkrasında eğitimin Arnavut, Sırphırvat ve Türk dilinde gerçekleşeceği belirtilmektir.

Yukarıdaki örneklerden de görüleceği gibi Türkçe anayasa ile ilk defa anayasal ilke düzeyine yükseltilmiştir. Anayasa ile Kosova'da Türklerin yaşadıkları belediyelerde Türkçe öteki dillerle eşit dil ve kullanım statüsüne kavuşmuştur. Anayasa, belediyelerin kendi tüzüklerinde Türkçenin eşit kullanımı için gerekli düzenleme, tedbirleri getirmesini garanti altına almıştır.

Örnek olarak verilecek olursa, Türklerin yaşadıkları belediyelerde Türkçenin eşit kullanılması için anayasaya göre birincil koşul bunun belediye tüzüklerinde yer alması, belediyenin tüm organlarında Türkçenin kullanımını hem yazılı hem de sözlü süreçte kullanmak, Türkçe dilekçe yazma ve dilekçeye Türkçe cevap vermek, belediye yayınları dahil bütün kararların Türkçe de yayınlanması, sokak adları ve diğer resmi levhalarda Türkçenin de yer alması gibi belediyeyi ilgilendiren her konuda Türkçenin diğer dillerle eşit statüde kullanılması sağlanmıştır.

---

[220] Altay Suroy, *Kosova'da Türkçe*, Birlik Gazetesi, Üsküp, 4 Ocak 1979, s.9.

Anayasa gereği belediyelere tüzüklerinde değişikliklerin yapılarak, anayasaya uygun olarak düzenlenmesi süreci Türk Toplumunun yoğun olarak yaşadığı Prizren'de de yaşanmıştır. Belediye meclisinde, yeni tüzük taslağı üzerinde yapılan tartışmalardan sonra tüzük kabul edilerek yürürlüğe geçmiştir. Tüzük genel itibariyle belediyenin çalışmaları ile işçi sınıfının hak ve yükümlülüklerini belirlediği gibi bizim için önemli olan dil ve yazının hak eşitliğini düzenleyen ikinci bölüm olmuştur. Dokuz maddeden oluşan bu bölümde, Sırp-Hırvat ve Arnavut diliyle birlikte Türkçe de eğit hakka sahip olmakla birlikte, belediye bünyesinde yapılacak olan her çalışma ve süreçte Türkçenin de kullanılması zorunla hale getirilmiştir.[221]

Prizren Belediyesinde yapılan çalışmalar neticesinde belediye meclisi tarafından açılan iş ilanları, yayınladığı bildiriler, yasada belirlendiği gibi Sırpça ve Arnavutçanın yanı sıra Türkçe de basılmıştır. Kamu kurum ve kuruluşları levhalarında Türkçenin yer almamasından sonra yapılan girişimler sonuç vererek, iki dilli levhalar yerini Türkçe'nin de yer aldığı yeni levhalara bırakmıştır.

Fakat Prizren dışında Türk toplumunun yaşadığı diğer şehirlerde uygulamada yasayla belirlendiği gibi olmamış ve ciddi sorunlar da yaşanmıştır. Mehdiülkü Cibo bu konuda ele aldığı bir çalışmasında yasal hakların kazanılmasına rağmen pratikte uygulanmadığına vurgu yaptığı gibi haklarımızın olup olmadığı konusunu "anlamadık" şeklinde açıklamaktadır. Örnek olarak Priştine Belediyesinde var olan çalışmaları örnek gösterirken, bazı ilan ve bildirilerden maada Türkçeye rastlanmadığını, kamu kurum ve kuruluş levhaları, sokak isimleri ve trafik levhalarında yasanın açıkça çiğnendiğine vurgu yaptığı gibi başkentin pozitif yönde örnek olması gerekirken, yasayı çiğneyen bir konumda bulunduğuna vurgu yapmıştır.[222]

Priştine Belediye Meclisi de çalışmaları çerçevesinde 5 Mart 1974 tarihli toplantısında yeni anayasaya uygun tüzüğü kabul etmiştir. Meclis Başkanı Nazmi Mustafa toplantıda yapmış olduğu konuşmasında, tüzüğün gerekli olan bütün komisyon ve aleni tartışmalardan sonra nihai durumunu aldığının bilgisini paylaşırken, bu çalışmayla belediye bünyesinde yaşayan halkların; Arnavut,

[221] *Prizren belediyesi tüzüğünün tasarısının metni onaylandı*, Tan Gazetesi, 7 Şubat 1974, s.2.
[222] Mehdiülkü Cibo, *Pratik İşlere Geçilmeli*, Tan Gazetesi, 17 Ocak 1974. s.2.

Müslüman, Sırp, Türk, Karadağlı ile diğerlerinin eşit haklılığı ve özyönetim çerçevesinde toplumsal birliğin sağlandığını savunmuştur.[223]

2.1.1.5. 1977 Dil Yasası ve Türkçe

1974 Anayasası ile izlenen daha geniş haklar politikası çerçevesinde bu anayasaya uygun diğer mevzuat da oluşturularak, bu çalışmada Türkçe ile ilgili somut düzenlemeler yer almıştır. Tam adı Kosova Sosyalist Özerk Bölgesinde Dil ve Yazıların Hak Eşitliğine Dair Yasa olan 1977 diller yasasının 1. Maddesi, Arnavut, Sırp-Hırvat ve Türkçe dili ve yazılarının hak eşitliğine sahip olduğunu düzenlenerek, Türkçe resmiyetini bu yasa çerçevesinde garanti altına almıştır.

Yasayla devlet organları, mahkemeler, kamu kurum ve kuruluşlarını çalışmalarında diğer dillerin yanında Türklerin dillerini kullanılması ve kendi dillerinde muamele görmelerini düzenlenirken (5. madde 2 fıkra) resmi belgelerin Türkçe dilinde de basılması zorunluluğu (Madde 13, 2 fıkra) getirilmiştir.

Bu yasaya ayrıca ülkede eğitim dilleri ve kullanımı da düzenlenerek, eğitim görülen bütün eğitim kurumları çalışma ve yazışmalarında Arnavut ve Sırpça-Hırvatça dilinin yanı sıra; yasanın 29 maddesiyle Türk dilinde eğitim de gerçekleştirilmekte olan kurumlarda Türk dilini de hak eşitliği içerisinde kullanma yükümlülüğü getirilmiştir. Bu kurumların eğitim ile ilgili araç ve gereçleri, öğrencinin ana dilinde temin etmek mecburiyeti 30. Madde ile düzenlenirken, 33 maddeyle ise yetkili organ ve örgütlerin, Arnavut, Sırpça Hırvatça ve Türk dilinde ders kitaplarını ve diğer literatürü sağlaması konusu işlenmiştir.[224]

Bu yasanın yürürlüğe geçmesinden sonra Türklerin yoğun olarak yaşadığı belediyelerde, belediye tüzükleri yasaya uygun olarak düzenlenerek, Türkçe yerel yönetimlerde de resmiyetini kazanmıştır. Genel itibariyle Prizren'de bazı istisnalar dışında yasanın uygulanması genelde kağıt üzerinde kalırken, yasanın garanti altına almış olduğu geniş haklardan Türk Toplumu pek yaralanamamıştır.[225] Bu yasayla

---

[223] *Priştine Belediye Meclisi Tüzüğü Kabul edildi*, Tan Gazetesi, 7 Mart 1974, s.
[224] 48/1977 sayılı Kosova Sosyalist Özerk Bölgesi Resmi Gazetesi
[225] Daha geniş bilgi için bakınız; Altay Suroy, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel Yayın, Prizren 2006.

Türk varlığının resmi kabulünün yanı sıra Türkçe dilinin kullanımı, Türkçe eğitimin gelişimi gibi toplumu ilgilendiren önemli noktaları garanti altına almasının yanı sıra Türk Toplumunun gelişimine de olumlu yönde etki etmiştir.

2.1.1.6. 1989 Anayasası ve hakların gerilemesi

Miloşeviç yönetiminin ülkede gücü ele geçirmesinden sonra Kosova'nın tekrar Sırp egemenliği altına alınması söylemini açıkça dile getirmeye başlandığı dönemde bu amaca ulaşmak adına baskının yanı sıra diğer farklı yolları aramaya itmiştir. Hedeflenen ideal için 23 Mart 1989 tarihinde federasyon anayasasına aykırılık teşkil eden kararla, 1974 Anayasasıyla Kosova'ya tanınan ayrıcalıklar ellerinden alınarak, 1974 anayasasından önceki süreçte olduğu gibi Kosova, Sırbistan'ın egemenliğine tekrar verilmiştir.[226]

Bu anayasanın kabulünden sonra "Kosova Sosyalist Özerk Bölgesi Anayasası" da yeniden düzenlenerek, resmi gazetede yayınlanmasından sonra yürürlüğe geçmiştir. Anayasa, Kosova Sosyalist Özerk Bölgesinde ulus ve halkların eşit olarak (2 madde) düzenlerken, Türk halkının yaşadığı bölgelerde Türk Dili ve yazısının anayasa ve yasalara göre eşitliği (3 madde) sağlanırken, Türk halkının yaşadığı yerlerde Türkçe ve yazısı anayasa ve kanunlara göre resmidir ve kamu kullanımında eşitliği (madde 4) garanti altına alınmıştır.[227] Fakat anayasayı takiben gerçekleşen seçim sürecinde Türkçenin resmiyeti hiçe sayılarak, seçim duyuruları, seçim pusularında Türkçeye yer verilmeyerek, halkar sadece yazılı bir metin olarak kalmıştır.

Artık iktidarını iyice perçinleyen Miloşeviç yönetimi 1991 yılında Dil ve Yazıların Resmi Kullanışına Dair Yasayı Sırbistan Meclisi'nden çıkarmıştır. Çıkarılan bu yasa ile daha önceden geçerli olan Kosova Sosyalist Özerk Bölgesinde Dil ve Yazıların hak Eşitliğine dair yasa yürürlükten çıkarılmıştır. Sırbistan

[226] Krasniqi, *Levizja* a.g.e., s.240.
[227] Daha geniş bilgi için bakınız; Altay Suroy, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel Yayın, Prizren 2006.

Meclisi'nin çıkardığı yeni yasa da Türkçe ve Arnavutçadan hiç bahsedilmemekte diller "Sırp dili ve halkların dilleri" terimi adı altında geçiştirilmektedir.[228]

2.1.1.7. Anayasal Çerçeve[229] ve kazanımlar

Uluslararası toplumun ülkeye müdahalesinden sonra kurulan yeni uluslararası düzende, UNMIK yönetimi toplumsal talepler doğrultusunda Miloşeviç rejimi tarafında Kosova'yla ilgili alınan bütün yasal düzenlemelerin iptal edilmesi ülkede ciddi derecede bir yasal boşluk yaşanmıştır. Bunun önüne geçilmesi adına geçiş dönemine uygun olarak anayasal nitelikte olacak olan geçici bir "anayasal çerçeve"nin oluşturulmasına öncelik verilmiştir.

Uluslararası toplum önderliğinde toplumsal beklentilere cevap vermek amacıyla yapılan yoğun çalışma ve tartışmalardan sonra UNMIK Yöneticisi Hans Hackerup'un 15 Mayıs 2001 yılında imzalamasıyla yürürlüğe sokulmuştur. Ülkedeki tüm topluluklara geniş bir hak ve yükümlülükler veren anayasal belge, ülkeyi çok uluslu bir yapıya büründürürken, ülkede yaşayan herkesi ülkenin kurucu unsuru olarak belirlemiştir.

Türk toplumuna birkaç istisna dışında doğrudan bir vurgu yapılmamasına rağmen bir topluluk olarak tanındığından dolayı anayasal çerçevenin 4.1 maddesine göre; Aynı etnik, din ya da dil grubuna mensup kişilerin oluşturduğu topluluklar, kendi etnik, kültürel, dini ve dil kimliklerini muhafaza etme, koruma ve ifade etme konusuna belirlenen hak ve özgürlüklere sahiptirler denilerek, ülkede yaşayan her topluluğa pozitif haklar verilmiştir. Bu çerçevede de Türk toplumu; kamu kurum ve kuruluşlarda kendi dili ve alfabesini kullanma, Türkçe eğitim görme, kendi dilinde bilgiye ulaşma, kendi milli sembollerini kullanma, istihdam ve kamu hizmetlerinden diğer topluluklar gibi eşit fırsatlara sahip olmak, kendi toplumsal çıkarlarını geliştirme konusunda dernek ve yayın basın organlarına sahip olmak haklarına sahip

---

[228] *1991 yılında çıkarılan Dil ve Yazıların Resmi Kullanışına Dair Yasanın Sırpça orijinal metni* için bakınız.http://www.skgo.org/upload/SITE/Pravni_okvir/Pozitivni_propisi/Stari/Zakon%20o%20sluzbenoj%20upotrebi%20jezika%20i%20pisama%2045-91.pdf, (12.07.2016).

[229] Daha geniş bilgi için bakınız; *Kosova Geçici Öz-Yönetim Anayasal Çerçevesi*, http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/06turkish/CF_Turkish_Anayasal_Cerceve.pdf, (12.07.2016).

olmuştur. Bu hakların yanı sıra Türk toplumuna temsiliyet açısından da önemli haklar verilmiştir. Ülkedeki çok uluslu yapıyı korumak amacıyla mecliste her topluluğun temsil edilmesi konusunda pozitif haklar verilerek, çerçevenin 9.1.3. maddesinin 2. fıkrasının b. bendine göre, Türk toplumu da bu çerçevede mecliste iki garanti sandalye ile temsil edilme hakkını kazanmıştır. Türk toplumu açısından ilk defa bu yönde bir hak sağlanmakla birlikte, aldığı oya bakılmaksızın Türk toplumunun mecliste en az iki milletvekiliyle temsil edilme şansını vermiştir. Bunun yanı sıra meclis başkan vekilliği ile Türk toplumuna mensup kişilerin bakan olma hakkı da topluluk hakları çerçevesinde düzenlenmiştir.

Ülkedeki dillerle ilgili özel bir madde bulunmamakla birlikte meclis ve hükümetin çalışmaları bünyesinde dillere vurgu yapılmaktadır. Hükümet dillerini düzenleyen 9.3.17 maddesine göre hükümet ve organlarının kullanımda resmi dillerinin Arnavutça ve Sırpça olduğuna vurgu yapılırken, kabinede yer alan diğer topluluk üyelerinin de kendi dillerinde konuşma hakkına sahip olduğuna dikkat çekilmiştir. Meclis çalışlarını düzenleyen 9.1. 50. Maddeye göre meclis ve meclis komitelerinde kendi dillerinde konuşma ve öneri sunma hakkını tanınırken, yürürlüğe giren bütün yasaların diğer dillerin yanı sıra Türkçe de yayınlaması garanti altına alınmıştır.

1974 Anayasasına karşın bu geçici çerçevede Türkçenin resmiyetinde bir gerilemenin yaşandığı gözlenirken, doğruda ülke dilleri düzenlenmemiştir. Bu da Türk toplumunun tepkisini beraberinde getirdiği gibi, bundan sonra Türkçenin resmiyeti konusunda milli bir bilincin oluşmasında da önemli bir rol oynamıştır.

2.1.1.8. Kosova Cumhuriyeti Anayasası ve temsiliyet kazanımları

Uzun mücadelelerden sonra bağımsızlığına kavuşan Kosovalılar, bu yeni yapının korunması adına yeni bir anayasa yapım sürecine ağırlık verilmiştir. Yapılan uzun çalışma ve tartışmalardan sonra meclis onayından geçirilen bağımsız ve egemen Kosova, ilk anayasasına da kavuşmuştur. Kosova Cumhuriyeti Anayasası, çok etnikli ve çok kültürlüğü garanti altına aldığından dolayı, Türk tolumu da

topluluk[230] hakları çerçevesinde geniş bir hak ve yükümlülüklere sahiptir. Türk toplumunun haklarının özellikle temsiliyet açısından en üst noktaya ulaştığı anayasa, sadece Türkçenin resmiyeti konusunda 1974 Anayasasına kıyasen bu konuda gerileme getirdiği sonucu çıkabilir. Ama genel itibariyle, Türk toplumu kurucu unsur statüsüne sahip olmakla birlikte, yaşadığı bölgelerde dilini ve yazısını kullanma, kendi diline eğitim görme, kendi yayın araçlarına sahip olma, kendi kültürel ve sanatsal faaliyetlerini icra gibi geniş bir hak yelpazesine sahip olmuştur.

Anayasayı maddelere göre ele alacak olursak Kosova, Arnavut ve sınırları içinde yaşayan toplulukların (Türkler, Boşnaklar, Goranlar, Romlar, Aşkaliler, Mısırlılar) Cumhuriyetidir. Anayasa, toplulukların hak ve çıkarları bağlamında demokratik bir anayasa hüviyetindedir. Anayasanın üçüncü bölümü Topluluk ve bireylerinin haklarını konu edinmektedir.

Kosova'nın çok uluslu bir toplumu temsil ettiğinin diğer bir yansımasını da bağımsız ilanı ile kabul edilen yeni Kosova Cumhuriyeti bayrağı oluşturmaktadır. Bayrak mavi bir zemin üzerinde sarı renkte altı yıldız ile sarı renkteki Kosova haritasından oluşan bayraktaki yıldızlar, Kosova'da yaşayan toplulukları temsil etmektedir. Bayraktaki bir yıldız Arnavutları, diğer bir yıldız Sırpları, diğeri Türkleri, bir diğeri Boşnakları, bir diğeri RAE adı verilen (Rom, Aşkali ve Mısırlı) toplumunu temsil ederken diğer yıldız da Kosova içinde yaşayan diğer toplulukları (Goralı, Karadağlı, Hırvat, Çerkez, Yahudi vs.) temsil etmektedir.

Toplulukların hak ve çıkarlarının konu edindiği üçüncü bölümde diğer toplulukların Anayasa tarafından bütün vatandaşların sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerin yanında, özel haklara sahip olduklarına vurgu yapılmaktadır.[231] Toplulukların kendi benliklerini, kimliklerini ve kültürlerini kullanma, geliştirme ve açık bir şekilde ifade etmeleri Anayasanın 57 maddesinin 3'ncü fıkrası ile garanti altına alınmıştır. Bunların yanı sıra Anayasada topluluklara; özel ve kamu hayatlarında dil ve alfabelerini serbestçe kullanabilmek; Belediye yetkilileriyle veya yasaya uygun olan belli bir sayıyı temsilen merkezi otoritelerin yerel birimleriyle dil ve alfabelerini kullanabilmeleri, tercümanlar için yapılan harcamaların yetkili

[230] Kosova Cumhuriyeti Anayasasında azınlıklar yerine topluluklar ibaresi yer almaktadır.
[231] Kosova Anayasası 57. Maddesi.

otoriteler tarafından karşılanması; Uluslararası standart ve yasalara uygun bir şekilde ulusal sembolleri gösterip kullanmak; İsimlerini orijinal şekliyle kendi öz dilinde kaydetmek; Bulundukları bölgenin farklı topluluklardan oluştuğunu yansıtmak; dükkân isimlerinin, yol veya diğer tomografik göstergelerin kendi dillerinde yazılması anayasal garanti altına alınmış bulunuyor.[232]

Anayasada ayrıca topluluklara medya konusunda da önemli hak ve yükümlülükler sağlanmaktadır. Anayasasının 59 maddesinin 10 fıkrası ile toplulukların devlet medyasına katılımın sağlanması garanti altına alınmakla birlikte kendi dillerinde devlet destekli programlar yapmaları da anayasal garanti altına alınmıştır. Devlet yayıncılığı dışında topluluklara özel medya merkezleri kurma, günlük gazete çıkarmak, devlet tarafından topluluğa sağlanmış frekanslarda yayın yapmalarının fırsatı Anayasanın 59 maddesinin 11 fıkrası ile verilmiştir.

Anayasa ile Topluluklar ayrıca kendi kültürlerine sahip çıkmak için kültürel, sanatsal, bilimsel ve eğitimsel sivil toplum kuruluşları kurmanın yanı sıra kimliğin geliştirilmesi için araştırmacı, kalkınmada ve gelişimde yardımcı olacak kuruluşları kurma hakkı tanınmıştır.[233]

Anayasada toplulukların yasama ve yürütmede de temsilliyetlerinde pozitif hakları içinde barındırmaktadır. Meclis Yapısını düzenleyen Anayasanın 64 maddesine göre; Toplulukların mecliste temsil edilmeleri için 120 milletvekili sandalyesinden 20'si topluluklara [234] ayrılmıştır. Bu sandalyelerden 10'u Sırp toplumuna, 3 sandalye Boşnak Toplumuna, 2 sandalye Türk Toplumuna, 1 sandalye Gorani Toplumuna ayrılmış iken, Rom, Aşkali ve Mısırlı toplumuna 1'er ve aralarında en çok oyu alan topluluğa + 1 milletvekilliği ayrılmıştır.

Ayrıca Anayasanın 64 maddenin 4 fıkrası gereği, üç meclis başkan yardımcısından ikisinin topluk mensubu olması gerekmektedir. Başkan yardımcılarından birinin Kosova'nın Sırp toplumu mensubu olması gerekirken, diğer yardımcı ise diğer topluluk mensubunu temsil etmesi gerekmektedir.

---

[232] Kosova Anayasası 59. Maddesi.
[233] Kosova Anayasası 57. Maddesi.
[234] Toplulukları temsil eden parti, koalisyon, yurttaş inisiyatifleri ve bağımsız adaylar arasında en fazla oyu alanlar arasında dağıtılır.

Yasamada olduğu gibi yürütmede de toplulukların temsiliyeti ile ilgili zorunlu koşullar bulunmaktadır. Anayasasının 96 maddesine göre; hükümette en azından Sırp topluluğun temsil eden bir (1) bakan ile diğer azınlık topluluklarını temsil eden bir (1) bakan olmalıdır. Eğer hükümet kabinesi on iki bakandan daha fazla ise hükümetin üçüncü bir bakanı da topluluklara tesis edilecektir.

Anayasa, toplulukların sadece yasama ve yürütmede değil de yerel yönetimlerde de temsil edilmelerini garanti altına alan maddeleri de içinde barındırmaktadır. Anayasanın 62 maddesine göre; Belediyelerde yaşayan nüfusun en azından yüzde 10'unu topluluklar oluşturuyorsun veya oluşturmasın, belediye meclisinde topluluklar için ayrılan özel bir başkan yardımcısı görevi toplulukların garanti altındadır. Belediye meclisi başkan yardımcısı görevine, yerel seçimlerde en çok oy alan topluluğun adayı atanacaktır.

Topluluklara kolektif ve bireysel bağlamda önemli haklar veren Anayasa, topluklara en büyük pozitif ayrımcılığı eğitim konusunda vermektedir. Topluluk dillerinde ana okuldan üniversiteye kadar topluluklara eğitim hakkı tanıyan yasa olan Eğitim Yasası[235] da Anayasa ile garanti altına alınmıştır. Yasayla öngörüldüğü kadar devletin sağladığı ana okul, ilk ve orta eğitimi kendi anadilinde, bu amaçla yeni sınıf veya okulların oluşması için genel eğitim kurumları için aranan kriterlerden daha hafif olacaktır.[236] Bugün Kosova'da topluklar devlet okullarında ana okuldan itibaren yüksek lisans eğitimine kadar gerekli kadroların olması durumunda kendi dillerinde eğitimlerini sürdürme hakkına sahipler.

Genel olarak bakılacak olursa bağımsız Kosova Cumhuriyeti anayasa Türk toplumunu kurucu unsur kabul ettiği gibi temsiliyet alanında önemli hak ve yükümlülükleri verdiğini gözlemleyebiliriz. Sürekli gündemde tutulan 1974 Anayasayla karşılaştırılınca sadece Türkçenin resmiyetinde bir kaybın; merkezden yerel yönetimlere gerilediği görülmektedir. Bu da uzun süre Türk toplumunun tepkisi başta olmak üzere iki Türk milletvekilinin anayasayı kabul etmemesine etki etmiştir.

---

[235] Kosova Eğitim Yasası toplulukların eğitimi açısından en liberal yasa olarak kabul edilmektedir. Bu yasa ile topluluk bireylerine kendi anadillerinde ana okuldan üniversiteye kadar eğitim hakkı vermektedir.

[236] Kosova Anayasası 57. Maddesi.

2.1.2. Sayım süreçleri ve Türk Toplumu

Kosova Türk Toplumunun tarihsel süreçte en çok mücadele ettiği konulardan biri, var oluşunun kabulü noktasında yaşanmıştır. Türkler, değişen rejimsel süreçlerde sürekli olarak yokmuşlar gibi görülerek veya gösterilerek, asimile olmuş bir topluluk görüntüsünden uzaklaşamamıştırlar. Türkler açısından, ülkede yapılan nüfus sayım süreçleri bir istatistik eyleminden çok bir politik süreç olarak yaşanmıştır.[237] Son sayımlardan önce Türklerin gerçek sayısı hiçbir zaman aydınlığa kavuşmadığı gibi yönetimler, daha sayım yapılmadan Türklerin sayılarını kafalarında belirlemişlerdir.[238]

Kosova'nın geçmişinde yapılan birçok nüfus sayımına genelde siyasi amaçlı hile gözüyle bakılmıştır. Her şeyden önce bireylerin ulusal, kültürel, dinsel ve dilsel mensubiyetleri tarih boyunca bilimsel kurumlardan çok, çeşitli çıkarcı iç ve dış siyasal kurumlar tarafından "büyük bir iştah" ile incelenmiş, günlük siyasi çıkarlar için kullanılmıştır. İstatistik verileri çoğu kere insanları yanılgılara götürürlerse de, bunlar olmadan bazı değerlendirmelerin gerektiği gibi yapılamayacağı bilinmektedir. Ancak, insan hakları konusu istatistiklere göre değerlendirilince, elde edilen sonuçlar böyle değerlendirmeyi yapanlardan çok, böyle değerlendirenleri çıkmaza götürmektedir.[239]

Türklerin varlığı ve Türklere bakış açısı tarihsel süreç içerisinde yer, zaman ve yönetim açısından farklılık göstermiştir. Zamana göre takınılan tutumlarda, gerektiğinde Türkler varlar ve çok iyidirler, varlıklarına gerek duyulmadığı durumlarda ise yoklar ve çok kötüdürler. Oysa belirtilen zamanlardan hangisinde olursa olsun Türklerin daima zararlı çıktıkları görülmüştür. Eşitlik, hak ve özgürlük konularında ise büyüklerin, güçlülerin devekuşu örneği tutumlarıyla, sonuçlarıyla karşılaşmışlardır. Doğrusu yüke gelince kuş, uçmaya gelince deve olmuşlardır.[240]

Özellikle sayım süreçlerinde Kosovalı Türkler, her zaman açık hedef halinde olmuştur. Genel itibariyle varlıkları inkar edilmiş ve baskı politikasının arasında

---

[237] Ergün Kuzev, *Yakın geçmiş Unutulmamalı*, Tan Gazetesi, 25 Şubat, 1995, Sayı 1324, s.1.
[238] İbrahim Arslan, *Sayımlar*, Tan Haber Gazetesi 2. Sayı,
[239] Türbedar, *Türk*..., a.g.e.78.
[240] İbrahim Arslan, *Türkler Devekuşu mu?*, Tan Gazetesi, 23 Mart 1991, Sayı 1121, s.2

sıkıştırılmıştır. Genelde Türkler üzerinde uygulanan milliyetçi baskı boyuttan boyuta değişiklik göstererek, son zamanlarda "Türk değilsiniz, burada Türk yok, Çingenece (Türkçe) konuşma, Türkler Türkiye'de" düzeyine taşınmıştır.[241]

2.1.2.1. 1948 Sayımları ve Kosova Türkleri

Tito yönetiminde kurulan yeni dönemde Türk Toplumuna resmi bir statü verilmemesi de nüfus sayım süreçlerinde sayının düşmesine doğrudan etki etmiştir. Hukuki olarak kabul görmeyen Türk toplumunun bu süreçlerden sonra asimile olma yönünde önemli bir eğilim gösterdikleri açıkça gözlemlenmiştir. Kosova'da Türkçe varlığının geç olarak kabul edilmesi Türklerin sayısını olumsuz yönde etkileyen diğer önemli bir faktör olmuştur. 1941'den sonra Kosova'da Türkçe sınıfların kapatılmasından sonra Türklerin eğitimine Arnavutça olarak devam etmek zorunda kalması, kısa bir zaman içinde asimile olmalarına da etki etmiştir. Bu süreçten sonra yapılan sayımlarda Türklerin çoğunun kendilerini Arnavut olarak ifade ederken, günlük dilde ise konuşmalarını Türkçe olarak devam ettirdikleri görülmüştür.[242]

İkinci Dünya Savaşından sonra Kosova'da baş gösteren yeni bir dönemin ilk yıllarında Türklerin kimliği adeta yasaklanmış ve dondurulmuştur. O dönemde Türklere karşı yapılan çeşitli baskılar yüzünden, 1948 yılında yapılan nüfus sayımı sırasında Türklerin çoğu kendilerine Türk diyememiştir. Bundan sonraki dalgalanmalar, birçok gerici çevrenin Türk varlığına şüpheyle bakmış olmasının bir sonucudur. Çeşitli zaman dilimlerinde Kosova'da yönetime bile geçen bu çevreler Türklere "yapay eleman" gözüyle bakmış, Kosova Türklerinin varlığını yadsıtmış yada küçümsenmiştir.[243]

2.1.2.2. 1951 Sayımları ve Kosova Türkleri

II. Dünya savaşı sonrasında kurtuluşun gerçekleştiği yıldan 1951'e kadarki süreçte Türk toplumu, zoraki olarak Arnavut kimliğinde varlığını sürdürmek zorunda

---

[241] İbrahim Arslan, *Gerçek Sayının Bilinmesi Önemli*, Tan Gazetesi 30 Mart 1991, Sayı 1123, s.6
[242] Altay Suroy, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel Yayın, Prizren 2006, s.46.
[243] Türbedar, *Türk*..., s.106.

kalmıştır. Bu dönemde Boşnaklar da kendilerini kimlikleri doğrultusunda Boşnak olarak değil de dini değerleri ekseninde "Müslüman" olarak belirtmek zorunda kalmıştırlar.[244] 1951 yılından önce devlet resmi kayıtlarında Kosova'da Türk varlığı resmi olarak inkar edilmiştir. Yugoslavya genelinde sadece Makedonya'da Türk Toplumunun varlığı kabul görmüşken, Kosova Türkleri ise 1951 yılında yapılan yeni açılış düzenlemeleriyle resmen kabul görmüştür. Başka bir deyişle Kosova'da Türk Toplumu üzerinde bir "deneme uygulaması" uygulanarak, toplumsal bilinç olumsuz yönde etki altında bırakılmıştır. Bu tür bir politika Kosova'daki Türk Toplumunun sayısını ciddi bir şekilde etkileyen temel argümanlardan biri olmuştur.

Kosova Türkleri farklı bir baskıyı Kosovalı Arnavutlardan da görmüştür. Kosova'da Türklerin varlığının kabul edilmesi ve eğitim hakkının verilmesi olumlu bir hava getirmiştir ancak bu toplumsal yaşamda karşılığını zor bulmuştur. Öncelikle kadro yetersizliğinden dolayı Türkçe dersleri, Arnavut ve Sırp asıllı öğretmenler vermiş ve çoğu Türkçe eğitimin bir çıkmaz sokak olduğu, eğitimin kalitesiz yapıldığı gibi propaganda söylemleri kullanmışlardır. Bu dönemde çocuklarına Türk ismi veren veya çocuğunu Türkçe eğitim görmesi için Türk sınıflara yazdıran ailelerden bazıları tehdit mektupları almışlardır.[245] Bu tezi güçlendiren en iyi örnek Prizren'de Arnavutça eğitim gören Arnavut öğrencilerin aralarında Türkçe konuşmaları görülebilir.[246]

2.1.2.3. 1953 Sayımları Kosova'da Türk varlığının nişanesi

1951 yılındaki düzenlemelerin kabulüyle birlikte 1953 yılında yapılan nüfus sayımlarında Kosova'da yaşayan Türk sayısı 34.583 olduğu resmi kayıtlara geçmiştir. [247] Kosova'nın Arnavutluk'la birleşme söylemlerinin artması, Sırp baskısının Kosova üzerinde artmasına da doğrudan etki etmiştir. Dönemin İçişleri Bakanı Aleksandar Rankoviç, bu konunun önüne geçmek adına artırmış olduğu baskı

[244] Arslan, *Sayımla*r..., a.g.m., s.4.
[245] Şule Kut, *Balkanlar'da Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.
[246] Altay Suroy, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel Yayın, Prizren 2006, s.46.
[247] Ergün Kuzev, *Yakın Geçmiş Unutulmamalı*, Tan Gazetesi, 25 Şubat, 1995, Sayı 1324, s.1.

politikasından diğer Müslüman nüfus gibi Türkler de nasibini almıştır.[248] Bölgenin Müslümanlardan arındırılması adına uygulanan baskı, önemli bir kesimin ülkeyi terk etmesini beraberinde getirmiştir.

Sayımlardan sonra Kosova'da Rankoviç önderliğinde artan Sırp baskısı ve 1953 yılında Türkiye ile Yugoslavya arasında imzalanan anlaşmayla göç yolunun açılması Arnavutları yanı sıra Türkleri de etkilemiştir. Bu süreçte baskı politikalarından bunalan Türkler, kurtuluşu Türkiye'ye göç etmekte bulmuşlardır. Bu göçler Türk nüfusunun azalmasının yanında İpek'te okul ve güzel sanatlar derneğinin kapanmasına, Kosova Mitroviça, Gilan ve Vıçırırn'da eğitimin yapılamaz durumuna gelmesine, Prizren ve Priştine'de Türkçe öğrenim görülen sınıflarda öğrenci sayısının azalmasına neden olmuştur.[249]

2.1.2.4. 1961-1971 Sayımları ve baskılar

Göç dalgasından sonra 1961 yılında yapılan nüfus sayımlarında Kosova'da yaşayan Türk sayısında düşüş gözlenirken, sayım sonuçlarından sonra Türklerin sayısı 25.764 olarak açıklanmıştır. Yaşanan göç dalgasının varlığı göz önünde bulundurulduğunda bu sayının resmi Türk sayısı yansıttığı şeklinde yorumlanabilir.

1971 yılı sayım sürecinde bir yenilik yapılarak, ilk defa dini, etnik ve ulus anlamında üç farklı kayıt süreci düşünüldüğünü savunan Şerafettin Süleyman, dini seçenek olarak inandığı dini seçme özgürlüğü tanınırken, etnik kimlik olarak da hangi topluluğa mensup olduğunu seçme hakkı bulunurken, ulus konusunda ise "Yugoslav", "belli olmayan" ve "Rom" gibi hangi ulustan olduğunu seçme konusunda olanakların yanı sıra sayım süreci için her topluluğun dilinde gerekli olan materyaller hazırlanarak, özgür bir şekilde sayımların yapılması için olanakların yapıldığını savunmaktadır.[250]

Türklerin resmi olarak tanınmasından sonra Kosova'da bu sefer belli Arnavut çevrelerinin baskısına maruz kaldığı gözlenmiştir. Kosova'nın cumhuriyet statüsü

[248] İbrahim Arslan, Tan Gazetesi 2. Sayı.
[249] Altay Suroy, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel Yayın, Prizren 2006, s.40.
[250] Şerafettin Süleyman, *Nüfus Sayımları için enteziv hazırlıklar yapılmaktadır,* Tan Gazetesi, s.3.

kazanılma sürecinde iyice tavan yapan milliyetçi söylemi karşısında çok sayıda kişinin ya baskı sonucu yada korkudan kendini Türk olarak ifade etmekten çekindiği görülmüştür.[251] Bu korku 1971 yılında yansıyan sayım sürecine olumsuz olarak yansıyarak, sayımlarda Kosova'da Türk varlığı 12.151'e düşmüştür.

Bu sayının bu denli büyük düşüş göstermesi kolay anlaşılabilir yada anlatılabilir bir durum değildir. Resmi verilere göre 1961-1971 yılları arasında ülkeden Türkiye'ye göç eden sayısı 2 – 3 bin arasında olduğunu göz önünde bulundurduğumuz zaman iki nüfus sayısı arasındaki dönemde Türk nüfusunun yüzde 60 kadar düşüş yaşanmış olması kolay anlaşılabilir bir durum değildir. Matematiksel veya mantıksal açıklanamayacak olan bu veriler, açık bir şekilde nüfus sayımlarının sürekli politikanın etkisiyle yapıldığını gözler önüne sermektedir. Bu noktadan da hareketle bu düşüş, Türkler üzerinde var olan baskının ne denli çetin ve yoğun olduğunu açıkça göstermektedir.[252]

Kosova Yürütme Kurulu üyesi Bedri Selim 1970 yılında yapılan toplantıda Türk toplumuna yönelik artan baskılar üzerinde konuşurken, Türkçe eğitime karşı yürütülen karşı kampanyanın durdurulmasını talep ederken, bunun öğrencilerin velilerini olumsuz etkilediğini bunun önlenmesi durumunda Türkçe eğitimin kapanma noktasına geleceğine vurgu yapmıştır. Türk toplumu bireylerini Türkçe eğitime sahip çıkmaya davet eden Selim, devlet organlarını baskı ve propagandaları ortadan kaldırmaya davet etmiştir. Bu tezi destekleyen bir olay, Priştine'de Arnavutça eğitime giden 12 Türk öğrencinin sınıfta kalması ve yıllarını tekrarlamasıdır.[253]

Altay Suroy da bu sayının gerçeği yansıtmadığına dikkat çekerken, 1967-1968 yılları arasında sadece Prizren'de ilkokulda okuyan öğrenci sayısının 2.051 olduğuna dikkat çekerken, diğer şehirlerde ve düzeylerde okuyan öğrencilerin varlığını göz önünde bulundurarak, açıklanan sayıyı komik olarak nitelendirmiştir.[254] Raif Vırmiça, 1961-1971 yılındaki sayımları Türklere yapılan bir oyun olarak görürken, bu sayımların politikanın esiri olarak nitelendirmektedir. Buradaki temel

---

[251] Altay Suroy, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel Yayın, Prizren 2006, s.39.
[252] Ergün Kuzev, *Sayımlara Doğru – Büyük Eylem*, Tan Gazetesi, 2 Mart, 1991, Sayı 1118, s.6.
[253] Tan Gazetesi, Priştine, 7 Temmuz 1970.
[254] Altay Suroy, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel Yayın, Prizren 2006, s. 39 - 40.

hedef, Türklerin sayısını düşürmek, kendi sayılarını daha kalabalık bir sayıya taşımak ve Kosova'da Türk varlığının olmadığı noktasında yatmaktadır.[255]

İbrahim Arslan ise sonuçları farklı bir açıdan değerlendirirken, Arnavut ile Türklerin tarih, kültür, din ve akrabalık ilişkilerinin Türk nüfusunun düşüşünde önemli bir oynadığına dikkat çekerek, yönetimde söz sahibi olunması adına bazı Türklerin Arnavut olarak kaydını yaparak destek olmaya çalıştığına dikkat çekmektedir. Bunun dışında da bazı kişilerin zor ve tehditlerden dolayı Türk yazılmaktan korktuğunu da ifade ederken, Türk yazılırsan işe giremezsin, emekli olamazsın gibi söylemler yapılarak caydırıcılık taktiğinin uygulandığına parmak basmaktadır.[256]

1971 sayımlarında çeşitli manipülasyonlar ve dalavereler yapılarak, toplumumuzun sosyal-ekonomik alanında, ulusal yapısında ve ahalinin öğretim seviyesiyle ilgili ortaya koyulan bilgiler inandırıcı değildir. 1961-1971 yılları arasında nüfusun 25.764'ten 12.151'e düşmesi yapılan sayımların mantıksal olarak anlaşılmasına da olanak vermemektedir. 1971 yılında yapılan sayımların bir sayımdan çok Türk Toplumuna yönelik bir kıyım olarak acıkmamamız daha mümkün görünmektedir.[257]

2.1.2.5. 1981 ve 1991 sayımları ve varlık mücadelesi

1981 yılında yapılan nüfus sayımlarında çalışan memurlar, sayım gününde ziyaret ettikleri ailelere milli mensubiyetini sormak yerine onun milli mensubiyetini kendileri yorumlamışlardır. Memurlar, kendilerini Türk olarak ifade eden kişilerle, münakaşaya girerek yok siz Türk değilsiniz, Türkler burada yok diye kurulan baskının altında kalarak kendi milli mensubiyetlerini değiştirmişlerdir. Sayım sürecinden sonra açıklanan sonuçlara göre 12.513 kişinin Türk olduğu bildirilmiştir.

Bunların yanı sıra sayım sürecinde Türklere yönelik olumsuz bir yıpratma politikasının da güttüğü görülmüştür. Bu propagandalar neticesinde insanlarda korku,

---

[255] Raif Vırmiça, *Eski Hataların Düzeltilmesi İçin iyi bir fırsat*, Tan Gazetesi, 30 Mart 1991, Sayı 1122, s.1.
[256] Arslan, *Sayımlar...,* s.6.
[257] Ergün Kuzev, *Sayımlara Doğru – Büyük Eylem*, Tan Gazetesi, 2 Mart 1991, Sayı 1118, s.6

güvensizlik yaratılarak, halkın bir kısmı kendini Türk olarak ifade etmekten çekinmiştir. Buradaki temel amaç, Türklerin sayısını azaltarak, onların asimilasyonuna hız vermekte yatmıştır. Başka bir sorun da özellikle Türk kadınlarının başka topluluğa mensup olan biriyle evlenmiş olması sürecinde yaşanmıştır. Genelde daha fazla Arnavutlarla evlilik yapan Türk hanımlar, evdeki eş baskısı yüzünden kendi milli kimliği yerine eşinin kimliğini kabul etmiş olduğu gözlenmiştir.[258] Bugün ailelerde bir kardeşin Arnavut diğerinin Türk olduğunu göz önünde bulundurduğumuz zaman olayın ne denli doğru olduğunu daha açık bir şekilde gözlenmektedir. İbrahim Arslan ise nüfus sayım formlarının kurşun kalemle doldurulmuş olmasına parmak basarak, sürecin her tür manipülasyona uygun olduğuna dikkat çekmiştir.[259]

Arnavut nüfusun boykot ettiği ve uzatılan 1991 sayımlarında ise 11.444 kişi kendini Türk olarak kaydetmiştir. Bu süreçte Arnavutların milli mücadelesini destekleyen belli sayıdaki Türklerin de boykot ettiğini düşündüğümüz zaman bu sayı Kosova'daki resmi Türk nüfus sayısını temsil etmemektedir.[260] Bu sayı geçen on yıl önce yapılan sayımlarla aynı olması, bu süreçte hiçbir Türkün ölüp, doğmadığı sorunsalını da ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra 7 Eylül 1990'da bağımsızlığını ilan eden Kosova'nın Türkiye tarafından bağımsız ve egemen bir ülke olarak tanınması için Türkiye Büyük Millet Meclisi, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlığa 31.112 Türk imzalı mektupla da örtüşmemektedir.[261]

2.1.2.6. 2011 Nüfus sayımları ve Türk Toplumunun imtihanı

Tarihsel süreçte yapılan nüfus sayım süreçlerinde Kosovalı Türkler her zaman belli bazı olumsuzluklarla karşılanmış ve sonuçlar hep toplum aleyhinde açıklanmıştır. Kosova'da 30 yıldan beri nüfus sayımının yapılmadığı göz önünde bulundurulduğunda 2011 sayımlarının önemine önem katmıştır. Bu süreçte gerek parti gerekse de sivil toplum kuruluşları ile aydınlar sürecin önemi üzerinde durarak,

---

[258] Kemale Morina, *Sayımlarda Türk Kadınları da Bilinçli Olmalı*, Tan Gazetesi, 2 Mart 1991, Sayı 1118, s.9
[259] Arslan, *Sayımlar...,* s.3.
[260] Ergün Kuzev, *Yakın geçmiş Unutulmamalı*, Tan Gazetesi, 25 Şubat, 1995, Sayı 1324, s.1.
[261] Arslan, *Sayımlar...,* s.3.

ülkede Türklerin kayıtlarını Türk olarak yaptırmaları konusunda ciddi çalışmalara imza atmışlardır. Bu başlık altında nüfus sayımlarının önemi, sayımlarla ilgili parti ve sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu çalışmalar üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

2.1.2.6.1. Sayım hazırlıkları ve toplumsal söylemler

Nüfus sayımı, Kosova'da kimlerin ve hangi sosyo-ekonomik ve barınma şartları altında yaşadığını, veriler aracılığıyla ifade ederek Kosova'nın resmini ortaya koymaktadır. Nüfus sayımı rakamları, gelişmeyi, büyümeyi ve herkes için imkanlar teşvik eden güvenilir ve etkin politikalar için esası oluşturmaktadır.[262]

Bu sayım sürecinde Arnavutça ve Sırpçanın yanı sıra Türkçe de basılarak, Türk sayım memurlarının da süreçte yer alması sağlanmıştır. Formların Türkçe olması toplumsal bir ürünün başarısı olmakla birlikte, bu sayım süreci Türk toplumunun gerecek sayısının ortaya çıkması açısından da büyük önem arz etmektedir. Türk toplumu açısından nüfus sayım sürecini önemli kılan neden de, sürecin yürütecek olan İstatistik Kurumunun Türk Bakan Mahir Yağcılar'ın yürütmüş olduğu Kamu Yönetim Bakanlığına bağlı bir kurum tarafından yapılmasında yatmaktadır. Mahir Yağcılar sayım süreciyle ilgili yapmış olduğu değerlendirmesinde ülkenin geleceği ve kalkınması açısından sayım sürecinin önemi yanı sıra otuz yıldan beri yapılanmayan ve eskiyen verilerin yenilenmesinin yanı sıra ülkenin iç dinamikleri ile kaynaklarını belirleme konusunda devlete bir fotoğraf sunacağını savunmuştur. Bu sürecin son yapılan sayım süreçlerinden büyük farklılıkları içinde barındırdığını ve ilk defa özgür ve devlet planlaması altında yapılmasının her topluluk için önemli bir gelişme olarak yorumlarken, Türk toplumunun da ülkedeki konumunu belirleme açısından önemli bir olay olarak nitelendirmiştir. Toplum olarak bu süreçte özverili olunmasının önemini de tekrarlarken, Türkçe formların basıldığının yanı sıra hakların korunması ve uygulanması için bu süreçte birlik ver beraberliğin önemine dikkat çektiği gibi geçen

[262] Pieter Feith, *Nüfus Sayımı Kosova ve Vatandaşları İçin Neden Bu Kadar Önemlidir?*, Paradigma Dergisi, Sayı 2, Nisan 2011, s.7.

sayımlara göre bu sayımlarda Türk nüfusunda bir artışı da beklediğini dile getirmiştir.[263]

Bağımsız Kosova'da ilk defa yapılacak olan nüfus sayımları ülke açısından olduğu gibi Türk toplumu için de büyük önem arz eden bir sürece tekabül etmiştir. Sayımlar uzun zamandan beri Türk nüfusuyla ilgili yapılan küçümseyici tutumların önüne geçilmesinin yanı sıra nüfus olarak her fazla sayının temsiliyet oranını da etkilemesi sürecin önemine önem katan diğer bir gelişme olmuştur. Cemil Luma'nın da ifade ettiği gibi otuz yıllık zaman diliminde ülkedeki Türk sayısının yuvarlama rakamlarla servis edildiğini, bu rakamlara göre "ne doğduk ne de öldük"[264] şeklinde açıklarken, Ercan Kasap ise "varsak var olacağız, yoksak yok olacağız" diyerek, Türk nüfusunun gerçek sayısının belirlenmesinin bizlerin olduğuna ve bu konuda gerekli olan özverinin verilmesi gerekliliğine dikkat çekmiştir.[265] Merkez Sayım Komisyonu üyesi Fikrim Damka da 30 yıl sonra demokratik bir ortamda sayımların yapılmasının ülkenin yanı sıra Türk toplumu için de büyük bir önem atfettiğine dikkat çekerken, "20 yıldan bu yana Türk toplumunun sayısıyla ilgili çeşitli spekülasyonlar yapılarak, varlığımıza ilgili bazı çevreler tarafından inkar politikası yürütülmüştür. Bu sayım sürecinde Türk sayısının yüksek çıkması için gerekli çalışmalar yapılarak buradaki varlığımız mühürlenecektir" sözleriyle sürecin önemine dikkat çekmeye çalışmıştır.[266]

Nüfus sayım sürecinde diğer konuların yanı sıra, Kosova'da yaşayan milletlere ve konuşulan dillere ilişkin sorular da olacağı için sayımlara aynı zamanda etnik toplulukların ve Kosova'da konuşulan dillerin sayısını da vereceği gözüyle bakılmaktadır. Bu yüzden özellikle etnik toplulukların, bu topluluklar içinde de Türk toplumu mensuplarının kendilerini Türk olarak ifade etmeleri, Türkçe bilen herkesin de Türkçeyi işaretlemeleri önem arz etmiştir.[267] Bu yüzden de Kosova Türk toplumu Türk olarak kaydın yanı sıra anadilin Türkçe ve diğer konuşulan diller arasında

---

[263] *Eski Sayımlara Kıyasen Sayımız Çok Daha Fazla Artacak,* Paradigma Dergisi, Sayı 2, Nisan 2011, s.23-25.
[264] Cemil Luma, *Nüfus Sayımları ve Prizren*, Tan Haber Gazetesi, Sayı 1, Nisan 2011, s.7.
[265] Ercan Kasap, *Nüfus Sayımı ve Türkçe Medya*, Tan Haber Gazetesi, Sayı 1, Nisan 2011, s.1
[266] Enis Tabak, *Kosova'da 30 yıldan sonra nüfus sayımı yapılacak*, http://www.kosovaport.com/kosovada-30-yildan-sonra-nufus-sayimi-yapilacak/, (23.10.2017).
[267] Elif Tokmak, *Sayım Formlarının Şekli ve İçeriğine Bir Bakış,* Paradigma Dergisi, Sayı 2, Nisan 2011, s.5

Türkçenin de işaretlenmesi üzerinde bir strateji benimseyerek, başarıya ulaşmaya çalışmıştırlar. Yazar Zeynel Beksaç'ın da ifade ettiği gibi, "Evimize Türkçe konuşuyorsak, düğünlerde Türkçe şarkı söylüyorsak, gelenek ve göreneklerimizi yaşatıyorsak, Türkçe düşünüp, Türkçe yazdıysak ve o zaman da kaydımızı Türkçe yapalım ve Kosova'da atalarımızın bize emanet olarak bırakmış olduğu dilimize sahip çıkalım" dediği gibi bu süreç Türkçenin geleceği için de büyük önen arz etmiştir.[268] Sencar Karamuço Decartes'in ünlü söylemi "Düşünüyorum o halde varım" söyleminden yola çıkarak, nüfus sayım sürecinin Türk toplumunun sayı ve etkisini göstermek açısından bir şans olarak görürken, "Ben buradayım o halde varım" sloganıyla Kosova'daki Türk toplumunu sayım günü kayıtlarını Türkçe yapmaya davet etmiştir.[269]

Formların yanı sıra bu süreçte Türk sayım memurlarının da görev alacağını bildiren, Merkez Seçim Komisyonu üyesi Fikrim Damka, Türklerin sayım için evlerine gelen memurlardan Türkçe form istemelerini, Türkçe bilmeyen memurların kayıtlarını yapmalarına izin vermemelerini, yasanın her topluluğa sunduğu kendi toplumuna mensup memur isteme hakkını kullanmaya davet etmiştir.[270] Prizren Belediye Başkan Yardımcısı Orhan Lopar nüfus sayımlarıyla ilgili yapılan bir etkinlikte nüfus sayılarında Prizren Bölgesinde görev alacak olan 70 gözlemciden hiçbirinin Türk olmadığını savunarak, Merkez Sayım Komisyonunda Türk temsilci olmasına rağmen bunun yaşamasından dolayı duyduğu şaşkınlığını dile getirmiştir. Mamuşa dışında Türk toplumunun yaşadığı yerlerde hiçbir Türk sayım memurunun olmamasını süreç açısından önemli bir eksiklik olarak gösterirken, bu konunun düzeltilmesi adına herkesi çaba göstermeye davet etmiştir.[271] Bu açıklamayı takiben Fikrim Damka yapmış olduğu açıklamasında sayım memuru ilan duyurusunun halen devam ettiğini ve sayım sürecinde Türk kontrolör ve memurların yer alacağını bildirmiştir.

---

[268] Türkçem Çocuk Dergisi, Mart 2011 sayısı, s.2

[269] Sencar Karamuço, *Ben buradayım o halde varım*, Tan Haber Gazetesi, Sayı 1, Nisan 2011, s.6.

[270] Enis Tabak, *Kosova'da 30 yıldan sonra nüfus sayımı yapılacak*, http://www.kosovaport.com/kosovada-30-yildan-sonra-nufus-sayimi-yapilacak/, (23.10.2017).

[271] Kosova'da Nüfus Sayımları masaya yatırıldı, 14 Şubat 2011, http://www.kosovaport.com/kosova'da-nufus-masaya-yatirildi/, (23.10.2017).

Yukardaki söylemlerden de görüleceği üzere sayım süreci Türk toplumunun ve Türkçenin geleceği konusunda önemli karar verici bir nitelik taşıması parti ile sivil toplum kuruluşları birbirleriyle yarışır seviyede etkinlikler düzenleyerek, sayım sürecinde Türk nüfusunun artırılması için yoğun bir çaba sarf edilmiştir.

2.1.2.6.2. Sayım süreci ve etkinlikler

Sayım sürecinde KDTP üst düzey yetkilileri, KDTP Prizren Şubesi, Prizren Belediyesi Türk temsilcileri, Kosovaport haber portalı ve Türkiye Mezunları da ayrı olarak farklı etkinlikler düzenleyerek, sayım sürecine dikkat çekerek, Türkçe kayıt yapılması konusunda ciddi çalışmalara imza atmıştılar. Parti ve sivil toplum kuruluşları arasında bu konuda bir koordinasyon olmadığı gibi her kesim kendi kafasına göre bir dizi etkinlik düzenlemeyi seçmiştir. Fevzi Karamuço, parti içinde var olan kavgaların Türk toplumu çıkarları açısından büyük önem taşıdığı bu süreçte unutulması gerekliliğine işaret ederken,[272] Niyazi İsmail de son genel seçimlerde Türk toplumunun ilk defa iki partiye bölünmüş olduğunu fakat, toplumu bekleyen önemli süreç niteliğindeki sayım sürecinde herkesin bir araya gelerek, bu konuda mücadele etmesi gerekliliğine dikkat çekmiştir.[273] Meclis Başkan vekili Enis Kervan ise sayım sürecini seçime benzeterek, bugüne kadar seçmenlerin her zaman başka birine oy verdiklerini ama bu süreçte herkesin kendine oy vereceğini ifade ederek, kendi dillerinde oy kullanmaya davet etmiştir.[274] Fakat her kesim de bir araya gelme konusunda adım atmayarak, kendi yolunu kendileri çizmiştir.

KDTP üst düzey yöneticileri dernekler ağırlıklı bir çalışmaya imza atarak, bu çerçevede Öğretmenler Derneği, Kadın Dernekleri, Esnaf Derneği ve Doğru Yol Dernekleriyle ortaklaşa toplantılar düzenleyerek, sivil toplum kuruluşlarının desteğini çekmeye çalışmıştırlar. Bu toplantılarda sayım sürecinin bir siyasi süreçten çok bir toplumsal süreç olduğuna dikkat çekilen etkinliklerde, birlik ve beraberliğin gerekliliğine işaret etmiştirler. Bu çalışmalara çerçevesinde Türk Toplumunun uzun

---

[272] *Kosova'da Nüfus Sayımları masaya yatırıldı*, 14 Şubat 2011, http://www.kosovaport.com/kosova'da-nufus-masaya-yatirildi/, (23.10. 2017).
[273] Niyazi İsmail, *Halkımız Asırlarca vatan edindiği bu topraklarda, akıbetinin imtihanı karşısında*, Tan Haber Gazetesi, Sayı 1, Nisan 2011, s.11.
[274] *Çifte Vatandaşlık İstedik*, http://www.kosovaport.com/"-cifte-vatandaslik-istedik-"/, (23.10. 2017).

zamandan beri beklentisi olan çifte vatandaşlık konusunda da Türkiye Cumhuriyeti yetkililerine bu konunun yeniden aktarıldığı ve destek talep edildiği ifade edilerek, bu konuda ümitli olunduğu ifade edilmiştir.[275] Bu söylem bir bakıma Türkiye tarafından ciddiye alınmadığını düşünen kesimlerin kayıt sürecinde bir kayma göstermemelerinin yanı sıra zamanla asimile olmuş ve Türkçe konuşan diğer bir kesimi geri kazanmaya yönelik bir söylem olarak da kabul edilebilir.

Gazeteciler Derneği ve Kosovaport haber portalı Prizren ve Mamuşa dışında Türk Toplumunun yoğun olarak yaşadığı şehirlerde bilinçlendirme toplantılarına ağırlık verilerek, Türk toplumunun her geçen gün sayısının eridiği Mitorviça ve Vuçıtırn şehirlerinde Türk toplumunun kayıtlarını Türkçe yapmaları konusunda yoğun bir çalışmaya imza atmıştırlar.[276]

KDTP Prizren Şubesi Cemil Luma başkanlığında nüfus sayım süreciyle ilgili bir çalışma planı oluşturarak, toplumu nüfus sayımıyla ilgili bilgilendirme ve Türkçe kayıt yaptırmalarıyla ilgili teşvik etmek amacıyla nüfus sayımlarıyla ilgili üç bilgilendirme ofisi açmıştır. Prizren Şubesinin bu yönde bir çalışma yapması bazı çevreleri memnun etmediği gibi ulusal basın organlarından Zeri Gazetesi KDTP Prizren Şubesini yasa dışı çalışmalar yaptığı yönünde bir habere yer vererek, "Prizren'de bir Türkleştirme Planı"nın yapıldığını iddia etmiştir. Haberde, Türk toplumunun ülke içinde sayısını artırmak adına yasa dışı bir baskı programını hayata geçirmekle suçladığı gibi açılan bilgilendirme ofislerinin Türklerden çok diğer toplulukları etkileme amaçlı olduğuna da yer vermiştir. Gazetenin bu haberine KDTP Prizren Şube Başkanı Cemil Luma tepki gösterirken, Türk varlığından rahatsız olan bazı çevrelerin olayı bilerek farklı yerlere çektiklerini, şube çerçevesinde kurulan bilgilendirme ofislerinin ise tek amacının nüfus sayımının önemine dikkat çekmek ve

[275] Daha geniş bilgi için; Enis Tabak, *Kosovalı Türklerin Nüfus Sayımı Mücadelesi*, http://www.kosovaport.com/kosovali-turklerin-nufus-sayimi-mucadelesi/, Çifte Vatandaşlık İstedik, http://www.kosovaport.com/"-cifte-vatandaslik-istedik-"/, (23.10. 2017).

[276] Daha geniş bilgi için; *Vuçıtırn'da Nüfus Sayımı Paneli*, http://www.kosovaport.com/vicitiri'nda-nufus-sayimi-paneli/, *Mitroviça'da Nüfus Sayımı Paneli*, http://www.kosovaport.com/mitrovica'da-nufus-sayimi-paneli/, (23.10. 2017).

halka yardımcı olmak olarak nitelendirmiştir.[277] Haberin etkisi ve bakanlığa yönelik yapılan şikayetlerden sonra ilgili bilgilendirme ofisleri kapatılmıştır.

Prizren Belediye Başkan Yardımcısı Orhan Lopar organizasyonunda düzenlenen "Nüfus Sayımı" ile ilgili bir açık oturum düzenlenerek, tanıtım çalışmalarının yürütülmesi için bir kurulun kurulması kararı alınmıştır. Bu oturumda konuşan Orhan Lopar, Türk toplumunun varlığını kanıtlama ve gücünü artırmak adına sayım sürecinin önemli bir şans olarak nitelendirirken, parti, sivil toplum ve aydınların bu konuda koordineli bir çalışma yapmasının önemi üzerinde durmuştur. Prizren Şubesi Başkanı Cemil Luma ise sayım süreci ile ilgili çalışmalarda geç kalınmış olduğuna dikkat çekerken, bu sürecin bugüne kadar yapılan bütün seçimlerden daha önemli olduğunu savunmuştur. Hukukçu İskender Muzbeg ise sayım süreçlerinin tarihsel bir analiz ağırlıklı konuşmasında 1948 yılından başlayarak 1991 yılına kadarki her nüfus sayım sürecinde Türk toplumunun acı hikayeler ve olaylarla karşı karşıya kaldığını ifade ederken, gerçek sayımız ve gücün gösterilmesi için herkesi birlik ve beraberlik içinde çalışmaya davet etmiştir. [278]

Sayım sürecinin son günlerinde Türkiye Mezunlar Derneği de sayım sürecine destek amacıyla bir tanıtım etkinliği düzenlemiştir. Dernek Başkanı Cengiz Çesko, ülkenin geleceği açısından sayım sürecinin önemine değinirken, Türkleri Türk olarak kayıt olmaya davet ettiği gibi Türk olmayan diğer mezunları ise konuşulan diller kategorisinde Türkçeyi işaretlemeye davet etmiştir. KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar ise etkinlikte yaptığı konuşmasında Türk toplumunun kayıtlarını Türkçe yaptırmaktan korkmamaya davet ederek, yasal hak çerçevesinde milli mensubiyetlerine ve dillerine sahip çıkmaya davet etmiştir.[279]

---

[277] *Prizren'i Türkleştirme Planı*, http://www.kosovaport.com/zeri"prizren'in-turklestirilmesi-plani"/, (25.10. 2017).
[278] *Kosova'da Nüfus Sayımları masaya yatırıldı*, http://www.kosovaport.com/kosova'da-nufus-masaya-yatirildi/, (27.10. 2017).
[279] *Kosovalı Türklere Nüfus Sayımlarına Katılım Çağırısı*, http://www.kosovaport.com/kosovali-turklere-nufus-sayimina-katilin-cagrisi/, (27.10. 2017).

2.1.2.6.3. Nüfus sayım sonuçları ve resmi Türk varlığı

Yoğun bir bilinçlendirme sürecinden sonra Merkez Seçim komisyonu sayım sonuçlarını açıklayarak, devletin yeni nüfus yapısını açıklamıştır. Tanıtım toplantında hazır bulunan Kamu Yönetim Bakanı Mahir Yağcılar, ülkede uzun zaman sonra yapılan sayım sürcinin başarılı bir şekilde geride bırakıldığını ifade ettiği gibi sürecin uluslararsı toplum tarafından takdirle karşılandığını ve ülkenin üzerine düşen önemli bir görevi yerine getirdiğini açıklamıştır. Ülkede etnik yapı itibariyle yapılan nüfus sayımlarına göre ülkede nüfusun yüzde 92.93'ünü Arnavutların oluşturduğunu, Türk toplumu ise nüfusun yüzde 1.08 oranına tekabül eden 18 bin 738 kişiden oluştuğunu bildirmiştir.[280] Bu sayı az olduğundan dolayı Türk Toplumunu memnun etmediği gibi, bazı Arnavut kesiminin de şişirilmiş olduğu gerekçesiyle gerçeği yansıtmadığı suçlamalarını beraberinde getirmiştir.

Milletvekili Melihate Termkoli, sayım sürecinin başında bulunan Mahir Yağcılar'ı ülkedeki Türk nüfusu sayısını suni olarak şişirmekle suçlamıştır. Termkoli iki haftalık sayım sürecinde Yağcılar'ın Türk nüfusunu daha fazla göstermek amacıyla Türkiye'den otobüslerle insanları ülkeye getirerek nüfus sayılarını etkilediğinden bakanlıktan istifasını istemiştir. Bu suçlamalar karşıısnda sesizliğini bozan Mahir Yağcılar, kensdisine yöneltilen suçlamaları kabul etmediği gibi bunu siyasi bir kararlama olarak nitelendirmiştir. Ülkede Türk toplumunun suni bir topluluk olmadığına ve tarihsel süreç boyunca buranın yapıcı unsurlarından biri olduğunu yineleyen Bakan Yağcılar, toplum olarak sayım sürecinde kampanya yapılmasının doğal olduğunu, fakat bu çerçevede herhangi yasaya aykırılık teşkil eden eylemlerin yapılmadığını dile getirmiştir. Türk nüfusunun sayısının suni olarak şişirdiği ile ilgili suçlamaları da gülünç olarak ifade ederken, "Türk toplumunun sayım sonuçlarına göre sayısı 18 bin 738 olarak açıklanmıştır. Bu da her dönemde konuşulan Türk sayısına yakın bir sayıya denk gelmektedir. Bu yüzden hanımefendinin suçlamalarının ne denli asılsız olduğu ve siyasi bir amaç taşıdığı açıkça görülebilir. Eğer sayı ile oynanmış olsaydı o zaman sayı konusunda ciddi bir

[280] *Kosova'da Nüfus Sayımlarının Resmi Sonuçları Açıklandı*, http://www.kosovaport.com/kosova'da-nufus-sayiminin-resmi-sonuclari-aciklandi/, (27.10. 2017).

rakam ortaya çıkardı. Süreç içinde bazı yerlerde Türklere talep etmelerine rağmen Türkçe form ve memurun hizmetine [281]

2.1.3. Göç dalgası ve Kosovalı Türkler

Şüphesiz ki, göç hadisesi hangi millet ve din mensubunun başına gelirse gelsin bir insanlık dramıdır. Tarihi olaylar neticesinde milletlerin zorla yer değiştirmeleri, hadiseleri insanların hafızlarından kolayca silinmemekte ve çeşitli izler bırakmaktadır. Rumeli'den Türkiye'ye yönelik yürütülen göçler, son dönemde yaşanan en büyük göç dalgası olması bakımından bölgede halen hafızalardan silinmeyen önemli bir travma etkisi olarak kalmaya devam etmektedir. Göç kelimesi, göçmeyi, insan köküyle bağlantısını kesmeyi çağrıştırması olayın ne denli ağır sonuçlarını taşıdığını göstermesi açısından daha açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.[282]

Balkan coğrafyasının dini olmak üzere birçok etnik yapıyı içinde barındırması ve büyük güçlerin sürekli hedefinde olması, bölgenin kırılganlığının temel nedenleri arasında yer almıştır. Gurupların belli süreçlerde bölge veya ülkelerde üstünlük kurma girişimi, diğer topluluklara yönelik baskının artmasına, bazı durumlarda da baskının göç olgusunu ön plana çıkmasına etki ettiğine şahitlik edilmiştir. Özellikle de Osmanlı sonrası bölgede yaşanan büyük boşluk, baskı ve güç olgusunun tekrar bölge literatüründe üzerinde fazladan söz edilmesine etki etmiştir.

Osmanlı Devletinin Balkanlardan çekilmesinden sonra Balkanlarda Türk nüfusu öksüz kalmış, bundan sonra bir kısım kendi benliğini koruma mücadelesi verirken, bir kısım asimile olurken, diğer bir kısım da kurtuluş olarak göç yolunu tutmuştur. Fakat Osmanlı sonrasında bölgeden göç eden kişi sayısı hakkında net bir bilgi olmaması, Kosova'dan göç eden Türklerin sayısının da bilinmemesine neden olmuştur. Bu konuda çok sayıda farklı düşünce savunulmasına rağmen 1919 yılında

---

[281] *Bakan Yağcılar, Termkolli'nin İthamları Asılsız ve Yersiz*, http://www.kosovaport.com/bakan-yagcilar-termkolli'nin-ithamlari-asilsiz-ve-yersiz/, (27.10. 2017).

[282] İsmail Canbazov, *Balkanlarda Türkler ve Müslüman Azınlıklar*, 21. Yüzyıl Türk Kültür Merkezi Yayınları, Sofya, 2013, s.81.

200.000 olan Türk sayısının 1951'de 30 binlere düşmesi sayının ne denli büyük olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.[283]

Gerçekleşen bazı göçlere rağmen 1921 yılında yapılan sayımlarda Kosova'da 114.095 kişinin Türkçe konuştuğu tespit edilmiştir. Dönemin Sırp-Hırvat-Sloven Krallık yönetimi sayımlarda milliyet sorusunu sormamış konuşulan dili kayıt altına almıştır. Bu sayımlarda Kosova'da Türkçe konuşanların sayısı 114.095 iken, Arnavutça konuşanlar 439.010, Sırpça konuşanlar ise 288.907 olarak sayılmıştır. Sırplar, Sırpça konuşanların bu kadar az olmasını Osmanlı dönemine bağlamakta ve Sırpların çoğunun Kosova'dan bu dönemde kaçtıklarını vurgulamaktadırlar.[284]

Bu dönemde göç nedenlerinin başında; krallığın Osmanlı feodal yapısını kaldırmayı amaçladığı Toprak reformunda yatmaktadır. Toprakları olmayan köylüleri toprak sahibi yapmak ve dengeyi sağlamak olarak arkası örtülmeye çalışılan reformun aslında tek hedefi toprakların büyük bölümünü elinde tutan Türk ve Müslümanların topraklarına el koyarak, topraksız olan Sırplara vermektir. Bu dönemle ilgili verilen bir veriye göre; Kosova'da 12.371 kişinin öldüğü verisi paylaşılırken, 20 binden fazla kişinin hapse atıldığı ve çok sayıda ev gibi diğer taşınmaz malların Sırplar tarafından yağmalandığı ileri sürülmektedir.[285] Bu el koyma sonucunda da bugün toprakları ellerinden alınan Türkler, yarın canlarının da alınabileceği endişesini taşıdıklarından kurtuluşu Türkiye'ye göç etmekte bulmuşlardır. Özellikle hazledilen malların Sırp ve Hırvatlara dağıtılması, reformun hangi amaçla yapıldığının anlaşılması açısından önemli bir örnek olarak görülmüştür.

Bu yıllarda Türkler huzur ortamından uzak baskıcı rejim altında varlık mücadelelerine önem vermiştirler. 9 Şubat 1934 tarihinde, Balkan Ülkeleri ve Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan Balkan paktı, bölgedeki Türklerin haklarında önemli gelişmeler sağlamamıştır. Durumları ve statüleri belli olmayan

---

[283] Daha geniş bilgi için bakınız; Şule Kut, *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, 2005, s: 226.
[284] Altay Suroy, *Kosova'nın Türk dernekleri ve Kuruluşları*, Prizren, Kosova Haber yay. 2007, s 9.
[285] Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makuz Tarihi: Göç*, İz Yayıncılık, s. 373.

Kosovalı Türkler, her gün açık hedef olarak korku içinde yaşamlarını yürütmüşleridir.

Sırp rejiminin baskı politikaları ikinci savaşı öncesinde de devam etmiştir. Bölgenin Slavlaştırması başka bir deyişle bölgenin demografik yapısının değiştirilmesi gerekliliği konusunun entelektüel çevrelerde yüksek sesle dile getirilmeye başlamasını takiben 11 Temmuz 1938 tarihinde Türk ve Yugoslav hükümetleri arasında Kosova ve Makedonya'da yaşayan 40.000 Türk ailenin 6 yıl içinde Türkiye'ye göçüne dair bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmanın temel kriterleri arasında, "Türk dili ve orijini olanlar ve Türk Kültürüne sahip Yugoslavya Müslümanları" göç etme hakkı tanınmıştır. Görüleceği gibi buradaki amaç Türklerin yanı sıra, Arnavut ve Boşnakların da hedeflendiği görülmektedir. Bu anlaşma ile Osmanlı zamanında Arnavutlar ve Müslümanlar lehine değişen demografik yapının değişim süreci de resmen başlamıştır. Bu anlaşma çerçevesinde 40 bin aile yani 200 bin kişi evlerinden göç ederek, Türkiye'ye sığınmıştır.[286] Bu anlaşma başka bir deyişle 21 Eylül 1928 yılında başlanan birinci anlaşmanın devamı niteliği de taşımıştır.

Balkan savaşlarının ardından başlayan yoğun göçler, İkinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir. Tito Yugoslavyasının temelleri atıldığı yıllarda bir ara durmuş gibi görülse de, bir defa başlamış olsun bu yol bir daha durmamıştır. Türklerin 1951'de tanınmış olması baskılara ve göçlere son vermemiştir. "Silah arama eylemeleri", topraklara el koyma ve buna benzer uygulanan politikalar bir kez daha başarılı olmuştur. Yugoslavya istatistiklerine göre bu dönemde 80 bin, Türkiye'deki bazı kaynaklara göre ise 150 bin kişi Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Bu rakama, komünist rejimin baskılarından kaçabilmek için kendini Türk olarak yazdıran birçok Arnavut ve Boşnak da dahildir. O dönemde Arnavutların direnişinden endişelenen Sırbistan'ın, Arnavutların Kosova'daki diğer Müslüman unsurları ile bağlarını zedelemek için 1951 yılında Türkleri milli azınlık olarak

[286] Daha detaylı bilgi için bakınız; Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makuz Tarihi: Göç*, İz Yayıncılık, s. 373.

tanımaya karar aldığı ve aynı amaçla Kosova Türklerini Arnavutlara karşı desteklemeye başladığı söylenebilir.[287]

Türk Toplumunun Türkiye'ye yönelik göçe teşvik eden bir olay da 1953 yılında Split'te Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile "Centilmenlik Anlaşması" imzalanarak, Kosovalılara Türkiye'ye göç yolu açılmıştır.[288] Ülkede iki tarafın baskısından bunalan Türkler, çareyi Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştırlar.

Yugoslavya İçişleri Bakanı Rankoviç'in döneminde Türk ve Müslümanlara yönelik baskısının artması, bölgeden ciddi sayıda Türk, Boşnak ve Arnavut kurtuluşu göç etmekte bularak, Türkiye'nin yolunu tutmuşturlar. Türkiye Köy İşleri Bakanlığının 1952-1967 tarihleri arasında serbest göçmenlerle ilgili yayınlamış olduğu bir raporunda vermiş olduğu sayı göç sayısının ne denli büyük olduğunu açıkça gözler önüne sermiştir. İlgili raporda, göçmen sayısının 175.392 olduğuna dikkat çekilirken, bu göçlerin 107.262'sinin 1954-1958 yılları arasında yapıldığına vurgu yapması Balkanlardan özellikle de Kosova'dan ciddi bir göç varlığının yaşandığını açıkça gözler önüne sermektedir.[289]

Genel itibariyle Türklerin, göçe başvurmasının arkasındaki baskının yanı sıra ekonomik nedenlere de dayanmaktadır. Yugoslavya'da kötüleşen ekonomik durum ve alım gücünün düşmesi, Türk toplumunun da elinde var olan taşınmaz mallarını satarak, kurtuluş için çareyi doğup büyüdükleri toprakları terk etmekte bulmuşlardır. Eskiden özellikle Türkiye'ye göç eden aileler, davul ve zurna eşliğinde uğurlanırken, son yıllarda da bu sesiz ve sedasız bir şekle bürünmüştür.

1998 yılında ülkede cereyan eden iç savaş da Kosova'da diğer halklar gibi Türk toplumunun da çareyi göç etmesi zorunda bırakmıştır. Bu çerçevede Türkiye'ye sığınanların önemli bir kısmı var olan akrabaların yanına sığınırken, diğer bir kısmı da Kırklareli'nde hazırlanan kampa hayatlarını sürdürmeye çalışmıştırlar. İç savaşın son bulmasıyla Kosova'yı terk eden Türklerin önemli bir bölümü tekrar ülkeye

---

[287] Erhan Türbedar, *Balkan Türkleri*, Asam yayınları, Ankara, s.76-77.
[288] Dreshaj, a.g.e., s.8.
[289] İsmail Canbazov, *Balkanlarda Türkler ve Müslüman Azınlıklar*, 21. Yüzyıl Türk Kültür Merkezi Yayınları, Sofya, 2013, s.81.

dönerken, azımsanmayacak bir kısım da Türkiye'de yaşamlarını sürdürmek için farklı arayışlar içine girmişlerdir.

Türkiye Cumhuriyetinin Kosovalı Türk öğrencilere başlatmış olduğu eğitim imkanı da beyin göçünün hızlanmasına neden olmuştur. Türkiye'de okumak için giden öğrenciler, ülkede var olan perspektifin olmamasından dolayı ülkeye dönmeyip Türkiye'de yeni bir hayat kurma eğilimine ağırlık verdikleri görülmektedir.

2.2. Tarihsel süreç içerisinde Türk Toplumu; Dernekten Birliğe

Osmanlı sonrası bölgede yaşanan boşluk doldurma mücadelesi Kosova Türklerini de derinden etkilemiştir. Özellikle Türklerin Müslüman olmaları, Sırpların doğrudan hedefi olmalarına neden olmuştur. Bu yüzden de Kosovalı Türkler; bu süreçte göç ve asimile politikalarına karşı çetin bir var olma mücadelesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Ayrıca Kosova'da ilerleyen süreçte mevcut nüfus yapısında baskın unsur olan Arnavutlar ile Müslüman olmalarından kaynaklanan ortak noktaları nedeni ile de asimilasyon ve kimlik sorgulamalarına hedef olmuşlardır.

Kosova Türklerinin aslında geçmişten günümüze kadar toplumsal kimliklerinin yaşatılması ve savunulması noktasında verdikleri önemli bir mücadelede söz konusudur. Kosova Türklerinin durumu, arada kalmışlık diyebileceğimiz boyutlarda olmuş ve çeşitli tarihsel dönemlerden geçmiştir. Bu bölümde Kosova Türklerinin var olma mücadelesini yürütmeye çalıştığı oluşumlar ve girişimler üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

2.2.1. Doğru Yol Derneği'nin kurulması

Tito önderliğinde oluşturulan yeni sistemde resmi olarak Türklerin varlığı kabul görmemiştir. Bu da Kosova Türkleri tarafından büyük bir tepkiyle karşılaşmasına rağmen dönemin dinamiklerini dikkate alarak bu konuda büyük bir mücadele örneği verilememiştir. Fakat bölgede meydana gelen toplumsal gelişmeler, burada yaşamakta olan Türk halkının yeniden doğuşunu ve resmiyetini de

beraberinde getirmiştir. Özellikle de Yugoslavya ile Arnavutluk arasında yaşanan anlaşmazlıklar [290] ve Türkiye Cumhuriyetinin dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in Yugoslavya ziyareti, Kosova Türkleri için dönüm noktası olarak görülebilir. Bu çerçevede de Kosova Türklerini resmen tanıyacak olan, Kosova Bölgesel meclisinde önemli bir karara imza atılmıştır.

25 Mart 1951 tarihli karar uyarınca bölgede Türk varlığı resmi olarak kabul edilmiş ve Türklerin yaşadığı bölgelerde Türk dilinin eğitim öğretimde kullanılması, basın yayın alanında kendi dillerinde yayın yapma, dernek kurma gibi hakları yasal güvence altına alınmıştır. Bu da Kosova Türklerinin Osmanlı sonrası dönemde açık bir şekilde varlık mücadelesini yürüteceği mekanizmaların kurulmasının önünü açmıştır.

Bu pozitif gelişmeler, Osmanlı sonrası yalnız bırakılmış ve umutsuz olan Kosova Türkleri için yeni bir umut olmuştur. Bunu takiben de devlet okullarında Türkçe eğitim başlaması hem toplumsal bir canlılık hem de Türk toplumunun birlikte hareket etmesi gerekliliğini açık bir şekilde göstermiştir. Türkçe eğitim hakkının verilmesi uzun zamandan sonra Türkçe sınıfların yanı sıra öğretmenlerin de sahne almasına doğrudan etki etmiştir. Türk aydınların öğretmen statüsünü kazanmaları eğitim açısından olduğu gibi bundan sonrası yani örgütlenme için de önemli bir gelişmeye tekabül etmiştir.

Öğretmenlerin sahne almasıyla birlikte, Kosovalı Türkler, bir ulusun öz varlığını koruyabilecek belirli bir ortamda varoluşunu sürdürebilecek unsurlardan en önemlilerinden biri o ulusal kültür noktasından hareketle, kültürü yozlaşan uluslar sadece tarihin sayfalarında yer almamak adına kendi kültürüne özel önem vererek, bu

[290] İkinci Dünya Savaşı'nın daha ileri aşamasında Enver Hoca, TİTO ile ittifak kurarak, Almanlara karşı birlikte savaşmışlardır. Bu savaşa Arnavutların katılmasını talep eden TİTO, karşılığında Kosovalı Arnavutlara eğer isterlerse, Arnavutluk ile birleşebileceklerine dair söz vermişti. Ancak Almanlar yenildikten sonra Yugoslav Komünist Partisi Kosova bağımsızlığına karşı çıkmıştır. Bu durum Kosovalı Arnavutlarda hoşnutsuzluk yaratmıştır. Kosova'da nüfus olarak çoğunluğu teşkil etmelerine rağmen, yönetimde çok az hakları vardı. Bu, Kosovalı Arnavutlar arasında bağımsızlık mücadelesini veren aydınların ortaya çıkmasını teşvik etti. Arnavutların bir tehlike olabileceğini sezen Yugoslav yönetimi, Arnavutlar üzerine baskı yapmaya başladı. Yaklaşık nüfusun %90'ı Müslüman olan bölgedeki bu gücü parçalamak için 1951 yılına kadar tanımadığı Türkleri milli azınlık olarak tanımaya başlayan Sırbistan, Kosova Türklerini Arnavutlara karşı desteklemeye başladı. Böylece Kosova Türkleri ve Arnavutlar arasındaki tarihi ve geleneksel bağlara ilk darbe vurulmuştur.

çerçevede de varlıklarını korumak ve mücadele etmek adına bir kültür cemiyeti çerçevesinde bir araya gelerek, girişimlerine başlamalarına neden olmuştur.[291]

Yeni yasal düzenleme üzerine de Kosovalı Türkler, toplum olarak bir cemiyet çatısı altında birleşme adına 17 Haziran 1951 yılında Prizren Sendikalar Birliği çerçevesinde o zaman Prizren ilindeki toplumsal – siyasal etkenlerin girişimiyle bir araya gelen 200 civarında Prizrenli sanatçı, tiyatrocu, esnaf, müzisyen, folklorcu, iş adamı, doktor, eğitimci, memur, yeni bir derneğin kuruluş toplantısına katılmış, derneğin çalışma kurallarını, programını, amacını belirlemiş ve kurulan derneğe "Doğru Yol" Sendika Türk Kültür Sanatlar Cemiyeti adını da vermeyi uygun görmüştürler.[292] Bu toplantıda derneğin yönetim kademesinin yanı sıra Halk Kurtuluş Savaşçısı ve aynı zamanda Prizren Belediye Başkanı Hayrettin Volkan oy birliği ile başkanlığa seçilmiştir. [293]

Kuruluş sürecinde yer alan ve toplantıda tutanakçı olan öğretmen Necat Matrancı kuruluş sürecini şu şekilde anlatmaktadır: *Mart ayında Kosova'da Türkçe okulların açılmasıyla ilgili karar alınmıştı. Kayıt sürecinin başarılı olunması ve kadro temini için öğretmenlik yapabilecek aydın kesimle daha sık bir araya gelinmeye başlamıştı. Bu gelişmeleri takiben de Priştine ve Mitroviça'da cemiyetlerin de açılması yönünde girişimlerin başlamasına neden olmuştur. Prizren Belediye Başkanı Hayrettin Volkan öncülüğünde birkaç sendikacı ve öğretmen Prizren'de de bir cemiyetin kurulması ile ilgili çalışma yaptıkları bilgisini aldım. Haziran ayının ortalarında Prizren'de Türkçe Eğitimde çalışacak olan öğretmenler, esnaflar, sanatçılar ve memurlardan oluşan 200 kişilik bir gurup şehir sinema salonunda toplandık. Yeni cemiyetin kurulmasıyla ilgili ve o güne kadar bu konuda yapılan hazırlıklarla ilgili Hayrettin Volkan bilgi vermiştir. Kuruluş toplantısında kurulacak olan cemiyetin adının belirlenmesi ile ilgili birçok teklif verilmiştir. Yapılan tartışmalar ardından cemiyetin adının Doğru Yol olması ve Belediye*

[291] Nurel Mermer, *Fahri Mermer'in hayatı ve eserleri*, Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Priştine, 2014.
[292] Raif Vırmiça, *Doğru Yol Derneği Monografisi*, Kosova Türk Araştırmacılar Derneği yayınları, Prizren 2010, s. 45
[293] Zeynel Beksaç, *Türklerin en yoğun olarak yaşadığı Kosova'nın Prizren Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği 65 Yaşında, Balkanlarda Türkçenin Efesi*, Türkçem Dergisi, Aralık, sayı 193. S.12-13.

Sendika Birliğine bağlanması karara bağlanmıştır" şeklinde kuruluş sürecini açıklamaktadır.

Dernek kuruluş sürecinde aktif olarak yer alan ve cemiyetin ilk Genel Sekreter Yardımcılığına seçilen İsa Şimşek süreci şu şekilde açıklamaktadır: *Prizren Belediyesinde sağlık görevlisi olarak çalıştığım dönemde, Belediye Başkanı Hayrettin Volkan'dan Kosova'da Türkçe Eğitimin açılacağını öğrendim. Gerçeği söylemek gerekirse buna hiç inanmamıştım. Çünkü uzun bir dönem resmi olarak Türk olduğumuz inkar edilmişti. Eğitimde hareketlilik Türk Toplumunun bir çatı altında bir araya gelinme ihtiyaçlarını da beraberinde getirmiştir. Temmuz ayında şehirde bir şenlik havasında kuruluş toplantısı Cemil Şengül tarafından açılmıştır. Şengül, yeni kurulacak derneğin görevini, özyönetimi geliştirmeye başlayan sosyalist toplumumuzda rolünü açıklamıştır. Heyecan içinde yapılan toplantıda derneğin adının "Doğru Yol" olması, kuruculardan Ali Davut tarafından önerilmiştir. Bu öneri de kabul edilerek, o gün Türk Toplumu içi önem araz eden bir cemiyetin temelleri atılmıştır"* şeklinde heyecanını dile getirmektedir.

Altay Suroy ise Doğru Yol Derneği'nin kuruluşunu şu şekilde açıklamaktadır: *"1951 yılı Kosova Sosyalist Özerk Bölgesinde yaşayan Türk halkı için en önemli tarihi yıldır. 1951 yılına kadar Kosova Türk halkı kendi dilinde eğitim görme, milli kültürü ve sanatı örgütlü bir biçimde yaşatıp geliştirme hakkına sahip değildi. Yugoslavya'daki iktidar partinin güttüğü insancıl politikaya dayanarak, Kosova'da yaşayan Türk Toplumu da kendilerini Türk olarak ifade etme, Türkçe öğrenim görme, örgütlü bir biçimde kültürünü yaşatma ve geliştirme hakkına sahip oldu. Türklerin yaşadıkları şehirlerde okulların yanında, ulusal kültürü yaşatıp geliştirecek kültür ve güzel sanatlar dernekleri kuruldu. Bu nedenden dolayı 1951 yılı Kosova'da yaşayan Türklerin yeniden doğuşlarının yılıdır. 17 Haziran 1951 yılında "Doğru Yol" Kültür ve Güzel Sanatlar Derneği kurulmuştur"* şeklinde açıklamaktadır.[294]

Süleyman Brina, Doğru Yol Derneğinin kuruluş nedeni olarak, 1951 yılında Türk Toplumunun resmen tanınmasından sonra, Türk halkının afirmasyonda birçok

[294] Doğru Yol Derneği'nin 35. Kutlamaları çerçevesinde dönemin Başkanı Altay Suroy'un törenli oturumdaki konuşmasından bir alıntı.

sorunların giderilmesi gerekliliğine işaret ederek, önce okullar, sonra kadrolar ve ders kitaplarına kavuşulduktan sonra, bütün bu kazanımları koruyacak bir çatıya ihtiyaç duyulmaya başlandığı dönemde bir kültür – sanat derneğinin kurularak, bu boşluğun doldurulmaya çalışıldığına vurgu yapmaktadır.[295]

2.2.1.1. Doğru Yol ve Toplumsal sorumluluk

Dernek kuruluş toplantısında yönetim organlarının dışında bir tüzük de kabul edilerek, bununla derneğin çalışmaları ve izleyeceği yollar belirlenmiştir. Tüzüğün 2 maddesiyle,

- Derneğin temel amaçlarının başında daha geniş kitlelere ulaşması ve örgütlenmeye ağırlık vermesi hedeflenirken, üyelik ağının geliştirmesi konusunda aktif bir rol alması planlanmıştır. Bu çerçevede derneğin asli ve yedek olmak üzere iki tür üyelerinin olması düşünülürken, üyelere yönelik kimliklerin de verilmesi hedeflenmiştir.
- Derneğin temel ödevleri arasında üyelerine yönelik etkinliklere; sanat kursları, tiyatro eğitimi, müzik aletlerinin teşviki, sanatsal oyunlar, halk danslarına ağırlık verilmesi hedeflenmiştir.

Tüzüğün altında dernek kurucuları olarak, Hayrettin Volkan, Radivoye Glaviç, İsa Şimşek, Dr. Durmiş Tselina, Hayrullah İsmi, Hafız İsmail Hakkı, Ali Dauti, Veysel Gurezi, Süleyman Hakki, Ramadan Şarov, Müvvedet Volkan, Ahmet Nalbant, Fahrettin Şarov, Cemil Şengül, Ziya Cerciz, Adem Morina, Saadet hakki, Abdullah Veli'nin imzalarını atarak, 23 Mayıs 1953 tarihinde 1053 numaralı kararnameyle İçişleri Sekreterliğinde resmen kayıt edilmiştir.[296]

Dernek olarak kurulmasına rağmen, dönemin zor şartlarına cevap bulunması adına toplumun ihtiyaçlarına cevap bulma adına ulusal, edebi, sanatsal ve kültürel varlığını korumada, geliştirmede ve yaymada büyük başarılara imza atmıştır. Siyasi yönde rejimsel dönemden dolayı ön planda olmayan Doğru Yol Derneği, fakat Kosova Türk Toplumunun bir araya gelebileceği var olan sorunlarını masaya

[295] *Doğru Yol Derneği Başkanı Süleyman Brina ile söyleşi*, Tan Gazetesi, 30 Nisan 1994, s.8.
[296] İskender Muzbeg, *Doğru Yol'un Kuruluşu*, Tan Gazetesi, 2 Şubat 1971, s.10.

yatırabileceği ve çözüm önerileri arayabileceği bir çatıya dönüşmüştür. Kısa bir zaman diliminde cemiyet içinde kültür – sanat, gelenek – görenek, eğitim, yazın, gibi kollar kurularak, genç kesimin milli değerlerle yetiştirilmesi ve Türk kültür ve sanatının korunması merkezli bir plan program çerçevesinde Türk varlığının korunması yönünde somut çalışmalara imza atılmıştır.

Başka bir deyişle, Türk kültürü ve sanatının bir ekolü olmakla, daha kurulduğu yıldan başlayarak günümüze dek, halkımızın üzerinde titrediği bir varlık ve Türk yuvası olmayı başarmıştır. O yıllarda kültür sanat etkinliklerinin pek yoğun olmadığı, televizyonun halen bulunmadığı, radyo alıcılarının da her evde olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, Doğru Yol derneğinin kuruluşu, varlığı ve etkinliklerinin anlamı daha da güzel bir şekilde ortaya çıkmaktadır. II. Dünya savaşından sonrasında o yokluk ve sıkıtı dolu yıllarda, Doğru Yol Derneği gerek halkımızın varlığı, gerek kültürel değerlerimizin korunup işlenmesi, gerekse eğlence yaşamımı zenginleştirilmesi bakımından bu derneği kuran, onu büyük bir titizlik ve itinayla koruyan, geliştiren küçük büyük, her yaşta üyenin ne denli büyük ve soylu bir görevi üstlenip bunu başarıyla gerçekleştirmiş oldukları kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.[297]

1951 yılından bugüne kadar Kosova'da yetişen sanatçı, yazar, şair, tiyatro sanatçısı, ressam, aydın, tek sözle Türklüğün ve Türkçenin bayrağını dalgalandıran büyük bir çoğunluğu bu dernekten duygu ve beceri aşısını almış, bu amaçta hizmeti en kutsal ve onurlu bir görev olarak bilmiştir. Bunun yanı sıra çok partili rejime geçiş ve ondan sonraki süreçte kurulacak olan dernekler de Doğru Yol menşeili aydın ve sanatçıları tarafından kurulmuştur. Tarihsel süreçte, Doğru Yol sanat ve kültürün korumacısı değil de Türk genç ve çocuklarının bir okulu olarak da faaliyet göstermiştir.

Dernek Başkanlığını da yapmış olan Zeynel Beksaç'ın da ifade ettiği gibi Doğru Yol, tek oluşum sürecinde Kosova'da Türk varlığını, benliğini, artı; gelenek göreneklerini yaşatıp yarınlar ırmağına akıtmak, Rumeli'de ses bayrağımızın rengini, yankısını görkemli kılıp, önümüzde dimdik ayakta tutmak, engeller nice olursa

[297] Vırmiça, *Monografi...*, s.303.

olsun, sanat denen o güzelim erdem enginliğinde yengiler peşinde koşmayı kendine amaç ve araç edinmiş bir oluşumdan daha fazlasıdır.[298]

2.2.2. Yeni Hayat Derneğinin kurulması

Doğru Yol derneğinin yanı sıra Kosova Türkleri için büyük önem arz eden diğer bir dernek de Priştine'de kurulan Yeni Hayat Derneğidir. Priştine'de aydın ve sanatçıların bir araya gelerek, Türk kültür, sanatını ve eğitimini korumayı amaçlayan dernek, Priştine Türklüğünün bugünlere taşınmasında temel rol oynamıştır. Dernek ilk kurulduğu günden itibaren bünyesinde müzik, tiyatro, sanat ve edebiyat kollarını oluşturarak, Türkçenin yaşatılması ve Türk toplumunun örgütlenmesi için varlığını sürdürmüştür.

Derneğin tüzüğüyle faaliyet alanları da belirlenerek, temel amaç ve hedefleri arasında, toplumun bütünlüğünü sağlamak adına kültür, sanat, gelenek ve görenekleri yaşatmak; Türk Kültürünü tanıtmak amacıyla ülke içi ve dışında tanıtmak; Türk toplumu ile diğer topluluklar arasında dostluk ve işbirliğini geliştirmek; genç nesillere yönelik kültürel ve sanatsal alanda gelişmelerini sağlamak amacıyla kurslar düzenlemek olarak belirlenmiştir.

2.2.3. Çok partili sisteme geçiş ve hareketlenmeler

Yugoslavya'da meydana gelen çalkantı ve protestolar, ülkede rejim tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Özellikle de Komünist partisi içinde iktidar mücadelesi de sürecin hızlanmasına neden olmuştur. Slobodan Miloşeviç'in parti içinde izlemiş olduğu politikalardan da memnun olmayan Cumhuriyetlerdeki Komünist parti liderlerinin ayrılıkçı açıklamalarına cevap vermek adına rejim değişikliğine giderek, ülkede çok partili sisteme geçiş kararı imzalamıştır. Bu karar ile ülkede Tito'nun kurmuş olduğu tek partili rejim yıkılarak, cumhuriyetlerden gelen demokratik taleplere cevap verilmiştir. Bu karar da protestolarda dile getirilen ülkenin bölünme taleplerinin bir süre ertelenmesine neden olmuş ve bütün ülke

[298] *Doğru Yol Derneği'nin 50.nci sanat yılı nedeniyle Dernek tarafından basılan tanıtım broşürü.*

genelinde halkların ve çevrelerin siyasi ranttan gelir elde etmek adına siyasi oluşum kurma süreçleri de hızlanmıştır. Bu konuda girişimler ülkenin iki özerk bölgesinden biri olan Kosova'da da gözlenmiştir. Kosova'daki parti girişimleri Arnavutları hareketlendirdiği gibi diğer topluluklar da yeni rejimin bir parçası olma adına milli siyasi oluşumlarını kurma konusunda sürecin içinde yer almışlardır.

Çok partili sisteme geçişle birlikte, siyasi parti kuruluşlarının hız kazandığı bu dönemde "Acaba Türk Dilini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini tek sözle benliğini koruyacak bir örgüte gereksinim var mı, yok mu? konusu Türk Toplumunda yüksek sesle tartışılmaya başlanmıştır. Bu çağrılara ilk cevap Kosova'da Türklerin yoğun olarak yaşadığı Prizren'den gelmiş ve bu konu ile ilgili bir girişim kurulu oluşturularak, fikirden zikre geçilmiştir. Prizren'daki hareketlenmeleri Priştine, Gilan ve Mamuşa'da aydın ve sanatçılar takip ederek, ilgili şehirlerde de bir birliğin oluşum kurulları kurulmaya başlanmıştır.[299]

2.2.3.1. Türk toplumunu siyasi örgütlenmeye götüren nedenler

Türk toplumunun değişen düzende artık kendilerine has bir siyasi bir örgütlenme kurmalarının arkasında dönemsel süreç içerisinde gelişen birkaç neden bulunmaktadır. Aşağıda bu nedenler üzerinde durulduktan sonra Kosova Türklerinin ilk siyasi oluşumu olacak olan TDB'nin kuruluş süreci ve girişimleri üzerinde durulacaktır.

2.2.2.1.1. Türk temsilcilerin yetersizliği

Tek partili sistem döneminde ülkede yaşayan Türkler, diğer halklar gibi Komünist partinin çizdiği çizgi üzerinde varlığını sürdürmüşlerdir. Yaşanılan dönemde parti çerçevesinde istihdam ve görevlendirmelerin yapıldığı göz önünde bulundurduğumuz zaman, sayısal anlamda nüfus bakımından az olan Türklerin üst düzey yetkilere gelme olasılık dereceleri de düşük seviyelerde baş göstermiştir.

[299] Ergun Kuzev, *Halkımız Kendi Temsilcilerinin Olmasını İstiyor*, Tan Gazetesi 27 Kasım 1990, s.6.

Bu konuda bazı istisnalardan biri olarak, Kosova Sosyalist Genç Birliği Başkanlık Kuruluna Türk temsilci olarak Pervin Sakman seçilmiştir. Fakat Sakman bu göreve seçilmesine rağmen hiçbir toplantıya katılmayarak, Türk gençlerinin sesini üst düzey bir mecrada duyurmamıştır. Buna tepkiler verildiği gibi Burhan Sait, Türk temsilcinin katılmamasından çok sorunun ardında Türk toplumu arasında var olan sorunlardan kaynaklandığını ve bunun da semeresini Türk toplumu çektiğine dikkat çekmiştir.[300]

Bunun yanı sıra o dönemde Türk temsilciler, olaylara milli benlik gözünden çok temsil ettikleri rejim gözünden bakmalarından dolayı da ülkede Türk nüfusunun gerek temsiliyet, gerek eğitim gerekse de istihdam konusunda açıkça zor şartlar altında kalmasının diğer bir nedeni olmuştur. Burhan Sait, Komünist dönemindeki Türk delegelerini şu şekilde özetlemektedir; "Müstesnalar dışında bölge, cumhuriyet ve federal düzeyde Türk halkını temsil edenler çoğu kez görev sürelerini genelde köşelere ayrılıp, suskunluk içinde geçirirler. Öyle örneklere rastlanmıştır ki, değişik toplumsal-politik organlarda Türk halkını eden kişiler (delegeler), görev sürelerinin sürdüğü dört yıl içerisinde ağızlarını bir kez olmuş açmamış, kimseyi temsil etmemiş, tamamen birer statist kılığında kalmışlardır. Oportünist kalan bu gibi kişilerden tabii ki sadece Türk halkı değil toplumumuz da zarar görmüştür" şeklinde açıklamaktadır.[301]

Dönemin anayasa ve yasaları ülkede yaşayan her halka kendi haklarını tanımışken, bunların uygulanması konusunda ciddi sorunlar yaşandığı gözükmektedir. Yasal olan hakları Türk Toplumu tam anlamıyla kullanamamakla birlikte bunların takibinde de büyük sorunlar yaşanmıştır. Bu da kimi bazı hakların sadece yasal statüde kalmasına fakat uygulanma faslında da raflarda kalmasına neden olmuştur. Bu süreci var olan haklarımızı koruyamama ve kendimize yetememek olarak özetleyen Gazeteci Fahri Mermer, bunun nedeni olarak da Türk toplumunu temsilen kurumlarda yer alan temsilcilerin seslerinin duyulmaması, ortaya atılan istemlerin sürüncemede bırakılması, ilgisizlik, sorumsuzluk ve hatta küçümser tavırların takınmasından kaynaklandığına işaret etmektedir. Başka bir deyişle

[300] Burhan Sait, *Türk Gençleri Yine Temsilcisiz*, Tan Gazetesi, 27 Ocak 1990, s.6
[301] Tan Gazetesi, 13 Ocak 1990, s.5.

dönemin temsilcilerini ve onların izlediği politikaları "perspektifsiz" olarak da nitelendirirken, bu yüzden de hakların sadece yazıda kaldığına isyan etmektedir.[302] Yazar Reşit Hanedan da bu dönemde Türk Toplumuna yönelik bir baskı artışından söz ederken, özellikle kimi bazı milliyetçi kesimlerin anayasa ve yasaların Türk Toplumuna kullanım için verdiği hakların kullanımını yasakladıkları gibi bunları Türk toplumuna karşı kullanıldığına dikkat çekerken, bu çirkin emellerin gerçekleşmesi karşısında Türk halkını çeşitli organ ve örgütlerde temsil eden kişilerin pek ses çıkarmamaları ve olaylara göz yummaları, Türk halkının kendi kaderiyle kendisinin uğraşması gerekliliğini gözler önüne sermiştir.[303]

Bütün bu nedenlerden dolayı da Kosova Türk Toplumu artık var olan anayasal hak ve görevlerini milli bir politika çerçevesinde yürütülmesi bilincine sahip olmuş ve bu çerçevede de çok partili sisteme geçiş sürecini dikkate alarak, kendi siyasi oluşumunun kurulması söylemlerinin artırılmasına neden olmuştur.

2.2.2.1.2. Toplumsal beklentiler

Politik çoğulculuğun başlamasıyla birlikte toplumdaki son gelişmeler herkesi yarınını daha iyi düşünmeye zorlamaktadır. Bu fırsatta, başta ulusal çıkarları olan çeşitli partiler, dernekler kurulmaya başlanmıştır. Öyle ki, politik çoğulculuğa ayak uydurabilmesi için Türk halkı da bu gelişmelerde kendisine göre bir örgütlenme biçimi aramaya başlamıştırlar. Her fırsatta işyerinde, evde, sokakta, kahvede tartışılmaya başlanmıştır. Tek sözle aydınların bu yönde adım atması beklendiği bu dönemde, aydınların da bir araya gelmesiyle bir girişim kurulu oluşturularak, bundan sonra tartışmalar oluşum şekli üzerine yoğunlaşmıştır. Bu gurup politik çoğulculuğun yanı sıra, ulusal çıkarların ortak bir şekilde değil ayrı ayrı olarak dile getirildiği bir durumda "acaba Türk dilini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini, tek sözle benliğini koruyacak bir örgüte gereksinme var mı yok mu? konusunu tartışmaya başlamıştırlar.

---

[302] Fahri Mermer, *Perspektifsizlik Sona Erdi Mi?*, Tan Gazetesi 27 Kasım 1990, s.8.
[303] Reşit Hanedan, *Birlikten Kuvvet Doğar*, Tan Gazetesi, 28 Temmuz 1990, s.12.

Türk Demokratik Birliği Girişim Kurulu imzasıyla kamuoyuna bir bildiri paylaşılmıştır. "İlkin Gilan'da daha sonra Priştine, Prizren, Mamuşa ve Türklerin yaşadıkları diğer bölgelerde yapılan somut girişiler sonucu, Kosova Sosyalist Özerk Bölgesinde ve Sırbistan Sosyalist Cumhuriyetinde yaşayan Türklerin bir birliğinin kurulması önerilmiştir. Türk halkının benliğini, gelenek, görenek ve kültürünü korumayı amaç güden bu birliğin kurulması zamanın bir gereksinimi olarak nitelendirildi. Bundan hareket eden söz konusu belediyelerde kurulan girişim kurulları, ilkin Kosova Sosyalist Özerk Bölgesinde daha sonraları Sırbistan Sosyalist Cumhuriyetinde yaşayan Türkleri kapsayacak bir birliğin kurulmasını önerdiler. Şimdiye kadar yapılan hazırlıklara dayanarak, 19 Temmuz Perşembe günü Prizren Kültürevi Salonunda saat 18:00'de birliğin kuruluş meclis toplantısının yapılması kararlaştırılmıştır. Bu toplantıya tüm ilgilenenlerin katılmaları rica olunur"[304]

2.2.2.1.3. Kendi davasının savunucusu olma talebi

Kosova'da 1989 yılında başlayan iç karışıklıklar ister istemez, Kosova Türk Toplumunu da yakından etkilemiştir. Bu sorunlardan sonra Kosova'da süren karışıklık döneminde Arnavut kesimi, Türkleri kendi davalarında yanına çekmek adına o dönemde iki halk arasındaki ortak noktalara yoğunlaştıkları gözlerden kaçmamaktadır. Bu çerçevede de yaşanaduran Sırp, Arnavut tarafında taraf tutması konusunda büyük baskıya maruz kalan Türkler, akrabalık ve komşuluk ilişikleri çerçevesinde de doğrudan olmasa da dolaylı yollardan kendi siyasi oluşumları ve idealleri olmadığı noktasından hareketle, bu mücadele konusunda taraf tutmak zorunda kalmışlardır.

Enver Baki de süreçle ilgili yapmış olduğu değerlendirmesinde Arnavutların yaşanan son gelişmelerden sonra Türklere, yönelik daha yakın bir politika izlediğine ve Müslümanların zor zamanlarda birbirlerine yardım etmeleri gerektiği tezi üzerinde durduklarına işaret ederek, "Bu tez son zamanlarda gündelik hayatta daha fazla dile getirilmeye ve ağızdan ağıza yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Bu tezin etkisi altında kalanlar da var, kalmayanlar da. Bu teze inanan belli kesim bu

[304] Tan Gazetesi, 14 Temmuz 1990, s.2.

yönde hareket etmeyi yeğlerken, bu teze karşılık bir kesim de biz Müslümanız ama bunun yanında Türk milli değerlerimize de sahip çıkmamız gerek savunusu yaparak süreçte taraf tutmamaya çalıştıkları gözlenmektedir" diyerek, süreci açıklamaktadır.[305] Bu teze sıcak bakmayan belli aşırı bir kesim de bunun ötesine giderek, "Kosova'da Türkler yok" gibi aşırı bir söylemle Türkleri açık bir hedef haline getirerek, bu süreçte kendilerine destek olmayanları dışlamanın yanı sıra ötekileştirmiştirler. İbrahim Arslan, Türklere yönelik yaşanan dışlayıcı tavrı şu şekilde açıklamaktadır; "Pazarda Türkçe konuşan iki kadın Arnavutça "Biberler kaça?" sorusuna pazarcıdan "Türklere biber satmıyorum" diye, bir şikayet yazmasını önererek uzaklaştırmışlar. Belli kesimler "Buradaki Türkler, Türkçe konuşan Arnavutlardır" gibi söylemler üreterek, Türklere yönelik de bir inkar politikasının izlendiği gözlenmiştir.[306]

Bu dönemde yaşanan bu olumsuzluklara cevap veren yada bunlara karşı yazılar kaleme alan gazeteci, aydın ve sanatçılara karşı bir tehdit algısının da oluşturulduğuna dikkat çeken Reşit Hanedan[307], başka toplumun değil de Türk Toplumunun haklarını savunanlara karşı bir karalama ve kampanyası çerçevesinde bunlara Türk Milliyetçisi damgası vurulduğu ve dışlanma siyasetinin bir parçası haline getirildiğinin dikkat çekmektedir. Bu süreçte Türk Toplumunun durumunu kurt ile kuzu masalına benzeterek, Türklerin durumunun kuzunun masaldaki misaline benzeterek, kendi haline, kendi kaderine, kendi yağıyla kavrulmaya terk edilmiş bir haldeyken, ya Arnavut politikasının bir parçası ya Sırpların işbirlikçisi, ya göç ederek süreçten soyutlanacak yada kendi siyasi oluşumunu oluşturarak, kendi varlığını savunma ve bu çerçevede mücadele edecekti. Bu nokradan hareketle de Kosovalı Türkler, birlikten kuvvet doğar atasözü çerçevesinde bir birliğe doğru adım ata girişimlerine ağırlık vermeye başlamıştırlar.

---

[305] Enver Baki, *Türk müyüz, Müslüman mıyız?*, Tan Gazetesi 5 Ocak 1991, s. 4
[306] İbrahim Arslan, *Yine Merhaba Diyelim Birbirimize*, Tan Gazetesi 22 Eylül 1991, s.2
[307] Reşit Hanedan, *Birlikten Kuvvet Doğar*, Tan Gazetesi, 28 Temmuz 1990, s.12.

2.2.4. Kosovalı Türklerin ilk siyasi girişimi; Birliğin kurulması

Prizren'de 19 Temmuz 1990 tarihinde Türk Demokratik Birliği Kuruluş toplantısı yapılarak resmen ilk Türk siyasi oluşumu kurulmuştur. Kuruluş toplantısında birliğin Merkez Yönetim kurulu oluşturularak, kurulda şu kişiler yer almıştır: "Sadık Tanyol, Müveddet Bako, İbiş Çakal, Ferhat Derviş, Fevzi Karamuço, Cemali Krüezi, Rüştü Taç, Arif Bütüç, Reşit Hanadan, Alaatin İsmail, Celal Mustafa, Musa Dindar, Taner Yusuf, Deniz Mahmut, Ergun Kuzev olarak belirlenmiştir. Yönetim seçiminden sonra yapılan Genel Başkanlık seçiminde Genel başkanlığa Avukat Sadık Tanyol seçilirken, Başkan yardımcıları olarak da Taner Yusuf ve Cemali Krüezi getirilmiştir.

Kosova Türklerinin yeni parti çalışmalarının girişim kurulu başkanlığını yapan Sadık Tanyol parti kuruluş kongresinde yapmış olduğu konuşmasında şu noktalara değinmiştir: *Bugün kurulacak olan birlikle yurt sınırları içinde yaşayan Türk tarihinde yeni bir çığır açılmaktadır. Birliğin kuruluşuyla Türk halkı sadece kendi kuruluş gününü kaydetmiyor, sadece şimdiye kadar örgütsüz bir şekilde davranmalardan kurtulup genel çıkarlarını korumak için örgütleniyor. Çünkü toplumda gözlenen değişiklikler ve toplumun demokratikleşmesi Türklerin de başvuracak ve dayanacak bir birliğe gereksinim duyduğunu açıkça ortaya koymuştur. Avrupa tarihinin en dinamik ve süratli değişimlere sahne olan dönemlerinden birini yaşıyor. Yakın geçmişe kadar hayal sandığımız şeyleri şimdi birer birer gerçek oluyor. Avrupa'daki Avrupa Bütünleşmesi örneği ve değişen şartlar dikkate alındığında Kosova Türkleri de bir çatı altında birleşmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Türk demokratik Birliği adını önerdiğimiz bu birliğin amaçlarından biri özgürlükçü, hak eşitliği, beraberliği, güvenliği ilerlemeyi ve dini vecibeleri yerine getirme özgürlüğünü, bu ortamda yaşayan tüm insanlar ve kenttaşlar için korumak olacaktır. Böylece, bu birlik Türk halkına yönelik her türlü manipülasyona karşı mücadele verecektir. Sosyalist Yugoslavya'da Türk halkının ilerlemesi ve her yanlı gelişmesi için koşullar da hiç kimseler tarafından yadsıyamaz. Buna rağmen anayasa ve kanunların her yönlü uygulandığını kimse söyleyemez. Anayasa ve kanunlarla garanti altına alınmış olan haklardan diğer topluluklara kıyasen Türk Toplumu yararlanamamıştır. Bazı kariyer düşkünleri kendi çıkarları*

ekseninde çalışmalar yaptıklarından temsil ettikleri tabanın çıkarlarını ikinci plana atmışlardır. Bugün Türkçe eğitimde ciddi sorunlar bulunmakla birlikte her yıl Türkçe okula kayıt olan öğrenci sayısında ciddi düşüşler gözlenmektedir. Bunun nedeni de kimi bazı çevreler tarafından Türk Toplumu ve Türkçenin gelecek vaat etmediği yani perspektif katamayacağı şeklinde anti propagandalar yapılmıştır. Birliğimizin kurulmasıyla Türk halkının varlığı korunacak, milli kültür geliştirilecek, yeni enstitü ve kurumların kurulması teşvik edilecektir. Birlik ayrıca anayasa ve kanunlar çerçevesinde Türk halkının ana okuldan üniversiteye kadar ön koşulların sağlanması, kültür ve öğretim kurumlarının gelişmesi, Türk halkının yerel seçimlerde en yüksek seviyede eşik şartlarda katılması için çaba harcayacaktır. Bu birlik milli benliğin korunması ve yaygınlaşması için mücadele verecektir. Türk halkı Milli haklarını gerçekleştirmese büyük haklar kazanmıştır ve aynı zamanda kültürel – eğitimsel alanlarda gelişimine uygun koşullar sağlanmıştır. Birlik bütün bu kazanımları korumak ve daha ileri seviyelere taşımak için mücadelesini sürdürecektir. Bu birliğin eğilimleri insan özgürlüğü ve tüm ulus ve halkların eşitliğini garanti eden Yugoslavya için mücadele etmek amaçlarından biri olacaktır. Birlik, demokratik prensiplere dayanarak etkinlik sürdürecek ve toplumda olduğu gibi halk arasında da saygınlık sağlayacak çalışmalar da bulunacaktır. [308]

Genel Başkan Yardımcısı seçilen Cemali Krüezi kuruluş sürecini şu şekilde açıklamaktadır: *"Yeni sisteme geçiş kararı Türk Toplumunun da bir araya gelmesi gerekliliğini açık bir şekilde gözler önüne sermiştir. Kuruluş sürecinde aydınlarla bir araya gelerek, süreç hakkında bilgi alış verişinde bulunduk. Yeni partinin kurulma süreci yaklaştığı zaman kuruluş için gerekli olan 14 kurucu imza sürecinde çok zorlandık. Partiyi kurmakta en büyük desteği ve katkıyı sunmalarını beklediğimiz eski bürokratlar bu sürecin dışında kalmayı tercih ederek, bizleri bu konuda yalnız bıraktılar. Beklentimiz onların destekleriyle büyük başarılara imza atmaktı. Fakat yanımızda olmadıkları gibi bazıları da süreç içinde parti aleyhinde tavır takınmaya başladılar"* demektedir.[309]

[308] TDB Kurucu heyet başkanı Sadık Tanyol'un kongrede yapmış olduğu konuşma metni.
[309] *Cemali Krüezi ile bireysel görüşme*, 12 Mart 2016, Prizren – Kosova Cumhuriyeti.

Parti kuruluşunun altyapı, organizasyon ve kayıt sürecinin temel taşlarından partinin uzun yıllar Genel Sekreterliğini de yürüten Fevzi Karamuço kuruluş sürecini şu şekilde dile getirmektedir: "Toplumsal olarak bir boşluğun oluştuğunu fark ettiğimiz dönemde bu yönde ne gibi çalışmaların yapılacağını düşünüp dururken çok partili sisteme geçiş hayallerimizin gereceğe dönüşmesine neden olmuştur. Birkaç idealist dava arkadaşımla bir birliğin kurulması yönünde başlattığımız girişimlerimize halkın yakınlık göstermesi ve desteklemesi bizim davamıza olan inancımızın daha da artmasına neden olmuştur. Biz de onlardan aldığımız güçle bu davaya baş koyarak, belli kesimlerin yapamazsınız, yaptırmazlar gibi telkinlerine aldırış etmeden Kosova Türklerini kucaklayacak olan yapının temelini atmış olduk. 17 Temmuz 1990 tarihinde de Kosova'da Türk Toplumunun imzasını atarak, Türk Toplumunun kendi davasının neferi olduğunu tescil etmiş olduk" şeklinde açıklık getirmektedir.

Kuruluş toplantısında yer alan Tan Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Raif Vırmiça birliğin kuruluşu ile ilgili yaptığı konuşması, "Toplumumuzda Türk halkının varoluşunda ve geleceğinde bir dönüşüm noktayı oluşturan bu toplantıya katılmaktan gurur duyuyorum. Bu birliğin kurulması geniş halk kitlelerinin istemi üzerine kuruluyor. İşçi ve vatandaşlar, Türk halkının birleşmesini ve Türk Birliğinin kurulmasını istediler. Bu birliğe bugünden itibaren büyük sorumluluk ve ödevler düşmektedir" şeklinde olmuştur.

Müvedet Bako parti kuruluşunu şu şekilde açıklamaktadır; "yaşadığımız dönemin büyük değişimlerin yapılmasıyla geçtiğini ve dolayısıyla da Türklerin başvurabilecek ve ona güvenecek bir birliğe sahip olmaları istemlerinin ortaya atıldığını belirtti. Türk halkının Yugoslavya'nın ayrılmaz bir parçasını oluşturduğuna dikkat çeken Bako, Türklerin her zaman her tür milliyetçiliğe karşı olduklarını ve bundan böyle de bu doğrultuda savaşım vereceklerini vurguladı. Amacımız halklar arası ilişkileri geliştirmek, denge ve karşılık, barış, eşik haklı, demokratik biçimli, esnek ve macerasız ortamda yaşamaktır" diyen Bako, birliğin kapılarının demokratik düşüncelere sahip kişilere açık, milliyetçilikle yüklü kişilere daima kapalı olduğunu vurguladı. Bako yıllarca halkımızı parçalayan, varlığımızı hiçe sayanlar bizi çıkarları

için kullandılar. Varoluşumuzu göstermek ve halkımızı bir çatı altında toplayacak TDB'nin kurulması dileğiyle bugün bir araya geldik.[310]

2.2.4.1. Birliğin kuruluşuna tepkiler

TDB'nin kuruluşunu izleyen gazeteci Musa Dindar ise süreci izleyen biri olarak, kuruluşuyla ilgili duygu ve düşüncelerini kaleme aldığı değerlendirmesinde şu şekilde açıklamaktadır; *"19 Temmuz gidişimde Prizren bir başkaydı. Tam bir bayram havası esiyordu sıcak temmuz gününde. Gönüller sıcak, eller sıcak, yürekler sıcaktı. İşte bu mutluluğun gönül sıcaklığını yaşamak dileğiyle Kosova'nın ve Makedonya'nın çeşitli yerlerinden gelen konuklar Prizren Kültür evi salonunu son koltuğuna kadar doldurdular. Ülkede yaşayan Türkler de çoğulculuk içinde kalabilmek ve her yönüyle varlığını göstermek amacıyla tarihi eserleriyle varlığını koruyan şairler diyarı, sanatçılar hazinesi Prizren'de bir araya gelerek, Kosova'da Türk Demokratik Birliği'ni kurmuşlardır. TDB, Türk halkının sesi olmakla başta Türk halkının ve diğer ulus ile halkların özgürlük, barış, hak eşitliği, beraberlik içinde kalkınması uğrunda etkinlik gösterecektir"* şeklinde o günkü gurur ve heyecanını açıklamaktadır.[311]

Kosova'da çok partili sisteme geçişle birlikte Arnavutlar, Sırplar ve Karadağlılar, kendi siyasi oluşumlarını kurduklarını ve mücadelelerini bu çerçevede yürüttüklerine dikkat çeken gazeteci Şecaettin Koka, "Kosova'da yaşayan diğer halklar kendi mücadelelerini verecekleri araçlara sahip olmuşken, Türklerin sorunları üzerinde duran hiç kimseler bulunmamaktadır. Oysa Kosova'da Türkler var olum mücadelesi vermektedirler. Bu yada diğer yandan Türk halkı kimse tarafından benimsenmezken, Türkleri temsil eden bir temsilciden de bahsetmek imkansızdır. Bu yüzden de Türk Demokratik Birliği'nin kurulmasıyla bir yere dek Türklerin de etkinliklerinde belli bir yön verecek yada vermesi beklenen bir birliğe sahip olunmuştur. Artık her olayda veya zor durumda TDB'nin sesini dinlemek gereği de

[310] Musa Dindar, *Türk Varlığını Koruyacak Birlik Kuruldu*, Tan Gazetesi, 28 Temmuz 1990, s.6
[311] Dindar, *Türk...,* s.6

giderek daha fazla artmakta ve önem kazanmaktadır" diyerek, kuruluşla ilgili düşüncelerini açıklamaktadır.[312]

TDB'nin kurulduğu süreçte ülke içinde ciddi bir şekilde yönetim kavgalarının yaşandığını dikkate alan gazetesi İbrahim Arslan kuruluş nedeni olarak, Türklerin de bu gelişmeler neticesinde bir birlik kurmayı, aynı bayrak altında birleşmeyi seçtiklerini olarak gösterirken, kuruluş amacının ise Türkleri, Türkçeyi, Türk Kültürünü, gelenek ve göreneklerini korumak ve yaşatmak olacak olan Türk Demokratik Birliği halkın seçtiği bir birlik olarak nitelendirmiştir.[313]

TDB'nin kuruluşunu Türk Toplumunun Tarihine altın harflerle yazılmış bir adım olarak yorumlayan gazeteci Reşit Hanadan, "Ülke genelinde aydın ve sanatçıların bir araya gelmesiyle halkın beklentilerine cevap vermek amacıyla bir birliğin doğması, bu topraklarda yüzyıllardan bu yana yaşanan Türklerin tarihinde altın harflerle yazılması gereken çok önemli bir gelişmedir. Bundan böyle Türk halkı da kendi özvarlığını ve öz benliğini koruyup geliştirecek, bu varlığı ve benliği sürdürecek bir birliğe sahip oldular"[314] şeklinde yorumlamaktadır.

Belli kesimler de TDB'nin Türkiye Cumhuriyeti tarafından bölgede Türk toplumunun üzerinden olaylara müdahil olma aracı olarak göstermeye çalışmışlardır. Fevzi Karamuço bunun gerçeği yansıtmadığına vurgu yaptığı gibi bu konuya şöyle açıklık getirmektedir. *Parti kuruluşu tamamen Türk aydınlarının bir araya gelmesiyle oluşturulmuş bir siyasi oluşumdur. Parti kurulduktan sonra Belgrad ve Üsküp Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçileri ile temasa geçilmiştir. Büyükelçilerle yaptığımız görüşmelerde, onlara partimizin kuruluş amaçlarını, tüzüğü ve programı hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti temsilcileri de girişimimizi selamladıklarını dile getirerek, bizlere her konuda destek sözünü vermişlerdir"* demektedir.[315]

Türk Demokratik Birliği'nin kurulması Kosova'daki Arnavut ve Sırp tarafından hoş karşılanmamıştır. Arnavut tarafını temsil eden İbrahim Rugova

[312] Şecaettin Koka, *Örs ile Çekiç Arasında Olmak Çok Zor*, 8 Eylül 1990, s.6
[313] İbrahim Arslan, *Türk-Dem-Bir'de birlikte olmak*, Tan Gazetesi, 21 Temmuz 1990, s.2
[314] Reşit Hanedan, *Birlikten Kuvvet Doğar*, Tan Gazetesi, 28 Temmuz 1990, s.12.
[315] Fevzi Karamuço, TDB Genel Sekreteri ile bireysel görüşme, 5 Mayıs 2017, Prizren.

yönetimindeki LDK, Türklerin siyasi hayatını aynı çatı altında yürütmesi gerekliliğini savunurken, Sırp tarafı ise Türklerle yeni dönemde Arnavutlara karşı birlikte hareket etmesi gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

TDB'nin kuruluşundan sonra Kosovalı Türklerin süreçte biraz ikilemde kaldıkları gözlenmiştir. Bunun nedeni arasında özellikle eski rejim çerçevesinde var olan konum ve mevkilerini korumak isteyen Türklerin önemli çalışmaları altında aranılması gerekmektedir. Bu çerçevede yapılan çeşitli söylem ve çağrıların nice ki siyasi oluşumu kötüleme ve hedef haline getirilme çalışmaları örnek olarak verilebilir. Bu çerçevede, özellikle birliğin Türk Toplumu çıkarlarına aykırı çalışmalar yaptığı şeklinde karalamaların yapıldığına dikkat çeken gazeteci Musa Dindar, Toplumun birlikteliğini amaçlayan ve halkın çıkarlarını savunan TDB'nin bu veya şu partiyle işbirliği içinde bahanesi yaratılarak, toplumun birliğe katılmamalarını ve destek vermelerini ortadan kaldırmak adına bilinçli bir linç kampanyasının yürütüldüğünün altını çizmektedir.[316]

Birliği on üç cesur ve kararlı Türkün imzasıyla kurulan bir birlik olarak gören Cemali Krüezi, kuruluşun Türk halkı tarafından sevinçle karşılandığına dikkat çekerken, bazı çevrelerin de bundan rahatsız olduğuna dikkat çekerken, "Attığımız adımlar bize inanmayan ve taş koymaya çalışan çevreleri serinden rahatsız etmiştir. TDB'nin bundan sonra Türk halkına rehberlik edecek olması, onların tek partili sistemde kurdukları sultanlıklarının sona erme endişelerini yaşamalarına neden olmuştur. Bu da TDB'ye karşı karalama ve etkisizleştirme yönünde çalışmaya başlamalarına doğrudan etki etmiştir" şeklinde süreçte yaşananları açıklamaktadır.[317]

Halkın TDB'nin kurulmasına rezerv olarak yaklaşmasına bir diğer neden de birliğin kurulmasıyla birlikte şube kuruluş toplantılarında halkın oylarıyla yönetim kurularına seçilenlerin bazıları "benim yönetim kurulu üyeliğinden istifamı kabul edin, dıştan ben size yardım ederim" diyerek, süreçten uzaklaşmaya çalışmaları gösterilebilir. Bu gibi hareketler yeni bir oluşuma pek de sıcak bakmayan yada tek partili sistem idealini savunan kesimlerin akıllarının daha da karışmalarına doğrudan etki etmiştir. Enver Baki bu olayı hasta bir çocuğa benzetirken, bu davadan kaçanları

[316] Musa Dindar, *Halkta Güven Sağlanmalı*, Tan Gazetesi, 2 Şubat 1991, Sayı 1114, s.4
[317] Cemali Tunalıgil, *Balkanların kanayan kazanı Kosova*, Akademi Yayınları, İstanbul, 2017, s.13

çıkan hastalığa müdahale etmek yerine hastalıktan oluşacak ürünlerin avcısı olma peşinde koşanlar olarak göstermiştir. Başka bir deyişle, istifa edenlerin tek yaptıklarının sorumluluktan kaçmak olarak nitelendirmektedir. Anasız babasız yaşandığına da vurgu yapan Baki, insanlar anasız-babasız da yaşayabilirse, TDB'de istifalarını sunanlar olmadan de var olabilirliği savunmaktadır.[318]

Söylemlerimizi desteklemesi açısından, Türk Toplumunun daha güçlü ve örgütlü bir şekilde görmek istemeyen bazı kötü niyetli kişiler, Türk Demokratik Birliği'nin aleyhinde çeşitli propagandalar yaparak, halkı ikilemde bırakmıştırlar. Bu görüşleri körüklemek amacıyla da basında bazı yazılar yer alarak, süreci baltalamaya çalışmışlardır. Bu süreçten olumsuz etkilenen Mamuşa halkı, TDB şubesinin kurulması konusunda geç kalması buna ve ancak Kasım ayında kurulabilmesi örnek olarak verilebilir.[319]

2.2.4.2. Birliğin tüzüğü ve örgütlenme girişimleri

Önce birlik olarak kurulan bu siyasi örgütün kurucularının amacı, bu topraklarda yüzyıllarca yaşayan Türk halkının varlığını, gelenek, görenek, dil, din, kültür, sanat ve en önemlisi olan eğitimini yaşatmak, gelecek nesillere sağlam bir şekilde emanet etmek olarak belirlenmiştir. Birliğin 19 Temmuz 1990 tarihinde kabul etmiş olduğu tüzüğünde kuruluş amaç ve ödevleri şu şekilde belirlenmiştir; *TDB örgütlü bir şeklide Türklerin ulusal benliğinin korunması, savunulması ve ilerletilmesi için mücadele etmesi, Türklerin öğrenim, kültür, özgürlük, din, yayın etkinlikleri, enformasyon ve Türk dili ve yazısının kullanılması alanlarındaki ilişkilerin ilerletilmesi ile işlevselliği yönünde hareket etmesi, Türk halkına mensup olanların adet, tarih, gelenek, din ve kültürel tarihi geleneklerini ileri seviyelere taşıması, devlet görevlerine, şirketlere ve sistemin diğer enstitülerine yapılan atamalarda Türk halkına mensup kadroların yerleştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak"* olarak sıralanmıştır.[320]

---

[318] Enver Baki, *Halkın Desteğinden Korkulur mu?*, Tan Gazetesi, 9 Şubat 1991, 1115 sayı, s.4.
[319] *Kosova Demokratik Birliği'nin Mamuşa Şubesi Kuruldu*, Tan Gazetesi 3 Kasım 1990, s.6
[320] *TDB'nin 19 Temmuz 2001 tarihinde kabul edilen tüzüğü*.

TDB'nin Prizren'deki kuruluş toplantısını takiben Sadik Tanyol başkanlığındaki yeni yönetim kurulu ilk toplantısını 27 Temmuz 1990'da Priştine'de gerçekleştirmiştir. Toplantıda Türklerin yaşadıkları diğer şehirlerde partinin şubelerinin kurulması gerekliği, üyelik kayıtları ve aidatları, Anaokulundan Üniversiteye kadar Türk öğrencilerinin kayıt ve diğer sorunlarının tartışılması, Türk göçünün durdurulması konusunda etkinliklerin yapılması konuları masaya yatırılmıştır. Toplantıda partinin Priştine, Gilan, Mamuşa dışında Mitroviça, Vıçıtırn ve Dobırçan'da da şube kurulması için girişim heyetlerinin kurulması kararı alınmıştır.

Kısa bir süre içinde Prizren merkezli kurulan TDB, Priştine, Mamuşa, Gilan, Mitroviça'da şubeler kurarak, sadece Prizren Türklerinin değil bütün Kosova Türk Toplumunun temsilciliğine soyunmuştur. Şubelerde üyeliklere önem veremeye başlanarak, Türklerin asimile politikalarından uzak kalması için açık bir mücadele örneği verilmiştir. Özellikle Türk nüfusunun azalma gösterdiği Mitroviça, Gilan'da TDB yürütmüş olduğu siyasetle Türkçenin korunması ve yaygınlaştırılması için çaba harcanmıştır. Kosova genelinde olduğu gibi Sırbistan sınırları içinde yer alan ve Türklerin yaşadıkları Bilaç'ta da şube kurulmuş, Voyvodina'nın başkenti Novi Sad'da da şube kurulması yönünde çalışmaların son safhasına geldiği noktada ülkede çıkan iç savaş şubenin kurulması hayaline suya gömmüştür.

Türk Demokratik Birliği kuruluş sürecinden sonra Kosova Türk Toplumunun hak ve çıkarları, Türk dilinin kullanımı, kültür ve sanatın gelişimi, eğitim kalitesinin artırılması gibi temel noktalar üzerinde durulmuştur. Kuruluş sürecinden sonra faaliyet alanını eğitim endeksli yürütürken, eğitimi parti programının en başlarına yerleştirmiştir. Toplum atar damarı ve varlığının en önemli nişanesi olarak eğitim görüldüğünden ülke genelinde Türk toplumunun yaşadığı yerlerde Türkçe eğitimin yapılması konusunda önemli mücadele örnekleri verilmiştir. Partinin eğitime yönelmesi ve sorunları gündeme getirmesini ilk olumlu çalışmaları olarak nitelendiren gazeteci İbrahim Arslan, Türkçe eğitimde kayıt ve kitap sorununa

parmak basılması konusunda yetkili organların kapısının çalınmasını toplumun umut güneşi olarak nitelendirdiği partinin çalışmalarından övgüyle bahsetmiştir.[321]

Kosova Türklerinin ilgili dönemde basın yayın konusunda var olan sorunlarına hem çözüm bulmak amacıyla hem de partinin yapmış olduğu çalışmalar hakkında toplumu bilgilendirmek adına TDB bünyesinde Sesimiz adıyla bir gazete çıkarmaya başlamıştır. Buradaki temel amaç; bura topraklarda yaşayan Türk insanının duygu ve düşüncelerini, İslami inancını, eğitimini, kültürünü, tarihini, örf, adet ve geleneklerini, iktisadi ve sosyal yöndeki çabalarını, kendi diliyle kendi insanına, çevresine, Anavatan Türkiye'ye Türk Dünyasına tek sözle buralarda ve oralarda yaşayan insanlara anlatabilmek, ilişki kurulmasına yardımcı olmak, gelişmede daha çok gelişip kalkınmaktır.[322]

2.2.4.3. Yugoslavya genelinde birliğin kurulması

Makedonya'da TDB'nin kuruluşunu Prizren'de de TDB'nin takip etmesi ülke içinde genel ülke coğrafyasında Türkleri bir çatı altında toplayacak olan bir birliğin kurulma fikri açıkça dile getirilmeye başlanmıştır. Bu yönde de TDB Yönetim Kurulunun Gilan toplantısında Üsküp ve Prizren'de kurulan birliklerin, Yugoslavya genelinde birleşme olanaklarını inceleyecek bir komisyonun kurulması karara varılmıştır. [323] Kurulan komisyona da yetki verilerek, Üsküp'ü ziyaret etmesi ve birleşme için gerekli olan adımları atması yönünde yetki verilmiştir. Bu karar, Türklerin varlıkları için kurulan Türk Demokratik Birliklerinin bir çatı altında birleşme çalışmaları hız kazanmıştır. Bu birleşme girişimleri çerçevesinde iki birlik üyeleri Üsküp'te bir araya gelerek, işbirliği, ortak çalışma ve eylem konularını masaya yatırmıştırlar. Yugoslavya'da çok partili sistem çerçevesinde yapılacak ilk seçimlerde birliklerin durumları da ele alınarak, ileride iki birliğin birleşerek bir partiye dönüşme olanakları da masaya yatırılan diğer konu başlıkları arasında

---

[321] İbrahim Arslan, *Anarşi Mi Demokrasi Mi Sahnede?*, Tan Gazetesi 29 Eylül 1990, s.2.
[322] *Sesimiz Gazetesi 1. Sayısında tanıtım yazısı*, Prizren EK1.
[323] *TDB'nin 4 Kasım 1990 tarihli Yönetim Kurulu Bildirisi.*

olmuştur. Birleşme öncesi her iki birliğin kendi sınırları içinde iç teşkilatlanmalarını tamamladıktan sonra birleşme için yeni bir toplantının yapılması karara varılmıştır.[324]

Birleşme yönünde atılan bu adımlar Makedonya ve Kosova'da heyecana takip edilirken, halktan da bu birleşme konusunda destek söylemlerde ciddi bir artış gözlenmiştir. Yugoslavya çapında bir birliğin kurulmasının ülkenin çeşitli bölgelerinde yaşayan az sayıdaki Türklerin de sorunlarına çözüm bulunabileceği fikrinin yanı sıra Türklerin bölünmeden tek bir vücut halinde kalmaları için iyi bir fırsat olduğu savunulmuştur. Başka bir deyişle, Makedonya Türkleri, Kosova Türkleri diye bir bölünmeye dur demek adına birlikteliğin önemi üzerinde yoğunlaşmıştır.

İki taraf arasında Üsküp merkezli bir birlik kurulması yönünde girişimler hızlanmasına rağmen ülkede bağımsızlık ilanlarının getirdiği yeni dalga ve Makedonya'nın Yugoslavya'dan bağımsızlığını ilan etmesi, Türklerin birlik hayallerinin de suya düşmesine neden olmuştur.

2.2.4.4. Birlikten; siyasi partiye

Siyasi oluşum bir parti değil de bir birlik olarak kurulmuştur. Birlik olarak kurulmasının nedeni yaşanan rejim değişikliğinden korkan veya tek partili rejimden hoşnut olmayan kişilerin de çatının altına dahil olması düşüncesi yatmaktadır. Parti kurucularından Raif Vırmiça bu konuya şöyle açıklık getirmektedir. *"Rejim değişikliği sonrasında oluşan boşluğu doldurma girişimlerimiz sonuç vermiştir. Doğru Yol sonrası ilk defa Türk Toplumu bir siyasi çatı altında toplama şansını yakalamıştır. Geniş bir kitleyi kapsama adına parti değil de bir birlik kurulması yönünde karar alınmıştır. Bunun nedeni de halkın parti dendiği zaman aklına gelen Komünist partisi gelmesinde yatmaktadır. Bunun önüne geçilmesi adına ve daha geniş kitlelere ulaşılması için biz de parti değil de bir birlik kurulması kararını aldık"* demektedir.[325]

---

[324] İbrahim Arslan, *Türkler Birleşiyor*, Tan Gazetesi 20 Ekim 1990, s.2
[325] *Raif Vırmiça ile bireysel görüşme,* 13 Mart 2017 Prizren – Kosova.

Birlik sürecinde Türk Toplumunun beklediği birlikteliğinin sağlanamaması yanı sıra seçim sürecinin yaklaştığı bir ortamda Türklerin diğer siyasi partilere dahil olmaları girişimlerinin hızlanması parti şubelerinde bu yönde tartışmalar yapılmasına neden olmuştur. Prizren'de yapılan toplantılarda, birliğin kuruluş amacı hedeflenen başarıyı yakalamadığından dolayı, partiye dönüştürülmesi gerektiği yönünde düşüncelerin artışı gözlemlenmiştir. "Bizim sesimizi bizden daha iyi şekilde kim duyurabilir" diyerek TDB'nin kurulmasıyla edinilen tecrübenin önemli olduğunu vurgulayan Gazeteci Fahri Mermer, siyasetten anlayan deneyimli genç ve yaşlı kadroların hümanist, demokrat bir parti çerçevesinde halkın milli benliğini koruyabileceği gibi, bu politikalar çerçevesinde başkalarının oylarının da kazanılabileceğine işaret ederek, dönüşüme desteğini göstermiştir.

Gerçek Derneği'nde Priştine Şubesini, Priştineli aydınlarla yaptığı toplantıda "bu durumda Türklerin bir partiye mi yoksa bir birliğe mi gereksinimi var? merkezli yapılan tartışmalar sonucunda Türklerin partiye değil, politik nitelikte bir örgüte gereksinim duyduğu görüşü ağır basmıştır.[326] Partiye dönüşmemesi gerekliliğini savunanlardan biri de Gazeteci Enver Baki olmuştur. Baki birliğin partiye dönüşümünden sonra kazanılabilecek ve kaybedilecek noktalar üzerinde üç soruya cevap ararken, olaya matematiksel ve çıkar eksenli şu şekilde bakmaktadır; "Partiye dönüşürsek, halkımız güçlenebilir mi?, Birliğin parti adını almasıyla üye sayısı mı artacak? Parlamento milletvekilleri seçimlerinde aday gösterilecek adaylar daha büyük oy mu kazanacaklar? Hayır. Çünkü Kosova ve Metohiya'da, Sırbistan'da yaşayan Türk halkının sayısı bellidir. Birliğimize hangi adı verirsek, verelim halkımızın sayısı 15 bini aşmayacaktır. Bir milletvekilinin seçimlerde çıkması için, Seçim Yasasının öngördüğüne göre, 27 bin oyun sağlanması gerekmektedir. Bu sayıya göre yarım milletvekili bile çıkaramıyoruz. Parti olarak seçimlere girersek, ne milletvekili çıkarılabilecek ne de öteki partilerle işbirliği yaparak bir milletvekili şansını koruyabileceğiz. Tek sözle, seçimlerden sonra parti olarak perişan olacağız. Oysa birlik olarak kalırsak ve öteki güçlü partilerden biriyle anlaşarak girersek, bir milletvekili çıkarma olanağını bulabiliriz. Bu yüzden iyi hesap yapılmadan bu konuda aceleci davranılmamalı, tek sözle heyecana kapılmadan büyük iştahlara

[326] Ergun Kuzev, *Tür-Dem-Bir'in ilk Adımları Nasıl Atıldı?*, Tan Gazetesi 28 Temmuz 1990, s.2

kapılmadan, haddimizi de bilmeliyiz" diyerek, konuyla ilgili görüşlerini yansıtmıştır.[327]

Tartışmalar devam eder dururken, Prizren'de 2 Kasım 1990 tarihinde yapılan yönetim Kurulu toplantısında birliğin partiye dönüştürülmesi gerekliliği üzerine durulmuştur. Partiye dönüştürülmesinin en önemli nedeni olarak Türk halkının birliğinin korunması olarak gösterilen toplantıda, birlik olarak sürece devam edilmesi durumunda özellikle halkın diğer partilere üye olmalarına ve Türk Toplumunun bir yerlere sürekli çekinmelerine izin verilmenin yanı sıra seçim süreçlerinde oluşum da birilerinin uydusu olmaya aday olacağı üzerinde durulmuştur. Seçim süreçlerinde de Türk Toplumunun kıblesinin Türk partisi olmasının birlik ve bütünlüğe hizmet edeceği düşüncesiyle değişim yönünde karar kılınmıştır. Karardan sonra, isim konusunda yapılan tartışmalar neticesinde partinin adının Türk Demokratik Partisi olması oyçokluğuyla kabul edilerek, ileriki süreçte yapılacak olan genel meclise öneri olarak gönderilmesi karara bağlanmıştır.[328]

TDB'nin bu yönde adım atmasının ne denli önemli olduğu noktasında Cemali Krüezi, olaya şu şekilde bakmaktadır: "Seçim sürecinden sonra birliği yıkmak veya ele geçirmek, yada hem bu birliğin yönetim kurullarında yer almak, hem de diğer partilerde üyeliklerini sürdürüp, Türk halkını temsil etmek amacında olanlardan TDB'yi kurtarmak için birliğin, partiye dönüşümü konusunda karar alınmıştır. Prizren ve Mamuşa'da toplanan 500'e yakın imza ile Belgrad'ta Adalet Bakanlığında resmi kaydı yapılarak, Kosova'da Türk Toplumunun ilk siyasi partisi de kurulmuştur. Bunsan sonra siyasi yaşamını TDB Partisinde göremeyenler de başka partilerde yerlerini alma hevesine kapılmıştırlar" şeklinde açıklamaktadır.[329]

2.2.4.5. Türk Halk Partisinin kuruluşu

Kosovalı Türkler, ülkede yaşanan gelişmelere karışmadan kendi çizgisinde yürüme ve kendilerini yönetme adına TDB'yi kurmuşlardır. Fakat bunun yanı sıra

[327] Enver Baki, *Birlik mi kalmak, parti mi olmak?*, Tan Gazetesi 10 Kasım 1990, s.6
[328] Aziz Serbest, *Türk Demokratik Birliği'nin Genişletilmiş Toplantısı Yapıldı*, Tan Gazetesi, 10 Kasım 1990, s.4.
[329] Tunalıgil, a.g.e., s.14.

"Türk Halk Partisi" adında Genel Başkanlığını Sezair Şaip'inin yürüttüğü yeni bir Türk partisi de kurulmuştur. TDB'nin kuruluşuna tepki olarak kurulmuş olan THP varlığı süresince temel politika olarak Arnavut yanlısı bir çizgi çizerek, ülkede cereyan eden mücadelede Arnavutları destekler bir tutum içinse olmuştur. TDB'nin Türklerin okulları protesto etmesi kararını eleştiren THP, sürekli bu konuyu gündemde taşıyarak, TDB'yi asılsız şekilde suçlayarak, puan kazanmaya çalışmıştır.[330]

Kosovalı Türkler tarafından hiçbir zaman destek alamayan THP'yi Türkiye Cumhuriyeti de hiçbir zaman muhatap almamıştır. Genel itibariyle, Arnavut siyasi parti ve siyasileriyle sıkı işbirliği içinde olan THP, 1990'lı dönemlerde Arnavut siyasi partilerinin gölgesinde bir politika izlemiştir.

2.2.4.6. Birliğin süreçte izlediği politikalar

Çok partili sistem ve beraberinde getirdiği yenilik rüzgarları ülke genelinde olduğu gibi Kosova'da da şiddetli bir şekilde izlenmiştir. Kosova'nın özerkliğinin kaldırılması ülkedeki dengelerin yanı sıra ülke içinde yaşayan toplulukların da hem politik hem ekonomik hem de sosyal yönde etkilenmelerine neden olmuştur. Bu yeni dönemde Kosova Türklerinin ilk siyasi oluşumu olan TDB de kuruluşuyla birlikte kendini bir dizi sorunun içinde bulmuştur. Bu başlık altında TDB'nin ülke sınırları içinde cereyan eden olaylara yaklaşımlarını ve izlediği birkaç politikayı irdelemeye çalışacağız.

2.2.4.6.1. Kamu idarelerini boykot ve paralel yapılanmalar

Arnavutların, Sırbistan'ın eğitim müfredatının boykot çağrıları da parti toplantısında ele alınmıştır. Kasım ayının başında Prizren'de toplanan parti yönetimi, konuyla ilgili yapmış olduğu değerlendirmesinde, okullarda kimi öğretmen ve velilerin süreçle ilgili kafalarının karışık olduğuna vurgu yapılırken, üyeler devlet mevzuatıyla Türkçe eğitimin devam edilmesi gerekliliğine işaret edilmiştir. Türk

[330] Türbedar, *Tarihte..., s.23*.

eğitim sisteminin süreçten etkilenmemesi adına eğitimin Türk eğitim müfredatına göre yapılması gerekliliği üzerinde durularak, konunun büyümemesi adına bütün öğretmen ve velilerle toplantı yapılması gerekliği üzerinde durulmuştur. Eğitim kanununun 109 maddesi uyarınca Türk dilinde okul cetvellerinin beklenmesi, plan ve programlarının hazırlanmasına karar verilmiştir.[331]

Yeni süreçte Kosovalı Türklerin merkezi yönetimin kurumlarını boykot etmeye, eğitimi durdurmaya davet etmiş ve gelecekte Türklerin haklarının iade edileceği konusunda açıklamalarda bulunmuşlardır. Ancak 1951'den itibaren çeşitli dozlarda Arnavut baskısını yaşayan Türkler böyle bir duruma sıcak bakmamıştır. Türkiye'nin de bu konuda telkinlerine uyan Kosovalı Türkler, paralel çağrılara kulak vermeyerek, ülke müfredatı çerçevesinde eğitimlerine devam etmişlerdir.[332] Eğitim Müfettişi Bedrettin Koro da "Bu dönemde zaten Türkçe sınıfların kapatılması için müthiş bir baskı vardı. Biz arada kaldık. Ancak ne Miloşeviç tarafına kaymamayı ne de eğitimi boykot etmemeyi becererek arada bir siyaset yürütmeyi başarabildik" demektedir.[333]

Kosovalı Türklerin Kosovalı Arnavutlarla beraber hareket etmeyip çalışmaya ve eğitim görmeye devam etmesinin diğer bir nedeni de Türkiye Cumhuriyeti'nin bu yönde irade göstermesi ve Türk liderlere bu yönde "tavsiyelerde" bulunmasından kaynaklanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, statükodan yana tavır takınırken, devlete başkaldırılmaması telkininde yaymaktadır. [334] TDB'nin bölgedeki sorunların boykotla-grevle değil, çalışarak, sağlıklı bir diyalogla çözülebileceğini açıklamasını olumlu olarak değerlendiren gazeteci İbrahim Arslan, bu kararla Türk halkı, Kosova rüzgarının getirdiği tedirginlik ve ikilemden kurulabilmesi açısından önemli olarak nitelendirmiştir.[335]

Ülkede seçim sürecinden sonra artan Sırp rejimi baskısı üzerine Arnavutlar, devlet kurum ve kuruluşlarından ayrılarak, kendi paralel yasama, yürütme ve eğitim

---

[331] Aziz Serbest, *Türk Demokratik Birliği'nin Genişletilmiş Toplantısı Yapıldı*, Tan Gazetesi, 10 Kasım 1990, s.4.
[332] Fevzi Karamuço, TDB Genel Sekreteri ile bireysel görüşme, 5 Mayıs 2017, Prizren.
[333] Bederettin Koro ile bireysel görüşme 12 Haziran 2017 Prizren – Kosova.
[334] İlhan Uzgel, *Balkanlarla İlişkiler, Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Baskın Oran (ed) Cilt II, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, s: 509.
[335] İbrahim Arslan, *Anarşi Mi Demokrasi Mi Sahnede?*, Tan Gazetesi 29 Eylül 1990, s.2.

kurumlarını oluşturma eğilimi içine girmişlerdir. Devlet kurum ve kuruluşlarında yer alan Arnavutlar, işyerlerinden istifa etmişlerdir. Kosova Türk Toplumunun da bu yönde hareket etmesi gerekliliği çağrılarında bulunan Arnavutların bu talebine bazı istisnalar dışında büyük bir destek gelmemiştir. Kosova Türklerinin bu yönde tavır takınmalarını Erhan Türbedar üç nedene bağlamaktadır.[336]

Bosna Savaşı 200 binin üzerinde kişinin ölmesine, 1,8 milyon insanın ise evini ve memleketini terk etmesine sebep olmuştur. Miloşeviç rejimine karşı savaş açmanın buna benzer sonuçlara yol açabileceğini önceden tahmin etmek mümkündü. Sayıları iki milyona yaklaşan Kosovalı Arnavutlar olası bir savaşta siyasi amaçlarına ulaşmak için aralarından 100 bin kişinin şehit olmasını bile göze alabilirlerdi. Ancak Türkler Sırp yönetimine karşı hiçbir şekilde topluca baş kaldıramazlardı. Çünkü bu, sayıları ancak 60 bini bulabilen Kosovalı Türklerin kesin sonu olurdu. Bu açıdan bakıldığında, Kosovalı Türklerin Osmanlı'nın çekilmesinden bu yana, sayıları gün geçtikçe eridiği için, genelde bütün yönetimleri tanımak durumunda oldukları söylenebilir. Miloşeviç rejimine karşı Kosovalı Türkler tarafından ciddi tepkiler gelmiştir. Ancak bu tepkiler pek fazla etkili olamamıştır. Böyle bir durum sadece Kosovalı Türklere özgü bir şey değildi. Sayıca az olan Kosova'nın diğer azınlıkları da benzer durum içindeydiler. Örneğin Miloşeviç rejimi Boşnakların yoğunca yaşadıkları Sancak bölgesinde sistematik bir baskı politikası uygularken, Kosovalı Boşnaklar için aynı şey söz konusu olmamıştır. Çünkü Kosovalı Boşnakların da sayısı fazla değildi.

Türklerin genel greve katılmamalarına yol açan diğer bir faktörün, Kosovalı Türklerde yükselen milliyetçilik akımı olduğu söylenebilir. 1989 yılının sonuna doğru milliyetçilik dalgası bütün Yugoslavya'yı kuşatmıştı. Kosovalı Türkler de bundan kurtulamamıştır. Kosova'da Türk varlığının bazı aşırı milliyetçi Arnavutlar tarafından inkâr edildiğini ve bu kişiler tarafından Türklere "Türkleşmiş Arnavutlar" gözüyle bakıldığını gören Türklere kendi milli çıkarları doğrultusunda mücadele etmeleri için yeterli sebep olmuştur.

---

[336] Türbedar, *Tarihte..., s.23*.

Kısacası 1990'lı yılların başında Kosovalı Türkler iki seçenek ile karşı karşıya kalmışlardı: Ya baş kaldırmayacaklardı, ya da Kosova'da hiç Türk kalmayacaktı. Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından gelen mesajlar, Kosovalı Türklerin baş kaldırmamaları, söz konusu genel grevi desteklememeleri, yani işlerini ve okullarını terk etmemeleri doğrultusundaydı. Bu ise Kosovalı Türklerin söz konusu genel greve katılmamalarına etki eden üçüncü ve çok önemli bir faktördür.[337] Özet olarak, yukarıda belirtilen üç faktör yüzünden, istisnalar hariç, Türkler genel grevi desteklememişler, bunun sonucunda da Arnavutlar Türkleri Sırplar ile işbirliği yapmakla suçlamaya başlamışlardır.

TDB, 1991 yılında Yugoslavya'da, özellikle Hırvatistan'da iç savaşın belirmesi sırasında bir ülkenin iç sorunlarının savaşla, kaba kuvvetle değil, masa başında demokratik teamüller ve barışçıl yöntemlerle, karşılıklı anlayışa saygı göstererek, çözüme kavuşturulması gerektiği yönünde bir tutum takınmıştır. Olaylara müdahil olmaktan kaçınan parti yönetimi, ülkede var olan iç savaşta Türk gençlerinin savaş alanlarına asker olarak tayin edilmemeleri için Yugoslavya Savunma Bakanlığı'na bir talep yazısı göndermiştir.[338]

2.2.4.6.1.1. Grev sürecine dahil olan bir kısım

TDB'nin greve katılmaması yönündeki karar bütün Türk Toplumu bireyleri için bağlayıcı olmamıştır. Bir kısım karara sağdık kalmayı yeğleyerek grev günü iş başı yaparken, bir kısım Türk de Arnavut çevreleri tarafından yapılan greve sadık kalarak, TDB'nin kararına uymamıştır. Bu uymama nedeni arakasında birkaç neden yatmaktadır. Gazeteci Burhan Sait, Türklerin ikilemde kalmasına neden olarak 3 noktaya işaret etmektedir. Birincisini bir memur bayanın anlattıklarına dayandırarak şöyle açıklamaktadır; "Grev öncesi Arnavut halkına mensup işçiler durmadan sen de greve katılacak mısın? Sorularıyla psikolojik baskı uygulamaya başladılar. Hatta 2 Eylül, tarihinde işe gelirsen bizleri karşında göreceksin, bizlerle artık konuşmayacaksın gibisi tehditler de yağdırdılar. Çalıştığım yerde de işçilerin yüzde

[337] Türbedar, *Tarihte..., s.*
[338] Tunalıgil, a.g.e., s.18.

95'ini Arnavut halkına mensup olduklarını düşünerek, ben de greve istemeden katıldım" şeklinde açıklamaktadır.

İkinci neden olarak, Türkler ve Arnavutlar arasında akrabalıklardan kaynaklanmıştır. Kız alıp vermekle oluşan akrabalıkların yanı sıra komşuları da greve katılan kimi kesim; "Greve siz de katılmalısınız. Türkler ve Arnavutlar akrabalardır, bizler din kardeşiz, acımız da neşemiz de aynı, Sırplar sizi bizden daha çok mu sevecek? Tarzında söylemler oluşturmuştur. Mamafih akrabalıkların da bozulabileceği gerekçesiyle karşılaşan bir kesim Türkler, ister istemez greve katılmak zorunda kalmışlardır.

Üçüncü neden, Türklerin Arnavutlarla dayanışmasını göstermek olarak yorumlanabilir. Bu noktada, var olan akrabalıklar yardımıyla, uzun zamandan beri yapılan propagandayla kimi Türklerde yaratılan "beyin yıkanması" söz konusudur. Bunu da bir örnekle anlatalım; "Greve dayanışma nedeniyle katılan ve bunun sonucunda işinden olan bir Türk işçiye dayanışmanın nedenini sorduğumuz aman şöyle bir yanıt aldık. Sırplar kazandıkları zaman Arnavutlara yaptıklarını biz Türklere de yapacaklar. Peki dedim Arnavutlar kimin için savaşıyor? Kosova Cumhuriyetinin kurulması için cevabını aldım. Sonra da bu cumhuriyet kimin olacak diye başka bir soru yönelttim? O da Arnavutların olacak tabi ki dedi. O zaman sen (Türkler) hangi cumhuriyet için savaşıyor (sun) sorduğumda tuhaf tuhaf bakarak, "hadi ya sen benimle dalga mı geçiyorsun, yoksa Türkler de mi Cumhuriyet kurmak isteyecek? İstiyor dedik ve sen ne diyorsun? Arnavutlar verir mi acaba? Valla bak bunu hiç düşünmemiştim cevabımı aldık.

Bu üç nedenden dolayı grev çağrısına cevap veren Türk toplumu mensupları grev neticesinde işinden çıkarılmıştır. Bu konuda greve teşvik eden kimse bu konuda bir söylemde bulunmadıkları gibi bu konuda bir adım dahi atılmamıştır. Oysa söz konusu herhangi bir çıkar ortadayken hem de nasıl herkes Türkleri kendi tarafına kazandırmak istiyor, Türklerin adını kullanıyorlar. Bunun için akıl toplanmalı, önce can, sonra da canan denilmelidir.

2.2.4.6.2. Türk Demokratik Birliği ve Nüfus sayımları

Türklerin varlığı ve Türklere bakış açısı tarihsel süreç içerisinde yer, zaman ve yönetim açısından farklılık göstermiştir. Zamana göre takınılan tutumlarda, gerektiğinde Türkler varlar ve çok iyidirler, varlıklarına gerek duyulmadığı durumlarda ise yoklar ve çok kötüdürler. Oysa belirtilen zamanlardan hangisinde olursa olsun Türklerin daima zararlı çıktıkları görülmüştür. Eşitlik, hak ve özgürlük konularında ise büyüklerin, güçlülerin devekuşu örneği tutumlarıyla, sonuçlarıyla karşılaşmışlardır. Doğrusu yüke gelince kuş, uçmaya gelince deve olmuşlardır.[339]

Bu yüzden de 1991 yılında yapılacak olan nüfus sayımları Kosova Türklerinin dünü, bugünü ve yarını için hayati önem taşımıştır. Çünkü tek partili sistem içinde, rejim çıkarları doğrultusunda Türk Toplumunun haklarının verilme örneğinde olduğu gibi sayım süreçlerinde de istem ve çıkarları doğrultusunda açık hedefte yer almıştır. Özellikle sayım süreçlerinde Kosovalı Türkler, her zaman açık hedef halinde olmuştur. Genel itibariyle varlıkları inkar edilmiş ve baskı politikasının arasında sıkıştırılmıştır. Genelde Türkler üzerinde uygulanan milliyetçi baskı boyuttan boyuta değişiklik göstererek, son zamanlarda "Türk değilsiniz, burada Türk yok, Çingenece (Türkçe) konuşma, Türkler Türkiye'de" düzeyine taşınmıştır.[340]

Bu yüzden de çok partili rüzgarın getirimi olarak nitelendirilebilen TDB'nin de bu süreçte üzerinde durması beklenen en önemli konuların başında yer almıştır. Ülkede gerçek Türk sayısı ve ondan sonra da gerek hakların kullanımı gerekse de devlet yönetimindeki payın bölünmesi açısından önem arz eden sayımlar, Türk Toplumunun da gücünü göstermesi açısından ayrı bir önem almıştır. Sayım süreci yaklaşırken halkın yönlendirilmeyi beklediğine vurgu yapan Hasan Mercan, Türk Toplumunun yeni yön gösterici çatısı olan TDB'nin bu süreçte daha etkin ve yol gösterici olması gerekliliğine işaret etmektedir. [341]

Bu beklentiler ışığında da TDB'nin 1991 yılında kabul edilen parti programında diğerleri arasında en çok üzerinde durulan konulardan biri nüfus sayımları olmuştur. Birliğin sayımlar sürecinde etkin olması, halkla yakın işbirliği

---

[339] İbrahim Arslan, *Türkler Devekuşu mu?*, Tan Gazetesi, 23 Mart 1991, Sayı 1121, s.2
[340] İbrahim Arslan, *Gerçek Sayının Bilinmesi Önemli*, Tan Gazetesi 30 Mart 1991, Sayı 1123, s.6
[341] Hasan Mercan, *Ben Halkım, bağışlamam...*, Tan Gazetesi, 2 Şubat 1991, Sayı 1114, s.4

içinde olunması, nüfus komisyonlarında belli sayıda Türk halkı mensuplarının yer alması ve onların ilgili komisyonlara seçilmesinin sağlanması yer almıştır.[342]

Fahri Mermer 1991 yılında yapılacak olan sayımların önemine vurgu yaparken, özellikle 1971 ve 1981 yılında yapılan haksız ve eksik seçimlerde var olan yanlışların düzeltilmesi için bir fırsat olarak görmektedir. O dönemin tek parti rejimi yansıttığından yola çıkan Mermer, haksızlıklar ve yanlışlar yapılmasına rağmen dönemde var olan korkudan dolayı kimsenin buna ses çıkaramadığı için Türk Toplumunun sayısının bu yüzden düşük olduğuna bağlamaktadır. 1971 yılı sayımlarında ülke genelinde Türk nüfusunun sayısı 12 bin civarında gösterilmiştir. Anayasayla herkesin kendi kimliğini koruma hakkını kullanmaya davet eden Mermer, TDB'nin de bu süreçte üzerine düşen görev ve sorumluluğu üstlenmesi gerekliliğine işaret etmektedir.[343]

TDB sayımlar öncesi bir bildiri yayınlayarak, nüfus sayımlarını için birliğin üzerine düşen görev ve sorumluluğu taşıdığını, bu çerçevede sayım sürecinde çalışacak olan Türk memurların sürece dahil olduğunu, süreçte kullanılacak belgelerin Türkçe hazırlatıldığını vurgu yapılırken, Türk toplumunun 1 Nisan günü yapılacak olan sayımlarda kendi milli benliklerine sahip çıkmaları çağrısında bulunulmuştur.[344]

2.2.4.6.3. Birliğin seçimlere katılımı

TDB Merkez yönetim kurulu Priştine'de gerçekleştirdiği toplantısında 9 Aralık 1990 tarihinde Sırbistan'da yapılacak olan genel seçimlere birlik olarak, katılım konusunda karar alınmıştır. Bu karar doğrultusunda TDB'nin Priştine, Gilan, Prizren, Mamuşa hata şubelerin halen kurulmadığı ama Türklerin yaşadıkları bazı belediyelerde de aday gösterilmesi uygun görülmüştür. Alınan karar neticesinde Prizren'den milletvekili adayı olarak Sadık Tanyol, Mamuşa'dan Cemali Krüezi, Priştine'den İbrahim Arslan ve Güner Şaban'ın aday olması karar varılmıştır. Ayrıca

---

[342] *Bu yıla ait çalışma programı kabul edildi*, Tan Gazetesi, 2 Şubat 1991, Sayı 1114, s.4
[343] Fahri Mermer**,** *Sayımlara doğru*, Tan Gazetesi, 23 Ocak 1991, Sayı 1117, s.6
[344] *TDB Yönetim Kurulunun 24 Mart 1991 tarihli basın bildirisi*, Tan Gazetesi, 30 Mart 1991, Sayı 1122, s.2

herhangi bir partiyle koalisyon yapılmasının sıcak bakılmadığı toplantıda TDB'nin kendi başına kendi listesiyle seçime katılması karara bağlanmıştır.[345] Genel Başkan Sadık Tanyol seçime katılım ile ilgili yaptığı açıklamasında, "Seçimlerde halkımız kendi temsilcilerinin yer almasını istiyor. Bu yüzden de seçimlerde herhangi bir parti ile koalisyona girme niyetimiz bulunmamaktadır. Bu yüzden de toplumumuzun beklentilerine cevap vermek adına seçimlerde toplumumuzu en iyi bir şekilde temsil etmek için yer alacağız" şeklinde açıklamaktadır.[346]

Seçimlere TDB'nin katılımı kendi milli benliğinin yanı sıra tarafsızlık politikasını açık bir şekilde göstermek açısında önem arz etmiştir. Seçimlerde Prizren'de 235 numaralı seçim biriminde yarışan TDB adayı Cemali Krüezi 850 oy alarak, ikinci tura kalma başarısını yakalamıştır.[347] Fakat ikinci turda gerekli oyu alamayan Krüezi ve TDB'nin başarısı taraf tutmamak ve kendi yağında kavrulmak olarak yorumlanabilir. TDB'den aday olan Cemali Krüezi süreci şu şekilde anlatmaktadır. *Rejim değişikliği sonrasında yapılan ilk genel seçim sürecinde özellikle Sırp iktidar partisinden onlarla birlikte seçim sürecine daveti gelmiştir. Buna karşılık da 4 milletvekili garantisi verilmesine rağmen parti olarak tarafsızlığımızı koruma prensibimiz nedeniyle elimizin tersiyle geri çevirdik. Teşkilatımızın daha güçlü olduğu Prizren ve Priştine'de adaylar çıkararak, iki turlu dar bölgeli süreçte başarı peşinde koştuk. Fakat Prizren'de yarışan 4 adaydan biri olan ben ikinci tura geçme başarısı gösterebilmeme rağmen, ikinci turda gereken oy desteği bulunamamıştır. Parti olarak kazanamayacağımızı bile bile yarışa girerek, amacımız Kosova Türk Toplumunun ve TDB'nin varlığını kanıtlamak olmuştur"* demektedir.[348]

Yazar Altay Suroy, seçimlerde Türk Toplumunun başarı kaydedememesinin nedeni olarak dönemdeki hukuksal yapıya dayandırmaktadır. Yapılan seçimlerde ülkede seçim sisteminin çoklu bölgelerden oluşturulması ülke genelinde dağınık yaşayan Türklerin bu konuda başarı kaydedemediği noktasını savunmaktadır.[349]

---

[345] *TDB Yönetin Kurulu Basın bildirisi*, Tan Gazetesi 27 Kasım 1990, s.1
[346] *TDB Genel Başkanı Sadık Tanyol ile söyleşi*, 29 Kasım 1990, s.6
[347] Tan gazetesi, 15 Aralık 1990, s.6
[348] *Cemali Krüezi ile bireysel görüşme*, 12 Mart 2016, Prizren – Kosova Cumhuriyeti.
[349] Altay Suroy, *Kosova'nın Önemli Bir Unsuru Türkler*, özel yayın, Prizren, 2006, s.37.

Seçim sürecine katılım "yarışmaya katılmak, yenmekten önemli" ilkesi çerçevesi benimsenerek, tarih açısından taşıyacağı önem nedeniyle seçime katılım gerçekleştirilmiştir. Alınan sonuçlar, TDB'nin seçim çalışmalarından pek kaynaklanmasa da, TDB'nin seçimler gibi ciddi bir politik yarışmasının gerektirdiği ölçüde hazırlık yaptığı da söylenemez.[350] Ama mevcut seçim sistemi ve ülke içinde cereyan eden gelişmeleri dikkat aldığımız zaman TDB seçimlere katılımla, süreci boykot etmemesiyle, yıllarca inkar edilen Kosova Türkü'nün varlığı bir kez daha kanıtlanmıştır.[351]

Seçim yasasında azınlık toplulukların taleplerinin dikkate alınmamasına tepki olarak TDB, 1993 yılında yapılan genel seçimlere katılmayarak, seçim sürecini boykot etmiştir. Bundan sonra da TDB herhangi bir genel seçim sürecine katılmayarak, seçim sürecini boykot ederek, mücadelesine parti çatısı altında yürütme eğilimi içinde yer almıştır. TDB'nin bu yönde bir tutumda yer almasını eleştiren ve Türklerin Devlet Organlarının Dışında Kalmaya Mahkum mu? sorusunu yönelten Ergun Kuzev, "Parti federal seçimlere kendi adayıyla katılmadığına göre, bırakın Türklerin bir temsilcisinin seçilmesini, bir başka siyasi parti yada örgüt tarafından herhangi bir Türk halkı mensubunun aday gösterilmesi için gerek bile duyulmadı" diyerek partiyi suçlarken, TDB'nin diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi Kosovalı Türklerin de diğer partilerden aday olması gerekliliğini savunmuştur.[352]

Yerel yönetim seçimlerinde ise Prizren'de yapılan her seçimlere katılım gösterildiği gibi bu seçimlerde genelde Mamuşalı bir meclis üyesi belediye meclisinde yer alarak, Türk Toplumun sesi olmaya çalışmıştır.[353] Kasım 1996 tarihlerde yapılan yerel seçimlerde parti Prizren belediyesi için beş adayla katılırken, bu seçimlerde Mamuşa adayı sadece Rüstem Morina seçilme şansına sahip olmuştur. Genel olarak TDB Partisi, seçim süreçlerinde tek başına hareket ederek, ülke içinde var olan kutuplaşmalara dahil olmadan kendi tarafsız çizgisini korumaya özen göstermiştir.

---

[350] *Başarı Birlikte Çalışmadadır*, Tan Gazetesi, 26 Ocak 1991, s.6
[351] Alaatin İsmail, *Türkler Seçimlerle ne Kazandı?*, Tan Gazetesi 15 Aralık 1990, s.2
[352] Ergün Kuzev, *Türkler Devlet Organları Dışında Kalmaya mu Mahkum?!*, Tan Gazetesi, 22 Şubat 1997, s.2.
[353] Tunalıgil, a.g.e., s.15.

2.2.4.6.4. Eğitimle ilgili politikalar

TDB'nin en önemli kuruluş amaçlarının başında Kosova'da Türkçe Eğitimin ayakta tutulması ve geliştirilmesi yer almıştır. Eğitimin bir toplumun atar damarı olduğu felsefesiyle hareket eden Kosovalı Türklerin bu nedenle mücadelelerinin önemli bir bölümünü bu noktaya ayırmışlardır. Kuruluşunun hemen arifesinde parti yönetimi, Priştine Üniversitesinde kabul sınavlarının Arnavutça ve Sırpça yapılmasından duyduğu memnuniyetsizliği dile getirerek, 1990 – 1991 eğitim yılında üniversite bünyesinde bulunan bütün fakültelere alınacak olan öğrenci sayısının yüzde 5'lik bir bölümünün Türk öğrencilere ayrılması konusunda ve üniversite bünyesinde okumakta olan Türk öğrencilerinin var olan sorunlarına çözüm bulmak amacıyla Priştine Üniversitesi Rektörlüğüne yazılı başvuruda bulunmuştur. Yapılan taleplerin bir kısmı kabul görerek, ilgili döneme örnek olarak Tıp Fakültesinde 5 Türk öğrencinin kayıt yaptırması kabul edilmiştir.[354]

TDB çalışmaları çerçevesinde Türk Toplumun var olan sorunlarına çözüm bulmak adına Sırbistan Yürütme Konseyi Başkan Yardımcısı Momçilo Traykoviç'in katılım gösterdiği bir toplantı tertiplemiştir. Toplantıda Türkçe eğitimde var olan sonunlar endeksinde; öğretmen kadro eksikliği, kitap sorunu, Türk öğrencilerin yüksek eğitime devam etmeleri için devlet üniversitelerinde yüzde 5'lik kontenjan sağlanması, istihdam ve Türk göçü gibi temel konular ele alınmıştır. Konuk Traykoviç ise Türk toplumunun taleplerinin bir ihtiyaç olduğuna vurgu yaparken, bu konularda gerekli çalışmaların yapılacağı sözünü vermiştir.[355]

TDB'nin kuruluş amaçlarından bir diğer de Türkiye ile işbirliği konusu bulunmaktadır. Buradaki temel amaç; Yugoslavya ve Türkiye arasında iyi ilişkilerin kurulmasına ön ayak olmak ve Türk Toplumu ile Türkiye arasındaki işbirliğini da kuvvetlendirmek bulunmaktadır. Sözü edilen işbirliğindeki temel kasıt, kültür, eğitim ve öğrenim alanlarında işbirliğinin artırılması ekseninde Türk öğrencilerinin Türkiye'de tahsil görmeleri, Türkiye'den yüksek eğitim kadrolarının ülkeye gönderilmesi, Türk öğretmenlerinin eğitim seminerlerine katılımı, Yugoslavya'daki

---

[354] Tan Gazetesi, 29 Eylül 1990, s.7.
[355] Şecaettin Koka, *Türklerin Göç Etmesi Çıkış Yolu Değildir*, Tan Gazetesi 29 Eylül 1990, s. 5.

eğitim ve öğretime uygun ders kitap ve araçlarının Türkiye'den temin edilmesi gibi başlıklar altında toplanmıştır.[356]

Türkiye'nin Sovyet Birliği dağılma sürecinde sağa sola dağılan gençlere yönelik başlatmış olduğu Büyük Öğrenci Projesinden de Kosovalı Türk öğrencilerin yararlanması talebi edilmiştir. Bu talep olumlu karşılanmış olup 1994 yılından itibaren Kosovalı Türk lise mezunlarının Türkiye Üniversitelerinde burslu okuma imkanları sağlanmıştır. Öğrenci seçimi konusunda da bir genelge ile TDB yetkili kılınmıştır.

Altay Suroy, Priştine Üniversitesi bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü dışında Türk öğrencilerinin eğitim görememesi üzerine Türk Demokratik Birliği'nin girişimiyle Türkiye Cumhuriyeti Üniversitelerinde Türk öğrencilerinin eğitim görme imkanlarının sağlandığına dikkat çekmektedir. Türkiye'de kalmaları ile ilgili bir önlemin de alındığına vurgu yapan Suroy, öğrenci gönderiminin cumhuriyet ve federal makamların onayıyla yapıldığına dikkat çekmektedir.[357]

TDB'nin en önemli başarılından birinin Türkiye'ye öğrenci gönderimi olduğuna dikkat çeken Gazeteci Fahri Mermer, "TDB'nin bu hususta büyük katkıları olmuştur. Yıllarca örgütlü bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığının sağladığı belli kontenjanlar sayesinde gençlerimiz ilk defa kendi anadillerinde yüksek öğrenim görme şansını yakaladılar. Böylece Kosova eğitim tarihinde yeni bir dönem başlamış oldu. Bu da toplumun ayakta kalması ve geleceği için TDB'nin belki de yürütmüş olduğu çalışmaların en iyi örneğidir" şeklinde yorumlamaktadır.[358]

Kosova'da Türkçe eğitimde ciddi bir kitap sorununa çözüm bulmak amacıyla parti yöneticileri, 1991 yılında Türkiye Milli Eğitim Bakanlığını var olan kitap sorunu konusunda bilgilendirerek, bu konuda destek talep edilmiştir. Talep doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 10.000 adet ders kitabı Kosova'ya gönderilerek, ilk, orta ve liseli öğrencilere dağıtılmıştır.[359]

---

[356] Ergun Kuzev, *Halkımız Kendi Temsilcilerinin Olmasını İstiyor*, Tan Gazetesi 27 Kasım 1990, s.6
[357] *Birlik gazetesinin 25 Haziran 1996 yılında Altay Suroy ile yaptığı röportaj.*
[358] Fahri Mermer, *Yaşam Görüntüleri – 14. Görüntü*, Yeni Dönem Gazetesi, 20 Temmuz 2000, Sayı 24, s.5
[359] Tunalıgil, a.g.e., s.16.

TDB Eğitim Komisyonu yayınlamış olduğu bir bildirisinde 1995-1996 eğitim yılında Türkiye Cumhuriyetinde burslu olarak 19 öğrencinin okuyacağını bildirilirken, listede Türk toplumunun yaşadığı her şehirden öğrencilerin var olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Bunun yanı sıra İmam Hatip lisesi için de beş kişilik kontenjanın Türkiye Cumhuriyeti tarafından da sağlandığı bilgisi paylaşılmıştır.[360]

Türkiye ziyaretinde bulunan TDB Genel Başkanı Cemali Krüezi başkanlığındaki heyet Meclis Başkanı Murat Karayalçın ile gerçekleştirdikleri görüşmelerinde ülkedeki iç savaştan dolayı 1998 eğitim yılı için yüksek öğretim kontenjanının 25'ten 50'ye çıkarılmasını talep etmiştirler.[361] Bu talep kısmi bir artış göstererek, 1998-1999 eğitim yılı için Kosova'daki Türk toplumuna 35 burslu bir kontenjan ayrılmıştır.[362]

Savaştan yeni çıkmış olan Kosova'da Türk toplumuna yönelik baskılar artmakla birlikte, özellikle genç nüfus zor bir süreçle karşı karşıya kalmıştır. Lise eğitimlerini yeni tamamlamış olan gençler, değişen rejimle birlikte yüksek eğitim konusunda da ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmışlardır. Yeniden oluşturulan Priştine Üniversitesinde, bölümlerin sadece Arnavutça açılması ve Türk gençlerinin çoğunun iyi Arnavutçayı iyi bilmemeleri tekrar Türkiye'de okuma zorunluluğunu ön plana çıkarmıştır. Her eğitim döneminde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti 2000 – 2001 eğitim ve öğretim yılı için Kosova Türklerine 25 kontenjan ayrıldığını, Belgrad Büyükelçiliği kanalıyla, süreci takip edecek olan TDB Partisi yöneticilerine tebliğ edilmiştir. Partide konuyla ilgili yapılan toplantıda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ayrılan 25 kontenjanın yetersiz olduğuna kanaat getirilerek, 120 mezun verecek olan Türk toplumuna yönelik sayının artırılması talep edilmiştir. Savaş sonrası yaşanan duruma ve Priştine Üniversitesinde Türk öğrencilerin kayıt yapma konusunda şansı olmadığından dolayı, Türkiye'de okumak için başvuracak olan bütün öğrencilerin kabul edilmesiyle ilgili resmi bir yazı Belgrad Büyükelçisi Ahmet Acet'e gönderilmiştir.[363]

---

[360] *TDB Eğitim Komisyonu Bildirisi*, Tan Gazetesi, 21 Ekim 1995, s.2.
[361] Şecaettin Koka, *Yakında Birleşme Sağlanmalıdır*, Tan Gazetesi, 16 Mayıs 1998, s.2.
[362] *TDB Partisi Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi*, Tan Gazetesi, 31 Ekim 1998, s.2.
[363] TDB Partisi Genel Başkanı Cemali Krüezi imzalı Türkiye Cumhuriyeti Belgrad Büyükleçisi Ahmet Acet'e yazılan resmi yazı, EK2.

2.2.4.6.5. Birliğin bölünmesi ve iki başlılık

Türk toplumunun parti kuruluşundan sonra üstesinden gelemediği en önemli konu uzun yıllardan beri var olan bölgesel çekememezlikler partinin de bölünmesine neden olmuştur. Partide var olan memnuniyetsizliklerin üzerine Priştine, Mitroviça şubeleri ayrılarak, yeni bir siyasi oluşum olduklarını duyurmuşturlar. Ergün Kuzev'in de ifade ettiği gibi Türk Toplumu ilk demokrasi sınavından sınıfta kalındığına dikkat çektiği gibi herkes demokrasi telinden çaldığını sanırken, aslında kimsenin demokrasiyi istemediğini açıkça göstermiş olduğunu savunmaktadır.[364]

Ülkede topluluk haklarının kullanımı konusunda ciddi sıkıntılar yaşanırken, Muhammed Ustaibo'nun da ifade ettiği gibi partinin bölünmesi bir yana faaliyet alanının da kısıtlı olması toplumsal hakların savunulmasının önüne en büyük engel olarak göstermektedir. Partinin genel itibariyle Ramazan ayında Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığıyla Prizren ve Mamuşa'ya Türk hocaları ile Türkiye'de okuyacak olan öğrenci listelerinin yapılması gibi dar bir çevrede sıkışmış olmasına parmak basarken, birlik ve beraberlik için var olan diğer sorunların çözümü için uykudan uyanma zamanın gelip taştığına vurgu yapmaktadır.[365] Ergün Kuzev ise büyük umutlarla kurulan ve Türk toplumunun geleceği olarak görülen TDB'nin bölünmüşlük resminin umutsuzluğu çağrıştırdığını, bu yüzden de toplumun sesinin çıkmadığı ve gereken mücadelenin verilemediğine vurgu yapmıştır.[366]

Raif Vırmiça toplumda var olan bölünmüşlük karşısında "umutlu olmanın" zorluğuna dikkat çektiği bir köşe yazısında, her şeye rağmen gelecek konusunda umut sahibi olabilirken, toplumsal bölünme karşısında ise bu umudun her geçen gün yitirildiğine dikkat çekmiştir. Toplumsal büyük beklentilere rağmen kimi kişiler tarafından sahnelenen ayrılık oyununun sürmesini ve her geçen gün daha da derinleştirilmesini eleştirirken, kişisel çıkar ve maddi beklentilerin yerini toplumsal çıkarın doldurması gerekliliği üzerinde durmuştur. Türk toplumunun akılı olduğundan kimi iyi kimin de kötü olduğunu kavrayacağından duyduğu güveni de dile getirirken, bu konunun çözüme kavuşturulması ve toplumun birleşmesi için

---

[364] Ergün Kuzev, *Karanlık ve Aydınlık İkilemi*, Tan Gazetesi, 28 Ocak 1995, s.1.
[365] Muhammed Ustaibo, *Ayma Zamanı Geçti Geçecek*, Tan Gazetesi, 14 Ocak 1995, s.2.
[366] Ergün Kuzev, *Türkler Unutuldu mu?*, Tan Gazetesi, 21 Ocak 1995, s.1.

herkesi sürece dahil olmaya davet etmiştir.[367] Birlik ve beraberliğin sağlanması için aydınlara büyük görev ve sorumluluk düştüğünü savunan Muhammed Ustaibo, Doğru Yol – Gerçek Derneklerini kuran o ruhun bu süreçte de rol alarak, partinin birleşmesinde boy göstermesinin gerekliliğine işaret etmektedir.[368]

Bu çağrılardan sonra Priştine Şubesi, Priştineli aydınlarla bir araya gelerek, partide ve aydınlar arasında var olan bölünmeyi masaya yatırmıştır. Toplantı "ya beraberlik" "ya beraberlik" sloganı altında yapılarak, tartışmalar sonucunda "biz, bize mecburuz" yönüne bir fikir birliğine varılarak, birlik ve beraberliğin gerekliliğinin altı çizilmiştir.[369] Bütün çağırı ve girişimlere rağmen toplumun bölünmüşlüğünün devam etmesine ciddi bir eleştiri getiren Tan Gazetesi Müdürü Raif Vırmiça, bölünmenin Türk düşmanlarının bir oyunu olduğunu ve bunun devam ettirilmesinin onların ekmeğine yağ sürmekle eşdeğer olduğuna dikkat çektiği gibi düşmanların amacının ülkede Türk varlığının silinmesi olarak özetlemiştir.[370] Toplumun bu süreçte Mevlana'nın herkese karşı yüreğini açtığı gibi bir tavır takınılması gerekliliğine işaret eden Nevzat Hüdaverdi, bizi bölüştüren nedir? Bizim neyimiz var da bölüşemiyoruz? Sorularını da sorarak, bölüşme nedeninin olmadığına bu yüzden de birlik ve berberliğin kaçınılmaz olduğuna dikkat çekmiştir.[371]

Birlik adımlarının atılmasının beklendiği bir dönemde Erhan Köroğlu'nun geçici başkanlığını yürüttüğü TDB, 18 Haziran 1995 tarihinde seçim gündemli meclis toplantısı gerçekleştirerek, süreci farklı bir boyuta taşımıştır. Prizren delegelerinin katılmadığı toplantıda hazır bulunan Mamuşa delegeleri de seçimli toplantının yapılmasına karşı gelerek, toplantıyı terk etmiştirler. Buna karşın Priştine, Gilan, Mitroviça ve Vuçırın şube temsilcilerinin toplantının devam etmesi yönünde karar almasından sonra yapılan seçim sonuçlarına göre Ergin Köroğlu başkanlığını sürdürürken, Başkan Yardımcılığına Orhan Sait ve Sekreterlik görevine de Muharem Süleyman seçilmiştir. Toplantıda, TDB Prizren Şubesinin birlik çatısı altına girmeyi dışlamasının devam etmesi durumunda şubenin fesih edilmesine ve yerine yeni bir

[367] Raif Vırmiça, *Umutlu olmak...*, Tan Gazetesi, 8 Şubat 1997, s.1.
[368] Muhammed Ustaibo, *Aydın Olmak ne demek?*, Tan Gazetesi, 11 Şubat 1995, s.2.
[369] *Biz, Bize Mecburuz*, Tan Gazetesi, 22 Nisan 1995, s. 1.
[370] Raif Vırmiça, *Hoşgörü Yılı...!*, Tan Gazetesi, 28 Nisan 1995, s. 1.
[371] Nevzat Hüdaverdi, *Neyimiz var bölüşecek?*, Tan Gazetesi, 28 Nisan 1995, s. 4.

şubenin kurulması kararı alınmıştır. Bunun yanı sıra Prizren ile var olan sorunların aşılmasına kadarki süreçte parti merkezinin Priştine'ye taşınmasına ve yeni yönetimin şubelerde var olan sorunları çözmede aktif rol alması da karara bağlanmıştır.[372] Mamuşa Şubesi de yayınlamış olduğu bir bildirisinde, partinin birleştirilmesi yönünde bir tutum takınıldığını ve bu çerçevede seçim toplantısının ertelenmesini gündeme getirmesine rağmen bunun kabul görmesi üzerine de toplantının terk edildiğine yer verilmiştir. Yeni yönetim seçim sürecinin çoğunluk olmadan ve taraflı olarak yapılmasından dolayı Mamuşa Şubesi tarafından kabul edilmeyeceği de bildirilmiştir.[373]

Bu harekete Prizren Şubesi de uyarak, Mamuşa, Prizren ve Gilan meclis üyelerinin katılımıyla meclis toplantısı düzenleyerek, yeni yönetimini seçerek, resmen parti de bölünmüştür. Meclis toplantısında yapılan oylama sonucuna göre Genel Başkanlığa Müvvedet Bako seçilirken, Başkan yardımcılıklarına Cemali Krüezi ile Celal Mustafa, Genel Sekreterliği ise Fevzi Karamuço'nun sürdürmesi yönünde karar kılınmıştır. Toplantıda TDB'nin 21 Kasım 1990 yılında kaydı yapılan ve merkezi Prizren'de olan tek Türk toplumunun partisi olduğu hatırlatılarak, bunun dışındaki aynı adla varlığını sürdürmeye çalışan kimi gruplar ise Türk toplumunu sadece parçalamaya neden olabileceğini bu yüzden de partinin tüzük ve program çerçevesinde çalışması yönünde karar alınmıştır.[374]

Bu iki paralel meclis toplantısı, partide şubeler arasında var olan bölünmeye resmiyet kazandırarak, toplum bu gelişmelerden sonra daha derin bir parçalanmaya itilmiştir. Her iki kesim de toplumun temsilcisi olduğu söylemini ön planda tutarak, birbirlerine karşı suçlayıcı bildiriler yayınlamaktan çekinmeyerek, toplumun var olan beklentileri ters köşeye yatırılmıştır. Bu gelişme toplumsal tepkileri de beraberinde getirerek, bölünmeye taraf olanların cesareti sorgulanarak, kişisel inat ve bölgecilik politikasının toplumu bir uçuruma doğru yuvarladığı kanısına varılmıştır. Gazeteci Şerafettin Ömer bu gelişmeleri sert bir dille eleştirirken, toplumda bu kadar çok

---

[372] *Yeni Bir Başlangıç?*, Tan Gazetesi, 24 Haziran 1995, s. 6.
[373] *Mamuşa Şubesi Basın Bildirisi*, Tan Gazetesi, 24 Haziran 1995, s. 6.
[374] *TDB Türk Halkına Önemli Hizmetler Getirdi,* Tan Gazetesi, 1 Temmuz 1995, s. 2.

koltuk sevdalısı olduğuna duyduğu şaşkınlığını dile getirdiği gibi siyasileri de acemilikle suçlamaktadır.[375]

Bu süreçte Kosova ziyaretinde bulunan Türkiye Cumhuriyeti Belgrad Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Ali Engin Oba, toplumun bölünmüşlüğünden duyduğu üzüntüyü dile getirerek, "Bölünmüşlük zayıflık tohumunu taşır ve hiçbir etkinlik yaratmaz. Bütünlük ise faydalı sonuçlar doğurur. Bir lider etrafında toplanmak, bir kişinin liderliğinde hareket etmek veya buradaki bazı coğrafi bölünmeleri bir yana bırakarak birleşmenin gerekliliği kanısındayım. Bu yönde bir çalışmanın yapılması gerektiği izlenimimi edinmekle birlikte herkesi bu konuda çalışmaya davet ediyorum" diyerek, Türkiye'nin de bölünmüşlükten memnun olmadığını açıklamıştır.[376]

Toplumsal beklentileri göz önünde bulunduran Tan Gazetesi iki tarafın başkanlarıyla birer söyleşi yaparak, birleşmeye bakış açılarını yansıtmaya çalışmıştır. TDB Genel Başkanı Erhan Köroğlu, bölünmenin nedeninin parti başkanının 7 Haziran 1992 tarihinde Priştine'de ve 26 Eylül 1992'de Mamuşa'da yapılan olağanüstü meclis toplantılarında alınan kararları kabul etmemesinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Adı geçen toplantılarda başkanın anti demokratik davranış, politik fiyasko ve maddi araçları kötüye kullandığından görevden alındığını, bu kararın Prizren Şubesi tarafından kabul edilmeyerek, bu şubenin yeni bir parti hüviyetine kavuşturulduğunu ileri sürmüştür. Bu gelişmeden sonra da Prizren dışında bütün şubelerin katılımıyla parti tüzüğü çerçevesinde yeni bir yönetim seçildiğini dile getiren Köroğlu, Türk toplumunun gerçek temsilcisinin kendisinin başkanı olduğu Türk Demokratik Birliği olduğunu savunmuştur. Partinin birleşmesi için kendilerinin olaya sıcak baktığını da sözlerine eklerken, Prizrenlileri bu konuda yapıcı olmaya davet etmiştir.[377]

Türk Demokratik Birliği Partisi Genel Başkanı Cemali Krüezi ise vermiş olduğu söyleşisinde, partinin bölünmesinin nedenleri arasında uzun zaman siyasetle uğraşan aydınların geleceklerini partide görememeleri üzerine Arnavut ve Sırp

---

[375] Şerafettin Ömer, *Umutla Gelenler*, Tan Gazetesi, 29 Aralık 1995, s.2.
[376] *Amacımız Burada Rahat ve Huzurlu Yaşamanızdır*, Tan Gazetesi, 7 Temmuz 1995, s. 2.
[377] *Birleşme Sürecini Başlatabiliriz*, Tan Gazetesi, 8 Şubat 1997, s. 6

partilerine yanaşarak, çıkarlarına uymadığı için bizleri kötüleyen, olayları farklı bir yöne çekmeye çalıştıklarına dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra Priştine Şubesinin başını çektiği diğer bir kesim de 6 Haziran tarihinde sadece birkaç kişinin katılım gösterdiği sözde meclis toplantısını düzenleyerek, Genel Başkanı görevden alındığını bildirerek, partiyi bölmekle suçlamıştır. Bu karardan sonra da ilgili kişiler kendilerini haklı göstermek adına gerçek olmayan demeçler vererek, yaptıklarını savunmaya çalıştıklarını ileri süren Krüezi, 25 Haziran 1995 tarihinde Priştine ve Mitroviça dışında bütün diğer şubelerin katılımıyla yeni bir sayfa açılarak, merkezi Prizren'de olan TDB Partisi yeniden eski gücüne kavuştuğunu açıklamıştır. Birleşme konusunda kapılarının herkese açık olduğunu dile getirdiği gibi bu konuda gerekirse kendisinin Priştineli arkadaşları ziyaret edeceğini savunmuştur.[378]

Cemali Krüzei başkanlığında bir heyet Şubat 1998'de Tan Gazetesini ziyaret ederek, Türkçe yayının sürdürülmesi konusunda verilen desteği dile getirmiştir. Görüşmede partinin bölünmüşlüğünün getirdiği olumsuzlukların da masaya yatırıldığı toplantıda, toplumsal birlik ve bütünlük adına şahsi çıkarın unutularak, toplumsal çıkarlara ağırlık verilmesi ve partinin tek vücut olması gerekliliği üzerinde durulmuştur.[379]

Doğru Yol Derneğinin organizasyonunda parti ve dernek temsilcilerinin katılımıyla, bir istişare toplantısı yapılarak, Türk toplumunun bu sorunlu süreçteki durumu ve atılması gereken adımlar masaya yatırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Belgrad Büyükelçiliği Müsteşarı Hakan Olcay'ın da katılım gösterdiği toplantıda, dernek temsilcileri var olan sorunları hakkında bilgi verirken, Türk diplomat ise toplumsal birlik çerçevesinde TDB'nin birleştirilmesi için gerekli olan çalışmaların yapılması gerekliliğine parmak basmıştır.[380] Prizren ziyareti çerçevesinde parti ve dernek temsilcileriyle bir araya gelen Belgrad Büyükelçisi Alev Kılıç da geçilen önemli süreci göz önünde bulundurarak, partinin birleşmesinin taşıdığı önem üzerinde durmuştur.[381]

---

[378] *Amacımız Varlığımızı Yaşatmaktır*, Tan Gazetesi, 8 Şubat 1997, s. 7
[379] *Varlığımızı Koruyalım*, Tan Gazetesi, 21 Şubat 1998, s.2.
[380] Şecaettin Koka, *Yakında Birleşme Sağlanmalıdır*, Tan Gazetesi, 16 Mayıs 1998, s.2.
[381] Şecaettin Koka, *Türkiye Kosova'daki Durumla Yakından İlgilenmekte*, Tan Gazetesi, 18 Temmuz 1998, s.2.

Partinin bölünmesinden sonra Türk toplumu, Prizren'de özellikle yeni derneklerin kurulma süreci içine girmiştirler. Partide var olan bölünmenin bir birleşmeye taşınması adına aydınların sorumluluk alması beklentisinin artığı bir dönemde, aydınlar bunun yerine yeni dernekleri kurmayı yeğlemiştirler. Bu çerçevede Öğretmenler Derneği, Esnaf Zanaatçılar Derneği, Rumeli Sanatçılar Derneği ve Türk Yazarlar Derneği kurularak, parti dışında farklı yeni kulvarlar geliştirilmiştir.

2.2.4.6.6. Prizren'de yeni bölünme ve iki şube

Ülke genelinde var olan bölünme furyasına 1998'de Prizren de uyarak, TDB Partisi Genel Merkez tarafından görevinden alınan Prizren Şube başkanı Sadık Tanyol, bu kararı kabul etmeyerek TDB Prizren Şubesinin paralel bir şubesi olarak etkinliklerini sürdürmüştür. Bu süreçte partinin çizgisinden farklı bir politika izleme eğilimi içine giren şube, özellikle Kosova sorununa yönelik Sırp yanlısı bir politika izlediği gözlenmiştir. Buna örnek olarak 5 Eylül 1998 tarihinde Tan Gazetesinde kendi imzasıyla yayınladığı bildirisinde, Kosova'yı "Kosova ve Metohiya" olarak adlandırdığı gibi UÇK tarafından yapıldığı ve 22 Sırp vatandaşının öldürüldüğü öne sürülen Kleçka olayını kınarken, olayı terör olarak nitelendirilmiştir.[382]

Bu açıklamadan buna benzer bir dizi açıklama da yapılarak, ülke içinde yaşanan çatışma durumunda Sırp yanlısı bir tutum takınıldığı gözlerden kaçmamıştır. Bu da savaştan sonra Türk toplumuna atılan Sırp yanlısı etiketinin temelini oluşturmaktadır.

2.2.4.7. İç mücadele ve Kosova sorunu

1998 yıllarına gelindiğinde Kosova'da ciddi bir şekilde Arnavut – Sırp çatışması alevlenerek, ülke bir iç savaşla karşı karşıya kalmıştır. Bu süreçte Kosova Türk Toplumu şiddeti kınarken, sorunun barışçıl yollardan çözüme kavuşturulması gerekliliğini savunmuştur. 1998 yılında Arnavut ve Sırp tarafları arasında Priştine'de

[382] *TDB Prizren Şubesi Bildirisi*, Tan Gazetesi, 5 Eylül 1998, s. 2

başlatılan görüşmelere Kosova Türk Toplumun temsilen TDB de davet edilmiştir. Arnavutlar görüşmelere katılma davetini geri çevirmesi üzerine TDB'de görüşmelere katılmayarak, bu konuda tutumunu açıkça dile getirmiştir. Parti tarafından yayınlanan bildiri ile TDB'nin taraflar arasından yapılacak karşılıklı görüşmelerden yana olduğunu ve Kosova sorunun barışçıl yollardan çözüme kavuşturulması gerekliliği vurgulanmıştır. Arnavutların katılım göstermediği bir görüşme sürecinin eksik olduğunun da altının çizildiği bildiride, Türk Toplumunun da katılım göstermesinin bir anlam taşımadığı vurgusu yapılmıştır.[383]

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı İsmail Cem 8 Mart 1998 tarihinde gerçekleştirdiği Belgrad ziyaretiyle ilgili havalimanında yaptığı basın toplantısında, Türkiye'nin Kosova sorununun çözümünün Yugoslavya sınırları içinde çözülmesini desteklediğini, bölgede yaşanan çatışmaların bir an önce sonlandırması ve tarafların bir araya gelmesinin önemi üzerinde durmuştur. İbrahim Rugova ve Slobodan Miloşeviç arasında eğitimle ilgili anlaşmanın yürürlüğe sokulmasını barış için önemli bir adım olarak da nitelendiren Cem, bunun barışın tesisi için önemli bir şans olabileceğini tekrarlamıştır.[384] İsmail Cem ise Priştine Radyosuna da bir demeç vererek, Türkiye'nin Türk toplumu ile ilgili tutumunu yansıtmıştır. Türkiye açısından ülkede yaşayan Türk nüfusunun önemli bir yer teşkil ettiğini ifade ederek, görüşmede Türk toplumunun varlığının da görüşüldüğünü dile getirmiştir. Türk toplumunu Türkiye'nin tarihi, varlığı ve geçmişi olarak da nitelendiren Cem, ilişkilerin artarak sürmesini dileklerini dile getirmiştir.[385]

İsmail Cem'in Belgrad ziyaretindeki söylemi, Türkiye'de tepki çekmekle birlikte konu Türkiye Büyük Millet Meclisine taşınmıştır. Cem'in "Kosova sorununun Yugoslavya sınırları içinde çözülmesi gerektiği" yönündeki açıklamalarına karşın CHP ve Fazilet Partisi Milletvekilleri tepki göstererek, "Türkiye'nin Kosova Arnavutlarının bağımsızlık çabalarının açık olarak desteklenmesiyle, NATO'da en önemli konumlardan birine sahip olan Türkiye'nin bu bölgeye müdahaleye hazırlamasını" talep etmiştirler. Taleplerden sonra hükümet adına söz alan İsmail Cem, Türkiye Hükümeti olarak olayla yanından ilgilendiğine

[383] *TDB Basın bildirisi*, Tan Gazetesinin 14 Mart 1998 , s.2.
[384] *Türkiye Barıştan Yana*, Tan Gazetesi, 14 Mart 1998, s.1.
[385] *İsmail Cem: Türkiye, Diyalog ve Barıştan Yana*, Tan Gazetesi, 14 Mart 1998, s.3.

ve bu çerçevede de bir ziyaret yaptığına dikkat çekerken, bağımsızlıkla ilgili destek beklentilerine, Türkiye'nin sınırların değişmezlik ilkesi çerçevesinde imzalamış olduğu uluslararası anlaşmalardan dolayı karşılık verilemeyeceğini dile getirmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin de içinde bulunduğu Balkan ülkelerinin Kosova sorununun Yugoslavya sınırları içinde çözülmesi konusunda da bir deklarasyonun bulunduğunu savunan Cem, "Bizler sorunun, ilk safhada 1996 yılında tarafların eğitim konusunda imzaladığı anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle aşılabileceği ümidini taşıyoruz. Belgrad'dan da Arnavutlarla bir araya gelerek, sorunların çözüme kavuşturulması beklentimizi açıkça dile getirdik. Tarafların dışında Kosova'da 12-13 bin kadar Türk de yaşamaktadır. Fakat bunların gerçek sayısının 40 bin civarlarında olduğunu biliyorum. Bu yüzden de bölgede yaşayan herkesin güven içinde yaşaması için gerekli olan her adım atılacaktır" diyerek, beklentilere cevap vermiştir.[386]

10 Mart 1998 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Belgrat Büyükelçiliği Müsteşarı Hakan Olcay TDB'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Görüşmede, bölgede meydana gelen olayların yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in Belgrad ziyareti çerçevesinde yaptığı temaslar ele alınmıştır. Olcay, Türkiye Cumhuriyetinin Kosova sorununun barışçıl yoldan çözülmesini arzuladığını, Türk halkının da bölgede önemli bir unsur olduğunun görüşmelerde dile getirildiği bilgisini paylaşmıştır. Türkiye'nin meydana gelen olayları yakından takip ettiğinin dile getirildiği görüşmede bölgede yer alacak olan heyette de gözlemci olarak yer almaya devam edileceği vurgulanmıştır. Görüşmede Türk yetkililer, TDB'nin takındığı tavır ve izlediği politikaların isabetli olduğu, Türk halkının sağduyulu, müsterih olması gerektiği ve göçe gerek olmadığı dile getirilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin her zaman Kosova Türk Toplumunun yanında olmaya devam edeceği vurgusu yapılmıştır.[387] Buna benzer tepkiler de Arnavutlardan yükselmeye başladığı bir dönemde DSP Lideri Bülent Ecevit, Kosova kökenli milletvekili Ahmet Priştina'yı Arnavut liderleri ile görüşerek, onların beklentilerine cevap bulmak amacıyla Kosova'ya göndermiştir. Arnavut liderlerinin yanı sıra TAN Gazetesinde her iki TDB temsilcileriyle de bir araya gelen Priştina, Türk toplumunun soruna

[386] Kenan Kurteş, *Türkiye Tedirgin*, Tan Gazetesi, Tan Gazetesi, 14 Mart 1998, s.3.
[387] *TDB Basın bildirisi,* Tan Gazetesi, 21 Mart 1998.

bakış açısını dinlemiştir. Toplantıda yer alan Türk toplumu temsilcileri, ülke içinde var olan sorunların Türk toplumunu da yakından etkilediğini ve sorunun diyalog yoluyla çözümünün desteklediğini bildirilmiştirler. Konuk milletvekili ise Türkiye'nin Türk toplumuyla ilgili gelişmeleri yakından takip ettiğini dile getirirken, partinin bölünmesinin önemli bir soruna tekabül ettiğini ve birleşme konusunda her iki kesimden birleşme yönünden adım atılması sözünü almıştır.[388]

Türkiye Cumhuriyeti Belgrad Büyükelçisi Alev Kılıç da Priştine'ye bir ziyaret gerçekleştirerek, Arnavut temsilcileri İbrahim Rugova, Adem Demaçi ile görüşmelerde bulunarak Kosova'daki güncel gelişmeleri ele alınmışlardır.[389] Görüşmelerden sonra açıklama yapılmazken, Büyükelçi gerçekleştirdiği TAN Gazetesinde gerçekleştirdiği görüşmelere açıklık getirmiştir. Bugüne kadar her iki tarafla gerçekleştirdiği görüşmelerde Türkiye olarak, sorunun barışçıl yollarla çözülmesi yönündeki tutumunu tekrarladığını ifade ederken, akan kanın bir an önce durdurulması beklentisinin dile getirildiğini açıklamıştır. Türkiye'nin bölgede kalıcı barışı hedeflediğini ve bu çerçevede her tür çabayı destekleyeceğini açıklayan büyükelçi, her iki taraftan da Türk toplumunun tutum ve davranışlarından memnun olduklarını ifade ettiği gibi Türk toplumunun bu süreçte katalizör rolü oynamasının önemi üzerinde durmuştur.[390]

Miloşeviç ülkede Arnavutlara yönelik uyguladığı baskı ve hukuk dışı muamelelerinin uluslararası toplum tarafından tepki görmeye başlamasından sonra Türk Toplumunu kendi yanında gösterme konusunda TDB'ye yönelik bir baskı politikası uygulamaya başlamıştır. Partiden Arnavutları kınayan ve rejimin desteklendiği yönünde açıklama yapması istenmesine rağmen parti yetkilileri buna göğüs gererek, Sırpların istemlerine cevap vermemiştir. Bunu takiben de parti üst düzey yetkilileri sürekli göz altına alınarak, sorgulanmıştır.[391] Buna karşın parti temsilcileri gerek uluslararası toplum gerekse de Türk yetkililer ile bir araya gelerek süreçle ilgili fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Bu görüşmeler çerçevesinde ABD ve Avrupa temsilcileri, Türkiye Cumhuriyeti Üsküp Büyükelçisi Mehmet Başer ve

[388] *Türkiye Barış ve Diyalogdan Yana*, Tan Gazetesi, 21 Mart 1998, s.2.
[389] *Yoğun Temaslar*, Tan Gazetesi, 11 Temmuz 1998, s.1.
[390] *Türkler Sahipsiz Değildir*, Tan Gazetesi, 18 Temmuz 1998, s.1
[391] *Cemali Krüezi ile bireysel görüşme*, 12 Mart 2016, Prizren – Kosova Cumhuriyeti.

Belgrat Büyükelçisi Ergin Oba partiyi ziyaret ederek, Türk Toplumun yanında olunduğu vurgusu yapılmıştır. Yetkililer, süreç içinde partinin taraf tutmaması ve sorunun barışçıl yollardan çözüme kavuşturulması için çaba sarf etmesi talep edilmiştir.[392]

Ergin Köroğlu'nun başkanlığını yaptığı diğer TDB ise Mart 1998 tarihli basın bildirisinde ülkede yaşanan sorunların diyalog yoluyla çözülmesi gerekliliğine işaret edilerek, her tür terör ve şiddet eylemini kınarken, bütün toplumların katılımıyla sürecin çözüme kavuşturulmasının önemine vurgu yapılmıştır. Türk toplumunun bu süreçten dışlanmaması gerekliliğine de işaret edilen bildiride, bunun dikkate alınmamasının Türklerin çareyi göç etmekte bulduklarına dikkat çekilmiştir.[393]

Uluslararası toplumun diyalog yönündeki çağırılarından sonra Sırbistan Yönetimi, hükümet ve parlamentodan oluşan bir heyet kurarak, ülkede yaşayan topluluk temsilcileriyle bir araya gelmek amacıyla Priştine'ye gönderilmiştir. Başbakan yardımcısı Ratko Markoviç başkanlığındaki heyet, Arnavutların katılmadığı beş gün süren toplantılarda Türk[394], Müslüman, Rom ve Mısırlı temsilciler katılarak, insan hakları ve topluluk hakları üzerinde tartışmalar yürütülmüştür. Markoviç, Kosova'nın azınlıkların yaşadığı çok etnikli bir yapı olduğuna işaret ettiği konuşmasında, azınlık toplulukları arasında küçük – büyük ayrımının yapılamayacağına dikkat çektiği gibi bu diyalog sürecine Arnavutların da katılmasının gerekliliğine işaret etmiştir. Türk temsilci Zeynelabidin Kureyş ise Türk toplumunun var olan haklarından bahsederken, Prizren'de Öğretmen Fakültesinde Türk sınıfın açılmasının dışında toplumsal bir beklentinin bulunmadığını ileri sürmüştür.[395]

Kosova'da iç savaşın tetikleyici olayları olarak görülen Dreniça olayları sürecinde Kosova Türkleri, ülkede var olan sorunlara destek bulmak amacıyla Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştirler. Cemali Krüezi başkanlığındaki TDB heyeti, Türkiye Büyük Millet Meclisi Dış ilişkiler Başkanı Murat Karayalçın

[392] Fevzi Karamuço, TDB Genel Sekreteri ile bireysel görüşme, 5 Mayıs 2017, Prizren.
[393] *TDB Merkez Yönetim Kurulu Başkanı Erhan Köroğlu imzalı basın bildirisi*, Tan Gazetesi, 7 Mart 1998, s.2.
[394] Türk toplumunu temsilen Hasan Mercan, Muhammed Ustaibo, İlhami Kamil, Zeynelabidin Kureyş ve Elma Aksoy katılmıştır.
[395] *Tüm azınlıklar eşittir,* Tan Gazetesi, 21 Mart 1998, s.1

başkanlığındaki heyetle Kosova'daki son gelişmeler ve Kosova Türklerinin yaşadıkları ve gelecekte yaşayabilecekleri sorunlar üzerinde durulmuştur. [396] Heyetin Ankara'dan dönüşünden sonra yapılan partinin Prizren, Mamuşa, Gilan, Dobırçan ve Vuçıtırn üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilen Merkez Yönetim Kurulu toplantısında, bölgedeki son gelişmeler değerlendirilerek, konuyla ilgili yapılacak olan görüşmelere Türk halkını ilgilendiren konularla ilgili bir platformun hazırlanması kararı alınarak, bir komisyon kurulmuştur.[397]

2.2.4.7.1. Birliğin Kosova sorununa çözüm önerileri

Kosova sorunun çözümüne yönelik uluslararası çalışmaların yapıldığı dönemde TDB de parti içinde görüşmelerle ilgili bir dizi toplantı yapmıştır. Toplantılar neticesinde, sorunun çözümüne yönelik yapılacak olan görüşmelere Sırp, Arnavut ve diğer resmi temsilcilerle birlikte TDB'nin kendi temsilcileriyle katılma kararı alınmıştır. Bunun yanı sıra görüşmelerde savunulacak olan bir platform hazırlamıştır. Platforma göre;

- Devletin en yüksek akitlerinde diğer topluluklarla birlikte Türk Toplumunun da temsil edilme hakkına sahip olması,
- Türk Halkının yaşadığı yerlerde Türk Dili ve Yazısının eşit haklı kullanılması,
- Yasa ve temsilciliklerde var olan sayının 1/20 Türk halkı tarafından temsil hakkına sahip olması,
- En yüksek yasal, yürütme ve adalet organlarında Türklerin de temsil edilmesi;
- Diplomasi ve konsolosluklarda Türk kadrolarına da yer verilmesi;
- Ekonomi, kültür ve eğitim alanında ilişkilerin ana ülke ile geliştirilmesinin sağlanması;
- Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve fakültelerde eğitimin Türkçe dilinde gerçekleştirilmesi;

---

[396] Tunalıgil, a.g.e., s.22.
[397] *TDBP Başkanı Cemali Krüezi imzalı basın bildirisi*, Tan Gazetesi, 30 Nisan 1998, s.2.

- Okul kitapları, lektür, okul araç ve gereçlerinin Türk Dilinde basılmasını, yardımcı okul araç ve gereçlerinin Türkiye'den temin edilmesi.[398]

Partinin 25 Ekim 1998 tarihli Merkez Yönetim Kurulu toplantısından sonra yayınlanan bildiride, partinin sorunun diyalog ve barışçıl yollarla çözümü tekrarlanırken, platform esasınca yapılacak olan görüşmelere katılacak olan heyet üyeleri de belirlendiği bildirilmesine rağmen isimler açıklanmamıştır.[399]

2.2.4.8. Rambouilet görüşmeleri ve Türk Toplumu

Sırplar TDB'den beklediği desteği görememesi üzerine Fransa'da Kosova sorununa çözüm için Arnavut ve Sırp temsilcilerinin gerçekleştirdiği Rambouilet görüşmelerine Türk toplumunu temsilen Zeynel Abidin Kureyş'i dahil ederek, uluslararası topluma Türklerin de bu süreçte Sırpları desteklediği tezi empoze edilmeye çalışılmıştır. Dönemin Genel Başkanı Cemali Krüezi bu konuda partinin tutumunu ve gelişmeleri şu şekilde açıklamaktadır: *Parti ve toplum olarak Kosova sorununa dahil olmak için her zaman hazır ve istekliydik. Hatta Rambouilet görüşmeleri başladığında biz kendi programımızla ve heyetimizle uluslararası platforma hazır olduğumuzu uluslararası topluma ilettik. Fakat Rambouilet görüşmeleri başladığında uluslararası toplum tarafından partimiz sürece dahil edilmemiştir. Sırp tarafı da Türkler adına partimizin üyesi olmayan kişileri davet ederek, Türk Toplumunun Sırp tezlerini savunduğu izlenimi verilmeye çalışılmıştır"* şeklinde açıklık getirmektedir.[400] Raif Kırkul ise Türk Toplumunu temsilen Rambuillet Anlaşmasına katılan Zeynel Abidin Kureyşi, Miloşeviç rejiminin yükselen değeri olarak görürken, rejime sadık olmasının ödülü olarak da uluslararası anlaşmaya bir turist olarak katılmak olarak yorumlamaktadır.[401]

Konunun açıklığa kavuşturulması ve düzeltilmesi adına uluslar arası kuruluşları özellikle NATO Genel Sekreterine, AGİT Temsilcisine, Temas Gurubu

---

[398] Tunalıgil, a.g.e., s.29-31.
[399] *TDB Partisi Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi*, Tan Gazetesi, 31 Ekim 1998, s.2.
[400] Tunalıgil, a.g.e., s.28.
[401] Raif Kırkul, *Kosova Türklerini Kim Temsil Ed(ecek)iyor(du)*, Yeni Dönem Gazetesi, 15 Aralık 1999, Sayı 3, s.4

Üye Ülkelerinin Büyükelçiliklerine (ABD; Rusya, İngiltere, Almanya, Fransa) birer özel mektup göndererek, Türk halkının süreçle ilgili düşüncelerini ve yaşadığı sıkıntılar dile getirilmiştir. Bunun yanı sıra Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisine de bir mektup gönderilerek, Türk Toplumunun Kosova sorunu konusuyla ilgili tutumu ve Türk toplumunun var olan sorunlarının dikkat çekildiği mektupta, "Herkesin bilmesi gerekir ki, Türk ulusal azınlığı Kosova'da yıllarca tüm haklarla birlikte huzur ve barış içinde yaşamaktadır. Kosova sorunu bizim de sorunumuzdur. Bu sorunun çözümüyle ilgili görüşmelere bizim de katılmamız, yapıcı ve olumlu katkılarımızla çözüme kavuşacağını ve kalıcı bir barışın sağlanacağını inanıyoruz" denilmektedir.[402]

11 Şubat 1999 tarihinde Prizren'de Türk diplomat Hakan Olcay önderliğinde TDB yetkileri ve dernek temsilcilerinin katılımıyla Kosova'daki güncel olaylar, Türk halkının güncel sorunları ve Türk halkının geleceği masaya yatırılmıştır. Toplantıda, Kosova sorununun barış yoluyla çözülmesi gerektiği, silahlı çatışmalar, baskı ve tehditlerin soruna çözüm getirmeyeceğine vurgu yapılmıştır. Rambouilet Görüşmelerinin desteklendiği görüşmede, TDB'nin seçmiş olduğu temsilcilerin değil de başkalarının temsil etmesi üzüntü verici olarak nitelenmiş ve görüşmelerde ulusal topluluklara yönelik barajların uygulanması görüşlerinin kabul edilmez olduğuna vurgu yapılmıştır.[403]

TDB Partisinin Türk Toplumunun hak ve çıkarlarının yanı sıra uluslararası toplantılardan dışlanması yönünde uluslararası topluma göndermiş olduğu şikayetle sonuç vererek, 12 Mart 1999 tarihinde Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin Siyasi İlişkiler Komisyonunun "Kosova'nın Geleceği" ile ilgili yapılan konferansa TDB Partisini temsilen Cemali Krüezi davet edilmiştir. Krüezi'nin Kosova Türk Toplumunun var olan sorunları üzerinde yapmış olduğu konuşma uluslararası düzeyde ilk defa Türk Toplumunun var olan haklarının dile getirilmesi açısından da ayrı bir önem taşımaktadır.[404]

---

[402] *TDB Partisinin 5 Şubat 1999 tarihli Avrupa Konseyi Parlamentosuna göndermiş olduğu resmi yazı,* EK3.
[403] *Tan gazetesinin 22 Şubat 1999 tarihli sayısında TDB basın bildirisi*.
[404] *TDB Partisi bildirisi*, Tan Gazetesi, 20 Mart 1999,

Barış görüşmelerinin sonuç vermemesi üzerine ülkede Sırp rejimi baskısı üst seviyeye çıkartılarak, iç savaş ile burun buruna bırakılmıştır. Ülkede etnik temizlikten kaçan mülteci akımına Kosovalı Türkler de katılarak, Türkiye'nin yolunu tutmuştur. Kosovalı Türklerin savaş sırasında da bir söz birliğinden uzak olduğuna dikkat çeken Mehmet Bütüç, "bazı dostlarımın hiç haber vermeden Türkiye'ye nasıl kaçtıklarını, bizler Kosova'da ölüm kalım savaşı verirken, onların Türkiye'nin TV kanallarında boy göstermeleri, doğru olmadıklarını bilmeden "Kosova'da evim yandı" söylemleri[405], Kosova Türk Toplumunun toplumsal bellekten çok kişisel bellek ağırlığında bir politika güttüğü açıkça gözlenebilmektedir.

2.2.4.9. Uluslararası Dönem ve Türk Demokratik Birliği

Uluslararası toplumun bütün çabalarına rağmen en son Paris ve Rambouilet'de tarafların bir araya getirilerek görüşmesi sağlanmış fakat Yugoslavya'nın anlaşmayı imzalamaması üzerine NATO, BM Güvenlik Konseyinin onayını almadan temelde ağır insan haklarını durdurmak amacıyla 78 gün süren hava harekatını başlatmıştır. Harekat iki buçuk ay sürdükten sonra Yugoslavya ve NATO arasında barış antlaşması imzalanmıştır. Anlaşmasının imzalanmasıyla Kosova hukuksal olmasa da filen Sırbistan'ın denetiminden alınarak Birleşmiş Milletlerin Kosova Misyonu UNMIK'e devredilmiştir. Kosova'da demokratik kurumların oluşturulması, barışın, güvenliğin ve insan haklarının korunması için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 10 Haziran 1999 tarihinde 1244 sayılı kararı onaylayarak, Kosova bazı kazanımlar sağlamayı başarmıştır. UNMIK'in denetimindeki bağımsız devletlere özgü bütün kurumlar, adım adım Kosova'ya kazandırılmıştır.

NATO'nun bölgeyi kontrol altına alma adımı Türkiye'nin tekrar bölgeye geri gelmesini de beraberinde getirmiştir. Savaş döneminde zor şartlar altında kalan Kosovalı Türkler, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bölgeye girmesiyle deyim yerindeyse Kosovalı Türkler yeniden doğmuştur. Mehmetçiğin Prizren, Dragaş ve Mamuşa'ya

---

[405] Mehmet Bütüç**,** *Kosova Özgürlüğünün 1. Yıldönümü*, Yeni Dönem Gazetesi, 15 Haziran 2000, Sayı19, s.3

yerleşmesi büyük sevinçlerle karşılanmış, Türk toplumu temsilcileri de kedilerini daha güvende hissetlerine neden olmuştur.

Uluslararası yönetim tarafından oluşturulan UNMIK Yönetimi 25 Temmuz 1999 yılında birinci kararı ile Kosova'da resmi dil statüsü Arnavutça, Sırpça ve İngilizceye tanımıştır. Bu karar ile 1974 yılından bu yana resmi dil olan Türkçe, resmiyetini kaybetmiştir. Başka bir deyişle, yeni dönemde Türk Toplumunun talepleri dikkat alınmakla birlikte Türklere yönelik bir dışlama politikası da güdülmeye başlanmıştır. Arnavutlara yakın yada Türkçe konuşan Arnavutlar bu süreçte merkeze alınarak, Türk Toplumu ile ilgili kararlar bu çevrelere bırakılmıştır. Türk Toplumunun da var olan sorunlarını bilmekten uzak olan bu kesimlerin de izlediği politikalar toplum tarafında tepkiyle karşılanmıştır.

Sayım ve yerel seçim sürecinin yaklaştığı dönemde Kosova Türk Toplumu, nüfus sayımları sürecinde Türkçe'nin yer alması, Kosova Radyo Televizyonu Türkçe yayınların yeniden başlatılması, BM Belediyelerde geçici yönetimlere TDB ve Türk Temsil Heyetinin önerdiği isimlerin göreve başlamaları, Türkçe Eğitim görülen okullarda en azından müdür yardımcılarının atanması, mahkeme ve savcılıklarda Türklerin de yer almaları için hep siyasi hem de toplumsal mücadele vererek, beklentilerine cevap bulmaya çalışılmıştır.[406] Fakat UNMIK Yönetimi faslında sorunların çözümü konusunda bir adım atılmamakla birlikte, Kosovalı Türkler yokmuş gibi bir politikanın güttüğü gözlerden kaçmamaktadır.

TDB yönetimi UNMIK tarafından Türk Toplumuna yönelik izlenen politikaların yanlışlığına ve Türk Toplumunun durumuna dikkat çekmek amacıyla, dönemin TDB Genel Başkanı Cemali Krüezi UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'e bir mektup göndermiştir. Mektupta, uluslararası toplum tarafından yapılan toplantılara Türk toplumunun meşru temsilcileri yerine hangi kriterlere göre başka temsilcilerin seçildiği sorgulanmaktadır. Türk Toplumunun Kosova'nın kurucu unsurlarından biri olduğuna vurgu yapılan mektupta, Türk Toplumunun istihdam,

[406] Altay Suroy Recepoğlu, *Boykot*, Yeni Dönem Gazetesi, 27 Nisan 2000, Sayı 12, s.5.

basın yayın ve diğer konularda eskiden var olan haklarının tekrardan geri getirilmesi talep edilmiştir.[407]

Kosova'nın geleceğiyle ilgili Priştine'de Siyasi Parti temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşen yuvarlak masa toplantısında TDB Partisi de temsil edilirken Parti Başkanı Cemali Krüezi, Türk Toplumunun süreçle ilgili tutumunu ortaya koymuştur. TDB'nin kuruluşundan bu yana dokuz yıllık zaman içerisinde Kosova sorunuyla yakından ilgilendiği, sorunun barışçıl yollarla çözüme kavuşturulması görüşünü savunduğu dile getirilirken, Kosova'nın geleceğinin demokrasinin temel ilkelerine ve burada yaşayan halkların diline, kültürüne, dinine, örf adetlerine saygı ve hoşgörünün gösterilmesine bağlı olduğuna vurgu yapılmıştır.[408]

21 – 22 Kasım 1999 tarihlerinde Strazbourg'da Avrupa Konseyi Parlamenterler meclisi toplantısında TDB davet edilmiş ve ilgili toplantıya parti başkanı Cemali Krüezi katılım göstermiştir. Kosova Türk toplumun tarihsel süreç içinde yaşadığı sorun ve çalışmaları hakkında bilgi verdiği konuşmasında, Türkçenin resmiyeti, Türkçe basın ve yayının durdurulması, kamu kurum ve kuruluşlarında Türklere fırsat eşitliğinin sağlanmaması, Türkçe eğitimin korunması ve teşvik edilmesi, kimlik kartı gibi temel kamusal belgelerin Türkçe verilmesi gibi konular üzerinde durulara, Avrupa Parlamentosundan bu konularda destek talep edilmiştir.

2.2.4.9.1. Savaştan sonra temsiliyet sorunu; partiler arası çekişme

Savaştan sonra oluşturulan yeni dönemde Kosovalı Türkler bir tarafta Türkçenin mücadelesi diğer taraftan da temsiliyet konusunda önemli bir mücadele verme durumunda kalmışlardır. TDB'nin özellikle belli çevrelerce sistematik bir planın parçası olarak açık hedef haline getirilmesi Kosova Türk toplumunun temsiliyet konusunda mücadelesinde önemli zafiyetlerin yaşanmasına neden olmuştur.

---

[407] Daha detaylı bilgi için, *TDB Genel Başkanı Cemali Krüezi'nin dönemin UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'e göndermiş olduğu mektuba bakabilirsiniz*, Ek5.
[408] Tunalıgil, a.g.e., s.44-45.

Bernard Kouchner'in UNMIK Yönetimini devralmasından sonra, geçici hükümet, geçici danışma kurulunu seçmiştir. Görevi devralma sürecinde Kouchner yaptığı bir konuşmasında, Kosova'nın çok uluslu, çok kültürlü ve çok dinli bir ülke olması yönünde mesai harcayacağını açıklamasına rağmen Kosova Türklerine yönelik attığı adımla sözüne sadık biri olmadığını açıkça gözler önüne sermiştir. Türk halkının güvenmediği, yetki vermediği Türk dernek ve kuruluşlarını lekelemeye çalışan birini danışma kuruluna getirmesi, Türk toplumunun büyük tepkisiyle karşılaşmıştır.[409] Kouchner bu tepkilere rağmen Türk Halk Partisi lideri Sezair Şaipi kararından dönmemiştir. Raif Kırkul, Türk toplumu ve derneklerinden destek alamamış birinin Türk toplumunun haklarını savunmayı bırakın, görev süresi boyunca Türkçe dahi konuşmamış biri olarak nitelendirmektedir.[410]

Kouchner, TDB'yi yeni dönemde ciddiye almadığı gibi Türk Toplumu için müdavimi olarak Türklerin hiçbir zaman desteğini alamamış olan Türk Halk Partisini alarak temsiliyet hakkını onlardan yana kullanmıştır. TDB'nin savaş öncesi ve sürecinde Sırp yanlısı tutumlardan uzak durmalarına rağmen karalama kampanyaları yapılarak süreç dışına itilmiştir. Bengi Muzbeg süreci şu şeklide açıklamaktadır; *Kosova Türklerinin 1990'da kurduğu Türk Demokratik Partisi özellikle 1999 yılına yaklaşılırken Sırp güçlerinin tehdit ve baskılarından sonra belli marjinal kişiler tarafından temsil edilmiş ve TDB'nin imajı çok bozulmuştur. Bu dönemde her ne kadar genel sekreter ve başkan konumunda Türklerin desteklediği ve seçtiği kişiler bulunduysa da, parti seçimlerine girmeyen şahısların Türkler adına hareket etmesi hem Türkleri hem TDB'yi Arnavutların gözünde düşürmüştür. Bu dönemde hiçbir zaman destek bulamayan ve çocuklarını Kosova Türkleri açısından önemli bir unsur sayılan Türkçe eğitime değil de Arnavutça eğitime gönderen Sezair Shaipi'nin liderliğindeki Türk Halk Partisi hem Arnavut çevreler hem de UNMIK makamları tarafından muhatap kabul edilmeye başlanmıştır"* şeklinde açıklamaktadır.[411]

Parti Genel Başkanı Cemali Krüezi de savaş sonrası oluşturulan karalama kampanyasını oyunun bir parçası olarak yorumlarken, buradaki hedefin TDB değil

---

[409] Altay Suroy Recepoğlu, *Protektora*, Yeni Dönem Gazetesi, 24 Kasım 1999, Sayı 1, s.2.
[410] Raif Kırkul, *Kosova Türklerini Kim Temsil Ed(ecek)iyor(du) II*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Aralık 1999, Sayı 4, s.4.
[411] Bengi Muzbeg age. s. 100-101

Kosova Türk Toplumu olduğuna vurgu yapmaktadır. TDB'nin gerek savaş öncesi gerekse de savaş sürecinde Sırp tezlerini savunmadığını tekrarlarken, Türk Toplumunun bu süreçte dik durduğuna vurgu yapmaktadır.[412] Karalama olaylarıyla ilgili hukukçu Altay Suroy olayı şu şekilde açıklamaktadır: "Savaş öncesi TDB adını kullanan bazı kişiler, Türk Demokratik Birliğinin üyesi bile değildirler. Onlar daha önceden partiden ihraç edilmişlerdi. TDB'ye Sırp rejimi tarafından baskılar yapıldı, kimi üyeler devamlı tahkikat altında tutuldu, Sırp rejimine hizmet etmeleri istendi ama parti bu zor günlerde de taraf tutmadan sıyrılmayı başardı. Ne yazık ki basına TDB tarafından gönderilen bildiriler yayınlanmadı. Oysa TDB adını kullananlar kimi bildirileri yayınlamak için zorluk çekmediler" diyerek, adı geçen şahısların Sırp rejimi sürecinde yazılı medyayı da istedikleri şekilde nasıl yönlendirdiklerine vurgu yapmaktadır.[413]

Fakat bu ve bunu takiben yapılan toplantılara katılan TDB yönetimi konuyu sürekli gündemde tutmasına rağmen, bu yanlışın düzeltilmesi adına bir başarı sağlanamamıştır. Kararı imzalayan UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'e yaptığı yanlışı anlatmak adına dönemin TDB Genel Başkanı Cemali Krüezi tarafından bir mektup kaleme alınmıştır. Mektupta, uluslararası toplum tarafından yapılan toplantılara Türk toplumunun meşru temsilcileri yerine hangi kriterlere göre başka temsilcilerin seçildiği sorgulanmaktadır. Gönderilen mektuptan cevap alınamamış olmasına paralel olarak, toplumda temsiliyet sorununa tepkilerde artışın gözlenmesinden sonra 31 Aralık 1999 tarihinde bir mektup daha kaleme alınarak, UNMIK Yöneticisine gönderilmiştir. UNMIK tarafından gerek uluslararası toplantılara gerekse de kurulan geçici konseylere Türk Toplumunun gerçek temsilcileri yerine Arnavut eksenli kimi Türklerin seçilmesi eleştirilmiş ve 1990 tarihinden bu yana Türk halkının tek temsilcisi olan ve 15 sivil toplum kuruluşu tarafından desteklenen TDB'nin dışlanmasının Türk toplumunu dışlama olarak nitelendirilmiştir.[414]

---

[412] *Cemali Krüezi ile bireysel görüşme*, 12 Mart 2016, Prizren – Kosova Cumhuriyeti.
[413] Altay Suroy Recepoğlu, *Hak*, Yeni Dönem Gazetesi, 28 Eylül 2000, Sayı 34, s.4
[414] Daha detaylı bilgi için, *TDB Genel Başkanı Cemali Krüezi'nin 31 Aralık 1999 tarihinde dönemin UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'e göndermiş olduğu mektuba bakabilirsiniz*, Ek4.

TDB Türk toplumunun halk tarafından kabul görmüş olan bir parti temsilcileri tarafından yönetilmesi konusunda ısrarcı tutumunu sürdürerek, uluslararası toplum bünyesinde memnuniyetsizliğini dile getirerek, yanlışın düzeltilmesini açıkça talep etmiştir. Bu taleplerden sonra UNMIK Prizren Yöneticisi Mark Baskin ile yapılan görüşmede Türk toplumunu temsilen Geçici Konsey ve Prizren Belediye konseyinde birer temsilciyle temsil edileceğinin sözü verilmiştir.[415] Bunu takiben de TDB Kosova Geçici Yönetim Konseyine Cemali Krüezi'yi[416], Prizren Belediye Konseyine Altay Suroy'u seçerek, atanması yönünde UNMIK Prizren Yöneticisi Mark Baskin'e bildirmiştir. [417] Fakat ilgili atamalar gerçekleşmediği gibi, 7 Şubat 2000 tarihinde Mark Baskin bir araya geldiği TDB Parti yetkililerine gerekçe olarak Arnavut siyasi partilerinin TDB'yi istemediğini öne sürülmüştür. Parti yetkilileri de bu gerekçeyi gerçeği yansıtmadığından dolayı dışlarken, oyun olarak ifade ettikleri kararın arkasında bazı kişlerin var olduğuna savunmuşturlar.[418]

TDB Partisi 13 Şubat 2000 tarihinde Prizren'de Prizren, Mamuşa, Gilan, Dobırçan şube başkanları ve temsilcilerinin katılımıyla partinin Merkez Yürütme Kurulu toplantısı yapılmıştır. Toplantıda savaştan sonraki Türk toplumu endeksli gelişmelerin yanı sıra medya üzerinden TDB ve aydınlara yönelik siyasi ahlaka ve adaba yakışmayan Sezair Şaipi ve Nurten Birda'nın açıklamaları da görüşülmüştür. Birda'nın Rambouilete görüşmelerine TDB Partisinden de bir Türkün katıldığı, görüşme süreçlerine katılan diğer Türklerinin listelerinin de ellerinde bulundurduklarını tehditkar yaptığı açıklamanın kabul edilemez olduğu ifade edilirken, 15 Mart 1999 tarihli TDB'nin bildirisi hatırlatılarak, bu bildirinin Arnavut, Sırp ve Tiran Televizyonlarında bütünüyle yer aldığına ve bildiride görüşmelere katılan kişilerin partiyi ve Türk halkını temsil edemeyeceklerinin açıkça duyurulduğu tekrarlanmıştır.[419]

---

[415] *TDB Partisinin 8 Şubat 2000 tarihli bildirisi*., EK5.
[416] *TDB Partisi Genel Sekreteri Fevzi Karamuço imzalı resmi karar*, EK6.
[417] *TDB Partisi Genel Başkanı Cemali Krüzei imzalı, Altay Suroy'un Prizren Belediye Geçici Konseyine atanma kararı*, EK7.
[418] *TDB Partisi bildirisi*, EK5.
[419] *TDB Partisinin 13 Şubat 2000 tarihli Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, EK8.

UNMIK Yönetiminin temsiliyet konusundaki tutumunu eleştiren gazeteci Mehmet Bütüç, "Oluşturulan yeni dönemde Kosovalı Türklerin de ortama ayak uydurularak, temsil edilmeleri gerekmektedir. Türkler, ne kanlı olaylara, ne hafiyeliğe karıştık, ne de köyleri yakıp yıktık. Hiçbir soygun yapmadık, hiç kimseye zarar vermedik. Çoğumuz Miloşeviç'in yürütmüş olduğu katliam politikasına karşı çıktık, Arnavutlarla ister mitinglerde ister diğer eylemlerde beraber yer aldık. Sırp polisleri önünde mitinglerde Türk ve Arnavut bayrakları kardeşçe birbirine bağlanarak beraber dalgalandırdık. Bunlar unutuldu mu? Hayır. Sadede ortada sabırsızlık var. Bazı ekstrem kişiler tarafından yapılan haksızlıklarla, bütün bir milleti suçlayamayız" diyerek, tepkisini dile getirmektedir.[420]

Türk toplumunun tarihi boyunca temsiliyet konusunda büyük sorun yaşadığı konusuna vurgu yapan gazeteci Raif Kırkul, "Nadir örnekler hariç, genelde Türkçeleri berbat, kimliklerini unutmuş, kalıplaşmış "Papadan daha büyük Katolik", geleneklerinden utanan "aydınlar", Türkler adına yönetim organlarında yer almıştır. Bunların birçoğu döneme göre Arnavut, döneme göre Sırp olmakla birbirleriyle adeta yarışmışlardır. Türklüğünden daha çok taviz verenlere daha "toplumca" daha da çok ödüllendirilmiştir. Aralarında öyle sivrilmişleri olmuştur ki dönem gereği veya "görev" icabı mensubiyetlerini gece aşırı değiştirmişlerdir. Görev süresi boyunca dört yıl Türk, ikinci dört yıl da Arnavut olarak koltuklarını korumuş olanlar da olmuştur" şeklinde tepki göstermektedir.[421]

UNMIK Yönetimi tarafından Türk temsilcilerin atanma sürecini eleştiren Hukukçu Altay Suroy, "UNMIK Yöneticisi, topluluk temsilcileri seçimi sürecinde kendine göre değil de toplulukların talepleri doğrultusunda yapması gerekmektedir. Atadığı Türk temsilciler, Türk Toplumunu temsilcileri değil kendi kişisel çıkarları peşinde koşan kişilerdir. Beyefendi Kouchner'e şunu sormak istiyorum. Fransa'nda Fransızları sevmeyen Fransız (Fransalı değil) hükümette Fransızları temsil edebilir mi? Öyle bir kişinin hükümette görev alması mümkün değildir, çünkü Fransızlar o'na oy vermezler. Koucnher'de bunun açıkça farkında fakat ırkçılık zihniyeti ağır

[420] Mehmet Bütüç, *Demokrasi Küçük Kapıdan Girmeye Başladı*, Yeni Dönem Gazetesi, 6 Aralık 1999, Sayı 2, s.3
[421] Raif Kırkul, *Kosova Türklerini Kim Temsil Ed(ecek)iyor(du)*, Yeni Dönem Gazetesi, 15 Aralık 1999, Sayı 3, s.4

bastığı için UNMIK organlarında meşru Türk temsilcilerine yer vermiyor" şeklinde olayı açıklamaktadır.[422]

Aydın Ferhat Derviş ise savaştan sonra kimi bazı kesimlerin tüy değiştirdiğine ve bunların suyu bulandırdıklarına dikkat çekerken, "Miloşeviç döneminde, Miloşeviç rejimine sadık olanalar, Sırplardan daha büyük Sırp olmaya çalışanlar, şimdi bazı Arnavut milliyetçilerinin eteğinde oturuyor ve Arnavutlardan daha büyük Arnavut olmaya çalışıyorlar. O zaman bu aydınları görseydiniz. Bir zamanlar Arnavutlardan nefret edenler ve Arnavutlarla beraber aynı davayı sürdürdüğümüzden dolayı, bizleri suçlayan, işten atanlar, polise ihbar edenler, Sırp döneminde belediye ödüllerini alanlar, Miloşeviç'e destek vermek amacıyla Belgrad'a giden ve "Slobo, slobo" sloganlarını ağızlarından çekmeyenler, şimdi Arnavutlarla dost olmaya çalışıyorlar. Neden mi? Kendi çıkarlarını korumak için! Türklerden nefrete eden bazı Arnavutlar bunu çok iyi biliyor ve bizi yok etmek için bundan yararlanıyorlar" şeklinde tepkisini dile getirmektedir.[423]

Türkçenin resmiyetinin kaldırılması sürecinde Kosova Türklerinin mücadelelerine destek sunmak amacıyla Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Koffi Annan'a bir mektup göndererek, "Özel temsilciniz, Türk toplumu içinde destek tabanı küçük olmasına karşın, Türk Halk Partisi üyesi Sezair Şaipi'yi, Türk Toplumunun tek temsilcisi olarak görmekte ısrar etmektedir. Buna karşın, Kosova Türkleri tarafından geniş şekilde desteklenen tek siyasi parti olan ve geçtiğimiz günlerde yönetimini yenileyen Türk Demokratik Birliği (TDB), Geçici Yönetim içinde Türkleri temsil etme hakkından mahrum bırakılmıştır" diyerek, Kouchner'in temsiliyet konusunda yapmış olduğu seçimini şikayet etmiştir[424]

Arnavut siyasi liderlerin UNMIK ile imzaladıkları anlaşma sonucu Geçici Konsey 9 kişiden oluşturularak, bundan sonra Sırp temsilci dışında Arnavut olmayan hiçbir topluluk mensubuna yer verilmemiştir. Fakat Prizren Belediyesi üst düzey yöneticisi Mark Baskin, Sezair Şaipi'yi yeni yapılandırma çerçevesinde Prizren yönetim kademesinde Türk temsilci olarak görevlendirmiştir. Bu karar Türk

[422] Altay Suroy Recepoğlu, *Characterles Irasız*, Yeni Dönem Gazetesi, 27 Temmuz 2000, Sayı 25, s.4
[423] Ferhat Derviş, *Milli Benlik Böyle Savunulmaz III***,** Yeni Dönem Gazetesi, 30 Ocak 2002, Sayı 154 s.15.
[424] Yeni Dönem Gazetesi, 6 Temmuz 2000, Sayı 22, s.1.

Toplumu tarafından tepkiyle karşılanmışken, işin ilginci Türk Halk Partisi Genel Başkanı Türhan Pişmiş tarafından da eleştirilmiştir. Pişmiş basına paylaştığı basın bildirisi ile Sezair Şaipi'nin Türk Halk Partisinin bir temsilcisi olmadığını, atama konusunda kendilerine danışılması gerektiğine yer verilmektedir.[425] TDB de bu kararı kabul edilemez olarak nitelendirirken, Merkez Yönetim Kurulu kararıyla Prizren Belediye Konseyine Altay Suroy'u önermiştir.[426]

Türk Toplumunun gerek Türkçe'nin resmiyeti gerekse de temsiliyet yönündeki baskısı Bernard Kouchner'in geri adım atmasına ve Kosova Geçici Yürütme Konseyine bir (bağımsız Türk) Esat Hafız'ın atamasına neden olmuştur.[427] Prizren belediyesi geçici siyasi kurulunda da görev almış olan Hafız'ın ilk atanması Türk Siyasi oluşum ve dernekleri tarafından hoş karşılanmamasına rağmen fakat Prizren belediyesinde Türkçe'nin eşit kullanılması için Türk temsilcileriyle hareket etmesi neticesinde bu atanma toplumsal çıkar açısından memnuniyet yaratmıştır.

2.2.4.9.2. Partinin Yeni Başkan; Mahir Yağcılar

Türk siyasi partisine yönelik karalama süreci devam ederken, Kosova Türk Toplumunu yakından ilgilendiren "Anayasal Çerçeve" belgesi de yayınlanmıştır. Bu belge ile Kosova Türklerine vurgu yapılmadığı gibi 1974'ten bu yana bölgede var olan Türkçe'nin resmiyeti de rafa kaldırılmıştır. Bu gelişme Kosova Türk Toplumunun büyük tepkisine neden olurken, TDB içinde de değişiklik gerekliliği açıkça dile getirilmeye başlanmıştır. Partinin yanı sıra toplumun da yeni oluşturulan düzende ayak uydurması çerçevesinde derneklerde de değişikliklerin yapılmasının önemi üzerinde vurgu yapan gazeteci Raif Vırmiça, "bu yeni oluşunun karşısına bizde Türk halkı olarak aramızda yapılacak olan yeni bir yapılanmayla çıkmalıyız. Bunu yapmak için ilk önce aramızda yıllardır var olan dargınlıkları ve toplumumuzu yozlaştıran kimi sorunları ortadan kaldırmak için bir araya gelinmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Kosova'da mevcut olan tüm Türk dernek, kurul ve parti şubelerinde,

---

[425] *Kosova Türk Halk Partisi Genel Başkanı Türhan Pişmiş imzalı basın bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 6 Aralık 1999, Sayı 2, s.8.
[426] *TDB Genel Başkanı Cemali Krüezi imzalı Merkez Yönetim Kurulu basın bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 9 Şubat 2000, Sayı 8, s.8.
[427] Yeni Dönem Gazetesi, 22 Haziran 2000, Sayı 20, s.1.

yeni dönemin uyguladığı ve istediği şartlar altında seçimlerin yapılmasıdır. Kimi derneklerde yıllardan beri koltuklanmış, başkanlık görevini suiistimal etmiş, "ben seni, sen beni" yoluyla seçilmiş kimi başkan yada yöneticilerin artık seçimler yaparak koltuklarını devretmeleri gerekmektedir" şeklinde toplumsal bir değişimin gerekliliğine vurgu yapmaktadır.[428]

Bu talepler neticesinde TDB seçim kararı alarak, 2 Nisan 2000 tarihinde partinin olağanüstü kongresi yapılmıştır. Genel Başkan Cemali Krüezi'nin raporuyla açılan kurultayda, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Başbakanının kurultay ile ilgili gönderdiği mesajları okunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, TDB'nin kongreye gönderdiği mesajında, "Uzun zamandır zor şartlarda Kosova'daki mevcudiyetini sürdürmeye çalışan Türk azınlığının önde gelen kuruluşlarından Türk Demokratik Birliği'nin kongresi için başarı dileklerimi sunmak istiyorum. Kosova'nın bu yeni döneminde, kendi haklarınıza sahip çıkmakta etkili olabilmeniz için aranızdaki ayrılıkları bir kenara bırakarak, birlik ve dayanışma içinde hareket etmeniz, ayrıca, Kosovalı Arnavutlar başta olmak üzere diğer tüm toplumlarla karşılıklı hoşgörü içinde diyalog ve işbirliğini sürdürmeniz, çok kültürlü, çok etnikli demokratik Kosova'nın inşasına yapıcı katkılarınızı devam ettirmeniz büyük önem taşımaktadır. TDB'nin onuncu yılına rastlayan bu kongrede, Türk azınlığının menfaatlerine en iyi şekilde hizmet edecek kararların alınacağına temenni ederim" cümlelerine yer vermiştir.[429]

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Bülent Ecevit ise mesajında, "Kosova'da içinde bulunulan yeni dönemde Türk Demokratik Birliği'nin Kurultayı ayrı bir önem kazanmıştır. Bugüne kadar güç koşullar altında kimliğini korumak için başarılı bir mücadele vermiş olan Kosova Türk azınlığı, Kosova'da her zaman yapıcı bir rol oynamıştır. Türk Toplumu içinde birlik ve dayanışmanın pekişmesine katıda bulunacağına inandığım kurultayın, Türk azınlığın Kosova'daki yeni siyasi yaşamla uyumlu bir biçimde edeceğini gösterecek adımların atılması açısından da iyi bir fırsat oluşacağını düşünmekteyim. Türkiye olarak, her zaman arkanızda olduğumuzu bir kez daha belirtir, kurultayda alınacak kararanların Kosova'nın siyasi yaşamı için

[428] Raif Vırmiça, *Seçimler Kaçınılmaz Bir Gereksinmedir*, Yeni Dönem Gazetesi, 12 Ocak 2000, Sayı 6, s.5
[429] Yeni Dönem Gazetesi, 13 Nisan 2000, Sayı 10, s.1.

hayırlı sonuçları getirmesini umarım" [430] . Türkiye Cumhuriyeti üst düzey yetkililerinin kurultaya mesaj göndermeleri ve süreçle yakinen ilgilenmeleri Türkiye'nin TDB'ye ve değişime vermiş olduğu önemin gösterilmesi açısından önem arz etmektedir.

Kurultayda parti meclisini oluşturacak olan delegelerin seçiminden sonra Genel Merkez Genel Başkanlık için Cemali Krüezi'yi, Prizren Şubesi ise Mahir Yağcılar'ı genel başkan adayı olarak önermiştir. Cemali Krüezi adaylık beyanlarından sonra Kosova Türkleri ve TDB'nin geleceğini gözettiği gerekçesiyle Genel Başkan adaylığını kabul etmeyerek, süreçten çekilmiştir. 39 delegenin oy kullandığı kurultayda Mahir Yağcı, 31 oy alarak, TDB'nin yeni genel başkanı olmuştur.[431] Cemali Krüezi adaylığının geri almasıyla ilgili kaleme aldığı kendi kitabında süreci şu şekilde açıklamaktadır: "2 Nisan 2000 tarihinde partimizin seçim kongresinde son saatine kadar benim dışımda hiçbir aday yokken, son anda hatta gece yarısında, bazı işgüzarların marifetiyle büyükelçilikten iki şahsın kapıma gelip, adaylıktan çekilmem lütfunda bulunarak, kendilerinin de benim de pek tanımadığım hatta parti üyesi olmayan bir zaatın aday olmasını ve bu zatla beraber çalışabileceğimi bana ilettiler. Ben de partimin ve halkımın iyiliği için hayırlı olacaksa her tür fedakarlığı yapmaya hazır olduğumu söyledim ve seçim kongresinde yaptığım değerlendirme konuşmamın sonunda adaylıktan son anda verdiğim bir kararla çekildiğimi kıymetli delegelere ifade ettiğimde, bu sözlerim onların üzerinde bir soğuk duş gibi düşmüştü. Çünkü genel başkanlığı havadan zembille düşmüş gibi hiç tanımadığımız biri geliyordu" diyerek, Türkiye'nin sürece müdahalesini dile getirmektedir.[432]

2.2.4.9.3. Partinin isim değişikliği tartışmaları

Mahir Yağcılar başkanlığında oluşturulan yeni yönetim çalışmalarına ağırlık verilerek, savaştan sonra dağılan parti teşkilatının toplanması ve yaygınlaştırılması için yoğun bir çalışma programı içine girilmiştir. TBD'ye karşı gerek medya gerekse

[430] Yeni Dönem Gazetesi, 13 Nisan 2000, Sayı 10, s.1.
[431] Yeni Dönem Gazetesi, 13 Nisan 2000, Sayı 10, s.5.
[432] Tunalıgil, a.g.e., s.103.

de Arnavut siyasileri tarafından karalama kampanyaları karşısında Türkiye'nin de sürece sıcak bakmaya başladığı sinyalleri vermesinin akabinde partideki değişimden sonra isim değişikliğinin üzerinde durulmaya başlanmıştır.

Gazeteci Fahri Mermer konu ile ilgili yaptığı değerlendirme yazısında, "Parti isminin değiştirilmesi gerekliliği üzerinde duruluyor. Gerekçe olarak ise bu adın yıprandığı, kirlendiği gibi "özürleyici" nedenler gösteriliyor. Peki TDB kirlendi diyenler ne diye hala TDB'de duruyor? Neden çekilip temiz bir parti kurmuyorlar? Çekilmiyorlar, çünkü başka parti kuramayacaklarını biliyorlar. Aslında parti kurmak sorun değil, onlar için üye bulmak sorun olur. Hazır TDB üyeleri varken, kandırma taktiğiyle ad değişikliğini gerçekleştirmek istiyorlar. Özellikle ilk TDB ve bugün ayakta kalan TDB kirli değildir. Kirli olan TDB, Sırp rejimi ile birlikte tarihe karışmıştır. Şapla şekeri ayırmanın, zamanı gelmiştir" diyerek değişikliğin gereksizliğine işaret etmiştir.[433]

TDB'nin isim değiştirmesi gerekliliğini savunanlardan biri olan Şecaettin Koka, lider eksikliği TDB'nin tarihsel süreç içerisinde üç parçaya bölünmesine neden olduğuna vurgu yaparken, parçalanan parçaların birleşmesi için yeni bir ismin fırsat olabileceğine dikkat çekmiştir.[434]

2.2.5. Birlikten, Kosova Demokratik Türk Partisine

20 Haziran 2001 tarihinde TDB Parti Meclisi bir araya gelmiştir. Toplantı sonrası yayınlanan basın bildirisiyle bu yıl yapılacak olan seçim sürecinin önemine vurgu yapılmakla birlikte, "Seçimlerin yapılmasıyla ve bütün toplulukların katılımıyla, ülkede demokratik bir sistem kurulacaktır. Türk Demokratik Birliği bu yeni dönemde her tür katkıyı sağlayacaktır. Kurulduğundan bu yana TDB Kosova Türklerinin haklı gurur kaynağı olmuştur. Savaştan sonra partimiz faaliyetlerini yoğun bir şekilde sürdürmüş ve önemli başarılara imza atmıştır. Partimiz Kosova siyasetinde daha başarılı olması için iki yıldır yeni stratejiler üzerinde çalışmalarını sürdürmüştür. Bu çalışmalar çerçevesinde parti meclisinde yapılan olumlu

[433] Fahri Mermer, *Yaşam Görüntüleri – 9. Görüntü*, Yeni Dönem Gazetesi, 13 Nisan 2000, Sayı 10, s.2
[434] Şecaettin Koka, *Lidersizlik*, Yeni Dönem Gazetesi, 13 Nisan 2000, Sayı10, s.3

tartışmalar sonucunda partimizin isminin "Kosova Demokratik Türk Partisi (KDTP)" olarak değiştirilmesine oy birliğiyle karar verilmiştir. KDTP Kosova Türk Toplumunun kazanılmış haklarını, başka bir deyişle dilini, eğitimini, kültürünü ve dinini korumaya ve geliştirmeye devam edecektir. Partimiz bu yenilikle Kosova'ya ve Kosova Türk Toplumuna yeni bir ruh ve heyecanla hizmet etmeye devam edecektir" bilgisi paylaşılmıştır.[435] Mamuşa toplantısı ile birlikte Kosova Türk siyasi hayatında yeni bir dönem açılarak, Türk toplumu varlık mücadelesini artık Kosova Demokratik Türk Partisi üzerinden yürütmeye devam etmeye başlamıştır.

Partinin Genel Başkanı Mahir Yağcılar süreci şu şekilde özetlemektedir; *Savaş sonrasında yeni bir sayfa şeklinde yeni bir dönem oluşturulmuştur. Türk Toplumu da savaş sonrası dönemde baskılara maruz kalmış ve Türk kimliği geri plana itilmiş bir kriz dönemi yaşanmaktaydı. Biz de yeni seçilen yönetim olarak bütün bu konuların önüne geçilmesi adına bazı yeniliklerin yapılması gerekliliği üzerinde durmaya başladık. Tabanla yapmış olduğumuz görüşmeler neticesinde son dönemde iyiden iyiye kararlanmalara tabi tutulan partinin geleceği için istişare toplantıları gerçekleştirilmeye başlanılmıştır. Bu toplantıların neticesinde Türkiye Cumhuriyeti yetkilileri ile de danışarak Mamuşa toplantısında TDB'nin isim değişikliğine gidilmesi kararı alınmıştır. Bu karar ile TDB yerini Kosova Demokratik Türk Partisine bırakmıştır"*[436] şeklinde süreci özetlemektedir.

TDB'nın uzun zaman Genel Başkanlığını yapmış ve isim değişikliği sürecinde Başkan Yardımcısı olan Cemali Krüezi isim değişikliği ile ilgili süreci şu şekilde açıklamaktadır; *Savaş sonrası dönemde toplumda Arnavutlara yaranmak ve onlara yaklaşmak isteyen bir kesim partiyi karalamaya bu çerçevede yeni bir oluşum yada parti isminin değişmesi konusunu vurgulamaya başladılar. Biz de eski yöneticiler olarak böyle bir girişime karşı olduğumuzu dile getiriyorduk. İsmi değiştirilecek olan bir çocuk, bu değişiklikle kendi huylarını değiştirmeyeceği gibi biz de isim değiştirmenin hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini ısrarla dile getirmeye devam ettik. Ama Arnavutlara hoş görünmek için Parti yönetiminde görev alan bazı yeni yöneticiler eskileri suçlayarak biz onlar gibi değiliz, biz başkayız gibi laflar ortaya*

[435] *Kosova Demokratik Türk Partisi Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 28 Haziran 2001, Sayı 71, s.1.
[436] Mahir Yağcılar, KDTP Genel Başkanı ile bireysel görüşme, 2 Mayıs 2018, Prizren.

saçarak kendilerini kanıtlamaya çalışıyorlardı. İsmin değişiklik sürecine TC eşgüdüm Bürolarında çalışan bazı yetkililerinde taraf olduğunu gördük. Haziran 2001 yılında Mamuşa'da yapılan meclis toplantısında TDB'nin isminin KDTP dönüştürülmesi kararı alınmıştır" demektedir.[437]

Esin Muzbeg ise olaya daha geniş bir perspektiften bakarak, suçun bireyselliğine işaret etmiş, "Kosova Türkleri adına tarihsel süreç içerisinde olumlu-olumsuz birçok faaliyetin kişisel iradeler sonucu yapıldığını biliyoruz. Fakat bunların yetkililerini ve sorumlularını aramak neredeyse imkansız bir soruna geliyor. Dolayısıyla da sorumluluk insanda değil, kurumlara yükleniyor. Türk Toplumunda sorumluları bulmak mümkün değil çünkü herkes topu birinden diğerine attığı için, sözlü bir kültürümüz daha doğrusu dedikodu kültürümüz iyice gelişiyor. Ve asıl cezayı sorumluluğu taşıyan kişilerin çekmesi gerekirken, kurumlar çekiyor. Bu dedikodular sonucu belli zamanlarda sonuna "Partisi" kelimesi eklenip çıkarılan Türk Demokratik Birliği ismini değiştirip Kosova Demokratik Türk Partisi'ne dönüştürme zorunda kalmadı mı? Partinin isminin değiştirilmesi bir sorun değil... asıl sorun kişilerin sorumsuzlukları sonucu meydana gelen ağır faturanın kuruma ödetilmesidir" şeklinde süreci eleştirmektedir.[438]

2.2.5.1. Parti içinde çekişmeler ve yeni partiler

TDB ile başlayan Türk toplumunun örgütlenme sürecinde var olan parçalanmışlık görüntüsü, KDTP'ye dönüşüm sürecinde de yaşanmıştır. Savaştan sonraki süreçte bölgesel tarzda başlayan çekişmeler özellikle milletvekili ve bakanlık mevkilerinin kazanılmaya başlanmasıyla birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Bu da parti içindeki çekişmelerin büyümesine ve belli bir gurubun partiden ayrılarak, yeni siyasi partilerin kurmasına neden olmuştur. Bu başlık altında bir sınırlandırma getirilerek özellikle bağımsız adaydan sonra Türkiye'nin de telkiniyle partide çıkarılan genel aftan sonraki süreç üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Bölünmenin yada sorunların başlangıcı olarak kabul edilebilecek olan 2010 yılındaki parti

[437] *Cemali Krüezi ile bireysel görüşme*, 12 Mart 2016, Prizren – Kosova Cumhuriyeti.
[438] Esin Muzbeg, *Mühür*, Yeni Dönem Gazetesi, 20 Eylül 2001, Sayı 83, s.5

kongresi ve ondan sonraki süreç konunun anlaşılabilir olmasını gözler önüne sermektedir.

2.2.5.1.1. Olaylı kongre ve Mahir Yağcılar yeniden başkan

Toplumda bakan, milletvekili, bakan yardımcılığı mevkilerine bir de Mamuşa belediye başkanlığının da eklenmesi, parti başkanlığında da iştahların ve beklentilerin artmasına neden olmuştur. Geçen kongrede bağımsız Türk milletvekili adayı olarak büyük sükse yaratan Cemil Luma'nın Mahir Yağcılar'a karşı kaybetmesi sürecinde büyük rol oynayan Arif Bütüç'ün de içinde yer aldığı Mamuşa Şubesi, bu kongrede ise Mahir Yağcılar'a karşı açık bir savaşım içinde yer almıştır. 3 Temmuz 2010 tarihinde Priştine'de yapılan olağan kurultayda, Prizren Şubesi Genel Başkan adaylığı için Orhan Lopar ve Mahir Yağcılar'ı önerirken, Mamuşa Şubesi ise Arif Bütüç'ü önermiştir. Bu da sürecin bir bakan, bir belediye başkanı ve bir belediye başkan yardımcısı arasında yaşanacağını göstermiştir.

Başkan adayı Mahir Yağcılar yapmış olduğu konuşmasında, parti olarak bugüne kadar yapılan başarılar üstünde dururken, özellikle temsiliyet açısından ulaşılan seviyenin önemine vurgu yapmıştır. Fakat bunun yeterli olmadığını ve partide örgütlenmeye daha fazla önem vereceği vaadinde bulunurken, özellikle Türkçe eğitimin güçlenip kalitesinin artırılması, fakültelerde yeni Türkçe bölümlerin açılması, ders kitaplarının basılması, kültürel faaliyetlerin desteklenmesi gibi konularda daha fazla çalışma sözü vermiştir.

Diğer aday olan Mamuşa Belediye Başkanı Arif Bütüç ise aday olmasının tek nedeni olarak partide var olan tekeli kırmak olarak nitelendirirken, kendisinin bakan olma gibi bir niyeti bulunmadığını, diğer şubelerin önünü açacağını ve partinin kurumsallaşmasına öncelik vereceğini dile getirmiştir.

Partinin en büyük sorunu olan tüzüğün değiştirilmesini yapacağı ilk iş olarak gösteren Orhan Lopar, yeni tüzüğün Türk toplumunun anayasası niteliğini taşıyacağını ve yeni tüzüğün yeni yüzleri siyasi sahneye kazandıracağını savunmuştur. Siyasi mücadelenin Prizren ile sınırlı kalmayacağının da garantisini

verdiği gibi Türklerin yaşadığı her yerde Türklük mücadelesinin yürütülme sözünü vermiştir.

Konuşmalardan sonra yapılan genel başkanlık seçiminde ilk turda tüzük gereği yüzde 51 oyu alamadığından dolayı en fazla oy alan iki aday Mahir Yağcılar ile Arif Bütüç, ikinci turda birbirine üstünlük kurmaya çalışmıştır. 61 delegeden 58'inin oy kullandığı ikinci turda Mahir Yağcılar 31, Arif Bütüç ise 27 oy alırken, bu sonuç Mahir Yağcılar'ı KDTP'nin yeniden genel başkanı yapmıştır.[439]

Mahir Yağcılar'ın Genel Başkan seçilmesi parti içinde var olan muhalif kesimin heveslerini kırmadığı gibi bundan sonra da hedeflerine ulaşmak adına genel başkanı yıpratma çalışmalarına hız verilmiştir. Merkez Seçim Komisyonu için bir üyenin belirlenme süreci partide kazanın kaynamasına ve işlerin karışmasına neden olmuştur. MSK üyeliği için parti Merkez Yönetiminde değil de Prizren Şubesi yönetim kurulunda karar aldıran Genel Başkanın bu tutumu zaten kurultayda kendisine karşı olan şubelerin bu konunun üstüne gitmelerine neden olmuştur. MSK üyeliğine Prizren Şubesi kararıyla Ercan Şpat'ın atanmasını önlemek adına muhalif kesim Cumhurbaşkanını da içine alan bir sürü girişimde bulunmalarına rağmen bir sonuç almamaları olağanüstü merkez meclis toplantısının yapılması yönünde imzaların toplanmasına etki etmiştir. 61 delegeden 34'ünün imzasıyla genel başkana acil toplantı yapılması talebinin ulaşmasından sonra tüzük gereği 12 Eylül 2010 tarihinde Prizren'de meclis toplantısını düzenlenmiştir. Toplantı sonucunda basın sözcüsü Engin Beyoğlu 34 meclis üyesi adına bir bildiri yayınlayarak, Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın genel başkanlıktan alındığı yönünde bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride 34 meclis üyesinin genel başkanın görevden alınması yönünde beyanda bulunduklarına dikkat çekilirken, 23 delegenin hayır ve 3 delegenin de çekimser kaldığına yer verilmiştir. Bu sonuçtan sonra Genel Başkan ve bir kısım delegenin toplantıyı terk edildiğini, buna rağmen 36 meclis üyesiyle toplantının devam

[439] *KDTP Genel Başkanı Yine Mahir Yağcılar Seçildi*, http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,1966, (23.05.2017).

edildiğini ve toplantıyı terk eden delegelerin de katılımın sağlanması için yeni genel başkan seçiminin bir sonraki toplantıda yapılması kararı alındığı bildirilmiştir.[440]

Buna karşın Mahir Yağcılar imzalı bir bildiride yapılan son meclis toplantısında iddia edildiği gibi sadece bir yoklamanın yapıldığı, genel başkanın görevden alınma sürecinin kapalı oylama üslüne göre yapılmadığından dolayı geçersiz olduğu bildirilmiştir. Bunu takiben karşılıklı suçlamalar yapıldığı gibi parti içinde resmen bir bölünmüşlük tohumları atılmıştır.

Parti kongresi ve ardından Genel Başkan Mahir Yağcılar'a yönelik güvenoyu yapıldığı toplantının sonuçlarının tartışıldığı bir ortamdan sonra Prizren Şubesinin sekiz üyesi şube başkanlığına gönderdikleri bir yazıyla merkez mecliste yaşanan olaylardan sonra şube yönetim kurulu toplantılarına katılmayacaklarını bildirmiştirler. Bu da parçalanma sürecinin hızlanmasına ve olayların büyümesine doğrudan etki etmiştir. Bu karar Prizren Şubesi de toplantılara katılmayan sekiz üyenin yönetim kurulu üyeliğinin düşürülmesi yönünde karar almasına neden olmuştur. Şube yönetiminin 25 Mayıs 20101 tarihinde yapılan toplantısında halkın beklentilerine cevap vermek adına şubenin işlevselliği çerçevesinde sekiz aydan beri toplantılara katılmayan üyelerin yerine tüzük gereği, şube meclisinde yer alan üyelerin oy sayısına göre yönetim kurulu üyeliğine dahil edilmeleri yönünde karar alınmıştır.[441]

Parti Genel Başkanı Mahir Yağcılar, toplantıdan sonra yayınlamış olduğu bir bildiride Prizren Şubesi tarafından alınan kararların tüzüğe aykırılık teşkil ettiğinden geçersiz olduğunu bildirilirken, tüzük gereği üye değişliklerin 2/3'lük üyelerinin kararıyla değişebileceğinin altı çizilirken, ilgili toplantıda bu sayının bulunmasından dolayı geçersiz olduğunu ve şubenin kararını değiştirmesini talep edilmiştir.[442]

---

[440] *Mahir Yağcılar Görevden Alındı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/mahir-yagcilar-gorevden-alindi-15768389, (19.05.2017)
[441] *Prizren Şubesi Yönetim Kurulu basın bildirisi*, kdtp.org, (12.11.2017).
[442] *Genel Başkanın basın açıklaması*, 31 Mayıs 2011, http://www.kosovaport.com/kdtp-genel-baskani-yagcilardan-prizren-subesi-kararina-tepki/, (12.11.2017).

2.2.5.1.2. Parti tüzüğü değişimi ve sorunların başlangıcı

Mahir Yağcılar'ın görevden alınıp alınmadığı tartışmaları devam ederken, süreci farklı bir boyuta taşıyacak gelişme tüzüğün değiştirilmesi yönünde yapılan toplantıdan sonra gerçekleşmiştir. 5 Ağustos günü Prizren'de gerçekleştirilen toplantıda partinin yeni tüzüğünün kabul edildiği ve Prizren Şubesinin yönetim kurulu üyeleriyle ilgili kararların iptal edildiği bildirilmiştir.[443] Bu toplantıyı karşılıklı olarak yapılan bir dizi karşıt toplantılar izleyerek, sayısal anlamada çoğunluğun olmadığı ve bu yüzden tüzük ve ondan sonra alınacak olan bütün kararların hukuka aykırılıklarını yönündeki söylemler, parti içinde büyük bir bölünme adım adım gelmiştir.

Prizren Şubesi, toplantının ertesinde olağanüstü toplanarak, toplantı sonucunda yayınlamış olduğu bildiride, sayısal çoğunluğu olmayan ve her üyenin davet edilmediği meclis toplantısı olarak ifade edilen toplantının hiçbir hukuksal dayanağı olmadığı üzerinde durulurken, yeni tüzüğün kabulü ve MYK üyelerinin seçiminin parti tüzüğüne aykırılık teşkil ettiğinden bir bağlayıcılığı bulunmadığı fikri savunulmuştur. Tüzüğün değiştirilmesi süreci hakkında da yer verilen bildiride, tüzük gereği belli şartların sağlanmasından sonra uzun bir prosedürden sonra tüzük değişikliği ilgili düzenleme belirlenmesine rağmen, basitçe bir kısım meclis üyesini iftar niyetine davet ederek, 5 dakikada bir tüzüğün kabul ettirme zihniyetinin anlamasında zorluk çekildiğine de yer verilmiştir. Merkez Meclis üyesi olmayan insanlarla sahte çoğunlukla tutulan toplantıda alınan bütün kararların tüzüksel açıdan geçersiz olmasının yanı sıra bir suç teşkil ettiği bildirilirken, bunun artık bir partinin iç sorunundan çıkarak, adalete sevk edilmesi gereken bir konu olduğu ileri sürülmüştür.[444]

Muhalefet şube toplantılarının yanı sıra olaya dikkat çekmek amacıyla bir basın toplantısı düzenleyerek, tüzük değişiklik sürecinde yaşanan usulsüzlükleri ve bunun düzeltilmemesi durumunda olayı yargıya intikal edeceklerini bildirmiştirler. Toplantıya katılan dört şube başkanı da genel olarak yaşanan gelişmelerin sorumlusu

---

[443] *Merkez Meclis Basın Bildirisi***,** 8 Ağustos 2011, http://www.kosovaport.com/kdtpnin-yeni-tuzugu-kabul-edildi/, (12.11.2017).

[444] *KDTP Prizren Şubesi: Meclis Kararları Geçersiz*, http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesikdtp-meclisi-kararlari-gecersiz/, (20.05.2017).

olarak Genel Başkan Mahir Yağcılar'ı gösterirken, iftar yemeği adı altında yasal çoğunluğu olmayan bir kesim tarafından tüzüğün kabulünün olanaksızlığı üzerinde dururken, toplumu ilgilendiren o kadar çok konu olmasına rağmen kişisel çıkarlardan dolayı toplumu bölünmesinin kabul edilemeyecek bir gelişme olarak tepkilerini göstermiştirler.[445] Arif Kera'nın başkanlığında toplanan KDTP Vıçıtırın Şubesi Yönetim Kurulu da yaptığı toplantısında kabul edilen tüzüğü geçersiz olarak ilan ederken, diğer şubelere kıyasen daha sert bir tutum takınarak, şube kararları dışında tüzüğü kabulünden ve şube toplantılarına katılmadığından dolayı Abdullah Pirçe'nin şubeden ihraç kararını almıştır.[446]

Tüzüğün kabul edilmesinin Priştine Şubesi yapmış olduğu toplantısında ele almıştır. Şube Başkanı Engin Beyoğlu imzasıyla paylaşılan bildiride 5 Ağustos 2011 tarihinde düzenlenen sözde merkez meclis toplantısında alınan kararların tüzüğü ayaklar altına alınması olarak nitelendirilirken, iftar davetinde yeni tüzüğün kabul edilme girişimleri ve yemek tüzüğü ile onun getirisi olan organların tanınmayacağının altı çizilmiştir. Toplantıda ayrıca Priştine şubesi toplumsal konuda bir adım atarak, Priştine'de Türkçe eğitimin, kültürün ve medyanın 60.ncı yıldönümü nedeniyle sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklaşa yapılacak olan faaliyetler için bir kutlama komisyonunun kurulması kararının alınması, parti içindeki mücadelenin dışında toplumsal anlamda da kararların alınabileceğini göstermesi açısından ayrı bir anlam taşımıştır.[447]

Tüzüğün yasallığının tartışıldığı ortamda 35 meclis üyesinin katılımıyla 9 Ağustos 2011 tarihinde Priştine'de 12 Eylül 2010'da yarıda kalan toplantının devamı olarak nitelendirilen toplantıda, partinin yeni Genel Başkanlığına Arif Bütüç'ün seçildiği bildirilerek, diğer organların en kısa zaman içinde MSK'nın katılımıyla yapılacağı bilgisi paylaşılmıştır.[448] Bu toplantı parti içinde bölünmenin resmiyetini

---

[445] Daha geniş bilgi için bakınız, Mediha Yarımhoroz, *KDTP'nin 4 Şubesi Tüzük Onayını Yargıya taşıyor*, http://www.kosovaport.com/kdtp'nin-4-subesi-tuzuk-olayini-yargiya-tasiyor/, (20.05.2017).
[446] *Vuçırırn Şube Yönetimi Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-vicitirin-subesi'nden-ihrac-karari/, (20.05.2017).
[447] *KDTP Priştine Şubesinden Merkez Meclis Kararlarına Kınama*, http://www.kosovaport.com/kdtp-pristine-subesi'nden-merkez-meclis-kararlarina-kinama/, (20.05.2017).
[448] *Arif Bütüç KDTP Genel Başkanı*, http://www.kosovaport.com/arif-butuc-kdtp-genel-baskani/, (20.05.2017).

taşımakla birlikte toplum artık Ercan Kasap'ın[449] da ifade ettiği gibi artık Mahir'ciler ve Arif'çiler devrinin başlamasını neden olmuştur. Kasap süreçle ilgili kaleme aldığı değerlendirmesinde, son gelişmelerden sonra 20 yıllık geçmişi olan bir partinin koltuk savaşları yüzünden durumunun içler acısı olduğunu ileri sürerken, yakın geçmişin ayrılmaz ikilisi olarak nitelendirdiği Mahir ve Arif'in Genel Başkanlık için yürütmüş olduğu mücadelenin partinin yanı sıra toplumu da böldüğünü dile getirmektedir. Artık toplumun Mahirci ve Arifçi olarak ikiye bölündüğünün de altını çizerken, insanların birbirlerine selam verme sürecini birkaç defa düşünmeleri gerektiğini, çünkü hemen oncu yada buncu etiketini yiyeceğinden dolayı ciddi bir sorun yaşandığına dikkat çekmektedir.

Büyük ayrımın ve halkın kafasında büyük soru işaretlerinin dolandığı bir ortamda yeni tüzükler kurulan Başkanlık Kurulu'nun ilk toplantısı yapılarak, bir bildiriyle alınan kararalar paylaşılmıştır. Güncel gelişmelerin ele alındığı toplantıda, Kosova hükümetinin devlet bütünlüğüne ve egemenliğinin korunmasına yönelik attığı adımların desteklendiği gibi şubelerin almış olduğu kararların geçersiz olduğunu yönünde karar alınırken, partinin düzenlenecek olan iftarına Başbakan Hashim Thaçi ve Türkiye Cumhuriyeti Eğitim Bakanı Ömer Dinçer'in katılacağı bilgisi paylaşılmıştır.[450]

KDTP Prizren, Priştine, Mamuşa ve Vıçıtırın Şube Başkanlarının imzasıyla basına dağıtılan bildiride, merkez meclis ve yeni oluşturulan başkanlık kurulunun tüzüğe aykırı olduğu dile getirilirken, partinin dört şubesi olarak Mahir Yağcılar'ı yapmakta olduğu tüzüğe aykırı davranışlarına son vermeye davet edilmiştir.[451]

2.2.5.1.2.1. Tüzüğün yasallığının tartışılması

Bu davete icabet edilmediği gibi 12 Ekimde yapılan yeni tartışmalı MYK toplantısı bundan sonra partideki bölünmelerin farklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Kosova Merkez Seçim Komisyonunun tartışmalı tüzüğünün kabul

[449] Ercan Kasap, *Mahirciler, Arifçiler*, http://www.kosovaport.com/mahirciler-arifciler/, (20.05.2017).
[450] *Başkanlık Kurulu Basın Bildirisi***,** http://www.kosovaport.com/kdtp-baskanlik-kurulu-subelerdeki-ihraclar-gecersizdir/, (20.05.2017).
[451] *Alınan kararlar tüzüğe aykırı*, http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,8072, (20.05.2017).

edildiğinin bilgisinin paylaşıldığı toplantıda, bundan sonra da yeni tüzüğün uygulanması konusunda gerekli çalışmaların yapılması kararı alınmıştır. Toplantıda alınan bir düzine kararlar arasında en önemlileri arasında; Prizren Şubesinin yönetim kurulu üyelerinin değişikliğinin düzenlenmesi, Vuçıtırn Şube Başkanlık seçiminin tekrarlanması, Tüzük ve Denetim Komisyonunun kurulması, Merkez Disiplin Kurulunun oluşturulması, muhalefetin öncüsü Mamuşa Belediye Başkanı Arif Bütüç'e karşı disiplin kovuşturmasının başlatması yer almıştır.[452]

Bu karara tepki muhalefet kesiminden gecikmeyerek, yeni olarak ifade edilen tüzüğün MSK tarafından kabul edildiğiyle ilgili herhangi bir bilginin olmadığını ve yapılan son toplantıda alınan bütün kararların geçersiz olduğu bildirilmiştir. Dört şube başkanının imzasıyla yayınlanan bildiride ayrıca MYK üyesi olmayan Mahir Yağcılar'ın tüzük gereğince bir ay içinde tamamlaması gereken parti organlarının halen kuramadığını bu konudaki acizliğini tüzüğü ayaklar altına alarak örtbas etmek istemektedir. MYK ve Merkez Meclis üyelerinin değiştirilmesinin asıl tüzüğü çiğneyen olarak ifade eden muhalefet kanadı, 3 Temmuz 2010 tarihinde Priştine'de MSK temsilcilerinin gözetiminde yapılan olağan kurultayda 21 kişilik Merkez Yönetim kurulu üyeleri ve 61 kişilik Merkez Meclis üyelerinin orda onaylandığını ve ilgili listenin de MSK'da da bulunduğunun altı çizilmiştir.[453]

2.2.5.1.2.2. Arif Bütüç'ün ihracı ve bölünme kıvılcımları

Partinin bölünmesini neden olacak olan en önemi gelişme son MYK toplantısında kurulan Merkez Disiplin Kurulu Kararı neticesinde olmuştur. Kurulun 19 Ekim 2011 tarihli Rifat Krasniç başkanlığındaki toplantısında disiplin kovuşturması başlatılan Arif Bütüç'ün tüzüğünün 18. ve 81. Maddelerini ağır bir şekilde ihlal ettiği gerekçesiyle partiden ihraç edildiği kararı alınmıştır.[454] Bu karar bölünmenin tetikleyici olmasından dolayı önem taşırken, kararın bir Mamuşalı Başkan olan Rifat Krasniç tarafından diğer bir Mamuşalı Arif Bütüç'ün ihracı

[452] *Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, 12 Ekim 2011, kdtp.org, (20.05.2017).
[453] *KDTP'nin Dört Şubesinden Alınan Kararlara Tepki*, http://www.kosovaport.com/kdtpnin-dort-subesinden-alinan-kararlara-tepki/, (25.05.2017).
[454] *Arif Bütüç KDTP'den ihraç edildi*, http://www.kosovaport.com/arif-butuc-kdtp'den-ihrac-edildi/, (25.05.2017).

noktasından da ayrı önem arz etmektedir. Arif'in belediye başkanı olması sürecinde temel aktör olan Rifat Krasniç, son şube seçimlerinde Arif'in oyunuyla dışlanan Rifat'ın, Arif'e karşı rövanşı olarak da yorumlanmıştır.

Aleyhinde ihraç kararı alınan Afif Bütüç DHA'ya yapmış olduğu açıklamasında kararın Mahir Yağcılar'ın bir oyunu olduğunu savunurken, bu olayın ilk olmadığını bundan önce de Yağcılar tarafından eski milletvekilleri Nafiye Gaş ve Gani Sadik'in de muhalefeti yüzünden aynı kaderi yaşadığını dile getirmiştir. 12 Eylül 2010 tarihinde 61 meclis üyesinin 34'ünün oyuyla görevden alınmasından sonra kendi koltuğunu korumak adına başta tüzüğün değiştirilmesi dahil parti yapısında kendine göre değişiklikler yapmaya başladığına dikkat çeken Bütüç, partinin en büyük dört şubesi ile birlikte bütün bu kararları yargıya taşıyacaklarını ve adaletin tescil ederek, artık Mahir Yağcılar'ın partinin genel başkanı olarak kalamayacağını ileri sürmüştür.[455] Mamuşa Şubesi de alınan kararı kınayan bir bildiri paylaşarak, Mamuşa halkının yüzde 90'ının oylarını almış olan bir belediye başkanına yönelik böyle bir tutumun kabul edilemeyeceği bildirilirken, Arif Bütüç'ün değil de asıl bu kararı alanların açık bir şekilde parti tüzüğünü ihlal ettikleri savunulmuştur.[456] Prizren belediyesi de yapmış olduğu toplantısında ihracın parti bütünlüğüne bir tehdit olarak nitelendirirken, yanlış ve tüzüğe aykırı bir karar olduğu dile getirilmiştir.[457]

İktidar kavgaları sürerken Priştine Şubesi Genel Merkezden gerekli desteklerin alınamamasından dolayı maddi imkansızlıklarda dolayı şube çalışmalarına ara verildiğini duyurmuştur.[458] Bu karara tepki olarak şube yönetiminden altı üyenin imzasıyla bir bildiri yayınlanarak, şube yönetim kuruluna danışmadan şube başkanının almış olduğu keyfi kararı olduğu bildirilirken, genel

---

[455] *İhraç edilen Belediye Başkanı Konuştu*, http://www.kosovaport.com/kdtp'den-ihrac-edilen-mamusa-belediye-baskani-arif-butuc-dha'ya-konustu/, (25.05.2017).
[456] *Mamuşa Şubesi Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-mamusa-subesi'nden-arif-butuc'e-tam-destek/, (25.05.2017).
[457] *Prizen Şubesi Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/prizren-subesi-kdtp'de-son-gelismeleri-gorustu/, (25.05.2017).
[458] *KDTP Priştine Şubesi Ara Verdi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-pristine-calismalarina-ara-verdi/, (25.05.2017).

merkezden var olan fatura sorununa çözüm üretmesi talep edilmiştir.[459] Partinin Finansal Sorumlusu Ergin Kala yayınlamış olduğu bir bildiriyle, Priştine Şubesinin diğer şubelere oranla en çok harcama yapan şubesi olduğunu bildirirken, merkezle ilişkileri dışlamasından dolayı da kimi faturaların ödenmediğini dildirmiştir.[460] Prizren şubesi de maddi imkansızlıklardan dolayı bir şubenin çalışmalarına ara verilmesin partinin bir ayıbı olarak nitelendirmiştir.[461] Bu gelişmelere genelde olduğu gibi Priştine Şubesinde de derin parçalanmaların yaşanmasını tetikleyen önemli bir gelişmedir.

Taraflar arasında birbirini suçlayan söylemlerin artmış olduğu bir dönemde, 7 Kasım 2010 tarihinde Prizren'de sayısal anlamada tartışmalı parti meclisi toplantısında KDTP Meclis organlarının seçimi, Tüzük Komisyonu ve Denetleme Komisyonu olmak üzere şubelerde yönetim faslında var olan eksikliklerin yeni üyelerle doldurulması kararlaştırılmıştır. Bu gündemin tamamlanmasından sonra da genel seçimler gündemiyle ikinci bir toplantı yapılarak, seçimlerle ilgili kriterler de belirlenerek, seçim listelerinin tüzüğü çiğneyenler dışında herkese açık olduğu fikri benimsenirken, süreci yönetmesi için de bir seçim komisyonu kurulmuştur.[462]

Toplantı kararlarına muhalefet kanadından cevap gecikmemiştir. İlgili toplantının tüzüğün açık bir ihlali olduğu üzerinin çizildiği yayınlanan bildiride, önce toplantı daveti sürecinde tüzük gereği bir hafta öncesinden toplantının yapılacağı bildirilmesi gerekirken birkaç gün önce sadece şube başkanlarına mail yoluyla davetin iletilmesi ve bazı meclis üyelerinin topaltından bile haberi olmamasının açık bir ihlal olduğu belirtilirken, toplantının yanlış olduğunu belirtmek amacıyla 31 kişiyi temsilen Prizren Şube Başkanının toplantıya katılım göstererek yapılan yanlışa rağmen toplantının çoğunluk olmadan devam etmesi de tüzüğün bir diğer ihaleli olduğuna dikkat çekilmiştir. Mahir Yağcılar sırf merkezde olmayan gücünü tesis etmek için Yanova'dan Nazmi Bikliç, Vuçıtırn'dan Agim Müfti ve Gilan'dan Levent

---

[459] *Priştine Şubesi Çalışmalarına ara verdi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-pristine-calismalarina-ara-verdi/, (25.05.2017).
[460] *Parti Finansal Sorumlusunun açıklaması*, http://www.kosovaport.com/kdtp-pristine-subesi'nde-asiri-harcama-var/, (25.05.2017).
[461] *Prizren Şubesi Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/prizren-subesi-kdtp'de-son-gelismeleri-gorustu/, (25.05.2017).
[462] *Parti Meclisi Basın Bildirisi*, http://www.kdtp.org/kdtp-organlari-secildi/, (25.05.2017).

Gaş'ı anlamlandırılamayan bir şekilde değiştirmesi sonucunda onların yerine kendisinin istediği üç farklı eli sürece ekleyerek sahte bir çoğunluk oluşturarak, partinin yeni strüktürünü kurma girişimi üç beş kişinin keyfinin bir ürünü olarak nitelendirilmesinin yanı sıra bu yanlıştan dönülmesini yoksa hakların adalet önünde aranacağı tekrarlanmıştır.[463]

Toplantının önemi alınan kararlardan çok, sayısal anlamda Mahir Yağcılar'ın üstünlüğü açısından önem taşımaktadır. Üyelerin değiştirme hakkı olup olmadığı tartışıla dursun, undan sonra da özellikle muhalif kişilere yönelik karşı atakların artmasına da zemin yaratılmıştır.

2.2.5.1.2.3. Görevden alınmalar ve merkezi atamalar

Bu çerçevede ilk gelişme Vuçıtırn'da yaşanmıştır. Vuçıtırn şube meclisi bir bildiri yayınlayarak, başta şube başkanı Arif Kera'nın görevden alınması olmak üzere; Kera'nın yönetim kurulundan ihracına, partinin MYK ve Merkez Meclisinin almış olduğu tüm kararların desteklendiğine ve geçici olarak şube başkanlığına Abdullah Pirçe'nin seçildiği bildirilmiştir.[464] Bu karar ile muhalefetin önemli bir destekçisi olan Arif Kera oyunun dışına itilmesi, Mahir Yağcılar destekli cephenin güç kazanması yönünde önemli bir mesafe taşıdır.

Bu gelişmeler üzerine 13 Kasım tarihinde yeni tüzüğe göre oluşturulan 27 üyeli MYK'nın 17 üyesinin katılımıyla partideki olumsuzlukları değerlendirmek üzere yapmış olduğu toplantısında disiplin kurulunun ihraç kararı teyit edilirken, partinin kararlarına dört şubenin tepki kararlarını kişisel olarak ifade edilirken, olumsuzlukların önüne geçilmesi adına şube meclis toplantılarının parti üst düzey temsilcilerinin katılımıyla yapılması kararlaştırılmıştır.[465]

Diğer taraftan muhalefet kanadı da Priştine'de bir araya gelerek, mevcut gelişmeler ve ileri süreçte atılması adımları masaya yatırmıştırlar. Dört şube yönetim kurulu üyelerinin katılımıyla yapılan toplantıda, başkanlığı meşrutiyetini kaybetmiş

---

[463] *Merkez Meclis üyelerinin yayınlamış olduğu bildirisi*, kdtp.org, (25.05.2017).
[464] *Vuçıtırn Şube Meclisi Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-vicitirin-subesinin-gecici-baskani-abdullah-pirce-oldu/, (25.05.2017).
[465] *Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi*, kdtp.org, (25.05.2017).

olan Mahir Yağcılar'ın şubelerin onayını almayan tüzük çerçevesinde oluşturulan yeni parti organları tarafından alınmış olan kararların geri alınması talep edilirken, aksi takdirde MSK kararından sonra konuları Anayasa Mahkemesine ve bundan sonra da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuracakları bildirilmiştir. Bu yılın Türk toplumunun eğitim ve kültür alanında 60. jübile yılı olduğunu toplumun yoğunluğunu bu konuda harcaması gerekirken, kişisel çıkar ve mevkilerini korumak isteyen kişilerin çalışmaları yüzünden toplumu böldüğünün altının çizildiği toplantıda, tüzüğün geri alınmasını takiben ortak bir çözüm yolunun bulunmasının gündeme getirilebileceği ileri sürülmüştür.[466]

Muhalefet cephesinin suçlamalarına Mahir Yağcılar DHA'ya vermiş olduğu bir mülakatıyla cevap verirken, kendisine yönelik bütün suçlamaları ret etmiştir. Tüzük değişikliğinin 2005 yılında başkanlığına Arif Bütüç'ün seçildiği bir komisyon sürecinde başladığını ileri süren Yağcılar, uzun zamandan beri üzerinde çalışılan tüzük belki istenilen geniş katılımla kabul edilmemesine rağmen, bağımsız Kosova'nın yeni yapısına uyum ve partinin işlevsellik kazandırması açısından büyük önem taşıdığının altını çizmiştir. İtidal çağrılarına ise kendisinin muhalefet cephesini yapılan her toplantıya katılım göstermeleri konusunda davet ettiğini ifade ederken, tüzüğün geri alınmasının mümkün olmadığını şubelerde uygulanması için şube meclis toplantılarına ağırlık verileceğini yinelemiştir.[467] Bu çerçevede 30 Kasım Yavova'ya şube meclis toplantısı yapılırken[468], bunu Mitroviça[469] takip etmiştir. Her iki toplantıda da MYK'nın aldığı kararların desteklendiği bildirilirken, Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın desteklendiği bildirilmiştir.

17 Aralık 2011 tarihinde yapılan MYK toplantısı ve alınan kararlar partide muhalefet cephenin dağıtılması konusunda önemli kararlar alınmıştır. Parti çalışmalarının ele alındığı bu önemli toplantıda, merkez ile şubeler arasında

---

[466] *İhtilaflı Tüzük Geri Alınsın: KDTP'de Çözüm Yollarını Birlikte Bulalım,* http://www.kosovaport.com/ihtilafli-tuzuk-geri-alinsin-kdtp'de-cozum-yollarini-birlikte-bulalim/, (25.05.2017).

[467] *Muhalif Kanadın Eleştirilerini Değerlendiren Yağcılar Suçlamaları Reddetti*, http://www.kosovaport.com/muhalif-kanadin-elestirilerini-degerlendiren-yagcilar-suclamalari-redetti/, (26.05.2017).

[468] *Yanova Şube Meclis Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/yanova-subesinden-kdtp-myk-kararlarina-tam-destek/, (26.05.2017).

[469] *Mitroviça Şube Meclisi Basın Bildiris*i, http://www.kosovaport.com/mitrovica-subesinden-kdtp-myk-kararlarina-destek/, (26.05.2017).

koordinasyonun güçlendirmesi adına son zamanlarda tüzüğe aykırı hareketlerde bulunarak, parti imajını olumsuz etkileyen kişilere yönelik yaptırımların alınması yönünde karar alınmıştır. Bu çerçevede; Prizren Şube Başkanı Cemil Luma'nın MYK kararlarına saygı duymadığından sonra şube başkanlığından alınmasına, yerine geçici olarak Levent Buş'un atanmasına, Mamuşa ve Priştine Şube Başkanlarının en kısa sürede şube meclis toplantıları yapmaya ve tüzük kurlarına uymaları yönünde kararlar alınmıştır. Toplantıda ayrıca Türkiye Cumhuriyetine resmi ziyarette bulunan parti heyeti MYK'yı bilgilendirirken, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile gerçekleşen görüşmede en önemlilerinden çifte vatandaşlığın talep edildiği bilgisi paylaşılırken, Türkiye kurum ve kuruluşlarından parti ve Türk Toplumuna bundan sonra da desteğin verileceği konusuna açık destek alındığını bildirmiştirler.[470]

Bu kararın ardından Prizren Şubesi Yönetim Kurulu Cemil Luma başkanlığında 17 Aralık 2011 tarihinde toplanarak, MYK'nın almış olduğu kararları masaya yatırmıştır. Mahir Yağcılar ve çevresindeki beş kişinin kendi şahsi emellerine ulaşmak adına partide gücü elinde bulundurmak adına Türkiye'de de bazı çevreleri etkileyerek kendi oyunlarına alet ettikleri yönünde suçlamalar bildiride bulunurken, "Bunun en bariz örneği geçen gün resmi MYK üyelerinin yer almadığı, kendilerinin kurguladıkları bir gurupla şube başkanını değiştirme kalkışmasıdır. Bu adım "Mahir Yağcılar'ın iftiharla sunduğu" son oyunu ve dayatmasıdır. Tüzüğün savunucusu olarak kendini ilan edenlere bir hatırlatma, tüzüğe göre şube başkanını şube seçer ve şube görevden alabilir" noktasına işaret edilmiştir.[471]

Bildiride asıl üzerinde durulması gereken nokta "Türkiye'deki bazı çevreler" vurgusudur. Son Ankara ziyaretleri çerçevesinde Mahir Yağcılar başkanlığındaki parti heyeti üst düzey yetkilerle yapmış olduğu ziyaretleri kendi lehine çevirerek, bildiri savaşı çerçevesinde muhalefete yönelik yürütülen mücadelede Türkiye'nin kendi safında yer almasını sağlamıştır. Son MYK toplantısında da Türkiye çıkarmasıyla ilgili bilgi aktarımı yapılması, kafası karışık olan halka Kosova Türk toplumu ve partinin gerçek yöneticilerinin kimler olduğunu gösterilmesi açısından da büyük önem arz etmiştir. Cemil Luma'nın görevden alınması sürecinden sonra da

[470] *Cemil Luma KDTP Prizren Şubesi Başkanı Görevinden Alındı*, http://www.kosovaport.com/cemil-luma-kdtp-prizren-subesi-baskani-gorevinden-alindi/, (26.05.2017).
[471] *Prizren Şubesi Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, kdtp.org, (26.05.2017).

muhalefetin en büyük kalesi Prizren'in de Mahir Yağcılar kontrolüne geçmesine ve muhaliflerin yeni parti çalışmalarına hız vermelerine etki etmiştir. Cemil Luma'nın teslim olma süreci kolay olmadığı gibi mahkeme sürecinin de başlamasına neden olmuştur. Cemil Luma'nın yerinin Levent Buş ile doldurulması da üzerinde durulması gereken önemli diğer konuya tekabül etmektedir. Cemil Luma'nın bağımsızız adaylığı başta olmak üzere, genel başkanlık sürecinde yanında bulunan kişilerden biri olan Levent Buş'un Luma'nın yerine geçmesi de sürecin ne denli zor ve cazibeli olduğunu göstermesi açısından önemini kanıtlamaktadır.

MYK kararıyla şube başkanlığına geçici olarak atanan Levent Buş, başkanlığındaki ilk toplantısını 6 Ocak 2012 tarihinde yaparak, hem başkanlığını teyit ettirmiş hem de kimsenin yönetimden ihraç edilmediği, MYK kararı gereğince oy çokluğuyla şube yönetiminde değişikliğe gidildiği yayınlanan bildiriyle paylaşılmıştır.[472]

Kosova Demokratik Türk Partisi düzenlediği Merkez Yönetim Kurulu 18 Mart 2012 tarihli toplantısında önemli kararlar alınarak, muhalefetin son iki kalesi olan Mamuşa ve Priştine kırılarak, iki şube başkanları görevinden alınmıştır. Yayınlanan bildiride, partide işlevselliği artırmak adına parti çalışmalarına katılmayan ve partinin kararlarını uygulamayan Priştine Şube başkanı Engin Beyoğlu'nun yerine geçici olarak Cüneyd Ustaibo ve Mamuşa Şube Başkanı Agim Morina'nın yerinde de Rifat Krasniç'in geçici olarak atanması kararı alınmıştır. Partinin daha işlevsel bir nitelik kazanması amacıyla, şube çalışmalarının yeniden düzenlenmesi, parti üyeliklerini yenilenmesi ve aidat sisteminin tüzüğün gereğince hayata geçirilmesi yönünde karar alındığı paylaşılmıştır.[473] Bu karardan sonra Mahir Yağcılar'a karşı duran muhalefet cephesinin iki aktörünün de görevden alınması, yerine Yağcılar'a yakın isim olan bakan yardımcılarının atanması, partide muhaliflerinin güçlerinin kırılmasına ve bundan sonra farklı arayış içinde olmalarına etki etmiştir.

---

[472] *Prirzen Şubesi Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-levent-bus'un-baskanliginda-toplandi/, (26.05.2017).
[473] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/engin-beyoglu-pristine-sube-baskani-gorevinden-alindi/, (26.05.2017).

Karara ilginç bir tepki Priştine'nin "Gerçek" Kültür, Sanat ve Spor Derneği tarafından gelerek, derneğin yapılan 20 Mart 2012 toplantısında MYK'nın almış olduğu karara tepki gösterilirken, "KDTP Priştine Şubesi Başkanı'nı sadece Priştineliler seçebilir ve sadece Priştineliler değiştirebilir", söyleminde yapılan toplantıda, Engin Beyoğlu'na destek verilmiştir.[474] Bu açıklama aslında uzun zamandan sonra ilk defa bir sivil toplum kuruluşunun partide yaşanan iktidar kavga sürecine katılım konusunda önemli olmakla birlikte, uzun zamandan beri Prizren – Priştine çatışmasının[475] yeniden dile getirilmesi noktasında da ayrı bir önem arz etmektedir. Bu kararla Priştineliler tarafından seçilen bir başkanın yerine öyle ifade Prizrenli siyasiler tarafından Prizrenli bir ailenin çocuğu olan Cüned Ustaibo'nun seçilmesi adeta protesto edilmiştir.

Kosova Demokratik Türk Partisi (KDTP) merkez Yönetim Kurulu (MYK) tarafından görevlerinden alınan Prizren, Priştine, Mamuşa ve Vıçıtırın Şube Başkanlarının imzasıyla KDTP Başkanı Mahir Yağcılar'ın ağır şekilde itham edildiği ortak bir bildiri yayınlanmıştır. Son toplantılarla yapılan görevden alma girişimleri ağır bir şeklide kınanırken, MSK tarafından halen geçerliliği kabul edilmeyen bir tüzüğe dayanarak, Mahir Yağcılar internet ortamından yayınladığı yazılarla partinin en önemli şube başkanlarını kendi istemi çerçevesinde fesih etmek ve ihraç etmeyi bir huy haline getirdiğini, amaçların ulaşmak adına halkta yanlış bir algı oluşturulurken, parti tabanının seçmiş olduğu temsilcilerin yerine kendilerine yakın birilerinin seçiminin durdurulması adına olayın yargıya intikal edildiği bildirilmiştir. Bildiride ayrıca, parti başkanının partiyi kendi malıymış gibisinden kullananlara toplumun diğer kurum, kuruluş ve aydın kesiminin tepki vermemesi eleştirilirken, özellikle aydın kesimin "alan razı, satan razı" olarak ifade edilen tutumunun toplumu

---

[474] *Gerçek Derneği'nden Engin Beyoğlu'na Destek*, http://www.kosovaport.com/"gercek"-derneginden-engin-beyoglu'na-destek/, (26.05.2017).

[475] Özellikle Tito Yugoslavya'sı döneminde uzunca süre iki şehir aydınları arasında yürütülen birbirinden üstün olma söylemidir. Devlet kurumlarında istihdam başta olmak üzere temsilyet anlamında da her iki taraf olaylara bölgesel perspektifte bakarak, bu yönde bir tutum içinde olmuşlardır. Bölgesel yönetim sürecinde Priştine'deki kamu kurum ve kuruluşlarda daha fazla Priştinelilerin yer alması Prizren tarafından eleştirilirken, özellikle de TDB'nin kuruluş sürecinde Prizren'in ön planda olması Priştine'yi rahatsız etmiş, bu rahatsızlıklar partiyi o dönemde bir parçalanmaya götürmüştür. Savaştan sonra da iki taraf arasında yaşanan mücadelenin özellikle son dönemde ciddi bir şekilde dile getirtilmediği bu süreçte bu açıklama eski defterlerin açılmış olduğunu göstermektedir.

yeni bir bölünmeye götürdüğü noktasına vurgu yapılırken, "Bu noktadan sonra Türk Toplumu, ya Kosova'nın diktatörlükle yönetilen tek partisini kabul edecek yada bu konuda mücadele edecektir. Yağcılar'ın parti başında bulunduğu süre içinde yapmış oldukları belli kesimler tarafından örtbas edilmesi durumunda ise buradaki temel amaç sinsice bizleri yeni bir oluşuma itmektir" şeklinde tepki dile getirilmiştir.[476]

Muhalefetin aydınları ve kurumları göreve davet ettiği süreçte son MYK kararı uyarınca Mamuşa Şube Başkanlığına atanan Rifat Kransiç başkanlığında Mamuşa Meclisi toplantısını yaparak, ihraçlardan boşalan yerlere yeni üyelerin getirilmesi yönünde karar alınmıştır.[477]

2.2.5.1.2.4. Seçim Komisyonu kararı ve yeni mücadeleler

Dört Şube Başkanlarının imzasıyla yayınlanan basın bildirisinde, MSK'nın 24 Mayıs 2012 tarihinde KDTP'de yaşanan tüzük karmaşasıyla ilgili bir yazının alındığı yönünde bir bildiri yayınlayarak, tartışmaların farklı bir seviyeye taşınmasına neden olmuştur. Dört şube başkanı imzasıyla yayınlanan bildiride, 5 Ağustos'ta Mahir Yağcılar'ın MSK'nın tüzüğü kabul ettiğiyle ilgili açıklamalarının gerçeği yansıtmadığını asıl gerçek belgenin MSK tarafından Prizren Şubesi Başkanı Cemil Luma'ya iletildiğini, bugüne kadar yapılan ihraç, görevden alma ve şube ihraçlarının hukuka aykırı olduğunun belgelendiği ileri sürülmüştür. Bildiride ayrıca, Mahir Yağcılar'ın tüzüğü ayaklar altına almasından, parti imajını zedelediğinden ve toplumsal bölünmüşlüğe neden olduğundan derhal istifa etmesi istenmiştir.[478]

Talebe ve açıklamalara cevap bekletilmeden bu sefer Genel Başkan Yardımcısı ve Priştine yeni şube Başkanı Cüneyd Ustaibo'dan gelmiştir. Ustaibo imzalı yayınlanan bildiride, sözde dört şube başkanının değerlendirme ve iddialarına tepki gösterilerek, asıl hedefin MSK tarafından verilen cevabı işlerine geldiği gibi yorumlayarak halkın aklının karıştırılmasının hedeflendiğinin altı çizilirken,

---

[476] *Dört Şube Başkanı imzalı basın bildirisi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-genel-baskani-yagcilar-agir-ithamlar/, (26.05.2017).
[477] *Mamuşa Şube Meclisi Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-mamusa-sube-meclisi-toplandi/, (26.05.2017).
[478] *Dört Şube Başkanı imzalı basın bildirisi*, http://www.kosovaport.com/yagcilar-tuzugu-msk-tarafindan-kabul-gormedi/, (26.05.2017).

"MSK'nın ilgili cevabında açık bir şekilde "Tüzükle ilgili itirazlar kabul edilmemiştir" yazarken, ilgili kişiler bunu "Mahir Yağcılar Tüzüğü kabul görmemiştir" tezini laşe ederek gerçeklerle oynayarak, olaylar saptırılmaya çalışılmaktadır. MSK'nın yazılı yanıtında, hiç bir cümlede, 05.08.2011 tarihinde KDTP Merkez Meclisi tarafından onaylanan Tüzüğün geçersiz olduğu ve itiraz edenlerin haklı bulunduğu noktalarına yer verilmemiştir. MSK'nın ilgili dairesi iki tarafların arasındaki bir tahkim kararına ihtiyaç duyulduğuna vurgu yapmaktadır. Bu yüzden de MSK'nın yada başka yetkili bir kurum karar alana kadar yeni tüzük yürürlükte kalmaya devam edecektir. Bu yüzden de tüzük kabul görmesi gibisinden bir hava yaratılarak halkı kandırmaya çalışanlar, partiyi ele geçirme emellerini bırakarak, işlerine baksınlar" diyerek, tepkisini dile getirmiştir.[479]

KDTP'nin muhalif kanattaki dört şubesi Yönetim Kurulu ve meclis üyeleri düzenledikleri toplantısında MSK'nın yeni tüzüğü kabul etmediğinden dolayı eski tüzüğün geçerliliğini koruduğunu ve bu tüzük çerçevesinde çalışmaların devamı konusunda karar almışlardır. Tüzüğün kabul edildiği havasının yatıp halkın kafasını karıştıran Mahir Yağcılar'ın görevinden istifa ederek, görevini demokratik yollardan seçilmiş kişilere bırakıp, halkın önünü açması gerektiği bildirilmiştir. Partinin tek elden yönetilmesini önlemek ve partiyi kurumsal bir yapıya dönüştürmek adına şubelerin ortaklaşa toplantılarının devamına karar verilmiştir.[480]

Başkanlık Kurulu ise Mahir Yağcılar başkanlığında yapmış olduğu toplantısında parti içi çalışmaların yanı sıra güncel konular da masaya yatırılmıştır. Toplantı sonunda Başkan Yağcılar yapmış olduğu açıklamasında, MSK Partilerin Kayıt Ofisi tarafından gönderilen ve muhalifler tarafından sürekli gündemde tutulmaya çalışılan belgenin, bir karar yada bir şeye cevap niteliğinde olmadığını sadece tavsiye nitelikli olduğunun altını çizerken, "İlgili ofis var olan sorunu çözüme kavuşturma konusunda yetkisi olmadığından ihtilaflı tarafları konunun çözümü için mahkemeye gitmelerini önermiştir. Cevapta kimin haklı, kimin haksız olduğu belirtilmediği gibi bazı kişiler olayı farklı bir boyuta taşıyarak, kamuoyunu yanıltma

[479] *Genel Başkan Yardımcısı Cüneyd Ustaibo'nun basın bildirisi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-tuzugune-yapilan-ittiraz-kabul-gormedi/, (26.05.2017).
[480] *Dört Şube Başkanının Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-2004-yili-tuzugu-resmi-olarak-yururluktedir/, (26.05.2017).

peşinde koşmaktadırlar. Bu yönde halka yanlış bilgi verilen bu kişiler hakkında bugünkü toplantıda haklarında disiplin kovuşturmasının başlanması yönünde karar aldık. Bundan böyle bu şahıslar parti adına her gün kafalarına göre bildiri yayınlayamayacaklardır. Bundan böyle onlar şube başkanı olmadıkları gibi, yeni şube başkanlarına yeni tüzük uyarınca yeni mühürler dağıtılarak, yeni bir süreç başlamıştır" şeklinde olaylara açıklık vermeye çalışmıştır.[481]

Dört şube 3 Haziran 2012 tarihinde Priştine'de düzenlediği toplantısında Mahir Yağcılar'ı zorla ve baskıyla yeni tüzüğü gündemde tutmakla suçlarken, Yağcılar'dan MSK'nın yeni tüzüğün kabul ettiğine dair bir belgesi varsa onu kamuoyuyla paylaşmaya davet edilirken[482], 8 Haziran tarihinde yapılan toplantıda yeni çalışma planı çerçevesinde bir yol haritasının çizildiği bildirilmiştir.[483] 23 Haziran 2012 tarihinde Vuçıtırn'da yapılan dördüncü toplantıda ise, kurumsallaşma ve yapılanma, tüzük, disiplin, eğimi ve sağlık komisyonları kurulmuştur.[484]

Medya üzerinden tarafların atışma ve suçlamaları tam anlamıyla halkın kafasının karışmasında ve halkın da partide olduğu gibi bölünmesine neden olmuştur. Bu süreçten etkilenen ailelerde bir kardeşin bir tarafı, diğer kardeşin de diğer tarafı tuttuğu gözlenmiştir. MSK'nın iki arada bir derede açıklaması tarafların birbirlerini daha ağır bir şekilde eleştirmelerine ve toplumun da keskin bir şekilde iki tarafa bölünmesine neden olmuştur. Türkiye'nin sürece doğrudan müdahale etmemesi, söylemlerini üstü kapalı mesajlarla iletmesi, Türkiye'nin tutumunun da tarafların güçleri ağırlığında yorumlayıp halka sunmalarına olanaklar yaratmıştır. Türkiye'nin birlik ve beraberlikten yana olduğu mesajını Kosova ziyaretinde bulunan Bakan Veysel Eroğlu ileterek, "Türk toplumunun buralarda varlığını sürdürmesi için birlik ve beraberlik içinde hareket etmeniz gerekmektedir. Kuvvet birlikten, beraberlikten doğar mantığından hareketle sizlerin de birliğinizi muhafaza etmeniz

---

[481] *Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/kdtp'nin-yeni-tuzugunun-gecerliligi-tartisma-konusu-olamaz/, (26.05.2017).
[482] *Dört Şube Başkanı Basın Bildirisi*, http://www.kosovaport.com/yagcilar-5-agustos-tuzugunu-gundemde-tutmaya-calisiyor/, (26.05.2017).
[483] *Kosova Türklerinin Tamamını Kucaklayacak Bir Program Hazırlıyoruz*, http://www.kosovaport.com/kosova-turklerinin-tamamini-kucaklayacak-bir-program-hazirliyoruz/, (26.05.2017).
[484] *Yeni Komisyonların Kurulması Kararlaştırıldı*, http://www.kosovaport.com/yeni-komisyonlarin-kurulmasi-kararlastirildi/, (26.05.2017).

gerekmektedir. Türkiye olarak bizler, sizlere bunun için destek veriyoruz" [485] konuşarak, bir bakıma tarafların ortak bir masada oturup anlaşmaları çağrısını yapmıştır. Fakat bu çağrı pek fazla etki bırakmadığı gibi taraflar arasında etki bırakmamıştır. Bu ziyareti Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ izleyerek, resmi ziyaretlerinin dışında KDTP'yi ziyaret etmesi olayın farklı bir boyuta taşınmasına etki etmiştir. Parti Merkez binasını ziyaret eden Bozdağ'a Mahir Yağcılar parti çalışmaları hakkında bilgi verirken, çifte vatandaşlık hakkında destek istenildiği bildirilmiştir. [486] Görüşmenin içeriğinde parti içinde bölünmüşlük konularının görüşülüp görüşülmediği bilinmemekle birlikte, bu ziyaret Türkiye'nin Mahir Yağcılar'ı desteklediği şeklinde yorumlanmasına ve muhaliflerin halk tarafından da dışlanması sürecinin başlanmasına neden olmuştur.

Fakat muhalifler, ziyaret ertesi farklı bir toplantı yaparak, Mahir Yağcılar'ı MSK'nın kararlarını etkilemekle suçlamıştırlar. Dört Şube Başkanı yapmış olukları 3 Temmuz 2012 tarihinde Kipred Enstitüsün Raporuna [487] vurgu yaparak, gerçek çoğunluğun kendileri olduğunu ifade ederek, bu konuyla ilgili karşı tarafı bir yuvarlak masa toplantısına davet etmişlerdir.[488]

Eski muhalif olan yeni tüzük sürecinin soncunda Prizren Başkanlığına getirilen Levent Buş Kosovaport gazetesine vermiş olduğu röportajında konulara açıklık getirerek, yaşanan süreci özetlemiştir. Eskiden kendisinin de Yağcılar'a

---

[485] *Veysel Eroğlu'dan Birlik Çağırısı*, http://www.kosovaport.com/turkiye-orman-ve-su-isleri-bakani-veysel-eroglu'dan-birlik-cagrisi/, (26.05.2017).

[486] *Bozdağ, Kosovalı Türk Temsilcilerin Sorunlarını Dinledi*, http://www.kosovaport.com/bozdag-kosovali-turk-temsilcilerin-sorunlarini-dinledi/, (26.05.2017).

[487] Muhalifler basın toplantısında, KİPRED'in yayınlaşmış olduğu siyasi partilerle ilgili bir raporu üzerinde dururken, ilgili raporda KDTP'nin çalışmalarının önemli bir bölümü işgal ettiğini dile getirerek, "Raporda, KDTP'nin yazık ki anti demokratik bir yapı içinde tüzük ihlali gibi kanun dışı çalıştığına vurgu yapılıyor. KİPRED temsilcileri parti ile ilgili sorunların kaynağını öğrenmek adına MSK'ya başvuruyorlar. Araştırmaları sonucunda edindikleri bilgilerden sonra, MSK'nın kendi kararları kendisi manipüle edip, 23 Mart 2012 tarihli kararında yapılan tüzük kabul sürecini kanun dışı ilan etme kararını siyasi baskılardan dolayı gizleyerek, KDTP'nin içindeki bazı bireyleri korumak amacıyla Türk Toplumunu bölünmeye itmiştir. Bu konuda MSK bağımsızlığını koruyamadığı gibi bazı konulara göz yumması sorunların daha da artmasına etki etmiştir. Konuyu araştırmaya alan KİPRED Temsilcileri, MSK görüşmelerinden sonra ellerinde bulunan belgeleri doğrulamak adına, KDTP Genel Başkanı Sn. Yağcılar'a bir araya gelinerek, bilgi talep edilmiştir. KİRPED temsilcilerin raporuna göre, Yağcılar tüzük değişikliğinin yapıldığı gün yeni sorunların yaşanması gerekçesiyle bütün meclis üyelerini çağırmadığını itiraf etmiş. Bu da tüzüğün geçerli olmadığını kanıtlayan önemli bir bilgidir. Seçim kanunu uzmanların da görüşü bu yöndedir" denilerek olaylar farklı bir tarafa çekilmeye çalışılmıştır.

[488] *KDTP'nin Dengesini Bozanlar*, http://www.kosovaport.com/kdtp'nin-dengesini-bozanlar/, (26.05.2017).

muhalif olduğunun altını çizerken, "Herkes herkesle aynı fikri savunması olanaksızdır. Benim de Mahir Yağcılar ile bazı konularda fikir ayrılıklarımı mevcuttur. Bu da benim ona karşı veya düşman olduğumu göstermez. Son genel seçimlerde partiye verilen oylarının yüzde 40'ını alarak zaten başkanlığını kanıtlamıştır. Bu bazılarını rahatsız etse de bu bir gerçektir. Fikirler farklı olabilir, ama hepimizin amacı topluma hizmet etmek olmalıdır. Çok konularda anlaşamazsak bile toplumsal konularda bir araya gelip o konularda ortak hareket edilmesi gerekiyor" diyerek, kendi tutumunu açıklamıştır.

2.2.5.1.2.5. Bir araya getirme girişimleri

Partideki bölünmenin hızlandığı süreçte bunun önüne geçilmesi adına özellikle Türkiye Cumhuriyeti yetkilileri sürece dahil olarak, tarafların aralarını bulmak yönünde önemli girişimlere imza atmıştırlar. Kosova ziyareti çerçevesinde Mamuşa'ya da bir ziyarete bulunan Türkiye Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ, diğerleri arasında KDTP'de yaşanan gelişmelere de değinerek, sükunet çağrısını yinelemiştir. Dinlediği şikayetlerden sonra siyasete sorun yaratanların değil de sorunları çözenlerin büyüklük ve değerli olduğuna dikkat çektiği gibi partinin dışlamalarla bir yere gelemeyeceğini ve KDTP'siz bir Arifin düşünülemeyeceğini dile getirmiştir. Arif Bütüç'ten adının hakkını vererek, Arifliğini göstermeye davet eden Bozdağ, herkesi bu süreçte yapıcı olamaya davet ettiği gibi bundan sonra da Türkiye olarak her tür desteğin verileceğini dile getirmiştir.[489] Fakat tarafların bir araya getirilme girişimlerinin sonuç vermemesi ve Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın yönetimindeki partinin yeni tüzük çerçevesinde yeni kararları almaya devam etmesi, ayrılığı daha da derinleştirmiştir. Artık KDTP'nin içinde barınamayacağı izlenimini yakalayan Arif Bütüç, yeni bir Türk partisi kurma eğilimi içine girmiştir.

Ülke genelinde muhaliflerin de desteğini arkasına alan Arif Bütüç, bu girişimine destek bulmak amacıyla Ankara'ya bir çıkartma gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretler çerçevesinde TBMM'de Meclis Başkanı Cemil Çiçek'in huzuruna çıkan

---

[489] *Bozdağ, Kardeşlerimizi Ziyaret Etmeden Gitmem*, http://www.kosovaport.com/bozdag-kardeslerimizi-ziyaret-etmeden-gitmem/, (26.05.2017).

Arif Bütüç ve yanındaki heyet, KDTP'de var olan güncel durum ve yeni parti konusundaki girişimleri konusunda bilgi vermiştir. Yeni parti kuruluşuna büyük tepki veren Cemil Çiçek, "Türkiye'nin sizden bir tek isteği var; bir ve beraber olun"…"Her şeyi Türkiye'den isteyip Türkiye'nin istediği tek şeyi yapmazsanız, o zaman bu kardeşlik, aynı kültürü paylaşmak işin edebiyatı olur" diyerek tepkisini göstermiştir. Sayısal anlamda Türk toplumunun 18 bin kişiden oluştuğuna vurgu yapan Çiçek, ikiye, üçe bölünmenin var olan sayının daha da küçülmesine etki edeceğini, bunun da kimsenin işine yaramayacağından dolayı yeni maceralara dalınmasının zararları üzerinde durmuştur. Türkiye'ye ziyarete gelen her kesime bunu açıkça dile getirildiğini ve birlik beraberliğe önem vermeleri telkinde bulunmalarına rağmen guruplar kendi bildiklerini yapmaya devam ederek, birbirlerini yemekten vazgeçmedikleri bilgisini paylaşan Çiçek, "Birbirlerini yemeler toplumu ve bizleri rahatsız ettiği gibi, toplumun siyasilere yönelik şikayetlerinin de bizlere kadar ulaşmasına etki etmektedir. Bu yüzden siyaset çözüm bulmak olduğundan dolayı sorun değil, çözüm üretiniz ve toplum beklentilerine cevap verin" diyerek yeni partinin kurulma girişiminden duyduğu memnuniyetsizliği dile getirmiştir. Türkiye dışındaki soydaşların Türkiye'nin baş tacı ve misafirleri olduğunu, Türkiye'ye gelen her siyasinin beklentilerine cevap vermeye çalıştıklarını dile getiren Çiçek, bu misafirperverliği "Türkiye beni, bizi destekliyor" tarzına dönüştürülmeye çalışıldığı konusunda da bilgi sahibi olduklarının altını çizerken, "Türkiye'nin desteğini almak yönündeki girişimler bizleri memnun etmediği gibi, bunları toplumu parçalamak için bir ayna olarak yansıtmayı kabul etmiyoruz. Bölünme, bugüne kadar bizlere ıstıraptan başka bir şey getirmemiştir. Bu yüzden de haklılık peşinde koşmadan, var olan sorunlarınızı konuşarak çözüme kavuşturun. Çözemediğiniz durumda ise sende (Arif Bütüç) bölünmüş bir toplumun başına geleceksin, öteki de. 18 bin kişi, yeni partiler yeni bölünmeler, ondan sonra ikide bir 'Türkiye gelsin, Türkiye şunu yapsın, Türkiye bunu yapsın…' Her şey Türkiye'den bekleniyorsa, Türkiye'nin sizden bir tek isteği var; bir ve beraber olun. Onun dışında Türkiye sizden bir şey istemiyor. Her şeyi Türkiye'den isteyip Türkiye'nin istediği bir tek şeyi yapmazsanız, o zaman bu kardeşlik, aynı kültürü paylaşmak işin edebiyatı olur. Makedonya'da, Bulgaristan'da, Kıbrıs'ta başta taraflarda, aynı şeyleri

yaşıyoruz. Bu, bizi de yoruyor. Güç kaybediyorsunuz. Ondan sonra yapacağınız üç tane düzgün iş varsa onu da yapamaz hale gelirsiniz. Birliği ve beraberliği sağlamak sizin işiniz, bizim işimiz değil. Her şey Türkiye'den istenirken, buna karşılık Türkiye herkese eşit mesafede, herkesi bağrına basarken siz orada bölünüp, parçalanırsanız, aranıza fitne fesat sokarsanız tarih önünde sorumlu sizler olursunu" diyerek bölünme ve yeni parti ile ilgili tutumunu açıkça dile getirmiştir.[490] Fakat görüşme, bölünmenin önüne geçmediği gibi muhalifler başlamış oldukları yolda yürüyüşlerini sürdürmüştürler.

2.2.5.1.3. Partinin bölünmesi ve üç partili dönem

Patideki merkezi atamalar ve tarafların suçlayıcı tavırları sonucunda artık ortak bir paydada bulunamayacağı düşüncesiyle muhalif kesim istifa ederek, yeni bir girişimin kurulması yönde çalışmaların başlatıldığı kamuoyu ile paylaşılmıştır. Girişim kurulu yapmış olduğu çalışmalardan sonra 20 Ağustos 2013 tarihinde Prizren'de ilk olağan kurultayını tertipleyerek, yeni oluşumun organları seçilmiştir. Kurultaydan sonrasında yayınlana bildiride, yeni partinin adının Kosova Türk Adalet partisi olduğu bildirilirken, partinin yedi şubeden oluştuğu bilgisi paylaşılmıştır. Yapılan oylama sonucunda partinin genel başkanlığına Arif Bütüç'ün, genel başkan yardımcılıklarına ise Vıçıtırn Şubesinden Agim Müftü'nün, Prişitine Şubesinden Şenol Hacıkurteş'in, Prizren Şubesinden ise Günay Spahi'nin ve Genel Sekreterliğe de Varol Bekteş'in oy birliğiyle seçildiği bilgisi paylaşılmıştır.[491]

Parti Genel Sekreteri Varol Bekteş parti kuruluşu ile ilgili yapmış olduğu bir değerlendirmesinde, partinin kuruluş sebeplerine, aşamalarına ve bu güne kadar gelinen noktaya değinmiştir. Yeni partinin kuruluşunun temelinde partideki dışlamalardan dolayı yaşandığını savunurken, yıllardan beri süregelen dışlamaların önüne geçilmesi adına toplumsal beklentilere cevap vermek adına yenş partinin kurulduğunu dile getirmiştir. Bekteş, yeni partinin insan merkezli bir yapıya sahip

[490] *TBMM Başkanı Çiçek'ten Kosovalı Türklere Birlik Çağırısı*, http://www.kosovaport.com/tbmm-baskani-cicekten-kosovali-turklere-birlik-cagrisi/, (23.05.2017).
[491] *KTAP Genel Başkanı Görevine Arif Bütüç Seçildi*, http://www.kosovaport.com/ktap-genel-baskani-gorevine-arif-butuc-secildi/, (25.05.2017).

olduğunu, çalışma ilkelerinde milli iradeye sahip çıkacağını, Türk dünyasıyla kucaklaşacağını ve Türk kimliği ile kaybolan Türklük değerleri için çalışacağını sözlerine eklerken, toplumsal bekletiler çerçevesinde Türk toplumunda devrim zamanının geldiğini savunmuştur.[492]

KTAP'ın kuruluşundan sonra Türk toplumun yaşadığı yerlerde Mahir Yağcılar'a muhalif olan eski KDTP şube yöneticilerini kucaklayarak, yeni partinin şubelerinin kurulmasına öncelik verilmiştir. Kısa sürede, Türk toplumunun yaşadığı bütün şehirlerde teşkilatlanmasını tamamlayan KTAP, kendisini gösterme şansı olarak gördüğü seçim sürecini beklemeye koyulmuştur.

2.2.5.1.3.1. Kosova Türk Birliğinin kurulması

Türk siyasi hayatında siyasi örgütlenmelerin tamamına değinilmesi adına bu başlıkta, KTAP'tan önce kurulan Kosova Türk Birliğinin de kuruluşuna yer verilerek, her siyasi girişimin kapsanması hedeflenmektedir. KTAP'tan önce KDTP'deki memnuniyetsizliklerden dolayı Mamuşa merkezli Kosova Türk Partisi KTB kurularak, Başkanlığına gazeteci yazar Reşit Handan seçilmiştir.

Partinin Mamuşa Şube başkanı Ramadan Taç partinin kuruluş süreciyle ilgili yapmış olduğu bir açıklamasında, Kosova'da Türk toplumunun beklentilerine cevap vermek amacıyla yeni bir oluşuma yönelik adımların atıldığını dile getirmiştir. Parti kuruluşu sürecinde toplumsal desteğin yanı sıra Türklere yakın kurumların destek ve onayının alındığını savunan Taç, Türklerin yaşadıkları her belediyede teşkilatlanmaya ağırlık verileceğini de sözlerine eklemiştir. Parti kaydı için Merkez Seçim Komisyonuna gerekli olan bütün belgelerin teslim edildiği bilgisini de paylaştığı gibi kayıt sürecinin kısa bir zaman içinde cevap bulacağından duyduğu inancını dike getirmiştir.[493]

KTB'nın kurulması, savaş sonrası dönemde ilk defa KDTP'ye karşı bir siyasi oluşum olmakla birlikte, ileriki süreçte daha büyük parçalanmalara yol gösterici

---

[492] *KTAP'tan Doğru Yol Derneğine Ziyaret*, http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,21548, (20.03.2017).
[493] *Kosova'da İkinci Türk Partisi Kuruldu*, http://m.kosovahaber.net/?page=2,9,836, (25.05.2017).

olması açısından da önem taşımaktadır. Varlığı süresince büyük bir başarı kaydetmesine rağmen, özellikle Mamuşa'da oyların bölünme sürecinde aktif rol oynamıştır.

III. BÖLÜM
KOSOVA'NIN İÇ VE DIŞ POLİTİKASINDA KDTP'NİN ROLÜ VE ÖNEMİ

Bu bölümde Kosova Türk Toplumunun siyasi çatısı olan KDTP'nin Kosova'da cereyan eden iç ve dış politikayı etkileyen önemli gelişmelerdeki tutumları, izledikleri politikalar ve söylemler üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

3.1. Kosova'da Türk Toplumunu etkileyen olaylara KDTP'nin yaklaşımı

Kosova Türk Toplumunun ülke içinde yaşanan gelişmeler karşısında Türk siyasilerin TDB sonra da KDTP olarak vermiş olduğu mücadeleler, Kosova'da Türk varlığının geçmişi ve geleceği açısından dönüm noktası niteliği taşımıştır. Toplumu ilgilendiren olaylara partinin dışında, derneklerin, aydınların, gazetecilerin, bürokratların başka bir deyişle halkın da mücadeleye destek vermesi Kosova Türk Toplumunda toplumsal belleğin oluşmasında büyük önem taşımıştır. Bu süreçlerde Türkiye Cumhuriyeti kurum ve kuruluşlarının da destekleri, Kosova Türklerinin toplumsal olaylar konusunda mücadelelerine güç katmış, toplumsal çıkarlar için gerek boykot gerekse de diğer mücadele araçları uygulamaya konulmuştur.

Bu bölümde konularla ilgili genel olarak yazılı eser bulunmadığından dolayı, konu dönemde yayınlanan tek Türk Gazetesi olan Yeni Dönem Gazetesinde yazılan haber, analiz, köşe yazısı, söyleşi gibi konuların yanı sıra diğer yardımcı kaynaklar irdelenerek, süreç anlatılmaya çalışılacaktır.

3.1.1. Türkçe'nin resmiyeti ve Kosova Türk Toplumu

Kosova Türklerinin tarihi süreç içinde en fazla mücadele alanlarının başında ülkede Türkçenin resmiyeti konusu bulunmaktadır. Süreç içinde rejimsel değişiklikler kaynaklı resmiyeti sürekli alınıp geri verilen Türkçe, ilk kurulan Yugoslavya Anayasasıyla resmi diller dışında tutulmuşken, 1974 Anayasa

düzenlemeleriyle resmiyetini kazanmıştır. Miloşeviç rejiminin Kosova özerkliği kaldırdığı sürece kadar resmi dil statüsünde yer alan Türkçe, Sırp baskı rejiminde tekrardan resmiyetini kaybetmiştir.

Bu bölümde yeni dönem olarak ifade edilen, demokratik değerlerin tavanı olarak empoze edilen, uluslararası dönem içerisinde Kosova Türklerinin Türkçenin resmiyeti konusunda hem ulusal hem de uluslararası topluma karşı vermiş olduğu mücadelenin üzerinde durulmaya çalışılacaktır. TDB daha sonra da KDTP çatısı altında Türk Toplumunun kararlara yaklaşımı, verdiği tepkiler ve çözüm önerileri irdelenmeye çalışılacaktır.

3.1.1.1. Uluslararası Yönetim ve Türkçenin durumu

NATO öncülüğünde çok uluslu silahlı güçlerin Kosova'ya girmesinden ve Birleşmiş Milletler tarafından sivil yönetimin kurulmasından sonra Kosova'da Sırp rejimi etkisinin yok edilmesini takiben açılan yeni sayfada, diğer toplulukları olduğu gibi Kosova Türk toplumunun da gerek Türkçenin tekrar resmiyetini kazanması gibi diğer toplumsal olaylarda büyük ümit ve beklentiler içinde olmalarına neden olmuştur. UNMIK Yönetimi 25 Temmuz 1999 tarihli Bernard Kouchner imzalı 01'inci kararıyla, Kosova'da 1974 yılından bu yana resmi olarak kullanılan Türk Dili yerine, İngilizce resmi dil statüsüne yükseltilmiştir.

Bu karar Kosova Türk toplumunda büyük tepkinin yaşanmasına neden olmuş ve Türklerin bu süreçten sonra bu konuda güçlü bir mücadele içine çekmiştir. Savaş sonrası dönemde Kosova Türk toplumu savaşı, acıyı ve sıkıntıyı unutarak, kendini dil mücadelesine vermiştir.

3.1.1.1.1. Uluslararası yönetimin Türkçe kararı ve Birliğin tutumu

Kouchner'in ilk inisiyatifini Türkçenin resmiyetini kaldırması yönünde kullanması, Kosova Türklerinin bundan sonraki süreçte temel düşmanının Kouchner olmasına ve onunla ciddi bir mücadeleye girmelerine neden olmuştur. Kararın

Birleşmiş Milletlerin 1244'nolu kararıyla garanti altına alınan 1974 Anayasasının[494] açık bir ihlali teşkil etmesinin yanı sıra uluslararası toplumun Kosova'da demokratik değerler üzerinde bir ülke kurmaya gelindiği yönündeki söylemlerinin Türkleri kapsamayacağı şeklinde yorumlanasına neden olmuştur. Karardan sonra gerek Türklerin tek siyasi birimi TDB Partisi gerekse de sivil toplum kuruluşları, aydınlar, yazarlar, sanatçılar, gazeteciler derin bir Türkçe savunuculuğa soyunmuşturlar.

TDB yönetimi kararın alınmasını tepki ile karşılarken, konuyu sürekli gündemde tutmuş fakat bu yanlışın düzeltilmesi adına bir başarı sağlanamamıştır. UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'e yaptığı yanlışı anlatmak adına dönemin TDB Genel Başkanı Cemali Krüezi tarafından bir mektup kaleme alınmıştır. Mektupta, 1974 Anayasası ile resmi dil olan Türkçe'nin UNMIK'in kararıyla resmiyetinin kaldırılmasının kabul edilemez olduğu vurgulandığı gibi bu kararın insan haklarına aykırılık teşkil ettiği ve bunun çok uluslu Kosova'ya karşı alınmış bir karar olarak nitelendirilmiştir. Türk Toplumunun Kosova'nın kurucu unsurlarından biri olduğunun da altı çizildiği mektupta, Türk toplumunun varlığını koruması için Türkçenin resmiyetinin geri verilmesi talep edilmiştir.[495]

Kosova'nın geleceğiyle ilgili 15 Kasım 1999 tarihinde Priştine'de Siyasi Parti temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşen yuvarlak masa toplantısında TDB Partisi temsilen katılım gösteren Parti Başkanı Cemali Krüezi, Türk Toplumunun süreçle ilgili tutumunu yanı sıra Kouchner tarafından Türkçeye yönelik izlenen politikaları eleştirirken, "UNMIK yönetimindeki oluşturulan yeni dönemde Türk toplumunun açıkça dışlandığı gözlenmektedir. 1974 Anayasası ile tüm haklara sahip olan Türkler, son kararlarla bunların hepsinden mahrum bırakılmıştır. Örnek olarak verilecek olursa, üç resmi dilden biri olan Türkçe resmi statüsünü kaybetmiştir. Tür dilinde basın - yayın resmen durdurulmuştur. Yasama, yürütme organları ile adli kurumlarda Türklerin temsiliyeti ellerinden alınmıştır. BM, AGİT ve KFOR çalışmalarında Türkçeyi kullanmadığı gibi Türk tercüman ve mensuplarında bünyesinde yer

[494] 1974 Anayasasıyla Türkçe, Arnavutça ve Sırpça ile birlikte resmi dil olup, Türklerin yaşadığı belediyelerde de resmi kullanımda dil statüsüne sahipti.
[495] Daha detaylı bilgi için, TDB Genel Başkanı Cemali Krüezi'nin dönemin UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'e göndermiş olduğu mektuba bakabilirsiniz, Ek5.

vermektedir. Türk dilinde eğitim sorunları artmakla birlikte, günlük hayatta da önemli sorunlar yaşanmaktadır" noktasına dikkat çekmiştir.[496]

Kouchner'e gönderilen mektuptan cevap gelmeyince TDB Partisi ikinci bir mektubun gönderilmesi yönünde karar aldıktan 31 Aralık 1999 tarihinde kaleme alınan mektup, UNMIK Yöneticisine gönderilmiştir. İlgili mektupta, 1974 anayasasıyla üç resmi dilden biri olan Türkçe, tüm uyarı ve protestolara rağmen UNMIK'in 25 Temmuz 1999 tarihli 1 nolu kararıyla (bizzat sizin imzanızla) bu statüsünü maalesef kaybetmiştir. Bu olumsuz gelişmelerin devam etmesi durumunda 600 yılı aşkın Kosova Türk varlığı, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır" noktasına vurgu yapılarak, kararın düzeltilmesi talep edilmiştir.

İkinci mektup etkisini göstermiş, UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner danışmalarından Jan Kickert ve Axel Ditman'ı TDB Partisi temsilcileriyle görüşmesi konusunda görevlendirirmiştir. Görüşmede Kosova Türk Toplumunun var olan sorunları ve hassasiyetleri görüşülürken, toplumun Türkçenin durumundan duyduğu hassasiyet de dile getirilmiştir.[497]

3.1.1.1.2. Kouchner'e toplumsal tepkiler

TDB'nin yanı sıra Kosova aydınları Yeni Dönem Gazetesi ve Kosova'da yayınlan diğer yayınlarda Türkçenin resmiyeti konusunda çeşitli yazı ve değiniler ele alarak, var olan sorunun daha geniş bir kitleye ulaşmasına hizmet etmeye çalışmıştırlar.

UNMIK tarafından Türklere yapılan saygısızlığı Avrupa'nın eski oyunları olarak gören Fahri Mermer[498], Kouchner'in Osmanlılar zamanında Avrupa zihnine kazınan "Eyvah Türkler geliyor" kavramına takıntısının ürünü olarak yorumlarken, Esin Muzbeg[499], Türkçenin UNMIK çerçevesinde resmi dil olarak kabul edilmemesi, "sen kendi içinde Türkçeni konuş ama iş yönetime geldiği zaman benim getirdiğim

[496] Tunalıgil, Balkanların..., s.46..
[497] Tunalıgil, *Balkanların...*, s.46-49
[498] Fahri Mermer, *Yaşam Görüntüleri – 12. Görüntü*, Yeni Dönem Gazetesi, 8 Haziran 2000, Sayı 18, s.2.
[499] Esin Muzbeg, *Sessiz Bir Cinayetin Çığlığı*, Yeni Dönem Gazetesi, 17 Ağustos 2000, Sayı 28, s.12.

kuralları anlama, dolayısıyla Kosova'da sadece yönetilen ol" diyerek tepkisini dile getirirken, Fevzi Karamuço, Kouchner'in adımını Stalin'in Kırım Türklerine, Zivkov'un da Bulgaristan'daki Türklere yönelik izledikleri politikalara benzetmiştir.[500]

Toplumsal tepki olarak Türkçe mücadelesini sürdüren Kosova Türk Toplumu, Türkçenin resmiyeti konusunda gerek Kosova'daki gerekse de ülke dışındaki uluslararası kuruluşlar çerçevesinde kararın değiştirilmesi yönünde girişimler yağarken, hukukçu Altay Suroy da Kosova'da Türkçenin resmiyeti ve alınan kararın haksızlığına dikkat çekmek amacıyla UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'e bir mektup[501] kaleme alarak, göndermiştir. Kosova UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner, Altay Suroy'un mektubuna cevap vererek, "1974 yasasına göre bütün Tüzükleri ve diğer dokümanları diğer tüm resmi dillere çevrilmesinden yana yani sizlerle aynı fikirde olduğumuzu söylemeliyim. Nasılsa sizin de bildiğiniz gibi UNMIK'in çok kısıtlı bir bütçesi olduğu ve bu nedenden dolayı bize bu önemli çeviri için gereken parayı ayırtamamaktadır. Sizler, Kosova'da etnik birliği destekleyen üye ülkeler veya Sivil Toplum Örgütlerinden bu konu hakkında maddi destek sağlamanız durumunda resmi belgelerin Türkçe ve diğer dillere de tercüme edilmesi sağlanabilir. Gerekli desteğin bulunması durumunda İnsan Hakları ve Topluluklar ofisi sizlerle irtibata geçerek, var olan sorunlar da çözülebilir" şekilde olayı trajikomik bir şekilde özürlenmeye çalışmıştır.[502]

---

[500] Fevzi Karamuço, *Kouchner'in Türklerle Son Tangosu*, Yeni Dönem Gazetesi, 3 Ağustos 2000, Sayı 26, s.2.

[501] "Hal hatır sormadan konuya geçiyorum. Kosova'ya barışın gelmesiyle Birleşmiş Milletler örgütü Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından Kosova'da BM Geçici Sivil Yönetiminin Yönetmeni olarak tayin edilmenizle yarınların mutluluk getireceği umudu doğdu içimde. İş başına gelmenizle ve 25 Temmuz 1999 tarihli ve 1 sayılı kararınızla Kosova'da yaşayan biz Türklerin kullanışta olan Türkçe dili yerine İngilizcenin resmi dil yapmanızla bin bir zorlukla kazandığımız dil hakkımızı aldınız. Kosova'nın 1974 Anayasasının 230. Maddesine göre Kosova'da çıkarılan kanunlar, alınan kararlar ve genel belgeler, özdeş metinler üzere Arnavutça, Sırpça ve Türkçe Kosova Resmi Gazetesinde yayımlanır. Bu anayasanın yürürlüğünü sağlamaya çalışırken anayasanın bu maddesinin görmezden geldiniz. ... Bu davranışınızla Kosova'da çok uluslu, çok dilli, çok kültürlü, çok dinli birlik oluşturmaktan yana olmadığınızı, Sırbistan tarafından özerkliği alınan Kosova'nın yapıcı unsurlarından biri olan Türk Toplumunun haklarını ihlal etmekle düşman sıfatına büründünüz. Kosova'nın 1974 Anayasasının 230. Maddesiyle düzenlendiği gibi aldığınız ve ileride alacağınız kararların Türkçe de yayınlanmasına dair karar alamazsanız ... hakkınızda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde dava açmaktan ve alınan kararların iade edilmesi için uygar ülkelerde uygun olan yöntemlere başvurmaktan başka çare kalmaz. Yaptığınız hataları düzelteceğiniz umudu ile..., Yeni Dönem Gazetesi, 26 Ocak 2000, Sayı 7, s.2.

[502] Yeni Dönem Gazetesi, 1 Haziran 2000, Sayı17, s.2.

Kouchner'in bu gayri ciddi açıklamasına tepkiler de birbiri ardına gelmiştir. Cengiz Curcialo, UNMIK'in sınırlı bütçesinden dert yanan Kouchner'e Boşnak öğrenciler için Bosna'dan getirilen binlerce kitap için harcanan büyük meblağın ödenmesini hatırlatırken, bu ödemenin ünlü illüzyonist David Koperfild'den mi yardım alınarak yapıldığını sorarak, UNMIK Yöneticisinin cevabını ciddiyetten uzak olarak nitelendirmiştir.[503] Altay Suroy da kendisine gelen cevaptan memnun olmadığını dile getirerek, dünyanın en büyük örgütü hüviyetindeki BM'nin maddi sıkıntı çektiği, bu yüzden de resmi belgelerin Türkçe verilmediği açıklamasını talihsizlik olarak nitelendirmiştir. Türklerin nüfus kayıtlarını boykot etmeye başlamasından sonra Türklerin tepkisini bir nebze olsun azaltmak ve sürece dahil etmek adına basılan Türkçe duyuru ve afişlerin basılması için nereden para bulunduğuna dikkat çeken Suroy, bu samimiyetten uzak çalışmalara bu paralar harcanacağına, Türk toplumunun beklentilerine keşke cevap vermek için harcansaydı noktasına vurgu yapmaktadır.[504]

Medya üzerindeki yazışma faslına TDB Partisinin yeni başkanı olarak seçilen Mahir Yağcılar da katılarak, UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'e mektup[505] gönderilmiştir. Türkçe yapılan haksızlık başta olmak üzere Türk toplumunun var olan sorunları ve beklentilerini konu alan mektupta ayrıca, "Biz Türk Toplumunun temsilcileri ve Türk dernek temsilcileri olarak, Türk halkının Kosova'nın yeniden yapılanmasında etkin rol oynamaya hazırdır, fakat rollerin dağılımında ayrın yapılmış; biz sadece eşit olmak istiyoruz. Bizlere farklı bir muamele değil de NATO ve BM'yle oluşan yeni süreçte diğer halklara tanınan hakların bizlere de tanınmasını talep ediyoruz" gibisinden var olan beklentilere dikkat çekmeye çalışmıştır. Yazılan bütün mektuplar ve verilen mücadele Kouchner'in almış olduğu kararı geri alması konusunda etkilemediği gibi Türk toplumuna karşı yönetici atamalarında daha katı tutum takınmasına neden olmuştur.

Fakat TDB'nin dışında ve TDB'nin çalışmalarına zıt bir politik çizgi çizen Türk Halk Partisi resmiyet konusunda da aynı çizgide bir tutum takınmıştır. Türk Halk Partisi Genel Sekreteri Nebahat Doğan Arnavutça yayınlanan Zeri Gazetesine

---

[503] Cengiz Curcialo, *Selam*, Yeni Dönem Gazetesi, 1 Haziran 2000, Sayı17, s.2
[504] Altay Suroy, *Saptırma*, Yeni Dönem Gazetesi, 1 Haziran 2000, Sayı17, s.4
[505] *TDB'nin Kouchner'e mektubu*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 18, s.1-10

vermiş olduğu bir mülakatında, Türk toplumunun 1974 Anayasasında var olan hakların iadesi konusunda yapılan girişimleri gereksiz olarak nitelendirken, 1974 Anayasasının Yusgoslavya ile birlikte ortadan kaybolduğunu bu yüzden de verilen haklara karşı olduklarını açıkça ifade etmiştir.[506]

3.1.1.1.3. Türkiye'nin olaya müdahalesi ve Türkiye çıkarmaları

Kosova Türk Toplumun Kouchner'le mücadelesine en büyük destek Türkiye Cumhuriyetinden gelmiştir. Dönemim Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Kosova'da Türk Toplumunun sorunları ve mücadelesine dikkat çekmek amacıyla Haziran 2000 sonlarında BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a bir mektup göndermiştir. Mektupta Kosova Türklerine yönelik UNMIK'in yakındığı olumsuz tavır eleştirilirken, Türkiye olarak izlenen bu olumsuz politikaların Kosova'nın nihai statüsüne olumsuz bir örnek oluşturmasından ve Türkçe'nin resmi olarak tanınmış statüsünün kaybedilmesinden ciddi endişelerin taşındığına vurgu yapılmıştır. Mektupta ayrıca Kosova Türklerinin temsiliyet sorununa da dikkat çekilirken, "Özel temsilciniz, Kosova'da kalıcı barış ve istikrara ulaşılması için, Geçici Yönetim, bütün milli azınlıkların haklarının diğerleriyle eşit şekilde tekrar kullanılabilmesi için gerekli ortam sağlanmalıdır" diyerek, temsiliyet konusunda adil olunması talep edilmiştir. Türkiye'nin Kosova'da cereyan eden gelişmeler yakından izlendiğinin de dikkat çekildiği mektupta, "Ancak, Türkiye'de UNMIK'in Kosova'da Türk azınlığına yönelik politikalarını sorgulayan ve uzun vadede bu işbirliğimizi etkileyebilecek bir eğilim de bulunmaktadır. Yukarıdakilerin ışığında, UNMIK'in Kosova Türk Toplumuna yönelik tutumunda olumlu bir değişiklik sağlanması ve bunun ardından da Kosovalı Türklerin durumunda iyileşme sağlanabilmesi için, UNMIK nezdinde müdahalede bulunulmasını" talep edilmiştir.[507]

Türkiye'nin devreye girmesiyle ve AGİT'in kayıt formlarında Türkçe'nin yer almamasının hata olarak kabul edilmesi açıklamalarını takiben UNMIK Yöneticisi

---

[506] *Kosova Türk Halk Partisinde Çelişki,* http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a80444.aspx, (Erişim 12 Mart 2017).
[507] Yeni Dönem Gazetesi, 6 Temmuz 2000, Sayı 22, s.1.

Kouchner, Kosova Türk Siyasi temsilcileriyle[508] 8 Temmuz 2000 tarihinde bir görüşme gerçekleştirmiştir. TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar'ın da katılım gösterdiği toplantıda Türk Toplumunun var olan sorunları, Türkçe'nin geleceği ve nüfus kayıt süreci ele alınmıştır. Kouchner görüşmede yaptığı ön konuşmasında Türklerin nüfus kayıtlarına katılmasını ve bu katılım sonucunda da Kosova'nın siyasi hayatında yer almalarını ve bu konuda katkı sunmaya davet ederken, Türklerin kayıt sürecine katılmaması durumunda da siyasi hayatın dışında kalma tehdidini el altı göstermiştir. Toplantıya katılan Türk temsilciler ise Türkçe'nin resmiyeti konusunda geri adım atmayacaklarını savundukları gibi Türk Toplumuna Kouchner tarafından sunulan teklifleri[509] "söz oyunu" olarak yorumlayarak, kabul etmemişlerdir. Kouchner tarafından Türkçenin Anayasayla değil de belediye tüzüklerine indirgemesinin kabul edilemez olmakla birlikte, tüzüklerin her zaman değiştirilmeye uygun birer belge olarak gördüklerini dile getirmiştirler. Temsilciler toplantıda "Biz Kosovalıyız, Kosova'nın geleceği için çalışıyoruz ve demokratik Kosova'nın yapılanmasında tüm katkımızı sunuyoruz. Ancak UNMIK'in böyle kararlarını kabul etmeyeceğiz. Şu anda Türk dilinin sorunu seçimlerden çok daha önemli olduğunu hem temsilcilerimiz hem de halkımız bilmektedir. Türkçemiz resmi olmayınca,

[508] Görüşmeye TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar'ın yanı sıra Kosova Geçici Konseyi Üyesi Esat Hafız, Prizren Belediyesi Geçici Konseyi Üyesi Hüseyin Kazaz ve Türk Halk Partisi Başkanı Sezair Şaipi ve hukukçular İskender Muzbeg ile İbiş Çakal katılmışlardır.

[509] BM Özel Temsilcisi Dr. Bernard Koucnher var olan sorunların ortadan kaldırılması için Türk Parti ve Dernekler temsilcilerine 7 teklif sunmuştur. 1. Teklif, "Türk Topluluğunun yaşadığı ve halkın önemli bir bölümünü oluşturan belediyelerde Türk Dilinin ve yazısının Arnavut ve Sırp Dilleriyle eşit kullanılması sağlanacaktır. Bu kararlar Anayasa ile değil, Kosova'daki belediyelerin özerklik tüzüklerine bağlı olması gerekmektedir.

2. Teklif, "Bundan başka herhangi bir Türk Topluluğu üyesi yargı organlarına başvurmuşsa şahsın kendi Türkçe dilini kullanma hakkı varır ve de mahkeme tutanakları Türkçeye tercüme edilmesi için UNMIK çaba harcayacaktır.

3. Teklif ise "Türk Topluluğunun yaşadığı ve belediye konseyinde seçilmiş temsilcisi olan belediyelerde, Türk Topluluğu üyeleri Kosova genel eğitim yapısı içinde Türkçe eğitim görme hakları olacaktır.

4. Teklif, "Türk topluluğunun yaşadığı ve halkın önemli bir bölümünü oluşturan belediyelerde, alınan tüm UNMIK yasa ve kararları Türkçeye tercüme edilmesi için UNMIK çaba sarf edecektir.

5. Teklif "Merkez seviyede verilen belgelerde, yani seyahat belgesi ve kimlik belgelerinde, Türk topluluğu üyelerinin soyad ve adları Türkçe alfabesine göre olacaktır. Bunun için gerekli teknik çalışmaların yürütülmesinden sonra, UNMIK Kimlik belgelerindeki üst yazılar Türkçe olması için çabalayacaktır.

6. Teklif, "Türk Topluluğunun istemleri ve işlerinin kolaylaştırılması adına kayıt formlarının kopyaları Türk dilinde hazırlanacaktır.

7. Teklif ise, "Mevcut olan enstrümanlarla, kayıt süreci ve oy kullanma sürecine Türklerin katılması önem arz etmektedir. Bu yüzden de Türk toplumu demokratik hakları çerçevesinde bu iki önemli sürece katılması gerekmektedir.

kayıtların ve seçimlerin ne anlamı vardır" söylemini dile getirerek, Kosova Türk toplumunun bu konudaki kırmızı çizgilerini açıkça dile getirmişelerdir.[510]

Türk Demokratik Birliği ve Türk Temsil Kurulundan oluşan bir heyet Kosova'da var olan sorunlara ve mücadeleye destek amacıyla Ankara ziyaretinde bulunmuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı İsmail Cem tarafından kabul edilen heyet, Kosova'daki güncel durum hakkında bilgi sunmuşlardır. Cem ise Türkiye olarak Kosova'daki Türk Toplumunun var olan sorunlarını yakinen takip edildiğine vurgu yaparken, bu konuda yapılması gereken her şeyin yapıldığını, BM ve NATO'nun yanı sıra Kosova ile ilgili diğer ülkeler nezdinde görüşmelerin yapıldığını ve belli ölçüde cevap aldıklarını dile getirmiştir. Fakat bu kıpırdanmalardan memnun kalınmadığının altını da çizen İsmail Cem, Kouchner'le bu konuları görüşmek ve çözüme kavuşturmak için kendisini Türkiye'ye davet ettiğini bildirmiştir.[511]

Türkiye Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Kosova'da Türkçenin resmiyetine destek olmak amacıyla UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'in Türkiye'ye davet ederek, Türkiye'nin Kosova'da Türk Toplumuyla ilgili yaşanan gelişmelerden duyduğu kaygıyı dile getirmiştir. Kouchner ise görüşmede sonrası yaptığı açıklamasında Kosova'da Türk Toplumu ile ilgili ilerleme kaydettiklerini ve Türk Toplumuna sunmak üzere, Türk Dilinin kullanımına ilişkin bir dokümanın hazırlandığını belirtmiştir.[512]

Türkiye dönüşü hem Kouchner hem de Kosovalı Toplum temsilcileri 11 Ağustos 2000 tarihinde Priştine'de bir araya gelerek, Türk Toplumunun beklentilerini masaya yatırmıştırlar. Toplantıda taraflar arasında bir anlaşma sağlanamazken, TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar toplantı çıkışında yaptığı açıklamada toplantının olumlu geçtiğini fakat resmi bir anlaşmaya varılamadığını dile getirmiştir. Görüşmeyi takip eden Gazeteci Atakan Koro, görüşmede Türkçenin

[510] Yeni Dönem Gazetesi, 13 Temmuz 2000, Sayı 23, s.1.
[511] Yeni Dönem Gazetesi, 3 Ağustos 2000, Sayı 26 s.1.
[512] Yeni Dönem Gazetesi, 3 Ağustos 2000, Sayı 26, s.1.

resmiyeti "başka sefere kaldı"[513] şeklinde özetlerken, Mehmet Bütüç ise "Kouchner Türkiye'de verdiği sözleri Türkiye'de unuttu"[514] şeklinde eleştirmiştir.

3.1.1.2. Nüfus kayıt süreci ve Türk Demokratik Birliği

Türk Toplumunun nüfus kayıtları boykot sürecinde Türklerin kayıtlara katılımı için gerek uluslararası gerekse de ulusal bir baskı ağırlık kazanmıştır. Türk temsilcileriyle, UNMIK, AGİT, diplomatik temsilcilerin görüşme maratonu hız kazanırken, Kosovalı Türkler beklentilerinin başında yer alan Türkçe kayıt formları sağlanmadığı takdirde geri adım atmayacağı açıkça dile getirilmiştir.

Bu konu ile ilgili siyasi ve dernek temsilcileri ortak bir tutum takınmakla birlikte bir ortak beyanname kabul edilmiştir. İlgili beyanname ile; UNMIK ve AGİT yetkilileri Kosova Türklerinin, Türkçe dilinin ve yazısının 22 Mart 1989 gününe kadar var olan yasal haklarının iade edilmesi hususunda henüz somut yaklaşım yapmadıklarını, sayım, seçmen kayıt formlarının, kimlik, pasaport, doğum, ölüm, nikah, şahadetname, diploma gibi evrak ve belgelerin Türkçe yapılmadığını, UNMIK Yöneticisi Dr. Bernard Kouchner tarafından imzalanan 1 sayılı ve 25 Temmuz 1999 tarihli genelgenin 5. Maddesinin 2. Fıkrasının Kosova Anayasasının 230. Maddesine aykırı olmasına rağmen halen iptal edilmediği veya UNMIK genelgelerinin Türkçe de yayınlanmasını düzenleyen eklemenin yapılmadığından Türk Toplumu Nüfus Kayıt sürecine katılmayacaktır" ortak fikri benimsenmiştir.

TDB ise nüfus sayımlarında Türkçe'nin de yer alması için Yeni Dönem Gazetesi[515] ile bir işbirliğine giderek gazetede nüfus kayıtları sürecinde diğer dillerle eşitçe Türkçe'nin de kullanımı için bir form yayınlamıştır. Halktan da bu formları doldurup UNMIK ve AGİT danışma ofislerine teslim etmeye davet edilmiştir.[516]

Kouchner'in gazabı sadece Türkçe'nin resmiyetiyle sınırlı kalmamıştır. Yeni yönetim himayesinde ile Kosova Televizyonunda Türkçe yayınlar yapılmadığı gibi,

---

[513] Atakan Koro, *Başka Sefere*, Yeni Dönem Gazetesi, 17 Ağustos 2000, Sayı 28, s.1.
[514] Mehmet Bütüç, *UNMIK ve AGİT Siyasi Bunalım Geçiriyor*, Yeni Dönem Gazetesi, 17 Ağustos 2000, Sayı 28, s.3.
[515] Yeni Dönem Gazetesi Kosova'da NATO Müdahalesi ile oluşturulan Birleşmiş Milletler denetimindeki özgür Kosova'da yayınlanmaya başlanan Prizren merkezli haftalık gazetedir.
[516] Yeni Dönem Gazetesi, 11 Mayıs 2000, Sayı 14, s.3

Tan Gazetesi yayını durdurulmuş, Priştine Üniversitesinde Türk Dili Edebiyatı Kürsüsü pasif hale getirilmiş, ilk ve orta okullarda eskiye göre Türkçe eğitim sekteye uğramıştır.[517]

3.1.1.2.1. Türkçe'nin resmiyetinin tanınmasına tepki olarak; Boykot

BM'nin Kosova Sivil Yönetiminde kimi yetkilerin, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği genelgelerine ters davranması, 22 Mart 1989 yılından önceki Kosova Anayasası ve yasalarına saygı göstermeyişi Kosova Türklerine karşı totaliter bir rejimin sürdürüldüğüne tanık olan Türkler bu süreçten sonra "boykot" kavramı üzerinde durmalarına neden olmuştur.[518] Fevzi Karamuço, UNMIK Yönetiminde oluşturulan yeni dönemle Kosova'nın uzun zamandan beri beklediği demokrasi ve özgürlük, kuşların kanatları eşliğinde Kosova'ya ulaşmasına rağmen bu demokrasi Kosova Türklerini teğet geçtiğini, Kouchner'in hem Türkçe'nin resmiyetini hem de Türk Toplumunun temsiliyetini ayaklar altına alması demokratik normlar açısından açıklanamayacak bir cinayet olarak nitelendirmektedir.[519] Esin Muzbeg, dil kavramı üzerinde dururken, dilin bir kişinin en etkin iletişim aracı, eli kolu, bacağı hatta yüreği gibi bir organ olarak nitelendirirken, bir kişinin dilini yasaklamak, onun elini, kolunu veya bacağını koparmak yani cinayet işlemeye eşdeğer bir hareket olarak örneklendirmektedir. [520] Kosovalı Türklerin dili resmi olmalıdır! Bu bizim hakkımızdır! Bu gerçekleşinceye kadar... Boykot mu? Evet!, Eylem mi? Evet!, Protesto mu? Evet![521]

Kosovalı Türkler, tüm uyarı ve önerilerine kulak verilmediğinden ve Türk Dilinin Kosova'da resmi olarak kullanılan İngilizce, Arnavutça ve Sırpça ile eşitlik tanınmadığına tepki olarak Nüfus kayıtlarını boykot etme kararı almıştır. TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar güncel konularla ilgili yaptığı basın toplantısında, Kosova Türklerinin en önemli sorununun Türk Dilinin resmiyeti olduğuna vurgu yaparken,

---

[517] Raif Kırkul, *Kosovalı Türkler Erken Bahara Tanık Olacak Mı?*, Yeni Dönem Gazetesi, 26 Ocak 2000, Sayı 7, s.5 .
[518] Altay Suroy Recepoğlu, *Boykot*, Yeni Dönem Gazetesi, 27 Nisan 2000, Sayı 12, s.5.
[519] Fevzi Karamuço, *Yarınlarımız Üzerine Bir Değinme*, Yeni Dönem Gazetesi, 9 Şubat 2000, Sayı 8, s.7.
[520] Esin Muzbeg, *Sessiz Bir Cinayetin Çığlığı*, Yeni Dönem Gazetesi, 17 Ağustos 2000, Sayı 28, s.12.
[521] Mehmet Bütüç, *Editörden*, Yeni Dönem Gazetesi, 4 Mayıs 2000, Sayı13, s.3.

nüfus kayıt sürecinde Türkçeye saygı gösterilmesi olayının da birleşmesinden sonra halkın beklentileri doğrultusunda kayıt sürecinin protesto edilme kararının alındığını ifade etmiştir. Bu sürecin bir boykot olmadığına vurgu yapan Yağcılar, sadece protesto niteliği taşıdığını ve kararın siyasi olmaktan çok toplumsal bir karar olduğunu yinelemiştir.[522]

Boykot sürecine Türkler uymakla birlikte, halktan belli bir kesim nüfus merkezlerini sürekli ziyaret ederek, kayıt yapmak yerine "Türkçe kayıt formu geldi mi" diyerek, açıkça tepkisini dile getirmekten de geri kalmamıştır.[523] Türklerin bütün talep ve uyarılarına rağmen UNMIK ve AGİT himayesinde 26 Nisan 2000 tarihinde kayıtlar resmen başlanmıştır. Kayıt sürecini izlemeye giden Mehmet Bütüç ziyaret ettiği merkezdeki izlenimlerini şu şekilde açıklamaktadır; *"Kayıt merkezine gittiğimde burada çalışanlar tarafından gayet takdirle karşılandık. Fotoğraflarımızı çektikten sonra süreçle ilgili birkaç soru yönlendirdim. Türkçe kayıt formları mevcut mu? Sisteme isimler yazılırken Türkçe ibareler kullanılıyor mu? Türklerin Türkçe adlarına saygı gösteriliyor mu? Orada görev yapan Arnavut ve Türk görevlilerinin vermiş olduğu cevaplar karşısında şaşırıp kaldım. Türkçe neden yok ona biz de şaşırdık. Türkler Kosova'nın bir parçasıdır, büyük yanlış yapılmıştır diye konuştu bir Arnavut kardeşimiz. Bir diğeri de biz Arnavutlar buna benzer bir olayı Miloşeviç zamanında yaşadık. Siz de şu an buna benzer bir şey yaşıyorsunuz, yaşayan biri olarak bunun ne demek olduğunu iyi biliyoruz. Bizler sizlerin bu davanıza destek veriyoruz, demeleri beni hem şaşırtmış hem de cesaretlendirmiştir"* şeklinde açıklamaktadır.[524]

Türkçenin resmiyeti konusunda ciddi mücadelenin verildiği bu dönemde, bazı Türklerin nüfus kayıtlarını yaptırdıkları da gözlenmiştir. Gazeteci Atakan Koro kayıtlarını yaptıran Türkleri ağır bir şekilde eleştirirken, kayıtlarını yaptıran kişileri korkak, pısırık ve çıkarcı olarak nitelendirmiştir.[525]

---

[522] Yeni Dönem Gazetesi, 20 Temmuz 2000, Sayı 24, s.2.
[523] Raif Kırkul, *Ha Gayret*, Yeni Dönem Gazetesi, 1 Haziran 2000, Sayı17, s.2.
[524] Mehmet Bütüç, *UNMIK ve AGİT'in "Teknik" Sorunları*, Yeni Dönem Gazetesi, 11 Mayıs 2000, Sayı14, s.3.
[525] Atakan Koro, *Yazıklar Olsun*, Yeni Dönem Gazetesi, 13 Temmuz 2000, Sayı 23, s.4,

3.1.1.2.2. Kayıt sürecinin boykot edilmesine verilen tepkileri

Nüfus kayıtlarıyla toplumsal refleksin başarı getirdiğinin altını çizen Gazeteci Mehmet Bütüç, "Toplumsal bilinçle hareket neticesinde uluslararası toplum merkezini Kosovalı Türklerin yönüne doğru çevirmesine neden olmuştur. Bu noktadan sonra "Acaba Türklere nerde ve nasıl bir yanlış yaptık?, "Bundan sonra neler yapmamız gerekiyor?" soruları daha açık bir şekilde dile getirilmesine neden olmuştur" şeklinde açıklamaktadır.[526] Toplumun vermiş olduğu mücadeleyi "sabreden derviş, muradına ermiş", söylemi çerçevesinde değerlendiren Etem Kazaz, toplumsal bilinç ve halkın desteğiyle Kosova Türk Toplumunun hedeflediği başarılara sabrederek ve çalışarak ulaşılabilir olduğuna dikkat çekmektedir.[527]

Türk Toplumunun nüfus kayıt sürecini boykot çağırılandan sonra bazı kesimler de bunu farklı yerlere çekerek Türk Toplumunun bu mücadelesini Sırplarla aynı kefeye sokmaya çalıştıkları da gözlenmiştir. Kosova Türklerini temsilen Ramboullet görüşmelerinde yer alan Zeynelabidin Kureyş'in Sırbistan'ın Tanjug haber ajansına Kosova'daki Türk toplumunun lideri edasındaki ve nüfus kayıtlarını Sırplarla birlikte boykot edeceği ile ilgili yapmış olduğu açıklama TDB'nin de tepkisini beraberinde getirmiştir. Parti tarafından yapılan açıklamada, "Prizren'de Türk Milli Birliği adı altında bir kuruluş yoktur. Zeynelabidin adındaki şahıs bir yoldan bu yana Prizren'de barınmamaktadır. Aynı şahıs hiçbir zaman Türk toplumunun resmi temsilcisi olmamış ve halktan bir destek görmemiştir. Zeynelabidin Kureyş, o zamanda olduğu gibi şimdi de sadece Sırp rejimini temsil etmektedir. Türk topluluğu AGİT'in örgütlediği seçmen kayıtlarını boykot etmiyor, sadece Türk dilinin eşit olarak kullanılmamasına tepki gösteriyor. Türk topluluğunun seçilmiş temsilcileri UNMIK ve AGİT temsilcileriyle sıralı temaslarını sürdürüyor ve bu görüşmeler sonucu en kısa zamanda mevcut sorunların çözülmesi beklenmektedir. Ortak çözüm bulunması hem Türk Topluluğu hem de demokratik Kosova'nın yararına olacaktır" denilmektedir.[528]

---

[526] Mehmet Bütüç, *We Are Not Bluffing*, Yeni Dönem Gazetesi, 29 Haziran 2000, Sayı 21, s.3.
[527] Etem Kazaz, *Sabır*..., Yeni Dönem Gazetesi, 29 Haziran 2000, Sayı 21, s.21.
[528] *TDB'nin Basın açıklaması*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Haziran 2000, Sayı 20, s.2.

Mehmet Bütüç ise konu ile ilgili yapmış olduğu değerlendirmesinde Kosova Türklerinin süreci boykot etmesinin temel nedeninin UNMIK tarafından Türk Dili ve Türklere yönelik yürütülen dışlayıcı politikalarına bir tepki olarak nitelendirirken, belli çevrelerin "Kosovalı Türkler, Miloşeviç'ten almış oldukları emirler doğrultusunda kayıt yaptırmıyorlar" söyleminin gerçekle bağdaşmakla birlikte savaş sürecinde olduğu gibi buradaki amaç Türk Toplumunu hedefe getirmekten başka bir şey olmadığının altını çizmektedir.[529]

Kouchner'in Kosova Türkler üzerine oynadığı politikalar ve Türkleri uzlaşmaz olarak gösterme politikası Türk ve Arnavutların arasını açma konusunda önemli bir argüman olarak durmaktadır. Fevzi Karamuço bu yanlış siyasetin Türk ve Arnavut dostluğuna büyük zarar teşkil edebileceğine vurgu yaptığı gibi tarihsel bağın, akrabalıkların ve dostlukların buna izin vermeyeceğine ve her iki milletin de Kosova'nın parlak bir geleceğe kavuşması için beraber adım atacaklarına duyduğu inancı dile getirmektedir.[530]

3.1.1.2.3. Kouchner'in Türkçeye son önerisi

Kouchner 15 Ekim 2000 tarihinde TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar'a hitaben yazdığı mektupla yapılan görüşmeler neticesinde ileride Türklerin haklarının sağlanması konusunda görüşmelerin devamının yapılması gerektiğini ve Türklerin 1974 Anayasasındaki haklarının korunabileceğini bildirmiştir. Bu yazıya ilaveten Türklerin haklarıyla ilgili bir belge[531] de yer vermesi, UNMIK Yöneticisi Türklerin sorunlarını çözmede kararlı olduğu şeklinde yorumlanmıştır.[532] Bu belge Kosovalı Türklerin Türkçenin resmiyeti konusundaki umutların artmasına etki ettiği gibi 1974 Anayasa vurgusu Kosovalı Türk Siyasilerin de yüzünün gülmelerine neden olmuştur. TDB Genel Başkanı Yeni Dönem Gazetesine vermiş olduğu mülakatında olayı "Haklarımızın temeli atıldı, hayırlısı olsun" şeklinde nitelendirirken, mektupla ilgili

[529] Mehmet Bütüç, *We Are Not Bluffing*, Yeni Dönem Gazetesi, 29 Haziran 2000, Sayı 21, s.3.
[530] Fevzi Karamuço, *Kantonlaşmaya Karşıyız*, Yeni Dönem Gazetesi, 17 Ağustos 2000, Sayı 28, s.5.
[531] Bu belge ile Türk Toplumunun yaşadığı belediyelerde Türkçe eğitim yapılacak, UNMIK'in Türklere vereceği kimliklerde diğer dillerin yanında Türkçe olarak düzenlenecek, UNMIK Yönetmelikleri diğer dillerle birlikte Türkçe olarak yayımlanacaktır.
[532] Yeni Dönem Gazetesi, 21 Eylül 2000, Sayı 33, s.1-10.

şu yorumda bulunmuştur; "Bu aşamada, yani geçici dönemde tatmin edici buluyoruz. Türkçenin eşit olarak kullanımı dahil, 1974 Kosova Anayasasıyla tescil edilmiş olan kazanılmış haklarımız UNMIK tarafından da tanınmasına büyük önem veriyoruz. Bu haklardan geçici yöneyim sırasında da yararlanmak için UNMIK'le yapmış olduğumuz olumlu ve başarılı sonuçlanmıştır. Kosovalı Türklerin gerçek temsilcileri olarak, var olan görüş birliği uyarınca yayınlanan bu açık mektubu memnuniyetle karşılıyor ve bunun acilen yürürlüğe girmesini bekliyoruz" şeklinde yorumlamıştır.

Fakat Kouchner'in Prizren ziyaretinde sarf ettiği cümleler Türk Toplumunda yeni belirsizliklerin doğmasına neden olmuştur. Kouchner, "Demokratik Kosova'da iki resmi dil, Arnavutça ve Sırpça var. Kosova'da Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde özgürce Türkçe konuşabilirsiniz. Kimlik gibi diğer tüm belgeler de Türkçe dilinde basılacaktır. Türkçe dilinde eğitim ve kitaplarınız basılacaktır. Türkçenin resmiyeti konusuna gelince ise, gelecekteki demokratik bir Kosova'da asla üç dil resmi olamaz. Türkçe dili sadece Türklerin yaşadığı yerlerde kullanılacaktır. Örneğin; Priştine'de Türkçe konuşulmadığı ve Türklerin yaşamadığı için Türkçenin resmi dil olarak kullanılmasını bekleyemezsiniz"[533] demesi Kosova Türk toplumunun kendini aldatılmış hissetmesine ve TDB'nin Kouchner'e yeni bir mektup yazmasına neden olmuştur.[534] Mektupta, Türk Toplumunun Türkçenin resmiyeti konusundaki mücadelenin takipçisi olunduğuna vurgu yapılırken, Priştine'de Türklerin yaşadıklarını ve bunun inkar edilemeyeceğini, "Priştine'de bugün devlet televizyonunda Türkçe yayınlar vardır. İlkokul, ortaokul ve üniversitede Türkçe eğitim devam etmektedir. Adını zikrettiklerimiz sizin yönetiminiz altında bulunan kurum ve kuruluşlardır. Bugün TDB'ye destek veren Türklerin sayısı gözetilemeyecekten daha fazladır. Bununla ilgili partimizin kaydı için sizlere sunulan, Priştine'de toplanılan 1000'in üzerindeki imza Priştine'deki Türk varlığının açık bir kanıtıdır. Bunun dışında Priştine'de bize karşı favori ettiğiniz bir diğer Türk Partisinin de olduğunu unutmuş olamazsınız. Yoksa sizin başka bir derdiniz mi var Türkçeyle? Sayın Kouchner siz kabul edip etmeseniz de Türk vardır ve Türkçe konuşulmaktadır. Sizin bu gibi ifadeleriniz demokratik, çok uluslu, çok kültürlü ve

[533] Yeni Dönem Gazetesi, 19 Ekim 2000, Sayı 37, s.1.
[534] Yeni Dönem Gazetesi, 25 Ekim 2000, Sayı 38, s.1.

çok dinli bir Kosova'nın yapılanasına gölge düşürmektedir. O yüzden de Türkçe ve Türk toplumuyla uğraşmayı bırakın" çağrısında bulunulmuştur.[535]

Hukukçu Altay Suroy Kouchner tarafından sunulan tekliflerle ilgili yaptığı hukuki değerlendirmesinde, "Buradaki temel amaç, Kosova çapında Türkleri ve Türkçeyi eşit olarak kabul etmemek, bu hakkın sadece nüfusu belli bir oranda olan belediyelerde kullanılabileceği ve bunun Belediyeler Yasası çerçevesinde sınırlanmasıdır. Bu talep hem 1974 Anayasasına hem de BM'nin, AB'nin ve AGİT'in şartlarına aykırılık teşkil etmektedir" şeklinde yorumlamaktadır. Gazeteci Mehmet Bütüç ise teklileri insan dışı bir "pazarlama" olarak nitelendirirken, Türkçenin resmiyetinin Anayasal statüden belediye statüsüne indirgenmesinin kabul edilemez olmakla birlikte Türkçenin Belediye Başkanlarının insafına bırakılamayacak kadar değerli olduğunu savunmuştur. Bu öneri ile Türkçenin resmiyetinin sadece Prizren ve Mamuşa ile sınırlı kalacağının da altını çizen Bütüç, bu önerinin kabul edilmesi durumunda Priştine, Mitroviça, Gilan, Vıçıtırn'da yaşayan Türklerin artık Türkçeyi kullanamayacağını, burada yaşayanların Fransız değil, Türk olduğuna vurgu yapmaktadır.[536]

Fevzi Karamuço ise Kouchner'in tekliflerinin arkasındaki asıl hedefin Türkleri bir gettoya kapamak olduğuna dikkat çekerken, "Kouchner'in Türklerle Türkçe üzerinde yaptığı pazarlıklar, Ortaçağda Yahudilere yönelik uygulanan getto siyasinin farklı bir yansıması niteliğini taşımaktadır. Türklerin yaşadıkları bölgelerde sadece Türkçenin kullanılması bu politikanın açık bir kanıtı hüviyetindedir" şeklinde yorumlamaktadır.[537]

3.1.1.2.4. Formların Türkçe basılması ve Türklerin kayıt süreci

Kosova UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner görevini Hans Hakerup'a sessiz bir şekilde devrederek, Kosova'dan ayrılmıştır. Kouchner'in ayrılışı Kosovalı Türk siyasetçi, temsilcileri, aydınları tarafından sevinçle karşılanmış, Türk Toplumu

[535] TDB Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, Yeni Dönem Gazetesi, 25 Ekim 2000, Sayı 38, s.1.
[536] Mehmet Bütüç, UNMIK Kosovalı Türklerin Haklarını Almaya Devam Ediyor, Yeni Dönem Gazetesi, 20 Temmuz 2000, Sayı 24, s.3.
[537] Fevzi Karamuço, *Kantonlaşmaya Karşıyız*, Yeni Dönem Gazetesi, 17 Ağustos 2000, Sayı 28, s.5.

ve Türkçenin önünde duran engelin kalktığı şekilde yorumlanmıştır. Yeni gelen uluslararası temsilcinin masasında, Kosova'nın nihai statüsü, güvenliği, anayasası gibi önemli konuların yanı sıra Kosova Türk Toplumunun da Türkçenin resmiyeti, Türk Toplumunun temsiliyeti ve Nüfus kayıtlarının Türkçe yapılması gibi önemli konular yer almıştır. Fakat, eski yönetici Kouchner'in Ankara temasları neticesinde Kosova Türk Toplumuna vermiş olduğu sözler tutulmakla birlikte, nüfus kayıt süreci bir türlü başlatılamamıştır. Bu çerçevede TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar imzasıyla Hans Hakerup'a bir yazı gönderilerek, bu konuda destek talep edilmiştir.

24 Nisan 2001 tarihinde TDB Yetkilileri, UNMIK binasında AGİT ve UNMIK Yöneticileriyle nüfus kayıt sürecini masaya yatırarak, Türk toplumunun sürece katılım şartları değerlendirilmiştir. Türk Toplumunun sürece dahil olmasının önemi üzerinde duran uluslararası temsilciler, Türklerin katılımı için gerekli olan şartların oluşturulduğu yönünde garantileri sunmuşlardır.[538]

Türk Toplumu temsilcilerinin UNMIK ve AGİT nezdinde yapmış olduğu girişimler sonucunda 15 Mayıs 2001 tarihinden 17 Temmuz 2001 tarihine kadar sürecek olan Nüfus kayıt sürecinin Türk Toplumunun istemleri üzerine yeniden yapılması kararı alınmıştır. 8 Mayıs günü Türklerin yoğun olarak yaşadığı Mamuşa köyünde sivil kayıt merkezi UNMIK Prizren Yöneticisi Lennart Myhlback, Prizren Belediye Başkanı Sujata Saunike, Kosova Geçici Komitesi üyesi ve TDB Başkanı Mahir Yağcılar'ın katılımıyla görkemli bir şekilde açılmıştır. Mahir Yağcılar yaptığı açıklamasıyla olayı "tarihi bir gün" olarak nitelendirirken, bugünkü başarının toplumsal mücadelenin bir ürünü olduğunu savunmuştur.[539] Gazeteci Enis Tabak sayımların Türkçe yapılmasını "Türk Halkının Büyük Zaferi" olarak yorumlarken, Türk Toplumunun Prizren'in Kurila semtindeki sayım birimine davul zurna eşliğinde gidildiğine vurgu yapmaktadır.[540]

Kayıt formlarının Türk Toplumunun talepleri doğrultusunda Türkçe olarak basmaları toplumun kolektif tepkisinin bir ürünü olarak yorumlamamız gerekmektedir. Bu süreçte gencinden yaşlısına, sanatçısından edebiyatçısına,

---

[538] Yeni Dönem Gazetesi, 3 Mayıs 2001, Sayı 63, s.1.
[539] Yeni Dönem Gazetesi, 17 Mayıs 2001, Sayı 65, s.1.
[540] Enis Tabak, *Türk Halkının Büyük Zaferi*, Yeni Dönem Gazetesi, 17 Mayıs 2001, Sayı 65, s.1.

siyasetçisinden memuruna Türk toplumu tarihsel süreçte ilk defa bir konuda bir bütün olabileceğini göstermiş ve bu birliktelik sonuçlarını da getirmiştir. Fakat bu mücadele Türk toplumunun son mücadelesi değil, ilk mücadelesi niteliğinde kalacaktır. Çünkü bu süreçten sonra da Türk toplumu başta Türkçenin resmiyeti olmak üzere temsiliyet konusunda da ciddi bir mücadele süreci içinde kendini bulmuştur.

3.1.1.3. Anayasal Çerçeve ve Türk Toplumu

Nüfus kayıt sürecinin sonlanmasından sonra, geçici hükümetin de çalışmalarına başladığı bu süreçte ülkenin çıkarılacak olan kararlarla yönetilemeyeceğinin farkına varılmasından sonra bir anayasal belgenin var olması gerekliliği açıkça dile getirilmeye başlanmıştır. Bu beklentilere cevap vermek adına UNMIK Yönetimi tarafından 5 Arnavut, 1 Sırp ve 1 Boşnak'tan oluşan 7 kişilik bir Anayasal Çerçeve Komisyonu kurularak, Kosovalı Türkler yine sürecin dışına itilmiştir. TDB Başkanı Mahir Yağcılar imzasıyla UNMIK Yöneticisi Hans Hakerup ve AGİT Kosova Şefi Daan Everts'e bu konuda duyulan rahatsızlıktan dolayı birer mektup gönderilerek üzüntü dile getirilerek, bu yanlışın düzeltilmesi talep edilmiştir.[541]

Bunu takiben partinin yapılan Merkez Yönetim Kurulu toplantısında bir Türk üyenin yer almasının Türklere yapılan bir saygısızlık olarak nitelendirilirken, topluluklar adına kurula dahil edilen Boşnak temsilci üzerinden Türk Toplumunun var olan beklentilerinin ulaştırılması da karara bağlanmıştır.[542] TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar, KTG Bağımsız Türk üyesi Esat Hafız ile birlikte UNMIK Yöneticileriyle bir araya gelerek, Türk Toplumunun bu konudaki görüşmelerini dile getirişlerdir. UNMIK Yönetimi de Anayasa Komisyonunun hukuki çerçeve konusunda yapılacak olan toplantıya her iki Türk temsilcisini davet edilme sözünü vermiştir.[543]

---

[541] Yeni Dönem Gazetesi, 15 Mart 2001, Sayı 56, s.3.
[542] *TDB Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Mart 2001, Sayı 57, s.11.
[543] Yeni Dönem Gazetesi, 22 Mart 2001, Sayı 57, s.11.

Mahir Yağcılar, 25 Nisan tarihinde düzenlenen Kosova Geçici Kurulu toplantısında Türk Toplumunun Anayasal çerçeveyle ilgili tutumlarını dile getirmiştir. Tutumunda, Türk dilinin Kosova Meclisinde kullanımda eşit olmasını, 1989 yılı kanunlarına saygı duyulmasını, Türk Toplumuna üç milletvekili sandalyesinin verilmesini, topluluk komitesinde topluluklarla ilgili konularda pozitif oyun sağlanması, topluluklara pozitif yönde ayrımcılık haklarının sağlanmasını dile getirmiştir.[544]

Yapılan tartışmalar neticesinde yeni dönemde Kosova'nın ilk hukuki belgesi niteliğindeki temel yasa olan Anayasal Çerçeve[545] büyük tartışmalar gölgesinde UNMIK Yöneticisi tarafından 15 Mayıs 2001 tarihinde imzalanarak yürürlüğe geçmiştir. Arnavut tarafının beklentilerini karşılamaktan uzak olan anayasal çerçeve Kosova Türklerin de yüzünü güldürmüş fakat tam anlamıyla memnun etmemiştir. TDB, Prizren'de Anayasal çerçeveyi değerlendirmek adına bir açık oturum düzenleyerek, halka kazanımlar hakkında bilgi vermiştir. Oturumda konuşan Başkan Mahir Yağcılar, anayasal çerçevenin, ağır bir dönemden sonra Türkçenin nihai statüye ulaşma anahtarı olarak nitelendirmiştir. Toplantıda hazır bulunan Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Temsilcisi Mustafa Turan da Türkçenin resmiyeti konusunda verilen mücadelenin takdire şayan olduğunu ifade ederken, Türk Toplumun iki milletvekili ile mecliste temsil hakkını kazanmasını büyük bir başarı olarak özetlemiştir.[546]

Türkiye Dışişleri Bakanlığı da Anayasal Çerçevenin kabulünden sonra bir açıklama yayınlayarak, hukuki belgenin çatışma dönemi ardından, Kosova toplumunun bütün katmanlarının asgari beklentilerini karşılamaya amaçlayan bir sözleşme niteliği taşıdığına vurgu yapıldığı gibi, "Soydaşlarımız yüzyıllardır kullanageldikleri, ulusal, kültürel ve dini benliklerini koruyup geliştirmesine olanak

---

[544] Yeni Dönem Gazetesi, 3 Mayıs 2001, Sayı 63, s.2.

[545] Anayasal Çerçeve ile Kosova Türk Toplumunun kazanımları şu şekilde sıralanabilir; Bundan böyle kanun ve belgeler Türkçe yayınlanacak, Türk Toplumuna mecliste temsiliyeti için iki garanti sandalye tahsis edilecek, meclis üyelerinin kendi dillerinde konuşabilmeleri ve yazılı önerileri verebilmeleri, her topluluğun kendi dilini ve alfabesini mahkeme, resmi ve kamu organlarında kullanmaları, anadilde eğitim almaları, topluluk sembollerinin yasalar çerçevesinde kullanılabilmeleri, anadilde enformasyon alma ve yayın organların kurulabilmesi, Kosova ve Kosova dışı yardımda bulunmak isteyen organizasyonlarla temas kurmalarına izin veriliyor ve yasal çerçevede yardım alabilme hakkını kazanmıştır.

[546] Yeni Dönem Gazetesi, 31 Mayıs 2001, Sayı 67, s.1-3.

sağlayacak haklarının geçici özyönetim dönemi için büyük ölçüde tanınarak güvence altına almış olduğu gözlenmektedir. Bu nedenlerle, Anayasal Çerçevenin olumlu bir adım olduğu değerlendirilmektedir" sözlerine yer verilmektedir.[547]

Gazeteci Esin Muzbeg, Anayasal Çerçeve ile ilgili yapmış olduğu değerlendirme yazısında, Kosova Türklerinin tam beklentilerini karşılanmamasına rağmen Türklerin yaşadıkları yerlerde Türkçe resmi dil olması açısından önemli olduğuna vurgu yaparken, Kosova Türk toplumunun bundan sonra da bu kazanımların uygulanması ve artırılması için mücadeleye devam etmesinin üzerinde durmaktadır.[548]

Anayasal çerçevenin Kosova Türk toplumu açısından en büyük yeniliği Komünist rejiminden sonra ilk defa mecliste Türk milletvekillerinin yer almasını garanti etmesidir. Bunun yanında kurulacak olan hükümette de Türk toplumu temsilcilerin yer alacak olması da çerçevenin konusu olarak görülebilir.

3.1.1.3.1. Anayasal Çerçeveye değişiklik önerileri sürecinde Türkçe

Kosova'da var olan beklentilere cevap bulmak amacıyla Anayasal çerçeveye yeni bir görünüm kazandırması tartışmaları neticesinde Kosova'da yürütme ve yasama erkleri endeksli bir yasal düzenleme üzerinde durulmaya başlanmıştır. Hükümetin talebine meclisin olumlu cevap vermesi ve bir komisyon kurması; Kosova Türk Toplumunun Anayasal Çerçevede Türkçenin resmiyeti konusunda bulamadıkları şansı, bu çerçevede kullanma yolunda yeni bir macera içinde kendilerini bulmuşturlar. Gazeteci Orhan Lopar, Anayasal Çerçevenin yeniden düzenlenmesini Bay Kouchner tarafından kaldırılan Türkçenin resmiyetinin geri getirilme şansı olarak yorumlarken, yeni çalışmayla Türkçenin kabul edilmemesi veya çerçeve dışında kalması durumunda artık Türk Toplumunun parmakla konuşması gerekliliğine dikkat çekmektedir.[549]

---

[547] Yeni Dönem Gazetesi, 31 Mayıs 2001, Sayı 67, s.2.
[548] Esin Muzbeg, *Sivil Kayıtlar ve Seçimler Arifesinde*, Yeni Dönem Gazetesi, 5 Temmuz 2001, Sayı 72, s.5.
[549] Orhan Lopar, *Biz Bu Çerçevenin Neresinde Olacağız?*, Yeni Dönem Gazetesi, 6 Kasım 2003, Sayı 194, s.5.

Meclis Başkanlık Kurulunun, anayasal değişiklikleri gündeme alması üzerine KDTP Merkez Yönetim Kurulu toplantısı 13 Haziran 2004 tarihinde Prizren'de yapılarak, anayasal çerçeve ile ilgili bir komisyon kurulmasına ve bu çerçevede toplumun beklentilerine cevap verecek önergelerin hazırlanması kararı alınmıştır. Toplantıya Başkanlık eden Mahir Yağcılar yaptığı konuşmasında Kosova'nın ve Kosova Türk Toplumunun geleceği açısından önerilen anayasa değişikliğinin taşıdığı büyük önemi hatırlatırken, verilecek olan önergelerle Türk Toplumunun beklentilerine cevap alınabileceğine dikkat çekmiştir.[550]

KDTP bu çerçevede bir çalışma yaparak, kanununda değişiklik içeren Türk Toplumunu ilgilendiren önergeler [551] meclis başkanlığına iletmiştirler. Bu önergelerden en önemlisi 4.4. maddesinin a bendindeki "Kosova'da kullanılan diller Arnavutça, Sırpça, Boşnakça ve Türkçedir. Türk dili ve yazısının kullanımı Türklerin yaşadığı belediyelerdedir" eklenmesi olarak görülmektedir.

Türk milletvekilleri toplumun beklentilerine cevap bulmak adına hazırlamış oldukları önergelerini komisyona sunarak, oylama gününü sabırsızlıkla beklemeye koyulmuşturlar. Fakat bu beklentileri yine bir hüsranla sonuçlanmıştır. Anayasa değişikliğinin görüşüldüğü gün meclis gündemine Türk Toplumunun önergeleri alınmayarak, Türk toplumun beklentilerinin yine ertelenmesine neden olmuştu. Önergelerle, anayasal çerçevenin ismi Kosova Geçici Anayasası olarak kabul edilmesinin dışında, Anayasa mahkemesinin kurulması, Kosova Hükümeti çerçevesinde altı bakanlığın daha kurulması, milletvekillerinin görev süresi 3 yıldan 4 yıla çıkarılması, anayasada halk oylaması kavramı eklenmiştir. Meclisin topluluklar tarafından önerilen ek değişiklikleri gündeme alınmaması, topluluk milletvekillerinin salonu terk etmelerine neden olmuştur.[552]

---

[550] Yeni Dönem Gazetesi, 17 Haziran 2004, Sayı 225, s.4.

[551] 1 Önerge, Anayasanın 1.1 maddesinde "kendi halkı" yerine "hakları" yer kelimesi ile değiştirilmesi, 2 önerge, Anayasal çerçevede 4.4 önerilen maddesinin devamında "ve önceden kazanılmış hakları öngörerek" eklenmesi, 3 önerge Anayasal çerçevenin 4.4. maddesinin a bendindeki "Kosova'da kullanılan diller Arnavutça, Sırpça, Boşnakça ve Türkçedir. Türk dili ve yazısının kullanımı Türklerin yaşadığı belediyelerdedir" eklenmesi, 5 önerge, 4.6 maddesinden sonra çerçeveye 4.7 gibi ek bir maddenin "Kosova'da çeşitli toplumların hakları ve özgürlükleri yasalar çerçevesinde düzenlenir" eklenmesi kabul edilebilir bir durum değildir, çünkü topluluk hakları anayasal güvence çerçevesinde korunması ve onun güvencesi altında kalmasını uygun görülmektedir.

[552] Yeni Dönem Gazetesi, 15 Temmuz 2004, Sayı 229, s.2.

Demokratik hakkını kullanıp beklentilerine cevap alamayan Türk Milletvekillerinin toplantıyı terk etmelerine Meclis Başkanı vekili Sabri Hamiti büyük tepki göstererek, "Sizin kiminle çalıştığınızı ve kimin işbirlikçileri olduğunuzu biliyoruz. Sizler göreceksiniz" şeklinde çıkışı, Türklerin tekrar hedef tahtasına konulmasına neden olmuştur. [553] Bu söylem savaştan sonra Türk toplumu üzerinde sürekli kullanılarak, toplumun üstünde üstü kapalı bir şekilde üstünlük kurulmaya çalışılmıştır. Türk toplumunu sürekli kötüleme amacı güden bazı çevreler bu ve buna benzer söylemlere baş vurarak, Türklere karşı olan davranışlarını açıkça gözler önüne sermiştirler.

Azınlık milletvekillerinin meclisi terk etmesi geniş yankı uyandırırken, Kosova'nın yeni UNMIK Yöneticisi olarak atanan Soren Yesen Petersen, topluluk temsilcilerle bir araya gelerek, toplulukların var olan sorunları ve kendisinin yönetimde bulunacağı süreçteki beklentileri hakkında düşüncelerini dinlemiştir. Toplantıya Kosova Türklerini temsilen katılan Mahir Yağcılar, görüşmede 1974 Anayasasına göre Türk Dilinin üçüncü dili olduğunu ve Türklerin yaşadığı yerlerde diğer diller gibi eşit ve remi dil olduğu ve parti olarak bu konuda mücadeleye devam edildiği bilgisini paylaşırken, Kosova Türk Toplumunun temel amacının Türk Dilinin, eğitiminin ve kültürünün korunması olduğunu vurgulamıştır.[554] Petersen ise topluluk temsilcilerine hitaben yaptığı konuşmasında görev süresi çerçevesinde üç noktaya odaklanacağını; bunların saha çalışmalarına ağırlık, toplulukların orantılı temsiliyeti ve dillerin kullanımına önem atfedeceğini bildirmiştir.

3.1.1.4. Standartlar süreci ve Türkçe

Kosova için Standartlar 10 Aralık 2003 tarihinde UNMIK Yöneticisi Hari Holkeri tarafından açıklanan 31 Marta yürürlüğe konulmuştur. Standartlar belgesinin BM tarafından da kabul edilen bir belge olduğundan, ülkenin nihai statüsünün belirlenmesi konusunda karar verici bir belge niteliği taşımasından dolayı Kosova'nın bağımsızlık öncesi yerine getirmesi gereken önemli bir ödev olarak

[553] Yeni Dönem Gazetesi, 19 Ağustos 2004, Sayı 234, s.7.
[554] Yeni Dönem Gazetesi, 19 Ağustos 2004, Sayı 234, s.2.

yorumlanmıştır. Bu belgenin nihai statünün belirlenmesinin yanı sıra bütün toplulukların ülkedeki yeri ve konumu, haklarının sınırları, kazançları ve ortak niteliklerini de belirleyeceğinden bu süreç Kosova Türk toplumunu da yakından ilgilendirmiştir.

KDTP'nin organizasyonunda "Kosova için Standartlar Çerçevesinde Kosova Türk Toplumu ve Diğer Toplulukların Yeri" konulu bir konferans düzenlenmiştir. Diğer topluluklar ve dillerin eşit şekilde siyasi temsili ve Kosova'da Türk Dili konusunda bir sunuş yapan KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, 1951 yılından beri Türklerin ve Türk dilinin Kosova'da belli statüye dayanarak, çeşitli seviyelerde eşit dil olarak resmi kullanıldığını, fakat Kouchner'in bunları görmezden gelerek Türkçenin resmiyetini kaldırdığına işaret etmiştir.

Kosova Anayasal çerçevesinin kabul edilmesiyle ve UNMIK'in 2000/45 sayılı yönetmeliğiyle Türkçe konusunda düzenlemelerinin yapıldığını ama kullanımı konusunda belirsizliklerin var olduğuna da vurgu yapan Yağcılar, "Türk Toplumunun burada kalıcı olması ve asimilasyonuna uğramaması için dile ve eğitime ihtiyacı bulunmaktadır. Bu savunulmaz ve desteklenmezse, Türk Toplumunun Kosova'da yavaş yavaş erimesine neden olabilir. Bizim beklentimiz, Türkçenin kullanımı konusunda netlik, kanunların Türkçe de basılması, Türklerin yaşadığı her belediyede evrakların ve dokümanların Türkçe de verilmesi, Türkçe yazılar için Türk Alfabesindeki harflerin kullanımı konusunda UNMIK ve Kosova kurumlarından bu konularda bizlere yardımcı olmalarıdır".[555]

Fakat, ülkede statükoya karşı başlanan baş kaldırmalar, uluslararası toplumun toplulukların beklentilerini karşılamak üzere talep ettikleri standartlar sürecini arka plana itmesine neden olmuştur. Bu süreçte Türkçenin resmiyetinin merkezi seviyeye geri getirilmesi ümitlerinin ertelenmesine neden olmuştur.

---

[555] *"Kosova için Standartlar Çerçevesinde Kosova Türk Toplumu ve Diğer Toplulukların Yeri" konulu Konferansta Mahir Yağcılar'ın yaptığı konuşma*, Yeni Dönem Gazetesi, 8 Temmuz 2004, Sayı 228, s.6.

3.1.1.4.1. Diller yasasına doğru

Kosova'da yapılan seçimlerden sonra yeni hükümet kurulması Kosova Türklerinin beklentilerinin de canlanmasına neden olmuştur. Türkçenin resmiyeti konusunda halkın beklentilerine bu sürece kadar cevap bulamayan KDTP yönetimi, 22 Şubat 2005 tarihinde Başbakan Ramuş Haradinay ile bir araya gelerek, partinin hazırlamış olduğu dil dosyasını sunmuştur. Toplantıda raporun yanı sıra raporu destekleyen 30 kadar belgenin de başbakana iletildiği bilgisi paylaşılmıştır.

Başbakanlıktan yapılan yazılı açıklamada, Başbakanın Mahir Yağcılar başkanlığındaki Türk heyetini, Kosova için standartlar planının uygulanması çerçevesinde Türk Dilinin konumunu görüşmek üzere kabul edildiği bildirilmiştir. Başbakan Haradinay'ın görüşmede Kosova Türk toplumunun Kosova'ya entegre olmuş en önemli topluluklardan biri olduğunun altını çizdiği gibi, "Kosova'nın demokratik yollarla ileriye gittiğini ve her topluluğa daha fazla hak verme imkanının olduğunu dolayısıyla Türk dili statüsünün de 1977 yılı tarihli dil kanunundaki düzenlemelerden daha aşağıya düşmeyeceği en azından o seviyede kalmasını arzu ediyoruz" şeklinde bir konuşmada bulunduğu bildirilmiştir.

Yağcılar konu ile ilgili yapmış olduğu açıklamasında, birkaç ay içinde Kamu hizmetleri bakanlığı tarafından hazırlanacak olan taslağın meclise geleceğini ifade ederken, "Bizler bu konuda hassasiyetimizi sürdürerek, biz Türkler için en önemli standartlardan biri Türk dili ve yazısının kullanımıdır. Kouchner döneminde çelişkili yapılan düzenlemeler ile ilgili Başbakan Haradinay'ı bilgilendirdik. Kendisi de o dönemin UNMIK dönemi içinde olduğunu, şimdi ide Kosova hükümetinin yetkileri çerçevesinde atık düzenlemelerde gerilemenin yapılmayacağı bizlere ifade etmiştir" şeklinde görüşmenim içeriğinden bahsederken, teslim edilen dosyanın Kosova'da geçmişten günümüze Türk dili ve yazısının, eskiden ve bugünkü yasalara göre tanınan hakları, Türk dilinin kullanımıyla ilgili güncel sorunlar ve sorunların giderilmesi için çözüm önerilerinin ayrıntılarını kapsadığı bilgisini paylaşmıştır.[556]

Gazetesi Esin Muzbeg toplantıyla ilgili yapmış oluğu değerlendirme yazısında, Kosova'da Türkçenin resmiyeti veya ihlali gibi pek çok konunun medya

[556] *Mahir Yağcılar'ın görüşme ile ilgili açıklamaları*, Yeni Dönem Gazetesi, 24 Şubat 2005, Sayı 261, s.5.

ve internet ortamında yoğun olarak tartışıldığı ortamda KDTP'nin Başbakana sunmuş olduğu derli toplu dosyanın Türk Toplumu açısından umut verici olarak nitelerken, başbakan tarafından da bu dosyanın başbakanlık stratejisi olarak kabul görmesi görüşmenin önemine önem katığının altını çizmektedir. Medyada kopan yaygaranın bu gelişmelerin bir ürünü olduğuna da inandığını ifade ederken, toplumun bu konudaki hassasiyeti ve bu hassasiyetin geniş tabanlı yansıması tüm mekanizmaların harekete geçmesine neden olduğu bir gerçek olarak da nitelendirmiştir.[557]

Görüşmelerin ardından KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, önümüzdeki günlerde diller kullanımını düzenleyen bir kanunun getirilmesinin beklendiğini bildirmesi gündeme tekrar Türkçenin resmiyet girişimlerinin artacağının sinyalleri olarak okunmuştur.

3.1.1.4.2. KDTP'nin Dil yasası için önerileri

Diller yasasıyla ilgili çalışmaların hız kazandığı ve bir taslağın kamuoyu ile paylaşıldığı bu dönemde KDTP de Türk toplumunun beklentileri çerçevesinde taslakla ilgili birçok maddeden oluşan bir önerileri[558] kamuoyu ile paylaşmıştır.

---

[557] Esin Muzbeg, *Adım adım yürüyüş*, Yeni Dönem Gazetesi, 24 Şubat 2005, Sayı 261, s.3.

[558] Yasa'da önerilen şekil, aslında Anayasa Çerçevesinin 4.4a noktasına aykırıdır. Oysa Anayasa Çerçevesinin söz konusu noktası, Kosova'daki mahkemeler ve kamu enstitüler önünde, tüm toplumlar mensup kişilerin, anadillerini kullanma hakkına sahip olduklarını vurgulamaktadır. Bu durumda ise Priştine, Mitroviça, Gilan Vıçıtırın gibi belediyelerde yaşayan Türklerin bu hakkı ne şekilde kullanabilecekleri sorusunu ortaya atmadan yapamıyoruz. 5. Yasanın 3. noktası gereksiz tekrarlanmaktadır ve bu nokta Anayasa Çerçevesinde de belirtildiği gibi esas dil haklarıyla uyumlu olmalıdır. 6. 5.6. noktada ise, diğer toplulukların da yaşadığı yerlerde resmi ibare ve tabelaların resmi diller yanı sıra toplumların dillerinde de yazılması gerekliliği belirtilmelidir. 7. Yasanın 7.ci noktası silinmeli ya da sadece Ombudspersonla (Halk Avukatı) sınırlanmamalı, yani genel olmalı. 8. Yasanın 8.ci noktasındaki tüm alt noktalarda resmi dil ile birlikte belediyedeki resmi dil de yer almalıdır. 9. 11. nokta Anayasa Çerçevesi ile 200045 Yönetmeliğiyle uyumlu olmalıdır. 10. 14, 15, 16, 17, 18, 19 ve 20. noktalar Anayasa Çerçevesi ile Ceza Yasasıyla uyumlu olmalıdır. Yasa, mahkemelerde kendi dilinin kullanması için temel insani hakkını sağlamalı ve belediye mahkemelerindeki resmi diller ile belediyelerdeki resmi dillerin eşit haklılığı belirtilmelidir. 11. Eğitimde dillerin kullanımıyla ilgili hükümler oldukça kısıtlıdır ve eğitimin sadece iki dilde, yani Arnavutça ile Sırpça yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu noktalar, ya Eğitime ait Yasalarla ve Anayasa Çerçevesiyle uyumlaştırılmalı ya da silinmelidir. 12. Yasanın 30.ci noktası Anayasa Çerçevesiyle uyumlu olmalıdır. 13. Yasanın 32.ci noktası silinmeli, çünkü belirli durumlarda ayrımın yapılmasına neden olabilir. 14. Yasanın son hükümlerinde toplumların dilleri kelimeleri kullanılmaktadır, fakat Kosova'da toplum dillerin hangileri olduğu tanımı verilmemektedir ve toplumlar dilleri sayılmamaktadır.

Hazırlanan öneriler ile taslağın ilgili maddelerinin şu şekilde değiştirilmesi talep edilmiştir; Yasanın 1. ii noktası, yeniden tanımlanarak, Kosova'da kullanılan tüm dillerin belirtilmesi gerekir. Çünkü resmi dil konusu, yasa metninin devamında incelikli olarak tanımlanmaktadır ve dillerin genel hak ve eşit haklılığına değinen giriş ve genel bölümünde mevcuttur. 2.1 noktası çerçevesindeki Resmi dil'in tanımlanmasından önce, Yasada da birkaç defa tekrarlanmakta olan Toplumlar Dillerinin tanımı yapılmalıdır. Yani Kosova'da Arnavutça, Sırpça, Boşnakça ve Türkçe gibi toplumların dilleri yer aldıklarının vurgulanmasını istiyoruz, çünkü Anayasa Çerçevesi de bu dilleri tanımaktadır. Resmi Dil tanımı ise, merkezi seviyede olmak üzere Resmi diller Arnavutça ve Sırpça olarak belirtilmelidir. Belediyelerde Resmi dil tanımı, en çok yüzde 4 oranıyla sınırlanmalıdır ya da bu sınırlama tamamıyla kaldırılmalıdır. Çünkü, Türk ve Boşnak dilinin Kosova'da yani Prizren ve diğer belediyelerde yaşamasını istiyorsak bu konuya özel bir önem vermeliyiz. Resmi kullanımda Dil tanımlaması tamamıyla silinmeli, ya da belirli toplumların yaşadıkları belediyelerde Anayasa Çerçevesi hükümlerine uygun olarak kullanma hakkına sahip oldukları bir tanımlamanın yapılması gerekir. Bu önerilerin yanı sıra, yasanın bir daha komisyon tarafından Türk Toplumunun taleplerini içerecek şekilde yeniden düzenlenmesi talep edilirken, yasanın Anayasal Çerçeve ve meclisin almış olduğu kararlara uyumlaştırılması talep edilmiştir.

Topluluklar Danışma Konseyi, Durs, Cambridge, Selanik ve Türkiye'de yapılmıştır. Bu süreçlerde topluluk üyeleri, komisyon başkanı Veton Suroi önderliğinde toplulukların yasayla ilgili beklentileri üzerinde çok sayıda toplantı yaparak toplulukların beklentilerine cevap veremeye çalışılmıştır. Türk toplumu gerek danışma kurulu toplantılarında gerekse se yapılan kamı tartışmalarına katılım göstererek, Türkçenin resmiyeti konusunda 1999 yılından bu yana savundukları tezleri tekrarlamıştırlar.

3.1.1.5. Dillerin Kullanımı Yasası ve Türkçeye kısıtlama

Standartlar çerçevesinde uluslararası toplum tarafından yasalaşması talep edilen yasal paket bünyesinde bulunan dil yasa tasarısı 27 Temmuz 2006 tarihinde

kabul edilmiştir. Kabul edilen yasayla, Türkçeyi resmi diller dışında bırakılarak, KDTP'nin hazırlayıp sunmuş olduğu öneriler görüşmelere alınmayarak, Türk toplumu yine darbe yiyen taraf olmuştur. Bu da Kosova Türk Toplumunun ve KDTP'nin büyük tepkisini de beraberinde getirmiştir.

Kabul edilen yasa ile Kosova'da resmi diller, Arnavutça ve Sırpça olurken, diğer toplulukların yaşadıkları belediyelerde resmi dil statüsüne ulaşmaları yüzde 6'lik bir rakama indirgenmiştir. KDTP'nin yasayla ilgili düzenlemelerinin ciddiye alınmaması yüzünden söz alan milletvekili Rifat Krasniç, "Kosova'da bu günden sonra artık Türkler yaşamıyor. Kosova'da artık Türk yok. Parlamentoya artık teşekkür etmekten başka bir şey kalmadı" diyerek, diğer Türk ve Boşnak vekillerle meclis salonunu terk etmiştirler. Mahir Yağcılar konu ile ilgili Yeni Dönem Gazetesine yapmış olduğu açıklamasında, hükümetin ve meclisin fonksiyonel komisyonunun desteği olmasına rağmen, mecliste oy çoğunluğuyla oraya atılan önergenin kabul edilmesini talihsizlik olarak açıklarken, "Bir belediyede dilin resmi olması için yüzde 6'lık bir baraj ortaya konuluyor ve kabul ediliyor. Oysa hükümet komisyonu, bu barajın yüzde 5'e indirilmesini hatta Prizren'de Türk dilinin yüzdeliğe bakılmaksızın resmi dil olması önerisi mevcuttu" şeklinde yaşanan karışıklığı açıklamaya çalışmıştır. Yağcılar, KDTP olarak bunun mücadelesini sürdüreceklerini de ifade ederken, bu konunun istendiği şekilde kabul edilmesi için gerekli olan her şeyin yapılacağının altını çizmiştir.

Bu gelişmelerin ertesinde Diller Kullanım Yasasıyla ilgili Mahir Yağcılar tarafından "6+" parlamenter gurubu milletvekillerinin imzasıyla Meclis Başkanlığına itiraz dilekçesi iletilmiştir. İtirazda, Türk Toplumunun önceden kazanılmış, şimdiki var olan insan ve dil haklarının ihlal edildiği, yasanın Anayasa Çerçevesi ve UNMIK Yönetmeliğinin belli maddelerine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle dillerin Kullanımı Yasasının iptali istenmektedir.[559]

KDTP yetkileri bu beklenmedik gelişmenin ardından koalisyon anlaşmasını imzaladıkları ve başbakanlığını destekledikleri AAK lideri Ramuş Haradinay'ı ziyaret ederek, yapılan hatanın düzeltilmesi için kendisinin devreye girmesini talep

[559] Yeni Dönem Gazetesi, 3 Ağustos 2006, Sayı 336, s.6.

etmiştirler. Görüşmede süreçle ilgili bilgi veren Mahir Yağcılar, toplumun dil yasası ile ilgili düşünce ve istemlerini dile getirmiştir. Ramuş Haradinay'da konuyu yakından takip ettiğini bu olayın mecliste Türkçe ile ilgili önergenin kabul edilmemesinin bazı sorumsuz milletvekillerinin davranışlarından kaynaklandığını dile getirmiştir. Konunun düzeltilmesi için Meclis Başkanıyla görüştüğünü de ifade eden Haradinay, başbakanla da konuyu görüşerek Türk Toplumunun beklentilerine cevap verileceğini dile getirmiştir.

Kosova'da Sırpça ve İngilizceye evet, Türkçenin eşit haklı resmi kullanımına hayır demesi Türk Toplumunun büyük tepkisine neden olmuştur. Tepkilerin arttığı bir noktada ortamın sakinleştirilmesi adına Prizren'de Başbakan Agim Çeku, Meclis Başkanı Kol Berişa ve KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar bir araya gelerek, bir anlaşma imzalamıştırlar. İmzalanan üçlü anlaşma, Türkçenin sadece Prizren Belediyesinde resmiyetini sağlarken, diğer belediyelerde yüzde beşlik barajı şart koyduğu yasa, eylül ayında yapılacak ilk meclis toplantısında öneri olarak sunulmasını içermektedir.[560]

Dillerin kullanımı yasası ile Türkçenin resmiyeti üzerine yaşanan gelişmeleri değerlendirmek üzere 4 Ağustos akşamı KDTP merkez ofisinde, sivil toplum kuruluşları başkanları ile toplumun ileri gelen temsilcileriyle bir toplantı yapılmıştır. Süreç hakkında katılımcıları bilgilendiren Mahir Yağcılar, son olarak imzalanan üçlü anlaşma hakkında da bilgiler vermiştir.

Tabanla, sivil toplum kuruluşlarıyla ve şubelerle danışılmadan böyle bir anlaşmanın imzalanması üzerinde toplantıda gergin ve sıcak tartışmaların yaşandığı bildirilmiştir. Bu aşamadan sonra bu tür toplantıların anlamsız olduğunu ifade eden katılımcılar, barajın tamamen kaldırılması ve Türkçenin Türklerin yaşadığı belediyelerde eşit haklı kullanım hakkının geri iadesi tutumunu ortaya atmıştırlar. Sivil toplum kuruluş temsilcilerinin tepkisini çeken bu durum üzerine toplantıda KDTP'nin ya meclis önünde protesto düzenlemesi yada Yağcılar'ın istifa etmesi talep edilmiştir.[561]

---

[560] Yeni Dönem Gazetesi, 10 Ağustos 2006, Sayı 337, s.1.
[561] Yeni Dönem Gazetesi, 10 Ağustos 2006, Sayı 337, s.3.

Gazeteci Mehmet Bütüç[562], Yağcılar tarafından imzalanan anlaşmayla Prizren dışında Türkçenin ölümünün de imzalandığını savunurken, Esin Muzbeg[563] ise olaya ironiyle bakarak, "Kosova'da kedilerin miyavlaması yasaklanıyor, havlayarak veya kişneyerek anlaşmaları isteniyor. Buna razı olmak mümkün değil! Havlamayı bileneler, havlasın" diyerek olaya tepkini gösterirken, Orhan Lopar[564] ise Prizren dışında yaşayan bütün Türklerin artık Prizren'e göç etmesini önerirken, hukukçu İskender Muzbeg [565] ise tepkisini "dilden kaçan, dilsiz olur" deyimiyle dile getirmiştir.

Türk Eşgüdüm Bürosu sorumlusu Müsteşar Vural, Meclis Başkanı Kol Berişa'yı ziyaret ederek, Kosova'da çok uluslu toplumun işlevselliği ve Türk Dilinin yasal düzenlemesi konularını görüşmüştürler. Birkaç gün önce Prizren'de Türk Dilinin kullanımıyla ilgili imzalanan anlaşmadan duyduğu memnuniyeti dile getiren Vural, Prizren'i topluluklar arası hoşgörü, kültür, gelenek ve tarihi bir şehir olarak nitelendirmiştir. [566]

Üçlü anlaşma tekrar mecliste görüşülmesi için yasal zorunluluk gereği anlaşma önerge şeklinde Meclis Başkanlık Kurulu gündemine taşınmıştır. Meclis gündeminde yer alması için önergenin başkanlık kurulu üyeleri arasında fikir birliği istediğinden dolayı LDK'nın üyesi Sabri Hamiti'nin karşı çıkmasından dolayı meclis gündemine taşınamamıştır.

Üçlü anlaşmanın imzalanması ve Türkçenin Prizren ile sınırlandırılması Kouchner döneminde olduğu gibi Türk sivil toplum kuruluşları ve aydınları yeni bir mücadele maratonu içine sokmuştur. Bu çerçevede Türk Aydınlar Ocağı girişimiyle 26 Ağustos akşamı 40'a yakın aydın ve kanat önderinin katılımıyla dil yasası ve Türkçe ele alınmıştır.

Toplantının açılışını yapan dernek başkanı Ferhat Derviş, son gelişmelerle Kosova Türkleri ve Türkçenin büyük darbe aldığının altını çizerken, tepkilerin ve mücadelenin devam etmesi ve bunun meclisten başlayarak Birleşmiş Milletlere kadar

---

[562] Yeni Dönem Gazetesi, 10 Ağustos 2006, Sayı 337, s.1.
[563] Yeni Dönem Gazetesi, 10 Ağustos 2006, Sayı 337, s.1.
[564] Yeni Dönem Gazetesi, 10 Ağustos 2006, Sayı 337, s.5.
[565] Yeni Dönem Gazetesi, 31 Ağustos 2006, Sayı 340, s.13.
[566] Yeni Dönem Gazetesi, 10 Ağustos 2006, Sayı 337, s.7.

sürmesi gerekliliği üzerinde durmuştur. KDTP Vıçıtrın Şube Başkanı Arif Kera, bu kararın Kosovalı Türkleri Prizren kantonuna hapsetme olarak yorumlarken, Nimetullah Hafız ise "biz taviz vermeyelim, onlar zorla alsınlar" diyerek tepkinin verilmesinin devam etmesini savunmuş, Fevzi Karamuço ise KDTP'nin hem merkezi hem de yerel yönetimden çekilmesi üzerinde dururken, Mehmet Bütüç ise KDTP'nin Arnavut siyasetçiler tarafından aldatıldığına inandığını ifade etmiş, Öğretmen Özcan Micalar ise "resmiyet giderse, Türkçe eğitim de gider diyerek" sorunun büyüklüğüne işaret ederken, Esin Muzbeg "Kosova'da Türk Toplumunu temsil eden bütün kurumların, kendi iç kavgalarını ve meselelerini bir kenara bırakarak dil konusunda tek yumruk, tek yürek olamaya" davet ederken, ESNAF Derneği Başkanı Cemil Luma ise "tepkimizi en sert bir şekilde dile getirmeliyiz" şeklinde toplumsal bir tepki gösterilmiştir.[567]

Toplantı sonucunda, konunun daha kapsamlı ve genişletilmesi adına 2 Eylül 2006 tarihinde Prizren Kültürevi salonunda yapılması kararı alınırken, ilgili toplantıya parti temsilcilerinin de katılması da karara bağlanmıştır.

3.1.1.5.1. Yasaya Sivil Toplumdan tepkiler

Kosova Aydınlar Ocağının, Kosova'daki Türk Sivil Kuruluşlarının [568] katılımıyla 2 Eylül 2006 tarihinde Prizren'de "Türkçeye evet! Ben Türkçeme sahip çıkıyorum" adı altında halka açık oturum toplantısı yüksek bir katılımın huzurunda yapılmıştır. Oturumda, Türk dilinin resmiyetiyle ilgili yaşanan sorunlar, savaştan sonra Kosova Türk Toplumuna siyasal ve hukuksal yönde haklarına inen darbeler, tüm bu süreç içerisinde Kosova Türk Toplumunun verdiği kayıplar, bunun karşısında verilen tavizlerle, KDTP ve Genel Başkanın izlediği yanlış politikalar eleştirilmiştir.

---

[567] Yeni Dönem Gazetesi, 31 Ağustos 2006, Sayı 340, s.7.

[568] Priştine'nin "Gerçek" Kültür ve Spor Derneği, Yunus Emre Yardımlaşma ve Hoşgörü Derneği ve Kosova Türk Gazeteciler Derneği, Vıçıtırn'ın "Çeşme" Kültür Spor Derneği, Gilan'ın Atatürk İlke Düşünce Derneği ve "Yarın" Türk Kültür Sanat Derneği, Prizren'den Türk Yazarlar Derneği, Kosova Türk Öğretmenler Derneği, "Bal-Tam" Balkan Türkoloji Araştırmalar Merkezi, "Yeni Dönem" Kosova Türk Medyası, "Esnaf" İşadamları Derneği, "Rumeli" Türk Tiyatro Sanatçılar Derneği, Prizren Kültürevi "Nafis Gürcüali" Türk Tiyatrosu, "Filizler" Türk Kültür Sanat Deneği, "MESK Derneği, "Zübeyde Hanım" Türk Kadınlar Derneği, Mamuşa'dan "Alperenler" Gençlik Yardımlaşma Vakfı katılım göstermiştir.

KDTP'nin oturuma katılmaması da eleştirilirken, bu halkın verdiği oylarla seçilen kişilerin yerinin halkın yanı olduğu tepkisi de dile getirilirken, bu toplantıların amacının yeni bir parti kuruluşu olamadığı herkesin tek Türk partisi fikrini benimsendiğinin de altı çizilmiştir.[569]

Tartışmalardan sonra "Kosova'da Türk dilinin diğer dillerle eşitliği ve resmiyeti üzerine tepki mektubu" adı altında metin katılımcı kuruluşlar ve bireylerin onayına sunularak, oy birliğiyle kabul edilmiştir. Kosova'daki Türk Toplumunun Türkçenin resmiyetinden duyulan rahatsızlığın dile getirildiği mektubun, bütün yerel ve uluslararası mercilere gönderilmesi de karara bağlanmıştır.

Açık oturumdan bir gün sonra Priştine'de toplanan KDTP Merkez Yönetim Kurulu yayınladığı bildirisinde, sivil toplum kuruluşlarının fikir ve görüşlerinin dikkate alınacağı bildirilirken, KDTP'nin diller yasasıyla hazırladığı yeni önergenin en kısa zamanda meclis gündemine taşınacağını ve mücadelenin devam edileceğine vurgu yapılmaktadır.[570]

BM Güvenlik Konseyinin, Kosova'da dillerin kullanılmasıyla ilgili yasanın toplulukların taleplerini giderecek şekilde kabul edilmesi yönünde telkinlerine cevaben KDTP'nin istemi üzerine kurulan panel KDTP'nin önerdiği önergede[571] değişiklik yaparak, 14 Eylül tarihinde Meclis oturumunda görüşülmek için meclis gündemine taşınmıştır. İkinci defa panelin önerisini görüşen milletvekilleri, Türk Sivil Toplum kuruluşlarının da karşı geldiği önergeyi 48'e hayırla tekrar ret edilmiştir. LDK partisi merkezli milletvekilleri Türkçenin resmiyetine karşı çıkarken, diğer Arnavut partilerinin desteği kararın alınması için yeterli olmamıştır.

Temas Artı Gurubu bu gelişmenin ardından yayınladığı bildiriyle, gelişmelerden duyulan üzüntüsünü bildirirken, topluluk yaşam şartlarının düzenlenmesinin Kosova statüsünün belirlenmesinde taşıdığı öneme vurgu yapılmıştır. ABD'nin Priştine Ofisinden de yapılan bir açıklamada Türkçe'nin

---

[569] Yeni Dönem Gazetesi, 7 Eylül 2006, Sayı 341, s.1.
[570] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 7 Eylül 2006, Sayı 341, s.7
[571] İlgili önerge, 2.3 maddesinin değiştirilmesini yani Türk Dilinin sadece Prizren'de resmi dil olmasını içermektedir.

Prizren'de resmi dil olmasını öngören panel kararının uygulanmasından duyulan şaşkınlık dile getirilmiştir.[572]

Kosova'da bir dizi temaslarda bulunmak için gelen Sanayi ve Ticaret Bakanı, 15 Eylül günü Cumhurbaşkanı Fatmir Seydiu ile bir araya geldiği görüşmede, mecliste Prizren'de Türkçenin resmiyetinin kabul edilmemesi konusunda taşıdığı kaygıyı dile getirirken, bu konunun düzeltilmesi için cumhurbaşkanını göreve davet etmiştir.[573]

Esin Muzbeg son aylarda klasik bir ifadeye dönüşen, "Kosova'da Türkçeye yine HAYIR" ifadesinin söylem analizinin yapılması durumunda satır arasında "Kosova'da Türklere hayır" gerçeğinin sırıttığına vurgu yaparken, Miloşeviç rejiminin yükselen Sırp milliyetçiliğinin "Arnavutlar Arnavutluk'a, Türkler, Türkiye'ye" sloganının başka bir ifadesi olduğuna dikkat çekmektedir.[574]

Uluslararası toplumun büyük baskıları sonuç vermiştir. Temas Artı Gurubunun talebi üzerine yeniden gündeme alınan Prizren ile sınırlı Türkçenin resmiyeti mecliste 7'ye karşı 59 oyla kabul edilerek, dillerin kullanım yasasının ilgili maddesi değiştirilmiştir. Bu kabul, Türk toplumunu mutlu etmediği gibi Türk temsilcilerine karşı bir tavrın takınmasına da neden olmuştur.

3.1.1.5.2. Dillerin Kullanım Yasası ve Türkçe

Dillerin Kullanımı Yasası, çerçevesinde Türkçe, 1974 Anayasası ile resmi dil olma özelliğini yeni Anayasada kaybetmiştir. Bu yasanın tek tesellisi Prizren'de Türkçe'nin yüzdeliğe bakılmaksızın resmi dil olmasıdır. Şu anda bu yasa Kosova'da Prizren'de ve Mamuşa[575] dışında Türkçe'nin resmi dil olma olanağı yoktur. Ama Kosova'da Türklerin yaşadığı yerler olan Priştine, Mitroviça, Gilan ve Vıçıtırn'da belediye meclisinin alacağı kararla Türkçe'nin belediye çalışmalarında resmi dil ile bu belediyeler çerçevesinde geleneksel dil olma olanağı vardır. Dil Yasasının 2.4

[572] Yeni Dönem Gazetesi, 21 Eylül 2006, Sayu 343, s.1.
[573] Yeni Dönem Gazetesi, 21 Eylül 2006, Sayu 343, s.6.
[574] Esin Muzbeg, *Boğa Yıkılırken, Güruh Alkışlıyor*, Yeni Dönem Gazetesi, 21 Eylül 2006, Sayu 343, s.3.
[575] Mamuşa, Kosovalı Türklerin yoğun olarak yaşadıkları ve nüfusun yüzde 90'ını Türklerin oluşturduğu Pilot Belediye Birimi.

maddesine göre; *resmi diller dışında başka bir dilin belediye çalışmalarında resmi kullanımda olabilmesi için belediye bünyesinde yaşayan halkın yüzde 3'ünün o topluluğa mensup olması ve o dili kullanması gerekmektedir. Topluluk dillerinin geleneksel dillerden biri olduğu belediyelerde o dil veya diller resmi kullanımda resmi dildir*. (2.4 madde) Yukarıdaki yasanın maddelerinden de görüleceği gibi Türk Dili, Kosova'da belediye yönetimlerinin insafına itilmiştir. Türkçe'nin resmi kullanımda ve geleneksel dil olabilmesi için belediye meclisinin bu yönde bir karar alması gerekmektedir.[576]

Mahir Yağcılar meclisteki kabul oylamasından sonra yapmış olduğu değerlendirmesinde kararın bütün istekleri karşılamamasına rağmen memnuniyet verici olarak nitelendirmiş ve bu gelişmeyle Türklerin yaşadığı yerlerde, belediye meclislerinin geleneksel diller kapsamında Türkçenin resmi kullanımının kabul edilmesi yolunun açıldığını da bildirmiştir. Sivil Toplum kuruluşlarının önderliğini yapan Aydınlar Ocağı Başkanı Ferhat Derviş ise bu kararla Kosova'daki Türklerin resmen parçalandığını savunurken, Prizren'deki gibi, Pirştine, Gilan, Mitorviça, Vıçıtırn, İpek ve Yanova'da da Türkçenin resmi olması gerektiğini savunmuştur. Ankara ise meclisin Türkçeyi Prizren'de resmi dil olarak tanıma kararından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.[577]

Dillerin kullanımını düzenleyen yasanın kabul edilmesi Kosova Türk Toplumunda büyük tartışmaları getirdiği gibi 2007'de yapılan seçimlerde, KDTP'nın bu konuda çalışmalarından memnun olmayan Sivil Toplum Kuruluşlarının partiye karşı başlatmış olduğu paralel yapılanmanın bir ürünü olarak da Türk Bağımsız Milletvekilinin çıkmasına ve toplumun seçim sürecinde bölünmesine neden olmuştur. Seçimlerin bitmesi ve ertesinde bağımsızlık ilanı, Kosova Türk Toplumunun yeni tartışma platformu Anayasa taslağı üzerinde yoğunlaşmaya başlayacaktır.

---

[576] Sencar Karamuço, *Kosova Cumhuriyeti Anayasası ve Kosovalı Türkler*, Türk Parlamenterler Dergisi, Ankara, 2008, s.3

[577] Yeni Dönem Gazetesi, 28 Eylül 2006, Sayı 344, s.1.

3.1.1.6. Anayasanın yapım süreci ve tartışmalar

Kosova'nın uluslararası toplum denetiminde şartlı bağımsızlığını ilan etmesinden sonra, yeni kurulan devletin kılavuzu olarak nitelendirebileceğimiz yeni bir anayasa çalışmaları hız kazanmıştır. Cumhurbaşkanı Fatmir Seydiu, Kosova Baş müzakerecisi Ahrisari, Meclis Başkanlık Divanı üyeleri ile yapmış olduğu görüşme neticesinde Kosova'nın yeni anayasasını hazırlayacak olan anayasa komisyon üyelerini seçmiştir. Hayredin Kuçi'nin başkan olduğu komisyonda, KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar da yer almıştır. Mahir Yağcılar'ın komisyonda yer alması KDTP'nin uluslararası toplantı ve komisyonlarda Türklerin de yer alması gerekliliği istemlerinin bir cevabı olarak yorumlanabilir. Bugüne kadar ülkede yapılan önemli süreçlerde Türk toplumu her zaman dışlanan taraf olurken, bu kararla ülkenin en önemli hukuki belgesinin hazırlanan sürecine bir Türkün dahil olması önemli bir gelişme olarak görülebilir.

Komisyon, bağımsızlık ilanının dayandırıldığı Athisaari planı çerçevesince hazırlanan Anayasa Taslağını kamuoyu ile paylaşarak, halkın beğenisine sunmuştur. Halkın sürece doğrudan katılmasının sağlanması adına anayasayla ilgili öneri vermelerini kolaylaştırma adına aleni tartışmaların yapılması ve bir elektronik veri tabanı da oluşturularak, halkın sürece katılımı kolaylaştırılmıştır.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu 3 Nisan 2008 tarihinde yapmış olduğu toplantısında Anayasa taslağını değerlendirmiştir. Kosova Cumhuriyeti Anayasası 5. Madde dışında olumlu değerlendirildi. Başkan Ahtisaari'nin Genel Kapsamlı Kosova Statüsü Anlaşma Önergesine göre getirilen Anayasa ve diğer temel yasalar, tüm toplulukların varlığı, kültürü, eğitimi ve diğer ulusal niteliklerinin korunması için gereken teminatı sağladığı unsuru olumlu karşılandı. Ayrıca, yeni Kosova Cumhuriyeti Anayasası var olan siyasi şartlar içerisinde tüm toplulukların geleceğine dair sağlam temelleri teşkil ettiği belirtilmiştir. Ancak, Anayasa'nın 5 Maddesi'nde Türk Topluluğu tarafından verilen önerilere göre değişiklik yapılmaması, KDTP Merkez Yönetim Kurulu üyeleri tarafından memnuniyetsizlikle karşılanmıştır.

Kosova Anayasa taslağının yayınlanmasından sonra KDTP açık oturumlar düzenleyerek, halkın anayasadan beklentilerini dinleme sürecini başlatmıştır. Bu

çerçevede, Doğru Yol Derneğinde Türk Sivil Toplum Kuruluşları temsilcileri, aydınlar ve hukukçuların katılımıyla bir anayasa açık oturumu yapılmıştır. Mahir Yağcılar açılış konuşmasında anayasanın önemine değinirken, anayasa komisyonunun çalışmaları hakkında da bilgi sunmuştur. Anayasa taslağının hazırlanmasında Kosova sorunu müzakerecisi Marthi Ahtisaari çözüm öneri paketinin baz alındığını ifade eden Yağcılar, aleni tartışmalardan sonra çıkacak olan önerileri dikkate alıp komisyonda buna göre bir tavır takınacağını dile getirmiştir. Toplantıya katılım gösteren Türkiye Cumhuriyeti Priştine Eşgüdüm Bürosu Sorumlusu Müsteşar Mustafa Sarnıç ise Kosova'nın geçtiği bu önemli süreçte Türk Toplumunun haklarının korunması için gerekli desteğin verileceği sözünü vermiştir.[578]

Oturum boyunca katılımcılar yapmış oldukları konuşmalarında 5'nci maddenin[579] yeniden düzenlenmesi gerektiği fikri üzerinde mutabık kalmışlardır. Türkçenin anayasada tek kaybeden dil olduğuna dikkat çeken katılımcılar, Türkçenin Kosova'nın genelinde resmi dil olması gerektiğinin üzerinde durmuşturlar. Bunun olmaması durumunda ise Türkçenin, Boşnak ve Rom dillerinden ayrılarak, ayrı bir konuma getirilmesi gerektiği fikri de benimsenmiştir.

3.1.1.6.1. Toplumun Anayasanın 5'nci maddesine önerisi

Yapılan tartışmalardan sonra KDTP anayasa taslağının değişikliğiyle ilgili yaptığı çalışmasında dillerin resmi kullanımını tanımlayan 5 Maddesinin şu şekilde yeniden formüle edilmesiyle ilgili öneride bulunmuştur: "Kosova Cumhuriyetinde resmi diller, Arnavut ve Sırp dilidir, Türk dili ise merkezi düzeyde resmi kullanımda, Türk Topluluğunun yaşadığı Kosova Cumhuriyeti belediyelerinde ise eşit kullanımda dildir. Boşnak dili ve Roman dili, dillerin kullanımı yasasına uygun olarak belediye düzeyinde resmi dil veya resmi kullanımdaki dil statüsüne sahiptir" şeklinde değiştirilmesi için Anayasa Komisyonuna iletmiştir.

---

[578] Yeni Dönem Gazetesi, 6 Mart 2008, Sayı 417, s.1.

[579] Anayasa Taslağında 5. Madde şu şekilde düzenlenmiştir:
1. Kosova Cumhuriyetinin resmi dilleri Arnavutça ve Sırpçadır.
2. Türkçe, Boşnakça ve Roman dilleri, belediyeler seviyesinde resmi dil statüsünde bulunmaktadır veya kanun oylamasıyla resmi kullanıma geçecektir.

Bu önerinin yanı sıra Kosova'da Türkçenin resmiyetiyle ilgili de bir tarihsel arka plan çizilerek, geçmişten günümüze Türk dili ve yazısının uğradığı haksızlıklara vurgu yapılarak, komisyondan bunları da dikkate alarak ilgili maddenin değiştirilmesi talep edilmektedir; "Türk dili, Arnavutça ve Sırpça ile birlikte Kosova'da diğer dillerden farklı olarak her zaman dilsel iletişimin temel aracı olmuştur. Türk dili asırlarca, yeni devletimizin bulunduğu bu topraklarda başlıca dillerden biri ve resmi dil statüsüne sahipti. Eski Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti döneminde, Kosova Anayasası niteliğinde olan 1969 Anayasa kanunu, ardından 1974 Anayasasına göre, Arnavut ve Sırp dillerinin yanı sıra Türk dili de Kosova'da eşit kullanımda bir dil idi. O dönemde dillerin kullanımı ayrıntılı olarak dil ve yazılarının eşitliği yasasıyla düzenlemiştir. Türk dili merkezi düzeyde de kullanımdaki bir dil, yerel düzeyde ise Türk Topluluğunun yaşadığı yerlerde yazıyla birlikte eşit kullanımdaki resmi dil statüsündeydi. Slobodan Miloşeviç'in iktidara gelmesiyle Kosova'nın özerkliği fesih edilmiş olup bununla birlikte dönemin ayrımcı politikalarıyla Arnavut ve Türk dilleri resmi kullanımın dışına itilmiştir. 1990 yılında Kosova'da Kaçanik Anayasası kabul edilmiştir. Bu anayasasının 11 Maddesinde şöyle denilmektedir: "Kosova Cumhuriyetinde Arnavut dili ve yazısı resmi kullanımdadır. Kosova'nın diğer milletlerinin yaşadığı bölgelerde Sırp-Hırvat ve Türk dilleri ve yazıları, yasaya uygun olarak eşit kullanımdaki dillerdir". Öyle ki, Kaçanik Anayasasında Kosova'da Türk dilinin kullanımı garanti altına alınmıştır. 2001 yılında kabul edilen Kosova Anayasal Çerçevesinde Türk Diline ayrımcılık yapılmış ve resmi dillerin arasına alınmamıştır. Türk dilinin kullanımı Kosova Meclisi ve Kosova hükümetinde seçilmiş temsilciler tarafından kullanım hakkıyla sınırlandırılmıştır. ...Kosova Cumhuriyeti Anayasa tasarısı, toplulukların gelişmesi için iyi bir alan sağlamaktadır. Ancak Türk dilinin konumu konusunda belirsizlikler devam etmektedir. Bir gerçektir ki, savaştan sonra bazı diller terfi ettirilirken, Türk dilinin geçmiş dönemde kazandığı hakları iade edilmemiştir. ...Sırp dilinin Kosova'nın genelinde resmi dil olması biraz absürt olurken, 250.000 kişinin kullandığı tahmin edilen Türkçenin resmiyet dışında tutulmuş olması bizlerin hayal kırıklığı yaşamamıza neden olmaktadır. Bu yüzden de Türkçeye merkezi düzeyde

resmiyet tanınması konusunda gerekli desteği vermenizi bekliyoruz". Şeklinde Türkçenin resmiyetiyle ilgili kısa bir tarihsel arka plan çizilmiştir.[580]

Priştine Ulusal Kütüphanesinde 7 Nisan 2007 tarihinde düzenlenen törenle Anayasa Komisyonunun hazırladığı Anayasa taslağı imzalanarak, yasalaşması için meclise gönderilmiştir. Başbakan Yardımcısı ve Anayasa Komisyonu başkanı Hayredin Kuçi, yönetiminde imzalanan anayasa taslağı, Anayasa komisyonu üyelerinin imzalamasıyla kabul edilmiştir. Kosova Türkleri adına anayasayı komisyon üyesi Mahir Yağcılar imzalarken, Sırp temsilciler ise anayasayı imzalamamıştır.

Anayasa taslağının meclise gönderilmesinden iki gün sonra olağan üstü toplanan meclis bağımsızlık ilanından sonra ülkede, egemen ve bağımsız devlet olma yolundaki en önemli belge niteliğindeki Kosova Cumhuriyeti Anayasasını kabul etmiştir. Mecliste oy çokluğuyla kabul edilen anayasanın 15 Hazirandan itibaren yürürlüğe geçmiştir. Kabul edilen yeni Kosova Cumhuriyeti Anayasası 40 bölümden ve 160 maddeden oluşurken, anayasayla Kosova'nın, bağımsız ve egemen devlet olmanın yanı sıra parlamenter cumhuriyet olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Anayasa oylaması KDTP'nin meclisteki milletvekillerini de bölerken, Anayasa Komisyonunda da yer alan Mahir Yağcılar anayasaya evet derken, Milletvekilleri Enis Kervan ve Müfera Şinik ise hayır demiştir. Kabul edilen anayasayla Türkçe, Kosova genelinde resmiyetini kazanamayarak, resmiyet yerel yönetim bazında tanınmıştır.

3.1.1.6.2. Türk vekiller; Anayasaya hayır dedi

Anayasanın gündeme getirildiği meclis oturumunda yapılan anayasa tartışmaları sürecinde söz isteyen iki Türk Milletvekili Enis Kervan ve Müfera Şinik'e söz verilmemiştir. İki vekil, kendilerinin ve Türk Sivil Toplum Örgütlerinin anayasanın 5'nci maddesi ile ilgili vermiş oldukları önerge ve önerilerin kabul edilmemesi onların anayasaya evet dememesine neden olmuştur. Ayakta alkışlanarak

[580] *KDTP'nin Anayasa Komisyonuna göndermiş olduğu öneri ve gerekçeleri*, Yeni Dönem Gazetesi, 6 Mart 2008, Sayı 417, s.2.

kabul edilen anayasayı talepleri dikkate alınmadığından dolayı oturarak protesto eden iki vekil, bu hareketleriyle anayasaya hayır dediklerini savunmuşturlar. Enis Kervan, Anayasanın kabulünden sonra yapmış olduğu açıklamasında "Bugün mecliste düzenlenen oturumda anayasa kabul edilmiştir. Anayasa ile ilgili oylama yapılmayarak, sadece anayasayı kabul eden vekiller ayağa kalkarak, alkışlamıştır. Ben ve partimizin diğer milletvekili Müfera Şinik, anayasanın 5'nci maddesi ile ilgili vermiş olduğumuz önergelerin dikkate alınmamasına tepki olarak, ayağa kalkmayarak, tepkimizi dile getirdik." şeklinde yaptıkları tepkiye açıklık getirmiştir.[581]

Anayasa kabulünden sonra yaşanan tartışma ve istemler doğrultusunda ayağa kalkmayan vekillerin oyları meclis tutanaklarına ret oyu olarak kaydedildi. Meclis tutanaklarına göre; Anayasanın kabulü ile ilgili düzenlenen ilk oturuma katılan 107 milletvekilinden 97'si anayasaya evet derken, içinde iki Türk milletvekilinin de bulunduğu 9 milletvekili anayasaya hayır demeyi tercih etmiştir.

Müfera Şinik ise KDTP milletvekilleri olarak anayasanın 5. Maddesinde Türk Toplumunu ilgilendiren Türkçenin resmiyeti konusunda duyduğumuz memnuniyetsizliğimizi o gün anayasa kabulünde seviyeli bir şekilde protesto ettik. Bildiğiniz gibi anayasa ayağa kalkarak ve alkışlanarak kabul edilmiştir. Ben ve Enis Kervan, ayağa kalkmayarak anayasaya hayır dedik. Bunun da bize yakışan bir davranış olduğunu düşünüyorum. Çünkü biz orada halkımızı temsil eden onların sesi hüviyetini taşıyoruz" bilinciyle bu şekilde davrandıklarını savunmaktadır.[582]

Enis Kervan ise "Biz oturuma katılmayan milletvekilleri (Sırp) ile aynı kerteye girmemek için kalma kararı aldık. Bununla Türk Toplumunun yine seviyeli bir toplum olduğu mesajını tekrarladık. Geçtiğimiz dönemde bildiğimiz gibi diller kullanım yasasıyla Türk dili belediyeler düzeyinde resmiyet kazanmıştı. Ancak her zaman anayasanın yürürlüğe girmesi beklentisiyle toplumumuz, sivil toplum kuruluşları ve bizler de çalışmalarımızı bu uğurda devam ettirdik. Ama oylama günü

---

[581] *Kervan ve Şinik Kararı Protesto etti*, Yeni Dönem Gazetesi, 10 Nisan 2007, Sayı 422, s.1.
[582] *Kervan ve Şinik: Türk Toplumunun çıkarları için Anayasayı kabul etmedik*, Yeni Dönem Gazetesi, 24 Nisan 2007, Sayı 424, s.10.

maalesef arzuladığımız şekilde olmadığından ben de bunu yeterli görmediğimden tepkimi dile getirdim" şeklinde yaşananları dile getirmektedir. [583]

Mahir Yağcılar ise "Biz tepkimizi daha 2000 yılında verdik. Kouchner'e karşı çıktık, belediye seçimlerine katılmadık, Prizren'de tüzüğün kabulünü protesto ettik. Bunu takiben Anayasal Çerçeve ile ilgili çalışmalarımızı yürüttük. Mecliste 2004 yılında anayasa değişikliklerinin yapılması istenen toplantıları protesto ederek, meclis salonunu terk ettik. Diller yasası kabul edilme esnasında tepkimiz belirtmek adına yine terk ettik. Athisaari planına Türkçenin girmesi için elimizden geleni yaptık. Bu dönemde de tepkimizi komisyonlarda dile getirdik. Diğer taraftan anayasayı bir bütün olarak görmek gerekir. Anayasanın tek bir maddesinden dolayı, bütün anayasayı kabul etmemek yanlıştır. Çünkü, anayasa tek bir madde ile düzenlenemez" diyerek görüşlerini paylaşmıştır.[584]

3.1.1.6.3. Kosova Anayasası ve Türkçe

Oy çokluğu ile kabul edilen Anayasada tek kaybeden dil Türkçe olmuştur. 1974 Anayasasında Türk Dili, Kosova çapında Resmi Dillerden biri iken, bu yeni anayasa ile Türk Dilinin resmiyeti belediyeler düzeyine indirgenmiştir. Başka bir deyişle, Türk Dili, bugüne kadar hiçbir anayasa ve hukuki metinlerde yer almayan, Boşnak ve Rom Dili ile aynı maddede yer almıştır.

1974 Anayasası ve 1977 Dil Yasası ile kıyaslandığı zaman Türkçe, bağımsızlık ilanından sonra kabul edilen Kosova Cumhuriyetinin ilk demokratik Anayasası ile büyük bir darbe aldığı gözlerden kaçmamaktadır. Her iki Anayasada Türk Dilinin kullanımı ile ilgili maddeleri incelediğimiz zaman aradaki fark tüm çıplaklığı ile su yüzüne çıkmaktadır.[585]

1974 Kosova Anayasası ile Kosova'da Türklerin ve Türk dilinin hak eşitliği şöyle düzenlenmiştir: *"Kosova Sosyalist Özerk Bölgesi'nde Arnavut, Sırp - Hırvat ve*

---

[583] *Kervan ve Şinik: Türk Toplumunun çıkarları için Anayasayı kabul etmedik*, Yeni Dönem Gazetesi, 24 Nisan 2007, Sayı 424, s.10.
[584] Yağcılar: Anayasayı bir maddeye indirgemek doğru değil, Yeni Dönem Gazetesi, 17 Nisan 2007, Sayı 423 s.8i
[585] Karamuço, *Kosova Cumhuriyeti a.gm.*, s.5.

Türk dilinin ve bunların yazılarının hak eşitliği sağlanır" (madde 221). Bu Anayasada, önceki düzenleme kurallarına kıyasen, bir yenilik vardır: *Şimdi Kosova'da ulus ile halkların dillerinin kullanışı hem bir ilke olarak belirtilmekte, hem de devlet organlarına, (...) birliklere ve kuruluşlara bu alanda görevler verilmektedir. Arnavut, Sırphırvat ve Türk dilinin hak eşitliği hem bu Anayasada belirtilmiştir hem de, bunun inceliklerinin, Bölge yasasıyla ve diğer genel evraklarla düzenleneceği vurgulanmıştır* (madde 221). Anayasada "Dil ve yazıların hak eşitliği" diye ayrı bir başlık vardır. Bu başlık altındaki maddelerde ilkin dillerin hak eşitliği düzenlenmiş, sonra ise Kosova'da ki organ, kurum, kuruluş, birlik, iş örgütleri ve diğer örgütlerin, bu dil ve yazıları eşit olarak kullanma görevi belirtilmiştir. Şöyle ki: "Kosova Sosyalist Özerk Bölgesi'nde Arnavut ve Sırphırvat dili ve yazıları eşit olarak kullanılır (madde 217, fıkra 1); Türklerin de yaşadığı yerlerde Türk dili ve yazısı da eşit olarak kullanılır (madde 217, fıkra 2).[586]

Yeni kabul edilen Anayasada ise Türkçe 5'nci madde ile şu şekilde düzenlenmiştir. *Kosova Cumhuriyetinin resmi dilleri Arnavutça ve Sırpça'dır*. (madde 5, 1 fıkra) *Türkçe, Boşnakça ve Roman dilleri, belediyeler seviyesinde resmi dil statüsünde bulunmaktadırlar veya kanun onaylaması ile resmi kullanıma geçecektirler*. (madde 5, 2 fıkra)

İki anayasada diller ile yer alan madde ve fıkralardan da görülebileceği gibi Türk Dili bağımsızlık sonrasında Ahtisaari çözüm öneri paketi çerçevesinde kabul edilen Anayasa ile Türk Dili kaybeden olurken, Boşnak ve Rom dili ise çağ atlamıştır. Türkçe ve diğer topluluk dilleri Anayasa ile garanti altına alınmamakla birlikte, topluluk dilleri daha önce değindiğimiz ve anlatmaya çalıştığımız Dil Yasası ile düzenlenmiştir.

3.1.1.7. Türkçenin resmiyeti ve bugünkü durumu

Kosova Cumhuriyeti Anayasasının kabulü KDTP Milletvekilleri gibi toplumda da önemli bir kısmında memnuniyetsizlik yaratmıştır. Memnuniyetsizlik

[586] İskender Muzbeg, *Balkan Türkleri ve Balkanlarda Türk Varlığı*, Derl. Erhan Türbedar, ASAM Yayınları, Ankara, 2003.

özellikle Türkçeye bir haksızlık yapıldığı noktasında birleşirken, sürekli 1974 Anayasası gündemde tutulmuştur. Anayasa ile Türkçenin resmiyeti genelden yerele indirgenerek, Prizren ve Mamuşa dışında Türkçe geleneksel diller statüsünde kendini yer bulmuştur. Temsiliyet noktasında ise 1974 Anayasası üstünde bir hakları beraberinde getirmesi, kabul edilebilirliğini de ön plana çıkarmıştır. Zamanla Türkçenin yerel statüye indirgenmesi pek fazla önemsenmezken, yerelde uygulanma faslında önemli sarkmaların yaşanması bu seferde de bununla ilgili memnuniyetsizliğin yaşanmasına neden olmuştur.

Anayasayla özellikle Prizren'de Türkçenin resmiyeti sağlanmış olmasına rağmen bugün bile uygulamada ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Merkezi ve yerel idarelerde her tür yazışma, karar, toplantı gibi konularda diğer resmi diller olan Arnavutça ve Sırpça ile birlikte Türkçenin de kullanımında büyük sarkmaların yaşandığı gözlenmektedir. Doğum, nikah cüzdanı ve ölüm belgeleri gibi temel belgelerin yasaya uygun olarak da Türkçe de verilmesi konusu büyük mücadelelerden sonra yeni çözüme kavuşturulmuştur. Anayasa hazırlanma ve kabulü sürecinde verilen mücadele bu sefer de sınırlı olarak verilen hakların uygulanmasına yönelik yürütülmektedir.

Kamu, kurum ve kuruluşların tabelalarında Türkçe yer almayı başarmışken, fakat iç yazışma ve toplantılarda ise anayasal haklar çiğnenmeye devam edilmektedir. Bütün şikayet ve uyarılara rağmen kaynak yetersizliği bahanesi altında Türkçe hak ettiği şekilde kullanılmamaktadır. KDTP yöneticileri, bu konuda girişim ve mücadele vermelerine rağmen halen toplumun beklentileri çerçevesinde bir başarıya ulaşılamamıştır. Bu konuda özellikle Prizren belediyesinde KDTP temsilcileri var olan sorunları sürekli meclis gündemine taşıyarak, anayasal hakların uygulanması taleplerini canlı tutmaktadırlar. Sonuç olarak, önce anayasada yer alması için verilen Türkçe mücadelesi, şimdi ise uygulanması noktasında verilmektedir.

3.1.2. Devletleşme Süreci ve Türk Toplumu

Tarihsel süreç içerisinde Kosova, bölgenin hakim güçlerini her zaman hedefi ve bir parçası olma emelleri içinde yer almıştır. Sırp Krallığı döneminde Sırbistan'a, Yugoslavya döneminde Yugoslav devlet sınırlarına, Tito'nun ölümünden sonra Sırbistan egemenliğine dahil olmaktan kurtulamamıştır. 1991 yılında Sırbistan'dan bağımsızlığını ilan etmesine rağmen bağımsız olamayan Kosova, 1999 yılında NATO müdahalesiyle de facto olarak, kısmen bağımsız bir yapıya sahip olmuştur. Daha doğrusu ilk defa bölge ülkelerinin değil de Birleşmiş Milletler manda yönetimi içinde kendini bulmuştur.

Bu süreçten sonra da yetki devri çerçevesinde kendine verilen ödevleri yerine getirme başarısına endeksli olarak da devletleşmesine izin verilecektir. Bu çerçevede de Kosova birçok uluslararası toplantının yanı sıra büyük bir mücadele ve sabırdan sonra yüzyıllardır beklediği bağımsızlığına kavuşacaktır. Bu başlık altında Kosova'nın devletleşme süreci adına yürütmüş olduğu politikalar ve mücadelelere paralel olarak Kosova Türklerin en güçlü oluşumu KDTP'nin süreç içinde izlediği politika ve söylemler de ele alınarak, açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1.2.1. Viyana'da Priştine ve Belgrad teknik görüşmeler

UNMIK Yöneticisi Harri Holkeri, uzun zamandan beri konuşulan fakat bir türlü gerçekleştirilemeyen Kosova ile Sırbistan arasında Kosova statüsüyle ilgili teknik bir görüşmenin yapılması çağrısında bulunmuştur. Bu çağrı uzun bir süre uluslararası toplum tarafından yürütülen statükonun son bulması ve Kosova'nın ileri süreçte yaşanacak olan nihai statü görüşmelerinin de yaklaştığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu çerçevede de tarafların teknik konularla ilgili 14 Ekim 2003 tarihinde Viyana'da bir araya gelmeleri konusunda karar alınmıştır. Priştine tarafını temsilen görüşmeye UNMIK Yöneticisi Harri Holkeri, Kosova Cumhurbaşkanı İbrahim Rugova ve Meclis Başkanı Necat Daci katılırken, Belgad tarafını ise Sırbistan Başbakanı Zoran Jivkoviç, Başbakan Yardımcısı ve Kosova Koordinatörü Neboyşa Çoviç temsil etmiştir.

Cumhurbaşkanı İbrahim Rugova Kosova'nın NATO ve AB üyesi bir olması gerektiğini ve Sırbistan'ın Kosova'da yaptığı suçlardan dolayı özür dilemesi gerektiğini savunurken, Meclis Başkanı Daci de bağımsızlık dışında hiçbir alternatifin kabul edilemeyeceğine vurgu yapmıştır. Sırbistan Başbakanı Jivkoviç ise taraflar arasında bir diyalogdan bahsedilemeyeceğini sadece dinleyebileceklerini ifade ederken, Çoviç ise Belgrad'ın Kosova'yı ancak Sırbistan'ın bir parçası olarak tanıyabileceği açıklamıştır. Taraflar toplantıda, enerji, telekomünikasyon, kayıp kişiler ve mültecilerin dönüşü ile ilgili dört çalışma gurubunun kurulması konusunda anlaşmaya varılmıştır.[587]

3.1.2.1.1. Türk Toplumunun görüşmelerle ilgili tutumu

Kosovalı Türkler, tarihi süreç boyunca Sırp – Arnavut çekişmesine dahil olmayı istememesine rağmen bazen doğrudan bazen de dolayı yollardan kendini sürecin içinde bulmuştur. Sorunun her zaman barışçıl yollardan savunulması gerektiğini dile getiren Türkler, genelde bu konuda Türkiye'nin telkinleri çerçevesinde bir politika yürütmüştürler. Sırpların ülkede Arnavutlara yönelik baskı rejimlerinde açık olmasa el altı destek veren Türkler, Kosova'nın geleceğini Avrupa Birliği çerçevesinde hayal etmişlerdir.

Standartlar sürecinden sonra Priştine ile Belgrad arasında ülkenin nihai statüsüyle ilgili görüşmelerin yapılmasın yeşil ışık yakılmasından sonra Türk toplumu da bu süreç içinde yer almak istediğini açıkça dile getirmiştir. Başarı kaydedilemeyen önceki görüşmelere katılım konusunda heyecanlı olan Türkler, hiçbir zaman sürece dahil edilmemiştirler. Genel Başkan Mahir Yağcılar Viyana'da taraflar arasında yapılması planlanan görüşmelere ilişkin vermiş olduğu röportajında, Türk Toplumu olarak yapılacak olan görüşmelerde yer almak istediklerini ifade ederken, "Sayın UNMIK Yöneticisi Holkeri'nin 14 Ekimde yapılacak olan görüşmelerle ilgili ilan ettiği tarihi biz de basından öğrendik. İki hafta önce yapılan meclis toplantısında da biz partimizin konuyla ilgili tutumunu açıkça ifade ettik. Bizler, Kosova kurumlarına yetki devrinin yapılması gerekliliğine işaret ettik. Bunun

[587] *Başladı ve bitti*, Yeni Dönem Gazetesi, 16 Ekim 2003, Sayı 191, s.1

yanı sıra Sırbistan tarafından ortaya atılan deklarasyon zamansız ve gereksiz bir tutumdur. Şu an Kosova'da BM tarafından oluşturulmuş olan bir yönetim ve meclis bulunmaktadır. Taraflar arasında yapılacak olan görüşmeleri desteklediğimiz gibi biz de bu sürece katkı sunmak için katılım göstermek istiyoruz" diyerek, görüşmelere bakış açısını yansıtmaya çalışmıştır.

Kosova Türk Toplumunun Priştine ile Belgrad arasında 14 Ekim 2003 tarihinde Viyana'da yapılması planlanan Kosova'nın nihai statüsü ve geleceği ile ilgili toplantıya KDTP'yi temsilen Kosova Hükümetinde Sağlık Bakanlığını yöneten Resmiye Mumcu'nun davet edildiği bilgisi basınla paylaşılmıştır.[588] Fakat Mumcu'nun Viyana için gönderilen davetiyesi UNMIK tarafından iptal edilmiştir. UNMIK konu ile ilgili yapmış olduğu açıklamasında, Başbakan Bayram Recepi'nin görüşmelere katılamayacağını açıklamasından sonra Türk temsilci Resmiye Mumcu ve Sırp temsilci Milorad Todoreviç'in gidişlerinin de buna paralel olarak iptal edildiğini açıklamıştır.[589]

Davetle heyecanlanan Türk toplumunun sevinci kısa sürmüştür. Bu iptal Türk toplumunun uluslararası toplumun gözünde sadece yardımcı olarak gördüğünü açıkça gözler önüne sermiştir. Bu örnekte, Sırp bakanın uşağı olarak sürece dahil olacak olan Türk temsilcisi, başrol oyuncusunun toplantıya katılmayacağını beyanından sonra onun Viyana'da ne işinin olacağı şeklinde bir düşünceyi canlandırmaktadır.

3.1.2.2. Kosova için standartlar süreci

Kosova'da güvenlik sorunu, hareket özgürlüğünün sağlanamaması, halkın bir bölümünün hala evlerine dönememeleri gibi sorunların yaşandığı bir dönemde UNMIK Yöneticisi Michael Steiner, statü görüşmelerinden önce Kosova'nın yerine getirilmesi gerektiği "standartlar paketi" adı altında bir dizi ödev ve sorumluluğu Kosova hükümetine vermiştir. Kosova'nın yerine getirmesi istenilen "standartlar paketi" içinde sekiz standardı içinde barındırırken, bunların arasında; resmi

[588] Yeni Dönem Gazetesi, 9 Ekim 2003, Sayı 190, s.1.
[589] Yeni Dönem Gazetesi, 16 Ekim 2003, Sayı 191, s.1.

kurumların oluşturulması, ülkede ekonominin düzeltilmesi için ekonomik reformların hazırlanması, demokrasinin güçlendirilmesi, Sırpların ülkeye dönüşünün sağlanması, Sırplara anayasal çerçevede belirtilen hak ve yükümlülüklerin hayata geçirilmesi, topluluk haklarına saygı, ülkenin geleceği konusunda Priştine ile Belgrad arasında diyalogun kurulması için gerekli altyapının oluşturulması yer almaktadır.

10 Aralık 2003 tarihinde Priştine'de törenli bir toplantıyla "Kosova için standartlar" planının resmi tanıtımı yapılmıştır. Törene UNMIK Yöneticisi Harri Holkeri, Cumhurbaşkanı İbrahim Rugova, Başbakan Bayram Recepi'nin yanı sıra diğer yerel ve uluslararası temsilciler katılmıştır. UNMIK Yöneticisi Holkeri, yaptığı konuşmasında bugünü tarihi bir gün olarak nitelendirirken, nihai statü için tek yolun olduğunu bunun da standartların gerçekleşmesi ile varılabileceğini vurgulaması, Kosova'nın ileriki süreçte yeni ev ödevi olarak yorumlanmıştır.

3.1.2.2.1. Standartlar ve Türk Toplumu

Kosova'da var olan beklentilere cevap bulmak amacıyla uluslararası toplumun bazı yasal düzenlemelerin yapılması isteminden sonra açıklanan standartları KDTP 28 Ocak 2004 tarihinde Prizren'de genişletilmiş bir toplantı yaparak süreci değerlendirmiştir. Kosova için standartlar metninin Türk dilinde de yayınlanmasının olumlu bir adım olarak değerlendirildiği toplantıda, esas meselenin cümlelere sıkıştırılan anlamların, somut olarak yasal zeminlere ve uygulanmasıyla ilgili daha somut adımların atılması vurgulanmıştır. Genel Başkan Mahir Yağcılar, UNMIK yetkililerinden standartların gerçekleşmesi sürecinde Kosova Türk toplumundan beklenenlerle ilgili yanıt beklediğini, bu konuda yazılı bir mektubun UNMIK Yöneticisi Harri Holkeri'ye iletildiğini bildirirken, Türk Dilinin kullanımıyla ilgili de kurumsal düzeyde girişimlerin devam ettiği bilgisini paylaşmıştır. Toplantıda ayrıca ileri süreçte yapılacak olan çalışmalarda yoğunluğun Türk dilinin resmi kullanımı, kurumlarda temsil edilme ve kültürel konulara verilmesi kararlaştırılırken, standartların etkin bir şekilde gerçekleşmesinin toplumsal

çıkarların hayata geçmesi açısından önem taşıdığından bu konuyla ilgili bir stratejinin yapılması konusunda karar kılınmıştır.[590]

Kosova'nın nihai statüsü konusunda KDTP'nin tutumlarını Mahir Yağcılar şu şekilde açıklamaktadır; "Kosova Statüsüyle ilgili düşüncelerimi tüm Kosovalıların görüşüne eşittir. Bağımsız, demokratik ve Avrupa çerçevesinde Kosova ve onun içerisinde Türk Toplumunun yeri ve hakları konusunda en kısa bir dönemde derin ve analitik bir biçimde tartışılmalıdır".[591] Standartlarla ilgili ise "Bu standartların yalnız Arnavut ve Sırplar için olmasını istemiyoruz" şeklinde açıklamıştır.

KDTP Türk Toplumunun Kosova için Standartların uygulanması konusunda var olan sorunlara dikkat çekmek amacıyla 6-7 Temmuz tarihleri arasında Priştine'deki AGİT Merkezinde "Kosova için Standartlar çerçevesinde Kosova Türk Toplumu ve diğer toplulukların yeri" konulu bir uluslararası konferans tertiplenmiştir. KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar konferansın amacını şu şekilde açıklamaktadır, "Konferans, Kosova Türk Toplumunun yanı sıra Kosova'daki diğer, Arnavut ve Sırp olmayan toplulukların karşılaştığı mevcut sorunların incelenmesi ve bunların Kosova Standartları Uygulama Planında yer alan mekanizmalar aracılığıyla dile getirilmesi bilincinin geliştirilmesi amacını gütmektedir. Kosova'da standartlar ve uygulanması, yalnız Arnavut toplumun ödevi değildir. Standartlar Türk, Boşnak, Rom ve diğerinin her yönüyle kapsanmalıdır. Bu yüzden de topluklar arasındaki diyaloğu destekliyoruz. Kosova'nın statüsüyle beraber, toplumuzun da hem siyasi hem de hukuki yerinin belirlemesini arzulamaktayız. Bu tarihi görevi hem Kosova, hem de Türkler açısından yerine getirmek istiyoruz".[592] Konferansa katılan Başbakan Bayram Recepi, Türk Toplumunun Kosova'ya entegre olan bir topluluk olarak gördüklerini ifade ederken, Kosova'da sadece Arnavut ve Sırpların değil, diğer toplulukların da var olduğunun bir gerçek olduğunu ve bunun kabul edildiğini söylemiştir.

Gazeteci Orhan Lopar toplantının yapılmasını Kosova'nın Arnavut ve Sırp endeksli olmadığının gösterilmesi açısından taşıdığı öneme vurgu yaparken, "Kosova

---

[590] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 5 Şubat 2004, Sayı 206, s.3.
[591] Yeni Dönem Gazetesi, 29 Nisan 2004, Sayı 218, s.7.
[592] *Standartlar ve Topluluklar*, Yeni Dönem Gazetesi, 1 Temmuz 2004, Sayı 227, s.5.

Arnavut ve Sırpların vatanıysa, o kadar da Türklerin, Boşnakların, Romların ve diğer toplulukların da vatanıdır" diyerek oluşan tek taraflı yargıya tepkisini dile getirmiştir. Konferansasın diğer önemli bir noktasının da Başkan Mahir Yağcılar'ın Kosovalı Türklerin dilinin resmiyetinin alındığı noktasındaki vurgusu ve "bunun geri getirilmesi yada açık bir şekilde Kosova'da Türkçenin yerinin nerede olmasının belirlenmesinin gerektiği" ifadesi uluslararası toplumun Türk Toplumunun ne istediğini bilmelerine denk düştüğünü savunmaktadır.[593]

3.1.2.2.1.1. Partinin standartların uygulanmasına önerisi

Kosova Demokratik Türk Partisi Kosova için Standartların Uygulanma Planına uyarılarını 5 ana noktada yapmıştır. I.1. noktasını düzenleyen seçimlerle ilgili noktada, siyasi partilerin finanse edilmesini düzenleyen 4.2 noktasına, politik partilerin ticari vergilerden muaf tutulmasını, elektrik ve telefon gibi harcamalar için de ticari vergilerden sorumlu olmamaları konusunda uyarılarda bulunulmaktadır.

Geçici Özyönetim Enstitüleri ile ilgili standartlar konusunu düzenleyen 6.14 bölümünde, tüm yasaların Resmi Gazetede, tüm resmi diller üzerinde yayınlanması gerektiğine işaret ediliyor. Anayasa çerçevesinde, resmi dil terminolojisiyle ilgili kesin bir açıklama yoktur. 9.1.51 madde de ise, mecliste kabul edilecek olan bütün yasaların Arnavut, Boşnak, İngiliz, Sırp ve Türk dillerinde yayınlanması mecburiyetini belirtilmektedir. 1989 yılından önce, Türk Dilini resmi dil olduğunu ve Türklerin yaşadığı belediyelerde kullanımda resmi olduğu noktasından hareketle Türklerin yaşadıkları belediyelerde resmi kullanımda olması ve resmiyetini kazanması gerekmektedir. Bu yüzden de dillerin resmiyetini ve kullanımının bir yasayla çözüme kavuşturulması gerektiği düşüncesini savunduğumuzdan standartlar içinde bu konunun da dahil edilmesi gerekmektedir.

Medya ile ilgili I.3 standardında, Kosova'daki tüm medyaların tüm topluluklara yeterince yer verilmesi mekanizmasını belirlemediği gibi vatandaşların vergileriyle ayakta kalan özellikle Devlet Radyo ve Televizyonu'nun (RTK)

---

[593] Orhan Lopar, *Türkler ve "Diğerleri" Standartları Tartıştı*, Yeni Dönem Gazetesi, 15 Temmuz 2004, Sayı 229, s.2.

yürütmüş olduğu politikalar yeterli olmamakla birlikte topluluklara daha fazla zaman ayrılması talep edilmektedir.

Adalet ile ilgili "Adli organlardan eşit yararlanma Hakkını düzenleyen II.1 standardında, sadece hakimlerin değil de tercümanların da işe alınması konusunda gerekli desteğin sağlanması ve Türk Toplumunun dili ve hakları çerçevesinde işlemlerin yapılması için önem verilmediğinden 9.2 maddesiyle ilgili de uyarılarımız bulunmaktadır. Dillerin serbest kullanımıyla ilgili III. 1. Standardında, Türk diline ait daha faydalı dil biriminin mevcut olmasının gerektiği 6.1 maddesine uyarımız bulunmaktadır. Bu kapsamda kabul edilen yasaların, Türkçe de yayınlanmasını talep edilmektedir.[594]

Mahir Yağcılar standartların uygulanmasıyla ilgili meclis oturumunda yaptığı değerlendirmesinde, "Düşüncemize göre, resmi diller konusunda sadece UNMIK kargaşa yaratmıştır. Bizler, tüm dillerin resmiyetiyle ilgili statüsü ile sınırlarının belirlenmesini ve aynı zamanda anayasal çerçevenden çıkan hükümlerin yerine getirilmesini istemekteyiz. Tek sözle, ister dil, ister tüm diğer eylemlerle, Kosova toplumuna tamamıyla katılmayı ve entegre olmayı arz etmekteyiz. Umarım bizim beklentilerimiz ile umutlarımızı herkes anlar, çünkü uluslararası toplumun bizi anladığı konusunda büyük şüphelerimiz bulunmaktadır.

3.1.2.3. Kosova nihai statü görüşmeleri

Kosova'da yaşanan olaylardan endişe duyan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Koffi Annan, Kosovalıların beklentilerine cevap vermek adına, nihai statü görüşmelerinin başlaması için ön koşulan standartların uygulanmasıyla ilgili bir rapor sunması için Belçika'nın NATO Büyükelçisi Kai Aide'yi görevlendirmiştir. Üç aylık bir inceleme sürecinden sonra Aide, raporunu BM Genel Sekreteri Annan'a sunmuştur. Aide tarafından hazırlanan raporda, BM tarafından talep edilen standartların tam anlamıyla yerine getirilmediği ama hatırı sayılır ilerlemelerin kaydedildiğinin altı çizilirken, Kosova'nın istikrarı açısından müzakerelerin

[594] *KDTP'nin standartların uygulanması ile ilgili önerileri*, Yeni Dönem Gazetesi, 6 Mayıs 2004, Sayı 229, s.5.

başlaması gerektiğine yer verilmiştir.[595] Bu doğrultunda da 24 Ekim 2005 tarihinde, Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu kararıyla nihai statüsüyle ilgili Priştine ile Belgrad arasında müzakerelerin başlayabileceği konusunda olumlu bir karar almıştır.[596] Bu kararla bundan sonra tarafların uzun bir süre bir araya gelecekleri görüşme turları başlatılmıştır.

3.1.2.3.1. Görüşmelere partinin bakışı ve tutumu

Buna tepki olarak KDTP Genel Başkanı bir mektup kaleme alarak, Cumhurbaşkanı İbrahim Rugova'ya iletmiştir. 15 Ekim 2005 tarihinde gönderilen mektupta, nihai statü görüşmeleri için görüşmelere katılacak olan ekibin kurulması ve koordinatörün atanması kararının desteklendiğini fakat, ekipte etnik toplulukların temsilcilerinin yer almasını eksiklik olduğuna dikkat çekmiştir. Diğer toplulukların da heyette yer alarak, yükün bir kısmını paylaşmak istenildiğine vurgu yapılan mektupta, "Kosova'nın tek yönlü bir yoldan gittiği gerçektir ve son durak olarak demokratik ve bağımsız bir Kosova'dır. Ayrıca, bu yolda en büyük yük tabi ki siz başta olmak üzere, Arnavut liderlerine ve temsilcilerine düşmektedir" diyen Yağcılar, gidilen bu yolda, toplulukların da önemli katkı sunabilecekleri ve yükün bir parçasını üstelenebileceğin altı çizilmiştir.[597] KDTP Genel Başkanının mektubunu yumuşak olarak nitelendiren gazeteci Esin Muzbeg, sonuç vermesi durumunda tutumun sertleneceğini ve uluslararası toplumdan destek talep edileceği ihtimali üzerinde dururken, Türk temsilcilerinin nihai statü sürecinin herhangi bir yerinde olmasının Türk Toplumunun olmasa olmaz şartı olması gerektiğine vurgu yapmıştır.[598]

Cumhurbaşkanı tarafından Kosova nihai statü görüşmelerine katılacak ekibe ilişkin öneri meclis tarafında kabul edilmiştir. Önerinin kabulünden sonra UNMIK

---

[595] Daha geniş bilgi için bakınız; *Kai Aide'nin BM Genel Sekreterine sunmuş olduğu raporu,* http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/kos%20S2004%20932.pdf, (30.01.2018).
[596] Karamuço, *Sırp Milliyetçiliği...*, s. 185
[597] Yeni Dönem Gazetesi, 22 Eylül 2005, Sayı 291, s.1.
[598] Esin Muzbeg, *Türklerin Olmasa Olmazı*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Eylül 2005, Sayı 291, s.1.

Yöneticisi Soren Yesen Petersen ile Başbakan Bayram Kosumi, bu görüşmelere toplulukların katılım şeklini görüşmek üzere bir araya geldiler.

KDTP 2 Ekim 2005 tarihinde yayınladığı bildirisiyle, Türk temsilcilerinin müzakere ekibinde yer almamasının prensipte yanlış ama Kosova'nın geleceği düşünülerek bu adım ve tutumun doğru olduğundan dolayı mecliste Türk milletvekillerinin kararı oyladığı değerlendirmesi yapmıştır.[599]

Gazeteci Esin Muzbeg, KDTP'nin bu konudaki söylem ve tutumunu "ihanetin eşiği" olarak yorumlarken, "parti tarafından yapılan açıklamanın söylem analizinin yapmak Kosova'da Türklerin kaçınılmaz bir yok oluşa gittiğini keşfetmek olur. "Prensipte yanlış!" Yani azınlık hakları; azınlıkların temsil hakkı ve uluslararası camianın multi etnik Kosova projesi açısından yanlış; ama Kosova'nın geleceği düşünülerek, (Kosova'nın geleceğinde Türklerin ne işli var dercesine) Türklerin müzakere sürecinde yer almamasını mazur görmek Türk Topluluğunun bireylerine yapılan bir ihanettir" şeklinde partinin bu konudaki tutumunu ve milletvekillerinin ilgili heyeti oylamasını eleştirmiştir.[600]

KDTP yapmış olduğu konferansta yayınlamış olduğu sonuç bildirgesinde ilke olarak, Kosova'daki etnik topluluk mensupları, Kosova statüsünün bir an önce belirlenmesinden yana olduklarını ifade ederken, bu süreçte en önemlileri olarak şu hususların dikkate alınması önerilmektedir:

- Kosova'da çok etnikli yapının sağlanması için, her etnik topluluğun Kosova'nın asli unsur olduğunun teyit edilmesi ve bunun Kosova anayasasında belirtilmesi gerektiği;
- Kosova'nın geleceği için Kosovalılık bilincinin geliştirilmesi üzerine çalışmaların yapılması gerektiği;
- Kosova'da işlevsel demokratik kurumların günlük hayata geçirilmesi;
- Her etnik topluluğun orantısal olarak istihdamının sağlanması ve etnik topluluk arasında ayrımcılığın yapılması[601], gibi noktalara vurgu yapılmıştır.

---

[599] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 6 Ekim 2005, Sayı 231, s.4.
[600] Esin Muzbeg, *İhanetin Eşiği*, Yeni Dönem Gazetesi, 6 Ekim 2005, Sayı 231, s.3.
[601] *"Kosova için Standartlar Çerçevesinde Kosova Türk Toplumu ve Diğer Toplulukların Yeri" Konulu Konferans Sonuç Bildirgesi,* Yeni Dönem Gazetesi, 15 Temmuz 2004, Sayı 219, s.6.

Kosova ziyareti çerçevesinde Kosovalı liderlerin yanı sıra diğer topluluk temsilcileriyle de 23 Kasım 2005 tarihinde bir araya gelen özel temsilci, toplulukların süreçten beklentileri ve sorunlarıyla ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyini bilgilendireceğini bildirmiştir. Görüşmede Türk Toplumun temsilen yer alan Mahir Yağcılar, Türk Toplumu ve KDTP'nin Kosova'nın geleceğiyle ilgili görüşmeleri desteklediklerini, Kosova'nın geleceğiyle beraber Türk Toplumunun statüsünün de çözümlenmesinin beklendiğine dikkat çekmiştir. Yeni oluşacak olan anayasa ve statüde Türk toplumuna gereken yerin verilmesi, Türk Dilinin 1974 anayasasına göre eski haklarının yer alması ve eğitimde de tüm garantilerin yerine getirilmesini isteyen Yağcılar, "Kosova Statüsüyle İlgili Türk Toplumunun İstemleri ve Görüşleri"[602] başlıklı bir dosyayı da Petersen'e iletmiştir.[603]

3.1.2.4. Ahtisaari'nin Çözüm Öneri Raporu

Ahtisaari, Kosova'nın nihai statüsünü belirlemek amacıyla Sırbistan ile Kosova arasında Viyana'da gerçekleşen 17 müzakere turunun ardından, Kosova statüsü ile ilgili çözüm öneri paketini 2 Şubat 2007'de taraflara sunmuştur. Ahtisaari'nin sunmuş olduğu planla Kosova'da demokratik yapıya dayalı çok uluslu bir Kosova'nın oluşturulmasını tasarlarken, Kosova'nın uluslararası örgütlere üye olabilmesi, kendine özgü bayrak, marş ve ulusal sembollere sahip olmasının yanı sıra statüsünün de uluslararası toplum denetiminde aşamalı olarak bağımsızlığına

---

[602] - Kosova, kanuna ve adalete dayalı, serbest hareketli, güvene dayalı çok etnikli bir devlete sahip olmalıdır.
- Öngörülen toplumlar danışma kurulu dışında, ana müzakere gurubunda ve çalışma guruplarında Türk temsilcilerine de yer verilmesini istemekteyiz.
- Yeni Kosova Anayasasında Türk Toplumunun Kosova'nın yapıcı unsuru olduğunun belirtilmesini istiyoruz.
- Yeni Kosova Anayasasında, 1974 yılı anayasasında olduğu gibi en azından Türk dili ve eğitimine hakların tanıması ve Türklerin yaşadığı yerlerde Türk dilinin eşitliğinin belirtilmesi.
- Tüm topluluklara göre uygun seçim sisteminin kabul edilmesi, Kosova Meclisinde ve belediye meclislerinde tahsis edilmiş sandalyelerin temin edilmesi,
- Yeni kurulan Mamuşa Pilot Belediyesine maddi ve eğitim desteğinin sunulması,
- Kosova Türk Eğitiminde hem maddi hem de kadro desteklerinin devam etmesi ve devlet üniversiteleri bünyesinde Türk dilinde yeni bölümlerin açılması, ve Türkçe okul kitaplarının basılması, Türk Toplumuna günlük gazetenin temin edilmesi, ulusal TV ve radyolarında Türk Dilinde yayınlara daha fazla zamanın ayrılması, Türk Toplumu temsilcilerine Türkiye Cumhuriyeti ile çifte vatandaşlık ve diğer özel ilişkilerin tanınması, yer almaktadır.

[603] Yeni Dönem Gazetesi, 1 Aralık 2005, Sayı 301, s.1-4.

kavuşabile olanağı verilmiştir. Bu sürecin Avrupa Birliği tarafından denetlenmesini öngören plana göre UNMIK yöneticisinin görevini AB özel temsilcisine devretmesi hedeflenmektedir. Planın büyük bir bölümü de Kosovalı Sırplara ayrılarak, yeni Kosova'da geniş hak ve yükümlülüklerle donatılmasıyla ilgili başlıklar yer almıştır. [604] Ahtisaari tarafından sunulan plana Kosova'nın nihai statüsü penceresinden bakacak olursak, planını uzun vadede bağımsızlığı öngördüğü çıkarsaması yapılmaktadır.

Tarafların planla ilgili var olan öneri ve şikayetlerini dinlemek adına iki haftalık bir mekik diplomasisi izleyen Ahtisaari, planla ilgili son görüşmeleri yapmak üzere taraflarla 21 Şubat 2007 tarihinde Viyana'da bir araya gelmiştir. Ahtisaari'nin Kosova sorununun çözümüne yönelik en iyi çözümün şartlı bağımsızlık verilme önerisine Kosova tarafı sıcak bakarken, Sırplar ise bu önerinin Sırbistan'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğünü ayaklar altına aldığı gerekçesiyle kabul etmemiştir.

Sırp tarafının öneriyi kabul etmemesinden sonra Ahtisaari hazırlamış olduğu çalışmayı 14 Mart tarihinde BM Genel Sekreterine, 26 Martta ise Güvenlik Konseyine teslim ederek, kendisine verilen ağır yükü paylaşmıştır. Ahtisaari ilk çalışmasına kıyasen teslim ettiği son çalışmasını iki belge çerçevesinde oluşturarak, birinci belgede Kosova sorununun çözümüne yönelik ayrıntılara yer verirken, ikincisinde ise sorunun çözümüyle ilgili kendi düşünceleri yer almıştır. Bu düşünceler çerçevesinde Kosova statüsünün, uluslararası denetim altında bağımsız adı altında çözülmesi gerekliliğine işaret etmiştir.

3.1.2.4.1. Athisari Planı ve Kosova Türk Toplumu

KDTP Merkez Yönetim Kurulu, Ahtisaari tarafından planın sunulmasından sonra bir toplantı düzenleyerek, planı detaylıca masaya yatırmıştır. Genel itibariyle, KDTP planı ülkenin geleceği açısından önemli bir belge olarak nitelendirilirken, toplulukların anayasal hakları, siyasi örgütler ve enstitülerde temsil edilme önerileri

[604] Daha detaylı bilgi için bakınız, *Ahtisari tarafından Kosova'nın statüsünün çözümüyle ilgili öneri planı*; http://www.ico-kos.org/d/Ahtisaari%20Comprehensive%20Proposal%20in%20English.pdf, (19. 04.2017).

olumlu olarak görülürken, tüm toplulukların eşitliğe tabi tutulmamalarını ise hayal kırıklığı olarak nitelemiştir.

Paket önerisinde, Kosova Meclisinde kabul edilen ve uygulamada olan eğitim, dil, ayrımcılığa karşı ve diğer pozitif düzenlemelere aykırı olan bazı hükümlerin bulunduğu dikkat çekilirken, diller bölümünde Türklerin yaşadığı belediyelerde Türk dilinin resmi kullanılması, anadilinde eğitim garantilerinin açık ve net bir biçimde belirtilmesi, kültür mirasın tüm topluluklara ait olduğu belirtilmesine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Son gelişmelere bağlı olarak Kosova'nın nihai statü paketinin açılmasından oluşturulacak olan yeni süreç; anayasanın hazırlanması, seçim kanununun düzenlenmesi, müzakere heyetinde Türk toplumun da yer alması gerekliğine işaret edilmiştir.[605]

27 Mart 2007 tarihinde KDTP öncülüğünde Doğru Yol Deneğinde Sivil Toplum Kuruluşların katılımıyla BM Özel Temsilcisi Ahtisaari'nin BM Güvenlik Konseyine önerdiği plan ele alınmıştır. Toplantıya Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti Kosova Türk Eşgüdüm Bürosu Müsteşarı Volkan Türk Vural, TİKA Kosova Program Koordinatörü Metin Aslanbaş da katılım göstermiştir.

Açılış konuşmasını yapan Mahir Yağcılar, "Ahtisaari ve ekibiyle yapmış olduğumuz görüşmelerde, görüşlerimizi ve düşüncelerimizi önerdik. Toplum ve parti olan eksik gördüklerimizi, uyarılar şeklinde kendilerine ilettik. Bizimle paylaşılan ilk çalışmanın büyük bir kısmı Sırplara adanmıştır. Biz de eğitim, dil konusunda olmayan maddeleri Ahtisaari'ye ileterek, evrakta bazı değişikliklerin yapılmasını başardık. Ahtisaari paketinde yer almayan önerileri, biz de kurulacak olan yeni Kosova'nın yeni anayasasında hakkımızı arayıp, beklentilerimizi isteyeceğiz. Parti olarak planı desteklediğimizi bir daha tekrarlamak istiyorum" şeklinde konuşmuştur.

Türk Diplomat Vural ise konuşmasını iki bölüme ayırırken, birinci bölümde Türkiye Cumhuriyetinin plana bakışı üzerinde dururken, ikinci kısımda ise kendi tabiriyle Ahtisaari'nin Kosova Türk Toplumunda çıkardığı kargaşalar üzerinde durmuştur. Ahtisaari planının yayınlanmasından sonra kargaşa çıkaranlar tarafından

---

[605] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, kdtp.org, (27.04.2017).

çok iyi okunmadığını yada hiç okunmadığı iddiasını savunan Vural, herkesin bilmeden saldırıya geçmesini eleştirmiştir. Önerilen planın ülkenin geleceğini ve Sırpların dönüşünü hedeflediğini bu yüzden de Türk Toplumunun bunu bu şekilde okuması gerektiğini ifade eden Türk diplomat, Türkiye'nin ilgili planı desteklediğini ve Kosovalı Türkleri birlik ve beraberlik içinde sürece pozitif yönde katılmaya davet etmiştir.[606] Gergin bir havada geçen toplantı da gergin bir şekilde sonlanmıştır.

Ahtisaari tarafından Kosova'nın statüsüyle ilgili sunmuş olduğu kapsamlı çözüm önerisi, Kosova'nın yanı sıra Balkanlarda da istikrarın sağlamaması için bir şans olarak gören KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, bu önerinin Kosova'nın Avrupa'ya entegrasyonunu sağlayacağı gibi, ülkenin modern dünya kulübüne üye olması için bir şans olarak nitelendirmiştir. Yağcılar, topluluklara gelecek konusunda da garantilerin yanı sıra kimlik, dil, kültür, eğitim ve siyasi katılım ile yerel özyönetim hakları konusunda pozitif hakların yanı sıra topluluklara karşı saygıyı da yerine getirdiğinden, her kesimi önerinin kabul edilmeye davet etmiştir.[607]

3.1.2.4.2. Türk Sivil Toplumunun Ahtisari Planına bakışı

Sivil toplum kuruluşları, özellikle diller yasasındaki Türkçenin almış olduğu yenilgiyi kabul etmedikleri gibi bu tarihten sonra Türkçenin resmiyeti konusunda büyük bir mücadele içine girmişlerdir. Kabulden dolayı KDTP yetkilerini açıktan eleştirmekten çekinmeyen kuruluşlar, bu konunun sürekli düzeltilmesi konusunda girişimlerini sündürmüştürler. Amaçlarına ulaşmak adına Ahtisaari planını bir şans olarak görürken, bu süreci yüksek bir ciddiyetle takip etmiştirler. Bu çerçevede de Kosova Türk Sivil Toplum kuruluşları 17 Şubat 2007 tarihinde yaptıkları ortak toplantıda BM Genel Sekreteri Kosova Özel temsilcisi Marthi Athisaari'nin "öneri paketini" görüşerek, çok yönlü çalışmalar sonrasında öneriyle[608] ilgili bir çalışma hazırlanarak, önerilerle birlikte Ahtisaari'ye göndermiştirler. Sivil toplum kuruluşları tarafından etraflıca ele alınan çalışmada planla ilgili bakış açıları şu şekildedir;

---

[606] *Ahtisaari Planına sunulan öneriler görüşüldü*, Yeni Dönem Gazetesi, 29 Mart 2007, Sayı 365, s.5.
[607] Asi, AGİT Bülteni, Sayı 27, Mayıs 2007, s. 32-33.
[608] *Kosova Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının BM Kosova Özel Elçisi M. Ahtisaari'nin Kosova'nın nihai statü "Öneri Paketi" ne tepki mektubu*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Şubat 2007, Sayı 370, s.19.

Toplulukların eğitim, dil, kültürel miras ve diğer alanlardaki haklarından net ve açık bir şekilde söz edilmemesi, özellikle bu gibi haklara Anayasa ile hukuksal altyapı kazandırılacağının kesin bir şekilde belirtilmemesi kaygı vericidir. Öneride söz gelimi "İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler iler Topluluk Mensupları Hakları" sayfasında "Topluluklar ile Mensuplarının Hakları" bölümünde, topluluk mensuplarının eğitimlerini resmi dillerden birinde, yani Arnavutça veya Sırpça yapabilecekleri yada yaşadıkları yerde makul çoğunluğu oluşturmaları durumunda kendi anadillerinde eğitim yapabilecekleri ifadesinde "Türkçe" olarak da yapabileceklerinin belirtilmemesi, Kosovalı Türklerin kendi anadilinde eğitim konusundaki kaygılarını artırmaktadır. Bu paragrafın olduğu gibi kalması durumunda Kosova genelinde bir tek Mamuşa Pilot belediyesinde Türkçe eğitim yapılabilecektir. Dolayısıyla, öneride Türklerin yaşadığı belediyelerde Türkçe eğitimin teknik imkanlar dahilinde tüm düzeylerde yapılmasının temel hak olarak belirtilmesi ve bu hakkın hazırlanacak yeni anayasada yer alması zorunludur. Bunu dışında, çözüm olarak önerilen Sırplara özerk üniversite hakkıyla birlikte, Sırbistan Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına göre Sırpça eğitim hakkı, Türkçe ve Boşnakça eğitimi için de geçerli olmalı, yani Türkler Türkiye, Boşnaklar da Bosna Hersek eğitim bakanlığının müfredatına göre eğitim yapabilmelidirler.

Topluluk dillerinin resmi kullanımı konusunda net ifadelerin yer alamaması düşündürücüdür. Türk Dili ve Yazısının Türklerin yaşadığı tüm belediyelerde resmi kullanımı ve diğer dillerle eşitliği konusunda da net ve kesin ifadelere yer verilmelidir.

Öneriler paketinde, Kosova'da yaşayan tüm topluluklara eşit ve adil yaklaşım yapılmamaktadır. Sırp topluluğuna tamamen ayrıcalık sağlanmıştır. Bu da eşitliği ihlal etmektedir. Önerilerde tüm topluluklara ve mensuplarına adil ve eşit hak ve özgürlükler sağlanması gereklidir.

Bunların dışında, Kosova'daki kültür mirasından söz edilirken, Sırp Ortodoks mabetleri konusunda nokta nokta en geniş anlamda haklar ve güvenceler tanınırken, ne Kosova halkının yüzde 95'ini oluşturan Müslümanların ne de belirli sayıdaki Katoliklerin kültür mirasından söz edilmemesi, öneride kültür mirası konusundaki ayrımcı yaklaşımı ortaya koymaktadır.

BM Güvenlik Konseyinin 1244 sayılı kararında Kosova'da demokratik haklar konusunda geri değil, ileri adım atılacağını belirtilmesine rağmen, Türklerin demokratik haklarının alındığı gözlenmektedir. Kosova'da Türklerin yaşadığı belediyelerde (Prizren, Pirştine, Gilan, Mitroviça, Vıçıtırn, Mamuşa ve Dobırçan) 55 yıl boyunca geleneksel bir dil olarak resmi kullanımda olan Türkçenin, başta UNMIK'in resmi dillerle ilgili genelgesiyle (2000), ardından Kosova parlamentosunun çıkardığı Dillerin Kullanımı Yasasıyla (2006) ve bugün BM Güvenlik Konseyi Özel Temsilcisi Baş Müzakereci Martti Ahtisaari'nin sunmuş olduğu "Öneri Paketi" ile resmiyet hakkı alınmaktadır. Sırpların hiç yaşamadığı yerlerde Sırpçaya resmiyet hakkı verilirken, Türklerin yaşadığı yerlerde Türkçe'nin resmiyetinin kaldırılması ayrımcılığın ve çifte standardın ta kendisidir.

Uyarılarımızın dikkate alınmadığı göz önünde bulundurursak, Ahtisari Önerisinin bu şekliyle kalması durumunda, uluslararası toplumun tam sekiz yıl boyunca üstüne basa basa vurguladığı demokratik ve multi etnik bir Kosova yerine, azınlık haklarının çiğnenmesi için altyapısı hazır, denge ve ilişki faktörü diğer azınlıklardan temizlenmiş, sadece Arnavut ve Sırplardan oluşacak iki etnili (bi-ethnic) bir Kosova ortaya çıkacaktır.

3.1.2.4.3. Taraflar arası görüşmeler ve Türk toplumunun tutumu

Ahtisaari uzun görüşmelerden sonra sunmuş olduğu çözüm öneri planının Güvenlik Konseyinde Rusya'nın engellemesiyle bir sonuç vermemesinden sonra uluslararası toplum tarafından ABD, AB ve Rusya üçlüsü güdümünde yeni ek görüşmelerin yapılmasını yönünde karar alınmıştır. Bu da bağımsızlık hayalleriyle heyecanlanan Kosova'da bu beklentinin tekrar etlenmesine neden olmuşken, Kosova Türk Toplumu da süreçten yakından ilgilenmiştir. Kosova'nın artık kalıcı bir çözüme kavuşturulması yönünde açık bir söylemde bulunan Türkler, uluslararası toplumun süreçte daha aktif bir tavır takınması gerektiği fikrini açık bir şekilde dile getirmeye başlamıştırlar.

Türk Toplumunun yeni süreçle ilgili beklentilerini KDTP Genel Başkanı ve Milletvekili Mahir Yağcılar'ın 30 Temmuz 2007 tarihli Meclis Oturumunda

açıklamıştır. Türk Toplumunun Kosova'nın geleceğiyle ilgili bu süreçte uluslararası toplumun istemlerinin ciddiyetle yaklaşılmasının gerekliliğine işaret eden Mahir Yağcılar, müzakere heyetinin süreçteki tutumlarını eleştirtirken, bu konuda daha ciddi ve disiplinli davranılmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir. Heyetin çalışmalarını aynı çizgide devam etmesi durumunda bunun ülkenin geleceğinin yanı sıra beraber yaşama ilkesini olumsuz etkileyeceği gibi uzun zamandan beklenilen gelişmelerin tekrar ertelenmesine yada tümüyle ortadan kaldırılmasına neden olabileceğinden duyduğu endişeyi dile getirmiştir. Kosova'da yaşayan toplulukların süreçten dışlamasını da eleştirirken, Kosova'da yaşayan her topluluğun sürece katkı sunmak istediğini ve herkesin temel gayesinin Kosova vatandaşlarının beklentilerine cevap vermek olduğundan müzakere heyetini bu konuda herkesle daha fazla iletişimde olmasını önemine dikkat çekmiştir.

Yağcılar'ın bu açıklamalarının irdelendiği zaman Türk Toplumunun sürecin dışına itilmesinden duyulan hayal kırıklığının yaşandığı sezinlenirken, müzakere heyetinin içine kapalı ve şeffaflıktan uzak bir tutum içinden olmasının haricinde toplumu üzen diğer önemli bir nokta olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Kosova'nın tarihsel sürecinde toplumun her zaman temel taşlarından biri olan Türkler, maalesef ülke sorunlarının çözüm süreçlerinde her zaman oyun dışında kalmaktan kurtulamamıştır. Bu süreçlerde tabiri yerindeyse evin küçük çocuğu muamelesi görmekten kurtulamayan Türk Toplumu, sen bilmezsin, yaşın küçük manasında bir tutumdan ileriye gidememiştirler.

Müzakere sürecinin devam etmesi yönünde kesin kararın alınmasından sonra KDTP, görüşmelerle ilgili resmi tutumunu içeren bir belge yayınlamıştır. Bu belge temel itibariyle, Kosova'nın statüsü, görüşme stratejisinin oluşması ve yasal düzelmelere ağırlık verilmesi gibi üç başlık altında toplanabilir.

Kosova'nın statü süreci ile ilgili tutumun; Temas Grubunun, Kosova'nın bölünmemesi, Kosova'nın diğer bir devletle birleşmemesi ve 1999 yılından önceki statüye dönmemesi ile ilgili önceki temel tutumları çerçevesinde yürütülmesi istenilirken, statü konusunda uluslararası toplumla işbirliğinin artırılması ve tek taraflı beyan gibi çalışmalardan uzak durulması gerekliliğine de vurgu yapılmaktadır.

Görüşme süreciyle ilgili bir stratejinin oluşması KDTP'nin diğer bir tutumuna denk gelmektedir. Oluşturulacak olan stratejinin müzakere heyetinin çalışmalarına da olumlu etki edeceği savunulurken, strateji hazırlanama sürecinde toplulukların da dahil edilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Yasal sorumluluklar çerçevesinde; Kosova'nın üzerine düşen görev ve sorumluluklara dikkat çekilirken, Ahtisaari planı çerçevesinde öngörülen yasaların kabul edilmesinin görüşmelerde müzakere heyetinin elini güçlendireceği düşüncesini paylaşan KDTP, bunun dışında Ahtisaari planında uygulanmasında zorluk yaşandığının altı çizilen dil yasası, kültürel miras yasası ile diğer yasaların uygulamaya konulması yönünde üzerine düşen görevin yerine getirilmesinin taşıdığı öneme dikkat çekilmektedir.

KDTP'nin de tutumundan anlaşılacağı üzere Kosova Türkleri, Ahtisari raporunun ilanından sonra yaşanan sürecin önemini kavradığını ve bu konuda ciddiyetin önemli kazanımları beraberinde getireceği algılısının oluştuğu şeklinde yorumlanabilir. Ahtisaari planının, Rusya tarafından engellemesinin ardından ABD'nin artık Kosova'nın bağımsızlığından geri dönüşemeyeceği açıklaması, Türk toplumunun bu sürçte neden daha dikkatli ve uluslararası toplumla işbirliği içinde olunması gerektiğini savunduğunu görebiliriz. Bunun yanı sıra, uzun mücadeleler ardından uluslararası nitelik kazanabilen Kosova sorununun bugünlere gelmesinde çok sayıda beden ödendiği gibi tarihsel süreçte çok sayıda tavizin de verilmesi, bu kritik süreçte temkinli ve hazırlıklı davranmanın ne denli önem arz ettiğini kavramamız açısından görülmesi gereken bir diğer önemli bir noktaya tekabül etmektedir.

3.1.2.5. Bağımsızlık ilanı ve Türk Toplumunun tutumu

Tarafların Kosova statüsü için aralarında anlaşmaları maksadıyla tanınan 120 günlük süre 10 Aralık 2007'de dolmuş ancak bütün gözlerin çevrildiği Priştine sessiz kalmayı tercih etmiştir. Bağımsızlığın ilan edilmesi beklentisi içinde olan halk gösterilerde bulunurken, Kosovalı liderler bağımsızlığın kaçınılmaz olduğunu ancak halkın sükunete içinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kosovalı liderler

bağımsızlığın ABD ve AB ile istişare içinde ilan edileceğinin altını çizerken, bunun için doğru zamanın beklendiğini dile getirmişlerdir.

Bu beklenti sürecinde Kosova Demokratik Türk Partisi Genel Başkanı bir açıklama yaparak, Türk Toplumun bu süreçle ilgili tutumunu şu şekilde açıklamıştır: Kosova'nın bağımsızlığı, tüm Kosovalılar için yeni bir geleceğin başlangıcı olacaktır. Bu yeni dönemde Kosova Türkleri de Kosova toplumunun çok önemli bir unsuru olarak katılımcı, yapıcı ve barışçı yaklaşımlarıyla Kosova'nın çok yönlü gelişmesine katkıda bulunmaya hazırdır. Bu vesileyle tüm Kosova Türk halkını ve Parti sempatizanlarımızı, önümüzdeki günlerde beklenen gelişmelere yakışır bir şekilde davranmalarını, düzenlenmesi beklenen tören ve kutlamalarda yer almalarını ve sürecin huzur içinde geçmesine katkıda bulunmalarını davet ediyorum.[609]

Kosova'nın geleceğiyle ilgili Sırp ile Arnavut temsilciler arasında yapılan bütün girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Kosova Hükümeti Batılı ülkelerin desteğiyle 17 Şubat 2008 günü tek taraflı bildirimiyle Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu tek taraflı bağımsızlık bildirimiyle Kosova uluslararası toplumun en genç üyesi olmuştur. Bağımsızlık ilanının kararına KDTP Milletvekilleri Mahir Yağcılar, Enis Kervan ve Müfera Şinik de destek vermiş ve bağımsızlık deklarasyonu imzalayan Türkler olarak tarihe geçmiştirler. Milletvekillerinin deklarasyonu imzalaması Türk toplumunun Kosova sorunu sürecinde her zaman Türklerin bağımsızlığa yakın bir tutum içinde olduklarını göstermesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Türk toplumunun, bağımsızlık sürecinde katkı sunma konusunda her zaman istekli olmasına rağmen sürecin dışında tutulması, Türk toplumunun bu konuda küsmek yerine sürece daha da bağlanmasına etki etmiştir.

Bağımsızlık ilanından sonra KDTP'den yapılan bir açıklamayla, süreç boyunca bu uğurda destek veren herkese teşekkür edilirken, Türk toplumunun bağımsızlığın kazanılmasından duyduğu mutluluk paylaşılmıştır. Bundan sonra Kosova'da yaşayan bütün toplumlar için her şeyin daha güzel ve pozitif olması beklentisi dile getirilirken, Türk toplumunun bu noktadan sonra da üzerine düşen her

[609] *KDTP Basın Bildirisi*, kdtp.org, (17.04.2017).

tür görev ve sorumluluğu üstenmeye hazır olduğu tekrarlanmıştır. Kosova'nın demokratik, çok uluslu ve tüm vatandaşların ortak devleti olma konusundaki söylemini eyleme dönüştürülmesi beklentisi üzerinde de durularak, bağımsızlığın tanınması sürecinin Türk Toplumunun en çok üzerinde duracağı konuların başında yer alacağı noktalarına yer verilmiştir.

Bağımsızlık ilanı Türk Toplumu tarafından büyük sevinçle kabul edilirken, kutlamalarda Türk Bayraklarının da dalgalanması duyulan özlemin dışa vurulması olarak yorumlanabilir. Bağımsızlık ilanından sonra oluşturulan yeni Kosova Cumhuriyetinin oluşum sürecinde de pozitif yönde katkılarını sürdüren Kosova Türk toplumu, iç gelişmelerin yanı sıra ülkenin dış politikasında da karınca kararınca gücü ve etkisi çerçevesinde katkı sunmaya çalışmıştır.

3.2. Dış Politika; Komşularla ve uluslararası kuruluşlarla ilişkiler ve partinin tutumu

KDTP kuruluşuyla birlikte Kosova Toplumunun bir parçası olma yolunda politikalar izlerken, devlet tarafından benimsenen politikaları da resmi politikası olarak görmüş ve uygulamaya çalışmıştır. Küçük bir parti olmasını da dikkate aldığımızda KDTP'nin dış politikası açısından büyük bir faktör olmadığı noktasından hareketle bu başlık altında Kosova'nın komşularla ilişkileri sürecinde yaşanan olaylara partinin bakış açısı, söylemi ve tutumu kısa çizgileriyle ele alınmaya çalışılacaktır.

3.2.1. Kosova'nın Komşularla İlişkiler ve Türk Toplumu

Kosova'nın Sırbistan'ın egemenliği altından çıkmasından sonra gerek uluslararası toplum denetimindeki süreçte gerekse de bağımsızlık ilanı sonrasında komşularıyla iyi ilişkiler gütme politikası uygulamıştır, Sırbistan'la ilişkileri bunun dışında tutmak gerekmektedir. Sırbistan'ın gerek NATO müdahalesi gerekse de ondan sonraki süreç içinde Kosova üzerinde hak talep eden bir politika izlemesi, iki komşu ülke arasında ilişkilerin normalleşmeni önünde en büyük engel olarak

durmuştur, halen de durmaya devam etmektedir. Bu bölümde Kosova'nın komşu ülkeler Arnavutluk dışında bırakılmak suretiyle Sırbistan ve Karadağ'la olan ilişkileri ve var olan kimi bazı sorunlar üzerinde durulacaktır. Sorunlar ve nedenlerinin açıklanmasından sonra da KDTP endeksli Türk Toplumunun sorunlara bakışları da açıklanmaya çalışılacaktır.

3.2.1.1. Sırbistan'la ilişkiler

Arnavut ve Sırplar arasında tarihsel süreçte yaşanan çatışmalardan sonra uluslararası toplumun müdahalesiyle direk bağlantılarının kesilmesinden sonra iki devlet olarak ilişkileri bağımsızlık ilanından sonra kurulmaya başlanmıştır. Sırbistan, uluslararası müdahaleye kaybetmiş olduğu Kosova'daki denetimini, Sırp azınlığı üzerinden tekrar kurma politikasını hayata sokmaya çalışması tarafların bu sefer silahla değil de diplomatik yollardan birbiri üzerinde üstünlük kurmalarına neden olmuştur. Kosova müzakereleriyle ilgili her tür öneriyi Sırp azınlığının güvenliğini ve geleceğini korumadığı gerekçesiyle dışlayan Sırbistan, evlerine dönemeyen Sırpların dramatik durumu üzerinden uluslararası toplumun Arnavutlara vermiş olduğu desteği kırmaya çalışmıştır. Fakat özellike ABD'nin Kosova'nın bağımsızlığının artık kaçınılmaz bir gerçek olduğunu ifade etmesi, Sırbistan'ın bağımsızlığı hiçbir halükarda kabul etmeyeceği söylemini sıklaştırmasına ve Rusya'ya sarılmasına neden olmuştur. Ancak, 2008 yılında Kosova'nın tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmesi iki taraf arasında ilişkilerin farklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur.

Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanı, Priştine ile Belgrad arasında bu sefer bağımsızlığın uygunluğunun ve tanıma sürecinin tartışılması için yeni bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Bağımsızlık ilanını kabul edilemez bir gelişme olarak nitelendiren Sırbistan, konuyu Uluslararası Adalet Divanına taşıyarak, sorunu yeniden uluslararası niteliğe büründürmüştür. Adalet divanından da beklediğini bulamayan Sırbistan, Kosova'nın bağımsızlığını tartışmayı bırakarak, ülkede pay sahibi olma adına Sırp topluluğu üzerinden eski mücadele alanına dönmeyi seçmiştir.

3.2.1.1.1. Diyalog sürecinin başlatılması ve ilişkiler

Kosova ile Sırbistan arasında diyalogun başlatılmasının alt yapısı Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Adalet Divanının Kosova'nın bağımsızlığını onayladığı (64/298) nolu kararına dayanmaktadır. Bu kararla BM, AB'ye çağrıda bulunarak iki ülke arasında ilişkilerin normalleşmesi için bir diyalog sürecinin başlatmasını ve süreci yönetmesi istenmiştir. Buradaki temel amaç, tarafların Kosova'nın bağımsızlığı ve ülkedeki uluslararası toplumun varlığını değil de, bunların dışında teknik konuların görüşülmesi hedeflenmiştir.[610]

Bundan sonra da Avrupa Birliği inisiyatif alarak, taraflar arasında pratik konular üzerinde bir diyalogun yapılması gerekliliğine işaret etmiştir. AB Güvenlik ve Dış İlişkiler Yüksek temsilcisi Catherine Ashton, Eylül 2010 tarihinde bir açıklamasında pratik konuların bölgesel işbirliği, serbest dolaşım, Sırp azınlığı ile ilgili bazı hukuki düzenlemeleri içereceğini açıklamıştır. Adalet Divanı kararının "yeni bir sürecin başlangıcı" olarak nitelendiren Ashton, her iki ülkenin de geleceğinin Avrupa Birliği çatısı olduğuna ifade ederken, bu düşüncenin bütün uluslararası toplumun düşüncesi olduğunun da altını çizmiştir.

ABD'nin baskısı ve ülkenin geleceği için Sırbistan'ın AB'ye üye olması fikrini benimseyen Sırbistan Cumhurbaşkanı Boris Tadiç, Priştine'yle görüşme sürecine olumlu bakmasına etki etmiştir. Kosova tarafı da uluslararası toplumun talepleri doğrultusunda teknik olarak nitelendirilen, görüşmelere katılım göstermesi iki ülke arasında ilişkilerin farklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Yedi tur şeklinde AB öncülüğünde gerçekleştirilen görüşmelerde önemli mesafe kaydedilememesi farklı bir diyalogun yürütülmesi gerektiğini açıkça gözler önüne sermiştir.

Sırbistan'da yönetimi milliyetçilerin devralması, Kosova'da da Sırbistan'la ilişkileri ret eden bir politika yürütülen Vetvendosje hareketinin güçlenmesi, diyaloğun sürdürülüp sürdürülemeyeceği ikileminin doğmasına neden olmuştur. Bu süreçte uluslararası toplumun baskısı sonuç vererek, taraflar üst düzey katılımla New York'ta buluşmayı kabul etmek zorunda kalmıştırlar. Eylül 2012 de AB Yüksek

[610] Enver Hoxhaj, *Ngritja e nje shteti*, Politika e Jashtme e Kosoves, Tirana, 2016, 45.

Temsilcisi Ashton önderliğinde gerçekleştirilen toplantıya Kosova Cumhurbaşkanı Hashim Thaçi ile Sırbistan Cumhurbaşkanı Tomsilav Nikoliç'in katılması diyalog sürecinin yeni bir boyuta taşınmasına neden olmuştur.[611]

Bu görüşmeyi takiben yapılan bir yıllık süreç içinde teknik görüşmelerde taraflar, diplomaların kabulü ve denkliği, tapu kayıtlarının iadesinin yanı sıra entegre sınır yönetimi konusunda da kısmi ilerlemeler kaydedilmiştir. Elle tutulur ilerlemelerin gözlenmemesi üzerine ABD ve AB temsilcilerinin öncülüğünde başbakanlar düzeyinde yeni görüşmelerin yapılması kararı alınmıştır.

AB Yüksek temsilcisi öncülüğünde on tur sonucunda taraflar arasında 9 Nisan 2013 tarihinde bir mutabakat anlaşmasını imzalanması tarafların ortak imzaladıkları ilk belge olması açısından önem arz etmektedir. Onbeş maddeden oluşan anlaşmada Kosova'nın bağımsızlığı konu edilmezken, Sırp topluluğun hak ve yükümlülüklerini düzenleyen bir belge niteliğindedir. Maddenin en önemli noktası Kosova'da Sırp Belediyeler Birliğinin kurulması içermektedir. Bu madde çerçevesinde ilgili birliğin, yerel yönetim, yargı, güvenlik ve ekonomik yapılanmalar çerçevesinde özel hak ve yükümlülüklere sahip olması belirtilirken, bu nokta bugüne kadar sürecek olan sorunları da beraberinde getirmesine etki etmiştir. Bunun yanı sıra Sırpların yaşadıkları belediyelerde kendilerini yönetme konusunda geniş haklar verilirken, Kosova'daki Sırp kurumlarının anayasaya uyumlu entegre bir şekilde çalışmaları öngörülmüştür. Bu maddeyle hem Sırplara kendilerini yönetme konusunda geniş hak tanınırken, ama çalışmaların kontrolünün Kosova'ya bırakılması iki tarafın gönlünü almak olarak yorumlanabilir. Anlaşmayla iki tarafın da birbirlerinin AB sürecine engel olmayacaklarını kabul etmeleri, Avrupa Birliği'nin içinde yeni bir Kıbrıs vakasının yaşanamaması için kendini güvenceye aldığı şekilde de görmemiz mümkündür. Çünkü taraflardan birinin diğerinden önde AB'ye üye olması durumunda diğerinin katılımını önleme konusundaki hevesini kestirmek zor olmasa gerekir.

Görüşmeler sonucunda anlaşmanın imzalanmasından sonra Avrupa Birliği'nin tarafların bu başarılarından dolayı ödüllendirdiği gözlenmiştir. Sırbistan'a

---

[611] Mediha Yarımhoroz, *Başlangıçtan Bugüne Kosova ve Sırbistan Arasındaki Diyalog*, Paradigma Dergisi, Sayı 7, Şubat 2013, s.6

AB'ya üyelik için adaylık statüsü verilirken, ortaklık anlaşması için müzakerelere başlanması önünde karar almıştır. Bu karar, tarafların ödevlerini başarıyla yerine getirmelerinin bir mükafatı olarak yorumlarken, Kosova'da özellikle Vetvendosye hareketinin büyük tepkisine ve protestolarının önüne geçilmesine etki edememiştir. Sırbistan'da da özellikle milliyetçi kesin anlaşmayı kabul edilemez olarak nitelendirmesi ve hükümete karşı tavır alınmasına paralel olarak, Sırbistan hükümetinin Kosova'nın bağımsızlığını hiçbir zaman tanınmayacağı tutumunun tekrar canlanmasına etki etmiştir. Bu söylemden sonra Sırpların, Kosova'ya tutumu açık bir şekilde dile getirmesi, Kosova'nın da bağımsızlığın tartışılamayacağı yönündeki tutumu iki taraf arasında yürütülen diyalog sürecinin elle tutulur bir anlaşmayla sonuçlanmayacağı algısını yaratmıştır. Günümüzde halen kimi bazı aralıklarla değişik profillerde yürütülen diyalog sürecinin bir sonuç getirip getirmeyeceği ise muğlaktır.

Avrupa'nın taraflar arasında diyalogun yapılması konusunda diretmesinin temel nedeni, kendi sınırları içinde bir sorununun olmasını istememesi ve bu soruna diğer aktörlerin dahil olmasını önlemek olarak ifade edebiliriz. Uluslararası arenada küresel güç olma hedefi taşıyan AB, özellikle Balkan coğrafyasının da birlik sınırlarına dahil olması projesinin tamamlanmasından sonra artık gözünü diğer mücadele alanlarına çevirmek istemektedir.

Sırbistan ile Kosova arasında komşuluk ilişkileri dışında en önemli konu Sırp Belediyeler Birliğinin kurulması ve Mitroviça'nın geleceği noktalarıdır. Bu iki konuda tarafların birbirine kıyasen ters kutuplarda durmakta diretmesi, bugün dahi bu konular üzerinde taraflar arasında söylemlerin artmasına ve tehditlerin havada uçuşmasına neden olmaktadır.

3.2.1.1.1.1. Partinin tarafların diyalogunda rolü ve bakışı

Kosova Demokratik Türk Partisi 1999 yılından bugüne kadar yapılan bütün görüşmelerdeki temel tutumu, Kosova toprak bütünlüğünün korunması, demokratik sistemin kurulması ve bu sistem içinde topluluklara hak ve yükümlülüklerin sağlanması olmuştur. Ülkede var olan sorunların son bulması konusunda tarafların

ortak bir noktada bulunması da desteklenirken, görüşmelerde alınacak olan kararların diğer topluluk haklarına olumsuz etki etmemesi üzerinde de durulmuştur. Görüşmelerin Temas Artı Gurubunun 1999 yılında almış olduğu üç prensip; Kosova'nın 1999 öncesine dönmemesi, Kosova'nın başka bir devletle birleşmemesi ve Kosova'nın parçalanmaması çerçevesinde yapılmasını ve bu ilkeleri çiğnemeyecek bir anlaşmanın yapılması gerekliliğini savunmuştur.

Kosova Türk Toplumu temel itibariyle Kosova hükümetinin çizmiş olduğu çizgi üzerinde bir politik görüş savunurken, genel itibariyle süreçlere katılım konusunda hevesli olmasına rağmen genelde heyetlerde yer bulamamıştır. Kosova'da yaşayan toplulukların süreçten dışlamasını da eleştirirken, Kosova'da yaşayan her topluluğun sürece katkı sunmak istediğini ve herkesin temel gayesinin Kosova vatandaşlarının beklentilerine cevap vermek olduğundan müzakere heyetini bu konuda herkesle daha fazla iletişimde olmasını önemine dikkat çekmiştir.

Bunun yanı sıra uluslararası toplumun sürekli Kosova'da sadece Sırp topluluğunun var gibi politikalarından da rahatsızlık duyan Türk Toplumu, Sırp ve Arnavutların dışında Kosova'da Türk, Boşnak, Rom gibi diğer toplulukların yaşadığını sürekli hatırlatmak durumunda kalmıştır. Görüşme süreçlerinde Kosova'da Sırplarla ilgili düzenlemelerin diğer topluluklara olumsuz etki etmemesi konusunda temkinli davranılması istenmiştir.

3.2.1.1.2. Kosova'da Sırp Belediyeler Birliği'nin Kurulması

Sırbistan ile Kosova arasında üzerinde en çok mücadele edilen konuların başında bir belediye birliğinin kurulması olmuştur. Bu konu gündeme, tarafların yapmış oldukları anlaşmadan önce gelmiş olmakla birlikte Kosovalı Sırplar, Kosova'nın bağımsızlığına tepki olarak 28 Haziran 2008 yılında paralel bir yapı olarak Kosova ve Metohiya Belediyeler meclisini oluşturmuşturlar. Bundan önce de NATO'nun müdahalesi sonrasında oluşturulan yeni idarenin yönetimi kabul etmeyen Kosovalı Sırplar, Arnavutların 90'lı yıllarda uyguladığı politikasına benzer bir politika izleyerek, kendi paralel organlarını oluşturma çabası içinde bulunmuşturlar. Bu çerçevede Sırpların yaşadıkları bölgelerde kendi yerel birimlerinin yanı sıra

eğitim, sağlık ve kültür alanında kendi kurulmalarını oluşturarak, uluslararası yönetimi kabul etmemiştirler.

Sırbistan'ın NATO müdahalesinden sonra Kosova'da varlığını sürdürmeye çalıştığı paralel organlar, belediyeler birliğinin bir altyapısı olarak kabul edilebilecek olan meclisini seçmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Sırbistan'ın güdümünde bulunan Kosovalı Sırplar, Kosova ve Metohiya Belediyeler Meclisini kurarak paralel organları için bir alt yapı oluşturarak, devlet içinde devletin önemli bir bölümünü tamamlamıştırlar.

Kosova ve Metohiya Belediyeler Meclisi kuruluş toplantısına Kosova çapında 30 delege katılırken, yayınlanan bir bildiri ile bu meclisin, Kosova özerk bölgesinde Sırbistan Cumhuriyetinin bir organı olacağını bildirmişlerdir. Sırbistan'ın Kosova'dan Sorumlu Bakanı Slobodan Samardziç, meclisin kuruluş amacının Kosova belediyeleri ile Sırbistan kurumları arasında arabuluculuk yapmak olarak ifade ederken, bundan böyle Sırbistan'ın Kosova mücadelesinin bu çatı altından yürütüleceğini dile getirmiştir.[612] Gazeteci Fevzi Karamuço, meclisin kuruluşunu Kosova'yı parçalanmaya götürebilecek tehlikeli bir karar olarak nitelendirirken, kabul gününün Kosova'yı kaybettikleri güne denk getirmesinin rastlantı olamayacağını, bununla Sırpların Kosova üzerinde hak taleplerinin bundan sonra da sürüdürülebileceği mesajı içinde barındırdığını ileri sürmüştür.[613]

Bu kararla Kosova anayasası dışlanmakla birlikte, özellikle de Mitorviça'da paralel yapıların oluşturulması, Sırpların bu süreçten sonra Kosova'nın parçalanması yönünde söylemlerinin artmasına neden olmuştur. Kosova hükümeti ise bu kararın geçersiz olduğu ve hiçbir hukuki bağlayıcılığı taşımadığı konusunda bir açıklama yaparken, Kosova anayasasının bütün sınırlar içinde uygulanacağı dile getirilmiştir. Bu süreçten sonra taraflar arasında bu konuda büyük tartışmalar yürütülmesine rağmen her iki taraf da amaçladığı hedefine ulaşamamıştır.

Priştine ile Belgrad arasında yürütülen diyalog sürecinde bu konuda masaya yatırılarak, imzalanan anlaşmayla Kosova'da resmi olarak Sırp Belediyeler

---

[612] Sencar Karamuço, *Sırp Milliyetçiliği*..., s.224..
[613] Fevzi Karamuço, *"Sırplar amacına vardılar mı?"*, Yeni Dönem Gazetesi, 3 Temmuz 2008, 434 sayısı, s.6

Birliği'nin kurulması kararı alınmıştır. Bu konunun anlaşma dahilinde yer alması Sırplar tarafından büyük bir kazanç olarak görülürken, Kosova'da özellikle muhalefet ise anlaşmanın bu noktasının Kosova'nın egemenliğine ihlal olarak yorumlamıştır.

AB öncülüğünde imzalanan maddelerin yanı sıra Sırp Belediyeler Birliğinin kurulması için yapılan girişimler üzerinde, Kosova'da muhalefet anlaşmayı anayasa mahkemesine taşıyarak, konuyu farklı bir boyuta taşımıştır. Anayasa mahkemesi de gerekçeli kararında anlaşmanın Kosova anayasasına aykırılık teşkil ettiği yönünde bir görüş bildirirken, olası bir birliğin anayasadaki hükümlere uygun bir şekilde ancak kurulabileceğini bildirmiştir. Bu da ilgili birliğin halen bugüne kadar kurulamamış olmasının temel nedenleri arasında bulunmaktadır.

Kosova'nın vize serbestliği sürecinde önüne sunulan kriterlerden biri olan bu konunun halen çözüme kavuşturulması geçtiğimiz aylarda koalisyon ortağı olan Sırp Listesinin koalisyon hükümetinden çekilmesine neden olmuştur. Sırplar, Kosova'nın ilgili birliği kurmaması durumunda kendileri inisiyatif alarak, bu yönde tek taraflı bir adım atacaklarını açıkça dile getirmeye başlamıştırlar. AB de bu konuda Kosova'nın imzaladığı anlaşmaya sadık kalarak, Sırp Belediyeler Birliği'ni kurması konusunda baskısını sürdürmektedir.

3.2.1.1.2.1. Belediyeler Birliğine sürecine partinin bakışı

Sırpların son dönemde üzerinde durduğu Kosova'da Sırp Belediyeler Birliğinin kurulması süreci bütün toplulukların olduğu gibi Tür Toplumu tarafından da yanından takip edilmiştir. Türk toplumu, Sırpların konuyla ilgili taleplerine Kosova hükümetine paralel bir açıdan bakarak, bu konuda devlet politikalarını destekler bir söylem takınmıştır. Kurulacak olan birliğin, anayasa mahkemesi kararı doğrultusunda çözülmesi gerektiği dile getirilirken, uluslararası toplum ve hükümetin bu doğrultuda alacağı her tür kararın Türk Toplumu açısından da kabul edileceği bildirilmiştir.

Türk Toplumu bu konuda uluslararası toplumun onaylayacağı her tür kararın kabul edileceğini açıklaması, Sırpların olası tek taraflı atacağı adımları kabul etmeyeceği şekilde yorumlanabilir.

Sırp Belediyeler Birliği'nin kuruluş sürecinin diğer toplulukların yaşadıkları belediyelere olumsuzluk teşkil etmesi hususunun da kuruluş sürecinde önem arz ettiğini savunan Türk Toplumu, bu yüzden kuruluş kılavuzunun anayasa olmasının kaçınılmaz olduğu fikrini savunmasına etki etmiştir.

3.2.1.1.3. Bölünmüş Mitroviça sorunu

Kosova ve Sırbistan ilişiklerini etkileyen diğer bir önemli konu da ülkenin kuzeyinde bulunan Mitroviça şehrinde yaşanan gelişmeler olmuştur. Doğal yapısı gereği şehir İbar nehri tarafından ikiye bölünmüşken, NATO Müdahalesinden sonra oluşturulan uluslararası yönetim döneminde siyasi olarak bu bölünme perçinlenmiştir. Güney ve Kuzey olarak ikiye bölünen şehir, bugüne kadar tarafların aralarında ciddi bir mücadele vermelerine neden olmuştur. Kosova'da Sırp etkisinin kırılmasından sonra Kosova genelinde kurulan hakimiyet, Sırpların yaşadığı Kuzey Mitroviça üzerinde kurulamamıştır. Kosovalı Sırplar, Mitroviça'nın kuzeyini terk etmemem konusunu hiçbir zaman düşünmedikleri gibi Sırbistan da Kosova üzerindeki etkisini Mitroviça üzerinden kurmaya çalışmıştır. 1999 yılında şehirde baş gösteren şiddet ve çatışmalar belli aralıklarda düşüş gösterse de bugüne kadar çeşitli dozlarda devam etmektedir.

Kosova ve Sırbistan arasında tarihsel süreç içinde yapılan bütün görüşmelerin ana konusunu Mitroviça sorunu oluşturmasına rağmen çözüm konusunda bir gelişme kaydedilememiştir. Kosovalılar, anayasa ve yasaların bütün Kosova'da uygulaması prensibinden hareket ederek, buna Mitroviça'nın kuzeyinde de saygı duyulmasını talep etmektedir. Sırplar ise kuzeyde kendi paralel yapılarını kurarak, Kosova'dan bağımsız bir şekilde varlıklarını sürdürmektedirler.

Kosova'da yapılan seçim süreçleri de Mitroviça'da her zaman sorun yaratan ve gerilime neden olan önemli bir gelişmedir. Kuzeyde, Kosova'nın seçim yapması engellenirken, burada sadece Sırbistan'ın seçim yapmasına izin verilmektedir.

Diyalog sürecinin başlamasına da tepki veren kuzeydeki Sırplar, Kosova'yla bir masada oturulmasında duyulan rahatsızlığını düzenlemiş olduğu protestolarla dile getirirken, Kosova'nın egemenliğinin kuzeyde hiçbir zaman kabul edilmeyeceğini açıkça dile getirmiştirler. Fakat taraflar arasında diyalog sürecinin başlatılması ve ilişiklerin normalleşmesi yönünde adımlar atmaları, ekonomik açıdan Sırbistan'a muhtaç olan yöneticilerin son zamanlarda şiddet olaylarına pek başvurmamalarına olumlu yönde etki etmiştir.

3.2.1.1.3.1. Partinin Mitroviça olaylarına bakışı

Kosova Türk toplumu, Mitroviça olayına doğrudan olmasa da dolaylı yollardan müdahale olmuştur. Sorunun daha fazla Arnavut – Sırp endeksinde olması ve Türk toplumunun ülkedeki sayısal anlamdaki varlığı sürece dorudan katılım göstermesine engel olmuştur. Fakat Mitroviça'nın güneyinde Türk toplumu üyelerinin de yaşamasından dolayı dolaylı yollardan bazı dönemlerde dahil olmuştur.

KDTP genel itibariyle Mitroviça sorununa Kosova'nın ciddi bir sorunu olarak bakarken, sorunun çözümünün herkesi temel amacı olmasını savunmuştur. Kent genelinde herkesin güvenli ve normal bir hayat sürdürme hakkının varlığına saygı duyarken, sorunun çözümünde UNMIK, AGİT ve KFOR'un daha aktif bir rol alması gerekliğine işaret etmektedir.[614] Süreç boyunca Mitroviça'nın bölünmesine karşı bir politika izleyen KDTP, uluslararası toplumu bu konuda daha samimi ve etkili bir tutum takınmaya davet etmiştir.

Türk toplumu da taraflar arasında yaşanan çekişmelerden kimi zamanlarda olumsuz yönde etkilenmekten kurtulamamıştır. Şehirde her gün baskı ve korku içinde yaşamaktan bıkan bazı Türk aileleri kurtuluşu Türkiye'ye göç etmekte bulmuştur.

---

[614] *KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar'ın Mitroviça'daki Durumla İlgili Konuşması*, http://www.kdtp.org/kdtp-genel-baskani-ve-milletvekili-mahir-yagcilarin-mitrovicada-ki-durumla-ilgili-konusma/, (18.04.2017).

3.2.1.2. Karadağ'la ilişkiler ve temel sorunlar

Kosova'nın genel itibariyle Karadağ cumhuriyetiyle komşuluk ilişkileri barışçıl ve karşılıklı saygı prensibine dayamaktadır. Sırbistan ile tarihsel süreçten dayalı bir birlikteliği olmasına rağmen 17 Şubatta ilan edilen bağımsızlığı kabul eden Karadağ, bu bildirimle resmen Kosova ile diplomatik ilişkileri de kurulmuştur. İki ülke arasındaki ilişkileri, Kosova'da yaşayan Karadağlıların hukuki statüsü ile sınır anlaşması süreci çerçevesinde ele alınmaya çalışılacaktır.

3.2.1.2.1. Kosova'daki Karadağlı azınlığının hukuki statüsü

İki ülke arasında resmi diplomatik ilişkiler 15 Ocak 2012 tarihinde kurulmakla birlikte, halen büyükelçilik açmamıştır. Bunun nedeni Kosova'da yaşan Karadağlıların, ulusal topluluk olarak anayasada yer bulamamalarından kaynaklanmıştır. Hükümetlerin anayasa değişikliği konusunda gerekli üçte ikilik oya sahip olmamaları bunun en büyük engeli olarak durukken, Karadağ tarafı da bu konu çözüme kavuşturulmadan büyükelçi kararnamesini imzalamaktan kaçınmaktadır.[615]

Karadağlıların beklentilerine cevap vermek ve Karadağ'la büyükelçilik açma sorununu ortadan kaldırmak adına Cumhurbaşkanı Atifete Jahjaga bir girişim başlatarak, sürece dahil olmuştur. 6 Mart günü Cumhurbaşkanı, Karadağlı topluluğun hukuki konumunun anayasal garanti altına alınması yönünde Meclis Başkanı Jakup Krasniçi ve Başbakan Hashim Thaçi'ye bir yazılı başvuruda bulunarak, bu konuda gerekli girişimlerin başlatılmasını talep etmiştir.[616]

Dışişleri Bakan yardımcısı Petrit Selimi konuyla ilgili yapmış olduğu bir açıklamasında hükmettin Karadağlılarla ilgili anayasal hakkın tanınmasından sonra omların da mecliste temsiliyet hakları olacağını ve bunun sonrasında da iki ülke arasında var olan büyükelçilik sorununun da aşılacağını dile getirmiştir.[617]

---

[615] *Kosovalı Karadağlılar Anayasa ile tanınacaklar*, http://www.kosovaport.com/kosovali-karadaglilar-anayasa-ile-taninacaklar/, (18.04.2017).
[616] *Kosovalı Karadağlılardan başvuru*, http://www.kosovaport.com/kosovali-karadaglilardan-basvuru/, (18.04.2017).
[617] *İki Ülke Yıl Sonuna Kadar Büyükelçiler Görevlerine Başlayacak*, http://www.kosovaport.com/iki-ulkede-yil-sonuna-kadar-buyukelciler-gorevlerine-baslayacak/, (18.04.2017).

Fakat Karadağlıları beklemiş olduğu beklentileri yapılan birçok girişime rağmen sonuç bulmamıştır. Nedeni de hükümetin, anayasa değişikliğin değiştireceği yeterli oya sahip olmaması ve olası bir değişiklik denemesinin ardından başka taleplerin de gelebileceği endişesi bu sürecin sürekli ertelenmesine neden olmuştur.

Karadağlıların istemlerine bir nebze yöne verecek olan bir gelişme 21 Mart 2017 tarihinde yeni kurulan Haranidaj hükümetinin bakanlar kurulunda yaşanmıştır. Yapılan tartışmaların ardından Karadağlılarla ilgili 2016-2021 yıllı ile ilgili bir stratejisi onaylanarak, bununla Karadağlıların devlet kurumlarına entegrasyonu hedeflenmiştir.[618]

3.2.1.2.2. İki ülke arasındaki sınır sorunu

İki ülke ilişkilerini etkileyen en önemli gelişme iki ülke arasında sınır belirleme sürecinde yaşanmıştır. Devletleşme süreci için önem arz eden sınırların belirlenmesi, Avrupa Birliği müzakere süreci çerçevesinde vize serbestliği için de şartlardan biri olarak kabul edilmesi ülkenin Avrupa yolu için en önemli öncelikleri arasında yer almasına etki etmiştir. Bu ev ödevinin açıkça yerine getirilmesi gerekliliğinin tartışıldığı bir süreçte hükümet gündeme alarak, konunun çözümü için bir yasa tasarısı hazırlanarak kabul edilmesi üzere meclis gündemine havale edilmiştir. 24 Haziran 2015 tarihinde Meclis genel kurulu oturumunda konuyla ilgili konuşan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Hashim Thaçi, muhalefetin suçlamalarına karşın devletlerarasındaki sınır belirlenme konularında müzakere süreci olmadığını ifade ederken, iki ülke arasındaki sınır konusunda hükmet komisyonunun titizlikle çalışmalarını yürüttüğü bilgisini paylaşmıştır. Muhalefetin suçlamalarının aksine ülkenin anlaşma sonucunda bir kaybının olmayacağını belirtirken, sınır sorununun siyasi değil de bir teknik konu olduğunu savunmuştur.[619] Yapılan tartışmalardan sonra sınır belirleme yasa tasarısı 72 oyla kabul edilerek, yasalaşmıştır. Kabul edilen yasa tasarısına göre sınır sorununun 1974 Anayasası

---

[618] *Bakanlar Kurulu Karadağlılar Stratejisine Onay Verdi*, http://www.kosovaport.com/bakanlar-kurulu-karadaglilar-stratejisine-onay-verdi/, (18.04.2017).
[619] *Hashim Thaçi: Kosova Zarara Uğramayacak*, http://www.kosovaport.com/thaci-kosova-zarara-ugramayacak/, (18.04.2017).

çerçevesinde çözüme kavuşturulması öngörülürken, sınır sorunuyla ilgili devlet raporu doğrultusunda bir anlaşmanın imzalanmasının önü açılmıştır.[620]

Bakanlar Kurulu da Karadağ'la sınır belirleme inisiyatifine onay verirken, Başbakan İsa Mustafa bu adımla ülkenin komşu ülkelerle var olan sınırlarını belirlemede önemli bir gelişme olarak nitelendiren, Başbakan Yardımcısı Hashim Thaçi ise devlet sınır komisyon çalışmasından bilgi vererek, anlaşmayla ülkenin toprak bütünlüğünün korunacağı tutumunu yinelemiştir.[621]

Devlet Sınır Komisyonunun hazırlamış olduğu raporu gündemine alan hükümet, yapılan tartışmalardan sonra onaylamıştır. Başbakan İsa Mustafa, muhalefetin savunduğunun aksine bu anlaşmayla herhangi bir toprak kaybının söz konusu olmadığını savunurken, İpek şehir sınırlarının iddia edildiği gibi herhangi bir etkilenmeye maruz kalmayacağını yinelemiştir. Başbakan yardımcısı Hashim Thaçi ise anlaşmanın 1974 Anayasası ve Ahtisaari Paketine uygun olduğunu dile getirirken, anlaşmayla herhangi bir toprak kaybının yaşanmayacağını savunmuştur.[622]

Kosova'nın AB üyeliği çerçevesinde çözüme kavuşturması gereken ödevlerin en başında bulunan bu konunun çözümü için Priştine ile Belgrad diyalog görüşmelerinin sürdüğü 25 Ağustos 2015 tarihinde Avrupa Birliği temsilcisi öncülüğünde yapılan görüşmeden sonra imzalanan anlaşmayla çözüme kavuşturulması yönünde imzalar atılmıştır. Anlaşma, Kosova Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Hashim Thaçi ve İçişleri Bakanı Skender Hysyeni ile Karadağ Başbakan Yardımcısı ile Dışişleri Bakanı İgor Lukşiç ve İçişleri Bakanı Raşko Konyeviç tarafından imzalanmıştır.

Anlaşmanın imzalanması Kosova'da büyük tepkilere neden olurken, muhalefetin bu konuda ortak bir tutum tanınmasına neden olmuştur. Anlaşmayla Kosova'nın toprak kaybettiğini savunan muhalefet partileri, hükümeti ihanetle suçlayarak anlaşmanın meclis gündemine taşınmaması talep etmiştirler. Devlet sınır

---

[620] *Tartışmalı Yasa Tasarısı Meclisten Geçti*, http://www.kosovaport.com/tartismali-yasa-tasarisi-meclisten-gecti/, (18.04.2017).

[621] *Karadağ ile Sınır Çizgilerinin Belirlenmesi İnisiyatifine Onay,* http://www.kosovaport.com/karadag-ile-sinir-cizgilerinin-belirlenmesi-insiyatifine-onay/, (18.04.2017).

[622] *Kosova Toprak Kaybetmeyecek*, http://www.kosovaport.com/kosova-toprak-kaybetmeyecek/, (18.04.2017).

komisyonu açıkladığı raporuyla Kosova'nın herhangi bir toprak kaybının yaşanmadığı yönünde rapor sunması da muhalefeti tatmin etmediği gibi bu konunun önüne set olarak durulması konusunda ortak karar alınmıştır.

Muhalefet ve sınıra yakın bölgelerde yaşayan halkın aşırı tepkilerinin yaşandığı süreçte ABD Dışişleri Bakanlığı, iki ülke arasında imzalanan anlaşmanın II. Dünya Savaşından sonra oluşturulana tüm haritalara uygun olduğunu açıklarken, yapılan incelemeler neticesinde devlet komisyonunun işini en iyi bir şekilde yerine getirdiği de bildirilmiştir.[623] Amerikan tarafının bu yönde açıklaması hükümet tarafından memnuniyetle karşılanırken, Avrupa Birliği ve vize süreci için bütün siyasi partiler ortak çalışmaya davet edilmiştir.

Tararlar arasında var olan tansiyonu düşürmek adına anlaşmanın uluslararası bir komisyon tarafından denetlenmesi adına Cumhurbaşkanı bir adhoc komisyonun kuracağını ve bu komisyonun içine muhalefeti de yer almaya davet etmiştir.[624] Fakat birleşik muhalefet, bu konuda bir girişimi desteklemediği gibi bu gibi bir ad hoc komisyonun kurulmasının anayasaya aykırı olduğunu dile getirmiştirler.[625] Cumhurbaşkanı muhalefetin tepkisine rağmen bir komisyon oluşturarak, kendisine rapor sunmakla görevlendirmiştir. Uluslararası komisyon anlaşmayla ilgili yapmış olduğu incelemesinden sonra oluşturduğu nihai raporunda, anlaşmada herhangi bir ihlalin bulunmadığını ve anlaşmanın uluslararası standartlara uygun yapıldığını rapor etmişlerdir. Cumhurbaşkanı rapor tanıtımıyla ilgili düzenlemiş olduğu basın toplantısında uzmanların anlaşma ve haritaların incelenmesi üzerine dayandırdıkları raporunda bir ihlalin bulunmadığını bilgisinin kendisine paylaşıldığını bildirirken, kendisinin bu rapordan tatmin olduğunu ve herkesi de bu konuyu kapatmaya davet etmiştir.[626]

---

[623] *Karadağ ile Yapılan Anşamada Hata Yok*, http://www.kosovaport.com/abd-karadag-ile-yapilan-anlasamada-hata-yok/, (18.04.2017).
[624] *ABD'nin Değerlendirmesi Hükümette Memnuniyet Yarattı*, http://www.kosovaport.com/abdnin-degerlendirmesi-hukumette-memnuniyet-yaratti/, (18.04.2017).
[625] *Muhalefetten Jahjaga'ya Tepki*, http://www.kosovaport.com/muhalefetten-jahjagaya-tepki/, (18.04.2017).
[626] *Karadağ ile Sınır Anlaşmasını İnceleyen Uzmanlar Kararını Açıkladı*, http://www.kosovaport.com/karadag-ile-sinir-anlasmasini-inceleyen-uzmanlar-kararini-acikladi/, (19.04.2017).

Sınır anlaşmasına en büyük muhalefeti yapan AAK Parti lideri Ramush Haradinaj katıldığı bir televizyon programında anlaşmanın ülke için bir kayıp olduğundan dolayı bu konuda gerekli olan mücadelenin içinde olacağını ifade ederken, "Çakor dağ sınırını bugüne kadar ne Yugoslav idaresi ne de Türkler değiştirememiştir. Şimdi Hashim Thaçi ve Murat Meha değiştirmeye çalışıyor. Fakat Sultanın bile değiştiremeyeceği sınırın kimseler tarafından değiştirilmesi mümkün değildir" diyerek, bu konunun takipçisi olacağını açıkça dile getirmiştir.[627]

İmzalanan anlaşmanın yürürlüğe girmesi için mecliste kabul edilmesi gerekliliğinin açıkça dile getirildiği ortamda muhalefet buna izin verilmeyeceğini açıkça dile getirmeye başlamıştır. Bu da meclis başkanlığının ilgili anlaşmayı meclis gündemine taşıyıp taşımaması ikileminin yaşamasına etki etmiştir. Mecliste ne zaman görüşüleceğinin merak edildiği bir dönemde PDK Parlamento Gurubu şefi Adem Grabovci'nin açıklamaları, sürecin daha da tıkanmasına etki etmiştir. Grabovci imzalanan anlaşmada sorunların olduğunu ve Kosova'nın 5-6 km alanının komşuda görüldüğünü ileri sürerek, Murat Meha Başkanlığındaki devlet komisyonun raporunun tutarsızlıkları içinde barındırdığını savunmuştur.[628] Bu açıklama muhalefet tarafından takdirle karşılanırken, iktidar milletvekillerine de bu açıklama üzerinden göndermelerde bulunmuşturlar. Bu konuda iktidar ile muhalefet arasında ciddi tartışmaların yaşanmasından dolayı Meclis Başkan Vekili Xhavit Haliti, karar alma konusunda aceleci olunması ve konunun daha geniş tartışılması gerekliliğine işaret etmiştir.[629] Büyük Britanya Büyükelçisi Ruairi O'Connel de anlaşmanın kamuoyuna anlatılması gerekliliğini savunurken, hükümetin bu konuda açık oturumlar düzenlemesi gerekliliği üzerinde durmuştur.[630]

Bu gelişmelerden sonra meclis başkanlık kurulu sınır anlaşmasıyla ilgili 3 Ağustos tarihinde bilimsel açık oturum düzenleme kararı almıştır. Açık oturumda

---

[627] *Haradinaj: Sınırı Sulatan Bile Değiştirememiştir*, http://www.kosovaport.com/haradanija-siniri-sultan-bile-degistirememistir/, (19.04.2017).
[628] *Kosova Sınır Anlaşmasıyla Toprak Kaybetti*, http://www.kosovaport.com/kosova-sinir-anlasmasinda-toprak-kaybetti/, (19.04.2017).
[629] *Sınırların Belirlenmesi Şekli Gözden Geçirilmeli*, http://www.kosovaport.com/sinirlarin-belirlenmesi-sekli-gozden-gecirilmeli/, (19.04.2017).
[630] *Oconnel: Karadağ Sınır Anlaşması İçin Açık Oturum Düzenlensin*, http://www.kosovaport.com/oconnel-karadag-sinir-anlasmasi-icin-acik-oturum-duzenlensin/, (19.04.2017).

konuşan Meclis Başkanı ülkenin demokratik bir ülke olduğuna vurgu yaparak, bu çerçevede koşularla sınır konularının çözümünün gerekliliği üzerinde durarak, mecliste konunun etraflıca tartışıldıktan sonra oylanması çağırısında bulunmuştur.[631] Başbakan Yardımcısı Thaçi ise açık oturum sürecinde herkesin birbirini dinlemeye ve argümanlar üzerinde odaklanmaya davet ederken, olayın siyasileştirilmemesi gerekliliğine işaret etmiştir. Devlet komisyonunun çalışmalarına inandığını ve bu çalışmaların gerekli özveri çerçevesinde oluşturtulduğuna dikkat çekerken, bu süreçte Yugoslavya uzanmalarına değil de NATO haritalarına inancını dile getirmiştir. Ülkenin önünü açacak olan bu anlaşmanın sadece Karadağ'la değil de Avrupa Birliği ve diğer dünya ülkeleriyle ilişkiler ve işbirliği için büyük önem arz ettiği noktasına işaret ederek, anlaşmanın desteklenmesi ve vekiller tarafından onaylanması çağrısını yinelemiştir.[632]

İki yüze yakın katılımcının katılımıyla gerçekleştirilen oturum 12 saat sürerken, sınır konusunda taraflar arasında çizgilerin katı olduğu ve birbirinden ters odaklarda durduğu sonucu açıkça gözler önüne serilmiştir. Hükümet kanadı ve komisyon, anlaşmayla ülkenin hiçbir toprak kaybının yaşanmadığını savunurken muhalefet tarafından oluşturulan bir uzmanlar heyeti ile muhalefet ülkenin 8 bin hektarlık bir kaybının olduğu düşüncesinde diretmiştirler. Açık oturum sürecinde devlet komisyonu ile uzamanlar arasında derin tartışmalar yaşanırken, uzmanlar komisyonun çalışmalarda hata yaptıklarını ileri sürerek, 1974 anayasası uyarınca oluşturulan belgelere bir daha bakılması çağrısında bulunarak, dost ülkelerin bu konuda iki ülke arasında arabuluculuğa soyunmaya davet etmişlerdir.[633]

Açık oturum başkanı Kadri Veseli kapanış konuşmasında karşıt görüşlerden dolayı ortak bir paydada bulunulmamasına rağmen tartışma kültürü açısından açık oturumu başarılı olarak nitelendirirken, "Anlaşmayla ilgili ABD ve AB uzman yetkililerinin yapmış olduğu incelemeler sonucunda anlaşmanın ülkenin toprak

---

[631] *Veseli: Komşularımızla İyi İlişkiler Kurmaktan Yanayız*, http://www.kosovaport.com/veseli-komsularimizla-iyi-iliskiler-kurmaktan-yanayiz/, (Erişim 19 Nisan 2017).
[632] *Thaçi: Sınır Anlaşması Olmadan Vize Muafiyeti Verilmeyecek*, http://www.kosovaport.com/thaci-sinir-anlasmasi-olmadan-vize-muafiyeti-verilmeyecek/, (Erişim 19 Nisan 2017).
[633] *Uzmanlardan Sınır Anlaşmasını Gözden Geçirin Çağırısı*, http://www.kosovaport.com/uzmanlardan-sinir-anlasmasini-gozden-gecirin-cagrisi/, (Erişim 19 Nisan 2017).

kaybına neden olmadığı açıkça görülmektedir. Biz de buna inanarak bu süreci sonuna kadar götürerek, ülkenin Avrupa yolunda yürümesine olanak sağlayacağız. Kosova devletinin, ABD ile vatandaşların ortak bir ürün olduğunu tekrar hatırlatarak, ülke batı yanlısı bir yolda yürümeye özen gösterecektir" şeklinde konuşarak, batının talepleri doğrultunda bu konunun nihayete kavuşturulacağını dile getirmiştir.[634]

Başbakan İsa Mustafa muhalefet tarafından sınır sorunuyla ilgili yapılan tartışmalara anlam veremediğini açıklayarak, özellikle bağımsızlık bildirgesini imzalayan ve bu süreçle övünenleri bildirgeyi tekrar okumaya davet etmiştir. Bildirgenin sekizinci maddesine dikkat çekerken, "Kosova'nın, Ahtisari Planın'da yer aldığı şekilde kendi uluslararası sınırları olacaktır" maddesinin olayı özetlediği savunmuştur.[635]

Tarafların ortak bir noktada buluşması ve son açık oturumda tarafların birbirini suçlar söylemlerini daha açık bir sesle dike getirdikleri bir süreçte, uluslararası toplumun baskısının arttığı bir ortamda Başbakan İsa Mustafa başkanlığında yapılan bakanlar kurulu toplantısında Karadağ ile Sınır Anlaşması Yasa Tasarısına onay vererek, anlaşma meclise havale edilmiştir.[636]

Uluslararası toplumun baskısı ve vize serbestliğinin temel şartlarından biri olan Karadağ'la sınır anlaşması dışişleri komisyonu tarafından meclise havale edilmesi, uluslararası ilişkiler literatüründe yer almayan "göz yaşartıcı bomba" protestosunun yapılmasına etki etmiştir. Mecliste ilgili anlaşmanın onaylanmasını önlemek adına ilgili maddenin görüşüldüğü sırada Vetvendosje, AAK ve Nisma milletvekilleri belli aralıklarda göz yaşartıcı bomba kullanarak, sürecin durmasına neden olmuşlardır. Bu protestonun öncülüğünü Ramush Haradinaj, Albin Kurti ve Fatmir Limaj yaparken, bu protesto bütün dünya medyasında şaşkınlık yaratmıştır.

---

634 *Münazara Sona Erdi, Görüş Ayrılıkları Daha da Derinleşti*, http://www.kosovaport.com/munazara-sona-erdi-gorus-atriliklari-daha-da-derinlesti/, (Erişim 19 Nisan 2017).

635 *Karadağ Anlaşmasıyla İlgili Konuşanlar Önce Bağımsızlık Beyannamesini Okumalı*, http://www.kosovaport.com/karadag-anlasmasiyla-ilgili-konusanlar-once-bagimsizlik-beyannamesini-okumali/, (Erişim 19 Nisan 2017).

636 *Hükümetten Sınır Anlaşmasına Onay*, http://www.kosovaport.com/hukumetten-sinir-anlasmasina-onay/, (Erişim 19 Nisan 2017).

Anlaşmanın hükümet tarafından meclise havale edilmesini takiben hükümet binasına roketli saldırı, devlet sınır komisyon başkanı Murat Meha'ya bombalı saldırı gibi olumsuz haberleri muhalefetin protesto gösterileri takip ederek, büyük çaplı sorunlar patlak vermiştir. Meclis gündeme gelen anlaşmayla ilgili meclis içindeki sorun ve meclis dışında toplanan kalabalığı yatıştırmak adına anlaşma gündemden çıkartılmak zorunda kalmıştır. Uluslararası toplum, şiddet ve çatışmadan uzak durulması yönünde çağrıları sonucunda Vetvendosje dışındaki muhalifler bundan böyle protestolara katılmama kararı alırken, konunun diyalog yoluyla çözümünden yana olduklarını dile getirmiştirler.

Var olan memnuniyetsizliklere dur demek adına hükümet yeni bir komisyon kurarak, komisyonun başkanlığına Bilim Akademisi Başkanı Hıvzi İslami getirilmiştir. Ülkenin yüz ölçümünü ölçecek olan uzmanlar komisyona, Karadağ'la itilaflı olan bölge belediye başkanları, sivil toplum kuruluşları ile Boga bölgesi temsilcileri dahil edilirken, AB, ABD ve KFOR'un da süreci gözlemleyeceği bildirilmiştir.[637] Toprak Ölçme Komisyonu Başkanı Hızvi İslami yapmış oldukları çalışmalardan sonra raporunu açıklayarak, ilgilenen herkesin çalışmaya ulaşabileceği dile getirilirken, ülkenin önceden olduğu gibi yüzölçümünün 10 bin 906 kilometre kare olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Komisyon üyesi ve konunun uzmanı Tomor Çela, komisyon olarak Karadağ sınır sorunu ile ilgili var olan belge ve haritaların da incelendiğini açıklayarak, tartışmalı bölge Çakor'un hiçbir zaman Kosova sınırları içinde olmadığının belirlendiğini ve iddiaların aksine ülkenin son anlaşmayla toprak kaybetmediğini savunmuştur.[638]

Fakat bu çalışma bile muhalefetin tatmin etmediği gibi bu konuda geri adım atılmasını yoksa protestoların artarak devam edeceğini sinyallerini vermiştirler. Buna karşın uluslararası toplum da anlaşmanın onaylanmasının uluslararası bir zorunluluk olduğuna işaret etmeleri ve vize serbestliği için de onaylanmasına şartlandırılması hükümetin bu konuda köşeye sıkışmasına ve anlaşmanın onaylaması konusunda

---

[637] *Yüzölçümü Komisyonu Kuruldu,* http://www.kosovaport.com/yuzolcumu-komisyonu-kuruldu/, (Erişim 20 Nisan 2017).

[638] *Kosova Topraklarını Ölçüm Komisyonu Nihai Raporunu Sundu*, http://www.kosovaport.com/kosova-topraklarini-olcum-komisyonu-niahi-raporunu-sundu/, (Erişim 20 Nisan 2017).

çalışmalarını yoğunlaştırmasına neden olmuştur. Koalisyon ortağı PDK anlaşmanın onaylanması konusunda kendi milletvekilleri arasında var olan çatlakları susturamaması, anlaşmanın onaylanamaması erken seçim kapısını aralayacağı şekilde söylemlerin artmasına neden olmuştur.

Anlaşmanın onaylanma sürecinde ADB Büyükelçisi Greg Delawie, Başbakan ve Meclis Başkanıyla bir araya gelerek, anlaşmanın onaylanması talebini iletmiştir. ABD Priştine Büyükelçiliğinden yapılan bir açıklamada, mecliste anlaşmanın kabul edilmesi gerekliliği tekrarlanırken, anlaşmanın Amerikan uzamanlar tarafından da incelendiğinin altı çizilirken, ülkenin Avrupa Birliği yolunun açılması adına milletvekillerini anlaşmayı onaylamaya davet etmiştir.[639]

Muhalefet her halükarda anlaşmanın onaylanmasının önleneceği söyleminin dışına da çıkarak hükümeti düşürmek adına bir gensoru hazırlayarak, meclis başkanlığına sunmuştur. Bu gelişme üzerine, Bakanlar kurulu da 8 Mayıs günü toplantı düzenleyerek, sınır anlaşmasının son halini meclise sevk etme kararını almıştır. Bu kararın ardından muhalefet hükümetin bu adımını eleştirirken, anlaşmadan önce güvenoyundan geçmesi gerekliliğine işaret etmiştirler. Meclis başkanlığı da talepleri değerlendirdikten sonra güvenoyu ve sınır anlaşmasının aynı günde yapılması kararı almıştır. Bu karardan sonra ABD, AB ve Priştine'deki büyükelçilikler güven oylamasından önce anlaşmanın imzalanası konusunda ciddi uyarılarda bulunurken, bunun aksinde yapılacak olan her gelişmenin ülkenin Avrupa çizgisinden uzaklaşacağını dile getirmiştirler.

Uzun bir süreçten sonra 10 Mayıs günü tarihi bir meclis oturumu yapılmıştır. Güvenoyunun mu yoksa sınır anlaşmasının mı önce oylanacağı konusunda yapılan tartışmalardan sonra gündeme güven oylaması yapılmıştır. Yapılan oylama sonucunda 73 evet, 34 hayır ve 3 çekimserle, hükümet güvenoyu sınavından geçemeyerek, hükümet düşmüştür. Bu gelişme ardından cumhurbaşkanı anayasal yetkisini kullanarak, olağanüstü seçimleri ilan etmiştir. Seçim ilanı uluslararası toplumu memnun etmediği gibi AB yetkilileri ülkenin vize serbestliği beklentisinin zora girdiğini duyurmasına neden olmuştur.

---

[639] *ABD Büyükelçiliğinden Anlaşmayı Onaylayın Çağırısı*, http://www.kosovaport.com/abd-buyukelciliginden-anlasmayi-onaylayin-cagrisi/, (Erişim 20 Nisan 2017).

3.2.1.2.2.1. Yeni hükümet ve yeni arayışlar

Seçimlerden sonra sınır anlaşmasına en büyük muhalefet eden partilerin yeni hükümeti kurması olayın farklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Başbakan Ramush Haradinaj ilk iş olarak devlet sınır komisyonunu görevden alarak, eski milletvekili Shpejtim Buliçi önderliğinde yeni bir komisyon kurmuştur. Sınır anlaşmasını Kosova'ya toprak kaybettireceğinden dolayı bunu yasalaşmayacağı söylemini Başbakan olarak da dile getiren Haradinaj bu konuda taviz verilemeyeceğini, yeni oluşturulan komisyonun gerçekleri gün yüzüne çıkaracağından duymuş olduğu güveni açıkça dile getirmiştir.[640]

Avrupa Komisyonu Başkanı Jean Claude Junker yapmış olduğu Kosova ziyaretinde Kosova'nın Avrupa'ya entegrasyonu ve vize serbestliğini kazanmasının sınır anlaşmasına bağlı olduğunu yinelemesi, hükümeti zor durumda bırakmıştır. Hükümet anlaşmayı şartlar listesinden çıkarma konusunda büyük bir uğraş vermesine rağmen AB tutumunda değişiklik yapmayarak, anlaşmanın onayı konusunda aceleci olunmasını talep etmiştir.

Kosova Başbakanı Ramuş Haradinaj Sınır anlaşmasıyla ilgili meclis kurulunda yapmış olduğu bir açıklamasında sınır anlaşmasına karşı olduğu tutumu yinelerken, anlaşmanın oylatmayacağını ve oy verilmeyeceğini dile getirmiştir. Bu açıklamanın ardından Karadağ Başbakanı Duşo Markoviç, Haradinaj'ın açıklamalarını eleştirinken, sınır anlaşmasını konusunda daha dikkatli ve sorumlu davranmaya davet etmiştir. Ülkesinin sınır belirlemesi konusunda bir santimetre toprakla ilgili görüşmeye kapalı olduğunu hatırlatırken, Haradinaj gibi düşünenleri Karadağ'ın ülkeye vermiş olduğu desteği hatırlamaya davet etmiştir.[641]

Yeni sınır belirleme devlet komisyonu başkanı Shpejtim Buliqi'nin çalışmalar sürerken yaptığı bir açıklama yeni tepkileri ve sorunları beraberinde getirmiştir. Buliqi, eski komisyonun çalışmalarını kast ederek, Kosova'nın anlaşmayla toprak kaybedeceğine yönelik güçlü bulgular mevcut diyerek, zaten

---

[640] *İlk İcraati Sınır Anlaşması Komisyonunu Feshetmek Oldu*, http://www.kosovaport.com/ilk-icraati-sinir-anlasmasi-komisyonunu-feshetmek-oldu/, (Erişim 20 Nisan 2017).
[641] *Karadağ Başbakanından Net Cevap*, http://www.kosovaport.com/karadag-basabakanindan-net-cevap/, (Erişim 20 Nisan 2017).

kafaları karışık olan vekillerin sürece daha da temkinli bakmalarına etki etmiştir. Bu açıklamaya Cumhurbaşkanı Hashim Thaçi'nin tepkisi gecikmeyerek, bu tür açıklamaların bir siyasi söylem çerçevesinde sürekli dile getirmelerinin ülke kurumlarının esir edilme girişimi olarak nitelendirirken, sınır anlaşmasının imzalanmamasının hesabını halkın ödediğini, oylamamanın ülkenin müttefikleriyle arasını bozabileceğine dikkat çekmiştir.[642]

Bu açıklamaların ardından anlaşmanın oylanmasına en büyük muhalif tutum takınan ve seçim kampanya sürecinde anlaşmanın oylanmayacağı garantisini veren Başbakan Ramush Haradinaj, sorunun çözümü için en iyi yolun anlaşmayı tahkime gönderilmesi olarak göstermiştir. Bu öneriye Karadağ'ın diplomasi şefi Sergjan Dermanoviç'ten cevap gelerek, Kosova ile ilgili sınır sorununun Karadağ için kapanmış bir olay olarak nitelendirirken, 2015 anlaşmasının Karadağ meclisi tarafından oyalandığını hatırlatmıştır.[643]

Yeni oluşturulan sınır komisyonu, sınır anlaşmasıyla ilgili hazırlamış olduğu raporu açıklamıştır. Eski komisyonun yapmış olduğu çalışmasında ülkenin toprak kaybına uğrayacağının farkında olması gerekliliğine işaret eden Buliçi, üzerlerinde büyük baskının olduğunu ve buna rağmen hata yapmamak için aceleci olmadıklarını da sözlerine eklerken, önceki komisyonun kadastro ölçümlerini de yapmamakla suçlamıştır.[644] ABD Priştine Büyükelçiliği yeni yayınlanan raporla ilgili basına dağıtmış olduğu bildirisinde, Buliçi önderliğinde hazırlanan raporu asılsız ve hatalı olarak yorumlarken, konuyla ilgili bir önceki raporun yerli ve yabancı uzamanlar tarafından denetlendiğinin altı çizilmiştir.[645]

Yeni hazırlanan rapor Bakanlar Kurulu gündemine de 3 Aralık 2017 tarihinde gündeme alınarak değerlendirilmiştir. Komisyon Başkanı Buliçi raporla ilgili kabine üyelerine yaptığı sunumunda eski komisyonu eleştirirken, eski komisyonun sınırı

---

[642] *Buliqi'nin Açıklamalarına Thaçi Tepki Gösterdi*, http://www.kosovaport.com/bulliqinin-aciklamalarina-thaci-tepki-gosterdi/, (Erişim 20 Nisan 2017).
[643] *Sınır Anlaşması Bizim İçin Kapanmış Bir Konu*, http://www.kosovaport.com/sinir-anlasmasi-bizim-icin-kapanmis-bir-konu/, (Erişim 20 Nisan 2017).
[644] *Bir Önceki Komisyon Toprak Kaybının Yaşandığını Farketmeliydi*, http://www.kosovaport.com/bir-onceki-komisyon-toprak-kaybinin-yasandigini-farketmeliydi/, (Erişim 20 Nisan 2017).
[645] *Başbakandan Yorum Yok*, http://www.kosovaport.com/basbakandan-yorum-yok/, (Erişim 20 Nisan 2017).

belirlemek yerine iki ülke arasında yeni bir sınır çizmekle suçlamıştır. Anlaşmayla ülkenin toprak kaybı yaşandığını yönündeki tutumunu tekrarlarken, eski komisyonunun 1945-1946 yıllarında sınırları belirleyen belgeleri önemsemediğini önemseterek, kadastro belgeleri olmayan toprakları Karadağ'a bıraktığını savunmuştur.[646] Raporun sunumundan sonra bakanlar kurulu üyeleri, tartışmalardan sonra rapora oy çokluğuyla onay vererek, raporun mecliste görüşülmesine yeşil ışık yakmıştır.[647]

Başbakan Ramush Haradinaj raporla gerçeklerin gün yüzüne çıktığını ve raporun görüşülüp onaylanması için meclise gideceğini ifade ederken, fakat onaylanması için gerekli oya sahip olmadıklarını kabul etmiştir. Kabul edilmemesi üzerine de anlaşmanın tahkime girmesi yolunun açılacağını ileri sürerken, tahkimde sorunun çözüm bulacağını ve bunula da vize muafiyeti sürecinin de tamamlanacağını dile getirmiştir.[648] Fakat hem Karadağ de Avrupa Birliği yetkilileri olayın tahkime gidilmesi gibi bir konunun söz konusu olmadığını, Kosova'dan 2015 yılında imzaladığı anlaşmayı mecliste onaylama konusunda aceleci olmaya davet etmiştir.

Geçen meclis döneminde ilgili anlaşmanın onaylanmasına en büyük muhalefet eden AAK ve Nisma bu süreçte büyük bir ikilem yaşamıştırlar. Uluslararası toplumun baskılarının yanı sıra büyük koalisyon ortağı PDK'nın talebi, halkın vize serbestliği konusunda protestoları ve hükümetin düşürülmesi tehditlerinin yapıldığı bir ortamda Haradinaj hükümeti anlaşmayı meclis gündemine getirmek zorunda kalmışlardır. Dün karşı çıktıkları yasanın oylanmasını kendi parti milletvekillerinin bugün de karşı çıkması, Haradinaj başkanlığındaki hükümetin olaya farklı kılıflar aramalarına neden olmuştur.

Hükümetin bu konuda yardımına Cumhurbaşkanı Hashim Thaçi gelerek, Karadağ Cumhurbaşkanı Filip Vujanoviç ile sınır anlaşmasıyla ilgili ek bir protokol imzalamıştır. İki ülke arasında olası hataların düzenlenmesine olanak tanıyan

---

[646] *Eski Komisyon Yeni Sınır Çizgisini Belirlemiş*, http://www.kosovaport.com/eski-komisyonu-yeni-sinir-cizgisini-belirlemis/, (Erişim 20 Nisan 2017).
[647] *Karadağ ile Sınır Belirlenmesi Raporu Meclise Gönderildi*, http://www.kosovaport.com/karadag-ile-sinirin-belirlenmesi-raporu-meclise-gonderildi/, (Erişim 20 Nisan 2017).
[648] *Sınır Anlaşması Meclisten Geçmeyecek*, http://www.kosovaport.com/sinir-anlasmasi-meclisten-gecmeyecek/, (Erişim 20 Nisan 2017).

protokol, tartışmalı olan Çakor ile Kula e Zhlebit ile ilgili bölgelerinde sınırın yeniden belirlenmesi için ortak bir komisyonun kurulmasını da belirlemiştir.

Bu gelişmenin yanı sıra Başbakan tarafından oluşturulan devlet sınır komisyonu da eski rapora nazaran bazı değişiklikler yaparak, raporunu hükümete sunmuştur. Bunun üzerinde de hükümet, cumhurbaşkanının imzaladığı protokol ve yeni raporla birlikte 2015 yılında imzalanan Karadağ'la sınır anlaşmasını yasalaşması için meclise göndermiştir. Bu yönde bir tavır takınılmasını geçen dönemde olduğu gibi bu dönemde Vetvendosje hareketinin tepkisiyle karşılaşırken, bu süreçte de anlaşmanın yasalaşmaması için gerekli olan her tür engellenmenin yapılacağını bildirmiştir.

20 Mart 2018 tarihinde meclis gündemine gelen anlaşma muhalefetteki Vetnevdosje hareketinin "gaz bombaları" yüzünden 21 Mart gecesi ancak kabul edilebilmiştir. Anlaşmayla ilgili yapılan meclis oturumunda ilk sözü alan Başbakan Ramush Haradinaj, Karadağ ile sınırın Çakor'da olacağını ve toprak kaybının söz konusu olmadığını yinelerken, Avrupa perspektifi ve serbest dolaşım için milletvekillerini anlaşmayı oylamaya davet etmiştir.[649] LDK gurubu şefi Abdullah Hoti partisinin toplumun çıkarları göz önünde bulundurarak, 2015 yılında Brüksel'de imzalanan anlaşmanın adil olduğundan partisinin lehte oy kullanacağını bildirmiştir. Vetvendosje Gurup şefi Glauk Konjufca ise kendilerinin anlaşmaya karşı olduklarını ve anlaşmanın önlenmesi için her tür girişimde bulunacaklarını yinelerken, 205 bin kişi tarafından anlaşmanın imzalanmaması için toplanılan imzaları başbakana iletmiştir.

Tartışmalardan sonra oylama sürecine geçilmesiyle birlikte göz yaşartıcı bombalar sahne almıştır. Vetvendosje hareketi milletvekilleri süreci durdurmak adına yanlarında getirdikleri göz yaşartıcı bombaları meclise atarak, oturumun ara verilmesine etki etmiştir. Göz yaşartıcı bomba kullanımını eleştiren ve Avrupai bir eylem olmadığına dikkat çeken ABD Büyükelçisi Greg Delawie, yaşananların

[649] *Kritik Oturum Başladı*, http://www.kosovaport.com/kritik-oturum-basladi/, (Erişim 20 Nisan 2017).

kendisinde hayal kırıklığı yaşattığına vurgu yaparken, şiddetin mecliste yerinin olmadığını dile getirmiştir.[650]

Dört defa atılan gazlardan dolayı ara verilen meclis oturumu, gaz atan milletvekillerinin meclis salonundan zorla çıkarılmasından sonra devam ettirilerek, 80 evet oyuna karşılık, 11 karşı oyla üç yıl sonra Karadağ'la Sınır Anlaşması kabul edilmiştir.[651]

Bu sürecin arka planında çok sayıda gelişmeler yaşanmıştır. ABD Büyükelçisi bu süreçte büyük bir baskı politikası uygulayarak, anlaşmanın kabulü için büyük bir mücadele vermiştir. Özellikle muhalefet lideri sürecinde anlaşmaya en büyük karşı mücadele veren Başbakan Ramush Haradinaj'ın ikna edilmesinde büyük rol oynarken, en büyük muhalefet partisi LDK'nın da evet oyu vermesinin baş aktörü olmuştur.

Anlaşmanın kabul edilmesi ülkenin vize serbestliği önünde en büyük engelin aşılmasına neden olurken, bu karar uluslararası toplum tarafından sevinçle karşılanmıştır. Olaylı ve uzatmalı bir süreçten sonra kabul edilen anlaşmaya Türk toplumu da, ülkenin çıkarları doğrultusunda anlaşmaya yanaşarak, KDTP milletvekilleri Fikrim Damka ve Müfera Şinik evet oyu kullanmıştırlar.

Oylamanın kabulünden sonra açıklalar da birbirini izlemiştir. Anlaşmanın imzalanma sürecinin arka planında en büyük katkıyı sunan Cumhurbaşkanı Hashim Thaçi sosyal medya hesabı üzerinden alınan kararla ilgili değerlendirmesinde bu adımla Kosova'nın Avrupa'ya entegrasyonunu güvence altına aldığı şeklinde yorumlarken, Meclis Başkanı Kadri Veseli ise bugün itibariyle Kosovalıların serbest dolaşımı kazandığı şeklinde yorumlarken, ABD ve AB'ye bu konunun çözümünde sunmuş oldukları desteklerden dolayı teşekkür etmiştir.[652] AB ise anlaşmanın

---

[650] *Yaşananlar Beni Hayal Kırıklığına Uğrattı*, http://www.kosovaport.com/yasananlar-beni-hayal-kirikligina-ugratti/, (Erişim 20 Nisan 2017).

[651] *Kosova ile Kardağ Arasındaki Sınır Anlaşması 3 Yıl Sonra Onaylandı*, http://www.kosovaport.com/kosova-ile-karadag-arasindaki-sinir-anlasmasi-3-yil-aradan-sonra-onaylandi/, (Erişim 20 Nisan 2017).

[652] *Veseli: Serbest Dolaşımın Baharı Başladı*, http://www.kosovaport.com/veseli-serbest-dolasimin-bahari-basladi/, (Erişim 20 Nisan 2017).

onaylanmasını "gerçek bir başarı" olarak nitelendirirken, vize serbestliği için önemli bir kriterin yerine getirildiğinin altını çizmiştir.[653]

Kararın alınmasını engellemek adına her tür yola başvuran fakat başarılı olamayan Vetvendosje hareketi, kararın iptali için anlaşmayı anayasa mahkemesine taşımıştır. Milletvekili Glauk Konjufca, partisinin anlaşmayla ülkenin toprak kaybı yaşadığını tutumunu yinelerken, milletvekillerinin anayasayı ihlal eden bir kararı aldıklarını ve bu ihlalin önlenmesi için başvuruda bulunulduğunu dile getirmiştir.[654] Anayasa mahkemesi talebi değerlendirirken, kararda anayasal bir ihlal olmadığına kanat kılarak, Vetvendosje'nin talebini ret etmiştir.[655] Anayasa mahkemesi sürecinin son bulmasından sonra Cumhurbaşkanı, 06/L-60 sayılı kanunu onaylayarak, uzun zamandan beri süren Kosova ile Sırbistan arasındaki Sınırların Belirlenmesi kanunu yürürlüğe geçmiştir.[656]

Üç yıl sonucunda ancak onaylanabilen anlaşma, ülkenin vize serbestliği çerçevesinde yerine getirmesi gereken en önemli bir kriter olmakla birlikte ülkenin en önemli komşularından Karadağ ile ilişkilerin geleceği açısından da büyük önem arz etmektedir. Göz yaşartıcı bombaların siyasi bir özne olarak da siyaset literatürüne de kazandıran anlaşma, Ramush Haradinaj'ın şiddetle karşı çıktığı ama başbakan olmasıyla birlikte anlaşmayı onaylatma konusundaki tutumunun da hafızalara kazınmasına neden olmuştur.

3.2.1.2.3. Partinin sınır anlaşmasına bakış açısı

KDTP diğer dış politika konularında olduğu gibi Karadağ ile ilgili Sınır Belirleme sürecinde de hükümet endeksli bir tutum sergilerken, ülkenin çıkarları çerçevesinde bir çizgi çizmeye özen göstermiştir. Sınır süreciyle ilgili 2015 yılında

---

[653]Kosova AB ile Vize Muafiyetine Bir Adım Daha Yaklaştı, http://www.kosovaport.com/kosova-ab-ile-vize-muafiyetine-bir-adim-daha-yaklasti/, (Erişim 20 Nisan 2017).
[654] *Vetvendosje Anayasa Mahkemesine Başvurdu*, http://www.kosovaport.com/vetevendosje-anayasa-mahkemesine-basvurdu/, (Erişim 20 Nisan 2017).
[655] *Anayasa Mahkemesi Kararını Açıkladı*, http://www.kosovaport.com/anayasa-mahkemesi-kararini-acikladi/, (Erişim 20 Nisan 2017).
[656] *Cumhurbaşkanı Sınır Anlaşması Kanununu Onayladı*, http://www.kosovaport.com/cumhurbaskani-sinir-anlasmani-kanununu-onayladi/, (Erişim 20 Nisan 2017).

meclisin kabul ettiği yasa tasarısı sürecine de destek veren KDTP, Brüksel'de Karadağ ile Kosova arasında imzalanan anlaşmayı da selamlamıştır.

Partinin temel hedeflerinin başında Avrupa Birliği üyeliği olduğu da göz önünde bulundurulduğunda bu açıdan da KDTP anlaşmanın bir an önce kabul edilmesi gerekliliğini savunarak, vize serbestliği için temel kriterin yerine getirilmesi gerekliliğine işaret etmiştir. 2016 yılında mecliste oylanması planlanan anlaşma sürecinde KDTP milletvekilleri, ülkenin geleceği ve Avrupa Birliği kapısının açılması için anlaşmayla ilgili olumlu bir tavır takınmıştılar. KDTP Milletvekili Fikrim Damka süreçle ilgili yapmış olduğu bir açıklamasında iki ülke dışişleri bakanları tarafından imzalanan anlaşmanın bir yıldan bu yana belli nedenlerden dolayı meclis gündemine getirilmediğini hatırlatırken, KDTP'in sınır anlaşmasıyla ilgili tutumunun bugüne kadar olumlu olduğunu, bundan sonra ise nasıl bir tutum takınılacağını koalisyonda oldukları 6+ parlamento gurubunda görüştükten sonra bildireceklerini dile getirmiştir.[657]

KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar ise meclis gündemine gelmesi gereken sınır anlaşmasının oylanması gerekliliği üzerinde dururken, onaylanmama durumunda ise ülkenin sıkıntılı bir döneme gireceğini savunmuştur. Sınır anlaşmasını milli bir anlaşma olarak da nitelendiren Yağcılar, gerek uygulama gerekse de toplumsal açıdan herkesin konunun çözümünde aktif olması gerekliliğine işaret etmiştir.[658]

KDTP'nin anlaşmayı oylayacaklarını bildirmelerine rağmen, muhalefetin sert tutumu ve yaşanan olumsuzlar anlaşmanın başka bahara kalmasına neden olmuştur. Sınır anlaşmasını oylatma gücü olmayan İsa Mustafa hükümetinin gensoru sürecinde KDTP milletvekilleri, vize muafiyeti için temel şart olan Karadağ'la sınır anlaşmasının onaylanmaması ve ülkenin önünü açmak adına destek verdiklerini bildirmişlerdir. KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, hükümetin düşürülmesi sürecine ülkenin kalkınması ve Avrupa Birliği sürecinde ilerleme kaydedilmesi adına KDTP'nin fesih sürecine destek verdiğini bildirmiştir.

---

[657] *Milletvekili Damka Oylamaya Katılacağız*, http://www.kosovaport.com/milletvekili-damka-oylamaya-katilacagiz/, (Erişim 20 Nisan 2017).
[658] Zeri Gazetesi,12 Ağustos 2016.

Yeni kurulan hükümette de yer alan KDTP, hükümetin sınır anlaşması tutumuna paralel bir tutum takınarak, 21 Mart 2018 tarihinde büyük mücadeleler sonucunda kabul edilen sınır anlaşmasının kabulü yönünde evet oyu kullanmıştır.

3.2.2. Kosova'nın Avrupa Birliği ile İlişkileri ve Türk Toplumu

AB, egemen ve bağımsız bir devlet olmadan ilişki kurduğu ve mali destek sağladığı tek Avrupa ülkesi Kosova olmuştur. Kendi sınırları içinde artık sorun yaşamak istemeyen ve küresel aktör olarak uluslararası arenaya sıyrılma amacı güden birlik, bu çerçevede Kosova'nın BM denetimi altındaki süreçte etkin bir rol alarak, Kosova'nın Avrupai bir çehreye bürünmesi için ciddi bir enerji sarf etmiştir.

Uluslararası toplum müdahalesiyle ülkede yeni dönemin oluşumunda itibaren Kosova'nın temel amacı kendisini Avrupa Birliği ailesi içinde olmakla birlikte, bugünkü sürece kadar birlik içinde yerini almak adına kendisine verilen ödevleri de yerine getirmek konusunda ciddi enerji sarf etmiştir. Bu başlık altında bağımsızlık ilanından sonra Kosova Cumhuriyetinin AB ile ilişikleri irdelenemeye çalışılacaktır. Bu çerçevede AB'nin ülkedeki varlığı, Ortaklık ve işbirliği anlaşması ve serbest dolaşım konusunda yaşananlar ve söylemler üzerinde durulacaktır.

3.2.2.1. Kosova'nın Avrupa Birliği serüveni

Kosova ile Avrupa Birliği ilişkileri, Kosova'nın Yugoslavya'nın bir parçası olduğu döneme de dayandırılabileceği gibi konunun dağılmaması açısından Kosova'nın NATO müdahalesi ile oluşturulan uluslararası vesayet döneminden başlayarak bugüne kadarki süreç üzerinde durulacaktır. Kosova sorununa tarihsel süreç içerisinde doğrudan dahil olmaktan kaçınan AB özellikle de savaş sonrası dönemde sürecin değişmez bir aktörü konumuna bürünmüştür. Fakat Kosova'nın halen beş Avrupa Birliği üyesi[659] tarafından tanınmamış olması birliğin Kosova konusunda bir fikri birliğine varamamış olduğunun açık bir kanıtı niteliğindedir. Bu başlık altında AB'nin Kosova'nın İstikrar ve Ortaklık Anlaşması sürecine kadarki

[659] İspanya, Yunanistan, Slovakya, Kıbrıs Rum Kesimi, Romanya.

evrede yapmış olduğu açılımlar, reformlar ve yaşadığı zorluklar ele alınmaya çalışılacaktır.

3.2.2.1.1. Birinci adım olarak İzleme Mekanizması

Kosova'nın Avrupa Birliği süreci bugüne kadar hiçbir ülkeyle benzememesiyle birlikte birlik için de farklılık eden bir sürece denk düşmektedir. AB ilk defa statüsü belli olmayan, egemen bir devlet olmayan Kosova gibi bir aktörle, işbirliği içine girmesi kendi tarihi açısından da önemli dönemeçlerden biridir.

Ülkenin nihai statüsünün belirsizliği, Balkanlara yönelik AB'nin başlatmış olduğu genişlenme sürecinin perspektifi niteliğindeki istikrar ve ortaklık anlaşması sürecine Kosova'nın dahil olmasına engel teşkil etmiştir. Fakat, Kosova'nın da ortaklık sürecine ya Sırbistan ile yada tek başına devam edeceği göz önünde bulundurularak, farklı çerçevelerde AB ilişkilerini sürdürme alternatifleri üretmiştir. Bu çerçevede 2003 yılında ülkenin AB ile ilişkilerini geliştirmek, Avrupa standartlarına uygun yasal zemini hazırlamak, gerekli olan reformları hayata geçirmek adına "İstikrar ve Ortaklık Süreci İzleme Mekanizması" adı altında Kosova'ya yönelik bir programın oluşturulması kararı alınmıştır.[660] Bu kararla birlikte Kosova'nın CARDS yani AB Mali destek programlarından yararlanılması hakkı tanınmıştır.

Ortaklığa yönelik programda temel amaç, ülkenin Avrupa Ortaklık Anlaşmasında belirtilen yükümlülüklerin hayata geçirilmesi ve Avrupa Birliği üyeliği için gerekli olan reformların takibini yapmasının yanı sıra teknik diyalog adı altında; ekonomi, iç Pazar, uyum, tarım, balıkçılık altyapı gibi konularda iki yılda bir karşılıklı görüşmelerin yapılmasını ve bu konulardaki ilerlemelerin kontörlü hedeflenmiştir. Başka bir deyişle, AB oluşturduğu bu mekanizma sayesinde ülkenin Avrupai bir çehreye dönüşme sürecini hem denetlemekte hem de teşvik etmek yeğlemiştir.

---

[660] *"Kosovo's EU IP"*, EU Information and Cultural Centre, http://www.euicc-ks.com/en/eu_and_kosovo/eu-kosovo_relations, (Erişim 2 Mayıs 2017).

Kosova'nın AB tarihi süreci için önemli bir nokta, Avrupa Konseyinin 14 Haziran 2004 tarihinde Sırbistan – Karadağ'a yönelik Avrupa Ortaklık belgesi kabul edilmiştir. İlgili belgede Sırbistan'la birlikte Kosova'nın da Avrupa'ya bütünleşme konusunda ortak bir yolun yolcuları oldukları dile getirilmiştir. AB Kosova'yla resmi ilişki kurmak amacıyla ülkede bulunan hükümetle işbirliğine başlamak adına bir eylem planı hazırlayarak, ülkeyle resmi süreci başlatmışlar.

Avrupa Birliği ile ilişkilerde 2005 yılı da önemli gelişimlerin yaşandığı bir diğer yıl olmuştur. Birliğin Batı Balkan ülkeleriyle ilgili yayınlamış olduğu "AB Perspektif sürecinin" Kosova'yı da kapsadığı yönünde Avrupa Komisyonunun tebliği iki taraf arasındaki ilişkilerin farklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Komisyonun genişlemeden sorumlu üyesi Oli Rehn ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek temsilcisi Javier Solana'nın hazırlamış oldukları farklı raporlarında birliğin geleceği için Kosova'nın sürece dahil olması gerekliliğine işaret edildiği gibi ülkenin AB perspektifine sahip olduğunun altı çizilmiştir.

Ülkenin statüsünün yapılan bütün uluslararası girişimlere rağmen Sırbistan'la bir anlaşmaya varılamaması üzerinde Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi ve AB üyelerinin çoğu tarafından kabul edilmesi, ülkenin birlikle ilişkilerinin de farklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Bu tarihten sonra AB, Kosova'nın Batı Balkan projesi çerçevesinde birliğe dahil olması için gerekli olan yol haritasını belirlemiş, Kosova'nın ekonomik ve siyasi anlaşmada gelişimine destek olma sürecini resmen başlatılmıştır. Fakat beş AB üyesinin Kosova'nın bağımsızlığını tanımaktan kaçınması AB'nin ülkenin geleceği konusunda bir fikir birliğinin varlığına en büyük engel teşkil etmiştir.

AB Kosova ilişiklerinde diğer önemli bir gelişme 2009 yılında yaşanarak, İstikrar ve Ortaklık Süreci İzleme Mekanizması" yerine bir üst seviye olarak görülebilecek "İstikrar ve Ortaklık Süreci Diyalog" seviyesine geçilmiştir. Bu seviyeye geçilmesi, ülkenin Avrupa Birliği entegrasyonuyla ilgili konularda ciddi gelişmeler kaynaklı olduğu bildirilmiştir.

Avrupa Komisyonu, Kosova ile ilgili bir rapor yayınlayarak, raporda ülkenin Avrupa perspektifi taşıdığını bu yüzden de İstikrar ve Ortaklık sürecinin bir parçası

olmayı hak ettiğine yer verilirken, ekonomik ve sosyal yönden birliğin yardım etmesi gerekliliğine işaret edilmiştir.

3.2.2.1.2. Fizibilite çalışmaları ve reformlar

Avrupa Komisyonunun ülkenin Batı Balkan ülkelerine yönelik yeni genişleme sürecine yeşil ışık yakmasından sonra Kosova'nın Avrupa Birliği'ne katılım konusundaki ilk adım niteliğindeki fizibilite çalışması hayata geçirilmiştir. Buradaki temel amaç, ülkenin Avrupa standartlarına uygunluğunu ölçerek, eksik olan noktaların belirlenmesi ve bu konularda devletin gerekli olan eksikliklerini gidermesi temelinde yatmaktadır.

Bu çerçevede birliğin genişlemeden sorumlu üyesi Stephan Füle çalışmayla ilgili bilgi vermek amacıyla geldiği başkentte Cumhurbaşkanı Atifete Jahjaga ve Başbakan Hashim Thaçi ile bir araya gelerek, fizibilite çalışmasına ilişkin resmi belgeyi sunmuştur. Görüşmeden sonra gerçekleştirilen basın toplantısında konuşan Füle, çalışmanın önemi üzerinde durarak, çalışmanın Kosova'yı Avrupa'ya entegre edecek bir şans olarak nitelendirirken, ticaret, yasaların üstünlüğü, azınlık haklarının korunması ve uygulanması, kamu idare reformlarının tamamlanması gibi konularda hükümete önemli görev ve yükümlülükler düştüğüne işaret etmiştir. Cumhurbaşkanı ise İstikrar ve Katılım anlaşmasına yönelik fizibilite çalışmalarının başlatılmasını ülkenin birliğe katılım sürecinde önemli bir gelişme olarak kaydederken, bu süreçte kurumların üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmesi gerekliliğine işaret etmiştir. Başbakan Hashim Thaçi ile gerçekleştirdiği görüşmesinde ise fizibilite sonuçlarının ülkenin birliğe üyelik sürecinin kapılarını açacak olan İstikrar ve Ortaklık anlaşmasına taşıyacağını savunmuştur. Reformlar, azınlık hakları, serbest piyasa ekonomisi gibi konuların yanı sıra ülkenin kuzey sorununun çözüme kavuşturulmasının da şartlardan biri olduğunu dile getirmiştir.[661]

Fizibilite çalışmaları çerçevesinde Avrupa Komisyonu Genişlemeden sorumlu üyesinin fizibilite çalışmaları altında hazırlamış olduğu soru kitapçığının

[661] *Kosova'yı AB'ye Yaklaştıran Önemli Adım*, http://www.kosovaport.com/kosova'yi-ab'ye-yaklastiran-onemli-adim/, (Erişim 4 Mayıs 2017).

doldurulması ve sürecin yönetilmesi adına hükümet, Entegrasyon Bakanlığı önderliğinde bir çalışma gurubu oluşturarak, talep ve beklentileri bu çerçeveden koordine etmeye özen göstermiştir.

Entegrasyon Bakanı Vlora Çitaku, Bakanlar Kurulunun 23 Mayıs 2012 tarihli toplantısında Avrupa Komisyonunun talep ettiği fizibilite çalışması çerçevesinde soru kitapçığının tamamlandığını bilgisini paylaşırken, nihai raporun hazırlığında son aşamaya gelindiğini bildirmiştir.[662] Hükümet, soru kitapçığında yer alan yüz beş farklı alanı kapsayan 444 soruyu cevaplayarak, 1942 sayfalık bir rapor halinde fizibilite çalışmasını Avrupa Komisyonuna 9 Haziran 2012 tarihinde göndermesi, Avrupa yanlısı bir politikanın hedeflendiğini göstermiştir.

Avrupa Komisyonu, gönderilen rapor ve yapılan tartışmalardan sonra Kosova için fizibilite raporunu kabul ederek, Kosova ile ilişkilerini farklı bir boyuta taşımıştır. Raporda ülkenin özellikle; hukukun üstünlüğü konusunda gerekli olan yasal zemini sağlam temellere oturması, kamuda reformların Avrupa standartlarına uygun yapılıp tamamlanması, ülkenin ticari kapasitesinin artırılması ve ekonominin canlandırılması, Topluluk (azınlık) haklarının korunması ve geliştirilmesi konularda çalışma yapması talep edilmiştir.

AB Kosova Şefi Samuel Zhbogar karardan sonra Cumhurbaşkanı Atifete Jahjaga'yı ziyaret etmiş ve İstikrar ve Ortaklık Anlaşması için hazırlanan fizibilite raporunu sunmuştur. Komisyonun olumlu kararının Kosova ile AB ilişkilerini farklı bir safhaya taşıyacağını ve bundan böyle ülkenin İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasını imzalama yolunun açıldığına vurgu yapmıştır.[663] Cumhurbaşkanı Atifete Jahjaga ise Avrupa Komisyonun almış olduğu karardan duyduğu memnuniyeti dile getirirken, ülkenin birliğe üyeliğini simgeleyen büyük bir gelişme olarak yorumlamıştır. Avrupa yolunda yürümek adına AB tarafından talep edilen reform çalışmalarının da sürmesinin önemi üzerinde dururken, yapılacak olan uyum yasalarının yabancı

[662] *Çitaku: Cevaplar Tamamlandı*, http://www.kosovaport.com/citakucevaplar-tamamlandi/, (Erişim 4 Mayıs 2017).
[663] *Priştine İstikrar ve Ortaklık Anlaşması Müzakerelerine Hazır*,http://www.kosovaport.com/pristine-istikrar-ve-ortaklik-anlasmasi-muzakerelerine-hazir/, (Erişim 4 Mayıs 2017).

sermeyenin yatırımlarının artmasına ve ülkenin kalkınmasına doğrudan etki edeceğinden duyduğu inancı dile getirmiştir.[664]

Meclisin 11 Ekim 2012 tarihinde yapılan oturumunda İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasına ait fizibilite çalışmasının onaylanmasından duyulan memnuniyeti dile getiren milletvekilleri, raporda ülkenin yapması gereken çalışmaların hükümet tarafından ciddiye alınması konusunda uyarılarını yaparken, ülkenin AB çizgisinden ayrılmaması konusunda fikir birliğine varılmıştır.

Raporda kamu yönetiminde önemli bir reformun yapılması gerekliliği üzerinde durulurken, Kamu Yönetim Bakanı Mahir Yağcılar başında bulunduğu bakanlığın beklentilere cevap vermek adına üzerine düşen görev ve sorumluluğu almaya hazır olduğunu bildirmiştir. Raporda hukuki düzenlemelerin yapılmasının talep edildiğini ifade eden Yağcılar, bu konuda kısa bir süre içinde bakanlık olarak düzenlemeleri tamamlayıp onaylanması için meclise taşıyacaklarını ifade etmiştir.[665]

Raporun yayınlanmasından sonra Kosova'ya resmi bir ziyarette bulunarak, resmi raporu Başbakan Hashim Thaçi'ye sunan AB Genişlemeden sorumlu üyesi Stefan Füle, raporun oylanmasının Kosova'nın iyi yolda olduğunun işareti olduğunu ifade ederek, raporda ülkenin yapması gereken yükümlülüklerinin; hukukun üstünlüğü, ticaret alanında bazı ölçütler ve topluluk haklarının uygulanmasının taraflar arasında İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının imzalanması için önemli bir koşul olduğuna dikkat çekmiştir. Sırbistan ile diyalog sürecinin raporda yer alan şartlardan olup olmadığı sorusuna da Füle, bunun bir şart olmadığını bildirmiştir. Başbakan ise başında bulunduğu hükümetin AB'nin bütün şartlarını yerine getirme konusundaki kararlılığı üzerinde durarak, ülkenin tüm komşularla iyi ilişkiler içinde olmasını hedeflediğini ve bu çerçevede de Sırbistan ile ilişkilerin normalleştirmesinde yana olduğunu dile getirmiştir.[666]

---

[664] *Jahjaga: AB Entegrasyonuna Büyük Adım*, http://www.kosovaport.com/jahjaga-ab-entegrasyonuna-dogru-buyuk-adim/, (Erişim 4 Mayıs 2017).

[665] *Fizibilite Raporu Kosova'yı AB'ye Yaklaştırdı*, http://www.kosovaport.com/fizibilite-raporu-kosova'yi-ab'ye-yaklastirdi/, (Erişim 4 Mayıs 2017).

[666] *AB ile Ortaklığı Katılım İçin Diyalog Şart Değil*, http://www.kosovaport.com/ab-ile-ortakligi-katilim-icin-diyalog-sart-degil/, (Erişim 4 Mayıs 2017).

Raporun açıklanmasından sonra en çok merak edilen konu da cevabını bulmuştur. İstikrar ve Ortaklık Anlaşması için Sırbistan ile diyalog süreci için bir şart olmadığı hem siyasi hem de halkta memnuniyet yaratmıştır. Priştine ile Belgrad arasında bugüne kadar yapılan yüze yakın görüşmede bir ilerlemenin kaydedilmemesi, yeni yapılacak olan görüşmelerden de bir sonuç çıkarmayacağı düşüncesini canlı tutmuştur. Fakat Avrupa Parlamentosunun Kosova Raportörü Ulrike Lunaçek'in bir açıklaması AB sürecinin düşünüldüğü kadar kolay geçmeyeceği gerçeğinin tekrar gündeme taşınmasına etki etmiştir. Lunaçek, iki tarafın birliğe üye olma sürecinde AB arabuluculuğunda yeni görüşme süreci içinde geçmeleri gerektiğine vurgu yaparak, tarafların istememelerine rağmen tekrar bir masada buluşarak, karşılıklı taviz vermek zorunda kalacakları şeklinde yorumlanmasına neden olmuştur. Lunaçek açıklamasında Avrupa Parlamentosunun Kosova'nın bölünme opsiyonunu dışlayacağını bilgisini de paylaşırken, fizibilite raporuna yer alan "toprak bütünlüğü" ibaresinin bundan böyle Kosova'da sınır değişikliğinin olmayacağının açık bir kanıtı olarak nitelemiştir.[667]

Ülkenin Avrupa Birliği süreciyle ilgili istişare toplantısı düzenlenerek, fizibilite raporu ele alınarak, atılması gereken adımlar ve çalışmalar masaya yatırılmıştır. AB'yi temsilen koordinasyon toplantısına katılan Genişleme Müdürü Josste Korte, fizibilite raporuyla Kosova'nın önemli bir süreci başarıyla geride bıraktığını, bundan sonra da rapor çerçevesinde beş koşulun yerine getirmesinin İstikrar ve Ortaklık Anlaşması müzakerelerinin kapısını açacağına dikkat çekmiştir. Josste'nin savunduğu beş koşul arasında; kamu yönetimi reformları, yasaların üstünlüğü, seçim kanunun değiştirilmesi, ticaret alanında ilerlemeler ve topluluk haklarının koruması yer almaktadır. AB Kosova özel temsilcisi Samuel Zhbogar ise bunların dışında ileriki süreç için sınırlarda entegre yönetim ile organize suçla mücadele üzerinde de durulması gerekliliğine işaret etmiştir.[668]

Hükümet kriterlerin yerine getirmek konusunda yoğun bir çalışma sürecine girerken, Avrupa Komisyonu da potansiyel ve aday ülkelerle ilgili genişleme ve

---

[667] *Kuzey Müzakere Konusu Olacak*, http://www.kosovaport.com/kuzey-muzakere-konusu-olacak/, (Erişim 4 Mayıs 2017).
[668] *Avrupa Birliği İçin 5 Koşul*, http://www.kosovaport.com/avrupa-birligi-icin-5-kosul/, (Erişim 4 Mayıs 2017).

temel zorluklarla ilgili bir strateji yayınlamıştır. AB ülkeleri arasında Kosova konusunda bir fikir birliğinin varılamamasının ülkenin birliğe dahil olma sürecini engellememesi gerekliliğine işaret edilirken, ülkenin kendisine verilen kriterleri yerine getirmesinden sonra Kosova'yla İstikrar ve Ortaklık anlaşma müzakerelerinin başlatılması vurgu yapılmaktadır. Priştine ile Belgrad arasında varılan anlaşmaları uygulamaya koymaya da davet edilirken, tarafların arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesinin taşıdığı önem üzerinde durulmuştur. [669]

3.2.2.1.3. İstikrar ve Ortaklık Müzakere Süreci

Avrupa Komisyonu tarafından fizibilite raporunun olumlu olarak kabul görmesi ve genişleme stratejisinde Kosova'yla övgüyle bahsedilmesinden sonra ülke kamuoyunda, İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ile ilgili müzakerelerin başlatılması konusunda Avrupa Birliği Dışişleri Bakanları toplantısından lehte bir kararın çıkması beklentisinin artmasına neden olmuştur. Fakat 11 Aralık 2012 tarihinde Batı Balkan ülkelerinin birlik süreçlerinin değerlendirildiği toplantıda Kosova beklentisine cevap bulamamıştır. Kosova'nın İstikrar ve Ortaklık anlaşması için fizibilite raporunu selamlanırken, anlaşması için üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmediği ve belirlenen kriterleri yerine getirmeye davet etmiştir.[670]

Bu kararın değerlendirilmesi adına Avrupa Entegrasyon Konsey toplantısında konuşan Başbakan Hashim Thaçi, müzakerelerin başlatılmaması yönüne alınan kararı eleştirirken, gerekçede ülkenin gerekli kriterleri yerine getirmediği gerekçesinin gerçek neden olmadığını savunurken, sorunun birliğin içinde ülkelerin Kosova konusunda uzlaşmazlıklardan kaynaklandığını dile getirmiştir. AB'nin iç politikasında var olan sorunların cezasını Kosova'nın çekmemesi gerekliliğine işaret ederken, üye ülkelerin Kosova'nın geleceğini, Sırbistan'ın geleceğine bağlama yanılgısından uzaklaşmaya davet etmiştir.[671]

---

[669] *AK Kosova'nın Fizibilite Çalışma Raporunu Kabul Etti*, http://www.kosovaport.com/ak-kosovanin-fizibilite-calisma-raporunu-kabul-etti/, (Erişim 4 Mayıs 2017).
[670] *AB Kosova, Arnavutluk ve Bosna'yı Hayal Kırıklığına Uğrattı* , http://www.kosovaport.com/ab-kosova-ve-arnavutluk-ve-bosnayi-hayal-kirikligina-ugratti/, (Erişim 4 Mayıs 2017).
[671] *Başbakan Thaçi'den Sert Çıkış*, http://www.kosovaport.com/basbakan-thaciden-sert-cikis/, (Erişim 7 Mayıs 2017).

AB'min genişlemeden sorumlu üyesi Stefan Füle ise Kosova'nın enerjisini istenilen kriterleri yerine getirme konusunda harcamaya davet ederek, yasaların üstünlüğü, yolsuzlukla mücadele, ekonomik kalkınma gibi ana konularda somut adımların ülkenin İstikrar ve Ortaklık Anlaşması müzakereler sürecini beraberinde getireceğine işaret etmiştir.[672] Bu taleplere, Başbakan Yardımcısı Hajredin Kuçi ve Entegrasyon Bakanı Vlora Çitaku ise ülkenin AB'nin beklentilerine cevap verme konusunda çalışmalarını aralıksız sürdürdüğünü açıklamakla cevap vermeye çalışmıştırlar.

AB Bakanlar Konseyi 23 Haziran 2013 tarihinde düzenlemiş olduğu toplantısında Kosova'nın üzerine düşen görevleri yerine getirdiğiyle ilgili olumlu görüşten sonra ülke ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasıyla ilgili müzakere sürecinin başlatılması yönünde karar almıştır. Karar neticesinde Kosova'nın Sırbistan'la müzakerelerdeki ilerlemesi ve anlaşmanın uygulaması konusunda özverisinden de övgüyle bahsedilirken, birlik içinde Kosova'nın statüsüyle ilgili ayrılıklar olmasına rağmen bu süreçte destekleneceğine de yer verilmiştir.[673] Bunu takiben AB Dışişleri Bakanları ve liderler zirvelerinde de karar onaylanarak, Kosova'yla Ortaklık ve İstikrar Anlaşması müzakerelerinin başlanmasıyla ilgili resmi karar çıkmıştır.[674]

Resmi kararın yayınlanmasından sonra sürecin müzakeresi yönünde tarafların ilk toplantısı Priştine'de yapılarak, süreç içinde yapılması gerekenlerle ilgili bir yol haritası çizilerek, süreç resmen başlamıştır. Bu yol haritası çerçevesinde meclis tatile girmeden önce ağustos ayı başında sekiz önemli yasaya; sınırların entegre yönetimi, yabancılarla ilgi yeni yasal düzenleme, insan kaçakçılığıyla mücadele, mülteci hakları ve başvurusu ile ilgili düzenleme, ülke sınırlarının kontrolü ve denetlenmesi yönünde yasal düzenleme, siyasi partilerin finansı ve denetlenmesi, uluslararası

---

[672] *Kosova Yolsuzlukla Karşı Mücadeleyi Sertleştirmeli*, http://www.kosovaport.com/kosova-yolsuzluklara-karsi-mucadeleyi-sertlestirmeli/, (Erişim 7 Mayıs 2017).
[673] *ABD'den Kosova'ya İyi Haber*, http://www.kosovaport.com/abden-kosovaya-iyi-haber/, (Erişim 7 Mayıs 2017).
[674] *AB Liderler Zirevesinden Kosova Kararı Çıktı*, http://www.kosovaport.com/ab-liderler-zirvesinden-kosova-karari-cikti/, (Erişim 7 Mayıs 2017).

işbirliği yasasının yanı sıra Avrupa Yatırım Bankasıyla ilgili anlaşma da yasalaştırılmıştır.[675]

Tarafların yaptıkları ikinci toplantısında bugüne kadarki çalışmalar değerlendirilirken, Başbakan Hashim Thaçi müzakere sürecinin hızlı bir şekilde atlatmasının önemi üzerinde dururken, bütün kurum ve kuruluşları sürecin başarıyla sonuçlanması adına daha yoğun bir çalışmaya davet etmiştir. Bu süreçte herkesin üç noktaya odaklanması gerekliliğine de işaret ederken, bunların; zaman tasarrufu, müzakerelerin gerçek ve istatistiklere dayandırılması ile hesap verebilmeye dikkat edilmesi gerekliliğine işaret etmiştir.[676]

Ülkenin müzakere sürecinde üzerine düşen görev ve sorumluluğu taşıması, uluslararası toplumun takdirini kazanmakla berber, birlikten de olumlu tepkiler almasına neden olmuştur. Birliğin Kosova raportörü Ulrike Lunaçek süreçle ilgili yaptığı olumlu değerlendirme raporunu Avrupa Parlamentosu oy çokluğuyla onaylayarak, ülkenin Avrupa yolunda doğru adımlar attığını göstermesi açısından önem arz etmiştir. Lunaçek raporunda AB'nin beş üyesinin Kosova'yı tanımamasının ülkenin kalkınmasına ve gelişimine olumsuz yönde etki ettiği üzerinde dururken, bunun da ülkede yaşayan insanların kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak hissettirdiğine dikkat çekmiştir. Avrupa Parlamentosunun onayladığı kararında Kosova'nın yolsuzluk ve organize suçla mücadelenin sertleştirmesi yönünde çağırıda bulunurken, seçim reformuna da hız kazandırması tavsiyesinde bulunmuştur.[677] Bu kararı Kosova'nın İstikrar ve Ortaklık konusunda müzakerelerin tamamlandığı yönünde karar takip ederek, AB yolunda önemli bir mesafe kat edilmiştir.

Avrupa Komisyonu Genişlemeden Sorumlu üyesi Stefan Füle ise genişleme süreciyle ilgili yapmış olduğu konuşmasında diğerleri arasında Kosova'yla da ilgili önemli açıklamalarda bulunmuştur. Kosova hükümetinin son dönemlerde yapmış

---

[675] *8 Noktalı Yasa Paketi Meclisten Geçti*, http://www.kosovaport.com/8-noktalik-yasa-paketi-meclisten-gecti/, (Erişim 7 Mayıs 2017).
[676] *Thaçi: İstikrar ve Ortaklık Anlaşması İçin Daha Çok Çalışın Çağırısı Yaptı*, http://www.kosovaport.com/thaci-istikrar-ve-ortaklik-anlasmasi-icin-daha-cok-calisin-cagrisi-yapti/, (Erişim 7 Mayıs 2017).
[677] *AP'den Kosova Kararına Onay*, http://www.kosovaport.com/apden-kosova-kararina-onay/, (Erişim 7 Mayıs 2017).

olduğu başarılı çalışmaların yakından takip edildiğini dile getirirken, özellikle birliğin ülkedeki Hukuk Misyonu EULEX'in görev süresinin uzatılması ve savaş suçları özel mahkemesinin kurulmasını takdirle karşıladığını bu gibi önemli gelişmelerin ülkeyi AB'ye taşıyacağını dile getirmiştir. Ülkenin ekonomik ve sosyal hayatın düzeltilmesi konusunda ise daha özverili çalışmaya davet eden Füle, ekonomik kalkınma konusunda AB'nin de gerekli desteği vereceğini açıklamıştır.[678]

Avrupa Komisyonu 29 Nisan 2015 tarihinde Kosova ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasına onaylanarak, kabul edilmesi için gönderdiği Avrupa Konseyinin de 21 Ekim günü kabul etmesiyle, anlaşmanın imzalanması yolu açılmıştır. Bu kararla Kosova'nın AB yolundaki süreci resmi bir nitelik almakla birlikte özellikle mali destek programlarından yaralanması konusunda da büyük önem arz etmiştir. Gözler bu süreçten sonra anlaşmanın imzalanacağı tarihe çevrilmiştir. Nihayet beklenen imzalar da 27 Ekim 2015 tarihinde Strazburg'da imzalanırken, anlaşmaya Kosova adına Başbakan İsa Mustafa imza atarken, birlik adına ise anlaşmayı üst düzey yetkili Federica Mogherini atmıştır. Bu imzayla birlikte Kosova, AB ile ilişkilerini resmiyete taşıdığı gibi ülkenin AB üyeliği ne derece istediğini ve bunu karşılığında gereken her türlü tavizi vermeye hazır olduğunu göstermiştir.[679]

Anlaşmanın imzalanmasından sonra basın toplantısı düzenleyen Başbakan Mustafa ve Entegrasyon Bakanı Çolaku, detaylarla ilgili bilgi vermiştirler. Anlaşmanın hayata geçirilmesi için meclisin de onaylaması gerekliliğine işaret edilirken, meclis çalışmalarını boykot eden muhalefetin de kararın alınmasında sorumluluğa davet etmiştirler. İstikrar ve Ortaklık anlamasını bağımsızlıktan sonra en büyük gelişme olarak nitelendiren Başbakan, halkın beklentilerine de cevap verebilmenin mutluluğunu yaşadığını da dile getirmiştir.[680]

Resmi kararın yayınlanmasından sonra prosedür gereği mecliste de onaylanması gereken süreç Sırbistan görüşmeleri ve Karadağ sınır anlaşmasından dolayı muhalefetin yoğun protestolarının yaşandığı ve meclis çalışmalarının

---

[678] S*tefan Füle'den Kosova'ya Övgü*, http://www.kosovaport.com/stefan-fuleden-kosovaya-ovgu/, (Erişim 7 Mayıs 2017).
[679] *Entegrasyon Bakanlığı resmi sitesi*, http://mei-ks.net/sq/historiku, (Erişim 7 Mayıs 2017).
[680] *İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının İmzalanmasını Değerlendirdiler*, http://www.kosovaport.com/istikrar-ve-ortaklik-anlasmasinin-imzalanmasini-degerlendirdiler/, (Erişim 7 Mayıs 2017).

yapılmasının engellendiği sürece denk düşmesi sürecin önemine önem katmıştır. Muhalefet anlaşmanın imzalanmasını selamlarken, içinde bazı eksiklikler barındırdığından dolayı toplantının yapılacağı gün meclis çalışmasını sabote edilmeyeceğini sadece boykot edeceklerini duyurmuşturlar. Bu açıklama anlaşmanın imzalanacağı gün gaz bombalarının olmayacağı anlamını taşıdığı gibi uzun bir aradan sonra ilk defa meclis oturumunun sorunsuz geçeceğini sinyalini vermiştir. 2 Kasım 2015 tarihli meclis oturumunda uzun tartışmalardan sonra muhalefetin boykot ettiği anlaşma 86 oyla yasalaşarak, yayınlanması için cumhurbaşkanlığına iletilmiştir.[681]

Anlaşmanın kabulünden sonra düzenlenen özel meclis oturumuna katılım gösteren ve milletvekillerine bir konuşmayla hitap eden AB Genişlemeden sorumlu üyesi Johannes Hahn, imzalanan anlaşmasının AB yolunda önemli bir dönemeç olduğu üzerinde dururken, anlaşmanın ülkenin iç sorunlarını çözmek amaçlı olmadığını, bu süreçte kurumlara, işletmelere ve sivil toplum kuruluşlarına büyük görev ve sorumluluk düştüğünü dile getirmiştir. Anlaşmanın özellikle ekonomik kalkınmaya doğrudan etki edeceğini ifade ederken, bunun yansıması olarak istihdamda artış, bölgesel işbirliği ve demiryolu bağlantılarına yatırımı beraberinde getireceğini savunmuştur. Muhalefetin meclis çalışmalarını boykot etmesini de eleştiren Hahn, Brüksel'de Sırbistan ile imzalanan anlaşmanın imzalanmasının önemi üzerinde de durarak, diyalogun devamının ülkenin çıkarına olduğunu belirtmiştir.[682]

Ülkede seçim sürecinden sonra Ramush Haradinaj başbakanlığında kurulan yeni hükümet de nihai AB üyelik sürecini ciddiye alarak, İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının uygulanmasını ve gelinen noktaları masaya yatırarak, yapılması gerekenler üzerinde durulmuştur. Başbakan Haradinaj, ülkenin 2019 yılında aday statüsünü almasının hükümetin temel hedefi olduğunu dile getirerek, bunun

---

[681] *İstikrar ve Ortaklık Anlaşması Meclisten Geçti*, http://www.kosovaport.com/istikrar-ve-ortaklik-anlasmasi-meclisten-gecti/, (Erişim 10 Mayıs 2017).

[682] *Hahn Kosova Milletvekillerine Hitap Etti*, http://www.kosovaport.com/hahn-kosova-mileltvekillerine-hitap-etti/, (Erişim 10 Mayıs 2017).

gerçekleşmesi için talep edilen şartların yerine getirilmesi için herkesi özveriye davet etmiştir.[683]

Bağımsızlığın 10. Yıldönümünü münasebetiyle katıldığı Bakanlar Kurulu toplantısında yer alan Cumhurbaşkanı Hashim Thaçi burada yapmış olduğu konuşmasında ülkenin en önemli konusunun AB üyeliği olduğunu dile getirerek, bu çerçevede İstikrar ve Ortaklık Anlaşması çerçevesinde talep edilen reformların hayata geçirilmesi konusunda herkesi sorumluluğu davet etmiştir. Hükümetin, Karadağ ile sınır sorunu ve terör ile radikalizmle mücadele konularında beklentilere cevap vermeye davet ederken, ülke ve UÇK'ya haksızlık olmasına rağmen Özel Mahkemenin kurulmasıyla Kosova'nın AB için her şeyi yapacağını kanıtladığını, bunun da AB tarafından görülerek, ülkenin beklentilerine cevap vermeye davet etmiştir. AB arabuluculuğunda Sırbistan'la müzakere sürecinde son safhaya gelindiğini de sözlerin ekleyen Cumhurbaşkanı, bunun devletler arası uzlaşmayı dağlayacak bir anlaşmayla taçlandırması beklentisini paylaşmıştır.[684]

3.2.2.1.4. Vize muafiyeti süreci ve reformlar

Avrupa Birliği süreci çerçevesinde fizibilite çalışmalarıyla ilgili belgenin Kosova'ya sunulmasından sonra ülkede, birliğin Batı Balkan ülkelerine yönelik serbest dolaşımı sağlayacak olan vize serbestliği sürecine gözlerini çevirmelerin etki etmiştir. Bu beklentilere cevap 2012'nin mayıs aylarının sonlarında Kosova'ya tanınacak olan vize muafiyetiyle ilgili yol haritası onaylanmıştır. Diğer süreçlerde olduğu gibi bu süreçte de ülkeden yapılması istenenler liste şeklinde sıralaması hükümetin İstikrar ve Ortaklın müzakere süreci dışında bu konuda da yasal düzenlemelere ağırlık vermesine etki etmiştir.

Vize serbestliği konusunda yol haritasının onaylanıp ülkeye takdim edilmesinden sonra konuyu değerlendiren Başbakan Hashim Thaçi iki yıl önce verilmesi gereken gecikmiş bir karar olarak değerlendirirken, başında bulunduğu

---

[683] *2019 Yılına Kadar Aday Ülke Statüsünü Almalıyız*, http://www.kosovaport.com/2019-yilina-kadar-aday-ulke-statusunu-almaliyiz/, (Erişim 10 Mayıs 2017).

[684] *Özel Mahkemenin Kurulması Uluslararası Sorumluluk*, http://www.kosovaport.com/ozel-mahkemenin-kurulmasi-uluslararasi-sorumluluk/, (Erişim 10 Mayıs 2017).

hükümetin sürecin başarıyla tamamlanması için üzerine düşen bütün görev ve sorumluluğu üstlenmeye hazır olduğunu dile getirmiştir.[685] Entegrasyon Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı arasında sürecin koordinasyonu için bir gurup oluşturularak, reform sürecine ağırlık vermiştirler. Gurubun vize serbestliği ile ilgili hazırladıkları raporda taleplerin adım adım hayata geçirildiğine vurgu yapılırken, yıl sonuna kadar talep edilen şartların yüzde 90'ının sağlanacağını ve ülke vatandaşlarının Avrupa Birliği ülkelerinde serbest dolaşım hakkı kazanılacağı dile getirilmiştir.

Buna karşın ülkedeki siyasi analistler devletin çok optimist bir bakış takındıkları şeklinde eleştirirken, özellikle yolsuzlukla mücadele konusunda var olan sorunları vize serbestliği için sorun teşkil edebileceklerine dikkat çekmiştirler.[686]

AB tarafından ülkenin vizesiz dolaşım için ülkenin 164 şartı yerine getirmesi talebinde bulunurken, bunların arasındaki en önemli başlığın ve şartın yolsuzlukla mücadele olduğu bildirilmiştir. Süreci denetlemek ve parlamentoya rapor sunmak üzere Priştine çalışmalarına başlayan Ulrike Lunaçek, incelemelerden sonra yapmış olduğu açıklamasında organize suç ve yolsuzlukla mücadele konusunda somut çalışmaların eksikliğine dikkat çekerken, hükümete Avrupa Komisyonunun bu yönde almış olduğu son tavsiye nitelikli kararını açıklamıştır.[687]

Meclis oturumunda da ülkenin vize serbestliği konusu gündeme taşınarak, iktidar ile muhalefet arasında ilginç diyalog ve suçlamaların yaşanmasına etki etmiştir. Muhalefetin, vize serbestliğinin halen sağlanamamasının tek suçlusu organize suç ve yolsuzlukla mücadelede başarı göstermeyen hükümeti suçlaması, başbakan Thaçi tarafından kabul edilmediği gibi bunun sorumlusunun Brüksel olduğunu savunarak, Brüksel'in Arnavutlara yönelik iki yüzlü siyasetinin devam etmesi durumunda bölgedeki bütün Arnavutların son çare olarak milli bir devlet çatısı altında birleşmek zorunda kalacağını[688] yönde bir açıklama yapması el altı bir

---

[685] *Başbakan Thaçi Yol Haritası Kararını Olumlu Karşıladı*, http://www.kosovaport.com/basbakan-thaci-yol-haritasi-kararini-olumlu-karsiladi/, (Erişim 10 Mayıs 2017).

[686] *2013 Yılı Vize Muafiyeti Yılı Olmayacak*, http://www.kosovaport.com/2013-yili-vize-muafiyeti-yili-olmayacak/, (Erişim 10 Mayıs 2017).

[687] *Kosova Hükümetine Yolsuzlukla Mücadele Etme Çağırısı*, http://www.kosovaport.com/kosova-hukumetine-yolsuzlukla-mucadele-etmesi-cagrisi/, (Erişim 10 Mayıs 2017).

[688] *Oturuma Vizelerin Liberalleştirilmesi Tartışması Damgasını Vurdu,* http://www.kosovaport.com/oturuma-vizelerin-liberallestirilmesi-tartismasi-damgasini-vurdu/,(Erişim 10 Mayıs 2017).

tehdit olarak nitelendirilmiştir. Avrupa Birliği içindeki beş ülkenin halen Kosova'yı bağımsız bir devlet olarak tanımamakta ısrar etmesi ve Sırbistan'ı destekler bir tutum takınmaları başbakanı bu yönde bir tavır takınmasına etki eden önemli noktalardan birini oluşturmaktadır.

Vize serbestliği için şartlardan biri olan seçim reformu konusunda siyasi partilerin anlaşamaması ve meclisin erken seçim kararı alması AB tarafından olumlu karşılanmadığı gibi ülkeden Avrupa'ya Sırbistan üzerinden başlayan yasadışı göç sonrasında vize serbestliğinin yıllara sarkabileceği yönünde açıklamaların yapılmasına neden olmuştur.

AB tarafından ülkenin vize serbestliği başta olmak üzere İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının imzalanması için temel şartların başında bulunan yolsuzlukla mücadele konusunda ciddi ilerlemelerin kaydedilemediği yönündeki AB yetkililerinin iddialarında pek de haksız olmadıkları yayınlanan iki farklı çalışmada gözler önüne serilmiştir. Uluslararası Şeffaflık Örgütü dünyada yolsuzlukla ilgili yapmış olduğu bir çalışmasında Kosova'nın 110'uncu sırada yer verirken, bu açıklamadan sonra ülkenin Yolsuzlukla Mücadele Ajansı yapmış olduğu değerlendirmesinde bunun ülke için alarm seviyesinde olduğuna dikkat çekmiştir.[689]

Yeni kurulan hükümetin Başbakanı İsa Mustafa göreve geldiği süreçten sonra ülkenin AB yolunda yürümesi için var olan engellerin kaldırılması konusunda yoğun bir çalışma disiplini içine girerken, tarafların vize değerlendirme süreci toplantısında yapmış olduğu toplantısında talep edilen 95 kriterden 87'sinin yerine getirildiğini açıklarken, geriye kalan sekiz kriterin ise yıl sonuna kadar tamamlanacağını savunmuştur.[690]

Fakat bu beklentiler Avrupa Konseyinin yıl sonu yayınlamış olduğu raporunda ülkenin vize serbestliği konusundaki çalışmalarının yeterli olmadığına kanat getirerek, ülkenin var olan siyasi krizin çözümünün gerekliliği üzerinde

[689] *Yolsuzluk Raporu Kosova Açısından Alarm Veri*, http://www.kosovaport.com/yolsuzluk-raporu-kosova-acisindan-alarm-veri/, (Erişim 14 Mayıs 2017).
[690] *30 Kasımda Vize Muafiyeti Kriterleri Yerine Getirilecek*, http://www.kosovaport.com/30-kasimda-vize-muafiyeti-kriterleri-yerine-getirilecek/, (Erişim 14 Mayıs 2017).

durulurken, şiddetin siyasi amaçlar için kullanılmasının ve meclis çalışmalarının boykot edilmesinin de şiddetle kınandığının altı çizilmiştir.[691]

Bu karar vize muafiyeti bekleyen hükümet kanadını memnun etmediği gibi ülkenin gerekli kriterleri yerine getirmesine rağmen birliğin olumsuz kararını iki yüzlülükle bağdaştırırken, buradaki tek suçlu olarak AB'yi göstermiştiler. Hükümetin vize serbestliği konusunda suçun AB de olduğu yönündeki suçlamalarına AB yetkilileri sekiz kriterin yerine getirilmediğini hatırlatırken, hükümetin suçlama yerine muhalefetin şiddet olaylarının önüne geçmeye ve AB'ye yönelik yapılan yasadışı göçle uğraşma tavsiyesinde bulunmuşturlar.

Halkın Avrupa ülkelerinde serbest dolaşım beklentilerine cevap vermek adına hükümet talep edilen sekiz kriterin yerine getirilmesi yönünde çalışmalara yoğunluk vererek, gerekli olan düzenlemeleri mecliste onaylanma üzere göndermiştir. Yoğun bir çalışma temposundan sonra bir açıklama yapan Entegrasyon Bakanı Bekim Çolaku talep edilen kriterlerin yerine getirildiğini bildirerek, bu yöndeki raporun Avrupa Komisyonuna gönderildiğini ve hükümet olarak vize serbestliği yönünde kararın alınması beklentisinin olduğunu ifade etmiştir.[692] Ülkenin göndermiş olduğu raporu değerlendirmek ve denetlenmek adına bir heyet Kosova'da incelemelerde bulunmuştur. Heyetin çalışmalarını tamamladıktan sonra gerekli olan raporunu sunmasından sonra ülkede, AB Komisyonunun tavsiye kararı beklenmeye başlanmıştır. Komisyon vizelerin kaldırılmasıyla ilgili olumlu görüş bildirerek, Kosovalıların Schengen bölgesinde serbestliğinin tanınmasını talep etmiştir.[693] Bu karar Kosova'da büyük mutluluğa neden olurken, nihai kararın alınacağı tarihin beklenmesine başlanmıştır.

AB Kosova Özel temsilcisi Samuel Zhbogar tavsiye kararının önemli olduğunu fakat vize muafiyeti için tarih verilmeden önce Kosova'nın organize suç ve yolsuzlukla mücadeleye devam etmesini ve Karadağ ile sınır anlaşmasını hayata

---

[691] *Kosova'ya Vize Muafiyeti Yok*, http://www.kosovaport.com/kosovaya-vize-muafiyeti-yok/, (Erişim 14 Mayıs 2017).
[692] *Vizesiz Avrupa Çok Yakında*, http://www.kosovaport.com/vizesiz-avrupa-cok-yakinda/, (Erişim 14 Mayıs 2017).
[693] *Kabul Süreci Nasıl İşleyecek*, http://www.kosovaport.com/kabul-sureci-nasil-isleyecek/, (Erişim 14 Mayıs 2017).

geçirilmesinin gerekliliğine işaret etmiştir.[694] AB üst düzey yetkililerinin de bu yönde açıklamalarında sonra Entegrasyon Bakanı Bekim Çollaku vize serbestliği için son iki kriterin de yerine getirilmesinin bilincinde olduklarını açıklayarak, özellikle de Karadağ'la sınır anlaşmasının bir an önce meclisten onaylanmasının önemini milletvekillerinin de anlaması gerekliliğine işaret etmiştir.[695]

AP Dış Politika Komitesi de Kosova'ya yönelik vize muafiyetine olumlu ışık yaktığıyla ilgili sosyal medya hesabından bu bilgiyi paylaşan Kosova raportörü Ulrike Lunaçek, meclisin talep edilen sınır anlaşmasını oylayarak bu şansı kaçırmaması telkininde bulunmuştur. Bu açıklama bile muhalefetin sınır anlaşması konusundaki katı tutumunu yumuşatmadığı gibi vize uğruna toprak kaybına izin verilmeyeceği söyleminin daha da sertleştirmelerine neden olmuştur. Sınır anlaşmasının da şart olarak sunulmasını haksızlık olarak nitelendiren muhalefet, AB'yi taraf tutmamaya davet etmişlerdir.[696] Bunun üzerine Kosova üst düzey yetkilileri bunun önüne geçmek adına AB'den Karadağ ile sınır anlaşmasının vize serbestliği şartlarından çıkarmasını talep ederek, bununla ilgili mecliste bir karar almıştırlar. Fakat bu karar birlik tarafından kabul göremediği gibi hükümetin enerjisini kriterleri yerine getirmede harcama önerisinde bulunmuşturlar.

Ülkede olan olumsuzluğu ortadan kaldırmak adına, Kosova ziyareti gerçekleştiren Avrupa Komisyonunun Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini muhalefetin şiddetle oylamaya karşı çıktığı sınır anlaşmasının oylanması için hükümet yetkililerinden sonra muhalefet partileriyle de bire bir görüşerek, sürecin önemini anlatmaya çalışmıştır. Fakat muhalefet toprak kaybı uğruna vizelerin kaldırılmasını kabul etmediklerini dile getirdikleri gibi bu kararın

---

694 *Vize Muafiyet Tarihi Verilmeden Önce İki Önemli Koşul Söz Konusu*, http://www.kosovaport.com/vize-muafiyeti-tarihi-verilmeden-once-iki-onemli-kosul-soz-konusu/, (Erişim 14 Mayıs 2017).

695 *Karadağ Anlaşması Yürürlüğe Girmeden Vize Muafiyeti Olmayacak*, http://www.kosovaport.com/karadag-anlasmasi-yururluge-girmeden-vize-muafiyeti-olmayacak/, (Erişim 14 Mayıs 2017).

696 *Vize Uğruna Toprak Bağışlanmayacak*, http://www.kosovaport.com/vize-ugruna-toprak-bagislanmayacak/, (Erişim 14 Mayıs 2017).

alınmaması için gerekli olan bütün engellemelerin yapılacağı tutumlarını tekrarlamıştılar.[697]

Hükümetin sınır anlaşması konusunda yaşadığı sıkıntılar ve muhalefetin sert tutumu nedeniyle koalisyon partileri arasında da uzaklaşmaları beraberinde getirmiştir. Muhalefetin hükümetin düşürülmesi ile ilgili gensorunun Karadağ sınır anlaşmasıyla aynı güne denk gelmesi ve anlaşmadan önce güvenoyunun oylanması sonucunda AB yetkililerinin teşvikiyle kurulan PDK- LDK hükümeti düşerek, olağanüstü erken seçime gidilmiştir. Bu karar AB Kosova temsilcisi Natalia Apostolova'yı memnun etmediği gibi meclis feshinin vize muafiyeti sürecini derinden etkileyeceği uyarısında bulunmuştur.[698]

Seçim sürecinden sonra yaşanan siyasi krizin ardından Karadağ sınır anlaşmasına en büyük muhalefeti yapan Ramush Haradinaj'ın başkanlığında yeni hükümetin kurulması sürecin önemine ayrı bir önem katmıştır. Anlaşmanın onaylanmaması konusunda sıkı bir muhalefet yapan Haradinaj ise söylem değişikliğine giderek onaylanması yönünde çalışmalara ağırlık vermiştir. Bu süreçte yapılan çalışmalar önceki başlık altında işlendiğinden dolayı tekrar olması adına burada fazla üzerinde durulmayacaktır.

Yapılan yoğun çalışma ve tartışmalardan sonra Karadağ sınır anlaşması imzalanarak, vize muafiyeti önünde duran en büyük engel de ortadan kaldırılmıştır. Kararın ardından hükümet yetkilileri alınan kararı AB'ye göndererek, ülkenin serbest dolaşım için gerekli olan bütün kriterlerin yerine getirdiğini tebliği etmiştirler. Bunu takiben AP Kosova Raportörü İgor Soltes, süreci denetlemek ve ülkeyle ilgili yeni bir rapor hazırlamak üzere Priştine'ye gelmiştir. Yaptığı çalışmalardan sonra düzenlediği basın toplantısında Karadağ sınır anlaşmasının onaylanmasının önemli bir gelişme olduğunu işaret eden Soltes, "Son anlaşmanın onaylanması ile diğer konulardaki gelişmeleri inceleyerek raporumu tamamlayacağım. Vize muafiyeti konusunda AB'yi suçlayıcı söylemleri yersiz bulduğumu ifade ederken, bunu suçlusu anlaşmayı onaylamayanlarda aramanız gerekmektedir. İki yıl önce bitmesi gereken

---

[697] *Mogherini Muhalefetin Tutumunu Değiştiremedi*, http://www.kosovaport.com/mogherini-muhalefetin-tutumunu-degistiremedi/, (Erişim 14 Mayıs 2017).
[698] *Vize Muhafiyeti Süreci Erteleniyor*, http://www.kosovaport.com/vize-muafiyeti-sureci-erteleniyor/, (Erişim 14 Mayıs 2017).

süreç yeni son bulmuştur. Fakat anlaşmanın onayının Kosova'ya beklediği serbest dolaşım hakkını vereceğini ümit ediyorum"[699] diyerek raporunun olumlu olacağı izlenimini bırakmıştır.

3.2.2.1.5. Kosova Demokratik Türk Partisi ve ülkenin Avrupa serüveni

KDTP gerek parti tüzüğü gerekse de programında temel hedeflerinin başında ülkenin Avrupa Birliği'ne entegrasyonu ve bütünleşmesi bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle de parti temsilcileri bu çerçevede önemli girişimlerde bulunamasa da söylemlerinde sürekli olarak AB'ye entegrasyonu üzerinde durmuşturlar. Demokrasi, ekonomik kalkınma ve insan hakları konusunda ülkenin Avrupa çizgisinde yürümesi gerekliliği bilinciyle hareket eden Türk toplumu, eli kararınca AB'ye entegrasyon sürecine katkı sunmaya çalışmıştırlar.

AB'nin talepleri doğrultusunda mecliste yapılan yasal değişiklik süreçlerinde KDTP milletvekilleri her dönemde olumlu bir tavır takınarak, yasa tasarılarının yasalaşması için üzerlerine düşen görev ve sorumluluk hareket etmiştirler.

3.2.3. Birleşmiş Milletler ve Kosova ilişkileri

Ülkede yaşanan iç savaş ve barışın tesisi konusunda yapılan çağırılara rağmen uluslararası toplum tarafından önerilen anlaşmayı imzalamaktan kaçınan Slobodan Miloşeviç'e yaptıklarını ödetme ve barışı tesis etmek amacıyla NATO öncülüğünde hava harekatı başlatılmıştır. Müdahalenin başarıyla gelişmesi ve Miloşeviç'in geri adım atmasını kabul edip i savaşı sonlandıran anlaşmanın imzalanmasıyla Kosova'da yeni bir dönem başlamıştır. Bu yeni dönemin de yönetimi tarihinde bir ilk kez bir bölgede yönetimi devralacak olan Birleşmiş Milletlere verilmiştir. 1999 yılından bağımsızlık ilanına kadarki süreçte ülkede yönetim BM çatısı altında yürütülmüştür. Bu başlıkta da BM'nin Kosova'daki UNMIK yönetimi

[699] *Yıl Sonuna Kadar Vize Muhafiyeti Verilmesi Bekleniyor*, http://www.kosovaport.com/yil-sonuna-kadar-vize-muafiyeti-verilmesi-bekleniyor/, (Erişim 14 Mayıs 2017).

ve çalışmaları, ülkeyle ilgili hazırlanıp Güvenlik Konseyine sunulan raporlar üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

3.2.3.1. Güvenlik Konseyi'nin 1244 kararı ve vesayet yönetimi

Kosova'nın BM ile birlikteliğinin temeli, iç savaşı sonlandıran ve ülkede yeni yönetimi yapısının temelleri 10 Haziran 1999 tarihinde Güvenlik Konseyi'nin 1244 nolu kararıyla atılmıştır. İlgili kararla Kosova'da uluslararası toplumun varlığı resmiyete bağlanarak, güvenlik NATO'nun oluşturduğu KFOR'a, ekonomik kalkınma AB'ye, geçici yönetim de BM'nin oluşturduğu UNMIK'e ve azınlık haklarıyla insan haklarının tesisi de AGİT'e verilerek, geniş ve çeşitliktik arz eden bir vesayet yönetimi kurulmuştur.

1244 nolu kararla yeni yönetim kararının dışında Yugoslavya Federal yapısının toprak bütünlüğüne vurgu yapılarak, Kosova'ya geniş özerklik verilmesi öngörülmüştür. İç savaşın tarafları olan Yugoslav ordusunun bölgeden çekilmesini, diğer taraf olan UÇK'nın silahsızlanmasını hedefleyen karar, ülkenin nihai statüsünün de çözülmesi için yeni özyönetim kurumunu yetkili kılmıştır.[700] Sorunun temelinde yer alan Arnavut ve Sırt tarafları kararı kendi perspektiflerinden yorumlarken, kazananın kendileri olduğu yönünde yorumlar yapmalarına etki etmiştir. Sırplar, kararda ülkenin toprak bütünlüğüne vurgu yapılmasını Kosova'nın tekrar Sırbistan'ın bir parçası olmaya devam edeceğini savunurken, Arnavut tarafı ise yeni dönemin ülkeyi bağımsızlığa taşıyacak bir şans olarak nitelendirmiştirler. Aslında tarafların bu yönde kararı okumalarının arkasındaki neden, kararın içinde var olan çelişkilerden kaynaklanmaktadır. Kararda, yukarda da belirtildiği gibi Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün korunacağı ilkesine yer verilirken, diğer taraftan da taraflardan sadece Arnavut tarafının imzaladığı Rambouillet Anlaşması çerçevesinde ülkede yeni bir siyasi oluşturulması tarafların da olayları kendi pençelerinden yorumlamasına olanak yaratmıştır.

---

[700] Daha ayrıntılı bilgi için BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 nolu kararı; https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/kos%20SRES%201244.pdf, (Erişim 14 Mayıs 2017).

UNMIK'in devlet yönetimi, merkezi, bölgesel ve yerel yöneyim olmak üzere üç düzeyde faaliyet göstermesi hesaplanırken, bu çerçevede de; ülkenin sivil yönetim işlevini yapması, ülkede özyönetimi geliştirmek, uluslararası toplum kurum ve kuruluşlarıyla işbirliğini sağlamak, ülkenin gelecekteki statüsünü belirleme konusunda altyapıyı sağlamak, hukukun üstünlüğünü sağlamak, insan haklarını korumak ve geliştirmek, ülkenin altyapısını desteklemek, savaş sürecinde evlerini terk edenlerin güvenli bir şekilde dönüşünü ve güvenliklerini sağlaması görevleri verilmiştir.

Bunları gerçekleştirmek için de UNMIK dört sütunlu bir yapı oluşturarak, BM'nin yermiş olduğu görev ve yetkileri hayata geçirmeye çalışmıştır. Dört sütuna genel olarak bakacak olursak, sütunlarla BM, AB ve AGİT arasında görev dağılımı yaptığı gözlenmektedir.

- Birinci sütunda; adalet ve emniyet konuları, doğrudan BM yönetimine verilerek, hukuki düzenin oluşturulması ve güçlendirilmesini içermektedir.
- İkinci sütunda; sivil yönetimin BM tarafından yürütülmesi düzenlenerek, yerel ve merkezi kurumların oluşturulması için gerekli olan altyapının oluşturması görevi verilmiştir.
- Üçüncü sütunda ise demokratikleşme ve kurumsal inşa; AGİT'in sorumluluk alanına verilerek, seçimlerin düzenlenmesi, insan haklarının denetlenmesi, sivil toplum hareketi ile basın ve yayın ilişkilerini kapsamaktadır.
- Dördüncü sütun ise yeniden yapılanma ve ekonomik kalkınmayı düzenlerken, bu konuda yetki ve sorumluluk AB'ye verilmiştir.

Bu dört bileşenin bir araya gelmesiyle UNMIK yönetiminin şematik yapısı oluşturularak, 2001'de de kabul edilen Anayasal Çerçeve ile hukuksal alt yapısı oluşturulmuştur.

Oluşturulan vesayet yönetiminin başına Fransız diplomat Bernard Kouchner getirilerek, yeni dönem resmen başlamıştır. Ülkedeki yönetimi sağlamak adına da meclis yapısında benzer geçici konsey adı altında bir çatı oluşturularak, ülkede yaşayan bütün topluluklarının katılımı sağlanarak, ülke yönetimi için bir adım atılmıştır. Bu yapı çerçevesinde de ülkede düzen ve asayişi sağlamak adına yeni

devlet yapısını oluşturma çabasına hız verilerek, merkezi ve yerel yönetim organlarının belirlenmesine ağırlık vermiştir. Bu çalışmalar çerçevesinde yerel yönetim ayağında 30 belediyede bölgesel yapı çerçevesinde İdari Bölümler oluşturularak, savaş sürecinde yok olan altyapı, sağlık, eğitimin sağlanması hedeflenmiştir. Yerel yönetimdeki bu atılıma kıyasen merkezi düzey düzeni sağlamak daha zor olmuştur. Önceki bölümlerde daha fazla üzerinde durulan Hashim Thaçi tarafından yönetilen "geçici hükümet" ile İbrahim Rugova tarafından 1990'larda oluşturulan "sürgün hükümetleri" ülke yönetimi konusunda hak talebi çerçevesinde birbiri üzerinde hakimiyet kurması ve UNMIK Yönetimine karşı çift başlılıkta diretmesi önemli bir sorun konusunu oluşturmuştur. Yoğun çalışma ve baskılardan sonra 1999'un sonlarında bütün siyasi partilerin katılımıyla bir anlaşma imzalayarak, ülkenin genel seçimlere kadar her iki hükümetin de yasallığı kaldırılmıştır.

UNMIK Yönetimi 2000'de yerel seçimleri 2001'de genel seçimleri tertipleyerek, seçimlerden sonra oluşan yeni yönetimlere aşamalı yetki devri sürecini devreye sokmuştur. Genel itibariyle hem yerel hem de merkezi düzeyde süreçleri denetleme yetkisini saklı tutan UNMIK özellikle asayiş ve hukukun üstünlüğünün korunmasında önemli görev ve yükümlülükler taşımıştır.

Yetki devir sürecinden sonra ülke yönetiminde karar alma mekanizmalarında yetki yerel yöneticilere bırakıldıktan sonra uluslararası toplum tarafından bazı konularda ciddi değişikliklerin yapılması taleplerini sıklaştırmıştılar. Bu konuda beklentilerin karşılanıp karşılanmadığı ve ülkenin statü müzakerelerine hazır olup olmadığıyla ilgili yapılan bir çalışma neticesinin memnun edici bir seviyede olmamasından sonra da dönemim UNMIK Yöneticisi Michael Stainer, ülkenin hayata geçirilmesi için 8 standardın yerine getirilmesini bildirmiştir. Bu öneri BM tarafından da onaylanarak, Kosova'nın nihai statü ile ilgili müzakerelere ancak bu şartları yerine getirdikten sonra başlayabileceği ülkede yeni bir heyecanın yaşanmasına neden olmuştur. Bu karar gereğinde ülkenin; demokratik kurumların kurulması, hukukun üstünlüğü ve özellikle toplulukların serbest dolaşımının sağlanması, serbest piyasanın oluşturulması, topluluk haklarının korunması ve özellikle Sırp topluluğunun geri dönüşünü için şartların yaratılması, Kosova Koruma

Güçleri TMK'nın silahsız bir birime dönüştürülmesi, mülkiyet haklarının korunması ve Kosova ile Sırbistan arasında bir diyaloğun sağlanması yer almıştır.

Ülkenin nihai statünün çözümü konusunda beklenti içinde olan Kosovalı yetkililer, bu kararın gecikmeden başka bir şey olmadığı şekkinde tepkilerini dile getirmelerine neden olmuştur. Genel olarak standartlara bakacak olursak standartların AB üyeliği için birliğin ülkeden talep ettiği Kopenhag Kriterlerini çağrıştırdığı gözlenirken, buradaki amaç Kosova'yı hem statü görüşmelerine hem de AB'ye hazırlamak olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Uluslararası müdahale sonrası 1244 nolu kararla oluşturulan UNMIK Yönetiminin ilk yöneticisi Bernard Kouchner olurken, kendisi 2001 yılına kadar görev yapmıştır. Anayasal çerçevenin mimarı olan Hans Haekkerup ise 2001 yılı sonuna kadar kalırken, yerini 2002'ye kadar sürdürecek olan Michael Steiner'e bırakmıştır. 2003'e kadar görev yapan Alman diplomat, yerinin Harri Holkeri'ye bırakmıştır. 2003'ten 2006 yılına kadar en uzun yöneticiliği Jesse Petersen üstenirken, son yönetici ise 2008'e kadar görev alan Zannier olmuştur. [701] UNMIK Yöneticileri Kosova'da yaşanan gelişmelerle ilgili belli süreçlerde Güvenlik Konseyine rapor vererek, ülkede var olan sorun ve eksikliklere parmak basmıştırlar. Bunun yanı sıra özellikle de Kosova için belirlenen standartların yerine getirildiği Kai Aide raporundan sonra Priştine ile Belgrad arasında başlayan görüşmelerle ilgili gelişmelerle ilgili de Güvenlik Konseyinde belli aralıklarla konu masaya yatırılarak, tarafları temsilen üst düzey yöneticilerin katılımıyla konseyde toplantılar yapılmaktadır. Bu başlık altında özellikle son birkaç yılda Kosova ile Sırbistan yetkilerinin konseydeki raporları ve söylemleri üzerinde durmaya çalışılacaktır.

3.2.3.2. Bağımsızlık ve Adalet Divanının kararı

Kosova'nın BM öncülüğünde yapılan müzakere görüşmelerinden sonra Ahtisaari tarafından ülkenin nihai statüsüyle ilgili kararın kabul edilmesinden sonra, Kosovalı yetkileri 17 Şubat 2008 yılında bağımsızlığını ilan etmesi, sürecin farklı

[701] Julie Kim and Steven Woehrel, *"Kosovo and U.S. Policy: Background to Independence,"* CRS Report for Congress: June 20, 2008, http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL31053.pdf, (Erişim 14 Mayıs 2017).

boyutlara taşınmasına neden olmuştur. Ülkenin bağımsızlığını ilan etmesi uluslararası toplumu tanıma ve tanımamama konusunda ikiye bölerken, Kosova ile Sırbistan arasında bu sefer kozları farklı arenalarda aramalarına neden olmuştur.

Tek taraflı bağımsızlık ilanından sonra aşırı tepki veren Sırbistan, BM Güvenlik Konseyini olağan üstü toplantıya davet ederek, tanıma sürecinin durdurulmasını talep etmiştir. Fakat beklentilerine cevap bulamayınca Sırbistan, süreci Adalet Divanına taşımıştır. Sırbistan tarafı olayın başka yerlere emsal olmaması adı altında yaptığı şikayetini Kosova'nın eski Sırp toprağı olduğuna ve 1244 nolu karar çerçevesinde toprak bütünlüğü ilkesi çerçevesinde yapmıştır. Sırp tarafının yapmış olduğu şikayetin kabulü Sırbistan'da "zafer" olarak algılanırken, Kosova'da ise tanıma sürecinde aksamaların yaşanabileceği gerekçesiyle "kaygı verici" bir gelişme olarak kabul edilmiştir.

Uluslararası Adalet Divanı duruşmalı yapmış olduğu araştırma ve incelemeler sonucunda dünya kamuoyunu tarafından merakla beklenilen bağımsızlık kararını açıklamıştır. Yayınlanan kararda, Kosova'nın ilan etmiş olduğu tek taraflı bağımsızlık bildirgesinin uluslararası hukuk, 1244 nolu BM kararına aykırılık ve Anayasal Çerçeveyi ihlal etmediğine hükmetmiştir. Divanın 22 Temmuz 2010 tarihinde 141 nolu kararı olarak dünya literatürüne giren karar, 10 evet, 4 hayır oyla kabul edilirken, Kosova'da büyük bir memnuniyet yaratmıştır. Bu karar, Kosova'nın bağımsızlığını perçinlediği gibi Sırbistan'ın artık ülkeyi yönetme emellerinden uzaklaşması gerektiğini bir daha gözler önüne sermiştir. Bu karar, bağlayıcı olmasa bile Kosova'nın bağımsızlığını tanımakta çekinceli davrana, devletlerin endişelerini gidermesi açısından da büyük bir önem taşımıştır.

3.2.3.3. Dipnot kararı ve bölgesel temsiliyet

Kosova'nın BM'ye üye olmak için gerekli tanıma şartını doldurmaması, Kosova'nın bölgesel ve uluslararası toplantılarda tesmiliyetini olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle bağımsızlık ilanının UAD tarafından kabul görmemesinden sonra BM kolaylık sağlamak amacıyla "dipnot kararı" olarak nitelendirilen bir karar alarak Kosova'nın 1244 nolu kararı çerçevesinde bağımsızlığını ilan ettiği ve UAD

mahkemesinin olumlu kararına atıfta bulunulması şartıyla bölgesel toplantılara katılımı sağlanmıştır. Alınan bu kararı memnun edici olarak kabul eden Başbakan Hashim Thaçi, "Cumhuriyet kelimesinin kullanılmaması üzüntü verici olmasına rağmen, ülkenin konferans ve bölgesel toplantılara katılması ise sevindirici bir gelişmedir. Bizim ilgilendiğimiz konu ülkenin Avrupa yolunda yürümesi ve entegrasyonudur. Bu yüzden de bu uğurda üzerimize düşen görev ve sorumluluğu taşımaya devam edeceğiz" diyerek, alınan kararı yorumlamıştır.[702]

Bu karar diğer konularda olduğu gibi muhalefeti memnun etmemiş ve eleştirel yorumları beraberinde getirmiştir. Muhalefet partileri Vetvendosje ve AAK partileri, ülkenin 1244 nolu dipnot kararıyla temsil edilmesi kararını imzalayan Başbakan Hashim Thaçi'nin bu kararla Sırbistan'ın ekmeğine yağ sürdüğü şeklinde eleştirirken, ülkenin bu kararla on yıl gerilediğini ileri sürmüştürler.[703] Ana muhalefet partisi genel başkanı İsa Mustafa ise hükümetin kabul etmiş olduğu dipnot kararının anayasayı ihlali anlamını taşıdığına dikkat çekerken, bugün bölgesel süreçlere katılım için sağlanan bu hakkın uluslararası süreçlere de dahil edilmesinde endişe duyduğunu da ifade ederken, bunun gerçekleşmesi durumunda bağımsızlık hayallerinin suya düşeceğinin altını çizmiştir.[704]

İngiltere'nin Priştine Büyükelçisi İan Cliff de alınan kararı eleştirenler arasında yer almıştır. Önerinin taraflar arasında dengeyi sağlamak için geçici bir karar olduğunu dile gele getirirken, Kosova'nın 1244 sayılı kararla değil de bağımsız bir devlet olarak katılması gerekliliğine işaret etmiştir.[705]

Meclis Başkanı Jakup Krasniçi de bu yönde bir kararın alınmasının tek sorumlusu olarak AB'yi gösterirken, Kosova konusunda birlik içinde birliğin tesis edilememesinin bu yönde bir kararın alınmasının arkasındaki en büyük neden olarak göstermiştir. AB ve ABD'nin Kosova'nın bu kararı kabul edilmesi yönünde yaptığı baskıları haklı gördüğünü savunduğu gibi Kosova'nın da bu dayatmaları kabul

---

[702] *Bölgesel Katılım Formülü Bulundu*, http://www.kosovaport.com/bolgesel-katilim-formulu-bulundu/, (Erişim 14 Temmuz 2016).
[703] *Muhalefetten Başbakan Thaçi'ye Yaylım Ateşi*, http://www.kosovaport.com/muhalefften-basbakan-thaci'ye-yaylim-ates/, (Erişim 14 Temmuz 2016).
[704] *Kosova'nın Temsil Şekli Anayasaya Aykırı*, http://www.kosovaport.com/kosova'nin-temsil-sekli-anayasa'ya-aykiri/, (Erişim 14 Temmuz 2016).
[705] *İngiltere 1244 Dipnotuna Karşı*, http://www.kosovaport.com/ingiltere-1244-dipnotu'na-karsi/, (Erişim 14 Temmuz 2016).

etmemesi de kendi hakkıdır şeklinde yorumlamıştır.[706] Bu tür tartışmalar devam edip dursun, uluslararası toplum bu karardan geri adım atmayarak ülkeyi bu formül altında bölgesel toplantılara davet etmiştirler.

3.2.4. Kosova ile Türkiye İlişkileri

Kosova'nın dış politikası çerçevesinde en çok etkileşim ve işbirliği içinde olduğu ülkenin başına Türkiye bulunmaktadır. Bunun başlıca nedeni iki ülke arasında tarihsel bağlar ve ülkedeki Türk azınlığının varlığından kaynaklanmıştır. Kosova'daki iç savaş başta olmak üzere, NATO müdahalesi süreci, uluslararası vesayet dönemi ve bağımsızlık ilanından sonraki tanıma sürecinde Türkiye Cumhuriyeti her zaman Kosova'nın yanında yer alarak, üzerine düşenden fazla bir şeyler yapmaya özen göstermiştir. Recep Tayyip Erdoğan'ın "Türkiye Kosova'dır, Kosova Türkiye'dir"[707] söylemi çerçevesinde bir politika izleyemeye özen gösteren Türkiye, Kosova'nın her yönde kalkınması konusunda destek olmaya çalışmıştır. Bu başlık altında özellikle iki ülke arasında bağımsızlık ilanından sonraki ilişkiler döneminde Türkiye'nin Kosova'ya sunmuş oldukları destek ile ikili ilişkileri etkileyen olaylar üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Bunun yanı sıra Kosova Türkleri ile de ilişkilere değinilmeye çalışılacaktır.

3.2.4.1. Türkiye'nin devletleşme sürecine desteği

NATO Müdahalesinden sonra ülkede oluşturulan yeni dönem ve Türkiye'de iktidar değişikliği Kosova ile Türkiye'nin ilişkilerini de önemli ölçüde değişmesine neden olmuştur. Yugoslavya döneminde ülkenin toprak bütünlüğünün korunması çerçevesinde bir politika izleyen Türkiye, AK Parti hükümetiyle birlikte ülkenin bağımsızlığını destekleyen bir yaklaşım içinde olmuştur. Bu noktadan hareketle de 2008 yılında ilan edilen bağımsız sürecinde bugüne kadar Türkiye ile Kosova

[706] *Krasniçi'den AB'ye Suçlama*, http://www.kosovaport.com/krasniqi'den-ab'ye-suclama/, (Erişim 14 Temmuz 2016).

[707] Kosova ziyareti çerçevesinde Prizren'in Şadırvan meydanında toplanan kalabalığa hitabında bu söylemi kullanmıştır. Bu söylem uzun süre ülke gündemini işgal ettiği gibi farklı yönde de yorumları da beraberinde getirmiştir.

ilişkileri en parlak dönemini yansıtmıştır. Bu başlık altında Türkiye'nin bağımsızlığını tanıma ve tanıtma girişimlerinin yanı sıra Priştine ile Belgrad arasında yapılan görüşmelerle ilgili tutumu ve desteği ele alınmaya çalışılacaktır.

3.2.4.1.1. Tanıma ve tanıtma sürecinde Türkiye'nin girişimleri

Ülkenin 17 Şubat 2008 tarihinde tek taraflı bağımsızlık ilanını tanıyan ülkelerden biri Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Tanımayla ilgili Dışişleri Bakanı Ali Babacan bir yazılı açıklama yaparak, tanımayı ve tanıma nedenlerine dikkat çekmiştir; "Türkiye Cumhuriyeti, Kosova Meclisi'nin bağımsızlık bildirgesinin muhtevasını ve unsurlarını memnuniyetle karşılamış ve bu anlayıştan hareketle, Kosova Cumhuriyeti'ni tanıma kararı almıştır. Türkiye, Balkanlar'ın huzur ve istikrara kavuşmasını dış politika önceliklerinden biri olarak belirlemiştir. Türkiye, son yıllarda büyük acılar yaşamış, Balkanlar'da kalıcı barış anlayışının hakim olmasına önem vermekte, Kosova'nın bağımsızlığının, bölge ülkeleri arasındaki istikrar ve güven ortamının takviye edilmesi için de vesile teşkil etmesini temenni etmektedir" noktalarına dikkat çekmiştir.[708]

Tanıma bildirimini resmi yoldan Cumhurbaşkanına ulaştıran ilk ülke Türkiye olurken, bu hareket Türkiye'nin Kosova'ya vermiş değeri göstermesi açısından da önem taşımaktadır. Bundan sonra da Türkiye, Kosova'nın tanınması konusunda gerek bölgesel gerekse de uluslararası platformlarda aktif bir rol oynamıştır. Bu politikasının öncülüğünü Türkiye Cumhuriyetinin o dönemdeki Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan yaparken, özellikle İslam dünyası ve Türk Cumhuriyetlerinden her fırsatta Kosova'nın bağımsızlığını kabul etmeye davet etmiştir. Bu konuda çok sayıda örnek olmakla birlikte şimdi bazı uluslararası konferans ve karşılıklı ziyaretlerde Türkiye'nin tanıma konusunda girişimleri ve Kosovalı liderlerin bu konudaki talepleri ve şükranları ele alınmaya çalışılacaktır.

Başbakan Hashim Thaçi Ankara'ya gerçekleştirdiği günübirlik ziyaret çerçevesinde Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüşerek, görüşmeyle

---

[708] *Türkiye'de Kosova'yı Resmen Tanıdı*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-de-kosovayi-resmen-tanidi-8258200, (Erişim 12 Temmuz 2017).

ilgili yapılan yazılı açıklamada, diğerleri arasında Kosova'nın tanınması süreci, tanıyan devletler sayısının artması sürecine Türkiye'nin desteği ve bu konuda ileriki süreçte atılması gereken konuların ele alındığı bildirilmiştir. Görüşmede ayrıca, Thaçi'nin tanıma sürecindeki desteklerden dolayı Erdoğan'a teşekkür ettiği bildirilirken, Türkiye'nin dost olduğu ülkelere yönelik tanıma desteğini sürmesini talep ettiği bilgisine yer verilmiştir.[709] Bu da Türkiye'nin Kosova'nın bağımsızlığının tanınmasında oynadığı rolü göstermesi açısından önemli bir ziyaret eolarak yorumlanabilir. Buna benzer bir teşekkür ve destek talebi de Münich'de düzenlenen 48'inci Güvenlik Konferansı'na katılan Cumhurbaşkanı Atifete Jahjaga ile Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu arasında yaşanmıştır. Jahjaga, burada Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile yaptığı görüşmesinde, Cumhurbaşkanı tanıma sürecinde verdiği destekten dolayı teşekkür ederken, Ortadoğu ülkelerinin bağımsızlığı tanıma konusunda da açık destek talebinde bulunmuştur. Davutoğlu da tanıma sürecinde Türkiye'nin desteğinin süreceği güvencesinde bulunarak, yeni tanımaların da geleceği müjdesini vermiştir.[710]

Kosova Dışişleri Bakan Yardımcısı Petrit Selimi, ülkenin tanıma süreci ve bölgesel kuruşlara kabulü konusunda Türkiye'nin temel aktörlerden biri olduğuna dikkat çekerek, bu süreçte Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun katkıları üzerinde dururken, Türkiye'yi uluslararası bir güç olarak göstermiştir.[711] Meclis Başkanı Jakup Krasniqi de bağımsızlığın tanınmasında Türkiye'nin gösterdiği gayretlerden dolayı müteşekkir olduğunu dile getirerek, özellikle Arap ülkeleri üzerindeki çalışmalarının devletleşme süreci için büyük önem arz ettiği üzerinde durmuştur.[712]

İslam dünyasının bir arada hareket etmelerinin gerekliliği üzerine duran Erdoğan, Kosova'yı halen tanımayan İslam dünyasına bir anlam veremediğini diler

---

[709] *Türkiye'den Kosova'ya Destek*, http://www.kosovaport.com/turkiyeden-kosovaya-destek/, (Erişim 12 Temmuz 2017).
[710] *Jahjaga, Davutoğlu ile Görüştü*, http://www.kosovaport.com/jahjaga-davutoglu-ile-gorustu/, (Erişim 12 Temmuz 2017).
[711] *Kosova Bağımsızlık Yolu İçin Türkiye'ye Müteşekkir*, http://www.kosovaport.com/kosova-bagimsizlik-yolu-icin-turkiye2ye-mutesekkir/, (Erişim 12 Temmuz 2017).
[712] *Türkiye Her Platformda Kosova Desteğini Sürdürecek*, http://www.kosovaport.com/turkiye-her-platformda-kosovaya-destegini-surdurecek/, (Erişim 12 Temmuz 2017).

getirirken, tanıma yönünde adım atmaya davet etmiştir.[713] İslam dünyasının Kosova'yı tanıması yönünde çalışmalarına ağırlık veren Erdoğan, Kosova'nın İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) toplantılarına katılım için gerekli altyapıyı oluşturarak, ülkenin bu platformda hem temsil edilmesine hem de tanınmasına ön ayak olmuştur. Bundan sonra da İslam dünyasına yönelik açılımlara imza atan Kosovalı yetkililer, destek turlarını yoğunlaştırmıştırlar. Bu çerçevede Dışişleri Bakanı Enver Hoxhaj Saudi Arabistan'a resmi bir ziyaret gerçekleştirerek, İİT Genel Sekreteri Ekmeleddin İhsanoğlu görüşerek, tanıma süreci için destek talebinde bulunmuştur. İhsanoğlu, İslam dünyasının da Kosova'yı tanıyacağı sözünü verirken, daha fazla işbirliğinin gerekliliğine işaret etmiştir.[714]

İİT'nin 40. Dönem Dışişleri Bakanlar Konseyi toplantısına katılan Dişileri Bakanı Enver Hoxhaj, Kosova'nın BM üyeliği için vermiş olduğu mücadeleler üzerinde duruken bunun gerçekleşmesi için daha fazla ülke tarafından tanınması gerekliliğine işaret ederken, bugüne kadar tanıma sürecinde destek olan Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'na teşekkür etmiştir. İİT'nin son Gina toplantısında tanıma yönünde alınan tavsiye nitelikli kararı hatırlatan Hoxhaj, bu konuda adım atmayan devletleri de tanımaya davet etmiştir.[715]

Bu girişimlerden sonra İslam dünyasından ülkenin bağımsızlığını tanıma bildirimleri hız kazanarak, tanıma sürecinde önemli hareketlenmelerin yaşanmasına etki etmiştir. Fakat tam anlamıyla İslam dünyasının ülkenin bağımsızlığını kabul etmediği de görülmektedir. Bunun üzerine İİT'nin 13. Zirvesinde konuşan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, bazı İslam ülkelerinin halen Kosova'yı tanınamamasından duymuş olduğu üzüntüyü dile getirirken, bu konuda

---

[713] *Erdoğan'dan Müslüman Ülkelere Çağrı,* http://www.milliyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-dan-musluman-ulkelere-istanbul-yerelhaber-1321770/, (Erişim 12 Temmuz 2017).

[714] *Bakan Hoxhaj Tanıma Sürecinin Sonlandırılması İçin İhsanoğlu'ndan Destek İstedi*, http://www.kosovaport.com/hoxhaj-tanima-surecinin-sonlandirilmasi-icin-ihsanoglundan-destek-istedi/, (Erişim 12 Temmuz 2017).

[715] *Dışişleri Bakanı Hoxhaj'dan Türkiye'ye Teşekkür*, http://www.kosovaport.com/disisleri-bakani-hoxhajdan-turkiyeye-tesekkur/, (Erişim 12 Temmuz 2017).

derhal gerekli olan diplomatik adımların atılması yönünde beklentisini paylaşmıştır.[716]

Türkiye'nin Kosova'ya sunmuş olduğu desteğin en büyük delili ülkenin 7. Bağımsızlık yıldönümü kutlamalarının Ankara'da da yapılması olarak gösterilebilir. Recep Tayyip Erdoğan'a abi olarak hitap eden Hashim Thaçi kutlamada yapmış olduğu konuşmasında ülkesine yönelik Türkiye'nin bugüne kadar yaptıklarının üzerinde dururken, devletleşme sürecinde en büyük desteğin Türkiye tarafından verildiğini ifade ederken, "Bugüne kadar Kosova'nın bağımsızlığını 108 ülke tanımış bulunmaktadır. Bu başarılı tabloda kuşkusuz ki Türkiye'nin de desteği büyüktür. Bu da iki devlet olan bizleri bundan sonra da sıkı bir bağın bağlayacağının açık bir nişanesidir. Buradan bir daha Türkiye Cumhuriyetinin bütün üst düzey yetkililerine teşekkürü bir borç biliyorum" diyerek, Türkiye'nin vermiş olduğu desteği yansıtmıştır.[717]

Türkiye'nin tanıma sürecindeki etkinliğini kanıtlayan bir diğer gelişmede Sırbistan'ın izlenen politikadan duyduğu memnuniyetsizlik ve yaptığı açıklamalar örnek olarak verilebilir. Sırp yetkililer gerek tanıma gerekse de tanıma lobi süreçlerinde Türkiye'nin tutumundan duymuş oldukları memnuniyetsizliği bildirmiş ve iyi ilişikleri bulunan bir ülkenin kendi içişlerine karışma sevdasından uzaklaşmasını istemiştir. Buna somut olarak dur denmesi adına Sırbistan Dışişleri Bakanı İvica Daçiç, Ankara'ya bir resmi ziyarette bulunarak, Ankara'nın Kosova'nın bağımsızlığıyla ilgili lobi faaliyetlerinden hükümetinin duymuş olduğu kaygıyı dile getirmiştir.[718]

Buna karşın Türkiye tanıma lobiciliği dışında Kosova'nın bölgesel ve uluslararası kurum ve kuruluşlara üyelik konusunda da açık destek sunmuştur. Kosova'nın UNESCO üyeliği için başvurduğu bir dönmede en kolay kapsını çalıp destek sitediği ülke Türkiye olmuştur. Yeni Başbakan İsa Mustafa, BM Genel

---

[716] *Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'dan Müslüman Ülkelere Kosova Tepkisi*, http://www.kosovaport.com/cumhurbaskani-erdogandan-musluman-ulkelere-kosova-tepkisi/, (Erişim 12 Temmuz 2017).

[717] *Ankara'da Kosova Milli Günü Resepsiyonu*, http://www.kosovaport.com/ankarada-kosova-milli-gunu-resepsiyonu/

[718] *Türkiye Kosova İçin Lobi Yapmasın*, http://www.kosovaport.com/turkiye-kosova-icin-lobi-yapmasin/, (Erişim 12 Temmuz 2017).

Merkezinde bir araya geldiği mevkidaşı Davutoğlu'ndan UNESCO üyeliği konusunda açık destek talep etmiştir. Davutoğlu da UNESKO üyeliği ile Kosova'nın uluslararası alanda güçlenmesi için her konuda destek sözünü vermiştir.[719] Bu konuda bir diğer destek görüşmesi Hashim Thaçi ile Recep Tayyip Erdoğan arasında gerçekleşirken, görüşmede Türkiye'den UNESCO konusunda yardım talebi yinelenmiştir.[720]

Türkiye tanıma sürecinde Kosova'nın yanında açık bir şekilde gardını almasına rağmen daha sonra daha detaylı ela alınacak olan ülkedeki bazı kesimlerin Osmanlı'nın bölgedeki hakimiyetini gerekçe göstererek Türkiye ve Türklere yönelik karalama söylemlerinin önüne geçmesine yeterli olmamıştır.

3.2.4.1.2. Şartlı bağımsızlığın son bulması ve Türkiye'nin tutumu

Bağımsızlık ilanını takiben başlayan tanıma süreci ve örgütlere üyelik konusunda yoğun bir tempo içinde desteğini esirgemeyen Türkiye Cumhuriyeti, ülkenin bağımsızlık bildirimini dayandırdığı Ahtisaari planı çerçevesindeki gözetim sürecinde de Kosova'nın yayında yer almıştır. Belirlenen şartların yerine getirilmesine paralel olarak şartlı bağımsızlığın kalkarak, tam bağımsız olunma süreci de Türkiye tarafından yakından izlenerek, bu konuda gerekli olan şartların yerine getirilmesi çerçevesinde de üzerine düşen desteği sunmuştur.

Resmi ziyaret için Kosova'ya gelen Türkiye Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ, mevkidaşı Hajredin Kuçi ile görüşmesinden sonra yapılan basın toplantısında Türkiye'nin Kosova'ya her alanda verdiği desteği yineleyerek, şartlı bağımsızlığın kalkması yönünde uygulanan başarılı çalışmalardan dolayı da Kosovalı yetkilileri kutlamıştır. Ülkeyi vesayetten kurtaracak olan kararı Türkiye'nin desteklediğini dile getirtirken, ülkenin tam ve bağımsızlığının destekçisi olduklarını yinelemiştir. Hajredin Kuçi ise denetimli bağımsızlık sürecinin sona ermesinde

---

[719] *Başbakan Mustafa Davutoğlu ile Görüştü*, http://www.kosovaport.com/basbakan-mustafa-davutoglu-ile-gorustu/, (Erişim 12 Temmuz 2017).
[720] *Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Önemli Destek*, http://www.kosovaport.com/cumhurbaskani-erdogandan-onemli-destek/, (Erişim 12 Temmuz 2017).

Türkiye'nin de katkıları olduğunu ifade ederken, Türkiye'ye her alandaki katkılarından dolayı müteşekkir olduklarını bildirmiştir.[721]

Gözetimli bağımsızlığın sonlandırılmasıyla ilgili devlet törenine Türkiye'yi temsilen Priştine'ye gelen ve Başbakan Hashim Thaçi ile bir araya gelen Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, iki ülke arasında ilişkileri mükemmel olarak nitelendirirken, Kosova'nın vesayet altından kurtulmasından dolayı hükümet adına Başbakan Thaçi'ye tebriklerini iletmiştir. Thaçi ise zorlu sürecin dostların yardımı ve desteği neticesinde başarıyla sonuçlandırdıklarına dikkat çekerken, dost ülke Türkiye'ye de desteklerinden dolayı teşekkür etmiştir.[722]

Kosova ziyareti çerçevesinde "Balkanlarda kapanan fasıl" başlıklı uluslararası konferansın bir oturumunda konuşmacı olarak tebliğ sunan Mehmet Şimşek, uluslararası denetim altındaki bağımsızlığı sona erdiren Kosova'da bundan sonra kalkınma, büyüme, rekabet, hukukun üstünlüğü gibi konulara eğilim göstermesi gerekliliğine işaret ederken, bu konularda sürdürülebilir reformların önemi üzerinde durmuştur. İki ülke arasında tarihi ve kültürel ortak bağların birbirine destek sunmayı gerektirdiğini bu çerçevede de Türkiye'nin Koosva için önem arz eden bundan sonraki dönemde kalkınma için gerekli olan reformlarla ilgili destek sunacağının altını çizmiştir.[723]

3.2.4.1.3. Türkiye'nin Sırbistan ile diyaloga bakış açısı

Kosova'nın nihai statüsü konusunda bir türlü ortak bir noktada buluşamayan Kosova ve Sırbistan, AB öncülüğünde ilişkilerin normalleştirilmesi çerçevesinde yeniden bir masa etrafında oturarak, Kosova konusunda nihai bir anlaşma için tekrar görüşme trafiğine start vermişlerdir. Diğer süreçlerde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti, bu görüşmeler sürecinde de olaya Kosova açısından bakmayı seçmiştir. Karşılıklı ziyaretlerde Türk yetkililer diyalog sürecini destekledikleri yönünde genel

---

[721] *Türkiye Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ Kosova'da*, http://www.kosovaport.com/turkiye-basbakan-yardimcisi-bekir-bozdag-kosova'da/, (Erişim 12 Temmuz 2017).
[722] *Bakan Şimşek'in Kosova Temasları*, http://www.kosovaport.com/bakan-simsek'in-kosova-temaslari/, (Erişim 12 Temmuz 2017).
[723] *Türkiye'den Kosova'daki Reformlara Destek*, http://www.kosovaport.com/turkiye'den-kosova'daki-reformlara-destek/, (Erişim 12 Temmuz 2017).

açıklama yaparken, Kosova'nın toprak bütünlüğü ilkesine saygı gösterilmesi gerekliliğine işaret ederek, Kosova yanlısı bir bakış açısı savundukları gözlenmiştir.

Türkiye ziyareti çerçevesinde Dışişleri Bakanı Enver Hoxhaj ile bir araya gelen Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu görüşme sonrasında yaptığı açıklamasında Balkanlarda ve Kosova'da yaşanan son gelişimleri ele aldıkları bilgisini paylaşırken, Priştine ile Belgrad arasında başlatılan diyalog sürecini de ele aldıklarını dile getirmiştir. Türkiye olarak sürecin yakından takip edildiğini, Türkiye olarak Kosova'nın toprak bütünlüğünü ve mutalak siyasi egemenlik ilkelerinin korunmasını savunduklarını belirtirken, "İki taraf arasında ilişkilerin normalleşmesi bütün bölgeyi olumlu yönde etkileyecektir. Fakat bu görüşmelerde ülkenin toprak bütünlüğü ilkesini gözlediğimiz gibi ülkenin güçlenmesi ve istikrarı da bizim için önem arz etmektedir. Kosova uluslararası toplumda hak ettiği yeri kazanacaktır. Bu konuda Türkiye olarak her zaman üzerimize düşen görev ve sorumluluğu üstlenmekte kararlıyız" diyerek Türkiye'nin diyalogla ilgili bakış açısını yansıtmıştır.[724]

Kosova ziyaretinde bulunan Türkiye Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı Emrullah İşler diyalogla ilgili yaptığı bir açıklamasında Türkiye'nin süreci desteklediğini tekraralarken, diyalogun sonunda Kosova'nın AB üyeliğinin açılacağını inandıklarını ve bu yüzden de gerekli olan desteğin verildiğini ifade etmiştir. Ülkenin ordu kurma girişimlerini de yakından talep ettiklerini dile getirirken, Kosova'nın NATO'nun da bir parçası olması konusunda gerekli olan her desteğin verileceğini açıklamıştır.[725]

Diyalogdan sorumlu Bakan Edita Tahiri, Türkiye Cumhuriyeti büyükelçisine gerçekleştirdiği görüşmeden sonra yayınlanan bildiride Bakan Tahiri'nin ülkenin kuruluşundan, tanınmasına, uluslararası kurum ve kuruluşlara katılımı ve Sırbistan'la yapılan görüşme sürecindeki desteklerinden dolayı Türkiye'ye teşekkürlerini ilettiği paylaşılırken, iki ülke arasındaki ilişkilerin artarak devam etmesi temennisini dile getirmiştir. Büyükelçi Songül Ozan ise Türkiye'nin diyalog sürecindeki desteğini

[724] *Davutoğlu Hoxhaj Ortak Basın Toplantısı*, http://www.kosovaport.com/davutoglu-hoxhaj-ortak-basin-toplantisi/, (Erişim 12 Temmuz 2017).
[725] *Başbakan Yardımcısı İşler Bakan Yağcılar İle Görüştü*, http://www.kosovaport.com/basbakan-yardimcisi-isler-bakan-yagcilar-ile-gorustu/, (Erişim 12 Temmuz 2017).

tekrarladığına yer verilirken, Türkiye'nin Kosova'nın Avrupa-Atlantik oluşumlarla bütünleşmesi konusunda desteğinin derinleşeceğine dikkat çektiği bildirilmiştir.[726]

3.2.4.2. İki ülke arasında ekonomik ilişkiler

Türkiye' devletleşme süreci dışında ülkenin kalkınması ve gelişimi konusunda desteğini sürdürmektedir. Bunun yanı sıra Kosova'nı önemli bir ticaret partneri de olan Türkiye ile her yıl ticaret hacmi artarak devam etmektedir. Ülkede yabancı sermeye konusunda da listenin başlarında yer alan Türk sermeyesi, ülkenin kalkınması noktasında da önemli rol oynamaktadır. Türkiye'nin her konuda desteği olmasına rağmen özellikle bazı kesimler, Kosova'da Türk sermayesinden büyük memnuniyetsizlik duymakla birlikte, bu konuda karalayıcı bir söylemle ilişikleri karalamaya çalışmaktadırlar. Bu başlık altında da Türkiye ile Kosova arasında var olan ekonomik bağları, Türk sermeyesinin yatırımlarını ve bunlara karşı söylemleri ele alınmaya çalışılacaktır. Ayrıca yıllar önce imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasını Türkiye tarafından meclisten geçirilmesine rağmen Kosova ayağında bakanlığın tozlu raflarında kalmaya devam etmektedir. Bu konu da bu çerçevede ele alınarak, uygulanmamama nedenleri tartışılmaya çalışılacaktır.

3.2.4.2.1. Ekonomik işbirliği ve Türk yatırımları

Kosova'nın ticari işbirliği ve yatırım konusunda en fazla yatırım ilişki içinde bulunduğu ülke kuşkusuz ki Türkiye ile olmuştur. Diğer konularda olduğu gibi Türkiye, Kosova'nın kalkınması konusunda da önemli destek sunmakla birlikte, ekonomik ilişiklerin artarak devam etmesine de büyük önem vermiştir. Ülkenin kalkınması adına gerek yapılan karşılıklı ziyaretlerde gerekse de işadamlarıyla görüşmelerde Kosova'ya yatırım yapılması çağırılarında bulunan üst düzey Türk yetkililer, bu konuda da önemli teşvikler yapmıştılar. Başta Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere çağırı ve davetlere kulak veren Türk işadamları, ülkede önemli

---

[726] *Türkiye Kosova'nın Avrupa – Atlantik Yönelimini Destekleyecek*, http://www.kosovaport.com/turkiye-kosovanin-avrupa-atlantik-yonelimini-destekleyecek/, (Erişim 15 Temmuz 2017).

yatırımlara imza atarak, Türkiye'nin ülkeye yatırım yapan ilk üç ülke arasına girmesine destek sunmuşlardır.

Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlit Çavuşoğlu yapmış olduğu bir açıklamasında Türkiye-Kosova arasındaki 300 milyonluk ticari hacminden memnun olmadığını dile getirirken, "Kosova'yla ticari hacmimiz endeksli olarak şu an dördüncü büyük ticari ortağıyız. Bunun yeterli olmadığı gibi birinci sırada yer almak için de daha fazla yatırımın yapılması gerekmektedir. Bu yüzden de işadamlarımızı Kosova'ya yatırım yapmaya davet ediyoruz" diyerek, beklentisini dile getirmiştir.[727]

Kosova'da yatırımın teşviki yönünde Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu DEİK organizasyonunda "Türkiye Kosova İş Yatırım Forumu" toplantısı yapılmıştır. Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi Kosova'da yatırımın teşvik edilmesi adına bir sürü çalışmanın yürütüldüğü bilgisini paylaşırken, bu çerçevede dünya markası olarak ifade ettiği İzmir Uluslararası Fuarında Kosova'nın onur konuğu olduğunu hatırlatırken, bundan böyle yapılacak olan diğer fuar ve tanıtım organizasyonlarda da Kosova'ya önem verilmeye devam edileceğini dile getirmesi[728], Türkiye'nin Kosova'nın ekonomik yönde kalkınmasına vermiş olduğu önemi açıklamak için çok güzel bir örneğe tekabül etmektedir. Türkiye'nin ülkenin kalkınmasına vermiş olduğu önemi gösteren bir diğer örnek de Kosova – Türkiye Ticaret Odasının kurulmuş olması ve Türkiye tarafından finanse edilmesi gösterilebilir. Priştine Büyükelçisi ve KTTO Onursal Başkanı Kıvılcım Kılıç, iki ülke arasında ilişkilerin artarak devam ettiğinin fakat bunun yeterli olmadığını savunduğu gibi ilişkilerde birinci sıranın hedeflendiğini ve herkesin bu hedefe ulaşmada daha özverili olması gerekliliğine işaret etmiştir.[729]

Kosova Ticaret Odası Başkanı Safet Gerxhaliu, ülkenin kalkınma sürecinde Türkiye'den büyük beklentiler içinde olunduğuna dikkat çekerken, işbirliğinin artarak devam etmesi temennisini dile getirmiştir. Fakat bazı ziyaret ve söylemlerin

---

[727] *Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu Kosova'nın Kalkınmasına Yönelik Türkiye'nin Destekleri Sürecek*, http://www.kosovaport.com/cavusoglu-kosovanin-kalkinmasina-yonelik-turkiyenin-destekleri-surecek/, (Erişim 15 Temmuz 2017).

[728] *Ekonomi Bakanı Zeybekçi Türkiye - Kosova İş Yatırım Forumuna Katıldı*, http://www.kosovaport.com/ekonomi-bakani-zeybekci-turkiye-kosova-is-yatirimi-forumuna-katildi/, (Erişim 15 Temmuz 2017).

[729] *Hedef Ekonomik İlişkilerde Birincilik*, http://www.kosovaport.com/hedef-ekonomik-iliskilerde-birincilik/, (Erişim 12 Haziran 2018).

sürekli duygusallık çerçevesinde yürütüldüğünün de altını çizerken, bunun somut işbirliğine geçirilmesinin ise iki ülke için daha büyük bir önem taşıyabileceğini savunmuştur. Türkiye'nin ülkede daha fazla üretime ağırlık vermesi telkininde bulunan Gerxhaliu, Türk şirketlerinin ülkede ürettikleri ürünlerin Kosova üzerinden daha kolay bir şekilde Avrupa ve diğer bölgelere plase edilmesinin taşıdığı öneme işaret etmiştir.[730]

Yapılan çalışma ve çağırılar sonucunda ülkede özelleştirme süreçlerinde Türkiye sermayesi önemli derecede yer alarak, önemli yatırımlara imza atmıştırlar. Türkiye'nin özellikle elektrik dağıtım, bankacılık sektörü, inşaat ve havalimanı işletmelerini kazanması, Türk ve İslam düşmanı belli bir kesimin aşırı tepkisini de beraberinde getirmiştir. Osmanlı'nın ardılı olarak gösterilen Türk sermeyesi, 500 yıllık silahlı işgalini bu sefer ekonomik yatırım altında sürdürmeye devam ettiği söylemi çerçevesinde Türk sermeyesinden duydukları memnuniyetsizliklerini dile getirmeden geri kalmamıştırlar. Bu başlık altında bu konuda yaşanan bazı olayları örnekleriyle birlikte açıklanmaya çalışılacaktır.

3.2.4.2.2. Özelleştirme süreci ve Türk sermeyesi

Türk sermeyesinin ülke genelini kapsayan en önemli başarısı, Elektrik Kurumu ihalesini kazanması olmuştur. Özelleştirme İdaresi yönetiminde Kosova Elektrik Kurumu KEK'in özelleştirme sürecinde en iyi fiyatı 26 milyon 300 bin ile Türkiye'den Limak - Çalık ortaklığı vermiştir. Bu teklifle ortaklık, hükümetle müzakere etme hakkı kazanarak, müzakerelerden sonra resmi anlaşmaya imzala hakkı kazanmıştır. İhale sürecinde hükümeti temsilen yer alan Ekonomi Kalkınma Bakanı Besim Beçaj ihale sonrasında yapmış olduğu değerlendirmesinde, ihale sürecinin başarılı bir şekilde geçtiğini, ihale teklifinin de makul olduğunu dile

[730] *Türkiye Kosova'da Üretimi Teşvik Etmeli*, http://www.kosovaport.com/turkiye-kosovada-uretimi-tesvik-etmeli/, (Erişim 15 Temmuz 2017).

getirirken, bununla devletin ağır bir yükten kurtulduğunu ve tüketicilerin artık olumsuz etkilenmeyeceğini ileri sürmüştür.[731]

Türkiye Büyükelçisi Songül Ozan, Limak-Çalık ortaklığının Elektrik Dağıtım ve Tedarik ihalesini kazanmasını bir yazılı açıklama ile değerlendirmiştir. Türkiye'nin en saygın iki şirketinin önemli bir başarıyı yakaladıklarına vurgu yapılırken, Kosova'nın elektrik konusunda çok profesyonel bir hizmet alacağından bahsetmiştir. Uzun yıllardan beri ülkenin kanayan yarası elektriksizliğin ortaklıkla son bulacağına dikkat çekilen açıklamada, bu gibi anlaşmaların iki ülke ilişkilerini daha güçlendirdiğine vurgu yapılmıştır. [732]

Başbakan Hashim Thaçi başkanlığında toplanan bakanlar kurulu diğerleri arasında Elektrik Dağıtım ve Tedarik şirketinin özelleştirilmesiyle ilgili komitenin sunmuş olduğu raporu görüştükten sonra, ihalenin Limak-Çalış iş ortaklığına verilmesi yönünde karar almıştır. Karar neticesinde şirketin orta vadede 200 milyon avroluk yatırım yapması da karara bağlanmıştır. [733] Hükümetin özelleştirmeyi onaylamasından sonra durumdan memnun olmayan Veyvendosje Hareketi, ihaleyi kazanan firma Limak-Çalık gurubuna bir mektup yazarak, ihaleden çekilmeleri talebini bildirmiştirler. Mektupta özelleştirme sürecinin şeffaf bir şekilde yapılmadığı ileri sürülürken, hükümetin işçilere, sivil toplum kuruluşlarına ve siyasi partilere danışmadan kapalı kapalılar arkasında yapılan bir anlaşmanın halk tarafından kabul edilemeyeceğine dikkat çekilmiştir. Hükümetin özelleştirme süreciyle suç işlediği iddiasına dikkat çekilen mektupta, Limak - Çalık şirketinden bu suça ortak olamaya davet ederken, özelleştirmeden çekilmesi yönünde tenkit edilmiştir.[734] Fakat bu çağrı ve üstü kapalı tehdit çağrılarına kulaklarını kapatan işine odaklanan Limak- Çalılık iş ortaklığı hükümetle imzalamış olduğu anlaşma gereğince 26.3 milyon avroluk ödeme

---

[731] *Limak Çalık Ortaklığı KEK'in Elektrik Dağıtım İhalesini Kazandı*, http://www.kosovaport.com/limak-calik-ortakligi-kek'in-elektrik-dagitim-ihalesini-kazandi/, (Erişim 24 Temmuz 2017).

[732] *Büyükelçi Ozan KEK İhalesini Değerlendirdi*, http://www.kosovaport.com/buyukelci-ozan-kek-ihalesini-degerlendirdi/, (Erişim 24 Temmuz 2017).

[733] *Bakanlar Kurulu Liman Çalık'ı KEK İhalesini Alan Şirket İlan Etti*, http://www.kosovaport.com/bakanlar-kurulu-limak-calik'i-kek-ihalesini-alan-sirket-ilan-etti/, (Erişim 24 Temmuz 2017).

[734] *Vetvendosje'den Limak ve Çalık'a Tehdit*, http://www.kosovaport.com/vetvendosje'-den-limak-ve-calik'a-tehdit/, (Erişim 24 Temmuz 2017).

tutarının ödemesini gerçekleştirecek, resmen ülkenin elektrik dağıtım ve tedarikinin sahibi olmuştur.[735]

Ülkede özelleştirme sürecinin en çok merak edilen bir diğer objesi Priştine Havalimanı işletmesini 126 milyon dolar teklif veren Türk – Fransız iş ortaklığı Limak – Aeroport de Lyon kazanmıştır. Bu kazançla birlikte Türkiye sermeyesi bir önemli stratejik objenin sahibi olmuştur. Yap-işlet-devret usulüyle ihale edilen havalimanının yönetimi 20 yıllığına Türk sermeyesi ağırlıklı Limak yönetim hakkını kazanırken, ilk etapta 140 milyon avroluk bir yatırım yapma taahhüdünde bulunmuştur.[736]

Kısa bir süreçte tamamlanan havaalanının açılışını Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yapmıştır. Açılışta yapmış olduğu konuşmasında bu gibi yatırımların ülkeler arasında ilişkileri güçlendirdiğine vurgu yaparken, bu yatırımla ülkenin Balkanların en güzel havalimanına sahip olduğunu belirtirken, yılda beş milyon kapasiteye ulaşma potansiyeline dikkat çekmiştir. Türkiye'nin ülkenin kalkınması için her tür desteği vermeye devam edeceğine dikkat çekerken, "Her geldiğimizde buranın daha da kalkındığını, ilerlediğini, görüyor; bundan da en az sizler kadar bizler de heyecan duyuyorum" diyen Erdoğan, yatırımların iki devlet arasındaki tarihi, kültürel bağları güçlendiğine vurgu yapmıştır. Türk sermeyesinin yatırımları üzerinde de duran Erdoğan, bugüne kadar Türk sermeyesinin pek çok alanda ülkede 335 milyon avroluk başarılı bir yatırım yaptığını dile getirirken, buna 800 milyonluk inşaat sektörünün de dahil olacağı öngörüsünde bulunmuştur.

Başbakan Hashim Thaçi ise açılışta yapmış olduğu konuşmasında Türkiye'nin sunmuş olduğu desteğin takdir edici olduğunu dile getirirken, desteğin devam etmesi yönündeki beklentisi dile getirmiştir. Ülkenin kalkınması yönünde yoğun bir çalışma sürecine girildiğini de sözlerin eklerken, Türk yatırımlarının da bu konuda çök önemli olduğunun altını çizmiştir. Limak Holding Başkanı Nihat

---

[735] *Çalık - Limak Ortaklığı 26.3 Milyon Euro Tutarındaki Ödemeyi Yaptı*, http://www.kosovaport.com/calik-limak-ortakligi-26-3-milyin-euro-tutarindaki-odemeyi-yapti/, (Erişim 24 Temmuz 2017).

[736] *Priştine Havalimanı İhalesini Türk - Fransız Ortaklığı Kazandı*, http://www.kosovahaber.net/?page=2,10,1177, (Erişim 24 Temmuz 2017).

Özdemir ise ismini Kosova'nın efsanevi UÇK komutanı Adem Jashari'nin ismini taşıyacak olan havalimanının son teknolojiyle donatıldığına vurgu yaparak, amaçlarının Avrupa'nın en iyileri arasında yer alarak, ödülleri kazanmak olarak nitelendirmiştir.[737]

Recep Tayyip Erdoğan'ın Kosova ziyareti çerçevesinde özellikle Prizren ziyaretinde yapmış olduğu konuşması birçok tepkiyi de beraberinde getirdiği gibi kimi bazı çevreler de Türkiye'nin ülkenin içişlerine karıştığı yönünde söylemlerini daha fazla artırarak Osmanlı'nın tekrar işgal için geldiği algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Türk sermeyesinin ülkedeki önemli yatırımlarını işgalin bir adımı olarak gösterilerek, bu konuda kamuoyunda bir tepki süreci başlatılmak hedeflenmiştir.

Havalimanının resmi açılışını gazetesine normal bir haber olarak geçmeyen, Türkiye karşıtı bir söyleme sahip olduğu bilinen Express gazetesi olayı farklı bir açıdan ele alarak, havalimanının Türkleştirildiği yönünde iddia ortaya atarken, havalimanında ise Arnavutçaya saygı gösterilmediği üzerinde durulmuştur. Yeni terminal binasında Prishtina yerine Pristina yazdığına dikkat çekililerken, park alanında kesilen makbuzlarda ise Arnavutçanın yer almadığı dile getirilmektedir. Havalimanı sahibi Türklerin havalimanında Türkçenin kullanımı konusuna öncelik verildiği noktasına da dikkat çekilerek, Türk dilinin sadece Prizren'de resmi dil olduğu hatırlatılması yapılarak, Arnavutça ve Sırpça dillerinin çiğnendiği konusunda yoğunlaşmıştırlar. Türk yatırımcısının bu konuyu özellikle yaptığı iddiası da savunulurken, buradaki amacın çok daha geniş ve kötülük içerdiği suçlamasında bulunulmuştur.[738]

Türk sermayesinin Kosova'da diğer önemli bir şirketi de Enka şirketi olmuştur. Şirket, Amerikan Bechtel ile kurmuş oldukları iş ortaklığı çerçevesinde ülkedeki iki önemli otoyolu ihalesini kazanmıştır. Kosova ile Arnavutluk otoyolunu tamamladıktan sonra Priştine ile Üsküp'ü bağlayacak olan ikinci otoyol projesinin de yapım ihalesini 600 milyonluk teklifiyle kazanarak, 3 Temmuz 2014 tarihinde

---

[737] *Erdoğan: Kosova Halkı Kardeşimizdir*, http://www.kosovaport.com/erdogan-kosova-halki-kardesimizdir/, (Erişim 29 Temmuz 2017).

[738] *Priştine Havalimanı Türkleştiriliyor İddiası*, http://www.kosovaport.com/pristine-havalimani-turklestiriliyor-iddiasi/, (Erişim 29 Temmuz 2017).

otoyolun inşasına başlanmıştır.[739] Temel atma törenine hükümet üst düzey katılımla katılım gösterirken, Başbakan Hashim Thaçi törende yapmış olduğu konuşmasında otoyol inşasının altyapının modernizasyonun önemli bir göstergesi olarak nitelendirirken, ülkenin kalkınması için büyük bir rol oynayacağından duymuş olduğu güveni dile getirmiştir. İhalenin dünya standartlarında iş gören ve diğer otoyoluna da imzasını atan Amerikan-Türk iş ortaklığının ürünü Bechtel-Enka'nın kazanmasından duyduğu memnuniyeti de dile getirirken, iki ülke ile var olan dostluk ilişkilerinin buna benzer çalışmalarla daha da pekiştiğine dikkat çekmiştir.[740]

Otoyol projesinin doğrudan olmasa bile bir iş ortaklığı çerçevesinde Türk şirketinin inşa edecek olması diğer olaylarda olduğu gibi bu konuda da memnuniyetsizliği beraberinde getirmiştir. Fakat işin içinde bir Amerikan şirketinin olması bu tepkilerin diğer Türk şirketlerine kıyasen daha sönük kalmasına etki eden temel argüman olmuştur.

Türk sermeyesinin başarılı olduğu ve her geçen gün piyasada daha derin kökler sardığı bir sektör de bankacılık sektörü olmuştur. Önce Çalık şirketine bağılı Banka Kombtare Tregtare (Ulusal Ticaret Bankası), TEB, İş Bankası ve son olarak da Ziraat Bankası ülke piyasasına dahil olarak, bu sektörün önemli bir payını elinde bulundurmaktadırlar. Her geçen gün piyasa payını daha da artıran bankalar, ileri süreçte sadece kendileriyle yarışacak bir konuma geleceği öngörüsü açıkça dile getirilmektedir.

Türk sermeyesinin bazı girişimleri de sabote edildiği gözlenmiştir. Bu çerçevede bir belediyede fabrika açma girişiminde bulunan ve temel atma töreninde saldırıya uğrayan bir işadamını örneği de yaşanmıştır. Rahovça belediyesine bağlı Fortesa köyünde tuğla fabrikası açma girişiminde bulunan bir Türk işadamı, belediyeyle yapmış olduğu çalışmalar neticesinde fabrika için arasa tahsis etmesine rağmen temel atma töreni sürecinde köy ahalisinin saldırısına uğramıştır. Belediye Başkanı Smajl Latifi olaydan sonra yapmış olduğu açıklamasında yapılan saldırıyı kınadıklarını ifade ederken, memnuniyetsizliklerin kaba kuvvetle değil de karılıklı

[739] *Otoyol Anlaşması İmzalandı*, http://www.kosovaport.com/otoyol-anlasmasi-imzalandi/, (Erişim 29 Temmuz 2017).
[740] *Otoyol İnşatı Törenle Başladı*, http://www.kosovaport.com/otoyol-insaati-torenle-basladi/, (Erişim 29 Temmuz 2017).

oturarak çözülmesi gerekliliğine işaret etmiştir. Türk yatırımının belediye bünyesinde fabrika açma girişimini isabetli bir adım olarak da nitelendirirken, yatırımın hem belediye hem de ülke kalkınmasına önemli katkısı olacağını dile getirmiştir. Latifi fabrikada üretilecek olan tuğlaların ülke dışına da ihraç edileceğini ve ülke tanıtımına önemli katkı sunacağını ifade ederken, köy sakinlerinin yatırımcıya karşı davranışlarını değiştirmeye davet etmiştir. [741] Fakat bu açıklamalara rağmen fabrikanın yapımında bir ilerleme halen sağlanmadığı gibi Türk işadamı imzalamış olduğu anlaşmaya belediyenin sadık kalmamasından dolayı adli süreç başlatmıştır.

Türk sermeyesinin ülkedeki ağırlığını ve bundan duyulan rahatsızlığı Express gazetesi "Merhaba Türkiye" isimli haberinde açıkça dile getirirken, Türkiye'yi bir Avrasya ülkesi olarak lanse etmiştir. Haberde ülkede 875 Türk şirketinin faaliyet gösterdiğine dikkat çekilen haberde, 82.5 milyonluk bir yatarımın varlığından bahsederek, Türkiye'nin ülkedeki etkisinden duyulan rahatsızlığa dikkat çekmiştir. Havalimanı, Elektrik Kurumu gibi stratejik yatırımların başında Türklerin olduğunun altını çizen gazete, Posta ve Telekomünikasyon ve termik santrali ihalelerinde de Türk sermeyesinin gözü olduğunu ve bunların da alınması durumunda önemli bir gücün Türklerin eline geçmesinden duyulan endişe dile getirilmiştir. Ekonomi uzmanlarının da görüşlerine yer veren gazete, Türk sermeyesinin ülkedeki yatırımlarının arkasında Türkiye'nin ülke ekonomisini işgali yattığını savunurken, bunun anlamının da ülkenin batıdan uzaklaşarak doğuya kayacağı endişesi olarak ileri sürmüştür.[742]

Bu gibi haber ve yorumlar belli bir çevre tarafından farklı formatlarda sürerek devam etmektedir. Türkiye ne yaparsa yapsın arkasında her zaman bir kötü niyet arayan bu kesim, ülkede Türkiye'ye sempatisinin artmaması için var gücüyle çalışmalarını yürütmektirler. Ülkenin kalkınması bile konu bahis olmasına rağmen bir fabrika yada şirkette Türk bayrağının dalgalanması tahammül edilmemektedir.

---

[741] *Rauça'da Türk Yatırımcısına Saldırı*, http://www.kosovaport.com/raucada-turk-yatirimcisina-saldiri-2/, (Erişim 29 Temmuz 2017).

[742] *Türkiye'nin Kosova'daki Yatırımları "Ekonomik İşgal" Olarak Görülüyor*, http://www.kosovaport.com/turkiye'nin-kosova'daki-yatirimlari-"ekonomik-isgal-"-olarak-goruluyor/, (Erişim 29 Temmuz 2017).

Türkiye Cumhuriyeti Priştine Büyükelçisi Kıvılcım Kılıç'ın da ifade ettiği gibi "Türk sermeyesinin yatırımları ülkenin çehresini değiştirdi" [743] söylemi gerçeği içinde barındırdığı gibi Türk sermeyesinin yürütmüş olduğu çalışmalar takdirle izlendiği gibi örnek olarak da verilmektedir.

3.2.4.2.3. Serbest Ticaret anlaşması ve halen uygulanmaması

Uzun uğraşlardan sonra imzalanıp imzalanmayacağı tartışılan iki ülke arasındaki Serbest Ticaret anlaşması Ankara'da Türkiye Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan ve Kosova Ticaret Sanayi Bakanı Mimoza Kusari Lila arasında imzalanmıştır. İmza töreninde konuşan Türkiyeli bakan, anlaşmadaki temel amacın iki ülkenin ihracat ve ithalatını karşılıklı olarak artırmak olduğunu ifade ederken, Kosova'da beş yüzün üzerinde şirketin faaliyet gösterdiğini ve bu şirketlerin 380 milyon dolara yakın yatırım yaptığı bilgisini paylaşırken, anlaşmadan sonra bu yatırım olanaklarının daha da genişleyeceğini, yatırımların artması konusunda Türkiye'nin teşvikinin devam edeceğini sözünü vermiştir. Kosovalı Bakan Lila ise ülkenin ilk serbest ticaret anlaşması olduğunu, ekonomik etkinin yanı sıra tarihi bir etki de yaratması beklentisini paylaşırken, anlaşmayla Türk sermeyesinin daha fazla yatırım yapması beklentisini de sözlerine eklerken, bunun özellikle ülkedeki rekabeti artırmasında önemli bir rol oynayacağını dile getirmiştir.[744]

Anlaşmayı iki taraf arasında ekonomik ilişkiler için tarihi bir zirve noktası olarak nitelendirmek gerekirken, iç kamuoyunda bu konunun ülke için ciddi bir gelir kaybına neden olacağı konusunu da açıkça dile getirilerek, anlaşmanın gerekli olup olmadığı konusu tartışılmıştır. Zeri gazetesi, ülke gümrük verilerine dayandırdığı haberinde anlaşmanın imzalanasını ülkeye 20 milyon zarara soktuğu gerekçesiyle karşı çıkarken, anlaşmanın tek kazananının Türkiye olduğunu ileri sürerken, ülkenin bu yanlışla kendi kalesine gol yediği şeklinde olayı ironileştirmiştir. Türkiye'nin ülkeye 200 milyon avro tutarında mal ihracatı yapmasına karşın Kosova'nın sadece 8 milyon yaptığı verilerine de dikkat çeken gazete, anlaşmayla artık Türk mallarına

[743] *Hedef Ekonomik İlişkilerde Birincilik*, http://www.kosovaport.com/hedef-ekonomik-iliskilerde-birincilik/, (Erişim 12 Haziran 2018).
[744] *Kosova – Türkiye Serbest Ticaret Anlaşması İmzalandı*, http://www.kosovaport.com/kosova-turkiye-serbest-ticaret-anlasmasi-imzalandi/, (Erişim 29 Temmuz 2017).

uygulanmayacak olan gümrük vergisi ülkenin ekonomisine büyük bir darbe vuracağı yönünde iddiasını yinelemiştir.[745] Gazete, anlaşma haberinde anlaşmayı imzalayan Bakan Kusari'nin Türkiye ziyareti çerçevesinde başına fesle bulunan bir fotoğrafını da paylaşması, burada gazete asıl rahatsız eden konunun ne olduğunu açıkça gösteren bir ayrıntı olarak hafızalara kazınmıştır.

Bu açıklamalardan sonra bakanlık, Türk bakan yardımcısı Cüneyd Ustaibo üzerinden bir bildiri yayınlayarak, gazetenin iddialarını yalanlayarak, anlaşmanın zarardan çok yararı olduğuna dikkat çekilmiştir. Açıklamada zararı gümrüksüz mallarını ithal eden ülke mallarının göreceğine dikkat çekililerken, bu anlaşmanın Türk sermeyesinin ülkeye teşviki tetikleyeceğini ve bunun da kalkınmayı canlandıracağı savunulmuştur.[746] Başbakan Hashim Thaçi de anlaşmayı iki ülke arasındaki ticari hacmi artıracak önemli bir gelişme olarak da nitelendirirken, anlaşmayla hassas olan bazı üretim sektörlerinin de koruma altına alındığının altını çizmiştir.[747]

Fakat anlaşmadan 5 yıl geçmesine rağmen anlaşmanın imzalanmasına ve Türkiye'nin anlaşmayı yasalaştırmasına rağmen, Kosova Meclisi halen anlaşmayı gündemine almaması anlaşmanın bakanlığın tozlu raflarında kalmaya devam etmesine neden olmaktadır. Özellikle Sırbistan ile ticaret yapan belli kesimler ilgili anlaşmanın yürürlüğe geçmemesi için süreci durduran kesimin öncülüğünü yaparken, Türkiye'ye karşı önyargılı ve tarihi açıdan suçlayıcı bir tavır içinde olanlar da bunlara açıkça destek sunmaktadırlar. Gazeteci Ercan Kasap ülkenin anlaşmayı yürürlüğe koyması konusunda isteksiz olduğuna dikkat çekerken, konuda açık bir kasıttan söz etmeninin kaçınılmaz olduğunu savunmaktadır. ABD ile yapılan herhangi bir anlaşmanın bir aylık bir zaman diliminde meclisten geçme durumlarına şahitlik edildiğine vurgu yaparken, söz konusu Türkiye'bin olması durumunda ise

---

[745] *Türkiye ile Serbest Ticaret Anlaşması Kosova'ya Zarar Verecek*, http://www.kosovaport.com/turkiye-ile-serbest-ticaret-anlasmasi-kosovaya-zarar-verecek/, (Erişim 29 Temmuz 2017).

[746] *Ustaibo: Serbest Ticaret Anlaşmasının zararı değil Kosova'ya büyük yararı olacaktır*, http://www.kosovaport.com/ustaibo-serbest-ticaret-anlasmasinin-zarari-degil-kosovaya-buyuk-yarari-olacak/, (Erişim 29 Temmuz 2017).

[747] *Başbakan Thaçi'den Türkiye ile imzalanan serbest ticaret anlaşmasına övgü*, http://www.kosovaport.com/basbakan-thaciden-turkiye-ile-imzalanan-serbest-ticaret-anlasmasina-ovgu/, (Erişim 29 Temmuz 2017).

bunun beş yılda halen sonuçlanmamasının arkasında başka bir şeylerin olduğuna dikkat çekmiştir.[748] Aslında anlaşmayla Kosova'ya büyük imtiyazlar sağlanmakla birlikte, Kosova ürünlerinin korunması adına özel maddeler de eklenmiştir. Anlaşma Türk sermeyesinin ülkede daha fazla yatırım imkanının getireceğinden piyasasında hem rekabet artacak hem de ucuz ve kaliteli malların teminini sağlanacaktır. Fakat anlaşmanın uygulanmaması konusunda ciddi derecede bir ciddiyetsizlik olması, anlaşmanın ileriki süreçte imzalanıp imzalanmayacağı konusunda soru işaretlerinin kafamızda kalmasına etki etmektedir.

3.2.4.3. Tarih kitaplarındaki Türk düşmanlığı ve düzeltme girişimleri

Türkiye'nin her kulvarda her zaman Kosova'yı desteklemesine rağmen ülkede bazı kesimler tarafından bunlar hep göz ardı edilerek, Türkiye'nin bir dosttan çok, ülke için tehdit içeren bir ülke algısının yaratılmaya çalıştığı çeşitli örneklerde de açıklamaya çalışılmıştır. Bu başlık altında belki ülkedeki Türk düşmanlığının temeli olarak görülebilecek, Arnavutça okullarda okutulan tarih ders kitaplarındaki Türk düşmanlığıyla ilgili konuların düzeltilmesi için yapılan girişimleri ele almanın konunun daha iyi kavranması için önemli olduğu düşüncesiyle bu başlık altında ele alınacaktır. Genel itibariyle, tarih kitaplarında Osmanlı endeksli Türkleri barbar, işgalci ve Arnavut topraklarının parçalanmasının sorumlusu olarak gösterilmesi, ülkede Türkiye aleyhtarlığının artmasında önemli bir payı olduğu çözümlenmesi yapılabilir. Küçük yaştan çocukların bilincine bu söylemlerin yerleştirildiği göz önüne alındığında bu konunun iki ülke ilişkilerinde ne denli önemli bir soruna tekabül ettiğini açıkça gözler önüne sermektedir. Bu yanlışın düzeltilmesi adına çok sayıda girişim yapılarak, yalan tarih ve söylemlerin kitaplardan uzaklaşılması yönünde kısmi ilerlemeler kaydedilmiştir. Şimdi konuyla ilgili yapılan girişimler ve söylemlerle ilgili önemli gelişmelerle konunun önemline dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

Kosova Türk Toplumunun tarih kitaplarında Türklere yönelik var olan kin ve nefretin varlığındaki mücadelesine Türkiye Cumhuriyetinin de dahil olmasıyla konu

[748] Ercan Kasap, *Kasıt var mı?*, http://www.kosovaport.com/kasit-var-mi/, (Erişim 29 Temmuz 2017).

bir anda ülke gündemine oturarak, konuyla ilgili farklı yorumları da beraberinde getirmiştir. Ülkede tarih kitaplarındaki nefret ve küçük düşürücü söylemlerin varlığının iki ülke ilişkilerine zarar vereceği üzerinde uyarılarından sonra Türkiye Milli Eğitim Bakanının Kosova ziyaretinde bu konunun düzenlenmesi adına ortak bir komisyonun kurulması kararı alınmıştır.

Bu karar bazı çevreleri memnun etmediği gibi Türkiye'nin zorla tarihi değiştirmek istediği yönünde suçlamaları da beraberinde getirmiştir. Dönemin Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanı Rame Buja kamuoyunda Türk Bakanının talebiyle Türkiye'nin tarihi değiştirme yönünde çıkan haberlere cevap vererek, bir bakanın talebi doğrultusunda değil de Avrupa Komisyonunun talebiyle bu yönde bir çalışmanın yapıldığı açıklaması yaparken, "Komisyon 2014 yılı itibariyle, Balkan ülkelerinde tarih kitaplarında yer alan nefret içeren olumsuz ibarelerin çıkarılması yönünde karar almıştır. Biz de bu çerçevede Türkiye Cumhuriyetiyle var olan konuların gözden geçirilmesi yönünde bir komisyonun kurulması yönünde karar kıldık. Buradan bir daha tarihin bir bakanın talebiyle değil de Avrupa'nın istemiyle yapıldığının altını çizmek istiyorum", diyerek komisyonun kuruluşunu özürlemeye çalışmıştır.[749]

Fakat bakan "Bota Sot" gazetesine vermiş olduğu mülakatında olayları farklı bir boyuta taşıyarak, kamuoyunda tarihin değiştirildiği yönündeki söylemlere cevaben, "Tarihin baştan yazılması gibi bir durum söz konusu değildir. Avrupa Komisyonunun talebi doğrultusunda sadece kin ve nefret içeren konular uzaklaştırılacaktır. Osmanlı bundan böyle de işgalci olarak kitaplarda kalmaya devam edecektir" şeklinde cevaplamıştır.[750]

Komisyon kurulmasıyla ilgili en büyük tepki beklendiği gibi Vatikan yanlısı politikalar yürüten Arnavut Hristiyan Partisinden gelmiştir. Parti tarafından yayınlanan bir bildiride, tarihin Türk uzmanları tarafından değiştirtilmesini kabul

---

[749] *Eğitim Bakanı Buja'ya Yine Türk Bakan Soruldu*, http://www.kosovaport.com/egitim-bakani-bujaya-yine-turk-bakan-soruldu/, (30 Kasım 2017).
[750] *Bakan Buja Osmanlı İmparatorluğu İşgalci Olarak Algınmalı*, http://www.kosovaport.com/bakan-buja-osmanli-imparatorlugu-isgalci-olarak-algilanmali/, (30 Kasım 2017).

edilemez bir darbe olarak öne sürerken, bunu Arnavut tarih ve kültürüne sansür olarak nitelendirmiştir.[751]

Öte yandan tarihçiler de tartışmaya katılarak, farklı söylem modasına kendilerini de dahil etmiştirler. Önemli bir kısım bu konunun kabul edilemez olduğuna dikkat çekerken, azınlıkta kalan bir kesim ise Türkiye ile ilişkiler ve tarihi dostluğun gelişimi için bu ibarelerin değiştirilmesi gerekliliğine işaret etmiştirler. Okullarda okutulan birçok tarih kitabının yazarı olan tarihçi Frasher Demaj, komisyonun kurulması ve komisyonunun tarih kitaplarına müdahale etmesini kabul edilemez olarak nitelendirirken, kendi çalışmalarının bağımsız olduğunu bu yüzden de hiçbir yerel veya uluslararası komisyon tarafından değerlendirilmesini mümkün olmayacağı fikrini savunmuştur. Bu açıklamayı destekler bir açıklama da Eğitim Bakanının danışmanı Arber Mırina'dan gelmiş ve müellif dışında hiç kimsenin kitaplara müdahale edilmeyeceğini sadece bunlarla yerel kişilerin bir araya gelerek bir değerlendirme yapacağı bilgisini paylaşmıştır.[752]

Tepkiler neticesinde içinde ülkenin ünlü yazarı İsmail Kadare'nin de bulunduğu bir gurup tarih kitaplarına müdahaleyi dışlayan bir dilekçe kaleme alarak, eğitim bakanlığına iletmiştirler. Dilekçede, Türkiye ile kurulan komisyonunun çalışmalarına son verilmesini, bu konunun Türk uzmanlar tarafından değil de bağımsız bir komisyon tarafından değerlendirilmesi çağırısında bulunmuşturlar. Osmanlı'yı suçlayıcı bir söylemle kaleme alınan dilekçede, "Osmanlı işgal ettiği tüm yerlerde olduğu gibi Arnavutçanın kullanılmasına izin vermediği gibi, kültür ve kimliğe karşı da bir soykırım uyguladığını unutmamamız gerek" sözlerine yer verilmiştir.[753] Oysa bu söylem entelektüel çizgiyle bağdaladığı gibi Türkiye'ye karşı olan önyargının açık bir göstergesinden başka bir şey değildir. Tarihe baktığımız zaman Osmanlı'nın yönetimi altında bulunduğu yerlerdeki toplulukların dillerine, dinlerine, kimlik ve kültürlerine göstermiş olduğu saygı açıkça gözlenebilir. Buna benzer bir değerlendirmeyi diğer bir tarihçi Ferid Duka yaparak, Osmanlı'ya

---

[751] *Türk Uzmanlar Tarihin Gerçeklerini Değiştiriyor İddiası*, http://www.kosovaport.com/turk-uzmanlar-tarihin-gerceklerini-degistiriyor-iddiasi/, (30 Kasım 2017).
[752] *Türk Heyetinin Gelişi Bekleniyor*, http://www.kosovaport.com/turk-heyetinin-gelisi-bekleniyor/, (30 Kasım 2017).
[753] *Osmanlı'ya Ağır İthamlar İçeren İtiraz Mektubu*, http://www.kosovaport.com/osmanliya-agir-ithamlar-iceren-itiraz-mektubu/, (30 Kasım 2017).

yöneltilen "kültürel işgalci" kavramı dışlayarak, tarihçi ve entelektüelleri eski çarpıtılmış konuları açmak yerine kapatmaya davet etmiştir. Arnavutların Osmanlı döneminde temsiliyeti ve haklarının genişliği üzerinde durarak, tarihin asıl bunları yazması gerekliliğine işaret ettiği gibi gerçeklerin bilinmesi için komisyon çalışmalarının da desteklemeye davet etmiştir.[754] Dünyaca ünlü Balkan tarihçisi Noel Malcolm da Arnavutça tarih ders kitaplarında Osmanlı'yla ilgili yer alan nefret uyandıracak olan içeriklerin değiştirilmesini savunduğu gibi, bunun temel nedeninin tarihin gerçeklikten çok siyasi söylemi yansıtılmasından kaynaklandığına dikkat çekmiştir.[755] "Katıl İslami Hareketi" de tartışmalara katılım göstererek, Osmanlı'ya yönelik nefretin yanı sıra İslam dinine yönelik de bir incitici ve aşağılama söyleminin oluşturulmasına dikkat çekerek, değişikliğin gerekliliği ile ilgili dilekçelerini, ilgili bütün kurum ve kuruluşlara iletmiştirler. Dilekçede, Osmanlı ve Türklerin Arnavutların düşmanı değil de dostu olduğu olgusuna işaret edilirken, buna karşın yer alan söylemin bu dostluğa gölge düşürme hedefi güden Slav görüşlü akademisyenlerden kaynaklandığına dikkat çekilmiştir. Kitaplarda İslam dinine gerekli kadar yer verilmediği konusunda da şikayetler yer aldığı gibi, ülkenin yüzde 90'dan fazlasının Müslüman olmasına rağmen genel itibariyle azınlık olan Katolikliğin merkeze geçirilmesinin kabul edilmez olduğunun altı çizilmiştir. Bütün bu nedenlerden dolayı da kitaplarda yalanların değil de gerçeklerin yer alması savunulurken, taraf tutan tarihçilerin değil de gerçekleri yazan bağımsız kişilerin eserlerinin basılması talep edilmiştir.[756]

Tartışmaların sürdüğü bir süreçte Türkiye Büyükelçisi Songül Ozan vermiş olduğu bir mülakatında bazı kesimlerin karşı çıkmasına rağmen ülke insanının Türkiye'ye yönelik olumlu ve kucaklayıcı bir tutumu sahip olduğunu savunurken, tarihin ulusları ve ülkeleri bölmek için değil de tarihi bağları güçlendirmesi gerekliliğine işaret etmiştir.[757]

---

[754] Shekuli Gazetesi, 1 Nisan 2013.
[755] *Dünyaca Ünlü Tarihçi de Kitaplar Değiştirilsin*, http://www.kosovaport.com/dunyaca-unlu-tarihci-de-talep-etti-osmanli-ile-ilgili-tarih-kitaplarini-degistirin/, (30 Kasım 2017).
[756] *Türkiye'nin Kosova Büyükelçisi İlişkileri İlerletmeyi Hedefliyor*, http://www.kosovaport.com/lisba-ders-kitaplari-islam-ve-osmanli-karsiti-iceriklerden-temizlensin/, (30 Kasım 2017).
[757] Setimes, 18 Mayıs 2012, http://www.kosovahaber.net/?page=2,14,12678, (30 Kasım 2017).

Bu tartışmalar süre dursun, kurulan orak komisyon Priştine'de bir araya gelerek bir değerlendirmede toplantısı yapmıştır. Bakan Yardımcısı Nehat Mustafa, bu çalışmanın amacının tarihi değiştirmek olmadığını, kitaplarda yer alan nefret niteliği taşıyan sözcük ve ibarelerin çıkarılması olarak nitelendirmiştir. Bu konunun düzenlenmesi talebinin Türkiye'den gelmediğini bunun aksine AB tarafından bütün ülkelerden olduğu gibi Kosova'dan da bu konuda adım atması çağrısına dikkat çekmiştir. Avrupa'ya entegrasyon için bu sürecin önemi üzerine dikkat çeken yetkili, Arnavutluk, Yunanistan'ın da bu süreci sonlandırmış olduğunun altını çizmiştir.[758]

Tarih kitaplarıyla ilgili gerekli değişikliklerin yapıldığıyla ilgili açıklama Bakan Yardımcısı Anila Statovci Demaj tarafından yapılmıştır. Açıklamada, vatandaşların talepleri doğrultusunda tarih kitaplarında yer alan nefret uyandıran içerik ve söylemlerin kaldırıldığını dile getirilerek, "Osmanlı ile ilgili var olan şikayetler üzerinde tarih kitaplarıyla ilgili bir çalışma başlatılmıştır. Bu talepler doğrultusunda uzmanlar tarafından bir inceleme başlatılarak, kabul edilen şikayetler baz alınarak gerekli değişikler yapılmıştır. Genel itibariyle, küçük düşürücü, nefret uyandırıcı içerikler bu çerçevede değiştirilmiştir. Bununla genç kuşakların tarihsel söylemden dolayı yargıdan uzaklaştırılmaları hedeflenirken, delillere dayanan gerçek tarih bundan böyle aktarılacaktır. Bundan sonra da bu ilke çerçevesinde yeni kitapların basılacağı gibi, var olan kitaplarda tarihi gerçeklere dokunmadan sadece kin, nefret ve hakaretler kaldırılacaktır" diyerek, değişikliklerin yapılacağına dikkat çekmiştir.[759]

Buna karşın Express Gazetesinin konuyla ilgili yer verdiği haberinde, Bakan Yardımcısı Anila Statovci Demaj'ın açıklamalarının yanı sıra tarih kitapları yazarlarına da yer vermiştir. Kitap yazarları, bakan yardımcısının tarih kitaplarının değişikliği ile ilgili açıklamalarına yalanlama getirerek, değişiklikten çok sadece bazı ibarelerin değiştiğini buna örnek olarak da sadece "barbar" kelimesinin çıkarıldığını savunmuşturlar. Yazar Fraser Demaj, bütün siyasi baskılara rağmen tarihin

---

[758] *Kitaplardan Nefret İçerikli Sözcük ve İbareler Çıkarılmalı*, http://www.kosovaport.com/tarih-kitaplarindan-nefret-icerikli-sozcuk-ve-ibereler-cikarilmali/, (30 Kasım 2017).

[759] *Nefret Uyandıran İçerikler Kaldırıldı*, http://www.kosovaport.com/nefret-uyandiran-icerikler-kaldirldi/, (30 Kasım 2017).

değiştirilmesine izin verilmediğini, tarihsel sahtecilik talebini geri çevirdiklerini ileri sürerek, bakan yardımcısının kitaplardan nefret ve hakaretlerin çıkarıldığını açıklamasını da yalanlayarak, tarih kitaplarında hakaret ve nefretin bulunmadığını, sadece "barbar" kelimesi yerine "terör" ve "şiddet" kelimelerinin kullandığını savunmuştur.[760]

Birbirine karşıt bu açıklamaların yapılması süreçle ilgili ciddi sorunların halen devam ettiğini açıkça gözler önüne sermektedir. Bakan yardımcısının değişikliğin yapıldığı söylemine karşın, tarih kitap yazarı ise sadece küçük değişikliklerin yapıldığını savunması konuda küçük ilerlemelerin sağlandığını ortaya koymaktadır. Bu da hedeflenen amacının çok ötesinde olmakla bu konuda daha yoğun bir çalışma yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, şu anda okullarda yer alan eski baskılı kitaplarda eski söylemler halen yer almakta, bundan sonra çıkacak olan yeni baskılarda değişikliklerin yer alıp almayacağı ise büyük bir merakla beklenmektedir. Tarih kitaplarından kaynaklı düşmanlık yukarıda iki toplum arasında sorunların ana kaynağı olduğu konusu söylem açısından incelenmiş olup alt başlık altında da bunun eylem kısmına yansımaları üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

3.2.4.4. Konsolosluğa ve Türk Bayrağına saldırı

Türkiye ve Kosova üst düzey yetkililerinin iki ülke arasında ilişiklerin en üst seviyeye taşınması yönünde çabalarına karşın Kosova'da belli bir kesim Türkiye ve Kosovalı Türklere yönelik çirkin yüzünü göstermekten geri kalmamıştır. İki ülke ilişkileri olmak üzere Türk toplumunun da bu yaşanan gelişimler sonucunda ciddi tedirginler yaşadığı gözlerden kaçmamıştır. Bu başlık altında Prizren'deki Türk Başkonsolosluk binası ve Türk bayrağına yönelik yapılan birkaç olumsuz olay ele alınacağı gibi bu olaylara verilen tepkiler ve gelişmeler üzerinde durulacaktır.

İki ülke arasında ilişkilere en büyük etkiyi bırakan olan Prizren'de başkonsolosluğa yapılan saldırı olmuştur. 27 Kasım gecesi bir gurup genç

[760] *Tarih Kitapları Yazarından Küstah Açıklama*, http://www.kosovaport.com/tarih-kitaplari-yazarindan-kustah-aciklama/, (30 Kasım 2017).

konsolosluk binasına molotoflu bir saldırı düzenleyerek, olay yerinden kaçmıştırlar. Saldırı neticesinde geç saatler olmasından dolayı binanın boş olmasından dolayı can kaybı yaşanmazken, binada maddi hasar meydana gelmiştir. Yaşanan olayı üzücü olarak nitelendiren Türkiye Cumhuriyeti Priştine Büyükelçisi Kıvılcım Kılıç, "Dost ülke Kosova'da bu tür bir saldırının yaşanmış olması bizleri derinden üzmüştür. Kosova makamlarının hızlı bir şekilde olayı aydınlığa kavuşturmasını bekliyoruz" diyerek, şaşkınlığını gizleyememiştir.[761]

Konsolosluğa yönelik saldırının duyulmasından sonra Dışişleri Bakanlık kaynaklarından olayı kınayan bir bildiri yayınlanarak, iki ülke arasında var olan mükemmel seviyedeki ikili ilişkilere kimse tarafından yıpratılamayacağı vurgusu yapılmıştır. Saldırıyı demokratik, çok etnikli Kosova'ya karşı olanlar tarafından yapılan barbar bir hareket olarak da nitelendirilen bildiride, faillerin bir an önce yakalanarak, adalete teslim edilmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir.[762]

KDTP Genel Başkanı, KDTP Prizren Şubesi,KTAP Genel Başkanı gibi Türk toplumu temsilcileri de konuyu kınayan bildirilere yayınlayarak, bu tür saldırıların önüne geçilmesi adına devlet mekanizmalarının daha işlevsel olmaları gerekliliğine işaret etmiştirler.[763]

Konsolosluğa saldırıya aynı gece bir başka olumsuz gelişme de Şadırvan Meydanında 28 Kasım "Arnavut Bayrak Günü" kutlamaları nedeniyle dost ülke bayraklarının asılı olduğu direğe asılan Türkiye Cumhuriyeti bayrağına bir saldırı gerçekleştirilmiştir. Saldırıyı gerçekleştiren şahıs asılı Türk bayrağının indirme görüntülerini sosyal medya üzerinden büyük bir iş yapmış gibi paylaşması, diğer olaylarda olduğu gibi olayın farklı bir şekilde algılamasına neden olmuştur.

---

[761] Enis Tabak, *Prizren'deki Türk Başkonsolosluğuna Molotoflu Saldırı*, https://www.haberler.com/prizren-deki-turk-baskonsoloslugu-na-molotoflu-9004759-haberi/ /, (Erişim 12 Aralık 2017).

[762] *Kosova Türkiye İlişkileri Hiçbir Barbar Saldırı Tarafından Yıpratılmaz*, http://www.kosovaport.com/kosova-turkiye-ilsikileri-hicbir-barbar-saldiri-tarafindan-yipratilamaz/, (Erişim 12 Aralık 2017).

[763] Daha detaylı bilgi için bakınız; *KDTP Bu Tür Saldırılar Kosova'nın Çok Kültürlü Yapısına Zarar Verir*, http://www.kosovaport.com/kdtp-bu-turk-saldirilar-kosovanin-cok-kulturlu-yapisina-zarar-verir/, *KDTP Prizren Şubesi Saldırıları Kınadı,* http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-saldirilari-kinadi/, *KTAP Kosova ve Türkiye İki Dost ve Kardeş Ülkedir*, http://www.kosovaport.com/ktap-kosova-ve-turkiye-iki-dost-ve-kardes-ulkedir/, (Erişim 12 Aralık 2017).

Milliyetçi kesimler tarafından bu hareket destek görürken, Türkiye dostu kesimlerin ile Kosova'daki Türk toplumunun büyük tepkisiyle karşılanmıştır. Tepkiler nedeniyle olayı inceleyen polis ekipleri zanlıyı göz altına alarak, mahkemeye sevk edilmiştir.[764]

Polisin olay mahallindeki kameralar sayesinde kısa bir süre içinde failleri tutuklayarak, sorgulanmak üzere gözaltına almıştır. Yakalanma haberinin duyurulmasından sonra Cumhurbaşkanı Hashim Thaçi, olaydan duyduğu memnuniyetsizliği dile getirmekle birlikte, göz altılardan dolayı polis teşkilatını kutlarken, bu hain saldırının faillerinin adalet önünde yaptıklarının hesabını vereceğini ifade etmiştir.[765]

Prizren Başsavcısı Syle Hoxha ise konuyla ilgili düzenlemiş olduğu basın toplantısında faillerin yapılan bir çalışma sonucu ele geçirildiğini teyit ederken, saldırıyı gerçekleştirenlerin suçlarını da itiraf ettiklerini bilgisini paylaşmıştır. Olayın siyasi bir söylem ürünü olmadığını, saldırganların genç olmaları ve gecenin geç saatlerinde şarkıların eşliğinde farklı bir havaya girerek suç işlemiş oldukları şüphesi üzerinde durulduğunu sözlerine ekleyen Başsavcı, bu konuda çalışmaların derinleştirerek sürdürüleceğini bildirmiştir.[766]

Bu gelişmelerden sonra Türk Büyükelçi Kıvılcım Kılıç ve Başkonsolos Selen Evcit kameralar karşısında çıkarak olayı değerlendirmiştiler. Büyükelçi Kılıç, bu tür olayların dünyanın her yerinde yaşanabileceğini, fakat dost ve kardeş ülke Kosova'da yaşanmasından duyulan üzüntüyü tekrarlarken, bazı kesimlerin ikili ilişkilere zarar verme eğilimi içinde olabileceğini, fakat olayı planlı değil de münferit bir olay olarak gördüklerini sözlerine eklemiştir. Olayın aydınlatılması sürecindeki çalışmalarından dolayı da ülke makamlarına teşekkür ederken, Dışişleri Bakanı Enver Hoxhaj'ın olayla yakından ilgilendiğini ve hükümetin konudan duyduğu üzüntüyü paylaştığı bilgisini de dile getirmiştir. Prizren Başkonsolosu Selen Evcit konuşmasında failler üzerinde dururken, saldırının beş kişi tarafından yapıldığını,

---

[764] *Gözaltına Alındı*, http://www.kosovaport.com/gozaltina-alindi/, (Erişim 15 Aralık 2017).
[765] *Cumhurbaşkanı Thaçi'den Kınama*, http://www.kosovaport.com/cumhurbaskani-thaciden-kinama/, (Erişim 15 Aralık 2017).
[766] *Saldırgan Suçlarını İtiraf Etti*, http://www.kosovaport.com/saldirgan-suclarini-itiraf-etti/, (Erişim 15 Aralık 2017).

bunların da konsolosluk kamerası sayesinde gözaltına almış olduğunu ifade etmiştir. Faillerin birkaç gün içinde mahkeme önüne çıkacağını savunan Evcit, bu sürecin de yakinen takip edileceğini bildirmiştir.[767]

Mahkeme önüne çıkarılan beş saldırgan savunmalarında, nereye saldırdıkları konusunda bilgi sahibi olmadıklarını ve bu yüzden de berat talebinde bulunmuşturlar. Mahkeme heyeti ise genel güvenliği tehdit etmekle suçladığı zanlılarla ilgili kaçma teşebbüsü ve delileri karartma olasılığını göz önünde bulundurarak, zanlıların tutuklu olarak yargılanmalarına karar vermiştir.[768]

Bu gelişmenin ardından zanlıların yakınları Türkiye ve ülke kurumlarına yönelik bir özür mektubu kaleme alarak, çocuklarının af edilmesi talebinde bulunmuşturlar. Mektuplarında yaşanan gelişmelerden duyduklarını memnuniyetsizlik ve şaşkınlığa yer verirken, Türkiye Cumhuriyeti ve Türklerin kardeşleri olduklarını ve bu olayı siyasi değil de gençlerin münferit bir hatası olarak nitelendirilmiştir. Çocuklarının yaptıklarının hatasının farkında olduklarını ve bu konuda da pişmanlık taşıdıklarına yer verilien mektupta, olayın medya tarafından büyütüldüğünü ve bunun da mahkeme sürecini olumsuz yönde etkileyeceğinden duymuş oldukları tereddütleri ileri sürmüştürler.[769]

Prizren Asliye Mahkemesi 22 Şubat 2017 tarihinde zanlılarla ilgili iddianameyi hazırlayarak, beş zanlının Suç Yasasının 31. Maddesinin 173. Fıkrası uyarınca uluslararası koruma altında olan kişileri tehlikeye atması suçundan ve genel asayişi bozdukları gerekçesiyle cezalandırılması talebinde bulunulmuştur.[770] 24 Kasım 2017 tarihinde düzenlenen duruşmada baş yargıç Artan Sejrani, iddianamede zanlıların uluslararası koruma altındaki kişilere zarar vermek ve genel asayişi tehlikeye atıkları suçlamalarından ilkinden suçsuz olduklarına kanat getirirken, genel asayişi tehdit suçundan ise zanlıların bir er yıl hapis cezasına çarptırılmaları yönünde

---

[767] *Büyükelçi ile Başkonsolos Evcit Saldırıları Kınadılar*, http://www.kosovaport.com/buyukelci-kilic-ile-baskonsolos-evcit-saldiriyi-kinadilar/, (Erişim 15 Aralık 2017).
[768] *Konsolosluk Saldırganlarının İlk Savunmaları*, http://www.kosovaport.com/konsolosluk-saldirganlarinin-ilk-savunmalari/, (Erişim 15 Aralık 2017).
[769] *Saldırganların Aileleri Özür Diledi*, http://www.kosovaport.com/saldirganlarin-aileleri-ozur-diledi/, (Erişim 15 Aralık 2017).
[770] *Prizren Başkonsolosluk Saldırısı İddianamesi Hazılandı*, http://www.kosovaport.com/prizren-baskonsolosluk-saldirisinda-iddiname-hazirlandi/, (Erişim 15 Aralık 2017).

kararını açıklamıştır.[771] İddia makamının ileri sürdüğü uluslararası korumanın tehdit edildiği yönündeki mütalaasına rağmen mahkeme bunu kabul etmeyerek, zanlıları küçük bir cezaya çarptırdığı gözlerden kaçmamaktadır. Türkiye ve Kosova makamlarının verilen cezaya bir itirazda bulunmaması, tarafların olayın büyümemesini ve kapanması yönünde bir eğilimi paylaştıkları şekillide yorumların yapışmasına neden olmuştur. Bu olayda da Türkiye, iki ülke ilişkilerinin daha fazla zarar görmemesi adına sürece dahil olmadığı ve olayın siyasileştirilmesine karşı çıktığı açıkça gözlenmiştir.

Türkiye'nin tutumu bu yönde olmasının nedeni, olayların önüne geçilmesi ve belli çevrelerin bundan nemalanmasının önüne geçilmesi temeline dayanmasına rağmen bağımsızlığın kutlanacağı dokuzuncu yıldönümünde tekrar Prizren'de Türk Bayrağına yapılacak olan saldırıların yaşanmamasına engel olmaya yetmemiştir. Kutlamalar çerçevesinde yollara asılan bayraklardan bu olayda da sadece Türk bayrağı nasibini almış ve zor kullanılarak, direkten uzaklaştırılmıştır. Bu olaydan sonra da özellikle Türk toplumu, Türk bayrağına yapılan saldırıdan duyduğu memnuniyetsizliğini dile getirerek, bu olayların tekrarlanmaması ve önüne geçilmesi gerekliliğine dikkat çekmiştirler. KDTP yayınladığı bildirisinde, Arberia semtinde Türk bayrağına yönelik yapılan saldırıyı kınarken, Türk bayrağına yapılan saldırının Türk toplumuna hatta ülkenin etnik yapısına yönelik bir saldırı olarak nitelendirilmiştir. Bu tür saldırıların artmasının Türk toplumunu huzursuz ettiğinin de altının çizildiği açıklamada, ülke bağımsızlığının kutlandığı bu anlamalı günlerde bu gibi çirkin eylemlerin ülkenin demokratik değerlerine olumsuzluklar yüklediğinden bunun için bunların önüne geçilmesinin zaruri olduğuna yer verilmiştir.[772] KTAP ise bildirisinde iki ülke arasında var olan iyi ilişkilere ve tarihsel sürece vurgu yaptığı açıklamasında, bayrağa yapılan saldırıyı kınarken, bu gibi eylemlerin iki ülke arasındaki işbirliğine zarar veremeyeceğine dikkat çekilmiştir.[773]

---

[771] *Saldırganlara Birer Yıl Hapis Cezası*, http://www.kosovaport.com/baskonsolosluk-saldirganlarina-birer-yil-hapis-cezasi/, (Erişim 15 Aralık 2017).
[772] *KDTP'den Ser Kınama*, http://www.kosovaport.com/kdtpden-sert-kinama/, (Erişim 20 Aralık 2017).
[773] *KTAP'tan Kınama*, http://www.kosovaport.com/ktapden-kinama/, (Erişim 20 Aralık 2017).

Prizren Başkonsolosu Selen Evcit, Prizren'de Türk Bayrağına yönelik yapılan saldırıların "gönül coğrafyası" olarak nitelendiren bu bölgede yapılmasından dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirirken, bu gibi olayların önüne geçilmesi için faillerin cezalandırılmasının gerekliliği üzerine durmuştur. İki halk arasında tarihsel süreçten kaynaklı bir birliğin yanı sıra çok sayıda soydaşın yaşadığı Prizren'de bu tür olayların yaşanmasına anlam veremediğini sözlerine eklemiştir.[774]

Gazetesi Ercan Kasap, Türk bayrağına yapılan saldırının yinelenmesini eleştirirken, ülkenin kalkınması yönünde her tür desteği veren bir ülke olan Türkiye'ye bu yönde bir cevap verilmesinin kabul edilemez olduğuna ve haksızlık olduğuna vurgu yapmıştır. Türk bayrağını çekerek milliyetçi ve vatan sever olduklarını kanıtlama peşinde koşanları, asıl vatanseverliklerini Sırpların yoğun olarak yaşadığı yerlerde dalgalanan Sırp bayraklarını indirmeye davet etmiştir.[775] Ela Kasap ise yapılan saldırıyı ve ayaklar altına alınmasını kutsal olana saldırı olarak nitelenirken, bunun tekrarlanması nedeninin bu tip olayların sadece kınanmasından kaynaklandığına dikkat çekmiştir. Artık bu tür olaylarda kınamadan öteye gidilerek somut adımların atılmasının öneminin altını çizerken, "Bugün Türk bayrağına ikinci saldırı cesaretini bulanlar, yarın..." daha nelere tenezzül edebilecekleri ile ilgili eleştiride bulunmuştur.[776]

Polisin yapmış olduğu çalışmalarından sonra bayrağa karşı saldırı düzenleyen üç kişi gözaltına alınarak, sorguya çekilmiştir. Prizren Polis Müdürü Haris Dida yaptığı açıklamada yakalanmaları teyit ederken, olayla ilgili soruşturmanın sürdüğünü bildirmiştir.[777] Zanlının avukatı Gent Gjini yapmış olduğu savunmasında, müvekkilinin eylemini kendiliğinden oluşan, ölçüsüz bir davranış olduğunu, arkasında hiçbir siyasi amaç veya örgütsel bir yapısının olmadığını ifade ederken, yaptığı eylemden pişman olduğunu dile getirmiştir.[778]

---

[774] *Türkçe Prizren'de Birleştirici Unsur*, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-prizren-baskonsolosu-evcit-turkce-prizrende-birlestirici-unsur/764796, (Erişim 20 Aralık 2017).
[775] Ercan Kasap, *Zavallılar*, http://www.kosovaport.com/zavallilar/, (Erişim 20 Aralık 2017).
[776] Ela Kasap, *Bayrak*, http://www.kosovaport.com/bayrak/, (Erişim 20 Aralık 2017).
[777] *Türk Bayrağına Yapılan Hain Saldırıya 3 Gözaltı*, http://www.kosovaport.com/turk-bayragina-yapilan-hain-saldiriya-3-gozalti/, (Erişim 24 Aralık 2017).
[778] *Prizren'de Bayrak İndiren Zanlı: Pişmanım*, http://www.kosovaport.com/prizrende-bayral-indiren-zanli-pismanim/, (Erişim 24 Aralık 2017).

Bu olumsuz olayın birinci yıldönümünde ülkenin onuncu bağımsızlık yıldönümü sürecinde Prizren'de bütün asılan bayraklara karşın yeniden hedefte Türk bayrağı olmuştur. Sosyal medya üzerinden yayınlanan görüntülerde bayrak direklerinden bayrakların indirildiği ve Türkleri hedef alan söylemlerin söylendiği kısa sürede ülkenin gündemine oturmuştur. KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar yaptığı açıklamasında bu olayların tekrar yaşanmasını nankörlük olarak nitelendirerek, bağımsızlığın jübile kutlanma yıldönümünde bu tür olayların ülkenin imajına olumsuzluk etki ettiğini dikkat çekerken, "Bugünleri kutlama ve hoşgörüyle geçirmek gerekirken, bizler halen dost ülkelerin bayraklarına yapılan saldırı ve çirkin söylemlerle uğraşıyoruz. Kosova'nın olumsuzluklara değil de pozitifliklere ihtiyacı bulunmaktadır. Bayraklara yapılan saldırılar, kültürsüzlüğünün ve de nankörlüğün bir yansımasıdır. Şehitlerin kanlarından rengini alan Türk bayrağına yapılan saldırıyı kınıyor ve bu gibi olumsuzlukların önüne geçilmesi için de gerekli tedbirlerin alınmasını talep ediyoruz" şeklinde olaya tepkisini dile getirmiştir.[779]

Türk Milletvekilleri Fikrim Damka ve Müfera Şinik de yaşanan gelişmeye tepki olarak bir yazılı açıklama yaparak, Türk bayrağına yönelik sosyal medyada paylaşılan görüntülerdeki şahısların yakalanması için gerekli olan her tür girişimin yapılacağına vurgu yapılmıştır. Bu tür olayların yaşanmasının arkasında özellikle tarih kitaplarında yatan nefret uyandırıcı söylemelerin yattığına da dikkat çekilen açıklamada, bunların önüne geçilmesi adına iki ülke arasında ciddi çalışmaların yürütülmesi gerektiği dile getirilmiştir.[780]

Sonuç olarak, her yıl farklı tarihlerde özellikle Prizren Belediyesinin resmi kutlamalarda sokaklarda saygı ve dostluğun nişanesi olarak yer verilen Türk bayraklarının hedef olması, iki ülke ilişkilerini olduğu gibi ülkede yaşayan Türk toplumunun da gelecek konusunda endişe duymasına etki etmektedir. Olay faillerinin yakalanması ve caydırıcı cezalara çarptırılmaması en önemli sorun olmaya devam ederken, özellikle de bu düşüncelerin temel söyleminin yer aldığı tarih kitaplarının

---

[779] *Kosova Bağımsızlık Kutlamaları İçin Asılan Türk Bayrağına Saldırı*, http://www.kosovaport.com/kosovada-bagimsizlik-kutlamalari-icin-asilan-turk-bayragina-saldiri/, (Erişim 17 Mayıs 2018).

[780] *Milletvekillerinden Kınama*, http://www.kosovaport.com/milletvekillerinden-kinama/, (Erişim 18 Mayıs 2018).

acilen değiştirilmesi gerekmektedir. Küçük yaştan Osmanlı-Türk düşmanlığı ile yetişen insanlar, Türkiye'nin ülkenin her anlamda kalkınması yönünde yapmış olduğu destekleri görmeyerek, tarihten gelen intikam alma güdüsüyle hareket etmeyi seçmektedirler. Genel itibariyle her zaman hedefte Türk bayrağı olması, bazı kesimlerin bu konuda seçici davrandıklarını ve tek hedefin Türkler olduğunu gözler önüne sermektedir.

3.2.4.5. Türkiye ve Türk Toplumu ilişkileri

Kosova ile Türkiye ilişkilerinde en önemli yapı taşı kuşkusuz ülkede yaşayan Türk toplumu olmuştur. Türk Toplumu tarihsel hayatı boyunca iki taraf arasında köprü vazifesi olmakla birlikte, her zaman Türkiye endeksli bir siyasi söyleme sahip olmuşlardır. Yukarıdaki bölümlerde daha geniş olarak ele alınan politikaların dışında bu başlık altında Türk toplumunun çifte vatandaşlık ve eğitim hakkı ile ilgili Türkiye'den beklentileri ve destek talepleri ele alınmaya çalışılacaktır.

3.2.4.5.1. Destek bulmayan; çifte vatandaşlık

Kosova Türk toplumunun tarihsel süreçte en büyük hedefi ve rüyası, anavatan Türkiye'den vatandaşlık kazanmak olmuştur. Bu hedefe genelde göç dönemlerinde ülkeden kaçarak Türkiye'ye sığınan Kosovalılar ulaşabilirken, bütün toplumu kucaklayan bir gelişme yaşanmamıştır. Bu konuda gerek 1990'lardan günümüze kadar var olan siyasi oluşumlar sürekli bu konuyu gerek Türkiye ziyaretlerinde gerekse de üst düzey Türk yeklilerinin ülkeye ziyaretlerinde gündeme getirerek destek taleplerini sürekli canlı tutmuşlardır. Bu başlık altında çok eskilere gitmeden özellikle bağımsızlık ilanından sonraki süreçte çifte vatandaşlıkla ilgili yapılan söylem ve taleplere yer verilmeye çalışılacaktır.

Türkiye ziyareti çerçevesinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile bir araya gelen KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, Türk toplumunun vatandaşlıkla ilgili beklentisini dikle getirerek, destek talebinde bulunmuştur. Görüşme sonrasında açıklama yapan Yağcılar, Kosovalı Türklere vatandaşlık verilmesini gündeme

getirdiğini bildirirken, bunun olmaması durumunda ise Kosovalı Türklere yönelik farklı bir statünün verilmesinin önemi üzerinde durduğunu bildirmiştir. Cumhurbaşkanının konuyla ilgili bir girişimde bulunacağını kendilerine ifade edildiğini de bildirirken, özellikle vatandaşlıktan çok özel statüyle ilgili talebe Cumhurbaşkanının sıcak baktığını dile getirmiştir.[781]

Meclis Başkanı Bülent Arınç Kosova ziyareti çerçevesinde DHA muhabirine vatandaşlık ile ilgili açıklama yaparak, bu konunun önemli konulardan biri olduğunu, Türkiye olarak Kosova'da Türk toplumunun birinci sınıf vatandaş olarak yaşaması için çalıştıklarına vurgu yapmıştır. Türkiye'nin Kosovalı Türklerle ilgili bu topraklarda var olma ve mücadelelerinin desteklendiğini, fakat ihtiyaç dahilinde de vatandaşlığın gündeme gelebileceğini açıkça dile getirmiştir.[782] Bu açıklama ile birlikte Türkiye'nin Kosovalı Türklere yönelik vatandaşlık konusuna sıcak bakmadığını ve yaşamını Kosova'nın toprakları çerçevesinde yürütmesini istediğini bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Fakat Kosovalı Türkler vatandaşlık konusundaki beklentilerini ülkeyi ziyaret eden, iktidar – muhalefet ayrımı yapmadan herkese açarak, bu konuda destek taleplerini dile getirmiştirler. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin Kosova ziyaretini fırsat bilen KDTP temsilcileri, ülkede yaşayan yaklaşık yirmi bin Türk için çifte vatandaşlık konusunun gündeme getirilip, nihayete ulaştırılması için destek talebinde bulunmuşturlar. Devlet Bahçeli ise bu talep karşısında, Kosovalı Türklerin ana yurdun güzide evlatları olduğuna vurgu yaparken, buralarda verilen mücadeleleri takdirle karşıladıklarını ifade ettiği gibi vatandaşlık konusunda da destek sözünü vermiştir.[783]

Ülkede ilk defa 2011 yılında özgür bir ortamda yapılan nüfus sayımlarının sonucunda ülkede 18 bin Türkün resmi yaşandığı istatistiklerinin yayınlanmasından sonra Kosovalı Türk siyasiler, çifte vatandaşlık verilmesiyle ilgili resmi bir talepte bulunmuşturlar. Ortadoğu'da yaşanan gelişmeleri takiben Suriye'deki iç karışıklık ve

---

[781] *Yağcılar Cumhurbaşkanı Gül'le Kosovalı Türkleri Görüştü*, https://www.haberler.com/yagcilar-cumhurbaskani-gul-le-kosovali-turklere-3199711-haberi/, (Erişim 18 Mayıs 2018).

[782] *Kosovalı Türklere Vatandaşlık Verilebilir*, http://www.gazetevatan.com/-kosovali-turklere-vatandaslik-verilebilir---393878-siyaset/, (Erişim 18 Mayıs 2018).

[783] *MHP Lideri Bahçeli Kosova Türkleri ile bir araya geldi*, http://www.kosovaport.com/mhp-lideri-bahceli-kosova-turkleri-ile-bir-araya-geldi/, (Erişim 18 Mayıs 2018).

nüfusun belli bir kısmının mülteci durumuna düşmesi ve onların da Türkiye'ye sığınmaları sonucunda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Suriyelilere vatandaşlık verilmesiyle ilgili açıklamaları Kosova Türklerinin tekrar gündemine çifte vatandaşlığı getirmesine neden olmuştur. Kendi resmi taleplerine halen cevap verilmemesine rağmen, Suriyeli mültecilere vatandaşlık verileceğinin duyurulması, Kosova Türk toplumunda tepkiyle karşılanmakla birlikte, bu hakkın Kosovalı Türklere de verilmesi gerekliliği açıkça dile getirilmiştir. Filizler Atatürkçü Türk Kültür ve Sanat Derneği Başkanı Ferhat Derviş, Suriyelilerden çok Kosovalı Türklerin vatandaşlık hakkı olduğunu savunurken, uzun zamandan beri beklenen hayalin gerçeğe dönüştürülmesi talebini dile getirmiştir. Bugüne kadar Türkiye'nin Kosovalı Türklere göç etmesinler diye vatandaşlık vermekten kaçındığını ve bunun yanlış bir önyargı olduğunu da ifade eden Derviş, vatandaşlığın göç için değil de Kosovalı Türklerin kendilerini güvende hissetmeleri için gerekli olduğunu bu yüzden de buralarda varlık mücadelesinin daha başarılı olması için çifte vatandaşlığın taşıdığı önemin altını çizmiştir.[784]

Kosova Türkleri Milli Bayramı olan 23 Nisan çerçevesinde 2015 yılında "Türkiye'nin Balkanlar ve Kosovalı Türkler Politikaları" ile ilgili bir panel düzenlenerek, Türkiye'nin Kosovalı Türklere yönelik politikalarının gözden geçirilmesi konusu masaya yatırılmıştır. Panelde konuşan KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, Kosovalı Türklerin varlık mücadelesinde her zaman Türkiye endeksli bir politika izlediği üzerinde dururken, bundan sonra da Türk toplumunun geleceği için anavatanın desteğine ihtiyaç olduğunu, Türkiye'nin Kosova politikalarını milli değerler çerçevesinde de yürütmesi gerekliliğini dile getirmiştir. Balkan coğrafyasında var olan istikrarsızlık ve iniş çıkışları göz önünde bulundurarak, Türkiye'nin Kosovalı Türklere çifte vatandaşlık politikasını gözden geçir meye davet ederken, Kosova'da yaşayan diğer toplulukların Arnavutluk, Bosna – Hersek, Makedonya ile Avrupa devletlerinin vatandaşlıklarının varlığına parmak basmıştır.

---

[784] *Kosovalı Türklerin Vatandaşlık İsyanı*, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/kosovali-turklerin-vatandaslik-isyani-141452h.htm, (Erişim 18 Mayıs 2018).

Panelin tartışma bölümünde söz alan aydınlar da Türkiye'nin Kosova Türkleri ile ilgili politikalarında değişiklik talep ederken, çifte vatandaşlık, Kosovalı Türklerin sağlık sigortası kapsamında Türkiye'de tedavi hakkının tanınması gibi ayrıcalıkların verilmesi üzerinde durmuşlardır.[785]

3.2.4.5.2. Yüksek öğretimde değişiklikler ve tepkiler

Kosova Türk toplumunun son dönemde üzerinde durduğu ve Türkiye'den her fırsatta destek beklediği konuların başında eğitim yer almıştır. Özellikle yüksek eğitim konusunda son dönemde yaşanan dalgalanmalar, toplumsal tepkilerin yaşanmasına etki eden temel sorunların başında yer almıştır. Kosovalı Türkler, 1990'larda Türkiye Cumhuriyetinin Türki Cumhuriyetlere yönelik başlatmış olduğu "Büyük Öğrenci Projesi"ne dahil olarak, Türk öğrencilerin Türkiye'nin değişik üniversitelerde devlet burslusu olarak eğitim alma hakkını kazanmıştır. Türkiye'de Yurt Dışı Türkler Başkanlığı (YTB) kurulana ve yurtdışı eğitim programını bünyesine katana kadar Kosovalı Türkler en az elli burs kontenjanına sahip olarak, yeni kadroların yetişmesinde önemli bir destekten yararlanmıştır. Fakat, YTB'nin olayı farklı bir boyuta taşıması ve öğrenci seçimi için ülkelere değil de bölgelere kontenjan ayırması, Kosovalı Türklerin yirmiye yakın süredir var olan ayrıcalıklarının kaybolmasına neden olmuştur. Bu yeni dönemde öğrencilere yönelik yapılan mülakat sisteminin sonucunda Kosovalı Türk öğrencilerinin küçük bir kısmının burslu olarak Türkiye'de eğitim alabilirken, bu da Türkler arasında toplumsal bir memnuniyetsizliğin doğmasına neden olmuştur.

Bu tepkilerin artmasını takiben KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar bir Anakara çıkartması yaparak, var olan sorunun aşılması için diplomasi trafiğine hız vermiştir. YTB'den sorumlu Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ'ın kapısını çalan Yağcılar, sorunun önüne geçilmesi adına destek talebinde bulunmuştur. Görüşmede Kosovalı Türklerin, tarihsel süreç içinde "Büyük Öğrenci Projesi"nden var olan kazanımlar üzerinde duran Başkan Yağcılar, bu yeni dönemde de Kosovalı Türklere

[785] *Kosovalı Türkler Vatandaşlık, Sağlık Hizmetleri, Eğitim ve Diğer Alanlarda Daha Çok Destek İstiyor*, http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,29789, (Erişim 21 Temmuz 2017).

yönelik kontenjan ve toplumsal çıkarlara hizmet edecek olan bölümlerin tahsis edilmesi talebinde bulunmuştur. Başbakan Yardımcısı Bozdağ ise yüksek eğitimde yabancı öğrencilere yönelik yeni stratejik bir çalışma yapıldığı ve bundan böyle devletlere değil de bölgelere göre burs dağılımının yapılacağı bilgisini paylaşırken, yeni dönemde ülkelerin taleplerine göre bölümlerin belirleneceğini ve burs miktarında önemli bir artışın yaşanacağına dikkat çekmiştir.[786] Yağcılar görüşmeden sonra, YTB Başkanı Kemal Yurtnaç'la da bir araya gelerek, Türk öğrencilere yönelik kontenjanın korunmasını ve Kosovalı Türklerle diğer yabancı öğrencilerin bir tutulmaması telkininde bulunmuştur.[787] Bu girişimlerden sonra 2013 yılında Türk öğrencilerin burslu okuma sayısında bir artış olması beklentisi yaşanırken, yeni oluşturulan başvurusu sistemi sonucunda sadece 20 Türk öğrencinin mülakata davet edilmesi toplum içinde memnuniyetsizlik yaratığı gibi anavatanın bu yönde izlemiş olduğu politikaların dışlayıcı olduğu yorumlarını da beraberinde getirmiştir. Bu memnuniyetsizlik ortamında Prizren Belediyesi Başkan yardımcısı Orhan Lopar, YTB'ye bir mektup göndererek, var olan memnuniyetsizliğe dikkat çekmeye çalışmıştır. Mektupta yeni sistemin Kosova Türk Toplumuna büyük zarar verdiğine dikkat çekilirken, sadece Prizren'de her yıl 120 yakın öğrencinin mezun olduğunu, yeni sitemle sadece 20 öğrencinin davet edilmesinin toplumun geleceği için büyük bir riski içinde barındırdığına dikkat çekmiştir. Kosova'da Türk toplumunun var olabilmesi için eğitim ve kadro ihtiyacının kilit bir rol oynadığına da yer verilen mektupta, nu yüzden eskiden beri var olan Kosova Türklerine yönelik kontenjanın devam ettirilmesinin önemine dikkat çekilmiştir.[788] Bunun yanı sıra KDTP ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan bu düzenlemeden dolayı tepki verilerek, bu yanlışın düzeltilmesi için girişimler hız kazanmıştır. Kosova ziyaretinde bulunan Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'la görüşen Mahir Yağcılar Başkanlığındaki parti yetkilileri, yeni sitemden dolayı duydukları memnuniyetsizliği dile getirirken, kontenjan sistemine dönüş konusunda Başbakandan destek talep

[786] *Türkiye Yabancı Öğrencilere Verdiği Bursları Artıracak*, http://www.kosovaport.com/turkiye-yabanci-ogrencilere-verdigi-burslari-arttiracak/, (Erişim 15 Ağustos 2017).
[787] *Bakan Yağcılar'ın Türkiye Temasları*, http://www.kosovaport.com/bakan-yagcilarin-turkiye-temaslari/, (Erişim 15 Ağustos 2017).
[788] *Orhan Lopar: Kaygılıyız*, http://www.kosovaport.com/orhan-lopar-kaygiliyiz/, (Erişim 15 Ağustos 2017).

edilmiştir.[789] Bu görüşmenin yanı sıra diğer temaslarda da yeni sitemin Türk toplumunu olumsuz etkilediği konusu sürekli gündemde tutularak, yeni eğitim döneminde sayının artırılması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

AK Parti Olağanüstü kongresi için Türkiye'de bulunan KDTP üst düzey yetkilileri, ziyaretleri çerçevesinde YTB'yi de ziyaret ederek, yeni sistemle ilgili var olan memnuniyetsizliği dile getirme şansını yakalamıştırlar. Kosova'nın sosyal ve ekonomik anlamda var olan şartlarını dikkate alarak, Kosova'ya yönelik daha fazla destek talebinde bulunulan görüşmede, okulunu Türkçe olarak tamamlayan öğrencilere yönelik pozitif ayrımcılığın sağlanmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. YTB temsilcileri ise yeni sitemle birlikte ülkelere yönelik kontenjan döneminin son bulduğunu tekrarlarken, Kosovalı öğrencilerin başarı seviyesinin düşük olduğunu ve mezunların Türkiye'de kalma eğilimin yüksek olduğuna dikkat çekmişlerdir.[790]

KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar bir açıklamasında YTB'nin yeni sitemini açıkça eleştirerek, 1991 yılından bu yana 60 öğrenci burslu olarak eğitim alma imkanına sahip olabildiği üzerinde dururken, yeni düzenlemeyle "Türk öğrencilerinin eğitim hakkının engellendiğini" açıkça dile getirmiştir. Türkiye'nin bu yöndeki dışlayıcı politikasını gözden geçirme davetinde bulunan Yağcılar, Kosovalı Türklere varlık mücadelelerini göz önünde bulundurarak, pozitif ayrımcılığının verilmesinin mecburiyeti üzerinde durmuştur.[791] Bu açıklama ve diğer girişimlere rağmen YTB, burslu öğrenci alımındaki sistemini değiştiremeyerek, 2013 yılından bu yana Türkçe eğitimini tamamlayan çok az sayıda öğrencinin burslu olarak okuma fırsatını sunmuştur. Bu politika, Kosova Türklerinin anavatanda çocuklarını okutmak adına farklı alternatifler üretmelerine neden olduğu gibi bugün çok sayıda Kosovalı Türk öğrenci burssuz kendi imkanlarıyla eğitimlerini Türkiye'de sürdürmeye çalışmaktadırlar.

---

[789] *Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kosovalı Türk Siyasilerle Bir Araya Geldi*, http://www.kosovaport.com/basbakan-erdogan-kosovali-turk-siyasilerle-bir-araya-geldi/, (Erişim 15 Ağustos 2017).
[790] *KDTP Yetkilileri Ankara'da Üst Düzey Yetkililerle Görüştü*, kdtp.org, (Erişim 15 Ağustos 2017).
[791] *Kosovalı Türkler Vatandaşlık, Sağlık Hizmetleri, Eğitim ve Diğer Alanlarda Daha Çok Destek İstiyor*, http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,29789, (Erişim 15 Ağustos 2017).

3.2.4.5.3. Yeni bir alternatif; Yüksek Öğretim bursları

YTB'nin uygulamış olduğu yeni sistem Kosovalı Türkleri olduğu gibi kurum olarak KDTP'yi de derinden etkilemiştir. Burs imkanlarından yararlanamayan öğrenci velileri sonuçtan KDTP'yi sorumlu tutarak, başarısızlıkla ithamların artmasına neden olmuştur. KDTP üst düzey yetkililerinin, yeni sistemin Türk toplumu açısından büyük bir darbe niteliğinde olduğunu her fırsatta dile getirmelerine rağmen Türkiye'nin bu konuda geri adım atmaması, partinin bu konuda farklı alternatifler arasına neden olmuştur. KDTP Genel Başkanı ve Kamu Yönetim Bakanı Mahir Yağcılar, burslu öğrenci sayısının artırılması adına Kosova ziyaretinde bulunan Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Başkanıyla gerçekleştirmiş olduğu görüşmesinde var olan sorunun çözümü için destek talebinde bulunmuştur.[792]

Bu talep olumlu karşılanıp, 2015 yılında Türkçe liseleri tamamlayan başarılı 20 öğrencinin Türkiye'nin değişik üniversitelerinde okuma şansı tanınmıştır. Anlaşma 2 Haziran 2016 tarihinde Eğitim Bakanı Arsim Bajrami ile YÖK Başkanı Yekta Saraç arasında imzalanarak, başarılı 20 Türk öğrenciye burslu okuma şansı verilmiştir. İmza töreninden sonra konuşan Eğitim Bakanı Bajrami, bu anlaşmayla Kosovalı Türk öğrencilere önemli bir şansın sunulduğunu ifade ederek, yeni mezunların ülkenin kalkınması için önemli bir mesafe taşı olacağını sözlerine eklemiştir. YÖK Başkanı Saraç ise anlaşmayı geçen yıl yaptıkları görüşmelerin bir ürünü olarak nitelendirirken, bu anlaşmayla Türk toplumunun var olan beklentilerine cevap verilmeye çalışıldığını ifade etmiştir. Projenin iki mimarından biri olan Mahir Yağcılar ise YÖK tarafından sağlanan burs imkanının toplumun beklentilerini karşılama konusunda önemli bir gelişme olarak nitelendirirken, bu imkandan sadece başarılı olan öğrencilerin yararlanacağını dile getirmiştir.[793] Projenin diğer mimarı konumundaki Priştine Büyükelçisi Kıvılcım Kılıç ise anlaşmayı, Türk toplumunun yüksek eğitimlerinin Türkiye'de sürdürme isteklerini yerine getirme olarak

[792] *Türkiye Kosovalı Türklerin Eğitim Projelerini Destekleyecek*, http://www.kosovaport.com/turkiye-kosovali-turklerin-egitim-projelerini-destekleyecek/, (Erişim 23 Mayıs 2018).
[793] *Kosovalı Türk Öğrencileri Sevindirecek Anlaşma*, http://www.kosovaport.com/kosovali-turk-ogrencileri-sevinderecek-anlasma/, (Erişim 23 Mayıs 2018).

yorumlarken, Türkiye olarak her koşulda Türk Toplumunun yanında olunmaya devam edileceğini tekrarlamıştır. [794]

Bu ara formül Türk toplumunun var olan beklentilerini tamamen karşılamamasına rağmen ek burslu öğrencinin Türkiye'de eğitim şansını yakalaması, önemli bir başarıya denk düşmektedir. KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar ile büyükelçi Kıvılcım Kılıç'ın mimari olduğu proje, bugüne kadar da sürekliliğini sürdürmektedir.

[794] *Kosovalı Türk Öğrenciler İçin Bir İlk*, http://www.kosovaport.com/kosovali-turk-ogrenciler-icin-bir-ilk-video/, (Erişim 15 Ağustos 2017).

IV. BÖLÜM
KOSOVA DEMOKRATİK TÜRK PARTİSİNİN SEÇİMLERE KATILIMI, PARTİYİ VE TOPLUMU ETKİLEYEN GELİŞMELER

4.1. Kosova'da Genel Seçimler ve Türk Toplumu

Bu başlık altında Kosova'da savaştan sonra yapılan seçimlere ele alınarak KDTP'nin başarısı, kampanya süreçleri, sonuçları, temsiliyet başarıları ile bu süreçlerde partiyi ve toplumu ilgilendiren konular ele alınacaktır. 2007 yılına kadar çıkan Yeni Dönem gazetesinde çıkar haberlerden yararlanılacakken, ondan sonraki süreçte partinin basın bildirileri ile internette yayın yapan elektronik gazetelerden bilgiler aktarılacaktır.

4.1.1. Toplumsal Birlik ve 2001 seçimleri

TDB düzenlemiş olduğu son toplantısı sonrasında paylaşmış olduğu bir basın bildirisiyle yeni döneme uygun bir adım atılarak, partinin isminin Kosova Demokratik Türk Partisi olarak değiştirildiği kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bunu takiben de KDTP kasım ayında yapılacak olan seçim hazırlıklarına yoğunlaşırken, seçimlere katılım için AGİT'in öngördüğü bütün kriter ve evrakları tamamlayarak, seçimlere katılım için gerekli sertifikayı almıştır. Türk Halk Partisi ise gerekli kriterleri dolduramadığından dolayı, seçilere katılıma hakkını alamamıştır.[795]

KDTP Merkez Yönetim Kurulu 9 Eylül 2001 tarihinde Priştine'de yapmış olduğu toplantısında 17 Kasım 2001 tarihinde yapılacak olan genel seçimlerde yarışacak aday listesini belirlemiştir. Fakat seçim sisteminin kapalı liste usulü yapılacağından dolayı Mamuşa Şubesi, kendilerine ikinci sıranın verilmemesine tepki göstererek, milletvekili adayını geri çekmiştir. Rüştü Taç'ın adaylığını geri

[795] Yeni Dönem Gazetesi, 20 Ağustos 2001, Sayı 80, s.1.

çekmesinden sonra KDTP'nin 9 kişilik milletvekili aday listesi yönetim kurulu tarafında onaylanmıştır.[796]

Tablo 1*: 2001 Genel Seçimlerde yarışacak olan KDTP milletvekili listesi çizelgesi*.

1.	Mahir	Yağcılar
2.	Gani	Sadık
3.	Nafiye	Gaş
4.	Ercan	Şpat
5.	Erhan	Köroğlu
6.	Resmiye	Mumcu
7.	Arif	Kera
8.	Nasuf	Nasuf
9.	Dr. Hülkiye	Dalduş

Seçim süreci yaklaşırken, 25 Eylül 2001 tarihinde AGİT Merkezinde genel seçimlere katılacak olan partilerin oy pusulalarındaki yeri konusunda çekiliş yapılmıştır. KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar'ın da katılım gösterdiği çekilişte Kosova Demokratik Türk Partisin numarası 35 olarak belirlenmiştir. Yağcılar konu ilgili yapmış olduğu açıklamasında seçimlerin önemine değinirken, "Bu seçimlere Kosova Türk Toplumunu temsilen sadece KDTP katılacaktır. Vatandaşlarımızdan bütün oylarını KDTP'ye vermeye davet ediyorum. 35 numaradan çıkacak oy sayısı Kosova ve Kosova Türk Toplumunun geleceğini çizecektir" noktasına vurgu yapmıştır.[797]

KDTP seçim kampanyasına "Kosova'da birlik ve beraberlik için 35 numaradaki KDTP'ye oyunuzu verin" sloganıyla 8 Ekim 2001 yılında Prizren'de görkemli bir törenle başlamıştır. Kampana açılışını yapan Genel Başkan Mahir

[796] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 13 Eylül 2001, Sayı 82, s.1
[797] Yeni Dönem Gazetesi, 27 Eylül 2001, Sayı 84, s.1

Yağcılar, seçimlerin önemi Kosova ve Türk Toplumu açısından önemi üzerinde dururken, KDTP'nin seçim ilkelerinin; temsiliyet, Türkçenin kullanımı, kazanılmış hakların uygulanması ve geliştirilmesi, eğitim, Türk kültürü, ekonomik kalkınma ve Türkiye ile ilişkiler gibi temel noktalardan oluştuğunu bildirmiştir. Türk Toplumu açısından bu seçimlerin büyük önem arz ettiğinin altını çizen Yağcılar, "Türk Toplumunun temsiliyetinin iki sandalye ile sınırlı kalmaması için sizlerin seçim günü 35 numaraya yani KDTP'yi desteklememiz gerekmektedir. Alacağımız oylar bizim mecliste üç yada dört milletvekiliyle temsil edilmemizi sağlayacaktır. Bu yüzden de oyumuz 35'e, KDTP'ye olsun" çağrısında bulunmuştur.[798] Esin Muzbeg, kasım seçimlerinde KDTP'nin başka Türk Partisi olmadığından dolayı temel stratejisinin Türk seçmemelerini sandık başına götürülebilme olması gerektiğine dikkat çekerken, Türk vurgusuna dayanan milliyetçi bir söylem geliştirilmesi önerisinde bulunmaktadır.[799]

Ankara'da eğitim gören Kosovalı öğrenciler ile Kosovalı gençler el ele vererek, KDTP'nin seçim kampanyasına yardım sunmak amacıyla bir seçim kampanyalarında dağıtılmak amacıyla promosyon malzemeleri temin ederek, Kosova'ya göndermiştirler. Öğrenciler adına açıklama yapan Orhan Lopar bu faaliyetin temel amacını, "Kosova Türk gençleri olarak partimize, yani Kosova Türklerinin sesi olan KDTP partisine destek olmaktı" olarak açıklamıştır.[800]

KDTP seçim kampanyası çerçevesinde 1 Kasım tarihinde Gilan'da Türk seçmenlerle bir araya gelmiştir. Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın seçim programını tanıttığı toplantıda yapmış olduğu konuşmasında "Türk dili ve yazısının, Türklerin yaşadığı belediyelerde eşitliğe kavuşturulması, anayasal çerçeve ve UNMIK 2000/45 yönetmeliğine bağlı hususların her yerde ve her seviyede gerçekleştirilmesi temel amacımız" şeklinde konuşarak, 35 numaraya oy istemiştir.[801]

KDTP'nin seçim kapanış toplantısı TRT Türk Halk Müziği sanatçıları ve Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Halk Dansları gurubunun katılımıyla

---

[798] Yeni Dönem Gazetesi, 11 Ekim 2001, Sayı 86, s.4
[799] Esin Muzbeg, *KDTP ve Seçimler Hakkında Birkaç Söz,* Yeni Dönem Gazetesi, 11 Ekim 2001, Sayı 86, s.5
[800] Yeni Dönem Gazetesi, 8 Kasım 2001, Sayı 90, s.1
[801] Yeni Dönem Gazetesi, 8 Kasım 2001, Sayı 90, s.2

Prizren'de görkemli ve coşkulu bir şekilde yapılmıştır. Milletvekili adayları, katılım gösteren 3000'in üzerindeki katılımcıyı seçim günü 35 numarada buluşmaya davet ederken, parlak bir geleceğin adresinin KDTP olduğuna vurgu yapmıştırlar.

4.1.1.1. Seçim sonuçları ve partinin ilk seçim zaferi

17 Kasım seçimlerinin galibi İbrahim Rugova'nın partisi yüzde 45.65'yla LDK olurken, ikinciliği Haşim Thaçi'nin partisi yüzde 25.70'yla PDK olurken, Sırpların dönüş koalisyonu yüzde 11.34'lük oy oranıyla üçüncü parti olmayı başarırken, KDTP 7.879 oy alma başarısı göstermiştir.

Tablo 2: *2001 Genel Seçimlerinde KDTP'nin ülke genelinde almış olduğu oy çizelgesi.*

Prizren	KDTP	4240 oy
Mamuşa	KDTP	1704 oy
Priştine	KDTP	900 oy
Gilan	KDTP	285 oy
Dragaş	KDTP	207 oy
Mitroviça	KDTP	172 oy
Vuçıtırn	KDTP	66 oy
İpek	KDTP	20 oy
Sırbistan'dan	KDTP	47 oy
Posta yoluyla	KDTP	177 oy
Diğer şehirler	KDTP	116 oy

Bu seçim sonuçlarına göre; KDTP'nin iki garanti sandalyenin dışında artı bir sandalye kazandığı açıklanmıştır.[802] Parti başkanı Mahir Yağcılar seçim sonuçlarıyla ilgili Yeni Dönem Gazetesine vermiş olduğu demecinde, "KDTP seçimlerde hedeflerinden birine ulaşmıştır. Aldığımız oylar neticesinde artı bir milletvekili çıkarma başarısını yakaladık. Seçimlerin barış ve huzur içinde geçmesi bizleri mutlu etmiştir. KDTP taraftarlarına ve bizlere oy veren herkese ayrım yapmadan teşekkür ediyoruz. Seçimlerle Kosova, demokrasiden yana ve demokrasi yolunda olduğunu ispatlamıştır" diyerek seçim sürecini değerlendirmiştir.[803] Esin Muzbeg seçim sonuçlarından çok seçim kampanya sürecini eleştirirken, başarının başka bir partiye karşı alınmış bir zafer değil, "bize rağmen" alınmıştır şeklinde yorumlamaktadır.[804] Mehmet Bütüç ise seçim sonuçlarından sonra yaptığı değerlendirmesinde Kosova'daki Türk varlığını dikkate alarak alınan oy sayısının düşük olduğuna vurgu yaparken, partinin milletvekili liste hazırlık sürecinde yaptığı hatanın toplumu yeni bir bölünmeye olanak sağladığına dikkat çekmektedir.[805]

Seçim sonuçları sonucunda hiçbir partinin yeterli çoğunluğu yakalamamasından sonra bir koalisyon hükümeti kuruluş çalışmaları da hız kazanmıştır. Uluslararası toplum temsilcileri azınlık topluluklarının da içinde yer alacağı bir geniş tabanlı hükümet kurulması çağrılarına seçim galibi LDK konu ile ilgili sessiz kalmayı yeğlerken, KDTP Genel Başkanı ve Milletvekili Mahir Yağcılar, KDTP'nin geniş tabanlı bir hükümetten yana olduğunu dile getirmiştir.[806] 10 Aralık 2001 tarihinde meclisin oluşum toplantısı yapılarak, yeni milletvekilleri yemin ederek resmen göreve başladılar. Azınlık partilerinin aralarında yaptıkları anlaşma gereği dönüşümlü olarak meclis başkan vekili formülü üzerinde anlaşarak KDTP Milletvekili Nafiye Gaş'ın ikinci dönemde ilgili görevi yürütmesi karara bağlanmıştır.

Hükümet kurma çalışmalarının yoğunlaştığı süreçte UNMIK Yöneticisi Hans Haekerup'un istifası yoğun olan Kosova gündeminin daha da karışmasına etki

---

[802] Yeni Dönem Gazetesi, 22 Kasım 2001, Sayı 92, s.1
[803] Yeni Dönem Gazetesi, 22 Kasım 2001, Sayı 92, s.2
[804] Esin Muzbeg, *Bize Rağmen Biz*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Kasım 2001, Sayı 92, s.2
[805] Mehmet Bütüç, *KDTP başardı mı?*, Yeni Dönem Gazetesi, 29 Kasım 2001, Sayı 93, s.3
[806] Yeni Dönem Gazetesi, 6 Aralık 2001, Sayı 94, s.2

etmiştir. BM Genel Sekreteri Kosova'da sürecin aksamaması için yeni UNMIK yöneticisi olarak Michael Steiner'i atamıştır. Steiner ile bir araya gelen Mahir Yağcılar, geniş tabanlı bir hükümetin kurulmasını ve Türk Toplumu temsilcilerinin de bu hükümette yer alması gerektiğini savunmuştur.

Üç aylık bir bekleyişten sonra Kosova'nın ilk cumhurbaşkanı ve hükümeti seçilerek, Kosova'da yeni bir sayfa açılmıştır. Koalisyon anlaşması gereği Kosova'nın ilk cumhurbaşkanı İbrahim Rugova olurken, Başbakan görevine de PDK'dan Bayram Recepi seçilmiştir. KDTP geniş kapsamlı koalisyonda yer alırken, kabinede sadece VATAN koalisyonundan Sağlık Bakanı olarak Numan Baliç yer almıştır. Kabinede bir Türk bakanın yer almamış olması toplumda tepkileri de beraberinde getirmiştir.

Bu gelişmeler neticesinde KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar ve milletvekilleri Nafiye Gaş ile Gani Sadık, Başbakan Bayram Recepi'yi ziyaret ederek, toplumun bakanlık konusundaki beklentilerini dile getirmiştirler. Yeni bir bakanlığın kurulamaması durumunda meclis başkanlığındaki formüle benzer bir formülün Sağlık Bakanlığı için de uygulanmasını talep eden Türk milletvekilleri, bakanlığın yanı sıra bakanlıklarda kadro ve danışman talebinde de bulunulmuştur.[807] Başbakan Bayram Recepi ise Yeni Dönem Gazetesine vermiş olduğu demecinde Sağlık Bakanlığının Boşnak ve Türkler arasında dönüşümlü olacağını teyit ederken, yeni bakanlığın kurulması durumunda bunun Türklerin hakkı olduğunu belirtmiştir.[808]

8 haziran 2002 tarihinde KDTP'nin merkez seçim toplantısı yapılarak, Priştine, Mitroviça, Vuçıtrn, Gilan ve Prizren şubelerinin desteğini alan Mahir Yağcılar ikinci defa parti başkanı görevine seçilmiştir. Kosova Anayasa Çerçevesince öngörülen kanunlara göre, Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Priştine, Prizren, Mitroviça ve Vuçıtırn Belediye mühürlerinde Türkçe yer alarak, Türk toplumu KDTP öncülüğünde önemli bir başarıya imza atmıştır.[809]

---

[807] Yeni Dönem Gazetesi, 11 Mart 2002, Sayı 108, s.1
[808] *Kosova Başbakanı Bayram Recepi ile özel söyleşi*, Yeni Dönem Gazetesi, 21 Mart 2002, Sayı 109, s.2
[809] Yeni Dönem Gazetesi, 13 Haziran 2002, Sayı 108, s.2

Meclis oluşum toplantısında, azınlık topluluklarının Meclis Başkan Vekilliği ile ilgili yapmış oldukları dönüşümlü temsil edilmesi çerçevesinde KDTP Milletvekili Nafiye Gaş, 2003 yılının ilk meclis toplantısında başkan vekillik görevini Haci Zülfi Merca'dan alarak, görevine resmen başlamıştır. Bu güzel haberi Resmiye Mumcu'nun Sağlık Bakanı olması takip etmiştir. KDTP'nin Başbakan Bayram Recepi ile yapmış olduğu anlaşma gereğince Kosova'nın ilk Türk Bakanı resmen göreve başlamıştır.

KDTP Genel Başkanı ve Milletvekili Mahir Yağcılar, Prizren'de Eğitim Fakültesinin Türkçe açılması konusunda Eğitim Bakanı Recep Osmani ile bir araya gelerek, bölümün açılmasının Türk Toplumu ve Türk öğrencileri için taşıdığı önemi dile getirmiştir. Yapılan girişimler sonucunda Eğitim Fakültesinde bölüm açılması kabul edilirken, mücadelenin temel mimarlarından Mahir Yağcılar olayı şu şekilde açıklamaktadır: "İlk defa Prizren'de önemli bir adım atılmış oldu. Fakültede artık Arnavutçanın dışında Türkçe de eğitim görülecek olması Kosova Türk Toplumu ve gençlerimiz açısından büyük önem arz etmektedir. Eğitimin geleceği simgelemesi bugün kazanılan bu zaferin önemini daha açık bir şekilde gözler önüne sermektedir".[810]

4.1.2. 2004 Seçimleri ve Türk Toplumu

26 Haziran 2004 tarihinde KDTP Merkez Yönetim Kurulu toplatışı Priştine'de yapılırken, diğerleri arasında Ekim ayında yapılacak olan genel seçimler konusu da görüşülmüştür. Toplantıda şubelerin katılımıyla partinin seçim programı ve faaliyetlerini hazırlayacak bir seçim komisyonun kurulma kararı alınırken, şubelerden milletvekili aday çalışmalarına ağırlık vermeleri yönünde bir tavsiye kararı da alınmıştır.[811]

Priştine'de Grand Hotelde KDTP, 23 Ekimde düzenlenecek olan parlamento seçimi için yapılan aday tespit toplantısını düzenlemiş, toplantıya Türk Eşgüdüm Bürosu Şefi Metin Kılıç da katılmıştır. Toplantıdan sonra Mahir Yağcılar imzalı

[810] Yeni Dönem Gazetesi, 18 Eylül 2003, Sayı 187, s.3
[811] KDTP Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, Yeni Dönem Gazetesi, 1 Temmuz 2004, Sayı 227, s.3

yayınlanan bildiride, KDTP'nin parlamento seçimlerine 8 adayla katılacağı bildirilirken, sıralama ile ilgili açıklama şu şekildedir: "Toplantı neticesinde birinci sırada KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, ikinci sırada Mamuşa temsilcisi Rifat Krasniç'in yer alamaları oy birliğiyle kabul edilmiştir. Üçüncü sırada yer alması gereken bayan adayla ilgili yapılan oylamadan sonra oy çokluğuyla Nuran Malta uygun görülmüştür. Dördüncü sırada Mitroviça'dan Ergin Köroğlu, beşinci sırada Vıçıtırn'dan Arif Kera, altıncı sırada Priştine'den (Resmiye Mumcu ve Refike Sultçevci'nin kabul etmemesinden sonra) Besire Cini, yedinci sırada Prizren'den Recep Rada ve sekizinci sırada Mamuşa'dan Hıfzi Mazrek'in yer alması oy birliğiyle uygun görülmüştür" denilmektedir.[812] Milletvekili Gani Sadık ve Bakan Resmiye Mumcu'nun ilk üç sıraya girememesi ardından özellikle Priştine şubesi endeksli bir sorun yaşanmış, Gani Sadık bu olaydan sonra KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar'ı hedef alan açıklamaları meclis ve medyayla paylaşmıştır.

KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar seçim stratejisini belirlenmesi adına 31 Ağustos 2004 tarihinde Türk Sivil Toplum Kuruluşları temsilcileri ve entelektüel kesimle bir genişletilmiş toplantı düzenlemiştir. Kosova'daki Türk Toplumunun karşılaştığı meselelerin gündeme geldiği toplantıda, bugüne kadar yapılan ve yapılmayanların üzerinde durulurken, Türk Dilinin kullanımıyla ilgili sorunlar, eğitimde yaşanan sıkıntılar, siyasi nüansların aşılması için yapılması gerekenler ve benzeri konular ele alınmıştır.[813]

KDTP tarafından oluşturan seçim siyasi platformu dört temel noktadan; Gençlik – Eğitim, Ekonomik Kalkınma ve Sağlık – Sosyal Güvenlik ve Topluluk Hakları – Geri dönüşten oluşmuştur. Gençlik ve Eğitim başlığında, partinin bugüne kadar öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti ve ülkedeki kamu üniversitelerinde eğitim görmeleri konusundaki çalışmalarının yanı sıra öğrencilere yönelik yürütülen burs çalışmalarına dikkat çekilmektedir. Ekonomik Kalkınma başlığında, kalkınma adına yabancı sermayeye önem verilmesi üzerinde durulduğu gibi Türkiye'den yatırımcılara yönelik çalışmaların yapılması gerekliliğine işaret edilmektedir. Sağlık ve Sosyal başlığında ise, sağlık çalışanlarının uzmanlaşması konusuna önem

[812] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Temmuz 2004, Sayı 230, s.1-3
[813] Yeni Dönem Gazetesi, 2 Eylül 2004, Sayı 236, s.1

verileceği ve sosyal güvenliğin hayata geçirilmesi için mücadele edileceğine dikkat çekilmektedir. Topluluk halkları ve geri dönüş konusunda ise partinin yasal çerçeve içinde değil hakların anayasa çerçevesinde garanti altına alınması konusunda mücadele edeceğine vurgu yapılırken, partinin özellikle; Türkçenin dil hakkı, eğitim, kültürel gelişmeye odaklanacağına dikkat çekilmektedir.[814]

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı Mehmet Aydın'ın daveti üzerine KDTP Genel Başkanı ve milletvekili Mahir Yağcılar başkanlığında bir heyet seçim öncesi 13 – 18 Eylül 2004 tarihleri arasında Türkiye'ye bir çıkartmada bulunmuşlardır. Heyet, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve Meclis Başkanı Bülent Arınç dahil üst düzey siyasi, bürokrat ve ekonomik çevrelerle bir araya gelmiştirler. Türkiye'den moralli ve destekli dönen KDTP yetkilileri, seçim çalışmalarına hız vermişleridir. 27 Eylül akşamı KDTP Prizren'de resmi seçim kampanyası açılışı yapılarak, partinin seçim programı ve aday tanıtımı yapılmıştır. Genel Başkan Mahir Yağcılar, Kosova'da Türklerin varlığının canlı kalabilmesi ve geliştirilmesi için önümüzde yapılacak olan seçimlerde sandığa çıkmaktan geçtiğine vurgu yaparken, "KDTP Kosova'nın istikrarlı, demokratik ve multietnik bir sisteme kavuşmasına katkıda bulunmaktadır. Kosovalı Türkler, Türk oldukları kadar da Kosovalıdırlar! Yeni Kosova'nın oluşumunda her türlü olumlu ve yapıcı katkıyı vermekteyiz herkes kendi milli kimliğini koruyabilmelidir. Azınlık hakları geliştirilmeli ve herkesin diğerine saygı göstermesi gerekir. İşte o zaman Kosova, Avrupa ile bütünleşebilir" şeklinde kısa noktalarda parti olarak seçimlerdeki üzerinde odaklanılacak olan çizgileri açıklamıştır.[815]

KDTP seçim kampanyalarına ağırlık verirken, 9 Ekim günü Dragaş ve bölge köylerini ziyaret edilerek, parlamento seçimleri için Goralı seçmenlerden seçimlerde destek talep edilmiştir. Aynı akşam Prizren'de kadınlara yönelik bir aktivite yapılarak, kadınlardan seçim sürecinde partiye sahip çıkmalarını davet edilmiştir.[816] 10 Ekim günü Yanova'da, 12 Ekim günü Vıçıtırn'da, 13 Ekimde de Mitroviça'da seçim kampanyalarına devam edilmiştir. Genel olarak, toplumsal birliktelik

---

[814] *AGİT tarafından 2004 Meclis Seçimlerine katılan politik oluşumlar Broşürü*, https://www.osce.org/tr/kosovo/38332?download =true, (Erişim 2 Mayıs 2018).
[815] Yeni Dönem Gazetesi, 30 Eylül 2004, Sayı 240, s.1
[816] Yeni Dönem Gazetesi, 14 Ekim 2004, Sayı 242, s.10

çerçevesinde temsiliyet için KDTP'ye sahip çıkılması ve seçim günü partinin yarışacağı 53 numaraya vermeleri istenmiştir.

KDTP'nin seçim kampanyasına destek amacıyla TRT sanatçılarının yanı sıra Başbakanlık Müşaviri Sait Yusuf'da eşlik etmiştir. TRT sanatçılarının katılımıyla 14 Ekimde Prizren'de, 15 Ekimde Mamuşa'da, 16 Ekimde de Gilan'da coşkulu seçim kampanyaları yürütülürken, 17 Ekimde kapanış Prizren'de yapılmıştır. Kapanış töreninde konuşan Başkan Yağcılar, "Kosova'da Türklüğün ayakta kalabilmesi için sizlerin oylarınıza ihtiyacımız var. 2005'te gerçekleşecek olan Kosova statüsünde yer almak için bu seçimlerden başarılı çıkmamız gerekmektedir. Bu topraklarda atalarımız dünyaya barışın ne demek olduğunu birçok milletin kültürünü aynı yerde yaşatarak gösterdi. Bizler de Kosova'da örnek Türkleriz. 23 Ekimde gücümüzü göstermek için hepiniz sandığa çıkmaya ve 53 numaraya oy vermeye davet ediyorum" diyerek, destek istemiştir.[817] Kapanış gecesinde, TRT İstanbul Devlet Radyosu ses sanatçıları, Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği, Mitroviça'nın Birlik Derneği ve Filizler Derneklerinin halk dansları katılan seçmenlere unutulmaz bir gece yaşatmıştırlar.

4.1.2.1. Üç Türk milletvekili ve temsiliyet

23 Ekim 2004 tarihinde Kosova'da düzenlenen ikinci parlamento seçimlerinin galibi LDK olurken, KDTP 8353 oy alırken 3 milletvekili ile parlamentoda temsil edilme hakkını tekrarlamıştır. KDTP Mamuşa'da 1836 oy almışken, geçen seçimlerle kıyasla Priştine, Gilan ve Dragaş'ta oy düşüşlerinin olduğu gözlenmektedir.

Priştine ve Gilan'da oy düşüşünün temel nedeni, milletvekili listesine aday verme sırasında şubeler içerisinde yaşanan görüş ayrılıkları ve isimler üzerinde oydaş olamama neticesinde kendi adaylarını listede göremeyen Priştineli ve Gilanlı Türklerin hayal kırıklığı, bu şehirlerden gelen oylara da yansımıştır. Dragaş bölgesinde ise yaşanan oy düşüşü bu bölgede yaşayan Goralı ve Boşnak kardeşlerimizin şu sözleri en iyi şekilde kanıtlıyor: "Bizleri sadece seçim

[817] Yeni Dönem Gazetesi, 14 Ekim 2004, Sayı 242, s.10

zamanlarında ziyaret ediyorlar, vaatlerde bulunuyorlar, oy istiyorlar ve seçimlerden sonra da artık bir daha uğramıyorlar".[818]

Türk Eşgüdüm Bürosu Sorumlusu Müsteşar Metin Kılıç, yayınladığı bildiriyle KDTP'nin başarılısını kutlamıştır. Bildirisinde Kılıç, "Seçimlerde kazanılan zaferden dolayı Başta parti başkanı olmak üzere, parti yönetimini şube başkanlarını ve milletvekili adaylarını tebrik etmek istiyorum. Sonuçlar, KDTP Merkez Yönetim Kurulunun aday tespitini nasıl isabetli yaptığını kanıtlamaktadır. KDTP seçimlerden 6. Büyük parti ve en büyük azınlık partisi olarak çıkmıştır. Sonuçlar KDTP'nin hükümette en az iki bakanla temsil etmesini sağlayacağı gibi hükümette KDTP sadece Türklerin değil diğer azınlıkların sözcüsü ve haklarının savunucusu yapmıştır" şeklinde seçim değerlendirmesini yapmıştır.

Seçimleri değerlendirmek üzere 30 Ekim 2004 tarihinde Prizren'de Merkez Yönetim kurulu toplanmıştır, fakat davetli olmalarına rağmen Priştine üyeleri katılmamıştır. Toplantıda partinin oylarını artırmasından dolayı seçimleri başarılı olarak değerlendiren üyeler, parlamentodan sonra şimdi de partinin hükümette yer alması gerekliliğine vurgu yapmışlardır.[819]

KDTP'nin 3 vekille mecliste temsil etme potansiyelini kazandıktan sonra koalisyon hükümetinde yer alması görüşmeleri neticesinde KDTP'nin yeni hükümette bir bakanlıkla temsil edilmesi konusunda AAK'nin Başbakan adayı Ramuş Haradinay'la bir anlaşmaya varılmıştır. Parti içinde yapılan tartışmalar neticesinde bakanlığın Gilan şubesinden Dr. Sadettin Adiller'e verilmesi kararı alınırken, bakan ismi Haradinay'a iletilmiştir. İsminin bakanlık için gerekli mercilere verilmesinden iki gün sonra Sadettin Adiller, sağ ailevi nedenlerden dolayı parti başkanı Mahir Yağcılar'a görevden çekildiğini bildirmesi hem hükümet kuruluş sürecinde hem de KDTP'de büyük karışıklıkların çıkmasına neden olmuştur. Mahir Yağcılar konu ile ilgili Yeni Dönem Gazetesine yapmış olduğu açıklamasında Adileler'in kararını doğal karşıladıklarını ifade ederken, "Bu onun kendi kararıdır, biz görev almasını çok istedik ama yapamayacağını açıklamıştır. Bu mecburi bir görev olmadığından, iş ve ailevi nedenlerden dolayı kabul edemeyeceğini bildirdi.

---

[818] Taner Güçlütürk, *Sonbahar güneşi*, Yeni Dönem Gazetesi, 4 Kasım 2004, Sayı 244, s.6
[819] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 4 Kasım 2004, Sayı 244, s.6

Biz de VAKAT Koalisyon ortağımızın önerdiği Sadik İdrizi'yi bakan adayı olarak Ramuş Haradinay'a illettik. Sağlık bakanlığı ortak bakanlıktır ve buradaki Türk danışmanlar görevine devam edecektir" şeklinde olaya açıklık getirmiştir.[820]

Sağlık Bakanlığına VAKAT Koalisyonundan milletvekili Sadik İdrizi'nin atanması, Kosova Türk Toplumunda tepkileri de beraberinde getirmiştir. Köşe yazarı Orhan Lopar, seçim sonuçlarından sonra Türk Toplumu olarak iki bakanlık beklerken bugün bakanlıksız kaldığımızı öğreniyoruz derken, "Bizim toplumdan bakan olacak hiç kimse mi kalmadı da bir bakanlığa ortak olmak zorunda kaldık" şeklinde kararı eleştirmiştir.

Tepkilerden sonra KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar bu konu ile ilgili daha uzun bir açıklama yapma gereği duymuştur. Yağcılar'ın açıklaması özet olarak şu şekildedir; "Merkez Yönetim Kurulunda hükümete katılım için bir bakanlığın istenmesini ve bakanlık için Genel Başkanın önerilmesi kararı alınmıştır. Fakat Başbakan adayı Ramuş Haradinay bize yani Vakat ile kurduğumuz 6 + gurubuna sadece Sağlık Bakanlığının vereceğini bildirmesinden sonra, partinin MYK'sından genel başkanın bakan olması ile ilgili kararın değişmesini talep ettim çünkü bir mühendis olarak Sağlık Bakanı olmasının uygun olmadığını ifade ederek, bir doktorun aday olmasını önerdim. Yapılan tartışmalar neticesinde göreve Dr. Sadettin Adiller'in getirilmesi kabul edilmiştir. Fakat medyada kendisiyle ilgili, aramızdaki bazı insanların yapmış oldukları asılsız ve iftiralar Adiller'in geri çekilmesine neden olmuştur. İçimizdeki birileri parti toplantılarında kaydettikleri ses kayıtlarıyla Türkiye Cumhuriyetinin elçisini karalamanın yanı sıra KDTP'yi Arnavut partilerine de kararlamaktan geri kalmamıştırlar. Böyle olumsuz bir tablonun da yaşandığı sıcak saatlerde Adiller'in geri çekilmesinden sonra ya aday olacaktım yada ortağımıza bakanlığı verecektim. Milletvekili olmayan birinin de bakanlığa seçim sürecinin zor olduğunu göz önünde bulundurarak, bakanlığın ortağımız VAKAT'la ortak olarak kullanılması konusunda nihai karar alarak, Başbakan adayına bildirdik" şeklinde açıklamıştır. Eski Sağlık Bakanı Resmiye Mumcu'nun neden bakanlığa teklif edilmediği konunda var olan tartışmalara açıklama getiren Yağcılar, "Kendisinin aday olarak gösterilmemesinin nedeni, kendisine sunulan milletvekilliği adaylığını

[820] Yeni Dönem Gazetesi, 2 Aralık 2004, Sayı 249, s.1

kabul etmemesi ve MYK üyeleri tarafından isminin önerilememesinden dolayı ismi bakanlığa verilmiştir".[821]

Mahir Yağcılar'ın bu açıklamasından sonra Eski Sağlık Bakanı Resmiye Mumcu bir basın açıklaması yaparak, Yağcılar'ın açıklamalarının gerçeği yansıtmadığını kamuoyu ile paylaşmıştır. Mumcu açıklamasında, "Dr. Resmiye Mumcu milletvekili adayı olmayı kabul etmiştir. Priştine şubesinde milletvekili adaylıkları ile ilgili yapılan oylamada, en çok oy alarak liste birincisi olmuştur. Grand Hotelde yapılan partinin MYK toplantısında Priştine Şubesi listesi maalesef hiç oylamaya verilmemiştir. Listenin başında bulunan Remiye Mumcu milletvekili adaylığı konusunda bu toplantıda bir açıklama da yapmıştır. Bakan olduğu için Mumcu'nun milletvekili olması şart değil. Milletvekili olmadığı halde yeniden bakan seçilebilir, belirtilmiştir. Resmiye Mumcu, üyesi olduğu KDTP tarafından verilen ödevleri her zaman yerine getirmeye hazırdır" diyerek, ortamın daha da karışmasına neden olmuştur.[822]

Mahir Yağcılar'ın eski bakanla ilgili açıklamalarına eski bakanın da açıklama yapması olayın farklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Gazeteci Esin Muzbeg konu ile ilgili kaleme aldığı köşe yazısında[823], "Bu olayda konunun özü Sağlık eski Bakanı Resmiye Mumcu ile alakalı değildi ama Sağlık Bakanlığının KDTP'ye verilir gibi yapılıp yada KDTP tarafından alınır gibi gözükmesinin ardından, Yeni Dönem gazetesinin deyişiyle bir "U" dönüşünün yapılması, Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın deyişiyle ise "O anda Yeni Dönem Gazetesinde kullandığınız U dönüşü yapılmıyordu, ya sola ya sağa dönüş kalmıştı" dediği durumun açıklanmasıyla ilgiliydi. Burada birbirini tutmayan iki farklı açıklama var. Bir kurumda bu durumdaki bir zıtlık ya bir istifa ile veya ihraç kararı ile sonuçlanır" şeklinde farklı bir açıdan yaklaşarak, KDTP'nin ileriki günlerde radikal kararlara açık olabileceğine dikkat çekmiştir.

---

[821] *Mahir Yağcılar'ın Yeni Dönemde yayımlanan Bakanlıkta "U" dönüşü yazısına cevaben gönderdiği "Bakanlık Ortaktır!" başlıklı basın açıklaması*, Yeni Dönem Gazetesi, 9 Aralık 2004, Sayı 250, s.5

[822] *Eski bakan D. Resmiye Mumcu'nun basın açıklaması*, Yeni Dönem Gazetesi, 16 Aralık 2004, Sayı 245, s.3

[823] Esin Muzbeg, *Medyatik Gerçeklikler*, Yeni Dönem Gazetesi, 16 Aralık 2004, Sayı 245, s.3

Priştine Şubesinin parti çalışmalarını boykot sürecinin uzaması ve seçim sürecinde parti çalışmalarına destek sunulmadığı ile ilgili konuların tartışılmasının yoğunlaştığı dönemde partinin 20 Şubat 2005 tarihinde Mitroviça'da toplanan MYK'sı önemli kararlara imza atmıştır. Parti tüzüğüne aykırı çalışmalar yaptığı gerekçesiyle bazı üyelerin partiden ihraç edildiği kararının alındığı kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bu karar çerçevesinde, Eski Milletvekilleri Gani Sadık ve Nafiye Gaş ile Prizren Belediyesi Kültür Gençlik Spor Müdürü Nehat Mazrek ihraç edilirken, Nafiye Gaş'ın seçim çalışmalarına katılmayışı, başka parti listelerinden milletvekili adayı olarak yer alma girişimlerinde bulunması ve yetkisi dışında basın yayın organlarına bilgi paylaşımı yapması ihraç nedeni olarak gösterilirken, Gani Sadık'ın ise seçim kampanya sürecinde seçmenleri KDTP'yi boykot etme çağrısının tüzük ve parti programına aykırı davranışları yüzünden ihraç edildiği bildirilirken, Nehat Mazrek'in Mamuşa Şubesi talebi doğrultusunda seçim çalışmaları sürecinde çalışmalara zarar verdiği gerekçesiyle ihracına karar verdiği nedene olarak gösterilmiştir.[824]

Fevzi Karamuço kaleme aldığı bir yazısında Gani Sadık'ın ihracı arkasında yatan nedenin Anayasal Çerçeve değişiklik toplantısında KDTP'nin önerilerinin ciddiye almadığı toplantının terk edilme sürecinde yattığına[825] dikkat çekerek, istediği sırada milletvekili olamadığı için üç hafta sonra yapılan meclis toplantısında yaptığı konuşmasında hedef saptırarak, kişisel bir tutum takınmasından kaynaklı olduğuna işaret etmektedir.[826] Orhan Lopar ise ihraçların yeni bir partiyi getirebileceği konusunda taşıdığı endişeleri dile getirdiği köşe yazısında, "Koltuklarda oturan kişiler, seçildikleri partiye destek olacakları yerde köstek oluyorlar. Tekrar seçilemeyeceklerini öğrenince de oturdukları koltuktan aldıkları gücü tersine kullanmaya başlıyorlar. Koltuk sevdalı kişiler, "amaçlarına ulaşmak için her şey mubahtır" bahanesiyle yeni bir girişimde bulunmak isteyebilirler. Amaç bir

[824] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi*, 24 Şubat 2005, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 261, s.1-3

[825] Sabri Hamiti salonu terk eden vekillerin ardına, "Sizin kiminle çalıştığınızı ve kimin işbirlikçileri olduğunuzu biliyoruz. Sizler göreceksiniz" şeklinde bir tehdit içeren açıklamada bulunmuştur. Milletvekili Gani Sadık, "Bu açıklamaları tehditten başka bir şey olarak görmüyorum" diyerek, tepkisi göstermiştir. Üç hafta sonra yapılan meclis toplantısında konu ile ilgili zıt bir açıklama yapan Sadık, "Başkan Mahir Yağcılar salonu terk etti ve bizi de salonu terk etmemiz konusunda görevlendirdi" açıklama yapmıştır. Oysa toplantıyı sadece Türk milletvekili değil de bütün diğer azınlık topluluğu vekilleri terk etmiştir.

[826] Fevzi Karamuço, *Bir milletvekilinin agonisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 19 Ağustos 2004, Sayı 234, s.7

şeyi korumak değil, sadece koltuğu korumak olacaktır. Bu hem kendilerini hem de Türk toplumunu zedeleyecektir. Bugüne kadar Kosova'da azınlık konumunda olan diğer topluluklardan sadece Türkler bölünmedi ve Türklerin ikinci bir partiye hiç mi hiç tahmini yoktur" şeklinde eleştirmiştir.[827]

KDTP yapmış olduğu koalisyon anlaşması çerçevesinde Kültür, Gençlik ve Spor Bakan yardımcılığına Ergin Köroğlu'yu atarken, yeni kurulan Adalet Bakan Yardımcılığına da Avukat Altay Suroy'u seçmiştir. Bunun yanı sıra adı geçen bakanlıklarının yanı sıra birçok bakanlığa daha siyasi danışmalar atanarak, siyasi yönde temsiliyet sağlanmıştır.

Partide yaşanan ihraçlardan sonra özellikle de Dil Yasa tasarısı sürecinde izlenen politikalardan memnun olmayan ve sivil toplum kuruluşları platformunun oluşturulması Kosova'da yeni bir Türk oluşumuna doğru bir sürecin başlandığı şeklinde yorumlanmıştır. Fakat sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları toplantılarında bu birlikteliğin bir siyasi oluşum olmadığını toplumsal beklentilere cevabın bir ürünü olarak cevap vermiştirler. Bu olay özellikle savaştan sonra yıpranan yada yıpratılan TDB'nin çalışmalarından memnun olmayan sivil toplum kuruluşlarının oluşturdukları Türk Temsil Heyetinin bir devamı olarak da yorumlamak mümkün gözükmektedir.

Vıçıtırn da yapılan Kosova Türk Sivil Toplum Kuruluşları 4. toplantısında Türkçe'nin resmiyetinin damga vurduğu toplantıda bu girişimin ikinci bir oluşum değil, siyasi kanada paralel olarak Kosova Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının üzerine düşen demokratik, toplumsal ve milli görevini yerine getirme olarak nitelendirilmesi gerektiğini altı çizilmiştir.[828]

Ülke içinde Koosva ile Sırbistan görüşmelerinin tartışıldığı bir ortamda UNMIK Yöneticisi Joachim Rücker yönetiminde toplanan müzakere heyeti toplantısının sonucunda Kosova'da genel ve yerel seçimlerin Kasım ayında yapılması kararı alınmıştır. 26 Ağustos 2007 tarihinde Prizren'de gerçekleşen Kosova Demokratik Türk Partisi Merkez Yönetim Kurulu toplantısında Kosova'da

---

[827] Orhan Lopar, *Türklük sevdası mı? Yoksa Koltuk sevdası mı?*, Yeni Dönem Gazetesi, 3 Mart 2005, Sayı 262, s.5

[828] Yeni Dönem Gazetesi, 22 Şubat 2007, Sayı 365, s.1

yapılacak genel seçimler konusu ele alınmıştır. Kosova'nın önemli ve kritik bir dönemden geçtiği vurgulanan toplantıda, bu dönemde tüm Kosovalıların sağduyuyla ve birlik beraberlik içerisinde davranmasının gereği yinelenmiştir. Bu çerçevede Kosova Türk Toplumu ve tek partisi olan Kosova Demokratik Türk Partisi, tüm siyasi gelişmeleri yakından takip ederek Kosova'nın geleceğine dair tüm sorumlulukları üzerine alma konusunda da hazır olduğu dile getirilmiştir. Aday listelerinin açık ve tercihli olması kararının da görüşüldüğü toplantıda, Kosova Türk Toplumunun bu dönem seçimlerine de tek siyasi partisi olan Kosova Demokratik Türk Partisi ile katılması önemi üzerinde durulurken, bu dönemde ve seçim sürecinde, toplum arasında birlik ve beraberliğin korunması ile tek sesle hareket edilmesinin, Kosova Türk Topluluğu açısından taşıdığı önemim altı bir daha çizilmiştir.[829]

Seçim kararının alınmasından sonra Sivil Toplum Kuruluşları platformunun önde gelen isimlerinden Esnaf Derneği Başkanı Cemil Luma, kasım ayında yapılacak olan genel seçimlerde Bağımsız Türk Milletvekili adayı olarak yarışacağını duyurmuştur. Aday olmasının nedeni olarak mecliste Kosova Türk Toplumunun sorunlarının yeteri düzeyde dile getirilmediğini gösteren Luma, başkan olarak yürüttüğü son yönetim kurulu toplantısında herkesten destek talebinde bulunmuştur.[830]

4.1.3. 2007 Seçimleri ve Bağımsız Türk Milletvekili Adayı

KDTP Merkez Yönetim Kurulu, genel seçim gündemiyle toplandığı toplantısında şubelerden ve parti tabanından gelen teklifler doğrultusunda aday adaylarını görüşmüş ve hem merkezi hem de yerel seçimler için nihai listeler onaylanmıştır. Alınan kararla KDTP'nin milletvekili aday listesinin 16 kişiden oluşması kararı alınmışken, Prizren Belediye Başkanlığı için adaylığa Ercan Şpat seçilirken, Gilan'da meclis üyeliği için 5, Lipyan da 3, Mitoviça'da 3, Priştine'de 2,

[829] *KDTP Merkez Yönetim Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 30 Ağustos 2007, Sayı 392, s.7
[830] Yeni Dönem Gazetesi, 30 Ağustos 2007, Sayı 392, s.1

Vıçıtırn'da 5 ve Prizren'de 18 adayla seçim sürecine dahil olması oy birliğiyle kabul edilmiştir.[831]

KDTP Seçimler öncesi moral depolama ve destek bulmak amacıyla Devlet Bakanı Mustafa Said Yazıcıoğlu'nun daveti üzerine Genel Başkan Mahir Yağcılar Başkanlığında bir heyet 18-22 Ekim tarihleri arasında Ankara'da bir dizi temaslarda bulunmuşlardır. Temasları çerçevesinde Devlet Bakanı Yazıcıoğlu gibi çok sayıda üst düzey görevlinin yanı sıra, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ile de görüşme fırsatını yakalamıştırlar. Görüşmede Kosova Türk Toplumun mevcut durumu ve Ahtisari planı hakkında Başbakan Erdoğan'ı bilgilendiren Yağcılar, 17 Kasımda yapılacak olan seçimler Türk Toplumun geleceği açısından taşıdığı önem üzerinde durmuştur. Başbakan Erdoğan ise Kosova Türk Toplumunun Türkiye açısından taşıdığı önemi vurguladığı görüşme esnasına, Türkiye'nin Ahtisari planı çerçevesinde Kosova'nın bağımsızlığının desteklendiğinin altını çizmiştir.[832]

KDTP heyetinin Ankara ziyaretleri devam ederken, Seçim Komisyonu Türk üye Vehibe Karahoda'nın karşı çıkmasına rağmen almış olduğu bir kararla 17 Kasım tarihinde yapılacak olan seçimlerde oy pusulalarının Türklerin yaşadıkları ve yarıştıkları belediyelerde Türkçe dilinde olmaması yönünde bir karar almıştır. Buna tepki olarak KDTP genel Başkan Yardımcısı Kadir Hüseyin imzalı bir dilekçe UNMIK Yöneticisi Rücker ve seçim komisyonuna ileterek, bu hatanın düzletilmesini ve seçim pusulalarında Türkçenin yer alması talep edilmiştir.[833]

4.1.3.1. Seçim kampanya dönemi ve çalışmalar

"Duyan, gören ve konuşan parti" sloganıyla seçim kampanyasına resmen Prizren'de başlatan KDTP, partinin bu seçimlerde Türk Toplumunun temel sorunları üzerinde durulacağına vurgu yapılırken, temel amacın Kosova genelinde temsiliyetin artırılması olarak dile getirilmiştir. Mahir Yağcılar yapmış olduğu hitap konuşmasında Kosova genelinde KDTP'nin belki küçük bir parti olduğunu fakat geçen yıllarda hem toplumsal hem de ülkeyi ilgilendiren konularda kilit parti

[831] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, 13 Eylül 2007, Sayı 394, s.1-7
[832] Yeni Dönem Gazetesi, 25 Ekim 2007, Sayı 400 s.12
[833] *Seçim Komisyonundan Türkçe'ye Darbe*, Yeni Dönem Gazetesi, 25 Ekim 2007, Sayı 400 s.12

olduklarını kanıtladıklarını ifade ederken, "Bu seçimlerde de bu konumumuzu korumayı amaçlıyoruz. Mecliste milletvekili sayımızı 4 hatta 5'e çıkarmayı hedeflerken, bütün belediyelerde amacımız meclis üyeleri çerçevesinde gücümüze güç kaymaktır" şeklinde partinin seçimlerden beklentilerine açıklık getirmiştir.[834]

Bağımsız Türk aday Cemil Luma'nın seçimlere katılımı ilgili bir soruya Mahir Yağcılar, bunun demokratik toplumlarda olagelen bir gelişme olarak nitelendirirken, Luma'nın buna benzer bir hareketinin de 5 yıl önce Prizren Belediye seçim sürecinde Türk olmayan başka bir inisiyatiften aday olma girişimin de bulunduğunu fakat bunun KDTP'yi etkilemediği bilgisini paylaşırken, bu seçimlerde de partinin etkilenmemesini umduklarını dile getirmiştir.[835]

Kampanya çerçevesinde KDTP 29 Ekim akşamı Öğretmenler Derneği organizasyonunda öğretmenlerle bir araya gelirken, Cuma akşamı Priştine'de, hafta sonu da seçim kampanyasını Mamuşa, Yanova ve Vıçıtırn'da kampanyaya devam edilirken sürdürerek, kampanya çerçevesinde Prizren ve Priştine'de kadınlara matine, gençlere de eğlence geceleri düzenlenmiştir. KDTP'ye destek için Kosova'ya gelen TRT ses sanatçılarının katılımıyla Salı akşamı Gilan'da, Çarşamba Priştine'de ve kampanyanın kapanışı da Perşembe gecesi Prizren Kapalı Spor salonunda yapılmıştır. Kapanış kampanya töreninde bütün adayların tanıtımının yanı sıra partinin genel ve yerel seçimlerle ilgili seçim stratejisi seçmenlere tanıtılmıştır. Genel Başkan Mahir Yağcılar kapanış gecesinde yapmış olduğu konuşmasında Kosova Türk Toplumun geleceği açısından seçimlerin taşıdığı öneme dikkat çekerken, "Toplum olarak bu topraklarda saygı ve otoriteli olmak istiyorsak güçlü bir siyasi partiye ihtiyacımız bulunmaktadır. Bu aşamada tek Türk siyasi partimiz KDTP'dir. Bizlere verilen her oy toplumsal bir kazanç demektir. Bu yüzden hepinizi 17 Kasımda oylamaya, 18 Kasımda da kutlamaya şimdiden davet etmek istiyorum" diyerek, seçimlerin önemine vurgu yapmıştır.

Bağımsız Türk Milletvekili adayı Cemil Luma aday olma sürecini şu şekilde açıklamaktadır; Savaştan sonra partinin yenilenmesi gerektiği tartışmalarında aktif görev aldık toplumun tek parti çatısı altında toplanmasına destek verdik ve partimizi

---

[834] *KDTP seçim kampanyasına başladı*, Yeni Dönem Gazetesi, 1 Kasım 2007, Sayı 401, s.1-6.
[835] *Mahir Yağcılar'la söyleşi*, Yeni Dönem Gazetesi, 4 Ekim 2007, Sayı 397, s.10-11.

Türkçenin resmiyeti sürecine kadar kesintisiz devam ettirdik. Ama bu süreçte partinin bu konuda yetersiz kaldığı dost, akraba ve arkadaşlarım tarafında daha fazla dile getirilmeye başlandığı dönemde seçimlerin ilanı ve parti tarafından listeye girmemle ilgili bir davet olmadığından, arkadaşlarımla yapmış olduğum görüşmelerden sonra bağımsız aday olarak aday olmaya karar verdim. Fakat adaylığım için gerekli olan 1000 imzanın üstüne 1800 imza toplamama rağmen, belki parti tarafından bir adım atılır diye son ana kadar kaydımı yapmak için başvurmadım. Fakat partiden bir adım gelmedikten sonra, Bağımsız Türk adayı ile ilgili adaylığımı seçim kurulunun ilgili komisyonuna yatırarak, aday oldum. [836]

Luma'nın Yeni Döneme vermiş olduğu bu röportajından sonra KDTP'den tepki[837] gecikmemiş ve partinin milletvekili olmak isteyen herkese açık olduğunu ve kendi imzasıyla meclis adaylığı için iki ESNAF Derneği üyesinin yer aldığına vurgu yapılmıştır. Bu tepkiye Luma, bir hafta sonra cevap[838] vererek, Esnaf ziyaretinde belediye meclis üyeliği için talep yapıldığı, milletvekili için ise herhangi bir talep veya yazının derneğe iletildiğini savunmasını yapmıştır. Sonuçta 17 Kasım seçim gününe Türk Toplumu bir taraftan tek Türk Partisi KDTP ve Bağımsız Milletvekili adayı Cemil Luma ikilemi arasında girerek, taraf seçme durumunda bırakılmıştır.

4.1.3.2. Seçim sonuçları ve Türk Toplumu

17 Kasım günü yapılan seçimlerin galibi oyların yüzde 34'ünü alma başarısı gösteren Haşim Thaçi'nin partisi PDK olurken, ilk defa LDK yüzde 21.8'le ikinci sıraya gerilmemiştir. KDTP almış olduğu 4999 oyla 3 milletvekilini garantilerken, Genel Başkan yapmış olduğu sıcağı sıcağına değerlendirmesinde parti olarak 3'üncü vekilin garantilendiğini şu an ülke dışındaki vatandaşların posta ve diğer araçlarla göndermiş olduğu oyların neticesinde 4'ncü vekilin de çıkma ihtimaline vurgu yapmıştır.[839]

---

[836] *Bağımsız Türk Milletvekili Adayı Cemil Luma ile söyleşi*, Yeni Dönem Gazetesi, 8 Kasım 2007, Sayı 402, s.12
[837] *KDTP MYK açıklaması*, Yeni Dönem Gazetesi, 15 Kasım 2007, Sayı 403, s.11
[838] *İtiraz ve Önemli Açıklama*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Kasım 2007, Sayı 404, s.11
[839] Yeni Dönem Gazetesi, 22 Kasım 2007, Sayı 404, s.1

Merkez Seçim Komisyonunun seçim süreciyle ilgili gelen şikayetleri üzerine Kosova genelinde bazı seçmen yerlerindeki oyları iptal etmesi Kosova Türk Toplumu da etkilemiştir. Özellikle Mamuşa'da kullanılan 1000'in üzerinde oy kullanılan seçim biriminde seçimlerin iptal edilmesi KDTP'nin beklediği 4'üncü milletvekili de başka bahara kalmasına doğrudan etki ederken, Priştine'de ise Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Tavuk Bahçe semtinde iptal edilen oylar da KDTP'yi ikinci meclis üyeliğinden etmiştir.[840]Resmi açıklanan sonuçlar neticesinde 4999 oy alan KDTP mecliste üç milletvekiliyle temsil edilme başarısı gösterirken, ilk defa yapılan açık listeli seçim sonuçları neticesinde KDTP'yi temsilen mecliste temsil edecek vekiller belli olmuştur.

Tablo 3: *2007 Genel Seçimlerinde meclise girmeyi hak kazanan Türk milletvekili listesi*

Enis Kervan	1628 oy
Mahir Yağcılar	1600 oy
Müfera Şinik	1040 oy

KDTP de resmi seçimlerden sonra Mahir Yağcılar imzalı yayınlamış olduğu bir bildiride seçim komisyonu tarafından iptallerin ve bağımsız Türk adayın da seçime dahil olması partinin 4'üncü vekil beklentisinin de son bulmasına etki ettiği bildirilirken, Mamuşa'da oy merkezlerinin iptalinin 19 Kasım 2007 tarihinde bağımsız Türk adayın itirazı üzerine, İtirazlar ve Başvurular Komisyonunun talimatı üzerine Merkez Seçim Komisyonu tarafından seçimlerin iptal edildiği bilgisi paylaşılmıştır. [841]

KDTP'nin Mahir Yağcılar imzalı bildirisine cevap bağımsız aday Cemil Luma'dan gecikmeden gelmiştir; "Seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra yapılan haksızlıklara rağmen seçimi kabullenerek, geri çekilmeyi uygun buldum.

[840] *İptal edilen seçimler Türkleri olumsuz etkiledi*, Yeni Dönem Gazetesi, 6 Aralık 2007, Sayı 406, s.4
[841] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 19 Aralık 2007, Sayı 408, s.8

Fakat Mahir Yağcılar'ın suçlayıcı açıklamalarından sonra bazı şeylerin kamuoyu ile de paylaşılması gerektiğini düşündüm ve bu bildiriyi yazmaya karar verdim. Asıl aday olmamın nedeni KDTP'nin 4-5 kişilik bşr gurup tarafından kendi menfaatleri çerçevesinde yönetmelerinden kaynaklanmaktadır. ... Mamuşa'daki seçim birimine gelince, oylama sırasında seçim komisyonu başkanı ve üyelerine yapılan tehditler, her tür yolsuzluklar, AGİT ve diğer parti temsilcileri de söz konusu yolsuzlukları tespit ederek, raporlayarak seçim komisyonuna iletmiştirler. Sayın Yağcılar'ın seçim günü Mamuşa'ya ziyaretinin amacı neydi? AGİT uzmanları, sabaha doğru sandıkların yeniden açıldığını ve oy pusulalarının yeniden düzenlendiğini tespit etmiştir. Mamuşa'da seçimlerin iptalinin asıl sebebi budur. ... Mamuşa oylarının iptal edilmesiyle asıl kayba uğrayan benim. Çünkü bu seçim merkezinde 720'inin üzerinde geçerli oyum vardı. 1261 geçerli oy yanı sıra Mamuşa'da ve Prizren'nin iki seçim biriminde geçersiz hale getirilen oylarımın toplamı 1350'yi aşmaktadır. Bağımsız Milletvekili adayı olarak, toplam 2600'ün üzerinde oyla çok rahat bir şekilde bir Türk Milletvekili olarak parlamentoda yerimi almış olacaktım..." diye iptallerin mağduru kendisi olduğunu bu şekilde dile getirmiştir.[842]

Seçim sonuçlarından sonra Cumhurbaşkanı Fatmir Seydiu tarafından seçimlerde en çok oyu alan parti başkanı Haşim Thaçi'ye verdiği hükümeti kurma görevi sonuç vermiş ve PDK ile LDK'nın oluşturduğu hükümete Sırplar ve azınlıkların oluşturduğu 6+ gurubu dahil olarak resmen kurulmuştur. Koalisyon anlaşması gereği Haşim Thaçi Başbakanlığında kurulan yeni hükümette KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, Çevre ve Alan Planlama Bakanı olarak kabinede yer almayı başarmıştır.

Kosova Türk Birliği Mamuşa merkezli kurularak, uluslararası toplum denetiminde oluşturulan yeni dönemde ikinci Türk partisidir. KTB Partisi Genel Başkanı Reşit Hanadan çökmek üzere olan Türklüğü kurtarmak için kurulmuştur.[843]

---

[842] *Seçimler ve Türk Toplumuna Diyeceklerimdir*, Yeni Dönem Gazetesi, 27 Aralık 2007, Sayı 409, s.4

[843] *Hedefimiz Türklüğü Yükseltmektir*, http://www.kosovaport.com/hanadanhedefimiz-turkluguyukseltmektir/, (Erişim 3 Ocak 2017).

4.1.4. İki Türk Partisinin katıldığı 2010 seçimleri

Meclisin fesih edilmesinden sonra olağan üstü seçimlerin 12 Aralık tarihinde yapılması kararı sonrasında KDTP de seçim çalışmalarına hız vermiştir. Bu seçimler Türk toplumu açısından bölünmüşlük anlamında da önem taşımakla birlikte seçimlerden önce kurulan KTB'nin de gerekli yasal şartları doldurmasından sonra seçime katılabilmesinin bildirilmesi seçim sürecinin önemine daha da önem katmıştır. İki partinin yapmış olduğu seçim hazcılıkları toplantısından sonra yapılan yazılı bildirilerle, KDTP'nin 49, KTB'nın ise 24 kişilik bir listeyle seçimlerde yer alacağı bildirilmiştir. [844] Listelere bakacak olursak, KDTP'nin listesinin Kosova genelinde güçlü siyasetçi, aydın, yerel temsilcilerin olduğu gözlenirken, KTB'nın ise Mamuşa ağırlıklı daha genç ve siyasi tecrübesi olmayan adaylardan oluştuğu gözlerden kaçmamaktadır. Seçim Komisyonu tarafından yapılan kura çekimi sonucunda KDTP'nin seçim numarası 28 olarak belirlenirken, KTB'nin de 36'nci sırada yer alması kesinleşmiştir. İki Türk partisinin dışında KDTP'nin eski milletvekillerinden Nafiye Gaş PD Adalet Partisinden, eski dönemde de mecliste yer alan Türk Milletvekili Suzan Nobırdalı AKR'nin listesinde yer alması Türk toplumunun bölünmüşlüğünün gözlere önüne serilmesi adına önemli örnekleri teşkil etmektedir.

KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar seçim sürecinde önce yapmış olduğu bir söyleşisinde seçimlere diğer bir partinin katılımının KDTP'nin oy potansiyelini etkilemeyeceğini açıklarken, "Bundan önce de parti değil de bağımsız aday seçim sürecine katılmış fakat bu KDTP'nin konumuna etki edememiştir. Bunun dışında diğer bazı Türk adayların başka partilerde de aday olması durumu değiştirmemiştir. BU yüzden bu seçimlere iki Türk partisinin katılması bizim oy potansiyelimizi etkilemeyecektir" şeklinde konuyla ilgili düşüncesini dile getirmiştir. Partinin temel hedefinin dört milletvekili olduğunu ifade ederken, seçim sonuçlarından sonra oluşacak olan hükümette temsiliyetin artırılması hedeflediğini, bu çerçevede de bakan ve bakan yardımcılıklarıyla yer almak istendiğini dile getirmiştir. [845]

---

[844] *12 Aralık Seçimlerinde Türk Adaylar*, http://www.kosovaport.com/12-aralik-secimlerinde-turk-adaylar/, (Erişim 3 Ocak 2017).

[845] *Yağcılar: Seçimlerde 4 Millletvekili çıkarmayı hedefliyoruz*, http://www.kosovaport.com/yagcilar-secimlerde-4-milletvekili-cikarmayi-hedefliyoruz/, (Erişim 3 Ocak 2017).

Seçimlere ilk kez katılacak olan KTB Partisi Genel Başkanı Reşit Hanadan ise yapmış olduğu açıklamasında parti olarak hedeflerinin bu seçim sürecinde Türk toplumunun en iyi bir şekilde temsil etmek olduğunu ifade ederken, amaçlarının bir milletvekili çıkarmak olduğunu dile getirirken, "Kosova genelinde alacağımız oylarla bir milletvekili çıkaracağız. Bununla da bugüne kadar Türk toplumunda yapılmayan şekleri yaparak, ülkede çökmek üzere olan Türklüğü yükselteceğiz. Bu konuda vatandaşlarımızın dışında Türkiye Cumhuriyetinden de destek bekliyoruz" şeklinde süreçten beklediklerini dile getirmiştir.[846]

4.1.4.1. Kampanya süreci ve karşılıklı söylemler

KDTP seçim kampanya startını "Geleceğini Oyla" sloganı eşliğinde Priştine'de vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti Priştine Büyükelçisi Metin Hüsrev Ünler'in de katılım gösterdiği tanıtım toplantısında, partinin seçim platformu tanıtımı yapılarak, bu çerçevede temel hedeflerinin; Türk dili ve yazısının anayasa ve yasalara göre kullanılmasını sağlamak, Türk eğitiminde kalitenin artırılması, kültür ve sanatın geliştirilmesi, eğitimin ana okuldan yüksek öğrenime kadar yüksek standartlara göre Türkçe yapılmaya devam ettirilmesi, din eğitimine çözüm bulunması, Türk dilinde radyo, televizyon, gazete ve dergilerin yayınlanması için şartların yaratılması, Türk Kültür Merkezleri'nin inşa edilmesi ve hizmete verilmesi, Osmanlı tarihi ve kültür eserlerinin korunması, kentleşme projelerinin geliştirilmesi, çevrenin korunması olarak sıralanmıştır.[847] Büyükelçinin ilgili tanıtıma katılması Türkiye'nin bu seçim sürecinde de KDTP'yi desteklediğini açıkça gözler önüne sermiştir.

Parti Genel Başkanı Mahir Yağcılar tanıtımımda yapmış olduğu açıklamasında seçim programı dışında, partinin temel hedefinin 4 milletvekili çıkarmak olduğunu ifade ederken, alacağımız başarılı sonuçlarla Türk Toplumunun hükümetteki konumunun güçlendirmesinin hedeflendiğini dile getirmiştir. Parti

---

[846] *Hedefimiz Türklüğü Yükseltmektir*, http://www.kosovaport.com/hanadanhedefimiz-turkluguyukseltmektir/, (Erişim 3 Ocak 2017).
[847] *KDTP Milletvekilleri bir araya geldi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekilleri-adaylari-biraraya-geldi/, (Erişim 3 Ocak 2017).

olarak çok uluslu ve kültürlü Kosova'nın korunması yönünde de çabalarının süreceğini ifade ederken, ülkenin AB'yle bütünleşmesi için de gerekli olan her tür desteğin verileceği tutumunu tekrarlamıştır.[848]

Olağan üstü seçim olmasından dolayı 12 Aralık seçim kampanya dönemi 10 günlü bir zaman içinde yapılırken, KDTP şubelerinin yer aldığı şehirlerde çok sayıda buluşmaya imza atarak, seçmenlerden destek talep etmiştir. Kampanya çalışmaları çerçevesinde 10 Aralık tarihinde Priştine'de kadınlar yönelik bir eğlence yapılarak, destek talep edilmiştir. Mahir Yağcılar etkinlikte yapmış olduğu konuşmasında ülke karar alma mekanizmalarında Türk Toplumunun rolünün artmasının seçimlerdeki başarıyla endeksli olduğuna dikkat çekerken, herkesi seçim günü KDTP'de buluşmaya davet etmiştir.[849]

Kampanyanın kapanışı ise 10 Aralık akşamı Priştine'de düzenlenen görkemli ve yüksek katılımlı bir törenle yapılırken, törene Türkiye'den milletvekillerinin[850] de katılımı gözlenmiştir. Kapanış töreninde milletvekili tanıtımı ve partinin seçim stratejilerine ağırlık verilirken, Genel Başkan Mahir Yağcılar ise yaptığı konuşmasında KDTP'ye neden oyların ve desteklerin verilmesini dile getirirken, Türk toplumunun geleceği için herkesi partiye destek vermeye davet ederken, dört milletvekili hedefini yinelemiştir.[851]

4.1.4.2. Türkiye'nin seçim sürecine desteği

Türkiye Cumhuriyeti 12 Aralık seçimlerinde açık bir şekilde KDTP'yi desteklemiştir. Seçimlerde Türkiye'nin desteğini büyükelçinin seçim kampanyalarına katılımı, öğrencilerin Türkiye'den oy kullanmak için Kosova'ya getirilmesi,

---

[848] *KDTP'nin hedefi 4 milletvekili*, http://www.kosovaport.com/kdtp'nin-hedefi-4-milletvekili/, (Erişim 3 Ocak 2017).

[849] *Priştineli Kadınlardan KDTP'ye destek*, http://www.kosovaport.com/pristine'li-kadinlardan-kdtp'ye-destek/, (Erişim 3 Ocak 2017).

[850] Milletvekilleri, Fahrettin Poyraz, Mehmet Danış, Gökhan Sarıcan, Mehmed Müezinoğlu, Mehmet Tunca, Ünal Kaçın, MHP Genel Başkan Yardımcısı Metin Çobanoğlu, MHP MYK üyesi Lütfü Türkan, Türkiye'nin Priştine Büyükelçisi Metin Hüsrev Ünler, Bayrampaşa belediye Başkanı Hüseyin Bürge, Bursa Osmangazi belediyesi Başkanı Mustafa Dündar, Rumeliler Derneği Başkanı Sadullah Sipahioğlu, Prizrenliler Derneği başkanı Nezih Liman ve çok sayıda davetli katıldı.

[851] *KDTP'den muhteşem final*, http://www.kosovaport.com/kdtp'den-muhtesem-final/, (Erişim 3 Ocak 2017).

milletvekili heyetinin kampanya sürecine katılımı ve TRT sanatçılarının konserleri noktasında ele almamız mümkündür. Türkiye Büyükelçisi Ünler'in ilk seçim kampanya açılışına katılımı, Kosova Türk toplumunun olduğu gibi Türkiye açısından da seçim sürecine destek olunacağının ilk sinyali olarak görülebilir.

Bunu takiben de yeni kurulan Yurtdışı Türkler Başkanlığı öncülüğünde "Kosova'nın seçim sürecine destek" adı altında Türkiye'de okuyan öğrencileri seçim sürecinde Kosova'ya getirme çalışması da diğer önemli somut bir desteğidir. KDTP Genel Başkanı da seçimlerin ilan edildiği süreçten sonra seçimlerle ilgili yapmış olduğu bir açıklamasında, Türkiye'deki kurum ve kuruluşların desteğiyle, seçim sürecine öğrenci ve vatandaşlarımızın getirilmesi için bir çalışmanın yapıldığını, bunun birkaç gün içinde netlik kazanacağının[852] şeklinde açıklaması bu çalışmanın temel amacının KDTP'ye destek olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Bu çalışmanın Ankara ayağında yer alan öğrenci Furkan Ergüler ise YTB'nin desteğiyle Türkiye genelinden 350 kişiyi Türkiye'den Kosova'ya getirdiklerini ifade ederken, buradaki temel hedefin Türk toplumunun seçimlerden daha başarılı çıkması olduğunu ifade etmesi [853] de Türkiye'nin bu konudaki amacını açıkça dışa vurmaktadır.

Bunun dışında Türkiye'den seçim sürecine bir gurup milletvekili de katılarak sürece destek olmaya çalışmıştır. Seçim kampanya toplantılarına da katılan milletvekilleri adına kapanış toplantısında AK Parti İstanbul Milletvekili Mehmet Müezinoğlu yaptığı konuşmasında herkesi birlik ve beraberliğe davet ederken, "sizlerin buralarda, atalarımızın medeniyet kurduğu bu topraklarda, huzur ve güven içinde yarınlarınız olsun" temennisinde bulunmuştur.[854]

Geçen seçim kampanya süreçlerinde olduğu gibi bu yıl da Türkiye'den sanatçılar katılım gösterirken, düzenledikleri konserlerle KDTP'ye destek sunmaya çalışmıştırlar. Bütün bu örneklerden de görülebileceği gibi Türkiye Cumhuriyeti 12 Aralık erken seçimlerde KDTP'ye açık bir şekilde destek vererek, ikinci bir partinin

---

[852] *Yağcılar: Seçimlerde 4 Millletvekili çıkarmayı hedefliyoruz*, http://www.kosovaport.com/yagcilar-secimlerde-4-milletvekili-cikarmayi-hedefliyoruz/, (Erişim 3 Ocak 2017).
[853] *Furkan Ergüler ile bireysel görüşme*, 3 Haziran 2018, Prizren.
[854] *KDTP'den muhteşem final*, http://www.kosovaport.com/kdtp'den-muhtesem-final/, (Erişim 3 Ocak 2017).

varlığını açıkça tanımadığını ve Türk toplumunun tek bir vücut olarak hareket etmesi gerektiğini bir defa daha açık bir şekilde yinelemiştir.

4.1.4.3. Seçim sonuçları ve Türk Toplumu

Erken genel seçim sürecinde büyük sorunların yaşanması ve beş belediyede seçimlerin tekrar yapılması kararı resmi sonuçların açıklanma sürecinin uzamasına neden olmuştur. İptal edilen belediyelerde seçimlerin tamamlanmasından sonra Merkez Seçim Komisyonu PDK'yı yüzde 32.11'lik oyuyla seçim galibi olarak ilan ederken, LDK'nın oyların yüzde 24.69'ni, Vetvendosje Hareketinin oyların yüzde 12.69'sini, AAK'nın oyların yüzde 11.04'sini, AKR'nin oyların yüzde 7.29, KDTP'nin yüzde 1.22'sini, KTB'nin ise 0.20'si oranını kazandığı açıklanmıştır.

Tablo 4: *İki Türk partisinin 2010 seçimlerindeki oy dağılımı tablosu*.

KDTP	8.548 oy	1.22 %
KTB	1348 oy	0.20 %

Seçim sonuçlarından sonra KDTP ülke genelinde dokuzuncu parti olmayı başarırken, almış olduğu oy sonucunda iki garanti sandalyenin yanında ek olarak bir sandalye kazanmışken, KTB ise almış olduğu oy ise milletvekili çıkarmasına yetmemiştir.

Tablo 5: *Türk milletvekili listesi ve aldıkları oylar listesi*.

Mahir Yağcılar	Prizren	3.570 oy
Enis Kervan	Prizren	
Müfera Şinik	Prizren	2.036 oy

KDTP tarafından yapılan bir açıklamada, seçim sürecini bir başarı olarak kabul edilirken, bu süreçte oyların geçen seçime kıyasen artığını ve KDTP'nin ülke genelinde kilit bir rol aldığının altı çizilerek, yeni kurulacak olan hükümette Türk toplumunun da yer alması beklentisinin taşındığı dile getirilmiştir.

Seçimlerle ilgili bir değerlendirme yazısı kaleme alan Ercan Kasap, KDTP'nin almış olduğu oy sayısında Türkiye'den gelen dostların büyük bir rol oynadığı üzerinde dururken, üç milletvekilliğinin kazanılmasını Türk toplumu için gerçekçi bir sonuç olarak yorumlamıştır.[855]

Hükümet kurulma süreciyle ilgili bir açıklama yapan parti başkanı Mahir Yağcılar, KDTP'nin yeni kurulacak olan hükümette yer almak istediğini bildirirken, hükümeti kurmakla görevlendirilen Hashim Thaçi ile koalisyon konusunda resmi bir görüşmenin yapılmadığını ama bazı gayri resmi temasların yapıldığını dile getirmiştir. Parti olarak hükümette bakan ve bakan yardımcılık sayısının artırılmasını hedeflediklerini ifade ederken, kendisinin bakan olması durumunda anayasa gereği istifa ederek, yerine listede en fazla oy alan diğer adayın milletvekili olacağını dile getirmiştir.

Dört ay süren seçim tekrarı, siyasi krizin ardından hükümeti kurma yetkisini alan Hashim Thaçi yeni hükümeti kurmak için gerekli sayının oluşturulduğuyla ilgili belgeyi cumhurbaşkanına vermesiyle yeni hükümetin kuruluş süreci resmen başlamıştır. Seçimlerden sonra KDTP, VAKAT ve Rom partisi seçimlerden sonra 6+ gurubunu kurarak, koalisyon görüşmelerini bu çatı altında yürütmüştür. Gurup olarak Hashim Thaçi başkanlığında bir hükümete yer almayı kabul eden gurup, imzalamış olduğu bir protokolle resmen yeni hükümetin bir parçası olmuştur. KDTP Genel Başkanı anlaşma sonrasında yapmış olduğu açıklamasına, ülkenin çıkarlarını dikkate alarak, "ülkeyi ileriye taşıyacak olan yeni kurumların kurulma sürecine biz de katkı sunmak adına hükümetin bir parçası olmayı kabul eden protokolü imzalamayı kabul ettik. Bunun dışında Türk toplumunun da hak ve yükümlülüklerini koruma adına ilgili protokol gereğince, Türk toplumu yeni hükümette Çevre ve Alan Planlama

[855] Ercan Kasap, *Kosova'da Seçim Sancıları*, http://www.kosovaport.com/kosova'da-secim-sancilari/, (Erişim 3 Ocak 2017).

Bakanlığının yanı sıra iki bakan yardımcılığıyla da temsil edilecektir" şeklinde konuşmuştur.[856]

Fakat koalisyona bir milletvekili olan "Rugova Listesi"nin de dahil edilmesi KDTP'nin Çevre ve Alan Planlama Bakanlığından el çekmesine onun yerine Kamu Yönetimi Bakanlığını almasına neden olurken, bu gelişme toplumda iki tartışmayı beraberinde getirmiştir. Hashim Thaçi'nin imzalamış olduğu protokole saygı göstermemesi eleştirilirken bir milletvekili olan bir guruba bir bakanlık verilmesini bol keseden dağıtma olarak nitelendirilirken, Thaçi'nin Türk toplumuna cömertçe davranmadığı yorumlarının yapılmasına neden olmuştur.

Yapılan hükümet oylamasından sonra KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, Kamu Yönetimi bakanı olarak kabinde yer almasından sonra milletvekilliğinden istifa ederek, yerine oy sayısına göre Fikrim Damka geçmiştir. İlk meclis oturumunda Enis Kervan Meclis Bakan Yardımcılığına seçilirken, Rifat Krasniç Topluluklar Bakan Yardımcısı, Kadir Hüseyin de Sağlık Bakan yardımcısı olmuştur.

Seçim sonuçları, Kosova Türk toplumuna önemli görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Bu noktadan sonra Türk Toplumunu bekleyen en önemli süreç Nüfus Sayımı olacaktır. Uzun zamandır Kosova'da Türk varlığının önce inkarı sonra da sayısı üzerinde çok sayıda söylem ve eylem yapılmış olması, bu sürece daha da büyük önem arz etmiştir.

4.1.5. Parçalanmanın gölgesindeki 2014 genel seçimleri

Sayım sürecinden sonra partide yaşanan gelişmeler, yeni partinin kurulmasını tetiklediği gibi KTB'dan sonra toplumun daha derinden bölünmesinin etkileyecek olan Kosova Türk Adalet Partisi KTAP kurularak, seçim süreçleri daha da büyük mücadelelere sahne olmuştur. Bu dönemde ayrıca ülkede bağımsızlığının denetlenmesinin son bulması adına gerekli olan yasal düzenlemeler yapılarak, ülkenin tam bağımsızlığı yönünde önemli bir adım atılmıştır. Bu kararla, bağımsızlık ilanının dayandırıldığı Ahtasaari planı çerçevesinde topluluklara tanınan milletvekili

[856] *KDTP Yeni hükümetin resmen parçası oldu*, http://www.kosovaport.com/kdtp-yeni-hukumetin-resmen-parcasi-oldu/, (Erişim 7 Ocak 2017).

ayrıcalığı da son bularak, bundan böyle Türk toplumunun iki ayrılmış sandalye dışında artı bir sandalye çıkarması için çoğunluk partilerinin almış olduğu yüksek oy oranına sahip olması gerekecektir. Bu da zaten parçalanmış olan Türk toplumunun bundan böyle seçim süreçlerinde aralarında iki milletvekilliğini kimin tarafından kazanılacağı yönünde bir mücadeleye dönüşmesine neden olmuştur.

Uluslararası toplum denetimindeki sürecin son bulması yönünde yapılan yasal değişiklik sürecinde KDTP temsilcileri ve diğer topluluklar beraberce hareket ederek, uluslararası toplumun da desteklerini arkasında alarak artı milletvekili sürecinin devam ettirilmesini yapılacak olan oylamalara karşın şartlandırma eğilimi içine girmiştirler. Fakat bu süreçte ordunun kurulmasını da hedefleyen çoğunluk Arnavut partileri, uluslararası toplumun bu yönde desteğini sağlamadıklarından dolayı topluluk partilerin talep etmiş olduğu ayrıcalığın uzatılması yönünde de kararı meclis gündemine taşımamışlardır.

KDTP Milletvekili Fikrim Damka yaptıkları bütün girişim ve mücadeleye rağmen kontenjan uygulanmasının bir dönem daha uzatılmasının Arnavut partilerinin destek vermemesinden dolayı bunun başka bahara kaldığını, fakat ileri süreçte anayasa değişiklilerinin tekrar gündeme gelmesi durumunda bu talebin tekrar dile getirileceğini savunmuştur. Türk toplumunun bu süreçten kayba uğramasına rağmen bağımsızlığın denetimini kaldırma kararına KDTP'nin de destek vermesine yönelik yapılan eleştirilere de cevap veren Damka, bu kararın Türk toplumunun bir koltuk kaybettiği yönünde tam bir anlamı taşımadığını, "bundan böyle artı bir koltuk için daha fazla çalışılması gerekmektedir. Bunu bir mağlubiyet olarak görmüyor, daha fazla çalışmamız gerektiğini açıkça gözler önüne sermektedir. Oylarımızı artırırsak o zaman da daha fazla sandalye çıkarabiliriz" şeklinde cevaplamıştır.[857]

Denetimli Bağımsızlığın son bulması yönünde kararın alınmasını takiben, yen, dönemin başlaması adına milletvekilleri meclisin feshi konusunda da karar alınarak, tam bağımsız ve egemen Kosova'da parlamento seçimlerinin yapılmasının yolu açılmıştır. Seçimlerin 8 Haziran da yapılması yönünde kararın alınmasından sonra siyasi partiler, liste hazırlıkları ve seçim çalışmalarına ağılık vermiştirler. Bu

[857] *Damka: Türk Partileri ile Ortak Hareket Etmeye Açığız*, http://www.kosovaport.com/damka-turk-partileri-ile-ortak-hareket-etmeye-acigiz/, (Erişim 20 Haziran 2018).

çerçevede de Türk toplumunda ortak bir listeyle seçim sürecine dahil olunması söylemi canlı tutularak, sosyal medya üzerinden bu konuda çağırı, cevap ve suçlamalar birbirini takip etmiştir.

4.1.5.1. Seçimlerin ilanı ve ortak liste söylemi

Milletvekillerinin seçimlerin yapılmasıyla ilgili almış olduğu karar neticesinde meclisin kendini fesih etmesinden sonra KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar'ın açıklaması, Türk siyasi hayatında yeni tartışmaları da beraberinde getirmesine neden olmuştur. Ülkenin kalkınması ve Avrupa Birliği sürecinde ilerleme kaydedilmesi adına KDTP'nin fesih sürecine destek verdiğini ifade ederken, anayasa değişikliğinin yapılmamasından dolayı Türk toplumunun bundan böyle mecliste sadece iki milletvekili için yarışacağının altını çizmiştir. Bu yüzden de Türk siyasi partilerin aralarında bu iki sandalye için yarışmak zorunda kalacaklarının altını çizen Yağcılar, "Bu yüzden de Türk toplumunun geleceği açısından bir güçlü siyasi özneye ihtiyacı bulunmaktadır. Bu beklentilere cevap verebilecek olan tek adres de KDTP'dir. Bu yüzden de Türk toplumuna hizmet etmek isteyen parti, şahıslara partimizin milletvekili listesinin açık olduğunu dile duyurmak istiyorum. Seçim sisteminin açık liste usulü olmasından dolayı her adayın seçilme konusunda aynı hak ve şansı olduğunu tekrarlayarak, özellikle de basında birlik ve beraberlikten yana olduklarını dile getiren "lider ve kurmaylarını" da açıkça aleni çağrıda bulunuyorum" daveti yeni parti lideri Arif Bütüç'ü ve yanındakilere kastederek, listeye davet etmesi hem sürpriz hem de birlik ve beraberlik açısından önemli bir çağrıya denk düşmektedir. [858] Milletvekili Fikrim Damka da yapmış olduğu seçim değerlendirmesinde parti olarak diğer Türk siyasi oluşumlarla ortak hareket etme konusuna açık olunduğunu işaret ederken, toplumun mecliste tek bir parti çatısı altında temsil edilmesinin önemi üzerinde durmuştur.[859]

[858] *KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar imzalı bazın bildirisi*, http://www.kdtp.org/bildiri-08-05-2014/, (Erişim 20 Haziran 2018).
[859] *Damka: Türk Partileri ile Ortak hareket Etmeye Açığız*, http://www.kosovaport.com/damka-turk-partileri-ile-ortak-hareket-etmeye-acigiz/, (Erişim 20 Haziran 2018).

KDTP'nin tek liste altında bir araya gelme çağrısına cevap KTAP Merkez Yönetim Kurulu toplantısından sonra yayınlanan bildiriyle verilmiştir. KTAP'ın Türk toplumun haklarını korumak ve temsiliyeti için kurulan bir parti olduğuna dikkat çekilen açıklamada, seçim süreci konusunda partinin kendi seçimlere kendi listesiyle seçime gireceği gücü olduğunun altı çizilirken, yerel seçimlerde yakalanan başarıyı tekrarlayarak, KDTP'nin meclisteki tekelinin kırılacağı öne sürülmüştür.[860] Bu açıklamayla KTAP yönetimi, KDTP'nin önerişe cevap vermekten çok, seçim katılım sürecine yalnız katılacağı izlenimi verilmesi, tarafların ortak bir paydada birleşebilecekleri şansının sürdüğü şeklinde yorumlanmıştır.

KDTP Genel Başkanının bu açıklamadan sonra basına vermiş olduğu bir diğer açıklamasında toplumsal birliktelik için herkesin KDTP listesi altında buluşmasının önemine vurgu yapması ve KTAP temsilcilerini davet etmesine bu sefer açık bir cevap gelmiştir. KTAP MYK toplantısından sonra yayınlanan basın bildirisinde ortak liste davetinin değerlendirildiğine vurgu yapılırken, çağrının ciddiye alınmadığı gibi bunu bazı "liderlerin" kazıdıkları kuyuya düşüşü ve telaş olarak algılandığı bildirilmiştir. KTAP'ın kuruluş amacının "tekelci yönetime" dur demek olduğu hatırlatılırken, kendi şahsi çıkarlarını korumak adına toplumunu parçalamaktan, seçimleri iptal ettirmekten çekinmeyen biriyle aynı listede bulunmanın imkansızlığına işaret edilmiştir. KTAP'ın çatısının da herkese açık olduğuna vurgu yapılan açıklamada, Mahir Yağcılar'a da KTAP listesinin açık olduğu ve birlik beraberlik adına katılım göstermesi yönünde çağırıda bulunulmuştur.[861]

KTAP'ın bu açıklamasına KDTP Genel Başkanından cevap gecikmemiştir. Zorunlu açıklama başlıklı Mahir Yağcılar imzalı açıklamada, partinin seçim beyannamesinde hiçbir siyasi oluşum veya partiyle polemiğe girilmeyeceği ilkesi bulunmasına rağmen son suçlayıcı açıklamalar üzerine kamuoyunun aydınlatılması adına bir açıklamanın yapılmasının zorunlu olduğundan buna başvurulduğuna vurgu

---

[860] *KTAP Merkez Yönetim Kurulu Toplandı*, http://www.kosovaport.com/ktap-merkez-yonetim-kurulu-toplandi/, (Erişim 20 Haziran 2018).

[861] Daha geniş bilgi için bakınız; *KTAP'tan Mahir Yağcılar'ın Birlik Çağırısına Cevap Geldi,* http://www.kosovaport.com/ktapden-mahir-yagcilarin-birlik-cagrisina-cevap-geldi/, (Erişim 18 Haziran 2018).

yapılmaktadır. Parti olarak seçimlerle ilgili herhangi bir korku veya telaşın olmadığını aksine partini bütün teşkilatının seçime hazır olduğu ve bugüne kadar kazanılan başarılara bu seçim sürecinin de eklenileceğinden duyulan güven dile getirilmiştir. Ortak liste çağrılarına açıklık getiren Yağcılar, "23 Nisan Kosova Türkleri Milli Bayramı nedeniyle yapılan programlara iştirak eden Türkiye Cumhuriyeti yetkilileri ile yapılan görüşmelerde de birlikte hareket edilmesi gerekliliği dile getirildi. Görüşmelerde yer alan diğer parti yetkilileri şerefleri üzerinde tek liste konusunda yemin etmelerini dikkate alarak, ben de tek liste konusunda çağırıda bulundum. Fakat uzattığım bu birlik davetine karşıdakiler kendi mevkiimi kaybetmeyi korkuyor hissi vererek, halkı yanlış yönlendirmeye çalıştılar. Benim ofisime kendi ayağıyla gelen, stratejilerden konuşan, çeşitli mitinglerde üst yetkililer önünde timsah gözyaşlarını döken, ondan sonra sözleri çarpıtan, başka bir deyişle demagoji yapan ben değildim Arif Bütüç'tür" diyerek, ortak liste fikrini neden önerdiğini açıklamıştır. Partisinin seçimlerden başarılı çıkacağından emin olduğunu dile getiren Yağcılar, "kazdığı kuyuya düşeceğimiz konusunda örnek verenleri seçim günü seçim sandıklarına gömeceğiz" diyerek, hodri meydan demiştir.[862]

Arif Bütüç bu açıklıların altında kalmayarak, Mahir Yağcılar'ı hedef alan bir bildiriyle tartışma faslını sürdürmüştür. Mahir Yağcılar'ı toplumu bölme ve aydınları siyasetten uzaklaştırmakla suçlayan Bütüç, bu seçim sürecinde de bu zihniyeti yıkmak için mücadele edileceğine işaret edilirken, yerel seçimlerde bu tekelin kırıldığını, genel seçimlerde de bunun tekrarlanacağını savunmuştur. Bir araya gelinme ile ilgili de bilgi paylaşan Bütüç, Türkiye Cumhuriyeti başbakanın isteğiyle Yağcılar'la bir araya geldiği bilgisini doğrularken, herhangi bir anlaşmanın yapıldığı bilgisini ise yalanlamıştır.[863]

---

[862] *KDTP Genel Başkanı Yağcılar'dan KTAP Başkanı Bütüç'e Sert Cevap*, http://www.kosovaport.com/kdtp-genel-baskani-yagcilardan-ktap-baskani-butuce-sert-cevap/, (Erişim 18 Haziran 2018).

[863] *KTAP Genel Başkanı Bütüç'ten KDTP Genel Başkanı Yağcılar'ın Cevabına Sert Tepki*, http://www.kosovaport.com/ktap-genes-baskani-butucten-kdtp-genes-baskani-yagcilarin-cevabina-sert-tepki/, (Erişim 18 Haziran 2018).

4.1.5.2. Partilerin aday listeleri ve beklentiler

Ortak listelerle ilgili yapılan suçlamalar devam ederken, Türk partileri de birbiri üzerinde üstünlük kurmak adına seçimlerde yarışacak olan adayların belirlenme süreçlerine ağırlık vermişlerdir. Şubelerden gelen tekliflerin değerlendirildiği MYK toplantısında yapılan tartışmalardan sonra alınan karar gereğince KDTP'nin genel seçimlerde 50 adayla yer alması kararı alınmıştır.

Tablo 6: *KDTP'nin 2014 Genel Seçimlerinde yarışacak milletvekili listesi*.

1.	Mahir Yağcılar	26.	Agron Yaşari
2.	Enis Kervan	27.	Zuhal İsmail
3.	Müfera Şinik	28.	Levent Hüdaverdi
4.	Rifat Krasniç	29.	Yaya Mazrek
5.	Fikrim Damka	30.	Arzu Vırşevca
6.	Birsen Şufta	31.	Nuhi Mazrek
7.	Kadir Hüseyin	32.	Serkan Kayserli
8.	Abdullah Pirçe	33.	Fitnete Buhrani
9.	Refike Sülçevsi	34.	Güner Taçi
10.	Erol Zekeriya	35.	Haki Raştana
11.	Skender Bikliç	36.	Esin Metilo
12.	Feda Derviş	37.	Hamdi Morina
13.	Cüneyd Ustaibo	38.	Şevket Morina
14.	Levent Buş	39.	Ayla Hasani
15.	Sabriye Terziç	40.	Cennet Pupus
16.	Ergin Kala	41.	Abdula Morina
17.	Ergin Sungur	42.	Riza Krüezi

18.	Keriman Sadıkay	43.	Okray Kurteş
19.	Orhan Lopar	44.	Sevil Kazaz
20.	Şani Şamli	45.	Lokman Hocacık
21.	Fidan Jılta	46.	Sebil Payko
22.	Aluş Bikliç	47.	Süleyman Topurlak
23.	Ertan Simitçi	48.	Ayşe Mazrek
24.	Şenay Başa	49.	Elmaz Zogay
25.	Buyar Mazrek	50.	Kenan Safçı

KTAP ise seçimlere 24 adayla katılacağını bildirerek, gençlerin önünü açmak niyetiyle partinin genel başkanı ve genel başkan yardımcılarının aday olmaması yönünde karar alındığı bildirilmiştir. KDTP'nin aday listesi de eleştirilirken, listenin "eski tas eski hamama" benzeterek, Türk toplumunun yaşadığı her bölgesinden oluşan kendi listenin seçimlerden başarılı çıkacağını ve tekelci zihniyete dur denileceği savunulmuştur.

Tablo 7: *KTAP'in 2014 Genel Seçimlerinde yarışacak milletvekili listesi*.

1.	Cemil Luma	13.	Günay Spahi
2.	Milazim Mazrek	14.	Kemal Dobırçan
3.	Esin Şişko	15.	Ayten Kodrazi
4.	Arif Kera	16.	Sezair Tunuslu
5.	Adnan Köroğlu	17.	Ercan Şilik
6.	Hürmet Celina	18.	Nora Bayraktar
7.	Fikret Morina	19.	Halil Lika
8.	Nazmi Bikliç	20.	Ayet Çesko

9.	Meral Aygün	21.	Sükran Stavileci
10.	Kenan Sagdan	22.	Erdoğan Altıparmak
11.	Skender Şala	23.	Hüsamettin Luma
12.	Gezime Tunuslu	24.	Zehra Koro

KTAP seçimlerle ilgili yayınlamış olduğu seçim stratejisinde Türkçe eğitim, Türkçe kimlik ve pasaportlar ile ekonomi kalkınmaya yer verilirken, bu konularda partinin yoğunlaşacağı açıklanmıştır.[864] Her iki listeyi karşılaştıracak olursak KDTP listesi geniş olmakla birlikte merkezi ve yerel düzeyde yer alan kadrodan oluştuğu ve tecrübe sahibi kişilerden oluştuğu gözlenmektedir. KTAP listesi ise diğer listeye oranla hem daha dar olmakla birlikte devlet yönetiminde tecrübesi olmayan yeni simalardan oluştuğu görülmektedir. Fakat her iki partinin yarıştığı iki kontenjan milletvekilliğinden biri için 1/3 oy şartının yetecek olması seçim sürecinin başa baş olmasa bile çekişmeli geçeceğini gözler önüne sermiştir. MSK tarafından yapılan seçim sıralamasıyla ilgili kura çekimi sonucunda KDTP 57, KTAP ise 52 numarayla yarışması kesinleşmiştir.

4.1.5.3. Kampanya dönemi ve etkinlikler

Listelerin MSK tarafından onaylanmasından sonra her iki Türk Partisi de seçim kampanyalarına ağırlık vermiştirler. KDTP, KTAP'a kıyasen daha zengin ve geniş bir kampanya süreci izlerken, KTAP ise Prizren ve Mamuşa ağırlıklı küçük çaplı bir kampanya sürdürdüğü gözlenmiştir. KDTP'nin ekonomik yönde daha güçlü olması bunun etkileyen en önemli faktörlerden birini teşkil ederken, KDTP'nin de merkezi düzeyde temsil edilmesi toplumun farklı kesimlerinin sürece parti lehine dahil olmasına da etki etmiştir. Bu başlık altında önce KDTP'nin kısa hatlarıyla

[864] *KTAP Genel Başkanı ve Başkan Yardımcıları Milletvekili Adayı Olmayacak*, http://www.kosovaport.com/ktap-genel-baskani-ve-baskan-yardimcilari-milletvekili-adayi-olmayacak/, (Erişim 20 Haziran 2018).

seçim sürecindeki Kosova genelindeki etkinliklerine ve söylemlerine yer verildikten sonra da KTAP'ın çalışmaları irdelenmeye çalışılacaktır.

4.1.5.3.1. Demokrat Partinin etkin kampanya dönemi

Kosova Demokratik Türk Partisi, 2014 genel seçimler için bir seçim beyannamesi hazırlayarak, seçim kampanya sürecini bu çerçevede yürütmeye çalışmıştır. Partinin seçim kampanya açılış toplantısında seçim beyannamesinin tanıtımını yapan Genel Başkan Mahir Yağcılar, ülkenin demokratikleşmesi, yaşam standartlarının artırılması ve AB yolunda ilerlemenin temel alındığı seçim beyannamesinde; ülkenin kalkınması, gelişimi, güçlenmesi çerçevesinde gerekli olan mücadele verilecek ve yeni iş yerlerinin açılması, yatırımların yapılması için gerekli olan teşviklerin sunulmasına, hukuk üstünlüğünün sağlanması çerçevesinde Türk toplumunu ilgilendiren yasaların uygulanması; Türk dili, eğitimle ilgili yasaların hayata geçirilmesine, kamu hizmetlerinde kalitenin artırılması ve Avrupa standartlarına ulaşılmasına; aile değerlerinin korunması ve sosyal dayanışma projelerinin hayata geçirilmesine; güvenlik, ulaşım, çevre gibi konularda altyapı ve yasal düzenlemelerin oluşturulmasına; Türk dilinde yazılı ve basılı iletişim araçlarının geliştirilmesine; tarımcılık ve hayvancılığın gelişiminin teşvik edilmesine; Türk Kültür Merkezilerin inşa edilerek, derneklere proje desteğinin sunulmasına; Gençlik projelerinin teşvik ve destek verilmesine yer verilmiştir. Seçim beyannamesinin tanıtımından sonra seçimlerde yarışacak olan milletvekili adaylarının tanıtımıyla tanıtım toplantısı noktalanmıştır.[865] Bundan sonra da KDTP seçim kampanya dönemine ağırlık vererek, yoğun etkinlikli bir sürece ağırlık vermiştir.

KDTP seçim çalışmaları çerçevesinde eğitimcilerle bir araya gelerek, eğitimde var olan gelişmeler, eğitimcilerin beklentileri ve ileriye yönelik atılması gereken adımlar masaya yatırılmıştır. Milletvekili adaylarının tanıtımının da yapıldığı etkinlikte konuşan Genel Başkan Mahir Yağcılar, parti olarak üzerinde

[865] *KDTP, Seçim Kampanyası Açılışını Gerçekleştirdi*, http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,24883, (Erişim 20 Haziran 2018).

durdukları en önemli konuların başında eğitimin durduğuna vurgu yaparken, öğretmenlerle bugüne kadar başarılan başarılara parmak basmıştır. İçinden geçirilen seçim sürecinin de önemine birkaç defa dikkat çekerken, Türk toplumunun temsiliyetinin bölünmemesi için bütün toplumun tek adreste KDTP'de birleşmesi gerekliliğine işaret etmiştir.[866]

KDTP seçim çalışmaları çerçevesinde Prizren'deki sanayi bölgesindeki işletmeleri ziyaret ederek, işletmelerin var olan sorunlarını ve beklentilerine kulak vermişlerdir. Partinin özellikle Türk sermeyesinin ülkede yatırım yapılması konusunda verdiği özveri ve çalışmalarından bahseden parti yetkilileri, bu ve bunun gibi diğer önemli konuların devamı için seçimlerde KDTP milletvekillerine destek talebinde bulunmuşturlar.[867]

Seçmenlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da desteğini kazanma ve süreçte daha aktif olmalarının sağlanması adına 30 Mayıs 2014 tarihinde Prizren'de 19 sivil toplum kuruluşunun[868] katılımıyla bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Genel Başkan ve milletvekili adayı Mahir Yağcılar toplantıda yapmış olduğu konuşmasında bugüne kadar parti ile sivil toplum kuruluşları arasında var olan güzel ilişkiler ve ortaklaşa çalışmalarının üzerinde dururken, "Bugüne kadar parti olarak bütün derneklerimize çalışmalarında maddi ve manevi her tür desteği sunduk. Bunların ileriki süreçte de sunması için sizlerin bu önemli süreçte birlik ve beraberliğin sağlanması için destek olmanızı bekliyoruz. Zaman, KDTP'yi destekleme zamanıdır" diyerek, seçim sürecinde sivil toplum kuruluşlarının açık destek vermelerini talep etmiştir.[869]

---

[866] *Bakan Yağcılar'ın Eğitimcilerle Buluşması*, http://www.kosovaport.com/bakan-yagcilarin-egitimcilerle-bulusmasi/, (Erişim 20 Haziran 2018).

[867] *KDTP Milletvekili Adayları Prizren'de Sanayi Bölgesindeki İşletmeleri Ziyaret Ettiler*, http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekili-adaylari-prizrende-sanayi-bolgesindeki-isletmeleri-ziyaret-ettiler/, (Erişim 20 Haziran 2018).

[868] Öğretmenler Derneği, Esnaf ve İşadamları Derneği, Doğru Yol Derneği, Zübeyde Hanım Kadınlar Derneği, Türkiye Mezunlar Derneği, İŞDEKA İşadamları Derneği, Sağlıkçılar Derneği, Türk Yazarlar Derneği, Rumeli Türk Tiyatrosu Derneği, Yeşeren Kabare Türk Tiyatrosu Derneği, MESK Derneği, Türk Sanatçılar Derneği, İzciler Derneği, Türk Sanat Konservatuarı Derneği, Beşiktaşlılar Derneği, Filizler Derneği, BALTAM Derneği, Kosova Genç Birlik Derneği, Balkan Ay Işığı Kadınlar Derneği.

[869] *KDTP Sivil Toplum Temsilcileriyle Bir Araya Geldi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-sivil-toplum-temsilcileri-ile-bir-araya-geldi/, (Erişim 20 Haziran 2018).

KDTP Genel kampanya tanıtımını 21 Mayıs 2014 tarihide Prizren'de bütün adayların katılımıyla geniş bir katılımcının katılım gösterdiği gecede yapmıştır. Partinin seçim platformu, seçim çalışmaları ve adayların tanıtımının yapıldığı gecede konuşan Genel Başkan Mahir Yağcılar, partisinin seçim sürecinde üç ana hedefi olduğunu açıklarken, "Bunlardan birincisi, Kalkınmış, demokratik ve yüksek yaşam şartlarına ulaşmış bir Kosova, ikincisi söz sahibi ve güçlü bir Kosova Türk toplumu, üçüncüsü ise Avrupa Birliği ilişkilerinde sağlam adımlarla ilerleyen bir Kosova ve Türkiye ile ilişkiler yer almaktadır" diyerek daha detaylı bir şekilde noktalara vurgu yapmıştır. Partinin savaş sonrası 14 yıllık süreçte yaptığı çalışma ve başarılara da vurgu yaptığı konuşmasında, bugüne kadar sayısal anlamda küçük bir parti olduklarına rağmen etki açısından toplumun beklentilerini karşılama konusunda önemli mesafelerin kat edildiğine dikkat çekmiştir. Toplumsal başarıların birlik ve beraber hareket etme paydasından kaynaklı da olduğunun altını çizerken, bu birlik ve beraberliğin 8 Haziranda önemli bir sınavdan geçeceğini hatırlatırken, herkesi bu süreçte KDTP'ye destek olmaya ve oylarını vermeye davet etmiştir.[870]

KDTP kampanya çalışmalarına 2 Haziran 2014 günü Prizren'de Türkiye Mezunları, Prizren Üniversitesi mezunları ve eğitim fakültesi öğrencilerine yönelik bir etkinlikle devam etmiştir. Seçim süreci ve adayların tanıtımını yapan Seçim Komisyonu yetkilisi Sencar Karamuço, Türk toplumunun geleceği açısından önem arz eden süreç üzerinde dururken, herkesi bu süreçte birlik ve beraberlik adına iki vekilliğin KDTP'de kalma mücadelesine destek olmaya davet etmiştir.[871]

KDTP kampanyalarına 3 Haziran gecesi Gilan'da sürdürmüştür. Gilan – Dobırçan şubesinin organizasyonunda düzenlenen kadınlar matinesinde konuşan ev sahibi şube başkanı ve Sağlık Bakan Yardımcısı Kadir Hüseyin, parti temsilcileri olarak yaptıkları çalışmalardan özellikle de sağlık konusu üzerinde durarak, partinin çalışmaları neticesinde çok sayıda hastanın şifayı Türkiye'de bulduğuna dikkat çekerken, çok sayıda doktorun da uzmanlığının tamamlaması için yaratılan olanaklardan bahsetmiştir. Genel Başkan Mahir Yağcılar ise KDTP'nin listesinde

[870] *KDTP Adayları Merkezi Törende Halkla Bir Araya Geldi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-adaylari-merkezi-torende-halkla-bir-araya-geldi/, (Erişim 20 Haziran 2018).
[871] *KDTP Milletvekili Adayları Mezunlarla Bir Araya Geldi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekili-adaylari-mezunlarla-biraraya-geldi/, (Erişim 20 Haziran 2018).

yer alan kaliteli adaylar üzerinde durarak, Kosova Türk toplumunu kucaklayan kaliteli bir listeye sahip olduklarını ve hep beraber hedeflenen başarılara ulaşılacağından duyduğu güveni dile getirmiştir.[872]

KDTP en büyük kampanyasını kadın kollarının organizasyonunda bin beş yüz kadının huzurunda Prizren'de gerçekleştirilen etkinlikte milletvekili adaylarının yanı sıra partinin seçilmelerle ilgili seçim beyannamesinin tanıtımı yapılmıştır. Toplumun birlik ve beraberliği için Türk toplumunun gerçek adresinin KDTP olduğuna vurgu yapılırken, güçlü bir KDTP, güçlü bir Türk toplumu parolası altında destek talebinde bulunulmuştur.[873]Kampanya süreci boyunca KDTP Prizren Şubesi öncülüğünde Prizren'de Türklerin yoğun olarak yaşadığı semtlerde de seçmenlere yönelik tanıtım toplantıları yapılarak, destek talebinde bulunulmuştur.

Obiliç şehrindeki Elektrik Üretim ağına bağlı Kosova A termik santralinde meydana gelen patlama faciasında çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesi ve ulusal yas ilan edilmesi üzerine, çoğu parti seçim kampanyalarını iptal etme kararı almıştır. KDTP tarafından yayınlanan bir bildiriyle, faciada hayatlarını kaybedenlere Allahtan rahmet, yaralananlara acil şifa dilekleri paylaşılırken, bu akşam Priştine'de kapanış programı çerçevesinde yapılması planlana kadınlar matinesinin iptal edildiği bildirilmiştir. [874] Kapanış kampanyasının iptalinden sonra Genel Başkan Mahir Yağcılar seçimlerle ilgili bir mesaj yayınlamıştır. Mesajında, 8 Haziranda yapılacak olan seçim sürecinin bir genel seçimden çok Türk toplumunun geleceğini belirleyici bir seçim olmasını önemi üzerinde durmuştur. Toplumun bakan, bakan yardımcıları, siyasi danışmanlar ve kamu kurumlarında temsil edilmesi için KDTP'nin bu süreçten de alnının akıyla çıkması gerekliliğinin tekrarlandığı mesajda, eğitimde, kültürde, sağlıkta ve sosyal hayatta toplumun beklentilerine cevap verebilmenin de bu süreçle eşdeğer olduğundan herkesi toplumsal düşünmeye davet edilirken, birlik ve beraberlik için herkesin KDTP'ye oylarını vermeye davet edilmiştir.[875]

---

[872] *KDTP Gilan Adaylarının Tanıtımı Matine ile Yapıldı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-milletvekilleri-adaylarinin-tanitimini-matine-ile-yapti/, (Erişim 20 Haziran 2018).
[873] *Kadınlar KDTP'de Buluştu*, http://www.kosovaport.com/kadinlar-kdtpde-bulustu-2/, (Erişim 21 Haziran 2018).
[874] *KDTP Tüm Seçim Etkinliklerini İptal Etti*, http://www.kosovaport.com/kdtp-tum-secim-etkinlikerini-iptal-etti/, (Erişim 21 Haziran 2018).
[875] *Yağcılar'dan Seçim Mesajı*, http://www.kosovaport.com/56897/, (Erişim 21 Haziran 2018).

4.1.5.3.2. Adalet Parti seçim kampanya süreci

Türk Toplumunun 8 Haziran seçimlerine katılım gösterdiği ikinci partisi KTAP ise seçim çalışmalarını Prizren ağırlıklı yapmıştır. Prizren Şubesi kampanya çerçevesinde Şube Başkanı Cemil Luma önderliğinde 28 Mayıs 2014 tarihinde Emekliler Derneğini ziyaret ederek, seçimlerle ilgili destek talebinde bulunmuşturlar. Cemil Luma yapmış olduğu konuşmasında partisinin seçim platformu üzerinde dururken, temel hedeflerinin ülkenin ekonomik kalkınmasına katkı sunmak oluğunu açıklarken, bu çerçevede 26.5 milyon avroluk üç projelerinin hazır olduğunu bu çerçevede de 228 kişiye istihdam imkanı yaratılacağını ileri sürmüştür. Bu projelerin hayata geçirilmesiyle Prizren'de istihdama önemli destek sunulacağının da altını çizerken, parti olarak mecliste yer almaları için destek talebinde de bulunmuştur.[876]

Kampanya süreci devam ederken MSK'nın seçimlerde görev alacak oylama merkezlerinin başkanları ile ilgili kararı KTAP'ta büyük tepkiyle karşılanmasına etki ettiği gibi yapılan yanlışın düzeltilmesi, düzeltilmez ise o zaman da seçimlerin boykot edileceği bildirilmiştir. KTAP tarafından yayınlanan bildiride, MSK'nın 27 Mayıs 2014 tarihli görevlendirme yazısının[877] kabul edilemez olarak nitelendirirken, bu kararın arkasında MSK'nın Türk üyesi Ercan Şpat ile KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar'ın olduğu ileri sürülerek, MSK'ya itirazda bulunulduğu, yanlışın düzeltilememesi durumunda ise KTAP'ın seçimleri boykot edeceği bilgisi paylaşılmıştır.[878] MSK kendilerine ulaşan şikayeti değerlendirdikten sonra KTAP'ı haklı bularak, kararında değişikliğe giderek son seçimlerde Mamuşa'da en çok oy alan dört partiden birer üyenin sandık başkanı olması yönünde karar almıştır. Bu karar neticesinde KDTP bir sandık başkanı verme hakkı kazanırken, geriye kalan üç başkanlık ise son seçimlerde en çok oy alan üç Arnavut partisine verilmiştir.[879]

KTAP Prizren Şubesi seçim çalışmaları çerçevesinde 3 Haziran günü Türkiye Mezunlar Derneği TÜMED'i ve ziyaret ederek, destek talebinde bulunmuşturlar.

---

[876] *KTAP Heyeti Prizren Emekli Derneğini Ziyaret Etti*, http://www.kosovaport.com/ktap-heyeti-prizren-emekliler-dernegini-ziyaret-etti/, (Erişim 21 Haziran 2018).

[877] İlgili görevlendirme yazısıyla Mamuşa'daki dört seçim biriminin başkanları KDTP'ye verilmiştir.

[878] *KTAP Seçimleri Boykot Edebilir*, http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,24896, (Erişim 21 Haziran 2018).

[879] *KTAP'nin İtirazı Kabul Edildi*, http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,24899, (Erişim 21 Haziran 2018).

Milletvekili adayı Cemil Luma önderliğindeki heyet, mezunlara yönelik yaptıkları çalışmalardan bahsederek, destek talebinde bulunmuşturlar.[880]

Bu ziyareti takiben KTAP yetkilileri Doğru Yol Derneğini de ziyaret ederek, destek talebinde bulunmuşturlar. Sivil toplum kuruluşlarının siyasi güç tarafından yönetilmemesi ve kullanılmasına izin verilmemesi gerektiğini dile getiren Şube Başkanı ve milletvekili adayı Cemil Luma, üstü kapalı KDTP'nin sivil toplum kuruluşlarıyla yapmış olduğu toplantıda onlardan destek talebini eleştirmiştir.[881]

Seçim çalışmaları çerçevesinde KTAP Genel Başkanı Arif Bütüç'ün de katılımıyla Prizren Türklerinin yoğun olarak yaşadığı Kurila semtinde semt sakinleriyle bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Şube Başkanı ve Milletvekili adayı Cemil Luma partisinin bu seçimlerde hedefinin meclise milletvekili göndermek olarak nitelenirken, Türkiye Cumhuriyetinde Kosovalı Türklerin sağlık hizmetlerinden özel bir statüde yararlanması için çalışmaların sürdüğünü, gençlerin kanayan yarası istihdam konusunda da somut projelerin üzerinde durmuştur. Türkiye'den toplum olarak daha fazla faydalanılması gerekliliğine de işaret ederken, kampanyalarına kimseye sataşmadan yürüttüklerini ve değişim için herkesi KTAP'a destek olmaya davet etmiştir. Parti Genel Başkanı Arif Bütüç ise yaptığı konuşmasında 8 Haziranı değişim günü olarak nitelendirirken, KDTP yöneticilerini eski bir ayakkabıya benzeterek 14 yıllık ayakkabıların eskidiğini, Türkçenin nöbetini yeni arkadaşlarının tutacağını ileri sürmüştür. Türkçe kimliklerden sonra kendi partisinin meclise girmesiyle Türkçe pasaportları da verme sözünü veren Bütüç, seçimlerde en az bir milletvekili kazanacaklarını ifade ederken, KTAP'ın meclise doğru yürüyüşünü kimsenin durdurmaya gücü olmadığını savunmuştu.[882]

KTAP da termik santralinde meydana gelen faciadan sonra Genel Başkan Arif Bütüç imzasıyla yayınlanan bir bildiriyle, Prizren'de yapılması planlanan

---

[880] *KTAP Milletvekili Adayları TÜMED'te*, http://www.kosovaport.com/ktap-milletvekili-adaylari-tumedte/, (Erişim 21 Haziran 2018).
[881] *KTAP: STK'lar Siyasileştirilmemeli*, http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,24884, (Erişim 21 Haziran 2018).
[882] *52 Değişimin Adresi,* http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,24990, (Erişim 21 Haziran 2018).

kapanış programının iptal edildiğini duyurarak, olaydan duyulan üzüntü ve başsağlığı dilekleri paylaşılmıştır. [883]

4.1.5.4. Seçim sonuçları ve zafer Yağcılar'ın

Uzun ve yorucu kampanya sürecinin sonucunda meyvelerin toplanma süreci olarak kabul edebileceğimiz oyların sayım süreci Kosova genelinde olduğu gibi Kosova Türk Toplumu tarafından da pür dikkat bir şekilde takip edilmiştir. Türk toplumu anayasayla garanti altına alınmış iki milletvekili için yarıştığı bu seçimde sonuçlarından KDTP tekelini sürdürmeyi hedeflerken, KTAP ise en azından bir vekilliği hanesine yazdırmanın beklentisiyle sonuçları takip etmiştir. Fakat Prizren'de KDTP'nin büyük üstünlük kurduğu yönünde haberler düşmeye başlamasından sonra bu seçimlerin galibinin KDTP olduğunu müjdelemiştir. Bu gelişmeler üzerine KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar yaptığı açıklamasıyla seçimlerin galibinin kendileri olduğunu bildirerek, destek veren herkese teşekkür etmiştir.

Tablo 8: *İki Türk Partisinin ülke genelinde aldıkları oy tablosu*[884]

KDTP	7.424 oy	% 1.02
KTAP	2.349 oy	% 0.32

Merkez Seçim Komisyonunun yayınlamış olduğu resmi verilere göre seçimlerin galibinin KDTP olduğunu tasdiklemiştir. KTAP'ın mecliste temsil edilmesi için KDTP'nin almış olduğu oyların 1/3 almayı başarısını göstermesi durumda ise her iki Türk partisi mecliste birer vekille temsil edilecekti. Fakat, KDTP'nin Mamuşa dışında her şehirde KTAP'a karşı üstün fark atması bu olasılığı da dışlamıştır.

---

[883] *KTAP Seçim Etkinliklerini Durdurma Kararı Aldı*, http://www.kosovaport.com/ktap-secim-etkinliklerini-durdurma-karari-aldi/, (Erişim 21 Haziran 2018).

[884] *Merkez Seçim Komisyonu resmi sitesi;* http://www.kqz-ks.org/wp-content/uploads/2018/04/1.-Rezultatet-e-përgjithshme-sipas-Subjekteve-2014.pdf, (Erişim 21 Haziran 2018).

Tablo 9: *İki partinin şubelerinin bulunduğu şehirlerdeki oy dağılımı tablosu*[885]

	KDTP	KTAP
Prizren	4.602 oy	769 oy
Mamuşa	471 oy	1.015 oy
Priştine	479 oy	189 oy
Gilan	497 oy	56 oy
Vuçıtırn	432 oy	61 oy
Mitroviça	280 oy	86 oy
Lipyan	147 oy	34 oy

Resmi sonuçlardan sonra partilerin milletvekili listeleri de kamuoyu ile paylaşılmıştır. KDTP cephesinde bir sürpriz yaşanmazken, Mahir Yağcılar ve bayan kontenjanından da Müfera Şinik'in milletvekili olmayı başardığı açıklanmıştır.

Tablo 10: *KDTP'nin milletvekili adaylarını oy dağılımı tablosu*.

Mahir Yağcılar	3.377 oy
Fikrim Damka	2.095 oy
Enis Kervan	2.057 oy
Müfera Şinik	1.942 oy
Levent Buş	1.814 oy
Orhan Lopar	1.743 oy
Fidan Jılta	1.236 oy
Ertan Simitçi	1.028 oy
Ergin Kala	852 oy
Cüneyd Ustaibo	714 oy

KDTP'nin iki milletvekili kazandığının resmiyete kavuşmasından sonra parti genel başkanı Mahir Yağcılar bir teşekkür bildirisi yayınlayarak, seçimlerde yakalanan başarının partinin değil de toplumun bir başarısı olarak nitelendirirken,

[885] *Resmi Seçim Sonuçları*, Merkez Seçim Komisyonu Sitesi: http://www.kqz-ks.org/wp-content/uploads/2018/04/6.-Rezultatet-e-subjekteve-sipas-komunave-2014.pdf, (Erişim 21 Haziran 2018).

"Seçim sonuçlarıyla toplumun bölünmeyi değil de birlik ve beraberliği istediğini göstermiştir. Seçimlerde bu konuda önemli bir sınav verdiğiniz gibi bundan sonraki amacımız bu uğurda mücadele ederek, toplumsal birliği tamamlamaktır. Seçimlerden önce de yaptığım birlik çağırılarını korkaklık ve teslimiyet olarak görenlere de seslenmek istiyorum, "bizim çağrımızın altında korku değil" samimiyet vardı o yüzden birlik ve beraberlik üzerinde yoğunlaştık. Seçim sonuçları da bizim ne düşündüğümüzü kanıtlar niteliğindedir. Kosova'da toplum olarak hem sayı hem de tarihsel süreci dikkate aldığımızda bura Türklerinin bölünme lüksü bulunmamaktadır. Bu yüzden de her konuşmamda buna karşı olduğumu ve birlikte tek liste altında yarışma konusunda herkesi sürece davet ettim. Çağrılarım demagojik yorumlarla farklı yerlere çekilerek, halk yanlış yönlendirilmeye çalışılmıştır. Ama halkımız neyin doğru olduğuna demokratik bir şekilde karar vermiştir. Yaptığım birlik çağrılarımı samimi ve siyasi olarak görenlerine bir daha seslenmek istiyorum, Kosova Demokratik Türk Partisi çatısı Türk toplumunun gerçek adresidir. Kapılarımız herkese açıktır. Türk Toplumunun çıkarlarının korunması adına görev almak isteyen herkes geleceğimizin bir parçası olabilir. Bu çağrıyı yaparken ne bir oy kaygımız var ne de başka bir şey. Buradaki tek gayemiz toplumu birleştirmek ve toplumsal konularda tek yürek olabilmektir. Seçim sloganımızda da ifade ettiğimiz gibi "şimdi tek yürek olma zamanı" sizlerin de katılımıyla "bir olalım KDTP olalım". Güçlü bir KDTP, Güçlü bir Kosova Türk Toplumudur. Bir daha seçim sürecinde emeği geçen herkese teşekkür ederken, 8 Haziranda bizlere sahip çıkan halkımıza da minnettar olduğumuzu açıklıkla ifade etmek istiyorum" diyerek, süreci değerlendirmiştir.[886]

4.1.5.5. Hükümet kurma krizi ve koalisyon ortaklığı

Seçimlerin galibi Hashim Thaçi başkanlığında PDK olmasına rağmen, diğer Arnavut partileri PDK karşısında bir blok oluşturarak, meclis başkanlığı ve hükümeti kurmak adına birleşik muhalefet adında ortak bir platformda birleşmiştirler. Muhalifler, azınlık topluluklarının da desteğini almak adına 18 Temmuz 2014

[886] *Yağcılar, KDTP'yi Başarıya Ulaştıran Halka Teşekkür Etti*, http://www.kosovaport.com/mahir-yagcilar-kdtpyi-basariya-ulastiran-halka-tesekkur-etti/, (Erişim 21 Haziran 2018).

tarihinde Türk toplumunu temsilen milletvekilleri Mahir Yağcılar ve Müfera Şinik'in de katıldığı görüşmede platforma katılım ve ortak hareket etme teklifi sunulmuştur. Görüşme sonrasında bir açıklama yapan AAK parti başkanı ve muhalefetin başbakan adayı Ramush Haradinaj resmi bir anlaşmaya varılamadığını ama bazı yakınlaşmaların olduğunu açıklarken, KDTP yetkilileri ise açıklama yapmaktan kaçınmıştır.[887] Bu gelişmeyi takiben seçimlerin galibi Hashim Thaçi de azınlık topluluk milletvekilleriyle bir araya geldiğini sosyal medyada paylaşmıştır.

Görüşmelerden sonra suskunluğunu bozan Mahir Yağcılar, Türk toplumunun temsilcileri olarak, devlet kurumlarının oluşumu ve işlevselliği için tüm siyasi partilerle görüştüklerini ifade ederken, ülke ve toplumun çıkarları için herkesle işbirliği yapılabileceğinin açıklamıştır.[888]

Meclis oluşum toplantısında milletvekillerinin yemin etmesinden sonra meclis başkanlık seçim sürecinde büyük tartışmalar yaşanmıştır. PDK seçimlerin galibi olarak meclis başkanlığı ve hükümeti kurma hakkının kendilerinin olduğunu savunmasına rağmen, birleşik muhalefetin LDK Genel Başkanı İsa Mustafa'yı meclis başkanı seçmesine engel olamamıştır. KDTP'nin de destek verdiği meclis başkanlık seçiminin haksız olduğuna inanan PDK gurubu, meclis başkanlık seçim sürecini anayasa mahkemesine taşımıştır. Anayasa mahkemesi, PDK'yı haklı bularak, meclis başkanlık seçimi kararını iptal ederken, mahkemenin kesin kararını açıklayana kadar meclis çalışmalarının askıya alınmasına da hükmetmiştir. Bu karar muhalefet cephesinden büyük bir tepkiyle karşılandığı gibi mahkemenin kararı siyasi olarak nitelendirilmiştir.[889]

Meclis çalışmalarının askıya alınması kararı ve tarafların ortak bir noktada buluşmayı dışlamaları ülkenin yeni bir seçim süreciyle karşı karşıya kalabileceği söyleminin artmasına neden olmuştur. Ülkenin yeniden seçime gitmesinin anlamsız ve gereksiz olarak nitelendiren Mahir Yağcılar, yeni seçim sonuçlarının da 8 Haziran

---

[887] *KDTP Birleşik Muhalefetin Tertiplediği İftar Yemeğine Katıldı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-birlesik-muhalefetin-tertipledigi-iftar-yemegine-katildi/, (Erişim 25 Haziran 2018).
[888] *Belirsizlik İle Oylama Birbiriyle Bağdaşamaz*, http://www.kosovaport.com/belirsizlik-ile-oylama-biribiriyle-bagdasamaz/, (Erişim 23 Haziran 2018).
[889] *Anayasa Mahkemesi Karraına Eleştiri*, http://www.kosovaport.com/anayasa-mahkemesinin-kararina-elestiri/, (Erişim 23 Haziran 2018).

seçimlerinden farklı olmayacağından dolayı bunun yerine geniş tabanlı bir koalisyon hükümetinin kırılmasını önermiştir.[890]

22 Ağustos günü Anayasa Mahkemesi PDK'nın şikayetini haklı bularak, meclis başkanı seçiminde anayasanın iptal edildiği bildirilirken, meclis başkanlığının önerme hakkının PDK'nın olduğunun altı çizilmiştir. Bu karar emsal olmakla birlikte bundan böyle seçimin galibine süreci yönetme hakkını tanıması açısından da önem arz etmiştir. Anayasa mahkemesinin PDK'yı favorize etmesinden sonra PDK yeni hükümetin kurulması yönünde çalışmalarını hızlandırmasına ve tekrar azınlık topluluklarının kapısını çalmasına neden olmuştur. KDTP öncülüğünde kurulan 6+ parlamento gurubu milletvekilleriyle bir araya gelen PDK lideri ve başbakan Hashim Thaçi, sosyal medya hesabından yeni hükümetin kurulması için kuvvetlerin birleştirilmesi yönünde kararın alındığını duyurmuştur.[891]

Meclis oluşum toplantısının devamı niteliğindeki meclis başkanlık seçimi için toplantının yapılması konusunda sıkıntıların devam etmesi üzerinde Cumhurbaşkanı Atifete Jahjaga, olaya el koyarak siyasi partilerini bir araya getirme ve ortak bir noktada buluşturma konusunda inisiyatif aldığını açıklamıştır. Yaptığı görüşmelerden aradığını bulamayan Cumhurbaşkanı taraflara ya ortak bir çözüm bulun yada seçilere gidin önerisini yinelemiştir.[892]

Muhalefet, PDK'nın meclis başkanını seçme konusunda yeterli sayısı olmadığını bildiğinden meclis toplantısının devamı için en yaşlı üye konumundaki PDK Milletvekili Flora Brovina üzerinde baskısını artırarak, meclisi toplantıya çağırmaya davet etmiştir. Fakat Brovina, siyasi partilerin ortak bir anlaşmaya varana kadar toplantıyı çağırmayacağını bildirmesi muhalefetinin tepkisinin artmasına ve anayasa mahkemesinden bu konuyla ilgili başvurmalarına etki etmiştir. 6+ gurubu da Flora Brovina dışında yapılan her türlü davete icabet etmeyeceğini bildirerek, birleşik muhalefetin davetlerine icabet etmeyeceklerini açıkça dile getirmiştirler.[893]

---

[890] *Yeniden Seçimlere Gidilmesi Anlamsız Olur*, http://www.kosovaport.com/yeniden-secimlere-gidilmesi-anlamsiz-olur/, (Erişim 23 Haziran 2018).
[891] *Thaçi 6 Gurubu İle Anlaştığını Açıkladı*, http://www.kosovaport.com/thaci-6-grubu-ile-anlastigini-acikladi/, (Erişim 25 Haziran 2018).
[892] *Çözüm Yada Seçim*, http://www.kosovaport.com/cozum-ya-da-secim/, (Erişim 25 Haziran 2018).
[893] *6 Parlamento Gurubu Yeni Seçimlere Karşı*, http://www.kosovaport.com/6-parlamento-grubu-yeni-secimlere-karsi/, (Erişim 25 Haziran 2018).

Devlet organlarının seçim krizi devam ederken, uluslararası toplum da krizin çözüme kavuşturulması gerekliliğiyle ilgili açıklamalar yapılırken, en ilginç açıklama Avrupa Parlamentosunun Alman vekili Doris Pack'tan gelmiştir. Seçimlerde oyların yüzde 10'unu alan bir partinin başbakanlığı alma konusundaki mücadelesinin hiçbir dayanağı olmadığını dile getirirken, ülkenin çıkarı için PDK ile LDK'yı müzakerelere davet etmiştir.[894]

Bu ve buna benzer açıklamalardan sonra Cumhurbaşkanı, PDK ile LDK üst düzey yetkililerini bir araya getirerek, siyasi krizin çözümünde anlayış beklendiğini taraflara bildirmiştir. Uluslararası toplumun da baskısıyla taraflar, hükümetin kurulması yönünde anlaşmaya varmıştılar. Anlaşmadan sonra açıklama yapan LDK lideri İsa Mustafa, birleşik muhalefetin anayasa mahkemesi kararından sonra hedefinden uzaklaştığını, ülkenin çıkarları için PDK'ya anlaştığını açıklamıştır.[895] Varılan anlaşma neticesinde Başbakanlığa İsa Mustafa'nın, Meclis Başkanlığı PDK'dan Kadri Veseli'nin ve ileriki süreçte boşalacak olan Cumhurbaşkanlığına Hashim Thaçi'nin geçmesi üzerinde anlaşılmıştır.

Meclis Başkanlığına Kadri Veseli'inin seçilmesinden sonra Cumhurbaşkanı Atifete Jahjaga hükümeti kurma görevini İsa Mustafa'ya vererek, uzun zamandan beri süregelen siyasi kriz de son bulmuştur. Hashim Thaçi'nin daha önce koalisyon konusunda anlaştığı azınlık topluluklarının oluşturduğu 6+ parlamento gurubu ve Sırp Listesi de koalisyona dahil edilen hükümet 73 oyla güvenoyu alarak, resmen göreve başlamıştır. Yeni kabinede KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, Kamu Yönetimi Bakanı olurken, Türk toplumu yeni süreçte yeniden bir bakanla temsil edilme başarısını yinelemiştir.[896]

Bakanlığa yeniden seçilen Mahir Yağcılar yaptığı açıklamasında, KDTP'nin başarısını bakanlıkla taçlandırdığını ve bununla seçmenlere vermiş oldukları bir vaadi yerine getirmekten duyduğu memnuniyeti paylaşırken, Türk toplumunu

---

[894] *Pack'tan Tartışmaları Ateşleyen Açıklama*, http://www.kosovaport.com/packtan-tartimaslari-atesleyen-aciklama/, (Erişim 25 Haziran 2018).
[895] *Mustafa Anayasa Mahkemesiyle Haradinaj'ı Sebep Gösterdi*, http://www.kosovaport.com/mustafa-anayasa-mahkemesi-ile-haradinaji-sebep-gosterdi/, (Erişim 30 Haziran 2018).
[896] *5. Hükümet Kuruldu İşte Yeni Kabine ve Yeni Bakanlar* 4, http://www.kosovaport.com/5-hukumet-kuruldu-iste-yeni-kabine-ve-yeni-bakanlar/, (Erişim 30 Haziran 2018).

temsiliyeti başta olmak üzere beklentilerine cevap verme konusunda çalışma sözü verirken, Türkiye ile ilişkilere de önem atfedileceğini bildirmiştir.[897]

Mahir Yağcılar'ın bakan olmasından sonra yasa gereği milletvekilliğinden istifası sonucunda boşalan milletvekilliğine oy sayısına göre Fikrim Damka geçerken, koalisyon anlaşması çerçevesinde KDTP'ye verilen Sağlık Bakan yardımcılığı da Gilan Şube Başkanı Kadir Hüseyin getirilmiştir.

4.1.6. 2017 seçimleri ve partide gruplaşmalar

Avrupa'da serbest hareket etmek için vize serbestliği için doldurulması gereken iki şarttan biri olan Karadağ ile sınır anlaşmasının bir türlü meclisten geçirilmemesinden dolayı oluşan olumsuz ortamı fırsat olan bilem muhalefetin hükümetin düşürülmesi yönündeki gensorunun mecliste kabul edilmesi, ülkeyi erken seçim sürecine taşımıştır.

Hükümetin düşürülmesi yönünde KDTP de olumlu oy verirken, KDTP Milletvekillerinden Fikrim Damka süreçle ilgili yapmış olduğu değerlendirmesinde koalisyon hükümetinin işlevsel olmadığı noktasında yoğunlaşırken, "Hükümet, ülke için önemli konuların çözümünde sıkıntı yaşadığına şahit olduk. Özellikle vize serbestliği için en önemli şartlardan biri olan Karadağ'la sınır anlaşmasının kabul edilmemesi Kosova'yı tamamen izole olarak kalmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler karşısında da halkın beklentilerine cevap vermek adına muhalefet tarafından verilen gensoruya destek olduk" şeklinde süreci açıklamamıştır.[898]

Genel Başkan Mahir Yağcılar konu ile ilgili yapmış olduğu açıklamasında, meclisin kendi yetkisini kullanarak hükümeti düşürdüğüne vurgu yaparken, KDTP olarak seçim sürecine hazır olduklarını ve bu süreçten de Türk toplumu olarak başarılı çıkılacağından dolayı duyduğu güveni dile getirmiştir.[899]

---

[897] *Yağcılar: 5. Hükümette Yer Almamız Türk Toplumu ve KDTP'ye Duyulan Güvendir*, http://www.kosovaport.com/yagcilar-5-hukumette-yer-almamiz-turk-toplumu-ve-kdtpye-duyulan-guvendir/, (Erişim 30 Haziran 2018).

[898] *KDTP Hükümetin Düşürülmesinden Yana Oy Kullandı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekilleri-hukumetin-dusmesinden-yana-oy-kullandi/, (Erişim 30 Haziran 2018).

[899] *Yağcılar: KDTP Olarak Seçime Hazırız* , http://www.kosovaport.com/yagcilar-kdtp-olarak-secime-haziriz/, (Erişim 30 Haziran 2018).

Seçim kararının alınmasından sonra KDTP yayınlamış olduğu bir bildiriyle, resmen seçim sürenine başlandığını ve topluma hizmet etmek isteyen herkese parti listelerinin açık olduğuna vurgu yapılırken, KDTP'nin hükümetin düşürülmesi yönündeki tutumuna da açıklık getirilirken, "ülkede var olan beklentilere cevap verme adına parti olarak, Kosova'nın Avrupa yolunda yürümesi için başlatılan harekete cevap verilmiştir" cümlelerine yer verilmiştir. 11 Haziranda yapılacak olan seçimlerde KDTP'nin temel hedefinin Türkiye ile ilişiklerin geliştirilmesi ve toplumun en üst düzeyde temsil edilmesinin devamı olarak nitelendirilirken, partinin seçim sürecinde "Güçlü bir KDTP, güçlü bir Türk Toplumu" parolasıyla bir kampanya yürüteceği bilgisi de paylaşılmıştır.[900]

KTAP Genel Başkanı Arif Bütüç ise seçim sürecinin açıklanmasından sonra yayınlamış olduğu bildiride partisinin de seçim sürecine katılım göstereceğini bildirirken, vatandaşların demokrasi hakları ve temsiliyetinin artırılması için milli irade bilici taşıyan herkese parti listesinin açık olduğuna vurgu yapılmıştır.[901]

Partiler, aday belirleme sürecine ağırlık vererek, seçim sürecinde birbiri üzerinde üstünlük kuracak başarılı, deneyimli ve toplum tarafından sevilen kişiler üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştırlar. KDTP'nin kalesi konumundaki Prizren'de de Şube yönetimi Sencar Karamuço başkanlığında partinin semt temsilcileriyle bir araya gelerek, seçim ve aday belirleme süreci hakkında bilgi paylaşımı yapılmıştır. Türk Toplumunun birlik ve beraberliği için herkesi elini taşın altına sokmaya davet eden Karamuço, toplumsal bütünlük için Türk seçmeninin KDTP paydasında buluşmasının önemi üzerinde durmuştur.[902]

Yoğun toplantılardan sonra KDTP Merkez Yönetim kurulu şubelerden gelen adaylık başvurusunu değerlendirmek ve listeye son şeklini vermek üzere Priştine'de toplanmıştır. Toplantı sonrasında Genel Başkan Mahir Yağcılar imzasıyla yayınlanan bildiride, KDTP'nin seçimlere 38 adayla dahil olduğu gözlenmiştir.

---

[900] *KDTP Seçim Çalışmalarına Başladığını Duyurdu*, http://www.kosovaport.com/kdtp-secim-calismalarina-basladigini-duyurdu/, (Erişim 30 Haziran 2018).
[901] *KTAP Erken Seçime Katılma Kararı Aldı*, http://www.kosovaport.com/ktap-erken-genel-secime-katilma-karari-aldi/, (Erişim 1 Temmuz 2018).
[902] Enis Tabak, *KDTP Erken Seçim öncesi seçmenle buluştu*, http://www.kosovaport.com/kdtp-erken-secim-oncesi-secmenle-bulustu/, (Erişim 1 Temmuz 2018).

Tablo 11: *KDTP'nin 2017 Genel Seçimler milletvekili listesi*.

1.	Mahir Yağcılar	20.	Sadetin Poçinka
2.	Kadir Hüseyin	21.	Hürmet Celina
3.	Müfera Şinik	22.	Levent Buş
4.	Abdülhadi Krasniç	23.	Feta Mula
5.	Fikrim Damka	24.	Sevgi Buş Kika
6.	Fidan Jılta	25.	Levent Hüdaverdi
7.	Cüneyd Ustaibo	26.	Haki Raştana
8.	Orhan Lopar	27.	Ümihan Muyko
9.	Sabrije Terziqi	28.	Ahmet Hacimehmet
10.	Enis Kervan	29.	Şani Şamli
11.	Ergin Sunguri	30.	Melda Gaşi
12.	Feda Derviş	31.	Barış Bölükbaşı
13.	Ertan Simitçi	32.	Fikret Çorogli
14.	Erol Zekeriye	33.	Krenare Osmani
15.	Sezen Abdullahi	34.	Fehmi Bikliçi
16.	Zeynel Abidin Ustaibo	35.	Arife Loca
17.	Skender Bikliçi	36.	Egzon Mumciu
18.	Ebru Zborça	37.	Deniz Haziri
19.	Ergin Bunjaku	38.	Erkin Halçe

KTAP ise MSK'ya göndermiş olduğu listesini yayınlayarak, seçim sürecinde 13 adayla yarıştığını kamuoyu ile paylaşmıştır.

Tablo 12: *KTAP'in 2017 Genel Seçimler milletvekili listesi*.

1.	Arif Bütüç	8.	Hüsniye Koro
2.	Günay Spahi	9.	Rüjdi Krüezi
3.	Ayser Leskovci	10.	Mürsel Mazrek
4.	Fikri Şişko	11.	Şenay Mazrek
5.	Seylan Mazrek	12.	Hıvzi Mazrek
6.	Sedat Mazrek	13.	Şener Mazrek
7.	Fikri Şişko		

4.1.6.1. Seçim kampanya süreci ve söylemler

Erken seçim sürecinde adayların belirlenmesinden sonra her iki Türk partisi de mecliste Türk toplumun ayrılan sandalye veya sandalyeler üzerinde birbiri üzerinde üstünlük kurma yarışı içine girmişlerdir. Seçim kampanya döneminin ramazan ayına tekabül etmesi partilerin etkinliklerini iftar programları çerçevesinde yürütmelerine etki etmiştir. KDTP'nin merkezi hükümette temsil edilmesinden dolayı bütçe açısından KTAP'tan daha güçlü olması, KDTP'nin daha yoğun bir kampanya süreci yürütmesine neden olmuştur.

4.1.6.1.1. Demokratik Partinin seçim çalışmaları

KDTP gayri resmi seçim kampanyasına partinin her yıl geleneksel olarak düzenlediği parti iftarında başlayarak, iftara katlım gösterenlerden toplumun birlik ve bütünlüğü için bu süreçte de KDTP'ye destek olunmaya davet edilmiştir. İftar programında bir konuşma yapan Genel Başkan Mahir Yağcılar, partinin seçmenlerin desteğiyle bugüne kadar beraberce ulaşılan başarılar üzerinde dururken, "Sizlerin desteğiyle her zaman gururlardık. Gururu güvene, güveni de başarıya dönüştürdük. Bundan sonra da aynı gurur ve inançla da sizlerin desteğiyle yeni zaferlere beraberce

yürüyeceğimize inanıyorum" diyerek, seçim sürecinde destek talebinde bulunmuştur.[903]

Resmi seçim kampanyasını Prizren Üniversitesinde "KDTP'nin Gençlik Açılımları" paneliyle başlatan KDTP'nin etkinliğine üniversite öğrencilerinin yanı sıra milletvekili adayları da katılım göstermiştir. Panelde konuşan KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, KDTP'nin gençlik politikaları üzerinde durarak, "parti olarak bugüne kadar her zaman gençlere ayrı bir önem vererek, onların yerel ve merkezi düzeylerde üst düzey görevleri üstenmelerine vesile olduk. Bundan sonra da bu yönde çalışmalarımıza özen göstereceğiz" diyerek, bugün bu etkinliğin düzenlendiği üniversitede de Türkçe bölümlerin açılmasının KDTP'nin bir başarısı olarak örneklendirmiştir. Birlik ve beraberliğin her tür sorunun üstesinden geleceğini ve bu yüzden de herkesi 11 Kasım günü yapılacak olan seçimlerde herkesi KDTP'ye destek olmaya davet ederken, seçimlerden KDTP'nin iki milletvekilliğini kazanarak çıkacağından suymuş olduğu güveni yinelemiştir. Genç milletvekili adaylarını temsilen panelde bir konuşma yapan milletvekili adayı Ertan Simitçi ise partinin gençlere verdiği önemi kendisinin üst düzey bir yönetici olma şansını yakalaması örnek olarak verirken, bu ve bunun gibi daha fazla gelişmelerin yaşanması ive temsiliyet oranının artırılması için herkesi KDTP'ye destek olmaya davet etmiştir.[904]

Priştine şubesi seçim çalışmaları çerçevesinde 1 Haziran günü seçimlerde ilk defa oy kullanacak olan lise son öğrencileriyle bir araya gelerek, partinin gençlerle ilgili çalışmaları seçim süreci ve oy verme işlemi ile ilgili bilgilendirmelerde bulunulmuştur. Etkinlik sonrasında Priştine şubesi tarafından kamuoyu ile paylaşılan bildiride, şube başkanı Cüneyd Ustaibo'nun partinin gençlere yönelik ilerideki çalışmalar üzerinde durduğu bilgisi paylaşılırken, gençlerden seçim sürecinde daha etkin olmaya ve KDTP'yi desteklemeye davet ettiğine yer verilmiştir.[905]

Son birkaç seçimde KDTP'nin önemli oy kazandığı Gilan'da ise 1 Haziran gecesi tanıtım toplantısı düzenleyerek, katılımcılara parti platformu, çalışmaları ve

---

[903] *KDTP İftar Yemeği Düzenlendi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-iftar-yemegi-duzenledi/, (Erişim 3 Temmuz 2018).
[904] *KDTP Milletvekili Adayları Üniversite Öğrencileriyle Buluştu*, http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekili-adaylari-universite-ogrencileriyle-bulustu/, (Erişim 3 Temmuz 2018).
[905] *KDTP Priştine Şubesi Gençlerle Buluştu*, http://www.kosovaport.com/kdtp-pristine-subesi-genclerle-bulustu/, (Erişim 3 Temmuz 2018).

milletvekili adaylarının tanıtımı yapılmıştır. Milletvekili adayları etkinlik çerçevesinde yapmış oldukları konuşlarında bu sürece topluma hizmet çerçevesinde dahil olduklarını vurgu yaparlarken, eğitim, sağlık, ekonomik kalkınma gibi konularda yoğun bir çalışma sözü vermişlerdir. Genel Başkan Mahir Yağcılar ise bu seçim sürecinde KDTP'nin üç temel prensip üzerinde yoğunlaşacağını ifade ederken, bunlardan birincisinin temsiliyeti artırmak ve entegrasyonu sağlamak, ikincinin ülkenin kalkınması ve üçüncü prensip olarak da Türkiye ile ilişkilerin olduğunun altını çizmiştir. Ev sahibi konumundaki şube başkanı Kadir Hüseyin ise Gilan'ın son dönemlerde KDTP'nin parlayan yıldızı olduğunun altını çizerken, eğitim, sağlık gibi her konuda daha etkin ve başarılı olunması için birlik ver beraberliğin gerekliliğine işaret ederek, partiye destek talebinde bulunmuştur.[906]

KDTP Prizren'deki aday tanıtım etkinliğini 3 Haziran gecesi düzenleyerek, yoğun katılımın sağlandığı gecede partinin seçim çalışmaları ve milletvekili adayların tanıtımı yapılmıştır. Mahir Yağcılar yaptığı konuşmasında partinin seçim platformu, seçim stratejisi üzerinde yoğunlaşırken, bundan sonra toplum olunabilmek için birlik ver beraberliğin önemine vurgu yapmıştır. Parti olarak bugüne kadar önemli sorunların beraberce çözüme kavuşmuş olduğunun altını çizerken, "kimlik davamız başta olmak üzere, eğitimdeki kaliteyi, öğretmenlerimize maddi desteği, lisans ve yüksek lisans kontenjanlarının aratılmasını, üniversitede yeni bölümlerin açılmasını sizlerin desteğiniz sayesinde hayata geçirdik. Bu yıl da geniş yelpazeli aday profilimizle sizlerin taleplerine en iyi cevabı vereceğimize inanarak, seçimlerde desteğinizi esirgememenizi diliyorum" diyerek destek talebinde bulunmuştur.[907]

Seçim kampanyası çerçevesinde 3 Haziran günü eğitimcilerle bir araya gelen KDTP Milletvekili adayları, eğitimin partinin temel politikalarının başında olduğuna vurgu yapılırken, bugüne kadar eğitimde kalitenin artırılması başta olmak üzere kadro sorunu, Türkçe ders kitaplarının hazırlanması ve basılması, öğretmenlere maddi destek, okullarda Türk toplumu temsilcilerinin yönetici kadrolara atanması,

---

[906] *KDTP Seçim Kampanyasına Gilan'la Devam Etti*, http://www.kosovaport.com/kdtp-secim-kampanyasina-gilanla-devam-etti/, (Erişim 3 Temmuz 2018).

[907] *KDTP Kosova Genelindeki Milletvekili Adaylarının Tanıtımı Yapıldı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-kosova-genelindeki-milletvekili-adaylarinin-tanitimini-yapti/, (Erişim 3 Temmuz 2018).

hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi gibi önemli konularda partinin önemli mücadele verdiğini ve bundan sonra da her tür sorunun ortadan kaldırılması için gerekli çalışmaların yapılacağı sözü verilmiştir.[908]

Mitroviça'da milletvekili aday tanıtımı ve parti tanıtımı 4 Haziran günü yapılarak, Mitroviçalı seçmenlerden seçim sürecinde destek istenmiştir. Genel Başkan Mahir Yağcılar yaptığı konuşmasında Mitroviça'da eğitimin canlanması ve öğrenci sayısının artırılması için çalışmaların yoğunlaştırılacağını ifade ederken, Mitroviça'da Kültür Merkezi inşasıyla Türk kültürüne sahip çıkıldığına vurgu yapmıştır. Şube Başkanı ve Milletvekili adayı Erol Zekeriya da partinin Mitroviça'da yaptıkları üzerinde dururken, daha büyük başarılar için yolun seçim günü KDTP'ye oy vermekten geçtiğini dile getirmiştir.[909]

Seçimlerde başarıya endekslenen KDTP Prizren'de arda arda tanıtım toplantıları düzenleyerek, geniş kitlelere ulaşma peşinde koşmuştur. Prizren'de seçim kapanış gecesinde konuşan genel Başkan Mahir Yağcılar bu sefer temsiliyetin önemi üzerinde durarak, verilen destek ve oylar sonrasında kazanılan temsil hakkını bir emanet olarak gördüklerini ifade ederken, bu emanetin ileriki nesillere de taşınabilmesi için herkesi seçim sürecinde etkin olarak katılım göstererek, partiye destek olması gerektiğini örneklerle anlatmaya çalışmıştır.[910]

KDTP resmi kampanya kapanışını 9 Haziran gecesi Priştine'de gerçekleştirirken, başkentlilerden seçim sürecinde destek talebinde bulunmuştur. Kapanış gecesine milletvekili adayı Orhan Lopar'ı desteklemek adına gelen MHP Genel Başkan Yardımcısı ve milletvekili Mevlüt Karakaya'da katılarak, birlik ve berberliğin önemine vurgu yapan bir konuşmada bulunmuştur.

Genel Başkan Mahir Yağcılar, yoğun bir tempodan sonra bu gece kampanya sürecini kapattıklarını ifade ederken, tek amacın toplum beklentilerine cevap vermek olarak nitelendirirken, "Eğitim, kültür, sanat, istihdam, sağlık ve yatırım bizim her

---

[908] *KDTP'den Türkçe Eğitim Paneli*, http://www.kosovaport.com/kdtpden-turkce-egitim-paneli/, (Erişim 3 Temmuz 2018).
[909] *KDTP Mitroviça Milletvekili Adaylarının Tanıtımı Yapıldı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-mitrovica-milletvekili-adaylarinin-tanitimini-yapti/, (Erişim 3 Temmuz 2018).
[910] Enis Tabak, *KDTP'nin seçim kampanyası deva ediyor*, http://www.kosovaport.com/kdtpnin-secim-kampanyalari-devam-ediyor/, (Erişim 8 Temmuz 2018).

zaman temel öncelik alanlarımızın başında bulunuştur. Eğitimin güçlendirilmesi ve Türk öğrencilerin eğitim gördüğü sınıflarda öğrenci sayısının artırılması noktasında da çalışmalarımıza aralıksız devam ettiğimiz gibi özellikle bu yönde çalışmalarımızı Prizren, Mamuşa ve Priştine dışındaki diğer bölgelerde çalışmalarımıza ağırlık vereceğiz. Türk toplumunun yaşadığı bölgelerde derneklerin tek çatıda buluşması için kültür merkezlerinin kurulması yönünde de çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Bütün bunların hayata geçirilmesi için sizlerin desteğine ihtiyacımız bulunmaktadır" diyerek, seçim günü destek talebinde bulunmuştur. Priştine Şube başkanı ve milletvekili adayı Cüneyd Ustaibo da yaptığı konuşmasında bazı kişilerin Priştine'de Türk toplumunu bölmekle suçlarken, birlik ve beraberliğin en iyi örneğini seçim günü yaşatmaya davet etmiştir.[911]

KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar Kosovaport'a vermiş olduğu özel demeçte seçim sürecinden umutlu olduğunu ifade ederek, seçim sürecinde kazananın yine kendileri olacağını ve iki milletvekilliğinin kazanılacağından duyduğu güveni dile getirirken, yeni kurulacak olan hükümette de parti olarak temsil edilmesini hedeflendiklerini dile getirmiştir.[912]

4.1.6.1.2. Adalet Partisinin seçim kampanya süreci

KTAP resmi kampanya açılışını 4 Haziran gecesi Prizren'de gerçekleştirirken, açılış konuşmasında bulunan Genel Başkan Arif Bütüç, konuşmasının önemli bir bölümünü KDTP'yi eleştirmeye ayırmıştır. Partisinin seçimlerde en büyük hedefinin Türk toplumuna ayrılan iki milletvekilliğinden birini elde etmek olarak ifade ederken, Türk toplumun halen var olan sorunları üzerinde de durmuştur. Türkçenin resmiyeti başta olmak üzere bazı konulardan halen sorunların yaşanmasına anlam veremediğini dile getiren Bütüç, "Prizren'de Türkçe resmi dil olmasına rağmen uygulanmada ciddi sorunlar mevcut. Yasayla garanti altına alınmasına rağmen belgeler Türkçe verilmiyor. Bugün bazı koltuk sevdalıları

[911] *KDTP'nin Seçim Kampanyası Priştine ile Sona Erdi*, http://www.kosovaport.com/kdtpnin-secim-kampanyasi-pristine-ile-sona-erdi/, (Erişim 8 Temmuz 2018).
[912] *KDTP Seçimler İçin İyimser*, http://www.kosovaport.com/kdtp-secimler-icin-iyimser/, (Erişim 8 Temmuz 2018).

yüzünden Prizren'de belediye başkan yardımcılığını bir Türk yürütemiyor" diyerek eleştirilerini dile getirmiştir. Prizren'de kültür merkezi inşaat sözünü vererek, Prizren Türk Tiyatrosunun halen profesyonel olamamasını da siyasi iradenin yetersizliğine bağlayarak, yenilik ve değişim için KTAP'a destek talebinde bulunmuştur.[913]

Seçimden önce bir bildiri yayınlayan KTAP Genel Başkanı Arif Bütüç, vatandaşları kendi iradelerine sahip çıkmaya davet ederken, seçim sürecinin millete ve ülkeye hayırlı olmasını dilemiştir. Halktan yönetim konusunda da detek talep eden Bütüç, "Ülke ve milletimin yönetimi bir emanet meselesidir ve milletimizden alınan bir emanettir ve kalıcı makamları değil, kalıcı hizmetleri gerektirir. O bakımdan neticelerinin de mutlaka hayırlara vesile olacağını ümit ediyor, tekrar milletimize daha güzel neticeler vermesi temennisi ile hayırlı olsun diyorum" cümlelerine yer vererek, değişimin gerekliliğine işaret etmiştir.[914]

4.1.6.2. Seçim sonuçları ve zafer; Kosova Demokratik Türk Partisinin

Yoğun bir kampanya döneminde sonra seçim sessizliği 11 Haziran akşamında ilk seçim sonuçları açıklanmaya başlamasıyla bozulmuştur. Gayri resmi ilk sonuçlara göre Türk partilerinden seçimi KDTP'nin göğüslediği bilgileri paylaşılmaya başlanmıştır. Seçim sonuçları ile ilgili bir açıklama yapan KDTP Genel Başkanı seçimleri KDTP açısından başarı olarak nitelendirirken, iki milletvekilliğinin de kendileri tarafından kazanıldığını duyurmuştur.[915]

Resmi seçim sonuçlarının açıklanması da KDTP'nin seçimlerin gerecek galibi olduğunu gösterirken, KTAP'ın seçim sürecinde sınıfta kaldığını açıkça gözler önüne sermiştir. KDTP almış olduğu oyla Kosova'da en başarılı azınlık partisi olmakla birlikte, geçen seçimlere oranla oy artışı da kaydettiği gözlenmiştir. KTAP ise genel oylarını yanı sıra kendi kalesi olan Mamuşa'da da önemli güç kaybına uğradığı görülmüştür.

---

[913] *KTAP'nin Hedefi 1 Milletvekili*, http://m.kosovahaber.net/?page=2%2C9%2C40248, (Erişim 8 Temmuz 2018).
[914] *Bütüç: Seçimin Ülkemiz İçin Hayırlı Olmasını Diliyorum*, http://www.kosovaport.com/butuc-secimin-ulkemiz-icin-hayirli-olmasini-diliyorum/, (Erişim 10 Temmuz 2018).
[915] *Yağcılar: Seçimlerden Başarılı Çıktık ve Hedefimize Ulaştık*, http://www.kosovaport.com/yagcilar-secimlerden-basarili-ciktik-ve-hedefimize-ulastik/, (Erişim 10 Temmuz 2018).

Tablo 13: *İki Türk Partisinin Kosova genelinde almış olduğu oy çizelgesi*

KDTP	7.852 oy	% 1.08
KTAP	1.347 oy	% 0.19

Resmi sonuçların açıklanmasından sonra seçimleri analiz eden gazeteci Ercan Kasap, seçimlerin galibinin KDTP olduğunu savunarak, KDTP'nin almış olduğu seçim başarısıyla partinin Türk toplumunda meşruiyetini pekiştirdiği şeklinde yorumlamıştır. KTAP'ın seçimlerdeki performansını fiyasko olarak yorumlayan Kasap, partinin bir muhasebe yaparak varlığını sorgulamaya davet etmiştir. KTAP'ın seçim sonuçlarıyla toplumun gözünde marjinal bir pozisyona da düştüğüne de dikkat çekerken, KTAP'a giden oyların KDTP'ye gitmesi durumunda Türk toplumunun iki değil de üç milletvekiliyle temsil edilebileceğinin altını çizmiştir. Bu yüzden de Türk toplumunu muhasebe yapmaya davet eden Kasap, toplumun neler kazanıp neler kaybettiği konusunda bir muhasebeden sonra uzun vadeli strateji yapması önerisinde bulunmuştur.[916]

Seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra seçim sürecini değerlendirmek için toplanan KDTP Merkez Yönetim Kurulu, seçim sürecini başarılı olarak nitelendirilirken, birkaç şube dışında ülke genelinde oy artışından dolayı sonuçtan memnuniyet duyulduğu bildirilmiştir. Toplumun temsiliyeti için olası koalisyon görüşmelerine de açık olunduğu bilgisi paylaşılarak, seçim sürecinde destek olan herkese de teşekkür edilmiştir.[917]

MSK şartlı ve yurt dışı oylarının sayımının tamamladıktan sonra resmi sonuçlarının yanı sıra meclise girmeyi hak eden milletvekili listelerini de kamuoyu ile paylaşmıştır. Paylaşılan listeye göre Türk Toplumunu mecliste Mahir Yağcılar ve Müfera Şinik'in temsil edeceği resmiyet kazanmıştır.

---

[916] Ercan Kasap, *Meşruiyetini Pekiştiren KDTP ve Marjinal Duruma Düşen KTAP*, http://www.kosovaport.com/mesruiyetini-pekistiren-kdtp-ve-marjinal-duruma-dusen-ktap/, (Erişim 8 Temmuz 2018).

[917] *KDTP Koalisyonlara Açık Olacak*, http://www.kosovaport.com/kdtp-koalisyonlara-acik-olacak/, (Erişim 8 Temmuz 2018).

Tablo 14: *KDTP Milletvekili adaylarının oy dağılım çizelgesi*.

Mahir Yağcılar	2.929 oy
Fikrim Damka	2.905 oy
Müfera Şinik	2.579 oy
Fidan Jılta	2.407 oy
Orhan Lopar	2.363 oy
Ertan Simitçi	2.259 oy
Kadir Hüseyin	1.704 oy
Levent Buş	1.634 oy
Abdülhadi Krasniç	1.082 0y

Tablo 15: *KTAP milletvekili adaylarının oy dağılım çizelgesi*.

Arif Bütüç	841 oy
Mürsel Mazrek	429 oy
Seylan Mazrek	421 oy
Ayser Leskovci	398 oy
Günay Spahi	286 oy

Resmi listelerin açıklanmasından sonra sonuçlara itiraz için memnun olmayan adaylara 24 saatlik bir zaman dilimi tanınmıştır. Milletvekili adayı Fikrim Damka ilgili haktan yaralanarak, belli bazı seçim bürümlerindeki oylara resmi itirazını sunmuştur. İtirazlardan sonra MSK itirazların kabul edildiği 117 sandıklardaki oyları yeniden sayarak, üç milletvekilinin değiştiği bilgisi paylaşılmıştır. MSK Başkanı Valdete Daka düzenlemiş olduğu basın toplantısında itirazlar sonucunda Türk toplumunu ilgilendiren bilgiyi paylaşarak, ilk listede

açıklanan Mahir Yağcılar'ın yerine vekilliği Fikrim Damka'nın kazandığı bildirilmiştir.[918]

4.1.6.3. Koalisyon görüşmeleri ve hükümette temsiliyet

Resmi seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra hükümetin kurulması yönünde de girişimlerin kazanmasına ve koalisyon anlaşmaları da ağırlık kazanmıştır. Erken seçimlerden galip ayrılan UÇK tabanı olarak nitelendirilebilecek olan PAN Koalisyonu hükümeti cumhurbaşkanından hükümeti kurma görevini beklediği dönemde de boş durmayarak, koalisyonun başbakan adayı Ramush Haradinaj, 11 Temmuz 2017 tarihinde KDTP yetkilileriyle bir araya gelerek, koalisyona dahil olması talebinde bulunulmuştur. Görüşmeyle ilgili KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar imzasıyla bir bildiri yayınlanarak, görüşme ile ilgili bilgiler kamuoyu ile paylaşılmıştır. Görüşmede genel başkanın yanı sıra milletvekili seçilen Fikrim Damka ve Müfera Şinik'in de hazır bulunduğuna vurgu yapılırken, hükümet kurulma sürecine katılım konusunda davet alındığı bildirilirken, temsiliyet konusunda ileriki süreçte yapılacak olan görüşmelerde belirleneceğin yer verilmiştir.[919]

KDTP'nin hükümette yer alması konusundaki davetini takiben konunun değerlendirilmesi üzere partinin MYK'sı toplanarak, parti olarak yeni hükümette yer alınması gerekliliğinin önemine vurgu yapılırken, yeni hükümette Türk toplumunun bakan ve iki bakan yardımcılığıyla temsil edilmesi teklifini de görüşerek karara bağlanmıştır. KDTP'nin başbakan adayı Ramush Haradinaj'ın başbakanlığında kurulacak olan yeni hükümete yer alması konusu karara bağlanırken, partiye verilecek olan bakanlık görevine Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın atanmasını oy birliğiyle alınmıştır. Bakan yardımcılıkları konusunda şubelerle istişare ve isimleri

---

[918] *Fikrim Damka'nın Milletvekilliği Kesinleşti*, http://www.kosovaport.com/fikrim-damkanin-milletvekilligi-kesinlesti/, (Erişim 13 Temmuz 2018).

[919] *KDTP Temsilcileri Başbakan Adayı Haradinaj İle Bir Araya Geldi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-temsilcileri-basbakan-adayi-haradinaj-ile-bir-araya-geldi/, (Erişim 13 Temmuz 2018).

belirleme yetkisi Genel Başkana verilirken, genel başkanın önereceği isimlerin ise Başkanlık Kurulunun onayıyla atanması da kararı alınmıştır.[920]

KDTP hükümette yer alma konusunda karar almasına rağmen PAN koalisyonunun meclis başkanı seçimi[921] için salt çoğunluğa sahip olması meclisin birkaç oluşum toplantısının yarıda kalmasına ve hükümetin kurulması konusunda ciddi bir kriz de patlak vermiştir. Krizin nedeni PAN ve azınlıklarla yapmış olduğu koalisyon anlaşmaları salt çoğunluğu oluşturmazken, koalisyon karşısındaki muhalefet cephesi bu konuda taviz vermeyerek, çoğunluğu olmayan bir gurubun meclis başkanı ve hükümeti kurmasına destek verilmeyeceğini açıkça dile getirmiştirler. Bu da iki tarafın birbirini suçlar açıklamaları beraberinde getirdiği gibi yeni bir olağanüstü seçim sürecine açık kapı bırakmıştır. Uluslararası toplumun da baskısı ve yeni bir seçimlerin ülkeye hiçbir yardımı olmayacağı gibi bazı gerilemeleri getireceği yönündeki açıklamaları takiben muhalefet bloku içinde yer alan AKR partisi dört milletvekiliyle guruptan ayrılarak, PAN koalisyonuna katılmasıyla siyasi kriz son bulmuştur. Üç aylık denemeden sonra tamamlanan meclis oluşum toplantısında PAN adayı ve PDK Genel Başkanı Meclis Başkanlığına seçilerek, yeni hükümetin kurulması yolu da açılmıştır.[922] Meclis Başkanı seçiminin sonucunda da başkan vekilleriyle ilgili seçim sürecinde topluluklarla ilgili vekilliğin KDTP'nin de içinde yer aldığı 6+ gurubuna verilirken, dönüşümlü olarak yapılacak olan meclis başkan vekilliğinin ilk dönemi için Müfera Şinik seçilmiştir.[923]

Meclis başkanının seçiminden sonra Cumhurbaşkanı Hashim Thaçi yeni hükümeti kurması için PAN adayı Ramush Haradinaj'ı görevlendirerek, siyasi kriz çözüme kavuşturulmuştur. Ramush Haradinaj süreçten önce de görüştüğü ve destek aldığı partilerle de bir daha görüşerek, hükümette görev dağılımlarıyla ilgili son

---

[920] *Yeni Hükümette Bakan Görevini Mahir Yağcılar Üstlenecek*, http://www.kosovaport.com/yeni-hukumette-bakan-gorevini-mahir-yagcilar-ustlenecek/, (Erişim 13 Temmuz 2018).

[921] Anayasa Mahkemesi ve Anayasa hükümlerine göre Meclis başkan adayının seçimlerde en çok alan parti yada koalisyon tarafından önerilmesi hakkı tanınmıştır. Bu da PAN koalisyonun adayını bu konuda favorize etmekle birlikte bu da süreci kendi istekleri gerçekleşene kadar bloke etme hakkını saklı tutmuştur. Mahkeme kararına göre PAN adayının meclis başkanının önereceği adayın seçilmemesi durumunda tek çözümün yeni seçimlere gidilmesini gerektirmesi sürecin önemine önem katmıştır.

[922] *İmzalar Atıldı*, http://www.kosovaport.com/imzalar-atildi-2/, (Erişim 14 Temmuz 2018).

[923] *Müfera Şinik Başkan Yardımcılığına Seçildi*, http://www.kosovaport.com/muferra-sinik-meclis-baskan-yardimciligina-secildi/, (Erişim 14 Temmuz 2018).

düzenlemeleri yaparak, hükümeti meclisin onayına sunmuştur. Yapılan oylama sonucunda 61 vekilin evet oyuyla resmi olarak Ramush Haradinaj hükümeti kurulurken, KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar da yeni kabinede Kamu Yönetimi Bakanlığı mevkiini korumuştur. Bakanlığını sürdüren Mahir Yağcılar, süreçle ilgili yapmış olduğu değerlendirmesinde bakanlığın Türk toplumuna hayırlı olmasını dilerken, topluma bu süreçten sonra da destek sunulmaya devam edileceğini ve bakan yardımcılıklarıyla ilgili konuların önümüzdeki günlerde netlik kazanacağını savunmuştur.[924]

4.1.6.4. Atama süreci ve partinin işlevselliğini kaybetmesi

Mahir Yağcılar'ın bakan atanmasından sonra bakan yardımcıları konusu ciddi sorunları, tartışmaları ve halen çözülemeyen problemleri de beraberinde getirmiştir. Parti merkez yönetim kurulunda 21 Ağustos 2017 tarihinde yapılan tartışmaların netice bakan yardımcılıklarıyla ilgili kararın parti MYK'sı tarafından değil de başkanlık kurulu tarafından alınması yönünde milletvekillerinin taleplerinin neticesinde 18 Eylül 2017 tarihinde yapılan Başkanlık Kurulu toplantısında seçim sürecinde en büyük başarı gösteren Gilan ve Mamuşa şubelerine bakan yardımcılıklarının verilmesi kararı alınırken, Gilan şubesi bakan yardımcısı için Şube Başkanı Kadir Hüseyin'i önermiştir. Mamuşa şubesi ise bakan yardımcılığı isim konusunda yerel seçimlerden sonra kararın alınacağını bildirmiştir. Bunun üzerine de Başkanlık Kurulu, Kadir Hüseyin'in bakan yardımcılığına atanması yönünde karar alarak, atamam kararının uygulamaya konulması için Genel Başkanı yetkili kılmıştır. Fakat bu yönde karar alınmasına rağmen atamayla ilgili yazı başbakanlığa iletilmesine rağmen atama gerçekleşmemiştir.

Atanmaların gerçekleşmemesi üzerine 11 Aralık 2017 tarihinde başkanlık kurulu toplantısı sonrasında basına paylaşılan bir bildiri atama sürecinde yaşanan olumsuzluklara dikkat çekilmiştir. Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın imzasıyla yayınlanan basın bildirisinde "21 Ağustos tarihli Merkez Yönetim Kurulu toplantısı

[924] Enis Tabak, *Kosova'da Haklarımızı Korumaya Devam Edeceğiz***,** 11 Eylül 2017, http://www.kosovaport.com/kosovadaki-haklarimizi-korumaya-devam-edecegiz/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

ve sırasıyla 18 Eylül 2017, 31 Ekim 2017, 7 Kasım 2017 ve 5 Aralık 2017 tarihli toplantılarda Başkanlık kurulunun aldığı kararlar, parti tüzüğüne dayalı ve Gilan ile Mamuşa şubelerinin önerileri üzere, bakan yardımcıları konusunda alınan kararlar bir daha teyit edilerek, karar doğrultusunda Kadir Hüseyin ve Nuhi Morina'nın bakan yardımcıları olarak atanması kararının Başbakana iletilmiştir" denilerek, bugüne kadar gerçekleşmeyen bakan yardımcılıkları atanmasıyla ilgili KDTP Milletvekilleri suçlanmıştır. Başkanlık kurulunun bakan yardımcıları konusunda birkaç defa karar almasına rağmen bu konuda ilerleme kaydedilmemesine milletvekillerinin neden olduğuna dikkat çekilerek, "Bugüne kadar atamaların özellikle de Gilan Şube Başkanı Kadir Hüseyin'in atanmamasının nedeni, milletvekillerimizin parti kararlarına karşı tavır takınarak, süreci durdurmasından kaynaklanmaktadır" denilerek, parti içinde ciddi sorunlar varlığı gün yüzüne çıkarılmıştır.[925]

Bildiriyi takiben milletvekili Fikrim Damka bir açıklama yaparak, milletvekillerini suçlayan bildirinin toplumsal bölünmeyi tetikleyecek tehlikeli bir açıklama olarak nitelendirirken, atama sürecinde kendilerinin öneri ve telkinlerinin ciddiye alınmasına vurgu yapmıştır. KDTP Genel Başkanı başarısız ve bu süreçten sonra istifaya davet eden Damka, "Son seçimlerde oy sıralamasında liderliğini kaybetmiş, yerel seçimlerde birçok şubede meclis üyeliğini kaybetmiş bir genel başkanın milletvekillerini hedef alan bu açıklama toplumsal bölünme ve parti içinde çatışmaları da tetikleyecektir. Bu yüzden de bu olayların daha da büyümemesi için en iyi çözüm kendisinin istifa ederek, parti genel kurulun toplanıp yeni bir başkan seçmesidir" diyerek olayı farklı bir boyuta taşımıştır. Bakan yardımcılarının atanmasıyla ilgili olarak ise bakan yardımcısı olarak önerilen Kadir Hüseyin'in bundan önceki süreçte yürütmüş olduğu bakan yardımcılığı görevinde başarısız bir performans sergilediğini ileri sürerek, "Başarılılığının yanı sıra Gilan'da Türkçe eğitim, kültür ve sosyal hayatın gelişimi için gerekli önemi vermemiştir. Bu yüzden de bizler, Genel Başkana Kadir Hüseyin konusunda bu nedenlerden dolayı karşı olduğumuzu bildirmemize rağmen bu konudaki uyarılarımız dikkate almadığı gibi bu atama konusunda da diretmesi olaya kişisel baktığını göstermektedir" diyerek,

[925] *KDTP MYK'dan Milletvekilerine Şok Suçlama*, http://www.kosovaport.com/kdtp-mykdan-milletvekillerine-sok-suclama/, (Erişim 14 Temmuz 2018).

yaptıkları engellemeye açıklık getirmeye çalışmıştır.[926] Bu açıklamayı takiben medyaya bir röportaj veren Fikrim Damka, genel başkanın istifasını talep ederken, kendisini genel başkan adayı olarak ilan etmiştir. [927]

Açıklama kervanına diğer milletvekili Müfera Şinik de katılarak, kendilerinin talep ve önerilerin MYK da Genel Başkanı tarafından dikkate almamasını kaygı ve gelecek için endişe duyulacak bir gelişme olarak dile getirirken, Kadir Hüseyin'in ismine belli nedenlerden dolayı karşı olduğunu, fakat Gilan Şubesinden herhangi bir diğer ismin bakan yardımcılığına atanması konusunda bir sorun yaşanmayacağını açıkça ifade etmiştir.[928]

Bu açıklamalar parti ve toplum içinde yeniden bir ayrımın yaşanmasına davetiye çıkardığı gibi partinin almış olduğu kararların milletvekilleri tarafından uygulamaya konulmaması partinin kurumsal ve bütünlüğüne önemli bir darbe niteliği taşıması açısından da önem arz etmektedir. Milletvekillerinin kendilerinin halkın oyuyla seçildiğine vurgu yapmaları, seçilmiş mantığı çerçevesinde kendilerini parti tüzüğünün üzerinde tutuma eğilimi içine girmiştirler. Oysa kendilerinin de aday olma sürecinde kabul ettiği parti tüzüğü, bu süreçte isme karşı muhalefet etmelerinde dolayı tüzüğe dayanarak alınan kararların önüne geçmelerini engelleyememiştir.

Priştine Şube Başkanı Cüneyd Ustaibo da yaşanan tartışma sürecine katılarak, konuyla ilgili kendi düşüncelerini de vermiş olduğu bir röportajla ortaya koymuştur. Milletvekillerinin partinin yayınlamış olduğu bildiriyi başka bir tarafa çekerek olayı kendi lehine çevirmekle suçlarken, milletvekillerinin "milletvekillerinin onayı ile bakan yardımcısı atanır" söyleminin parti tüzüğünü ve kararlarını açıkça çiğnediklerinin göstergesi olarak nitelendirmiştir. Partinin MYK'sı ve Başkanlık Kurulunda Kadir Hüseyin'in bakan yardımcılığı konusunda kararın alındığının da altını çizerken, "Kendilerinin karşı oy kullanmalarına rağmen 8 evetle Gilan Şube Başkanının bakan yardımcılığına atama kararı alınmıştır. Fakat bu karar alınmasına

---

[926] *Mahir Yağcılar İstifa Etmeli*, http://www.kosovaport.com/mahir-yagcilar-istifa-etmeli/, (Erişim 14 Temmuz 2018).

[927] Enis Tabak, *Damka: Genel Başkanlığa adayım*, http://www.kosovaport.com/damka-genel-baskanliga-adayim/, (Erişim 14 Temmuz 2018).

[928] *Milletvekillerinin Tekliflerinin Genel Başkan Tarafından Kale Alınmaması Endişe Verici*, http://www.kosovaport.com/milletvekillerin-tekliflerinin-genel-baskan-tarafindan-kale-alinmamasi-endise-verici/, (Erişim 14 Temmuz 2018).

rağmen aylardan beri bu uygulanmaya geçemedi. Atamaların kendileri taraflarından engellediklerini milletvekilleri birkaç sefer açıkça dile getirdiler. Bunun üstüne de çıkarak son açıklamalarında genel başkanın istifasını istiyorlar. Onların temel amacı Kosova Demokratik Türk Partisi yerine Prizren Demokratik Türk Partisine dönüştürmektir" diyerek olayı farklı bir boyuta taşımıştır. Bunun ötesine de giderek, bu gibi olumsuzlukların yaşanmaya devam etmesi durumunda Priştine, Gilan, Mitroviça, Vuçıtırn ve Yanova şubelerinin bir arada hareket ederek, gerekirse yeni bir oluşum kurabileceklerini ileri sürmüştür.[929]

Gazeteci Ercan Kasap yaşananları "KDTP'de kontrolü ele geçirme olarak" nitelendirdiği analizinde, uzun zamandan parti içinde var olan iktidar savaşının artık açıkça başladığına dikkat çekmiştir. Partilerde var olan sorunların parti organlarında çözüme kavuşturulmasına da vurgu yapılan analizde, bu son yaşananların Genel Başkan ve milletvekilelri arasında kişisel hesaplaşma kaynaklı olduğu ileri sürülmüştür.[930]

Parti Merkez Yönetim Kurulu Orhan Lopar yaşanan tartışmaya dahil olarak, Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın istifasını isteyen milletvekillerini sert bir dilde eleştirerek, "Parti üst düzey görevlilerinin sosyal medya üzerinden birbirleriyle ilgili yazdıkları ve çizdiklerini ibaretle takip ediyoruz. Kamuoyunu yanıltmaya yönelik yapılan açıklamalar, toplumda kafa karıştırmaktan ve puan toplama hevesinden başka bir şey değildir. Özellikle de milletvekillerinin kendilerine bir çeki düzen vererek, partide tartışılması gereken konuları kamuoyu yolu ile ilgili paylaşmalarının yanlış olduğunu düşünüyorum. Milletvekillerini, şahsi çıkarları nedeniyle parti çalışmalarını engellememeye ve parti kurallarına uymaya davet ediyorum. Kendilerinin imzaladıkları ve kabul ettirdikleri tüzüğü çiğnemekten ve altı ay boyunca Türk bakan yardımcılarının atanmasını engelleyen milletvekillerini kendi sınırlarına çekilmeye ve parti kurallarına uymaya davet ediyorum" demiştir.[931]

---

[929] *Milletvekilerinin Tutumları KDTP'de Bölünmeye Yol Açabilir*, http://www.kosovaport.com/milletvekillerin-tutumlari-kdtpde-bolunmeye-yol-acabilir/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

[930] Ercan Kasap, *KDTP'de Kontrolü Ele Geçirme Mücadelesi*, http://www.kosovaport.com/kdtpde-kontrolu-ele-gecirme-mucadelesi/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

[931] *Lopar: KDTP Milletvekilleri Kendilerine Çeki Düzen Vermeli*, http://www.kosovaport.com/lopar-kdtp-millevekilleri-kendilerine-ceki-duzen-vermeli/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

Bu tartışmaların yaşandığı dönemde 20 Aralık 2017 tarihinde Başkanlık Kurulu toplantısında, partide yaşanan son gelimeler masaya yatırılarak, partide var olan sorunların tüzük ve demokratik kurallar çerçevesinde çözülmesi gerekliliğine vurgu yapılırken, partinin birlik ve bütünlüğünün korunması adına tüzüğe dayalı alınan kararların uygulanmasının gerektiği yönünde fikir birliğine varılmıştır.[932]

Açıklamaların hedefindeki Genel Başkan Mahir Yağcılar sessizliğini bozduğu açıklamasında kendisinin istifa etmesinin daha büyük kargaşaya neden olacağını savunurken, kimin genel başka olacağına seçimler ve sonucunda oluşan genel kurulunun karar vereceği ilkesini hatırlatmıştır. Kongrede son defa başkan olacağının açıkladığını da tekrarlarken, "Bundan sonra partide gençlerin önünü açmak amacıyla son defa aday olduğumu açıkça dile getirdim. Fakat milletvekillerinin istediği bu şekilde değil. Seçim sürecinden sonra oluşacak olan yeni düzende de yeni başkan seçilecektir. Fakat buna genel kurul ve delegeler karar verir. Seçimlerde başarısız olduğum için de istifa etmem gerektiği dile getirildi. Fakat istifamı isteyen milletvekilinin partinin genel sekreteri olduğunu hatırlatmak istediğim gibi kendisine yerel seçim sürecinde nerde olduğunu da sormak istiyorum. Eğer başarılılıktan dolayı istifa etmem isteniyorsa o zaman başarısızlık bireysel olmadığından bütün yönetimin de bu yüzden istifa etmesi gerekmektedir. Bu yüzden de şu an istifa kaostan başka bir şey getirmeyecektir. Toplumsal beklentilere yönelerek, bizden beklenenlere cevap vermemiz gerekiyor" diyerek konuyla ilgili ilk açıklamasını yapmıştır.[933]

KDTP Gilan – Dobırçan şubesi yaptığı yıllık değerlendirme toplantısında son seçim süreçlerinde en kendilerinin en başarılı şubelerden biri olduğu için bakan yardımcılığının en başarılı şubelere verilmesi kararına rağmen halen bakan yardımcılığının atanmamasından dolayı duyulan memnuniyetsizlik dile getirilirken, iki milletvekilinin seçim sürecinde kendilerine 10 oy çıkmasını şantaj ürünü yapmakla suçlanırken, bu yüzden de şubeye karşı cephe aldıklarından Gilan Şube Başkanının bakan yardımcısı atanmasına muhalefet ettiklerinin altı çizilmiştir.

---

[932] *Parti İçi Sorunlar Tüzük Kuralları Çerçevesinde Çözülmeli*, http://www.kosovaport.com/parti-ici-sorunlar-tuzuk-kurallari-cercevesinde-cozulmeli/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

[933] *İstifa Etmem Daha Büyük Kargaşalara Neden Olur*, http://www.kosovaport.com/istifa-etmem-ancak-daha-buyuk-kargasalara-neden-olur/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

Yayınlanan bildiride, milletvekillilerini olaya kişisel bakmakla ve kendilerini parti üstü tutmakla suçlanırken, halkın oyuyla seçilen milletvekillerini partinin almış olduğu kararlara saygı duymaya ve kararları uygulatmaya davet edilirken, şantaj ve manipülasyonlarla partiyi ele geçirme heveslerinden uzaklaşmaları önerisinde bulunulmuştur. Şubenin üç konuda aldığı karar üzerinde de bilgiler paylaşılırken; iki milletvekilinin parti kararlarını uygulamadığı gerekçesiyle Genel Başkan tarafından disiplin kuruluna sevk edilmesini, şubenin artık merkez yönetim kurulu ve başkanlık kurulu toplantılarına katılımın tekrar gözden geçirilmesine ve partide nihai denge ile atamaları gerçekleştiremediğinden dolayı Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın Kamu Yönetimi Bakanlık görevinden istifa etmesi yönünde karar almıştır.[934]

Partinin 20 Ocak 2018 tarihinde gerçekleştirilen MYK toplantısında son gelişmeleri masaya yatırarak, istifa istemlerini de değerlendirilerek, parti genel kurulunun ilkeler çerçevesinde 2019 yılına kadar yapılması kararı almıştır. Toplantıda ayrıca partinin disiplin ve denettim komisyonları da yeniden düzenlenerek, Gilan şubesinin iki milletvekilinin disiplin kuruluna sevki yönde de öneri karara bağlanmıştır.[935]

Bu gelişmeler tansiyonun daha da artırdığı gibi parti merkezinde Genel Başkanın izini olmadan toplantı yapmak isteyen milletvekillerine izin verilmemesi milletvekillerinin Genel Başkana yönelik suçlamalarının artmasına etki etmiştir.[936] Milletvekilleri kendilerinin halk tarafından seçildiği için toplantı yapmak için izin almaya gerek olmadığını savunurken, Genel Başkan da partide yapılacak olan her tür toplantı yada etkinlikle ilgili tüzük gereği olarak genel başkana bildirilmesi gerekliliği üzerinde durmuştur. Milletvekilleri, Genel Başkanının izniyle bir ay sonra istedikleri istişare toplantısını 8 Mayıs 2018 tarihinde parti merkezinde düzenlemiştirler.[937]

---

[934] *Gilan – Dobırçan Şubesi: Milletvekilleri Gilan Şubesine Karşı Cephe Almış Durumda*, http://www.kosovaport.com/milletvekilleri-gilan-subesine-karsi-cephe-almis-durumda/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

[935] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi*, http://www.kdtp.org/kdtp-merkez-yonetim-kurulu-bildirisi-21012018/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

[936] *Fikrim Damka'dan Mahir Yağcılar'a Tepki*, http://www.kosovaport.com/fikrim-damkadan-mahir-yagcilara-tepki/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

[937] *KDTP Milletvekilleri Halkla Bir Araya Geldi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekilleri-halkla-biraraya-geldi/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

Bu ve buna benzeri yaşanan olumsuz gelişme ve atışmalar, Türk toplumunda bölünmeyi tetiklediği gibi temsiliyet konusunda da ciddi sıkıntıların yaşanmasına neden olmaktadır. Süreci köşe yazısında kaleme alan gazeteci Ercan Kasap, Genel Başkan ve milletvekillerinin aralarındaki bitip bilmeyen kavgalarından dolayı bundan en çok toplumun etkimediğine dikkat çekerken, mücadelenin üst düzey yeklilerin kendilerine karşı değil de diğer kesimlere yönelik yürütülmesi gerektiğini savunmuştur. Bakan yardımcılarının atanması konusunda ise milletvekillerinin partinin almış olduğu kararları uygulamayan milletvekillerini de eleştirirken, kendilerine uzak olarak gördüğü adaylar yerine kendilerine destek olan kişilerin seçilme konusundaki tavırlarının yanlış olduğu ve tarafların "ben ne dersem o olur" tavrından uzaklaştırılması tavsiyesinde bulunmuştur. Sorunun oturarak ve tartışarak çözüme kavuşturulmamasının faturasının toplum tarafından ödendiğinin de vurgu yaparken, çekişmelerin bakan yardımcılarının yanı sıra kamu kurum ve kuruluşlarında Türk toplumuna mensup kişilerin atanması ve var olan sorunların çözümünde de ciddi sıkıntıların yaşanmasına neden olduğuna vurgu yapmaktadır.[938]

Kişisel çekişme ve karşılıklı suçlamalar halen bakan yardımcılıklarının atanmasında önemli bir engel olarak durmaktadır. Bir taraftan parti yönetiminin aldığı kararları uygulamaya çalışan Genel Başkan ile partinin önermiş olduğu bakan yardımcısı önerisine sıcak bakmayıp süreci durduran milletvekilleri arasında yaşanan çekime toplumun da dolaylı yoldan bölünmesine ve partiye karşı bakış açılarının negatif anlamda gelişmesine etki etmektedir. Parti içinde var olan çatışmalardan usanan belli başlı bir kesimin bundan sonraki süreçte partiye destek olmayacağı açıkça dile getirilmeye başlanmıştır.

Bu ortamı sakinleştirmek ve toplumsal bütünlüğü sağlamak adına Türkiye Cumhuriyeti Priştine Büyükelçisi Kıvılcım Kılıç, parti temsilcilerinin yanı sıra sivil toplum temsilcilerinin de bir araya getirerek bir istişare toplantısı yapılmıştır. Bu toplantının temel amacının iletişim kurmak olarak nitelendiren büyükelçi, Türk toplumunun çalışmalarını gururla takip etiklerini, bazen de bazı iletişim eksiklikleri yüzünden sorunlar yaşandığını ve bunların da tabiatıyla çözülebileceğine dikkat çekmiştir. Toplantı süresinde toplumsal sorunların varlığına ağırlık verilmesi

[938] Ercan Kasap, *Madem Ki*, http://www.kosovaport.com/madem-ki/, (Erişim 18 Temmuz 2018).

gerektiğini ifade ettiği gibi, bunlara yönelik çözüm önerileri üzerinde yoğunlaşmasını talep etmiştir. Genel itibariyle toplantıda sözü alan aydınlar toplumda yaşanan çekişmelerden duydukları memnuniyetsizliği dile getirirken, toplumun birinci önceliğinin iç çatışmalar değil de toplumsal konular olması gerekliliğine işaret ettikleri gibi birlik ve beraberliğin sağlanmasının zaruri olduğuna parmak basmıştırlar.[939] Toplantı sorunların çözümüne doğrudan etki etmese bile uzun zamandan beri bir araya gelmeyen kesimlerin aynı çatıda hava soluması ve ellerinin altındaki taşlarını dökmeleri açısından önemli bir gelişme olarak kayıt edilmiştir.

4.2. Kosova'da Yerel Seçimler ve Türk Toplumu

Kosova Cumhuriyet statüsünde bir devlet olmakla birlikte, devlet yönetimi demokratik ve hür seçimler neticesinde göreve gelmektedirler. Anayasa ile garanti altına alınan seçim yasasına göre genel seçimler ve yerel seçimler 4 yılda bir yapılmaktadır. Kosova Cumhuriyetinde yerel özyönetim temel birimi belediyedir. Belediyeler, ileri derecede yerel özyönetim hakkına sahiptirler ve belediye organlarının karar alma süreçlerine tüm yurttaşların etkin katılımını yüreklendirir ve sağlar.

4.2.1. 2000 Belediye Seçimleri ve Birliğin seçimlere katılamaması

NATO Müdahalesi sonrası BM Güvenlik Konseyi kararı çerçevesinde Kosova'da yeni bir düzen oluşturulmuştur. Devletleşme adımlarının atılmaya çalışıldığı ülkede, demokrasiye hayat vermek adına Sırp rejimi dışında, uluslararası toplum denetiminde ilk seçimlerin yapılması kararı alınmıştır. Seçim sürecinin ilan edilmesiyle birlikte siyasi partiler ilk defa yapılacak olan özgür seçim havasına bürünmüştürler.

Bu dönemde Kosova'da nüfus kayıt sürecinin yapılması Türk Toplumun seçim sürecine doğrudan etki etmiştir. 1999 Kouchner kararıyla Türkçenin

[939] *Birlik Beraberliğin Önemine Vurgu Yapıldı*, 12 Mayıs 2018, http://www.kosovaport.com/birlik-ve-beraberligin-onemine-vurgu-yapildi-video/, (Erişim 16 Temmuz 2018).

resmiyetini kaybetmesine tepki olarak ve sayım sürecinde Türkçeye yer verilmemesine Türk Toplumu tepki göstererek nüfus kayıt sürecini boykot etmiştir. Bu boykot seçimlere katılım konusunda büyük sorunları da beraberinde getirmiştir.

4.2.1.1. Seçim kaydının yapılması ve aday sorunu

Nüfus kayıt sürecinden sonra Kosova'da uluslararası toplumun Kosova'ya yetki devri çerçevesinde ülkede yerel seçimleri yapılması kararı alınmıştır. TDB seçimlere katılım için gerekli olan imzanın üstüne de çıkarak, 4951 imza ile seçim sürecine katılım başvurusunda bulunmuştur. Parti kaydı UNMIK seçim kanunlarına uygun olmasına rağmen, önerilen adayların seçmen kayıtlarını yapmadıklarından dolayı, partinin listesi geri çevrilmiştir. Listenin geri çevrilmesiyle birlikte de TDB'nin yerel seçimlere katılımı da gerçekleşememiştir.[940]

Başka bir deyişle seçimlere katılımı oylanan TDB'nin seçimlerde yarışacak olan adayları oylanmamıştır. Nedeni de listelerde yer alan adaylar nüfus kayıtlarını yapmadıklarından Kosova'nın vatandaşları olarak sistemde görünmediklerinden dolayı listelerde yer alma hakkından yararlanamamışlardır.

TDB yayınlamış olduğu bir bildiriyle seçim süreci hakkında Türk halkına hitaben bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride şöyle denilmektedir; "28 Ekim 2000 tarihinde tapılacak olan yerel seçimlere TDB olarak katılım konusunda gerekli olan girişimleri yapmamıza rağmen, şu an itibariyle seçimlerde yarışma hakkımız bulunmamaktadır. Seçim düzenlemeleri gereği seçime katılım için sağlanması gereken 4000 imzanın üstünde de imza toplamamıza rağmen aday listelerimizde yer alan adaylarımızın seçim kayıtlarını yapmadıkları için seçme ve seçilme hakkından mahrum kalmışlardır. Bu yüzden de parti olarak seçime katılım göstermemiz imkansızdır" şeklinde süreci özetlemiştir.[941]

Bildiride kayıtlarını bilmeden yaptırmış olan seçmemelere de seslenen TDB Yöneticileri, demokratik hakları çerçevesinde seçimlere katılmaya davet ederken, sadece oylarını Türk Halk Partisi THP'ye yermeme konusunda uyarmıştır. THP'ye

[940] Yeni Dönem Gazetesi, 21 Eylül 2000, Sayı 33, s.10
[941] *TDB Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 25 Ekim 2000, Sayı 37, s.11

oy vermeme nedeni olarak da , "sözde Türk partisi olan THP yetkilileri bugüne kadar Kosovalı Türkleri küçümsemekten başka bir şey yapmamıştılar. Türkçenin Kosova'da diğer dillerle eşit olması çabalarımıza destek yerine köstek olmuşlardır. Türk eğitiminde çalışanlara hakaret yağdırdıkları gibi Türkiye Cumhuriyetini, Cumhurbaşkanını, Dışişleri Bakanını, devleti ve ordusunu lekeledikleri gibi çamur atmışlardır. Bunun yanı sıra bu sözde "Türk Partisi" başta partimiz olarak, Kosovalı Türklerin diğer etnik topluluklarla arasını açmaya çalışmakla birlikte, akıl almaz gerçekle alakası olmayan delilsiz suçlamalarla itham altında tutmuştur. Bu yüzden de tavsiyemiz seçimlere katılıp bizlere en yakın olan , Türk haklarını en iyi bir şekilde koruyabilecek Arnavut ve Boşnak partilere oylarınızı vermenizi diliyoruz" şeklinde açıklanmıştır.[942]

4.2.1.2. Kouchner'in tutarsızlığı ve seçim sonuçları

Seçim günü Kouchner yeni bir tutarsızlığa imza atmış, Türklerin yoğun olarak yaşadığı Kurila semtindeki seçim merkezinde karşılaştığı seçmenlere "Merhaba, nasılsınız..." diye hitap etmesi şaşkınlık yaratmıştır. Seçim günü seçim merkezlerinde Türkçe oy pusulaları da sağlanması Türkler tarafından şaşkınlık yaratmıştır. Konu ile ilgili bir değerlendirme yazısı kaleme alan Mehmet Bütüç, Kouchner'in Türkçe konuşmasını geç kalınmış bir jest olarak görürken, seçim pusulalarının Türkçe basılmasının UNMIK'in sahte davranışı olarak nitelemiştir. Çünkü Türklerin nüfus kaydı için Türkçe belge bastırmayan Kouchner önderliğindeki UNMIK, Türklerin katılmadığı bir seçimde oy pusulalarını Türkçe basmasının, Türleri diğer topluluklar nazarında suçlu ilan etmek istemesinde yatmaktadır. Bu politikadaki asıl hedef Türkleri, Sırplarla aynı kefeye sokarak, tüm Kosova ve uluslararası topluma "Türkler ve Sırplar Kosova'da ilk demokratik seçimleri boykot etti" algısı yaratılarak, Türklerin kötülenme çalışması olarak yorumlamıştır.[943]

---

[942] *TDB Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 25 Ekim 2000, Sayı 37, s.11.
[943] Mehmet Bütüç, *Kouchner Türkçe Konuştu, Ama Geç*, Yeni Dönem Gazetesi, 2 Kasım 2000, Sayı 39, s.3.

NATO Müdahalesi sonucu UNMIK himayesinde AGİT'in örgütlenmesinde Kosova'da ilk defa demokratik anlamada yerel seçimler 28 Ekim 2000 tarihinde Kosova genelinde yapılmıştır. Nüfus kayıt sürecinde kayıtlarını yapmış yüzde 79 seçmenin katılım gösterdiği yerel seçimlerde seçimin galibi oyların yüzde 58'ini alan İbrahim Rugova'nın partisi LDK olmuştur. Seçimlerde ikinciliği Haşim Thaçi'nin partisi PDK alırken, seçimlerden üçüncü parti olarak da Ramuş Haradinay'ın partisi AAK çıkmıştır.[944]

Türk Toplumunu temsilen seçimlere katılan Türk Halk Partisi Kosova genelinde 550'ye yakın oy alırken, Prizren'e bağlı 2000'in üzerinde seçmen kaydının bulunduğu Türk köyü Mamuşa'da sadece 168 kişi oy kullanmıştır.[945] Bu da Kosovalı Türklerin, TDB ve Derneklerin telkinleri çerçevesinde bir politika izlediklerini ve seçim kayıt sürecini protesto ettiklerini göstermekle birlikte Türk Toplumunun Türkçenin resmiyeti konusundaki çizgisini görmek açsından önemli bir mesafe taşı hüviyetini taşımaktadır.

Seçimlerde başarısız olan THP Başkanı Sezair Şaipi seçim değerlendirmesi ile ilgili yaptığı açıklamasında partisini başarısız görmek yerine, "Ne yapalım, Kosova'da bu kadar Türk varmış" gibi bir açıklama yaparak Kosova'da Türk varlığını inkar eden bir tutum takılmıştır. Yeni Dönem Gazetesinde seçimleri değerlendiren Mehmet Bütüç, Şaipi'nin açıklamalarını saçma sapan olarak nitelendirirken, THP'ye oy vermeyenlerin Türk olmadığı sonucunun çıkarılmasının talihsizlik olarak nitelendirmiştir. THP'nin başarısız olmasının ana nedeni olarak Türk Toplumundan uzak olmasını ve Türklerin boykot ettiği bir seçimlere katılımı çıkar olarak göz etmesini temek neden olarak gösterirken, sonuçların ayrıca UNMIK ve AGİT'in destekledikleri ve üst düzey görevlere atadıkları THP'nin kim olduğunu ve Türklerin destekledikleri bir oluşum olmadığını görmeleri için bir şans olarak da nitelendirmektedir.[946]

---

[944] *AGİT'in resmi seçim sonuçları açıklaması*, Yeni Dönem Gazetesi, 9 Kasım 2000, s.3.
[945] Yeni Dönem Gazetesi, 2 Kasım 2000, Sayı 39, s.5
[946] Mehmet Bütüç, *Limiti Aşamayan Partilere Ne olacak?*, Yeni Dönem Gazetesi, 9 Kasım 2000, Sayı 40, s.3

4.2.1.3. Türk temsilcilerin atanması ve temsiliyet hakkı

Seçim sonuçları neticesinde Kosova Türkleri hiçbir belediyede meclis üyesi kazanamamıştır. Türkiye Cumhuriyeti seçimler ilgili yayınladığı bir açıklamasıyla soydaşların seçimlere katılması için gerekli altyapıyı hazırlamakta geç kalan UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'den bunu telafi etmesi amacıyla, özel yetkilerini kullanmaya davet ederek, "Belediye Meclislerine soydaşlarımızın meşru siyasi partisi olan TDB'ni adaylarını atayacağını ümit ediyoruz. Soydaş temsilcilerimizin bu istemlerinin karşılanması durumunda, Türklerin Kosova'nın siyasi yaşamında yeterince yer almaları yönünde önemli bir adım atılmış olacaktır" denilerek var olan beklenti dile getirilmiştir.[947]

Türkiye'nin de taleplerinden sonra Prizren'de yapılan meclis oluşum toplantısında Türklere iki meclis üyelik yeri ayrılmıştır. Türklere ayrılan bu koltukların birine TDB'nin Mamuşa Şube Başkanı Rüştü Taç atanırken, diğer yer ise boş bırakılmıştır. Prizren UNMIK Yöneticisi Lennart Myhlback ise yaptığı açıklamasında "UNMIK Yöneticisi kararı doğrultusunda Türklere Prizren Belediyesinde iki yer ayrılmıştır. Bunlardan birine TDB'nin önerisiyle Mamuşa'dan Rüştü Taç atanırken, ikinci koltuk ise THP'nin belirleyeceği bir adaya verilecektir. Kendilerinden isim istememize rağmen halen bir cevap vermediğinden dolayı şu an ikinci atamam yapılamamaktadır. Kısa bir sürede isim verilmemesi durumunda ikinci Türk seçimi için inisiyatifi UNMIK alarak, bir aday belirleyecektir" şeklinde olaya açıklık getirmiştir.[948] Gazeteci Fevzi Karamuço, UNMIK'in Türk Toplumuna yani TDB'ye sadece bir meclis üyeliğinin verilmesi kararını "belediye meclisinde sadaka siyaseti" olarak nitelendirirken, bu sayının çok az olduğuna dikkat çekmektedir.[949] İlerleyen günlerde THP meclis üyeliği için Nurten Birda'yı UNMIK Yönetimine önerilmesiyle, Prizren Belediye Meclisinde ikinci Türk olarak göreve başlamıştır. UNMIK Yöneticisi Hans Haekkerup ve Prizren Yöneticisi Lennart Mylback'in

---

[947] *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın 206 Nolu – 4 Kasım 2000 tarihinde Kosova'da gerçekleştirilen Yerel Seçimlerle ilgili basın açıklaması.*
[948] Yeni Dönem Gazetesi, 23 Kasım 2000, Sayı 42, s.2
[949] Fevzi Karamuço, *Belediye Meclisinde Sadaka Siyaseti*, Yeni Dönem Gazetesi, 7 Aralık 2000, Sayı 44, s.5

önerileriyle 1 Haziran 2001 tarihinde Prizren Belediye Meclisine bağımsız Türk adayı olarak Cemil Luma atanmıştır.[950]

Seçim sonuçlarının gerçek galibinin TDB olduğunu dile getiren Altay Suroy, "Seçimleri boykot eden Kosovalı Türkler, özellikle Türk Toplumunun temsilci olan TDB seçimin gerçek kazananıdır. Seçimlere katılmamakla Türklerin yoğun olarak yaşadığı belediyelerde meclis üyelikleri kazandılar hem de Türk Toplumunun yerini haksız işgal eden THP'yi oyunun dışına ittiler. UNMIK ve AGİT de yapılan son seçimlerde Türk Toplumunun gerçek temsilcisi kim olduğunu anlamakla birlikte, belediye meclisleri için TDB'nin aday vermesi için adeta yalvarmıştır" şeklinde yorumlamıştır.[951]

Sırpların seçimleri boykotunun uluslar arası toplumda yankı uyandırmasından sonra Sırpların ve katılmayan diğer etnik azınlıklara yönelik yeni bir seçim yapılması tartışmalarını beraberinde getirmiştir. UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner, Belçika "Le Soir" gazetesine vermiş olduğu bir açıklaması ile Kosova'da Sırplara yönelik yeni bir seçimin yapılması konusunun gündemde bulunduğunu ifade etmesi[952] ve bu seçimlere Türklerin de katılması gerektiğini dile getirmesi ülkede bir dizi tartışmaya da yol açmıştır.

TDB'nin bu açıklamaya cevabı gecikmemiş ve parti olarak yerel seçim sürecinin sonlandığını ve seçim sonuçlarının yayınlanan bildiriyle önceden kabul edildiğini vurgulanırken, "Türklere ek seçimlerin yapılmasından yana değiliz. Yeni yapılan seçimlere katılmak, Türk halkının kafasında yeni soru işaretleri yaratabileceğinden parti olarak yeniden seçimlerin yapılması durumunda buna da katılmayacağımızı bildirmek istiyoruz" şeklinde tepki dile getirilmiştir.[953]

4.2.1.4. TDB ve THP arasında temsiliyet tartışmaları

UNMIK Basın sözcüsü Suzan Manuel, Priştine'de düzenlediği basın toplantısında Kosova Geçici Yönetim Kuruluna yeni dört adayın eklendiğini

[950] Yeni Dönem Gazetesi, 14 Haziran 2001, Sayı 69, s.6
[951] Altay Suroy Recepoğlu, *Aza*, Yeni Dönem Gazetesi, 30 Kasım 2000, Sayı 43, s.4
[952] Yeni Dönem Gazetesi, 2 Kasım 2000, Sayı 39, s.3
[953] *TDB Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 9 Kasım 2000, Sayı 40, s.1

duyurmuştur. Bu yeni seçilen adayların arasında TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar da yer almıştır. Suzan, bu yönde karar alınmasının nedeni olarak, seçimlerde yeteri kadar oy kazanamayan, diğer yandan sayısı az olan etnik ve dini gurupların, Kosova'da var olan sorunların giderilmesi yönünde sürece katılım sağlamaları çerçevesinde olanak sağlandığını göstermiştir. Mahir Yağcılar'ın bu kurula seçilmesiyle birlikte Kosova Türkleri savaş sonrası süreçte ilk defa kendilerinin destekledikleri bir parti temsilcisi üst düzey bir yere atanmıştır.[954] Fakat Yağcılar'ın göreve başlaması arifesinde birçok itiraz ve engellemeler sürecin uzamasına neden olmuş ve 28 Mart 2001 yılında ancak göreve başlayabilmiştir.

Yapılan Kosova Güvenlik Konseyi toplantısında THP Genel Başkanı Sezair Şaipi, TDB'yi suçlar bir tavır takınması ve partinin Sırp yanlısı bir politika izlediğini açıklaması, Türkleri ve TDB'yi yeniden Arnavut siyasi temsilcileri nezdinde küçük düşürmek olarak nitelendirilmiştir. TDB bunun üzerine bir bildiri yayınlayarak, TDB'nin Türk Toplumunun desteklediği bir siyasi parti olmakla birlikte, halkın gerek sayım gerekse de seçim sürecindeki tavrı Türk Toplumunun gerçek temsilcisi kimin olduğunu açıkça gösterdiğine dikkat çekilmiştir. İddiaların tam tersine, Rambuilet Konferansında TDB ve Türk halkını hiç kimsenin temsil edilmediğine de vurgu yapılırken, bu toplantıya diğer topluluklarda da olduğu gibi, Türk Toplumunun adını da kötüye kullanarak kendi ve Miloşeviç rejimi çıkarları için Zeynelabidin Kureyş adında bir şahıs katlım göstermiş, bu şahıs hiçbir zaman Türk Toplumu ve TDB'nin bir temsilcisi olmadığı noktası tekrarlanmıştır. THP'nin seçimlerde başarısızlığını örtmek adına bu gibi delile dayanamayan suçlamalardan vazgeçmesini ve son seçimlerden sonra artık THP'nin siyasi hayatının bittiğini demokratik bir biçimde kabul etmeyi öğrenmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.[955]

Türkler, Türkçenin temiliyet sorunu konusunda UNMIK'ten elle tutulur ilerleme beklerken, Türkçeye bir darbe de Priştine Belediyesi tarafından vurulmuştur. Belediye Meclisi kabul ettiği tüzük gereği belediye mühürlerinden Türkçe çıkarılmıştır. Konu ile ilgili Yeni Dönem Gazetesine olayı değerlendiren Mahir Yağcılar, "Priştine Belediyesinin almış olduğu karar bizim Türkçe

[954] Yeni Dönem Gazetesi, 14 Aralık 2000, Sayu 45, s.6
[955] *TDB Prizren Şubesi Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 21 Aralık 2000, Sayı 46, s.3

mücadelemizde ne denli haklı olduğumuzu bir daha açıkça göstermektedir. Eski UNMIK Yöneticisi Türkçenin belediyelere indirgenmesi talebine bu yüzden karşı çıkmış, Türkçenin merkezi düzeye bağlanması konusunda direnç gösterdik. Çünkü, bizler belediyelerin bu gibi oyunları bizlere oynanabileceğini düşünüyorduk. Ama bundan sonra temel amacımız konunun tekrar Priştine Belediye Meclisi gündemine getirilmesi ve bu yanlışın düzeltilmesidir".[956]

Priştine Belediye Meclisinin kararına sürpriz bir tepki de büyük Kosovalı Arnavut Lider Adem Demaçi'den gelmiştir. Demaçi alınan kararı görgüsüzlük olarak eleştirirken, "Bir dilde üç mühür varsa, dördüncünün olması kime ne zarar teşkil edecektir. Kosova'ya demokrasi gelmesi için hep beraber büyük mücadeleler verdik ve büyük bedeller ödedik. Demokrasi çoğunluğun, azınlıklara verdiği haklarla ölçülür. Bu yüzden de dışlayıcı değil de kucaklayıcı olmamız gerekmektedir" şeklinde tepkisini dile getirmektedir.[957]

TDB Vıçırtn Şube Başkanı Arif Kera'nın evine bombalı saldırı düzenlemesi TDB'nin ve Kosova'nın gözünün bu olaya çevrilmesine neden olmuştur. Saldırı sonrası olağanüstü toplanan TDB Merkez Yönetim Kurulu toplantı sonrası yayınladığı bildiri yoluyla olayı kınarken, olayın en kısa zaman içinde aydınlığa kavuşturulması talep edilmiştir. Bu bombalama olayının basit bir olay olmadığına da değinilen basın bildirisinde, bu tür eylemlerin Kosova'nın geleceği ve güvenliğini tehdit edebileceğinden, görevliler göreve davet edilmiştir.[958]

Altay Suroy, sayımlara katılmayan Kosova Türklerinin seçimlere katılmasının bir önem taşımadığını, önemli olan Türkçe mücadelesinin sürdürmesi olarak nitelendirmektedir. Türklerin olası seçimlere katılımlarının sayısal anlamda birkaçı geçmeyeceğine inandığını belirtirken, kazanılacak olan meclis üyelerinin Kosova Türk Toplumunun geleceğini değiştirecek gücü bulunmayacağını ifade etmiştir.[959]

---

[956] *TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar ile söyleşi*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Mart 2001, Sayı 57, s.11
[957] Koha Ditore Gazetesi, 19 Mart 2001, Sayı 1339, s.
[958] *TDB Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Mart 2001, Sayı 57, s.11
[959] Altay Suroy Recepoğlu, *Seçimler*, Yeni Dönem Gazetesi, 3 Ağustos 2000, Sayı 26 s.4

TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar, Türkiye ziyareti çerçevesinde 27 Mart 2001 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'le bir araya gelmiştir. Görüşmelerde Yağcılar, Kosova'da Türk Toplumunun durumu ve parti çalışmaları hakkında bilgi verirken, "Kosova Türklerinin şu an en önemli konusu kazanılan hakların korunması ve hayata geçirilmesidir. Kosova'nın geleceğinde Türk Toplumu olarak hem desteğimizi hem de katkımızı sunmak istediğimizden, UNMIK Yönetiminden beklentilerimize cevap verilmesini bekliyoruz. Türkiye'nin haklı davamızda yanımızda olması bizlere güç verdiği gibi gelecek konusunda da ümitli olmamıza neden olmaktadır" şeklinde düşüncelerini paylaşmıştır.[960]

4.2.2. Resmi kazanımların alındığı 2002 Seçimleri

Mahir Yağcılar'ın Genel Başkanlığını tazelediği bu dönemde KDTP ilk defa yerel seçim heyecanı çerçevesinde çalışmalarına hız vermişti. Bu seçim süreci ilk olmakla birlikte THP'nin son seçimlerdeki hüsranından sonra bu seçimler bir bakıma yeni bir çehre kazanan KDTP'nin seçimlere rakipsiz olarak girmesi açısından da büyük önem taşımıştır. Halkta da var olan birlik ve beraberlik hevesi Türk toplumunun bu seçimden büyük beklentileri içinde olmasına da etki etmiştir. KDTP yerel seçimlerle ilgili gerekli kayıt sürecini tamamladıktan sonra, parti merkez yönetim kurulu Türk Toplumunun beş belediyede seçimlere katılma konusunda karar almıştır. Bu çerçevede KDTP seçimlere Prizren'de 38, Priştine'de 14, Gilan'da 4, Vıçıtırn'da 2 ve Mitorviça'da 9 aday ile meclis üyelikleri için seçmen karşısında oy toplanamaya çalışacaktır. Seçimlere katılacak olan partilerin seçim listelerinde yerlerinin belirlenmesi için yapılan kura çekiminde KDTP'nin seçim numarası 49 olmuştur. Yani Türk Toplumu seçim sürecinde KDTP'ye oy veremek isteyenlerin 49 numaradaki partiye oy vermeleri gerekecektir. Seçim katılım kararından sonra olumlu ve toplumun açık desteğini gösterdiği bir ortamda ilk defa yerel seçimlerde Türk toplumu demokratik havada seçim kampanya süreci başlatılmıştır.

[960] Yeni Dönem Gazetesi, 5 Nisan 2001, Sayı 59, s.10.

4.2.2.1 KDTP'nin seçim kampanya dönemi

KDTP seçim kampanyasının startına Prizren'de Doğru Yol Derneğinin hazırlamış olduğu programla başlarken, kampanyaya katılan seçmenlere partinin genel belediye seçimleri stratejisi ve Prizren için hazırlanan programın tanıtımı yapılmıştır. Parti Başkanı Mahir Yağcılar, partinin temel amacının Türklerin yaşadıkları belediyelerde meclis üyeliklerinin yanı sıra kurulacak olan yerel hükümetlerde yer almak olduğunu ifade ederken, işadamları ve esnaflara kolaylıkların sağlanması, Türkiye'den yatırımların teşvik edilmesi, Prizren'de Eğitim Fakültesinin açılması, Türkiye Üniversitelerinde öğrenci kontenjanlarının artırılması, sağlıkta kaliteli hizmet olanaklarının yaratılması, şehirlerimize yeniden şehir havasının verilmesi gibi konuların yanı sıra kimlik ve varlığımızın korunması, kimlik mücadelesinin devam etmesi gibi toplumsal olaylar da partinin üzerinde duracağı konular olarak sıralamıştır.[961]

Kosova Türk Toplumunun seçimlerden beklentileri ile ilgili Taner Güçlütürk yapmış olduğu anketinde toplumun beklentilerini şu şekilde sıralamaktadır; yaşam şartlarının yükseltilmesi, işsizliğin önlenmesi, eğitimde kadro sorununun çözümü, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, gençlik merkezlerinin açılması, altyapı projelerinin tamamlanması olarak sıralamaktadır. Toplumun KDTP'den beklentileri ile ilgili anket sonuçları ise; kamu hizmetlerinde Türk Toplumu bireylerinin istihdam edilmesi, kimlik kartlarının Türkçe verilmesi, Türkçenin resmiyetinin sağlanması gibi konularda çözüm önerilerinin beklendiğine vurgu yapmaktadır. KDTP'nin nasıl bir seçim kampanyası yürütmesi gerektiği konusunda ise öneri olarak, Türkçenin resmiyetinin sağlanması ve ihlal edilen hakların uygulanması merkezli bir kampanyanın etkin olabileceğine dikkat çekerken, savaş sonrası UNMIK Yönetimi altında işlerinden uzaklaştırılan kamu çalışanlarının eski yerlerine dönmeleri ve çalışanlarının korunması üzerinde söylem ve eylemlerin seçim sürecini pozitif anlamda etkileyebileceğinin se altını çizmektedir.[962]

---

[961] Yeni Dönem Gazetesi, 3 Ekim 2001, Sayı 137, s.2

[962] Taner Güçlütürk, *Kosova 2002 Belediye Seçimleri Yaklaşırken*, Yeni Dönem Gazetesi, 3 Ekim 2001, Sayı 137, s.12-13

KDTP seçim çalışmaları çerçevesinde seçim kampanya ve aday tanıtım toplantılarını ve "Versinler, versinler oylarını 49'uza versinler" sloganıyla 5 Ekimde Priştine'de, 7 Ekimde Prizren'de, 8 Ekim 2002 tarihinde Mamuşa'da, 14 Ekimde Mitroviça ve Prizren'de yürütülürken, seçim sürecinin taşıdığı önem ve seçimlerde KDTP'ye verilecek olan her oyun belediyeler bünyesinde Türk Toplumunun yarınlarına hizmet edeceği vurgusu yapılırken, seçim günü Türk seçmenleri 49 numarada buluşmaya davet edilmiştir.

Seçim kampanyalarına Doğru Yol ve Filizler Dernekleri ses ve saz sanatçılarıyla destek verirken, Türk aydın ve yazarlar da seçim kampanyalarına katılım göstererek, toplumsal faaliyetlerin artırılması için Türk Toplumunun seçimlerde KDTP'ye destek çıkmalarına davet etmiştirler. Araştırmacı – Gazeteci Raif Vırmiça Kosova Türk Toplumunun seçime katılması ve KDTP'ya destek verilmesi gerekliliğini "Oyla kazanılan hakları, hiç kimse inkar edemez ve geri alamaz" [963] şeklinde açıklarken, herkesi var olan eski kırgınlıkları unutarak "barışmaya" ve "birleşmeye" davet etmiştir.[964] Şair yazar Agim Rifat Yeşeren ise KDTP'ye bir şiir yazarak desteğini farklı bir şekilde dile getirmiştir.[965] Ortaokul öğrencisi Sevil Liman da KDTP'ye destek vermek amacıyla "Oyumuz 49'a kullanalım" adlı şiirinde;

Dürüst doğru olalım
Türklüğümüzü koruyalım
Aydın yarınlar için
Oyumuzu 49'a kullanalım diyerek; küçük kalbiyle ve kalemiyle KDTP'ye destek olmaya çalışmıştır.[966]

Gerek Doğru Yol gerek, Filizler Derneği gerekse de aydınların seçim kampanyalarında aktif olarak rol alması bu seçim sürecinde Türk Toplumunun birlik ve bütünlüğünü göstermesi açısından büyük öneme taşımaktadır. Her kesim bu

[963] Raif Vırmiça, *Oyla kazanılan hakları, hiç kimse inkar edemez ve alamaz***,** Yeni Dönem Gazetesi, 17 Ekim 2001, Sayı 139 s.10
[964] Raif Vırmiça, *Seçimler Derken***,** Yeni Dönem Gazetesi, 24 Ekim 2001, Sayı 140, s.12
[965] Yeni Dönem Gazetesi, 10 Ekim 2001, Sayı 138 s.15
[966] Yeni Dönem Gazetesi, 10 Ekim 2001, Sayı 138 s.5

süreçte yoğun bir mücadeleye girişirken, tek amaç Prizren'de Türk toplumunun varlığının daha da güçlü kılınması olmuştur.

Öte yandan, KDTP'nin seçim kampanyalarını yürüttüğü dönemde Türkiye Cumhuriyeti Eşgüdüm bürosu[967] temsilcisi Müsteşar Metin Kılıç, Kosova UNMIK Yöneticisi Michael Steiner ile bir araya gelerek, seçim süreci ve Kosova Türk Toplumunun var olan sorunlarını masa yatırmışlardır. Kılıç görüşmede, Kosova Türk Toplumunun 26 Ekim seçimlerine hazırlandıklarını, geçen seçimlerde temsil edilemeyen Kosovalı Türklerin bu seçimlerde sayılarıyla orantılı bir şekilde belediyelerde temsil edilmelerinin önemine dikkat çekerken, Türkçe karakterlerde hazırlanmış kimlik kartlarının verilmesinde yaşanan sorunların üzüntü verici olduğunu bu yüzden de seçimlerden önce bu sorunun ortadan kaldırılmasının seçimlere katılımı da etkileyeceğine dikkat çekmiştir.[968]

4.2.2.2. Seçim sonuçları ve KDTP'nin Prizren'de büyük zaferi

26 Ekim günü yapılan yerel seçim sonuçlarınınım galibi LDK partisi olurken, özellikle Prizren'de KDTP büyük bir başarısı göstermiştir. Seçimlerden, KDTP Prizren Belediyesinde üçüncü parti olarak çıkarken, bu belediyede alınan 6265 oy, KDTP'ni belediye meclisinde 4 meclis üyesiyle temsil edilme hakkı vermiştir. KDTP Priştine Belediyesinde 891 oy alarak, 1 meclis üyeliğiyle belediye meclisinde söz sahibi olmayı başarmıştır.

Parti Başkanı Mahir Yağcılar, Yeni Dönem Gazetesine yapmış olduğu değerlendirmede, "Seçim sonuçlarından memnunuz. Halkımızla birlikte beraberce hedefimize ulaştık. Partimiz bu sonuçlarla artık topluma hitap edecek durumda ve profesyonel bir seviyeye ulaşmıştır. Bu başarı sadece Prizren'de değil, Priştine, Gilan ve Mitroviça'da da büyük bir oy artışı gösterdik. Priştine'de de bir sürpriz yaparak, meclis üyesi çıkardık, ikinci adayın da çıkabileceği tahmin ediliyor. Doğal ki bu seçimlerden sonra çalışmalarımız daha yoğun bir şekilde devam edecektir.

[967] Kosova'nın bağımsız bir devlet olmadığından dolayı Kosova Büyükelçilikler kurulamadığından dolayı ülkede bulunan devletler, büyükelçilikle eşdeğer olarak görülebilecek olan Eşgüdüm büroları kurarak, Kosova'da faaliyetlerini yürütmeye çalışmışlardır.
[968] Yeni Dönem Gazetesi, 3 Ekim 2001, Sayı 137, s.1

Kampanya döneminde verdiğimiz vaatleri de hayata geçirmeye çalışacağız" şeklinde özetlemiştir.[969]

Mehmet Bütüç[970] seçim sonuçlarını Kosova Demokratik Türk Partisinin büyük başarısı olarak yorumlarken, Esin Muzbeg[971] sonuçlarının KDTP'yi diğer partilerle "kur yapabilecek" seviyeye getirdiğine vurgu yapmış, Ferhat Derviş[972] ise seçimlerde elde edilen başarının "Kosova'da Türk varlığını kabul etmeyenlere halkın verdiği en büyük cevap" olarak yorumlamıştır.

Bu sonuçları Türk Toplumunun tek ve en güçlü temsilcisinin KDTP olduğunu kanıtlaması açısından ve uluslararası toplumun da KDTP gerçeğini algılaması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Prizren'deki başarı, Türk toplumunun Prizren'nin yapıcı unsuru olduğunu ve temsiliyet konusunda uluslararası toplumun ayrıcalıkları dışında da temsil edilebileceğini açıkça gözler önüne sermiştir. Prizren dışında özellikle Priştine belediyesinde Türk meclis üyeliğine Nevzat Hüdaverdi'nin seçilmesi ve diğer şehirlerde oy artışı KDTP'nin diğer seçim başarıları olarak sıralanabilir.

4.2.2.3. Prizren'de KDTP koalisyon ortağı

KDTP'nin ilk katıldığı seçimlerde 4 meclis üyesi çıkarması sonucu partiyi Prizren Belediyesinde oluşturulacak olan yerel hükümetin kurulmasında kilit parti rolüne taşımıştır. LDK ve PDK partilerinin yakın markajına dahil olan KDTP'nin kiminle koalisyona gireceği en çok merak edilen konuların başında yer almıştır. Bu süreçte Kosova sorunu sürecinde, sorunun demokratik yollarda çözülmesinin öncülüğünü yapan LDK'nın mı yoksa süreçte silahlı mücadeleden sonra kurulan PDK'mı destekleneceği konusunda yoğun tartışmaların yapıldığı bir oratmda KDTP ve LDK partileri, 10 Kasım 2001 tarihinde Prizren Belediyesinde yönetimi kurma

---

[969] Yeni Dönem Gazetesi, 31 Ekim 2001, Sayı 141 s.4
[970] Mehmet Bütüç, *Kosova Demokratik Türk Partisinin Büyük Başarısı*, Yeni Dönem Gazetesi, 31 Ekim 2001, Sayı 141 s.4
[971] Esin Muzbeg, *Partiler Kur Yapma Dönemine Girdi*, Yeni Dönem Gazetesi, 7 Kasım 2001, Sayı 142 s.3
[972] Ferhat Derviş, *Milli Benlik Böyle Savunulmaz I*, Yeni Dönem Gazetesi, 16 Ocak 2002, Sayı 152 s.12

konusunda anlaşmaya varmışlardır. KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar ve LDK Prizren Şube Başkan Yardıcısı Fadil Krüezi tarafından imzalanan anlaşmayla, KDTP yerel yönetimde Belediye Başkan yardımcılığı ve 4 müdürlükle temsil edilme hakkı kazanmıştır. Bunun yanı sıra imzalanan koalisyon anlaşmasıyla, belediyede Türkçenin uygulanması, ihlallerin sonlandırması ve bazı yönetmeliklerin hazırlanması üzerinde mutabık kalınmıştır.

Anlaşmanın LDK ile imzalanmış olması toplumun belli kesimleri tarafından tepkiyle karşılanmasına neden olmuştur. Tepki genel itibariyle 2000 seçimlerinin ilgili parti tarafından kazanılmasından sonra Türk toplumuna yönelik izlemiş olduğu söylem ve eylemlerden dolayı verilmiştir. Esin Muzbeg, geçen dönemdeki LDK Yönetiminde belediyece onlarca Türk'ü ve Boşnak'ı işten çıkardığını göz önünde bulundurarak, azınlık toplulukları için LDK'nın iyi bir koalisyon ortağı olmadığına dikkat çekmektedir.[973]

KDTP'nin Prizren Belediyesine seçilen meclis üyeleri Ercan Şpat, Rifat Krasniç, Yasemin Kovaç ve Adnan Yağcılar yemin ederek resmen görevlerine başlamıştırlar. Koalisyon anlaşması gereği 22 Kasım tarihinde yapılan meclis toplantısında Prizren Belediye Başkan Yardımcılığı görevine Ercan Şpat seçilmiştir. KDTP anlaşma gereği Prizren Belediyesinde Şehirleşme ve Alan Planlama Müdürü Hamit Boynik, İnşaat ve Yeniden Kalkınma Müdürü İsmail Kovaç, Ekonomi ve Maliye Müdürü Esat Hafız ve Kültür, Gençlik Spor Müdürü Nehat Mazrek ile temsil edilmeye başlanmıştır.

4.2.2.4. Prizren'de yaşanan sorunlar ve partinin tutumu

KDTP'nin koalisyon ortağı olmasına rağmen Prizren Belediyesinde Türkçenin kullanımı ve Türkçe belgelerin verilmesi konusunda ciddi sorunların da yaşadığı gözlerden kaçmamaktadır. Bu dönemde Prizren belediyesi logosunda sadece Arnavutça ve İngilizce yer almış, Türkçe belgelerin verilmesi konusunda sıkıntılar yaşanmış, mühürlerde Türkçeye yer verilmemiş, kurum çalışmaları ve

[973] Esin Muzbeg, *Partiler Kur Yapma Dönemine Girdi*, Yeni Dönem Gazetesi, 7 Kasım 2001, Sayı 142 s.3.

belgelerinde Türkçenin hakları çiğnenmiş, okul bildirilerinde Türkçeye yer verilmemiştir.

Yukarıda örneklerden de görülebileceği gibi KDTP'nin koalisyon ortağı olmasına rağmen özellikle Türk dilini uygulanması konusunda ciddi sıkıntıların yaşandığı gözlenmiştir. Prizren Belediyesindeki UNMIK Yöneticileri, etnik toplulukların haklarının uygulanmasında ihlallerin yaşadığını vurgulamasına rağmen belediyedeki Türk Temsilciler susmuşturlar.[974]

Prizren ve Kosova'nın çeşitli kültür dernekleri ile Priştine Radyo Televizyonu tarafından 1986 yılında kurulan "Prizren Zambağı" festivalinde her yıl Prizrenli sanatçıların katıldıkları Türkçe, Arnavutça, Sırpça ve Romca olmak üzere dört dildeki eserleriyle festivale renk katmışlardır. Kosova'nın özerkliğin kaldırılmasından Kosova savaşına kadar düzenlenmeyen festival, savaşın ardından yeniden Prizren Belediyesinin organizasyonu ve girişimiyle yeniden yapılması yönünde karar alınmıştır. Dört yıl devamlı olarak düzenlenen festivale Türk ve diğer topluluk sanatçılarından katılım olmamıştır. Bu da 2004 yılında beledisi festivalinde hiçbir Türk sanatçının yer almaması büyük tepkilerin yaşanmasını da beraberinde getimiştir.

Belediye başkan yardımcısı Ercan Şpat ve Kültür Müdürü Nehat Mazrek, tepkilerden sonra açıklama yapmak zorunda kalarak, bu konuda kararın profesyonel bir komisyon tarafından yapıldığı bildirerek, bunun bir siyasi değil de sanatsal olay olduğunun altını çizmişlerdir.

KDTP'nin koalisyona verdiği destek sayesinde Belediye Başkanlığını kazanan Eçrem Krüezi'in oğlu Sazan kaleme aldığı bir makaleyle "Türkçenin Kosova'da Latin Amerika'daki 200 nüfuslu Piraha kabilesiyle kıyaslaması, Türkçenin yetersiz ve birkaç yüz kelimeden ibaret bir dil olduğu" iddiası, Prizren'de Türk Toplumunun büyük tepkisiyle karşılanmıştır.[975]

Belediye başkanının oğlunun Türk Toplumuna yönelik bu kinci söylemi sonucunda toplumda KDTP'nin LDK ile olan koalisyonunu açık bir şekilde dile

---

[974] Esin Muzbeg, *Vatan Mahzun, Ben Mahzun*, Yeni Dönem Gazetesi, 10 Şubat 2005, Sayı 259, s.3.
[975] Yeni Dönem Gazetesi, 12 Ekim 2006, Sayı 346, s.1-7

getirmesine neden olmuştur. Toplumdan LDK ile koalisyondan çıkılması yüksek sesle tartışıladururken, Belediye Başkanı oğlu adına özür dilemek zorunda kalmıştır.[976] Bu özür açık bir bildiriyle değil de KDTP'ye gönderilen bir mektupla yapılmıştır. Bu da belediye başkanının özrünün bir istemden çok bir baskı nedeninden dolayı yapıldığını açıkça gözler önüne sermektedir.

4.2.3. 2007 Yerel Seçimleri ve Türk Toplumu

Statü müzakere süreci yüzünden 2006 yılında yapılması gereken yerel seçimler UNMIK Yöneticisinin inisiyatifi ve meclisin kabulü sonucunda yere seçimlerin 2007 yılında yapılması kararı alınmıştır. 2007 yılında statü görüşmelerinin sonuç vermemesinden dolayı 17 Kasım günü yerel seçimlerle birlikte genel seçimlerin de aynı gün yapılması konusunda müzakere heyetinin mutabık kalmasından sonra meclis kararıyla seçimler ilan edilmiştir.

Bu çerçevede KDTP de seçimlere katılım konusunda gerekli yasal düzenlemeleri tamamladıktan sonra aday belirleme, seçim stratejisi ve seçim takviminin hazırlanması konusuna ağırlık vermiştir. Bu seçim sürecinde hem genel hem de yerel seçimlerin aynı gün yapılması KDTP'nin geçen seçimlere oranla daha farklı bir çalışma yapmasına neden olmuştur. 17 Kasım günü yapılacak olan seçim sürecinde genel seçimlere kıyasen (Türk bağımsız adayı Cemil Luma) ile bir yarış içinde olacak olan KDTP, yerel seçimlerde ise rakibi olmasına rağmen seçim sürecinde parti ile bağımsız aday arasında yaşanan olayların nedeni olarak belli seçim merkezlerindeki oyların iptali yerel seçimlerde temsiliyet konusunda negatif anlamada bir etki edecektir.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu, seçim gündemiyle toplandığı toplantısında şubelerden ve parti tabanından gelen teklifler doğrultusunda aday adaylarını görüşmüş ve hem merkezi hem de yerel seçimler için nihai listeler onaylanmıştır. Toplantıda, milletvekili aday listesinin yanı sıra, Belediye başkanlık süreci için partinin sadece Prizren'de yarışması kararı alınırken, Prizren Belediye Başkanlığı için adaylığa Ercan Şpat seçilmiştir. Bunun yanı sıra Gilan'da meclis üyeliği için

[976] Yeni Dönem Gazetesi, 9 Kasım 2006, Sayı 350, s.1

beş, Lipyan'da üç, Mitoviça'da üç, Priştine'de iki, Vıçıtırn'da beş ve Prizren'de on sekiz adayla seçim sürecine dahil olması oy birliğiyle kabul edilmiştir.[977]

4.2.3.1. Seçim kampanya dönemi ve söylemler

Adayların belirlenmesinden sonra KDTP yetkileri, seçim kampanyasının başlamasını beklemeden ramazan ayını da fırsat bilerek Prizren'e ağırlık verilirken, Kosova Türk Öğretmenler Derneği ve Doğru Yol Türk Kültür ve Sanat Derneğini ziyaret ederek, bu yıl ilk defa kullanılacak olan seçim sistemi hakkında bilgi veren KDTP yöneticileri, toplumsal birlik çerçevesinde Türk Toplumunun tek çatısı olan partiye destek talebinde bulunmuşturlar.[978]

Bu seçimlerde yerel seçimlerin yanı sıra genel seçimlerin de yapılmasından dolayı iki başlı bir kampanya sürecinin yürütülmesine neden olmuştur. Aynı kampanyalarda hem milletvekili adaylarının hem de belediye meclis üyelerinin tanıtımı yapılarak, bu yıl ilk defa yapılacak olan açık liste usulünü de seçmenlere tanıtılarak yürütülmeye çalışılmıştır.

Bu seçimlerde KDTP Prizren Belediye başkanlığı sürecinde de bir adayla yarışırken, bu görev için Prizren Şube başkanı ve geçen dönemin belediye başkan yardımcısı Ercan Şpat uygun görülmüştür. Ercan Şpat seçimlerle ilgili Yeni Dönem Gazetesine vermiş olduğu açıklamasında, KDTP'nin Prizren'deki amacının geçen seçimlerde yakalanan başarıyı sürdürmek ve yerel yöneyimde Türk Toplumun güçlü bir şekilde temsiliyetini sağlamak oluğunu savunmaktadır.[979]

"Duyan, gören ve konuşan parti" sloganıyla seçim kampanyasına resmen Prizren'de başlatan KDTP, partinin bu seçimlerde Türk Toplumunun temel sorunları üzerinde durulacağına vurgu yapılırken, temel amacın Kosova genelinde temsiliyetin artırılması olarak dile getirilmiştir. Mahir Yağcılar yapmış olduğu hitap konuşmasında Kosova genelinde KDTP'nin belki küçük bir parti olduğunu fakat

---

[977] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 13 Eylül 2007, Sayı 394, s.1-7.
[978] Yeni Dönem Gazetesi, 4 Ekim 2007, Sayı 397, s.1.
[979] *Ercan Şpat'ın belediye seçimlerle ilgili söyleşisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 11 Ekim 2007, Sayı 398, s.10-11.

geçen yıllarda hem toplumsal hem de ülkeyi ilgilendiren konularda kilit parti olduklarını kanıtladıklarını ifade ederken, "Bu seçimlerde de bu konumumuzu korumayı amaçlıyoruz. Mecliste milletvekili sayımızı 4 hatta 5'e çıkarmayı hedeflerken, bütün belediyelerde amacımız meclis üyeleri çerçevesinde gücümüze güç kaymaktır" şeklinde partinin seçimlerden beklentilerine açıklık getirmiştir.[980]

Kampanya çerçevesinde KDTP 29 Ekim akşamı Öğretmenler Derneği organizasyonunda öğretmenlerle bir araya gelirken, cuma akşamı Priştine'de, hafta sonu da seçim kampanyasını Mamuşa, Yanova ve Vıçıtırn'da kampanyaya devam edilirken sürdürerek, kampanya çerçevesinde Prizren ve Priştine'de kadınlara matine, gençlere de eğlence geceleri düzenlenmiştir.

4.2.3.2. Kampanyanın hız kazanması ve TRT sanatçılarının konserleri

Bu seçimlerde ilk defa yerel sanatçıların dışında Türkiye'den gelen sanatçıların katılımıyla seçim kampanya süreçleri yürütülmüştür. Türkiye Cumhuriyetinin de yakından ilgilendiği seçim kampanya döneminde hem maddi hem de manevi destekte bulunarak; TRT sanatçılarının yanı sıra devlet görevlilerini Kosova'ya göndererek Türk toplumunun yanında olduğunu göstermiştir. KDTP'ye destek için Kosova'ya gelen TRT ses sanatçılarının katılımıyla Salı akşamı Gilan'da, Çarşamba Priştine'de ve kampanyanın kapanışı da Perşembe gecesi Prizren Kapalı Spor salonunda yapılmıştır.

Kampanyanın kapanışı diğer seçim süreçlerinde olduğu gibi Prizren'de yapılmıştır. Türk toplumunun en kalabalık nüfusunun Prizren'de yaşaması hem de partinin kalesinin Prizren olması kararın bu yönde alınmasına etki eden en önemi nedenler olmuştur. Kapanış kampanya töreninde bütün adayların tanıtımının yanı sıra partinin genel ve yerel seçimlerle ilgili seçim stratejisi seçmenlere bildirilmiştir. Genel hatlarıyla toplumun bölünmemesi adına Türk Toplumunun desteğinin KDTP'ye verilmesi gerektiğinin yanı sıra açık liste usulü ile ilgili teknik bilgiler verilmiştir.

---

[980] *KDTP seçim kampanyasına başladı*, Yeni Dönem Gazetesi, 1 Kasım 2007, Sayı 401, s.1-6.

Genel Başkan Mahir Yağcılar kapanış gecesinde yapmış olduğu konuşmasında Kosova Türk Toplumun geleceği ve bütünlüğü açısından seçimlerin taşıdığı öneme dikkat çekerken, Türk toplumunun tek çatısı KDTP olduğunu parti olarak halkın beklentilerine hizmetle cevap verilebilmesi adına yarışılan bütün belediyelerde öncelikle hedefin meclis üyeleri kazanmak olduğunu, sonraki hedefin ise yerel hükümetler nezdinde kurulacak yönetimlere dahil olmak olarak nitelendirmiştir.[981]

4.2.3.3. Seçim sonuçlarının açıklanması ve oyların iptal edilmesi

Seçim sandıklarının kapanmasından sonra KDTP ve toplumda büyük bir beklentinin yaşanmasını da beraberinde getirmiştir. Seçimlerde bağımsız adayın da ilk defa yer alması, bu seçim sonuçlarının önemine önem katmıştır. İlk yapılan seçim açıklamalarının sonucu seçimlerden KDTP'nin büyük bir başarıyla çıktığını bildirmiştir. Fakat bağımsız adayın süreçte usulsüzlükler yaşandığıyla ilgili şikayetleri üzerine alınan karar nihai açıklanan seçim sonuçlarının Türk toplumuna negatif yönde etki etmesine neden olmuştur.

KDTP Merkez yönetim kurulu seçimlerin değerlendirmesiyle ilgili yaptıkları toplantıda seçim sonuçlarının resmi açıklanmamasına rağmen partinin oy yüzdeliğini koruduğuna kanat getirerek, seçim sürecini başarılı olarak nitelendirmiştirler. Yayınlanan bildiride, parlamentoda vekil sayısının 3'ten 4'e çıkma olasılığı, Prizren Belediyesinde 4 meclis üyesi, Priştine ve Gilan belediyelerinde birer meclis üyeliğinin kazanılmasını başarılı olarak nitelendirirken, seçim pusulalarında, seçim yerlerindeki levhalarda ve duyurularda Türk dilinin kullanılmamasını kınanırken, partiye oy veren seçmenlere de teşekkür edilmiştir.[982]

Prizren belediyesindeki seçimlerde meclis üyelik listesinde KDTP yüzde 9'luk bir oy alırken, partinin Prizren belediye başkan adayı Ercan Şpat ise yüzde 7.4 olarak ikinci tura çıkma başarısını gösterememiştir. Prizren'de ikinci tur için

---

[981] *KDTP Etkinliklerine Aralıksız Devam Ediyor*, Yeni Dönem Gazetesi, 15 Kasım 2007, Sayı 401, s.4
[982] *KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Kasım 2007, Sayı 404, s.13

yapılacak seçim öncesi belediye başkanlığı için PDK adayı Ramadan Muya'yı destekleme ilgili partiyle bir koalisyon anlaşması imzalanmıştır.

Merkez Seçim Komisyonunun seçim süreciyle ilgili gelen şikayetleri üzerine Kosova genelinde bazı seçmen yerlerindeki oyları iptal etmesi Kosova Türk Toplumu da etkilemiştir. Özellikle Mamuşa'da kullanılan 1000'in üzerinde oy kullanılan seçim biriminde seçimlerin iptal edilmesi Prizren'de dördüncü meclis üyesini kaybettirdiği gibi, Priştine'de ise Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Tavuk Bahçe semtinde iptal edilen oylar da KDTP'yi ikinci meclis üyeliğinden etmiştir.[983]

Resmi seçim sonuçları neticesinde KDTP yerel seçimlerde ülke genelinde 5 bin 184 oy almıştır. Bu sonuçlar çerçevesinde Prizren belediyesinde üç meclis üyesi, Ercan Şpat, Enis Subi ve Müveddet Bako seçilmeyi başarırken, Priştine'de de Nevzat Hüdaverdi meclise girmeyi başarmıştır. Prizren Belediye Başkan adayı Ercan Şpat ise 3 bin 450 oy almıştır.

Tablo 16: *KDTP'nin 2007 Yerel Seçimlerinde şehirlere göre oy dağılımı.*

Prizren	3.756 oy	3 meclis üyesi
Priştine	624 oy	1 meclis üyesi
Gilan	404 oy	Meclis üyesi kazanılamamıştır.
Mitroviça	154 oy	Meclis üyesi kazanılamamıştır.
Lipyan	114 oy	Meclis üyesi kazanılamamıştır.
Mamuşa	İptal	Meclis üyesi kazanılamamıştır.

4.2.3.4. Prizren'de koalisyon ortağı KDTP

Prizren belediye başkanlığı için PDK ve LDK arasında yapılacak olan ikinci tur seçimi için KDTP'nin bu seçimlerde desteğini PDK'ya vermesi, Prizren'de yeni bir dönemin başlanmasına neden olmuştur. Geçen dönemde LDK yönetiminde

[983] *İptal edilen seçimler Türkleri olumsuz etkiledi*, Yeni Dönem Gazetesi, 6 Aralık 2007, Sayı 406, s.4

Türkçenin kullanımına saygı gösterilmemesi ve belediye başkanının oğlunun Türk toplumuna yönelik saldırıları göz önünde bulundurulduğundan halkın da istemleri dikkate alınarak parti seçimlerde PDK'yı destekleme kararı almıştır.

Prizren'de KDTP'nin Belediye Başkan adayı olarak desteklediği Ramadan Muya'nın ikinci tur belediye başkanlık seçimlerini kazanması KDTP'yi de yerel yönetimde hükümet ortağı yapmıştır. PDK, AKR, VAKAT ve KDTP'den oluşan koalisyon anlaşma gereği görev dağılımı yapılarak, KDTP'ye Belediye Başkan yardımcılığı ve Kültür, Gençlik ve Spor Müdürlüğünü verilmiştir. KDTP Şube Yönetimi toplantısında yapılan tartışmalar neticesinde belediye başkan yardımcılık görevi için Ercan Şpat'ı uygun görürken, Kültür, Gençlik ve Spor Müdürlüğüne de Adnan Yağcılar'ın geçmesi kabul edilmiştir.

4.2.3.5. Prizren Belediye logosu ve sorunlar

Türk Toplumunun Prizren'de bu süreç içinde üzerinde durduğu en önemli konu kuşkusuz belediye çalışmalarında Türk dilinin resmiyetinin belediye çalışlarında uygulaması üzerinde olmuştur. Bunun yanı sıra belediye logo konusu da gündemi uzun meşgul eden konuların başında yer almıştır. Bu süreçte Boşnak topluluğu ile sıkı bir dayanışma sergileyen KDTP yerel yöneticileri, toplumsal olaylarda birlik ve beraberliğin sağlanabileceği mesajını vermeleri açısından da önemli bir görev üstenmiştirler. Belediye meclisinde KDTP'nin PDK ile koalisyonda yer alması belediye meclisinin Prizren Belediyesi logosunda "Prizren Birliği üzerinde 1878 ve sadece Komuna e Prizrenit (Prizren Belediyesi)" yazması konusunda mecliste karar almasını engelleyememiştir. Bu kabulü takiben anayasal hak çerçevesinde Prizren Belediyesi Meclis Başkanı Çemal Kurtişi'nin KDTP ve Vakat işbirliğiyle Anayasaya intikali Prizren'de küçük çaplı bir Türk – Arnavut çatışmasının yaşanmasına neden olmuştur. Anayasa mahkemesi gerekçeli kararını açıklaması hemen karar almadığından karar, diğer seçim sürecinde devam etmiştir. Bu yüzden de logo ile ilgili gelişimlere ve yürütülen mücadele diğer başlık altında irdelenmeye çalışılacaktır.

4.2.4. 2009 Yerel Seçimleri ve temsiliyet yarışı

Meclisin yerel seçimlerin öne alınmasıyla ilgili kararından sonra, seçim tarihinin 15 Kasım olarak belirlenmesini takiben, KDTP de hazırlıkların yoğunlaşmasına etki etmiştir. Parti Merkez Yönetim Kurulu seçim gündemiyle toplandığı toplantısında yerel seçimlere katılımla ilgili karar alırken, seçim sürecini koordine etmesi için de bir kurul oluşturmuştur. Başka siyasi öznenin olmadığı göz önünde bulundurulduğunda KDTP'nin temel stratejisi Türk seçmenin oylarını koruma çerçevesinde yürütülmüştür.

4.2.4.1. Liste hazırlık süreçleri ve adaylık çalışmaları

KDTP diğer seçimlerde olduğu gibi bu seçim sürecinde de en önemli ağırlığı Prizren'e vermiştir. Prizren Şubesi seçim gündemiyle ilgili gerçekleştirdiği toplantısında yapılan tartışmalardan sonra Prizren'de meclis üyeliğinin yanı sıra belediye başkan adayıyla da yarışılması karara bağlanmıştır. Bu seçim Aynı toplantıda seçim çalışmalarını koordine etmesi için de Orhan Lopar başkanlığında bir seçim masası da oluşturularak, meclis listesi ile seçim kampanya takviminin oluşturulmasına ağırlık verilmiştir. Aday belirleme ve destek ziyaretlerine ağılık veren Orhan Lopar öncülüğündeki komisyon, 4 Ağustos 2009 tarihinde Kosova Öğretmenler Derneğini ziyaret ederek, seçim süreci için destek talep etmiştir. Ziyarette konuşan Lopar, yerel seçimlerin toplum ve Prizren açısından taşıdığı önem üzerinde dururken, "Bu seçimler hepimiz için önem arz etmektedir. Parti olarak aday belirleme ve seçim takvimini oluşturma süreci çerçevesinde derneklerimizle ziyaretlerde bulunuyoruz. Bugün de eğitimimizin temeli olan siz öğretmenlerle bir araya gelmenin mutluluğunu yaşıyoruz. Bizleri başarıya taşıyacak olan listemizde siz değerli öğretmenlerimizin de yer almasını arzuluyoruz. Bu yüzden de sizden bu süreçte desteğinizin yanında, listemizde öğretmen adaylara da yer vermek istiyoruz" şeklinde konuşarak, destek talebinde bulunmuştur.[984]

[984] *Seçim Hazırlıkları Başladı*, http://www.kdtp.org/secim-hazirliklari-basladi/, (Erişim 12 Ocak 2017).

Seçim masasının bir sonraki durağı 5 Ağustos 2009 akşamı, Kosovalı Türklerin sanat kapısı Doğru Yol Derneğine yönelik olmuştur. Seçim süreci ve aday konusunda destek talep edilen ziyarette, Türk toplumunun önemli şahsiyetlerinin bu kapıdan çıktığına dikkat çeken Orhan Lopar, bu seçin sürecinde de sanatçı ve yazarları parti listelerinde görmeyi arzuladıklarını ifade ederken, seçimlerde KDTP'ye destek sunulmasını da istemeyi ihmal etmemiştir.[985]

Yapılan görüşmeler neticesinde Şube Yönetim Kurulu Belediye Başkan adaylığı ve meclis üyeleri ile ilgili liste taşıyıcısının şube başkanı Orhan Lopar olması yönünde karar alırken, belediye meclisi için de 29 adayla seçim sürecine dahil olunması kabul edilmiştir. Listeye göz attığımızda yapılan girişimlerin sonuç verdiği ve sivil toplumunu temsilen; öğretmen, sanatçı, tiyatrocu, esnaf ve iş adamının listeye yer aldığı açıkça gözlenmiştir.

Tablo 17: *KDTP Prizren Şubesi Belediye Meclis üyeler listesi*.

1.	Orhan Lopar	16.	Veli Tabak
2.	Erol Şişko	17.	Agim Fişar
3.	Özcan Micalar	18.	Müvedet Bako
4.	Ergin Kala	19.	Asim Mongovci
5.	Cemali Koro	20.	Fahri Derviş
6.	Arzu Vırşevca	21.	Gülay Krasniç
7.	Günay Spahi	22.	Feyzullah Fuşa
8.	Enis Subi	23.	Nadi Taç
9.	Fidan Jılta	24.	Elif Tokmak
10.	Engin Tokay	25.	Selver Şantır
11.	Daver Kazaz	26.	Ergin Karahasan

[985] *KDTP Seçim Heyeti Doğru Yol Derneğinde*, http://www.kdtp.org/kdtp-secim-heyeti-dogru-yol-derneginde/, (Erişim 12 Ocak 2017).

12.	Dr. Rukiye Cibo	27.	Neşe Tabak
13.	Nevzat Şundo	28.	Raif Buş
14.	Hayrullah Şkurtak	29.	Şükran Arap - Keçeli
15.	Şengül Şahko		

4.2.4.2. Seçim kampanya süreci ve etkinlikler

Seçim kampanya sürecinin resmen başlamasını takiben Prizren Belediye Başkan adayı Orhan Lopar, düzenlemiş olduğu basın toplantısıyla kendisinin ve partinin seçim çalışmalarının yanı sıra vaatleri üzerinde de durmuştur. Çalışma programı çerçevecinde üzerinde duracağı temel konuların başında; tarihi eserlerin korunması, istihdamın artırılması, su sorununun ortadan kaldırılması ve eğitim olarak ifade eden Lopar, "Prizren'i artık Prizrenlilerin yönetme zamanı gelmiştir. Başarılı çalışmalarla belki New York ile yarışamayız, ama Dubrovnik ile yarışmamız mümkün olabilir. Bu çerçevede özellikle tarihi mirasın korunması bu konuda bizlere önemli bir fırsat sunabilir. İstihdam konusu da bizim üzerinde duracağımız diğer önemli bir konu başlığına denk gelmektedir. Türk işadamlarına yönelik verilecek olan teşvikler çerçevesinde Prizren'de en az üç fabrikanın açılmasını hedefliyoruz. Bunun yanında Prizren'i dünyanın en sakin sekizinci şehri yapacağının sözünü veriyorum" şeklinde kısa hatlarıyla seçim çalışmaları hakkında bilgi vermiştir.[986]

KDTP Prizren şubesi seçim çalışmalarına Türklerin yoğun olarak yaşadıkları semtlerde ora sakinleriyle yapmış olduğu seçim etkinliklerine ağırlık vermiştir. Yeni Mahale ve Tabakhane sakinleriyle yapılan aday tanıtım toplantısında konuşan Orhan Lopar, bu seçim sürecinin Türk toplumu açısından taşıdığı önem üzerine yoğunlaştığı konuşmasında, yeni yasal düzenlemeler sonunda belediye seçimlerinin daha büyük önem taşıdığından dolayı herkesi 15 Kasım günü Türk Toplumunun yapı taşı olan KDTP'ye destek olmaya davet etmiştir.[987]

---

[986] *Prizren'i Dünyasnın En Sakin 8. Şehri Yapacağız*, http://www.kdtp.org/prizreni-dunyanin-en-sakin-8-sehri-yapacagiz/,

[987] *Lopar: KDTP Büyük Bir Partidir*, http://www.kdtp.org/lopar-kdtp-buyuk-bir-partidir/, (Erişim 12 Ocak 2017).

Seçim kampanyası çerçevesinde Prizren Şubesi tarafından 31 Kasım 2009 tarihinde organize edilen kadınlar matinesine katılım gösteren Genel Başkan Mahir Yağcılar yaptığı konuşmasında, her başarılı erkeğin arkasında bir kadın olduğunu noktasına işaret ederken, "KDTP'nin de arkasında siz değerli seçmenlerimizin olduğunu biliyoruz. Bu da bizim her seçim sürecine daha motive girmemize ve geleceğe daha umutla bakmamıza neden olmaktadır. Bu yüzden de bu seçimlerde de hepnizi 60 numaradaki KDTP'ye destek sunmaya davet ediyorum" şeklinde konuşmuştur.[988] 17 Kasım ilkokulunda semt sakinleriyle seçim kampanyasını sürdüren Prizren meclis adayları, Prizren'de Türk kimliğinin, Türk dilinin, dini, Türk kültürü ve sanatının korunması ve yarınlara taşınması için oyların KDTP'ye verilmesini talep etmiştirler.[989]

KDTP'nin meclis üyesi çıkarmayı hedeflendiği diğer bir şehir de başkent Priştine olmuştur. Bu amaca ulaşmak adına da burada seçim kampanyasına ağırlık verilirken, Priştine'de meclis üyelik listesinin yanı sıra belediye başkan adayıyla da yarışılması kararı alınmıştır. Şubede yapılan çalışmalardan sonra belediye başkanlığı için Cüneyd Ustaibo'nun yer alması kararı alınırken, liste taşıyıcısı olarak da Engin Beyoğlu üzerinde karar kılınmıştır.

30 Ekim 2009 tarihinde seçim kampanyası çerçevesinde Priştineli esnafla bir araya gelen Engin Beyoğu ve Cüneyd Ustaibo, seçim sürecinde esnaftan destek talep etmiştirler. Beyoğlu yaptığı konuşmasında seçimlerin toplum açısından taşıdığı önem üzerinde dururken, Ustaibo ise hayata geçirmeyi düşündüğü projeler hakkında katılımcıları bilgilendirmiştir.[990] Priştine Şubesi kampanya çerçevesinde gençlere yönelik düzenlediği eğlence programına katılımı gösteren Genel Başkan Mahir Yağcılar, başarının birlik ve beraberlikten geçtiğine vurgu yaparken, bu seçim sürecinin de birlik ve beraberliğin en çok ihtiyaç duyulduğu önemli süreçlerden biri

---

[988] *15 Kasımda 60'da Buluşalım*, http://www.kdtp.org/15-kasimda-60ta-bulusalim/, (Erişim 12 Ocak 2017).

[989] *Lopar: Kimliğimiz Dilimiz Dinimiz Kültürümüz Sanatımız Yarınlarımız İçin KDTP*, http://www.kdtp.org/lopar-kimligimiz-dilimiz-dinimiz-kulturumuz-sanatimiz-yarinlarimiz-icin-kdtp/, (Erişim 12 Ocak 2017).

[990] *Priştine Şubesi Adaylarına Esnaf'tan Destek Sözü*, http://www.kdtp.org/kdtp-pristine-subesi-adaylarina-esnafdan-destek-sozu/, (Erişim 12 Ocak 2017).

olduğuna dikkat çekerek, seçim günü verilecek olan oyların birliğimizi pekiştirmek için önemli bir şans olarak nitelendirmiştir.[991]

Ülkenin kanayan yarası niteliğindeki Mitroviça'da da KDTP seçim etkinliklerini sürdürdüğü bir diğer şehirdir. Kosovalı Türklerin eski bir yerleşim yeri olan Mitroviça'da mecliste Türk temsilcisinin yer alması partinin bu seçim sürecinde talep ettiği en önemli hedeflerin başında bulunmuştur. Bu hedefe ulaşmak adına Şube Başkanı Erol Zekeriya yönetiminde seçim çalışmalarına ağırlık veren Mitroviça şubesinin düzenlenen aday tanıtım toplantısında yer alan Mahir Yağcılar, Mitorviça'da bir Türk temsilcinin seçimin taşıdığı önem üzerinde yoğunlaşırken, herkesi bu uğurda yoğun bir çalışmaya davet etmiştir. Partinin bu çerçevede üzerine düşenden fazlasını vermeye de hazır olduğunu açıkça dile getiren Yağcılar, Miroviçalı seçmenlerin de desteğiyle arzulanan hedefe ulaşılacağından duyduğu inancı dile getirmiştir.[992]

4.2.4.3. Seçim sonuçları ve temsiliyet

Yoğun seçim kampanya döneminin ardından MSK tarafından açıklanan resmi sonuçlar neticesinde KDTP'nin seçim yarışına katıldığı yedi belediyede toplamda 7 bin 533 oy almayı başarmışken, yarıştığı Lipyan belediyesi dışında bütün belediye meclislerinde temsil edilme başarısı göstermiştir. Seçim sonuçlarından sonra açıklama yapan Genel Başkan Mahir Yağcılar bu yerel seçimlerin KDTP'nin tarihindeki en büyük başarısı olarak nitelendirirken, seçim sürecini desteklemek amacıyla Türkiye'den gelen Kosovalılara da teşekkür ederek, Mitroviça ve Vuçıtırn belediyelerinde ilk defa Türk meclis üyelerinin kazanılmasından duyduğu memnuniyetini dile getirmiştir.

Tablo 18: *KDTP'nin yarıştığı belediyelerdeki oy oranı ve yüzdelik değeri*

Prizren	4022 oy	7.26

[991] *KDTP Priştine Şubesi Eğlence Gecesi Düzenlendi,* http://www.kdtp.org/kdtp-pristine-subesi-eglence-gecesi-duzenledi/, (Erişim 12 Ocak 2017).
[992] *KDTP Mitroviça Tanıtımı*, http://www.kdtp.org/kdtp-mitrovica-tanitimi/, (Erişim 12 Ocak 2017).

Mamuşa	1134 oy	68.85
Priştine	771 oy	1.21
Gilan	565 oy	1.54
Vuçıtırn	429 oy	1.82
Mitroviça	373 oy	1.46
Lipyan	203 oy	0.94

Bu oy başarısı sonucunda KDTP 18 belediye meclis üyesi kazanırken, ilk defa birçok belediyede temsil edilme hakkı kazanmıştır. Bu da partinin bugüne kadar yaşadığı en büyük yerel seçim başarısı olarak nitelendirilebilir. Mitroviça, Vuçıtırn ve Gilan'da ilk defa meclis üyeliği kazılmasının yanı sıra Mamuşa'da düzenlenen ilk seçimleri kazanmış olması da diğer önemli bir gelişme olarak görülmüştür.

Tablo 19: *KDTP'nin belediyelerde kazanmış olduğu meclis üyeleri listesi*[993]

Orhan Lopar	Prizren Belediyesi	Liste taşıyıcısı
Ergin Kala	Prizren Belediyesi	468 oy
Fidan Jılta	Prizren Belediyesi	150 oy
Fahat Taç	Mamuşa Belediyesi	Liste taşıyıcısı
Çamil Mazrek	Mamuşa Belediyesi	153 oy
Hilmi Şala	Mamuşa Belediyesi	118 oy
Necmedin Morina	Mamuşa Belediyesi	117 oy
Haki Taç	Mamuşa Belediyesi	116 oy
Mehmet Morina	Mamuşa Belediyesi	112 oy

[993] *Merkez Seçim Komisyonu belediyelere göre resmi seçim sonuçları*, http://www.kqz-ks.org/wp-content/uploads/2018/04/1.-Rezultatet-e-subjekteve-sipas-komunave-2009-Kuvend-Komunal.pdf, (Erişim 12 Ocak 2017).

Vedat Morina	Mamuşa Belediyesi	82 oy
İmran Mazrek	Mamuşa Belediyesi	43 oy
Esengül Krasniç	Mamuşa Belediyesi	38 oy
Ümran Mazrek	Mamuşa Belediyesi	35 oy
Hülya Şala	Mamuşa Belediyesi	34 oy
Engin Beyoğlu	Priştine Belediyesi	Liste taşıyıcısı
Kadir Hüseyin	Gilan Belediyesi	Liste taşıyıcısı
Ergin Sungur	Vuçıtırn Belediyesi	Liste taşıyıcısı
Erol Zekeriya	Mitroviça Belediyesi	Liste taşıyıcısı

KDTP'nin seçimlerde bu başarısının yanı sıra Mamuşa ve Priştine'de partiye karşıtlıklarında dolayı bağımsız aday olarak yarışan Mamuşa'dan 108 oy alan Sami Taç meclis üyesi olma başarısı gösterirken, Pritine'den Nevzat Hüdaverdi ise 390 oy almasına rağmen adını meclise adını yazdırmayı başaramamıştır.[994]

4.2.4.4. İlk Türk Belediye Başkanı: Arif Bütüç

Belediye Başkanlık yarışında yarıştığı üç belediyeden biri olan Mamuşa belediyesinde zaferi göğüsleme başarısı gösteren KDTP, bu seçimle ilk defa savaş sonrası Kosova'da seçimle işbaşı yapacak olan bir belediye başkanını çıkarmıştır. Seçim sonuçları neticesinde Arif Bütüç'ün belediye başkanlığı kesinleştikten sonra Kosovalı Türkler de kendi kendilerini yönetme konusunda önemli bir şansı yakalamıştılar.

[994] *Merkez Seçim Komisyonu Belediye Başkanları Resmi Seçim Sonuçları*, http://www.kqz-ks.org/wp-content/uploads/2018/04/1.-Rezultatet-e-subjekteve-sipas-komunave-2009-Kuvend-Komunal.pdf, (Erişim 12 Ocak 2017).

Tablo 20: *KDTP Belediye Başkan Adaylarının oy dağılımı.*

Arif Bütüç	Mamuşa	1441 oy	%80.10
Orhan	Lopar	3.476 oy	%5.83
Cüneyd	Ustaibo	653 oy	%0.95

KDTP Merkez Yönetim Kurulu, MSK tarafından seçim sonuçlarının resmen açıklamasından sonra Priştine'de Genel Başkan Mahir Yağcılar başkanlığında toplanarak, seçim sürecini masaya yatırmıştır. Seçim sürecinin başarılı olarak nitelendiren Yağcılar, en büyük başarının Mamuşa Belediyesini kazanmak olarak dile getirirken, toplamda 18 meclis üyeliğinin kazanılmasını da başarıyı perçinleyen diğer bir gelişme olarak nitelendirmiştir. Bu başarının çalışmanın bir ürünü olarak da gösterirken, "Uzun yıllardan beri yürütmüş olduğumuz çalışmalarının bugün ürünlerini topluyoruz. Bu tesadüfi değil, yoğun çalışma ve azmin bir zaferidir. İlk defa bir belediye başkanlığının yanı sıra birkaç belediyede de ilk meclis üyelerimizle temsil edileceğiz. Meclislerde toplumumuzun beklentilerinin yeni sıra vatandaşlarımıza yönelik hizmet kalitesinin artırılması için de gerekli çalışmalara destek olunacaktır" şeklinde konuşmuştur.[995]

4.2.4.5. Prizren'de koalisyon ortaklığı ve üst düzey temsiliyet

Prizren'de belediye başkanlık yarışında hiçbir adayın yüzde 50'i oya ulaşmamasından dolayı belediye başkanlığı için ikinci turun yapılması kesinleştikten sonra PDK ve LDK partileri Prizren'deki siyasi partilerle koalisyon görüşmelerine ağırlık vermiştirler. Geçen dönem de koalisyon içinde olunan PDK adayı Ramadan Muja'nın desteklenmesi yönünde karar kılarken, bu destek neticesinde belediye yönetiminde üç idari makamı ile KDTP'nin temsil edilmesi yönünde koalisyon anlaşması imzalanmıştır.

[995] *Yağcılar: 2009 Seçimleri KDTP İçin Tarihi Bir Olaydır*, http://www.kdtp.org/yagcilar-2009-secimleri-kdtp-icin-tarihi-bir-olaydir/, (Erişim 21 Ocak 2017).

İkinci tur seçimlerini KDTP'nin de desteklediği adayın kazanmasından sonra belediye yönetiminin seçimi konusunda girişimler de hız kazanmıştır. 22 Şubat 2010 tarihinde yapılan yönetim kurulu toplantısında, KDTP koalisyon anlaşması çerçevesinde belediye başkanlığının yanı sıra Ekonomi ve Finans Müdürlüğünün yanı sıra Gençlik ve Spor Müdürlüğünün de tahsil edildiği bilgisi paylaşırken, isimler üzerine tartışmalar yapılmıştır. Tartışmalar neticesinde Gençlik ve Spor Müdürlüğüne oy birliğiyle Sencar Karamuço seçilirken, Ekonomi Müdürlüğüne ise oy çokluğuyla Mehmet Bütüç'ün geçmesi kabule edilmiştir. Belediye Başkan yardımcılığı görevi için de belediye başkan adayı olan şube başkanı Orhan Lopar'ın geçmesi kararı alınırken, koalisyon ortağından Ercan Şpat için üçüncü bir müdürlüğün verilmesi de karar bağlanmıştır.[996]

Fakat bu kararın uygulanma sürecinde yaşanan sıkıntılar neticesine koalisyon gereği KDTP'ye verilmesi gereken Gençlik ve Spor Müdürlüğü verilmeyerek, Acil ve Güvenlik Müdürlüğü verilmiştir. Bu gelişmeden sonra da Sencar Karamuço, ilgili müdürlüğe müdür olarak atanırken, Mehmet Bütüç de Ekonomi ve Finans müdürü olarak resmen görevlerine başlamıştırlar. Belediye Başkanının önerisiyle belediye meclisi Topluluklardan sorumlu başkan yardımcısı için Orhan Lopar'ı seçerken, Orhan Lopar'dan boşalan meclis üyeliğini oy sayısına göre Enis Subi doldurmuştur.

4.2.4.6. Prizren belediyesi logosuna Anayasa mahkemesi kararı

Geçen dönemde Prizren belediyesinin logosunda Arnavutça, Türkçe ve Boşnakça "Prizren Belediyesi" ibarelerinin yer alması yönündeki talebe karşılık sadece 1878 yılınınsa yer verilmesi üzerine Anayasa mahkemesine olayı taşıyan Türk ve Boşnak partilerinin girişimi sonuç vererek, Anayasa mahkemesi 18 Mart 2010 tarihinde gerekçeli kararını açıklamıştır. 20 sayfalık gerekçeli kararda dönemin meclis başkanını haklı bulan mahkeme, belediye logo ve tüzüğünün anayasaya uygun olmadığı ve topluluk haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle belediye tüzüğü ve logosunun üç ay içinde değiştirilmesi talimatını vermiştir. Değişikliklerle ilgili

[996] *Prizren Şubesi Yönetim Kurulu basın bildirisi*, http://www.kdtp.org/b-i-l-d-i-r-i-2/, (Erişim 21 Ocak 2017).

mahkemeyi belediyenin bilgilendirilmesi de talep edilirken, karar alma mekanizmalarında toplulukların talep ve beklentilerine önem verilmesi gerekliliğinin de altı çizilmiştir.[997]

Belli bir kesim, Anayasa Mahkemesinin kararından sonra şikayete bulunan Türk ve Boşnaklar hedef haline getirtilerek, olay milliyetçi bir söyleme taşınarak topluluklar arasında bir çatışma ortamı yaratmaya çalışmıştır. Gazeteci Raif Kırkul, mahkemenin süreçle ilgili kararının medya tarafından çarptırıldığına işaret ederken, Türk ve Boşnakların Arnavutlar için önem arz eden Prizren Birliğine karşı olduğu gerekçesiyle, halk galeyana getirilmeye çalışıldığına dikkat çekmektedir.[998] Oysa Türk ve Boşnak temsilcilerin tek talebi belediye logosunda Arnavutlar için milli sembol niteliğindeki 1878 yerine, üç dilde belediye yazması talep edilmiştir.

Türk toplumuna yönelik yapılan kararlamalar karşısında MYK 1 Nisan 2010 tarihinde düzenlemiş olduğu toplantısında bu konuları masaya yatırmıştır. Medyada Prizren logosuyla ilgili bilgi kirliliği ve yanlış haberlerden dolayı duyulan memnuniyetsizlik dile getirilirken, partinin bu konudaki tek tutumunun logoda diğer dillerle birlikte Türkçenin de yer alması konusunda olduğu bir daha yinelenmiştir. Konunun anayasa mahkemesine taşınmasının mecliste toplulukların taleplerine kulak kapanmasının nedeni olarak gösterilen bildiride, belli çevrelerin bu sürecin suçlusu olarak azınlıktaki topluluğu hedef olarak gösterilme girişimleri kınanırken, partinin mahkeme kararlarına saygı duyduğun da altı çizilmiştir.[999]

Yoğun tartışmaların önüne geçilmek adına anayasa mahkemesinden üç ay ek zaman talebini içeren bir dilekçe Prizren Belediye Başkanı Ramadan Muja tarafından mahkemeye gönderilmiştir. Belediye başkanının ek talebini olumlu karşılamakla birlikte anayasa mahkemesi, bir ihtarname belediye başkanına tebliğ ederek,

---

[997] *Anayasa Mahkemesinin Prizren Logosuyla ilgili Çemajl Kurteshi'nin şikayetine yönelik gerekçeli kararı*, 18 Mart 2010, http://gjk-ks.org/wp-content/uploads/vendimet/ko_01_09_vendimi_al.pdf, (Erişim 24 Ocak 2017).

[998] Raif Kırkul, *Prizren Logosu- İbret Öyküsü*, http://m.kosovahaber.net/?page=2,22,709, (Erişim 21 Ocak 2017).

[999] Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, http://www.kdtp.org/basin-bildirisi-2/, (Erişim 25 Ocak 2017).

anayasaya aykırılık teşkil eden kararın düzeltilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.[1000]

Anayasa mahkemesinin vermiş olduğu üç aylık sürecin dolmasına rağmen logonun değiştirilme konusunda bir gelişmenin yaşanmamı üzerine mahkeme mevcut logonun kullanılmaması yönündeki kararını belediye başkanına yazılı bir belgeyle bildirmiştir.

Gelişmeler üzerine sorunun kaldırılması adına bir çalışma komisyonu kurulması yönünde karar alınırken, Türk toplumunu temsilen guruba meclis üyesi Ergin Kala dahil edilmiştir. Bu yönde alınan bir karar muhalefet tarafından hoş karşılanmadığı gibi bundan böyle meclis toplantılarının boykotu yönünde bir kararın alınmasına etki etmiştir. Komisyon yapmış olduğu çalışmalar neticesinde çözüm olarak, logodaki 1878 yılının çıkarılmasını teklif etmiştir. Fakat bu yönde bir çalışma Vetvendoje hareketini memnun etmediği gibi bunu ihanet olarak algılamıştır.

22 Aralık 2011 tarihinde düzenlenen belediye meclis oturumunda, komisyonun önermiş olduğu öneri üzerinde tartışmalar yapılmıştır. Komisyon üyesi Ergin Kala, var olan soruna çözüm bulunması yönünde her kesimin taviz verdiğini ve bu çerçevede de sorunun sorun olmaktan çıkarıldığına vurgu yapmıştır. Yapılan yoğun tartışmalardan sonra Prizren belediyesini önemli derecede etkileyen logo krizi 3 ret oyuna karşılık, 29 evet oyuyla kabul edilmiştir. [1001]

Prizren Belediye Başkan Yardımcısı Orhan Lopar logonun değişikliğiyle ilgili yapmış olduğu değerlendirmesinde, parti olarak kararlı tutum ve davranışların bir ürünü olarak ifade ederken, alınan karardan duyduğu memnuniyetini dile getirmiştir. 1878 tarihin logodan uzaklaştırılmasını herkes için olumlu bir sonuç olarak değerlendirdiği gibi bunun öneminin bazı kesimlerin ilgili yılı Osmanlı'ya karşı ayaklanma sembolü olarak görmesinde yattığına dikkat çekerken, "Osmanlı torunu olarak bizler, yapılan bu yanlışın düzeltilmesi adına gerekli olan mücadelemizi verdik. Bu konuda ilk günden itibaren hiçbir zaman geri adım atmadan

[1000] *Anayasa Mahkemesi Prizren Belediye Başkanının talebine yönelik raporu*, http://gjk-ks.org/wp-content/uploads/vendimet/urdh_ko_01_09_tur.pdf, (Erişim 25 Ocak 2017).
[1001] *Prizren Belediyesi Logosunda 1878 Tarihi Kaldırıldı*, https://www.haberler.com/prizren-belediyesi-logosundan-1878-tarihi-oy-3211228-haberi/, (Erişim 25 Ocak 2017).

mücadelemizi aralıksız sürdürdük ve ilgili tarihi logodan çıkarmayı başardık" şeklinde konuşmuştur.[1002]

4.2.5. Bölünmüşlük gölgesindeki 2013 Seçimleri

Priştine ile Belgrad arasında yapılan diyalog süreci çerçevesinde imzalanan Brüksel Anlaşmasını takiben cumhurbaşkanı Atifete Jahjaga'nın öncülüğünde yapılan siyasi parti liderleri zirvesinde yerel seçimlerin 3 Kasım tarihinde yapılması yönünde karar kılınmıştır. Tarihin yanı sıra yerel seçimlerin bütün ülke genelinde yapacak olması ise en önemli bir gelişme olarak gözlenmektedir. Brüksel anlaşmasının bir gereği olan sürecin ülkenin kuzeyinde de yapılacak olması bütün dünya kamuoyunun da seçim sürecini yakından izlemesine etki eden en önemli gelişme olarak işaret edilmiştir. Türk toplumu açısından bölünmüşlük gölgesinde bir seçim süreci özelliğini taşımakla birlikte özellikle üç Türk partisi ve bir bağımsız Türk adayın yarış içinde olmasından dolayı seçimlerin önemine önem katmıştır. Buna bir de Mamuşa'da belediyeye başkanlık yarışı da eklendiğinde sürecin önemi daha açık bir şekilde gözler önüne serilmektedir.

4.2.5.1 Seçimlerden beklentiler ve söylemler

Seçim tarihinin belirlenmesi Türk siyasi partiler tarafından beklenilen bir gelişme olarak nitelendirilirken, seçimlere hazırlık noktasında önemli hareketlenmelerin yaşandığı gözlenmiştir. Seçim tarihinin ilanını değerlendiren KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, seçim sürecinin bütün ülke genelinde yapılacağının önemi üzerine dururken, Türk toplumunun yaşadığı belediyelerde temsiliyet hakkının kazanılmasının partinin temel hedefi olduğuna işaret ederken, "Seçimlerde Mamuşa'da Belediye Başkanlığı, Prizren'de meclis üyeliğinin artırılması ile belediyedeki etkin rolümüzün korunması temel hedeflerimizin başında bulunmaktadır. Bugüne kadar yapılan başarılarımızı, bu dönemden sonra da sürdürmekte kararlıyız. Bugüne kadar Türk toplumunun tek adresi olduk, bundan

[1002] *Prizren'de resmi Yazışmalar Türkçe de Yapılacak*, http://www.kosovaport.com/prizren'de-resmi-yazismalar-turkce-de-yapilacak/, (Erişim 25 Ocak 2017).

böyle de bu yönde çalışmalarımıza ağırlık vereceğiz. Yıllardan beri çeşitli farklı kişiler bizleri bölmek, parçalamak için tasvip edilmeyen hareketler yapmalarına rağmen bizleri bölemediler, parçalayamadılar. Bunların hayata geçememesinin en önemli nedeni Türk Toplumunun duruşu ve olgun davranışlarında yatmaktadır. Bu süreçte yine farklı kişiler, aynı amaç peşinde koşmakta ve toplumumuzu bölme konusunda farklı bir imaja bürünmüş durumdadırlar. Ama Tğrk toplumu bu seçim sürecinde de tek adresin KDTP olacağını bildireceği gibi birlik ve beraberlik yeniden sağlanacaktır. Bu çerçevede de bizler en yoğun bir şekilde çalışarak, KDTP'nin seçim zaferlerine bir yenisini daha ekleyeceğiz" şeklinde yorumlamıştır. [1003]

KTAP Girişim Kurulu üyesi Cemil Luma ise yeni partilerinin temel hedefinin Kosova'nın Türkiye'de zedelenen imajını düzeltmek olarak belirterek, KDTP'yi yanlış politika izlemekle suçlayarak, KDTP'nin çalışmalarının iki ülke ilişkilerine zarar verdiğini ileri sürmüştür.[1004]

Kosova Türk Birliği de seçim tarihinin ilan edilmesinden sonra seçimlere katılacağını bildirirken, bu seçimlerde temel hedeflerinin bir önceki seçimlerde yakaladıkları iki bin oy bandını aşarak, adil bir yönetim oluşturmak olarak açıklayan parti başkanı Reşit Hanedan, Mamuşa belediyesi için koalisyonlara açık olacaklarını açıklamıştır. [1005]

KDTP Prizren Şube Başkanı Levent Buş ise başkanlığını yürüttüğü şubenin temel hedefinin toplumun çıkarları doğrultusunda temsilyeti artırma olduğunu, bu çerçevede de seçmenlerin karşısına ciddi ve somut projelerle çıkılacağını ve yönde ciddi çalışmaların yürütüldüğünün altını çizmiştir.[1006]

[1003] *Yağcılar: Yerel Seçimlerde KDTP Başarı Kaydetmek İçin Hazırdır*, http://www.kosovaport.com/yagcilar-yerel-secimlerde-kdtp-basari-kaydetmek-icin-hazirdir/, (Erişim 27 Ocak 2017).

[1004] *KTAP Kosova'nın Türkiye'deki İmajını Düzeltecek*, http://www.kosovaport.com/ktap-kosovanin-turkiyedeki-imajini-duzeltecek/, (Erişim 25 Ocak 2017).

[1005] *Türk Partiler Arasında Koalisyon Pazarlıkları Başladı Mı?*, http://www.kosovaport.com/turk-partileri-arasinda-koalisyon-pazarliklari-basladi-mi/, (Erişim 25 Ocak 2017).

[1006] *KDTP Sağlıkçılarla Bir Araya Geldi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-saglikcilar-ilr-bir-araya-geldi/, (Erişim 25 Ocak 2017).

4.2.5.2. Aday listelerinin hazırlanması ve büyük yarış

Her iki partinin de belediye başkanlık konusunda aday vermeyeceklerini açıklamalarından sonra, meclis adaylıklarının belirlenme sürecine ağırlık vermiştirler. Türk toplumunun en yoğun olarak yaşadığı şehir olan Prizren'de seçim yarışı en çok merak edilen noktalardan birini oluşturmuştur. Bu yüzden de hem KDTP hem de KTAP meclis üyeleri listesi hazırlık sürecinde önemli bir efor sarf ederken, birbirleri üzerinde hakimiyet kuracak adayların peşinde koşmuşturlar. KDTP aday bulma ve seçme konusunda tarihsel sürekliliğinden dolayı daha şanslı bir konumda iken, KTAP ise bu konuda daha büyük bir sıkıntı çektiği gözlenmiştir.

Merkez seçim komisyonuna verilen listeler göz önünde bulundurulduğunda KDTP listesinin 35 adaydan oluşurken, KTAP'ın ise 26 adayla seçim sürecine girdiği bildirilmiştir. Listeler göz önünde bulundurulduğunda KDTP'nin liste taşıyıcısı Levent Buş olurken, KTAP'ın ise eski ve tecrübeli siyasetçi Cemil Luma'ya yer verildiği gözlenmiştir. Ama genel itibariyle KDTP'nin hem sayı hem de çeşitlilik bakımından listesinin daha geniş olduğunu ifade edebileceğimiz gibi KTAP'ın listesinin KDTP'den kopan eski partililerin yanı sıra KDTP'nin politikalarından memnun olmayan gençler tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 21: *KDTP Prizren Belediye Meclis Adayları listesi*.

1.	Levent Buş	19.	İsmet Kito
2.	Enis Subi	20.	Sevgi Buş Kika
3.	Özcan Micalar	21.	Benek Rifat
4.	Durmiş Şinik	22.	Nail Cibo
5.	Mehmet Bütüç	23.	Sakip Makasçi
6.	Arzu Vırşevca	24.	Esengül Dinovci
7.	Adnan Yağcılar	25.	Erim Berişa
8.	Sencar Karamuço	26.	Mahir Krasniç

9.	Feda Derviş	27.	Sevil Liman Kazaz
10.	Müjdat Kovaç	28.	Eran Kotro
11.	Ümran Bakiqi	29.	Şevki Kırkul
12.	Sali Salah	30.	Gülay Krasniç
13.	Güler Peroli	31.	Fetiye Elşani
14.	Soner Yıldırım	32.	Şefçet Damka
15.	Refet Kahraman	33.	Gökben Jılta
16.	Sevgi Krasniç	34.	Taner Vulkan
17.	Gülşen Halabak	35.	Kadri Emruş
18.	Mustafa Mustafa		

Tablo 22: *KTAP Prizren Belediye Meclis Üyeleri Listesi*.

1.	Cemil Luma	14.	Kazım Topoyan
2.	Kenan Sagdan	15.	Nadire Çesko
3.	Aysel Gaş	16.	Hamdi Sülçan
4.	Halil Lika	17.	Arsim Kula
5.	Erol Şişko	18.	Fahriye Tabak
6.	Hürmet Celina	19.	Mehdiülkü Cibo
7.	Günay Spahi	20.	Kemal Celina
8.	Bülent Kırle	21.	Albana Ajgeri
9.	Neşe Tabak Gaşi	22.	Alper Spahi
10.	Varol Bekteş	23.	Onur Canhasi
11.	Hüsamettin Luma	24.	Gökşen Uysal

12.	Zehra Kırle	25.	Ayet Çesko
13.	Nail Pinduk	26.	Alpay Şarov

İki partinin büyük yarış içinde olacağı diğer önemli bir şehir de başkent olmuştur. Her iki kesim de birbirleri üzerinde üstünlük kurma ve meclis üyeliğini kazanmak için yoğun bir aday belirleme sürecine girmişlerdir. Uzun uğraşlardan sonra hazırlanan ve merkez seçim komisyonuna iletilen listelere göre KDTP Priştine'de belediye meclis üyeliği için 20 aday göstermişken, liste taşıyıcısı Ticaret Bakan Yardımcısı Cüneyd Ustaibo yer alırken, KTAP ise 10 adayla yarıştığı listenin taşıyıcısı doktor Ergül Birçe olmuştur. Listelere göz atacak olursak KDTP'nin listesinin daha geniş ve siyasi tecrübesi daha fazla kişilerden olduğu gözlenirken, KTAP'ın listesinin ise dar fakat üniversite mezunu ağırlıklı olduğu görülmüştür.

Tablo 23: *KDTP Priştine Belediye Meclis Adayları listesi*.

1.	Cüneyd Ustaibo	11.	Ebru Grozda
2.	İsmail Bölükbaşı	12.	Fahri Ömer
3.	Türkan Badivuku	13.	Levent Hüdaverdi
4.	Erol Hüniler	14.	Emine Slovina
5.	Okkan Eyüp	15.	Abdullah çarıkçı
6.	Güldan Bekteshi	16.	Okray Kurteş
7.	Lokman Hocacık	17.	Keriman Sadıkay
8.	Fatma Şufto	18.	Engün Dobırçan
9.	Alp Domanik	19.	Niyazi İsmail
10.	Güner Maksuti	20.	Mücayla Meşekran

Tablo 24: *KTAP Priştine Belediye Meclis Adayları listesi*.

1.	Dr. Engül Birçe	6.	Dr. Ferdi Mazrek
2.	Esin Şişko	7.	FSezgin Curi
3.	Kemal Dobırçan	8.	İnes Süleyman
4.	Berkant Curi	9.	Özgür Hacıkurteş
5.	Suna Zaim	10.	Ercan Fetah

Genel olarak, 3 Kasım seçimlerinde KDTP seçim sürecine 8 belediyede 116 meclis üyesi adayı; Prizren Belediye Meclisi için 35 aday, Priştine Belediye Meclisi için 21, Mamuşa Belediye Meclisi için 17, Gilan Belediye Meclisi için 15, Mitroviça Belediye Meclisi için 10, Kuzey Mitroviça Belediye Meclisi için 3, Vuçıtırn Belediye Meclisi için 9, Lipyan Belediye Meclisi için de 6 ayal listesinin yanı sıra Mamuşa'da Belediye Başkanlığı için seçim yarışı içinde yer alacaktır.

KDTP'den istifa edenlerin kurmuş olduğu yeni parti hüviyetindeki KTAP ise Kosova'da Türk Toplumunun yarıştığı 6 şehirde meclis üyeliği için 71 aday ile yarışacakken; Prizren Belediye Meclisi için 26 aday, Priştine Belediye Meclisi için 10 aday, Mamuşa Belediye Meclisi için 17 aday, Gilan Belediye Meclisi için 9 aday, Vıçıtırın Belediye Meclisi için 3 aday, Lipyan Belediye Meclisi için 6 aday ve Mamuşa Belediye Başkanlığı için seçim sürecine katılacaktır.

Mamuşa merkezli KTB ise Mamuşa ve Priştine'de seçmenlerin karşısına çıkma kararı alırken, Mamuşa Belediye Meclis üyeliği için 17 aday verirken, Priştine'de ise meclis üyeliğini tek aday üzerinde yakalamaya çalışacaktır.[1007]

4.2.5.3. Ortak Prizren Belediye Başkan Adayı: Ramadan Muja

Yerel seçim tarihinin açıklanmasıyla birlikte tüm kamuoyu tarafından önem arz eden diğer bir konu Kosova'nın kültürel başkenti Prizren'in belediye başkanı kim

[1007] *Yerel Seçimlere 3 Türk Partisi Katılıyor*, http://www.kosovaport.com/yerel-secimlere-3-turk-partisi-katiliyor/, (Erişim 27 Ocak 2017).

olacağı noktasında yoğunlaşmıştır. Bu da büyük partiler PDK ve LDK'nın önemli bir enerjisini Prizren'i kazanma konusunda da sıkı bir yarışın içine girmelerine etki etmiştir. Bu yönde de PDK bütün azınlık topluluklarının desteğiyle ortak bir adayın çıkarılması konusunda girişimlere ağırlık vermesine neden olmuştur. Bu çerçevede parti başkanı Hashim Thaçi KDTP'yi ziyeret ederek, bu konuda açık destek talebinde bulunmuştur.[1008] Görüşme sonrasında anlaşmaya varıp varılmadığı konusunda bir açıklama yapılmazken, KDTP'nin iki seçenek üzerinde durulduğu, bunlardan birinin belediye başkanlık için ilk tura kendi adayıyla dahil olması ile PDK'nın adayına destek vermesi arasında kaldığı ileri sürülmüştür.

Başbakan Hashim Thaçi destek ziyaretleri çerçevesinde Kosova Türk Adalet Partisini de ziyaret ederek, ortak Prizren Belediye Başkanı için destek talebinde bulunmuştur. Ziyaret sonrasında açıklama yapan Başbakan, "Çok etnikli ve toplulukların birbirleriyle barış içinde yaşadığı örnek şehir olan Prizren için ortak bir adayın belirlenmesi konusunda çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bu çerçevede de Türk toplumundan bu konuda bizlere destek olmalarını ve Prizren Belediyesinde ortak hareket etme konusundaki beklentilerimizi ilettik" şeklinde ziyaretlerini açıklamıştır. Parti Başkanı Arif Bütüç görüşme sonrasında Başbakanla yapmış oldukları görüşmede istedikleri taleplerin kabul edilmesi üzerine 3 Kasım seçimlerinde PDK partisi ile ortak hareket etme konusunda anlaştıklarını duyurmuştur.[1009]

Yapılan görüşmeler neticesinde Başbakan Hashim Thaçi azınlık toplumuna ait altı siyasi parti ile Prizren Belediyenin yönetimi ve ortak belediye başkanı için anlaşma imzalamıştır. Başbakan imza töreninde yaptığı konuşmasında anlaşmanın temel amacının Prizren'in çok etnili ve çok kültürlü yapısını korumak adına bir şans olarak nitelendirirken, KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar ise Türk Toplumunun daha iyi bir şekilde temsiliyetinin sağlanması için belediye başkan adayının verilmeyeceğini, PDK adayı Ramadan Muja'nın destekleneceği üzerinde dururken,

---

[1008] *Başbakandan KDTP'ye Destek Talep Ziyareti*, kdtp.org, (Erişim 25 Ocak 2017).
[1009] *Başbakan Thaçi KTAP Genel Merkezini Ziyaret Etti*, http://www.kosovaport.com/basbakan-thaci-ktap-genel-merkezini-ziyaeret-etti/, (Erişim 30 Ocak 2017).

KTAP Prizren Şube Başkanı Cemil Luma ise Türk Toplumunun daha büyük başarılara imza atması adına koalisyon içine dahil olduklarını dile getirmiştir. [1010]

Bu koalisyon anlaşmasının imzalanması bütün azınlık topluluklarının ortak bir çatıda toplanmasının yanı sıra kısa bir zaman içinde bölünen Türk Toplumunun da iki siyasi partisinin aynı koalisyon anlaşmasına dahil olmaları açısından da ayrı önem taşımıştır.

4.2.5.4. Kampanya dönemi ve parti etkinlikleri

Merkez Seçim Komisyonu tarafından kampanya sürecinin başlatılmasıyla birlikte her üç Türk siyasi partisi de kendi bütçeleri doğrultusunda kampanya sürecine ağırlık vermişlerdir. Kampanya sürecinde genel itibariyle Mamuşa ve Prizren merkezli büyük çaplı bir kampanya süreci gözlenirken, Priştine ve Gilan'da da özellikle KDTP ve KTAP'in da birbirine üstünlük kurma girişimleri gözlerden kaçamaktadır.

4.2.5.4.1. Kosova Demokratik Türk Partisinin seçim kampanyası

KDTP seçim kampanya sürecinde yarışacağını ilan ettiği 8 belediyede çeşitli faaliyetlerle yürüterek, geçen dönemde var olan meclis üyeliklerinin yanı sıra Mamuşa belediyesinde belediye başkanlığını kazanmak üzerine kurmuştur. Seçim kampanyasını birlik ve beraberlik vurgusu üzerine kuran KDTP, yeni parti olan KTAP'ın kuruluşunun Türk Toplumunun bölünmesi için bir tehdit teşkil ettiği noktası üzerinde durulmuştur. KDTP en büyük ve yoğun kampanyalarını Prizren'de yaparak, üç meclis üyeliği hedefini açıkça dile getirmiştir. Bu başlık altında KDTP'nin Prizren ve diğer şubelerdeki kampanya süreci ve söylemlerine yer verilmeye çalışılacaktır.

[1010] Enis Tabak, *Başbakan 2 Türk Partisi ile Koalisyon Anlaşması İmzaladı*, http://www.kosovaport.com/kosova-basbakani-thaci-2-turk-partisi-ile-koalisyon-anlasmasi-imzaladi/, (Erişim 30 Ocak 2017).

4.2.5.4.1.1. Prizren söylemi ve seçim etkinlikleri

KDTP resmi kampanya açılışını parti merkezinin bulunduğu Prizren'de yapmıştır. Prizren Belediye Meclis adaylarının tanıtım toplantısında konuşan Genel Başkan Mahir Yağcılar, otuz günlük kampanya döneminde patinin etik ve ilkeli bir kampanya süreci yöneteceği üzerinde dururken, [1011] Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Kurila semtinde seçmenlerle yapılan etkinlikte KDTP'nin bugüne kadar yapmış olduğu çalışmaların üzerinde durmuştur. Parti olarak Türkçe kimliklerin verilmesinin yanı sıra eğitim, kültür, sanat, sağlık gibi çok sayıda alanda yapılan başarıların altını çizerken, "Parti olarak bugüne kadar hem merkezi hem de yerel yönetimlerde beklentilere karşılık vermeye çalıştık. Bugüne kadar hayal olarak görülen çok önemli konularda önemli başarılar kaydettik. Bundan sonra da özellikle Türk semti Kurila'ya yönelik projelere ağırlık verileceği gibi buranın tam anlamıyla Türk semti olma çehresine kavuşması yönünde ciddi adımlar atılacaktır. Bu adımları atmak için de parti listelerimizde yer alan adaylarımıza destek çıkmanız ve bizlere sunmuş olduğunuz desteklerinizin devam etmesi gerekmektedir" şeklinde konuşmuştur.[1012]

KDTP bütün şubelerde yarışacak olan aday tanıtımını ise 6 Ekim 2013 tarihinde Prizren Kültür Evi salonunda parti üst düzey yetkililerinin katılımı[1013] ile adayların katılımıyla gerçekleştirmiştir. Mahir Yağcılar resmi kampanya açılışında Türk toplumunun bölünmüşlüğü üzerinde dururken, bir kesimin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etme konusundaki ısrarı ve olumsuz tutumlarının toplumun bölünmesine hizmet ettiğini savunurken, "Bizleri dün eleştirenler, bugün bizleri taklit ederek bir yerlere gelmeye çalışıyorlar. Bu da onların kişisel çıkar peşinde olduklarının açık bir kanıtıdır. Bugüne kadar Kosova Demokratik Türk Partisi sizlerin desteğiyle kazanmış olduğu başarılarına bir yenisini de katmak istemektedir.

[1011] *KDTP Seçim Kampanyasına Başlattı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-secim-kampanyasini-baslatti/, (Erişim 30 Ocak 2017).
[1012] *KDTP'den Semt Ziyareti*, http://www.kosovaport.com/kdtpden-semt-ziyareti/, (Erişim 30 Ocak 2017).
[1013] KDTP Genel Başkanı ve Kosova Kamu Yönetimi Bakanı Mahir Yağcılar, Milletvekilleri Enis Kervan, Müfera Şinik ve Fikrim Damka, Bakan Yardımcıları Kadır Hüseyin, Cüneyd Ustaibo ve Rifat Krasniç.

Sizlerin vereceğiniz destek ve güven bizlerin başarıya ulaşacağı konusundaki inancımız tamdır" şeklinde sürece bakış açısını yansıtmıştır.[1014]

Prizren Şubesi seçim çalışmaları çerçevesinde Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği [1015] , Türkiye Mezunlar Derneği TÜMED ziyaretinin [1016] yanı sıra eğitimcilerle[1017], Prizren İl hastanesi, acil servis ve aile hekimliğinde çalışan sağlık çalışanlarıyla bir araya gelinerek, partinin seçim çalışmaları, projelerinin yanı sıra meclis adaylığı için yarışacak olan adayların tanıtımı yapılmıştır.[1018]

Seçim vadinin en önemlisi Prizren'de PDK'nın belediye başkan adayı Ramadan Muja'nın da tanıtımının yapıldığı toplantıda verilmiştir. Uzun zamandan beri partinin en önemli vaadinin başında bulunan kimliklerin Türkçe verilmesi ile ilgili müjdeli haberi paylaşan Mahir Yağcılar, "Uzun zamandan beri mücadelesinin verdiğimiz Türkçe kimliklere önümüzdeki kısa bir zaman içinde kavuşmuş olacağız. Bu ve buna benzer konularda vermiş olduğumuz sözlerimizi hayata geçirmek ve sizlerle paylaşmak en büyük bir mutluluktur " olarak nitelendirerek, önemli bir beklentinin karşılandığı müjdesini vermiştir. Bu sevindirici gelişme PDK adayının desteklenmesi karşılığı olmakla birlikte, bu gelişme KDTP'nin seçim sürecinde üzerinde duracağı önemli bir argüman olarak da kabul edilmiştir.[1019]

Seçim kampanyası çerçevecinde Prizren Kadın Kolu organizasyonunda kadınlar matinesi yapılarak, bine yakın kadına ulaşarak, seçim süreciyle ilgili destek talep edilmiştir. İlgili toplantıya parti yetkililerinin yanı sıra Başbakan Hashim Thaçi, PDK Prizren Belediye Başkan adayı Ramadan Muja ve AK Parti Milletvekili Gülay Dalyan da katılım gösterdiği gözlerden kaçmamıştır.[1020]

[1014] *KDTP'den Görkemli Kampanya Başlangıcı*, http://www.kosovaport.com/kdtpden-gorkemli-kampanya-baslangici/, (Erişim 30 Ocak 2017).
[1015] *KDTP Doğru Yolda*, http://www.kosovaport.com/kdtp-dogru-yolda/, (Erişim 30 Ocak 2017).
[1016] *KDTP'den TÜMED Derneğine Ziyaret*, http://www.kosovaport.com/kdtpden-tumed-dernegibe-ziyaret/, (Erişim 31 Ocak 2017).
[1017] *KDTP Eğitim Emektarlarıyla Buluştu*, http://www.kosovaport.com/kdtp-egitim-emektarlariyla-bulustu/, (Erişim 31 Ocak 2017).
[1018] *KDTP Sağlıkçılarla Buluştu*, http://www.kosovaport.com/kdtp-saglikcilarla-bulustu/, (Erişim 31 Ocak 2017).
[1019] *KDTP Prizren Şubesi Tanıtım Toplantısına Yoğun Katılım*, http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-tanitim-programina-yogun-katilim/, (Erişim 3 Şubat 2017).
[1020] *KDTP Kadınlar Matinesine İlgi Yoğun Oldu*, http://www.kosovaport.com/kdtp-kadinlar-matinesine-ilgi-yogun-oldu/, (Erişim 3 Şubat 2017).

KDTP Prizren Şubesi seçim çalışmaları çerçevesinde Türk seçmenin yoğun olarak yaşadığı semtlerde de seçim kampanyasını yürüterek, toplumun bütünlüğü, temsiliyetinin artırılması için 3 Kasım seçimleri için destek istemiştir. Seçim kampanya kapanışını TRT Sanatçıların Rüstem Avcı, Zehra Yılmaz ve Bulgaristan'dan Nevin İbraim'in katılımıyla gerçekleşen hakla açık konserle yapan KDTP Prizren Şubesinin Başkanı Levent Buş, seçim sürecinde KDTP'ye yönelik yapılan bütün karalamalara cevap vermekten kaçınıldığını ifade ederken, buna en iyi cevabın 3 Kasım günü sandıkta verileceğini ifade etmiştir. Mahir Yağcılar ise partinin bugüne kadar yaptığı başarı ve çalışmalar üzerinde durukken, toplumun bölünmemesi ve birlik beraberliğin sağlanması adına seçmenleri KDTP'ye destek olmaya davet etmiştir.[1021]

4.2.5.4.1.2. Mamuşa Belediye Başkan Adayı Abdülhadi Krasniç

Seçim kampanya süreci öncesi partiler, hazırlıkları çerçevesinde bir dizi etkinliklerle dolaylı yoldan seçim çalışmalarını yürütmüştür. Ramazan ayı nedeniyle KDTP Mamuşa'da düzenlemiş olduğu iftarında partinin merak edilen Mamuşa Belediye Başkan adayının Abdülhadi Krasniç olduğu Genel Başkan Mahir Yağcılar tarafından açıklanmıştır.[1022] Abdülhadi Krasniç, belediye başkan yardımcısı olması nedeniyle en iyi aday olmakla birlikte Mamuşa şubesinin de üzerinde durduğu güçlü bir aday profili taşıması seçim sürecinin çetin geçeceği şeklinde yorumlanmıştır.

Bu ilanın ardından KDTP Mamuşa Belediye Başkan adayı Abdülhadi Krasniç seçim çalışmalarına ağırlık vererek, Mamuşalı gençlerle bir araya gelerek, onların sorunları dinleyerek seçimleri kazanması durumunda yerine getireceği projelerinin tanıtımını yapmıştır. Belediye bütçesinin en önemli bir kısmını üniversite okuyan öğrenciler ve gençlere ayırma sözünü veren Krasniç, ayrıca

---

[1021] *Halk KDTP Konseriyle Coştu*, http://www.kosovaport.com/halk-kdtp-konseriyle-costu/, (Erişim 3 Şubat 2017).

[1022] *KDTP İftar Yemeğinde Mamuşa Belediye Başkan Adayını Açıkladı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-iftar-yemeginde-mamusa-belediye-baskan-adayini-acikladi/, (Erişim 3 Şubat 2017).

siyasetten dolayı Mamuşa'da var olan kutuplaşma ve kırgınlıkları sonlandıracağı sözünü vermiştir."[1023]

Seçim kararı ardından yerel seçimlere katılma kararı alan KTB'nin seçim çalışmaları konusunda ağırlık verildiğini açıklayan parti başkanı Reşit Hanadan, Mamuşa ve Priştine'de meclis üyelikleri için gerekli olan çalışmaların sürdürüleceğini bildirmiştir. Mamuşa Belediye Başkanlığı için KDTP'nin adayının desteklenmesi için teklif alındığını bildiren Hanadan, buna karşılık olarak belediye yönetiminde belediye başkan yardımcılığının yanı sıra iki yönetim müdürlüğünün teklif edilmesine rağmen, parti üyeleri ve seçmenlerinin sıcak bakılmamasından dolayı ise bu teklifin red edildiğini bildirmiştir.[1024]

Seçim kampanyası çerçevesinde Mamuşa'da yapılan seçim kampanaya sürecine katılan KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, Mamuşa için partinin temel hedefinin belediye başkanlığını kazanmak olarak ifade ederken, Mamuşa'nın belediye olması sürecinde partinin sunmuş olduğu katkılar ve destekler üzerinde durmuştur. Başkan adayı Abdülhadi Krasniç ise Mamuşa'daki yarıştan başarıyla çıkmak için gerekli olan çalışmalarının yapıldığına vurgu yaparken, kendisinin Mamuşa için hazırlamış olduğu projelerin tanıtımını yaparak, "Mamuşa'da var olan dargınlıkların son bulması için KDTP olarak bu seçimleri kazanmamız gerekmektedir" şeklinde konuşmuştur.[1025]

4.2.5.4.1.3. Diğer şehirlerdeki kampanyalar

KDTP seçim çalışmalarına meclis üyeliği kazanmayı hedeflediği Vuçıtırn'da 9 Ekim 2013 tarihinde sürdürmüştür. Partinin geçen dönemde kazanılan meclis üyeliğini korumayı hedeflendiğini dikkat çeken Mahir Yağcılar, "Geçen dönem Vuçıtırn halkı siyasi iradesini göstererek, ilk defa bir Türk meclis üyesini meclise göndermiştir. Beklentimiz bu yıl da bu başarının sürdürülmesidir. Bu yüzden de 3

[1023] *KDTP Mamuşa'da Gençlerin Sorunlarına Öncelik Verecek*, http://www.kosovaport.com/kdtp-mamusada-genclerin-sorunlarina-oncelik-verecek/, (Erişim 3 Şubat 2017).
[1024] *Türk Partileri Arasında Koalisyon Pazarlıkları Başladı Mı?*, http://www.kosovaport.com/turk-partileri-arasinda-koalisyon-pazarliklari-basladi-mi/, (Erişim 3 Şubat 2017).
[1025] *KDTP'den Görkemli Kampanya Başlangıcı*, http://www.kosovaport.com/kdtpden-gorkemli-kampanya-baslangici/, (Erişim 3 Şubat 2017).

Kasım günü herkesi tekrardan KDTP'ye sahip çıkmaya davet ediyorum" şeklinde konuşarak, meclis üyelerinin tanıtımını yapılmıştır.[1026]

Diğer şubelerde olduğu gibi Vuçıtırn'da da 300 kadar kadınının katılımıyla matine düzenleyen KDTP'nin yetkilileri seçimlerin üzerinde dururken, seçim günü 102 numaradaki KDTP'yi desteklemeye davet etmiştirler.[1027]KDTP Vuçıtırn Şube Başkanı Abdullah Pirçe ise yayınlamış olduğu bir bildiriyle, toplumun bölünmesine izin verilmeyeceği üzerinde durarak, birileri tarafından kurulan oyunun bir parçası olunmaması gerektiğinin ve bu seçimlerde de tarihin tekrar yazılacağından duyduğu güveni dile getirmiştir.[1028]

KDTP Gilan – Dobırçan Şubesi seçim çalışmaları çerçevesinde kültürevi salonunda seçim platformu ve belediye meclis adaylarının tanıtımının yapıldığı etkinlikte konuşan Gilan Şubesi başkanı Kadir Hüseyin, şubenin amacının var olan meclis üyeliğini korumak olarak nitelendirirken, "Seçim sürecinde birilerinin oyununa gelmeyelim. Bu süreçte de partimize destek olarak, Türklüğümüzü koruyalım" şeklinde açıklamıştır. Genel Başkan Mahir Yağcılar da konuşmasında birlik ve beraberliğin önemine vurgu yaparken, KDTP'ye verilen her oyun Türk Toplumunun geleceği için taşıdığı önemin altını çizmiştir. Tanıtım toplantısının ardından KDTP'nin seçim kampanyasına destek için gelen TRT sanatçılarının konseriyle gece devam etmiştir. [1029] KDTP Gilan – Dobırçan Şubesi seçim kampanyası çerçevesinde ayrıca 600 kişinin katılımıyla kadınlar matinesi düzenleyerek, seçmenlerden seçim günü Türk toplumunun tek adresi olarak nitelendirdikleri KDTP'ye destek olamaya davet etmişlerdir.[1030]

[1026] *KDTP'den Vuçıtırn Çıkartması*, http://www.kosovaport.com/kdtpden-vicitirin-cikartmasi/, (Erişim 3 Şubat 2017).
[1027] Vuçıtrın'da kadınlar Matinesi, http://www.kosovaport.com/vicitirinda-kadinlar-matinesi-2/, (Erişim 5 Şubat 2017).
[1028] *KDTP Vuçıtırn Şube Başkanından Vuçıtırnlılara Seçim Mesajı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-vicitirin-subesi-baskanindan-viciririnlilara-secim-mesaji/, (Erişim 5 Şubat 2017).
[1029] *KDTP Gilan Dobırçan Şubesi Seçim Kampanyasına Muhteşem Bir Geceyle Son Verdi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-doburcan-subesi-secim-kampanyasina-muhtesem-bir-geceyle-son-verdi/, (Erişim 3 Şubat 2017).
[1030] *KDTP Gilan Dobırçan Şubesinden Kadınlara Unutulmazı Matine*, http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-doburcan-subesinden-kadinlara-unutulmaz-matine/, (Erişim 3 Şubat 2017).

4.2.5.4.2. Kosova Türk Adalet Partisin seçim kampanya dönemi

KDTP'ye kıyasen yeni parti hüviyetindeki KTAP'ın çok yoğun ve zengin bir kampanya dönemi izlediğini ifade etmek güçtür. Bunun nedenlerinin başında öncelikle KTAP'ın yeni bir parti olmasının yanı sıra parlamentoda temsil edilmediğinden dolayı devlet bütçesinden destek almaması en önemli bir neden olarak görülebilir. Bunun yanı sıra KDTP'nin sivil toplum kuruluşlarıyla olan yakın bağı ve tarihsel arka planı daha yoğun bir kampanya sürecini yürütmesine doğrudan etki etmiştir. KTAP genel itibariyle kampanyalarını Mamuşa ve Prizren ağırlıklı yürütürken, Prizren'de ise özellikle PDK Belediye Başkan Adayı Ramadan Muja'ya yönelik yapılan kampanya ağırlıklı sürdürdüğü gözlenmiştir.

KTAP Prizren Şubesi seçim çalışmaları çerçevesinde Doğru Yol Derneğini ziyaret ederek, seçim sürecinde destek talebinde bulunmuşturlar. Ziyaret çerçevesinde partinin kuruluş amacının yanı sıra bundan sonraki süreçte yapacağı çalışmalar hakkında bilgi veren KTAP yetkilileri, yeni partinin kuruluşunun nedeni olarak KDTP'deki baskı ve otorite boşluğundan kaynaklandığını ileri sürerlerken, yeni partinin seçim sürecinden başarılı çıkacakları beklentilerini dile getirmiştirler. KDTP'nin Türkçe kimlikleri üzerinden yürüttüğü seçim kampanyasını da eleştirirken, Türkçe kimliklerin hukuksal bir hak ürünü olduğunu ve eğitimde yaşanan sorunların temelinde diğer partinin atama süreçlerine dahil olmasından kaynaklandığına vurgu yapmışlardır. [1031]

KTAP görkemli tanıtımını PDK Prizren Belediye adayının da tanıtımının yapıldığı 27 Ekim 2013 tarihinde Prizren'de gerçekleştirmiştir. Başbakanının yanı sıra üst düzey yetkililerin katılım gösterdiği gecede, KTAP Genel Başkanı Arif Bütüç yaptığı konuşmada yeni partinin kurulma nedenleri üzerinde dururken, Türk toplumunun gerçekleri görüp seçim sürecinde KTAP'a destek vereceğinden duyduğu inancı dile getirmiştir. Bütüç, Prizren Belediye Başkanlığında PDK adayının desteklenmesinin nedeni olarak Türk dilinin resmiyetinin kullanımı, resmi evrakların Türkçe verilmesi olarak gösterirken, KTAP Prizren liste taşıyıcısı Cemil Luma ise

[1031] *KTAP Prizren Şubesi Adayları Doğru Yol Derneğini Ziyaret Ettiler*, http://www.kosovaport.com/ktap-prizren-subesi-adaylari-dogru-yol-dernegini-ziyaret-ettiler/, (Erişim 3 Şubat 2017).

uzun zamandan beri halkın Türkçe belge ve evrak beklentilerini karşılanacağını ileri sürerken, herkesi seçim günü halkın partisi olan KTAP'a destek olmaya davet etmiştir.[1032]

KTAP ise belediye başkanlığı için genel başkanı ve Mamuşa Belediye Başkanı Arif Bütüç'ü aday olarak gösterirken, belediyede iktidarını sürdürmeyi hedeflemiştir. Adaylığını açıkladığı toplantıda Mamuşa Belediyesinin bugüne kadar gerçekleştirdiği projeler üzerinde duran Bütüç, Mamuşa'nın kalkınması için en önemli şansın KTAP olduğuna işaret ederken, seçmenlerin kendisine destek vermesi temennisinde bulunmuştur. Mamuşa Belediye adayları tanıtım toplantısında konuşan Arif Bütüç, yeni kurulan partinin amacının birlik ve beraberlik olduğunu ifade ederken, "Kısa zamanda birliğimizi en üst seviyelere çıkarmayı başardık. Bu gece de bu kalabalık bizim doğru yolda olduğumuzu açıkça gözler önüne sermektedir. Parti olarak, Türk toplumunun en iyi bir şekilde temsil edilmesi için var gücümüzle çalışacağımız gibi, sizlerin 3 Kasım günü KTAP'a yani 90 numaraya vereceğiniz her oy sizlere yatırım, eğitim, sağlık, hizmet, temsiliyet ve birlik beraberlik olarak sizlere geri dönecektir" şekilde konuşmuştur.[1033]

KTAP yerel seçim çalışmalarına ağırlık verdiği bir diğer şehir olan Gilan'da da bir dizi etkinlik düzenleyerek, KDTP üzerinde üstünlük sağlamaya çalışmıştır. Başarılı işadamı Niyazi Osmani'yi liste taşıyıcısı yapan parti, seçim başarısı peşinde koşmuştur. Aday tanıtım toplantısında konuşan Osmani, en büyük hedefinin topluma hizmet çerçevesinde yeni işyerleri açmak olarak ifade ederken, herkesi seçim günü KTAP'a destek olamaya davet etmiştir.[1034]

4.2.5.4.3. Priştine'de seçim süreci ve karşılıklı söylemler

KDTP seçimlerde önem verdiği başkentte de işi sıkı tutarak farklı etkinliklerle seçmenlerle bir araya gelmeye özen göstermiştir. Seçim kampanya

[1032] *KTAP Prizren Belediye Meclis Adaylarını Tanıttı*, http://www.kosovaport.com/ktap-prizren-belediye-meclis-adaylarini-tanitti/, (Erişim 3 Şubat 2017).
[1033] *KTAP: Birlik Beraberlik Böyle Olur*, http://www.kosovaport.com/ktap-birlik-beraberlik-boyle-olur/, (Erişim 3 Şubat 2017).
[1034] *KTAP Gilan Dobırçan Şubesinden Tanıtım Toplantısı*, http://www.kosovaport.com/ktap-gilan-dobircan-subesinden-tanitim-toplantisi/, (Erişim 3 Şubat 2017).

etkinliğinin yapıldığı gecede şubenin seçim platformunun yanı sıra Priştine Belediye Meclisi için yarışacak olan adayların da tanıtımı yapılmıştır. Seçmenlerin siyasi partiler için taşıdığı önem üzerinde duran Priştine Şube başkanı Cüneyd Ustaibo, belediye meclisinde var olmanın; Türkçe evraklar, istihdam ve hakların korunması olduğuna vurgu yaparken, herkesten bu süreçte destek beklendiğini dile getirmiştir. Parti Genel Başkanı Mahir Yağcılar ise yapmış olduğu konuşmasında, parti olarak Priştine'deki gücün korunmasının temel hedef olduğunu ifade ederken, bunun korunmasının da seçim günü KDTP'ye destekten geçtiğinin üzerinde durmuştur. Konuşmaların ardından program, TRT sanatçıları Rüstem Avcı, Çimen Yalçın ve Yeşim Köksal konseriyle devam etmiştir.[1035]

İki parti arasındaki seçim yarışının yanı sıra Priştine Belediye Başkanlık yarışı sürecinde de farklı bir boyuta taşınmıştır. Prizren'de her iki parti aynı koalisyon çatısı altında buluşurken, Priştine'de ise farklılık arz etmiştir. KDTP başkanlık sürecinde Vetvendosje Hareketi adayı Shpend Ahmeti'yi destekleme kararı alırken, LDK adayı İsa Mustafa'yı yönünde karar kılmıştır.

Priştine yarışında önemli bir nokta da üçüncü parti olan KTB ile ilgili yaşanmıştır. KTB adına belediye meclis üyeliği için yarışacak olan Nevzat Hüdaverdi, seçimden bir hafta önce seçim yarışından çekildiğini bildirmiştir. Çekilme nedeni olarak çalıştığı kurum olan Bağımsız Medya Komisyonunu gerekçe olarak gösteren Hüdaverdi, "KTB tarafından bana teklif geldiği zaman topluma hizmet adına düşünmeden kabul ettim. Ama çalıştığım kurumla ilgili yasal düzenlemelerin bir siyasi partiye üye olmam konusunda engel teşkil etmiş olduğunu yeni öğrenmiş bulunmaktayım. Böyle bir konudan daha önce haberim ıolmuş olsaydı, adaylığı kabul etmezdim. Seçim sürecinden çekilmekle ilgili Merkez Seçim Komisyonuna dilekçe vermeme rağmen, seçim pusulalarının basıldığı gerekçesiyle talebim kabul görmemiştir. Bu yüzden de diğer partileri zarar vermemek adına seçim pusulalarında adım bulunmasına rağmen seçmenlerden bana oy vermemeleri

[1035] *KDTP'den Priştine'de Müzik Ziyafeti Tanıtım Programı*, http://www.kosovaport.com/kdtpden-pristinede-muzik-ziyafetli-tanitim-programi/, (Erişim 3 Şubat 2017).

konusunda açık çağırıda bulunmak istiyor" şeklinde yazılı bir açıklamada bulunmuştur.[1036]

Nevzat Hüdaverdi'nin bu açıklaması Bağımsız Medya Komisyonu için yeterli olamadığı gibi Meclis Medya Komisyonu, Hüdaverdi'nin görevden alınması yönünde karar almıştır.[1037]

4.2.5.5. Seçim sonuçları ve partilerin başarıları

Gayri resmi seçim sonuçlarının açıklanmasını takiben KDTP adına ilk açıklama Prizren Şubesi Başkanı Levent Buş'tan gelmiştir. İlk sonuçlara göre alınan 3700 oyun KDTP'nin mecliste üç meclis üyesiyle temsiliyet hakkını kazandırdığını açıklayan Buş, bu sonuçla geçen dönemde olduğu gibi üç üyenin korunması için destek olan bütün seçmenlere teşekkür etmiştir.[1038] Fakat Buş'un bu açıklamasına rağmen KDTP'nin geçen seçimlere oranla oy kaybı yaşadığı gözlerden kaçmamıştır. Resmi MSK açıklamalarından sonra Buş'un ifade ettiği gibi KDTP'nin 3 meclis üyesi değil de 2 meclis üyesi kazandığı açıklanmıştır. Oy düşüşünden sonra istifa istemlerine cevap veren Levent Buş, oy kaybını diğer siyasi partinin kurulmasına bağlarken, 3500 oyun altına düşülmesi durumunda bütün yönetimin istifa edeceğini fakat şu an istifanın gündemde olmadığını dile getirmiştir.[1039]

Milletvekili Fikrim Damka seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra Prizren Şubesi yönetim kurulundan istifa ettiğini etiğini açıklayarak, "2005 yılından bu yana üyesi olduğum şube yönetiminden son seçimlerdeki başarısızlıktan dolayı istifa ediyorum. İstifamın diğerleri için de örnek teşkil etmesini umut ederim" şeklinde KDTP'nin Prizren'de başarısız olduğunu kabul etmiştir.[1040]

[1036] *Nevzat Hüdaverdi Seçim Yarışından Çekildiğini Açıkladı*, http://www.kosovaport.com/nevzat-hudaverdi-secim-yarisindan-cekildigini-acikladi/, (Erişim 5 Şubat 2017).
[1037] *Nevzat Hüdaverdi'nin Bağımsız Medya Komisyondaki Görevine Son Verildi*, http://www.kosovaport.com/nevzat-hudaverdinin-bagimsiz-medya-komisyonundaki-gorevine-son-verildi/, (Erişim 5 Şubat 2017).
[1038] *KDTP Prizren Şubesi Seçim Sonuçlarını Değerlendirdi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-secim-sonuclarini-degerlendirdi/, (Erişim 5 Şubat 2017).
[1039] *KDTP'deki Toplu İstifayı 178 Oy Kurtardı*, http://www.kosovaport.com/kdtpdeki-toplu-istifayi-178-oy-kurtardi/, (Erişim 3 Şubat 2017).
[1040] *Fikrim Damka İstifa Etti*, http://www.kosovaport.com/fikrim-damka-istifa-etti/, (Erişim 3 Şubat 2017).

MSK'nin resmi seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra yerel seçimlerde KDTP'nin, diğer partilere göre büyük bir başarı gösterdiği gözlenmektedir. MSK açıklamalarına göre Türk siyasi oluşumların oy oranı şu şekilde olmuştur:

Tablo 25: *Partilerin yerel seçimlerde almış olduğu toplam oy çizelgesi*

KDTP	7.004 oy
KTAP	3.764 oy
KTB	281 oy

Oy açıklamaları neticesinde KDTP Lipyan belediyesi dışında yarıştığı bütün belediyelerde meclis üyesi çıkarmayı başarırken, KTAP ise Prizren ve Mamuşa dışında mecliste temsil edilme hakkı kazanamamışken, KTB ise sadece Mamuşa'da meclis üyesi çıkarmayı başarmıştır. Resmi açıklamalar neticesinde KDTP Mamuşa Belediyesinde 5, Prizren Belediyesinde 2, Gilan, Mitroviça, Vuçıtırn ve Priştine Belediyelerinde birer meclis üyeliği kazanırken, KTAP Mamuşa Belediye meclisinde 8, Prizren belediyesinde de 1 meclis üyesiyle temsil edilecekken, KTB de Mamuşa Belediyesinde 1 meclis üyesiyle tesmiliyet hakkı kazanmıştır.[1041]

Seçim sürecinin en çok merak edilen sonuçlarından Mamuşa'da MSK'nın açıklamış olduğu sonuçlar neticesinde seçimlerin galibinin KTAP adayı Arif Bütüç olduğu duyurulmuştur. Adayların aldıkları oylar ve yüzdelikler şu şekilde olmuştur:[1042]

Tablo 26*: Mamuşa Belediye Başkanlık Seçim sonuçları çizelgesi*

Arif Bütüç	KTAP	1.199 oy	% 52.59
Abdülhadi Krasniç	KDTP	951 oy	% 41.71
Gzim Mazrek	KTB	130 oy	%5.70

[1041] *KDTP Kosova'nın 6 Belediyesinde Var*, http://www.kosovaport.com/kdtp-kosovanin-6-belediyesinde-var/, (Erişim 3 Şubat 2017).
[1042] *Belediye Başkanlık Seçimlerinin Kesin Sonuçları Açıklandı*, http://www.kosovaport.com/belediye-baskanlik-secimlerinin-kesin-sonuclari-aciklandi/, (Erişim 3 Şubat 2017).

4.2.5.6. Yerel yönetimlerde temsiliyet hakları

İlk turda yeterli çoğunluğu sağlayamayan Prizren belediyesi adayları Ramadan Muja ve Eqrem Kryeziu ikinci tur için yarışa girmiştirler. Türk partilerinin yanı sıra diğer azınlık topluluk partilerinin de desteklediği Ramadan Muja ikinci turda ipi göğüslemeyi başarmıştır. Bu zaferden sonra Eqren Kryeziu rakibin seçimleri azınlıkların desteğiyle kazandığına vurgu yaparken, en önemli bir diğer neden olarak Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Prizren mitinginin kazanmada önemli bir yer teşkil ettiğini savunmuştur.[1043]

Prizren Belediye Meclis başkanının seçiminden sonra yasa gereğince topluluk partilerinden en çok oyu alan üyesi konumundaki Levent Buş meclis başkanlığı görevini üstenmiştir. Bunun yanı sıra KDTP koalisyon anlaşması gereği iki müdürlüğü de yönetim hakkını elde etmiştir. Parti yönetiminde alınan karar gereği meclis üyelik seçim listesinde en çok oyu alan Sencar Karamuço'nun Jeodezi ve Kadastro Müdürü olması karara bağlanırken, geçen dönemde de Ekonomi ve Maliye Müdürü görevini yürüten Mehmet Bütüç'ün de görevini sürdürmesi uygun bulunmuştur. Bunun yanı sıra koalisyon anlaşması gereği KDTP'nin topluluklardan sorumlu belediye başkanlık makamının da verilmesi beklentisi başlamıştır.[1044]

KTAP ise beklentilerine cevap alamadığı gibi yerel yönetimde müdürlükle temsil edilme şansını yakalayamamıştır. Bu gelişme üzerinde parti başkanı Arif Bütüç, Belediye Başkanı Ramadan Muja'yı ziyeret ederek, temsiliyet konusunda var olan beklentiler bildirilmiştir. Görüşme neticesinde Belediye Denetim Ofisinin yönetiminin KTAP'a verilmesi yönünde imzalar[1045] atılmasına rağmen bu beklenti hiçbir zaman hayata geçirilememiştir.

Mitroviça'da kazanılan bir meclis üyeliği KDTP'ye yeni dönmede de belediye başkan yardımcılığının kazanılmasına olanak sağlamıştır. Şubenin önerisi ve belediye meclisinin kabulü neticesinde KDTP Mitroviça Şube Başkanı Erol Zekeriya, belediyenin belediye başkan yardımcısı olarak seçilmiştir. Zekeriya'nın

---

[1043] Gazeta Express, 2 Aralık 2013 sayısı.
[1044] *Prizren Belediyesinde KDTP'ye 2 Müdürlük*, http://www.kosovaport.com/prizren-belediyesinde-kdtpye-2-mudurluk/, (Erişim 3 Şubat 2017).
[1045] *KTAP'a Prizren Belediyesinde İç Denetleme*, http://www.kosovaport.com/ktapye-prizren-belediyesinde-ic-denetleme/, (Erişim 3 Şubat 2017).

başkan yardımcılığına seçilmesinden sonra meclis üyeliğine Ergin Kani geçmiştir.[1046]

KDTP, Priştine ve Gilan'da yapmış olduğu koalisyon anlaşmaları gereğince başkan yardımcılığı ve müdürlükler nezdinde değil de komisyonlar çerçevesinde temsil edilme hakkı kazınmıştırlar. Prizren Belediyesi Ekonomi ve Maliye Müdürü Mehmet Bütüç'e yönelik kamu davasının açılması üzerine belediye başkanının talebi doğrultusunda KDTP Prizren Şubesi yeni müdür olarak Ertan Simitçi'yi atama kararı alınmıştır.[1047]

4.2.6. 2017 Seçimleri ve Mamuşa Belediyesi çekişmesi

Cumhurbaşkanı Hashim Thaçi siyasi liderlerle gerçekleştirmiş olduğu görüşme sonrasında yerel seçimlerin 22 Ekim 2017 tarihinde yapılması kararını almıştır. Kararın açıklanmasından sonra iki Türk partisi olan KDTP ve KTAP seçimlere katılım göstereceğini açıkladıkları gibi seçim çalışmalarına da ağırlık vermiştirler. Partiler bu seçimlerde de en büyük kozalarını Mamuşa ve Prizren eksenli paylaşırken, KDTP Türk toplumunun yaşadığı bütün şehirlerde aday listesiyle seçmenlerin karşısına çıkarken, KTAP ise Mamuşa, Prizren ve Priştine ile sınırlı kalmıştır.

4.2.6.1. Liste hazırlık süreci ve adaylar

Liste hazırlanma sürecinin hızlanmasından sonra partilerin toplantı sıkılığı artarak, birbirleri üzerinde üstünlük kurabilmeleri çerçevesinde aday belirlemem ve toplamaya ağırlık vermişlerdir. Aday belirleme sürecinde en çok üzerinde durulan nokta kuşkusuz Mamuşa Belediye Başkan adaylığı üzerinde yaşanmıştır. Fakat her iki parti de bu konuda sürpriz yapmayarak, geçen seçimlerde yarışan iki adayı

[1046] *Erol Zekeriya Mitroviça Belediye Başkan Yardımcılığına Yeniden Seçildi*, http://www.kosovaport.com/erol-zekeriya-mitrovica-belediye-baskan-yardimciligina-yeniden-secildi/, (Erişim 3 Şubat 2017).

[1047] *Prizren Belediyesi yeni Ekonomi ve Finans Müdürü Ertan Simitçi Oldu*, http://www.kosovaport.com/prizren-belediyesi-yeni-ekonomi-ve-finans-muduru-ertan-simitci-oldu/, (Erişim 3 Şubat 2017).

yeniden birbirine karşı rakip olarak göstermiştir. Bu başlık altında Mamuşa Belediye başkanlık adayları ile diğer şehirlerde belediye listelerinin hazırlanma süreci ve listeler üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

4.2.6.2. Belediye Başkan adaylarının belirlenmesi

KDTP Merkez Yönetim Kurulu yerel seçimlere yedi belediyede katılım yönünde karar alırken, Mamuşa ve Prizren'de de belediye başkan adayıyla seçim sürecinde yer alınması yönünde karar oy birliğiyle alınmıştır. Karar neticesinde KDTP'nin Mamuşa Belediye Başkanlığı için Abdülhadi Krasniç'le, Prizren Belediye Başkanlığı için de Sencar Karamuço'yla sürece dahil olunması kabul edilmiştir.[1048] Adaylıkların belirlenmesinden sonra düzenlenen basın toplantısında konuşan KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar, bu seçim sürecinde Mamuşa'da başkanlığı kazanmak, Prizren'de oy artışını artırmak ve Türk halkının yaşadığı belediyelerde meclis üyelikleri kazanmak olarak nitelendirmiştir. Mamuşa Belediye Başkan adayı Abdülhadi Krasniç ise hedeflerinin adil bir yönetim olduğunu ifade ederken, halkın bütün beklentilerine cevap verileceğini dile getirmiştir. Sencar Karamuço ise seçim sürecinde şube olarak hedeflerinin belediye yönetiminde Türk toplumunun en iyi bir şekilde temsiliyetinin sürdürülmesi olarak ifade etmiştir. [1049]

KTAP ise düzenlediği toplantısında Prizren, Mamuşa ve Priştine'de meclis üyeliği ve Mamuşa'da belediye başkanlık yarışına katılım kararı alırken, mevcut başkan Arif Bütüç aday olarak gösterilmiştir. Adaylığının açıklanmasından sonra medyaya bir bildiri yayınlayan Arif Bütüç, belediye başkanlığı süresinde yaptığı başarılardan bahsederek, kendisine yönelik yürütülmeye çalışılan asılısız karalama kapnayası olarak niteledığrdiği söylemleri eleştirmiştir. Çamur at izi kalsın mantığıyla kendisine karşı bir sürecin başlatıldığını yineleyen Bütüç, buradaki asıl hedefin kendisi değik Mamuşa olduğunu ieri sürerek, burdaki asıl hedefin

[1048] *KDTP'nin Prizren Belediye Başkan Adayı Belli Oldu*, http://www.kosovaport.com/kdtpnin-prizren-belediye-baskan-adayi-belli-oldu/, (Erişim 10 Temmuz 2018).
[1049] *KDTP Belediye Seçilmelerine Hazır*, http://www.kosovaport.com/kdtp-belediye-secimlerine-hazir/, (Erişim 10 Temmuz 2018).

Mamuşa'nın gelişimini durdurmak ve karanlık günlere taşımak olarak nitelendirmiştir.

Her iki adayın Mamuşa Belediye Başkanlığı için yeniden yarışacak olması seçim sürecinin çetin ve çekişmeli olarak geçeceğini ilk sinyalleri olarak algılanmıştır. Bu süreçte KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar ve Prizren Şube Başkanı Sencar Karamuço'nun girişimleri neticesinde KTAP'ın genç kadrosunun önemli isimleri KTAP'tan çekilmesi seçimlerin seyrini değiştirebilecek önemli bir gelişme olarak da gözlenmiştir. Bu gelişmeler KDTP adayı daha kucaklayıcı bir yol izleyerek, bütün Mamuşa'ya yetme politikası üzerinde durmasına etki etmiştir.

4.2.6.3. Belediye listeleri ve başarı beklentileri

Seçim sürecinin ilanından sonra KDTP Prizren Şubesi Sencar Karamuço başkanlığında toplanarak, seçim süreciyle ilgili bir yol haritası kabul ederek, seçim sürecini başlatmıştırlar. Toplantı sonrasında konuşan Karamuço, seçimlerden temel beklentimiz belediye yönetiminde yeniden kilit bir role kavuşmak ve toplumun temsiliyetini üst düzeyde sürdürmek olarak nitelendirmiştir.[1050]

Prizren Şubesi yapmış olduğu yönetim, meclis ve halkla istişareler toplantılarından sonra seçim yarışına 28 adayla katılma konusunda karar alırken, liste taşıyıcısı olarak Şube Başkanı Sencar Karamuço'ya yer verildiği gözlenmiştir. Seçim süreci ve adaylarla ilgili şube yayınladığı bildirisinde, "İki dönem müdürlük görevini başarılı bir şekilde yürüten, belediyemizin birçok kurul ve komisyonunda görev alan, önemli süreçlerde sorumluluk üstlenen, tecrübeli bir başkan adayı ve liste taşıyıcısı Sencar Karamuço önderliğinde, kendi meslek ve branşlarında başarılı olmuş, tecrübeli, kaliteli, eğitimli dinamik aday kadrosuyla, Prizren Belediyesinde temsilci sayımızın arttırılması, en iyi şekilde temsil edilmesinin yanı sıra Prizren halkına

---

[1050] *Prizren Şubesi Belediye Başkan Adayını Belirlemeye Hazırlanıyor*, http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-belediye-baskan-adayini-belirlemeye-hazirlaniyor/, (Erişim 10 Temmuz 2018).

yönelik en iyi hizmeti vermek temel amaçlarımızın başında bulunmaktadır" sözlerine yer verilmiştir.[1051]

Tablo 27: *KDTP Prizren Belediye Meclisi Adaylar Listesi*.

1.	Sencar Karmuço	15.	Besire Halo
2.	Ertan Simitçi	16.	Şemsedin Laloş
3.	Cennet Sayhadi	17.	Berkan Kovaç
4.	Cengiz Çesko	18.	Venera Bilurdagi
5.	Furkan Ergüler	19.	Durmiş Spahi
6.	Cüzel Elşani	20.	Gökşen Curci
7.	Erol Kala	21.	Zümrüt Bucko
8.	Enis Subi	22.	Reyhan Kantarci
9.	Sevil Kazaz	23.	Miray Lokvica
10.	Akif Gaş	24.	Sevilay İgci Hapçi
11.	Ferhat Aşıkferki	25.	Sinan Şişko
12.	Sedan Kervan	26.	Zani Arap
13.	Haki Raştana	27.	Sermin Çesteneci
14.	Ercan Galuşi	28.	Visar Hapçi

Mamuşa şubesi ise 17 adayla seçim sürecine katılım konusunda karar alırken, liste taşıyıcısı olarak belediye başkan adayı da olan Abdülhadi Krasniç'e yer vermiştir. Her kesimden adaya yer veilen listeyle temel hedef, belediye meclisinde çoğunluğu kazanarak, meclis yönetiminin de yönetilmesi hedeflenmiştir.

[1051] *KDTP Prizren Şubesi Belediye Meclis Adaylarını Açıkladı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-belediye-meclis-adaylarini-acikladi/, (Erişim 10 Temmuz 2018).

Tablo 28: *KDTP Mamuşa Belediye Meclisi Adaylar Listesi*.

1.	Abdülhadi Krasniç	10.	Selami Morina
2.	Ramadan Morina	11.	Öskan Mazrek
3.	Semra Morina	12.	Semra Morina
4.	Hilmi Şala	13.	Rifat Krüezi
5.	Buyar Mazrek	14.	Erdinç Bitiçi
6.	Aysel Mazrek	15.	Remziye Morina
7.	Yalçın Mazrek	16.	Vedat Morina
8.	Nehat Taç	17.	Arzu Morina
9.	Cennet Haktan		

Priştine Şubesi düzelnemiş olduğu yönetim kurulu toplantısında belediye meclisi seçim sürecine 6 adayla katılım yönünde karar alırken, şube başkanı Cüneyd Ustaibo bu seçim sürecinde ana hedefin belediye bünyesinde temsliyetin artırılması olarak göstermiştir.[1052] Priştine listesinde göz atacak olursak eski listelere oranla daha sınırlı olmakala birlikte, genç kadrolara ağırlık verildiği gözlenmektedir.

Tablo 29: *KDTP Priştine Belediye Meclisi Adaylar Listesi*.

1.	Cüneyd Ustaibo	4.	Egzon Mumciu
2.	Barış Bölükbaş	5.	Levent Hüdaverdi
3.	Ebru Zborça	6.	Yıldız Kuçi

KDTP Mitroviça Şubesi yapmış olduğu girişim ve çalışmalar neticesinde belediye meclisi için on adayla katılım konusunda karar kılarken, liste taşıyıcısı

[1052] *KDTP Gilan Şubesi Başkanından Seçmenlere Çağırı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-subesi-baskanindan-secmenler-cagri/, (Erişim 10 Temmuz 2018).

olarak şube başkanı Erol Zekeriya yerine, Ergin Kani'nin yer aldığı gözlerden kaçmamaktadır. Zekeriya, gençlerin önünü açmak ve şube yönetiminin gençlere vermiş olduğu değeri göstermek adına bu yönde karar alındığını ifade ederken, şube olarak beklentilerinin var olan meclis üyelik başarısının sürdürülmesi olarak nitelendirmiştir.[1053]

Tablo 30: *KDTP Mitroviça Belediye Meclisi Adaylar Listesi*.

1.	Ergin Kani	6.	Kemal Macun
2.	Erol Zekeriya	7.	Zehra Ali
3.	Sabriye Terziç	8.	Deniz Haziri
4.	Ahmet Hacımehmet	9.	Murat Baca
5.	Ümihan Muko	10.	Gzim Kumnova

Abdullah Pirçe başkanlığındaki Vuçıtırn Şubesi de düzenlemiş olduğu yönetim toplantısı sonrasında belediye seçim sürecine yedi adayla katılım konusunda karar alırken, liste taşıyıcısı olarak şube başkanı bırakılmıştır. Şube tarafından yayınlanan basın bildirisinde, şubenin seçimlerde yeniden meclis üyeliğini kazanılması temel hedef olarak belirlenirken, seçmenlerden bu süreçte de partiye destek olmaları çağırısı yapılmıştır. [1054]

Tablo 31: *KDTP Vuçıtırn Belediye Meclisi Adaylar Listesi*.

1.	Abdullah Pirçe	5.	Arif Kera
2.	Engin Bunyak	6.	Egzona Meniçi
3.	Gonca Meyzin	7.	Lütfüye Haci

[1053] *KDTP Mitroviça Şubesi Belediye Meclis Adaylarını Açıkladı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-mitrovica-subesi-belediye-meclis-adaylarini-acikladi/, (Erişim 15 Temmuz 2018).
[1054] *KDTP Vuçıtırn Şubesi Belediye Meclis Adaylarını Açıkladı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-vicitirin-subesi-belediye-meclis-adaylarini-acikladi/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

4.	Berat Macun		

Yanova Şubesi ise beş adayla seçim sürecine katılım konusunda karar alırken, liste taşıyıcısı olarak şube başkanı Skender Bikliç yer almıştır.

Tablo 32: *KDTP Lipyan Belediye Meclisi Adaylar Listesi*.

1.	Skender Bikliç	4.	Muja Gashi
2.	Tefik Gashi	5.	Linda Spahiu
3.	Vjolca Spahiu		

4.2.6.4. Kampanya süreci ve siyasi söylemler

Her iki Türk partisi de adayları belirleme sürecini tamamladıktan sonra seçim kampanya sürecine ağırlık vermiştirler. Özellikle Mamuşa ve Prizren'de büyük bir mücadeleye sahne olacak olan seçim kampanya döneminde olumsuzlukların yaşanmaması sevindirici bir gelişme olmuştur. Seçim kampanyası çerçevesinde her iki partinin yapmış oldukları etkinlik ve söylemleri ele alınmaya çalışılacaktır.

4.2.6.4.1. Mamuşa'da seçim yarışı ve karşılıklı atışmalar

Aday listelerinin MSK'ya iletilmesinden sonra siyasi partiler seçim kampanya çalışmalarına ağırlık vermiştirler. Bu seçimlerde yarışacak olan her iki Türk partisi de birbiri üzerinde üstünlük kurmayı hedeflerken, en önemli yarış Mamuşa belediyesinin kazanılması konusunda yaşanması beklenmiştir. KDTP Mamuşa'da KTAP'ın yönetimde bulunduğu dönem içinde söz verip de hayata geçiremediği noktalar üzerinde yoğunlaştırırken, KTAP ise yönetim süreci boyunca yapılan yatırım ve hizmetler üzerinden bir seçim kampanya profili çizmeye çalışmıştır. Bu başlık altında Abdülhadi Krasniç ve Arif Bütüç'ün seçim sürecindeki etkinlikleri ve söylemleri üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

4.2.6.4.1.1. Abdülhadi Krasniç ve Mamuşa söylemi

KDTP Mamuşa'da seçim kampanya sürecine Mamuşa'da var olan eksiklikler ve verilip de tutulmayan sözler üzerinde yürüterek, belediye başkanı Arif Bütüç merkezli bir kampanya yürütmeyi yeğlemiştir. Abdülhadi Krasniç kampanya sürecinde geniş bir etkinlik yelpazesi çerçevesinde halkın sorunlarıyla birebir ilgilenerek, çözüm odaklı politikaların uygulanma sözünü vermiştir. Genel itibariyle söyleminde Mamuşa'da rakibi Arif Bütüç'ün 12 yıllık belediye başkanlık sürecinde söz verip de yerine getiremediği noktalar üzerinde bir seçim kampanyası yürütürken, Mamuşa'da ailelerin iki siyasi partiye bölünmesinden dolayı da duyduğu memnuniyetsizlik üzerinde durarak, seçim sonucunda küslükleri bitirme sözünü de vermiştir.

Seçim çalışmaları çerçevesinde gençlerle bir araya gelen KDTP Belediye Başkan adayı Abdülhadi Krasniç, siyasi söyleminde şeffaflık ve hesap verebilmenin önemli odak noktalarının başında bulunacağını ve şu anki mevcut belediye başkanının hesap vermekten korktuğunu, yapılan hiçbir kamu tartışmasına katılamadığına vurgu yaparak, "Biz kaçmak için değil, çözüm üretmek için belediye başkanlığına talibiz" şeklinde konuşmuştur. Belediye başkanının bütçedeki 100 bin avroyu harcayamamasını da eleştirtirken, şeffaf ve tarafsız Mamuşa için herkesi kendisine oy vermeye davet etmiştir.

Seçim çalışmaları çerçevesinde işadamlarıyla bir araya gelen Abdülhadi Krasniç, Arif Bütüç'ün başkanlığı döneminde izlemiş olduğu tutumları eleştirirken, "Mamuşa'da var olan sorunlar ofiste oturmakla çözülemez. Başkanın işi milletle iç içe olarak var olan sorunların çözümüne odaklı olmalıdır. Halkın belediyenin hizmetinde değil de belediyenin halkın hizmetinde olması gerekmektedir. Bizim amacımız da bu yönde bir yönetimi sizlere sunmaktır. Bu yüzden de hepinizi 22 Ekimde 22 numaraya destek olmaya davet ediyorum" şeklinde konuşmuştur.

Merkez aday tanıtım toplantısında önemli açıklamalara imza atan Abdülhadi Krasniç, 2005 yılından bu yana Mamuşa'nın Mamuşa'ya yakışmayan biri tarafından yönetildiğini ve bu kişinin hizmetten çok demagojiyle uğraştığını ileri sürmüştür. Kendi seçim programı hakkından da bilgi veren Krasniç, "Bizim programımız

tamamen hizmet odaklıdır. Mamuşa'da sağlık ocağı iki vardiya değil de 24 saat çalışacaktır. İçme suyu sorununun yanı sıra sulama sistemi de sorun olmaktan çıkarılacaktır. Eğitime ayrılan bütçenin yetersiz olmakla birlikte eğitime verilen değer de memnun edici seviyede değildir. Bizim temel çalışmalarımızın başında eğitimin bulunmasından dolayı, eğitim bütçesinde ciddi artışlar yapılacaktır. İstihdam konusunda da hem gençlere hem de kadınlara yönelik önemli çalışmalarımız bulunmaktadır. Mamuşa'ya yakışır kültür merkezimizi inşa ederek, kültür ve sanatın gelişimini teşvik edeceğiz. Gençlere yönelil öenmli projelerimizin yanı sıra Mamuşaspor'un tekrar kurulmasına ön ayak olacağız. Bütün bu saydıklarımızın hayata geçirilmesi için hepinizi KDTP'yi desteklemeye davet ediyorum" diyerek kısa hatlarıyla seçim platformunu açıklamıştır.[1055]

4.2.6.4.1.2. Arif Bütüç ve seçim çalışmaları

KTAP ise Mamuşa'da seçim kampanyasını yönetimi altındaki belediyede yapılan çalışma ve hizmetler üzerinde kurarak, halktan yeni dönemde de güven tazelemek peşinde koşmuştur. Arif Bütüç adaylığını duyurduğu bildirisinde kendisinin yönetimde bulunduğu 2005-2017 yılları arasında gerçekleştirmiş olduğu 120 proje üzerinde yürürken, daha büyük adımların ve yatırımların KTAP tarafından hayata geçirileceği üzerinde durmuştur. KTAP olarak bugüne kadar temel hedeflerinin Mamuşa'ya daha iyi bir hizmet olduğu üzerinde dururken, "Bazı kesimler Mamuşa'da yapılan kalkınmadan memnun değiller. Onların amacı Mamuşa'yı zora düşürerek, eski kötü günlerini yaşatmaktır. Biz ise bütün bunlara dur demek ve başlatmış olduğumuz kaliteli hizmet anlayışını sürdürmek adına mücadelemize devam edeceğiz. Bugüne kadar belediyemizde hayat şartlarının düzenlenmesi adına 120'nin üzerinde orta ve büyük ölçekli proje gerçekleştirerek, sizlerin beklentilerine cevap vermeye çalıştık. Bunun yanı sıra kısa bir zaman içinde son Başbakan Ramush Haradinaj ile gerçekleştirdiğin görüşme neticesinde Mamuşamız otoyola da bağlanacaktır. Mamuşa'nın içme suyunun ortadan kaldırılması için Radoniç'e bağlanması da tamamlanarak, içme suyu sorunumuz da

[1055] *KDTP 22 Ekimde Toplumun Geleceği İçin 22'ye Oy İstedi*, http://www.kdtp.org/kdtp-22-ekimde-toplumun-gelecegi-icin-22ye-oy-istedi/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

ortadan kaldırılacaktır. Mamuşa saat kulesinin yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti Vakıflar Müdürlüğünün desteğiyle Kuran Kursu binamızı da en kısa zaman içinde sizlerin hizmetine sunacağız. Bugüne kadar olduğu gibi bu süreçte de bizlere destek olacağınız konusunda şüphe duymadığımız gibi Mamuşa üzerinde oyun oynamaya çalışan odaklara da en iyi cevabı seçim günü vereceğinize inanıyorum" diyerek konuşmuştur.[1056]

Arif Bütüç partisinin aday tanıtım toplantısında yapmış olduğu konuşmasında seçim listesinin titizlikle ve uzun bir çalışmadan sonra hazırlandığını ifade ederken, bu kadronun da Mamuşa'da zaferi kazanacağından duyduğu güveni açıkça dile getirmiştir. Mamuşa'da görev süresi boyunca altyapıdan, eğitime, sağlığa ve belediye hizmetlerinde yakalanan başarıları yineleyen Bütüç, Mamuşa'nın modern bir kasaba haline gelmesi için 13 milyon avroluk bir yatırımın yapıldığını dile getirmiştir. Fakat Mamuşa'nın bundan çok daha iyi şeylere layık olduğundan dolayı yatırım konusunda gece gündüz çalışma sözü verirken, bundan sonra insan odaklı projelerin üzerinde de durulacağını ifade etmiştir. Kültür, sanat, eğitim gibi yaratıcı konularda da projelerin destekleneceğini ifade eden Bütüç, "Sizlerin de desteğiyle kültür ve sanat alanında Mamuşa, bölgenin incisi haline getirerek, örnek olarak gösterilesini hedefliyoruz. Bütün bunların hayata geçirilmesi için sizlerin desteğine ihtiyaç duyduğumuz gibi Mamuşa için şahlanma döneminde hepinizin oylarınızı KTAP'a vermeye davet ediyorum" şeklinde konuşmuştur. [1057]

4.2.6.4.2. Prizren'de seçim kampanya süreci

Prizren Şubesi seçim kampanyasının başlangıcını sağlık çalışanlarıyla birlikte yapmıştır. Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın da katılım gösterdiği etkinlikte konuşan Prizren Belediye Başkan adayı Sencar Karamuço, partinin sağlık konusundaki çalışmaları ve politikaları üzerinde dururken, Prizren belediyesinde daha güçlü bir

[1056] *Belediye Başkanı Bütüç'ten açıklama*, http://www.kosovaport.com/mamusa-belediye-baskani-butucten-aciklama/, (Erişim 15 Temmuz 2018).
[1057] *Arif Bütüç Yeniden Aday*, http://www.kosovaport.com/arif-butuc-yeniden-aday/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

temsilin sağlanması için herkesin KDTP'de buluşması gerekliliğinin altını çizmiştir.[1058]

Sanatçı ve tiyatrocularla bir araya gelen Prizren Şubesi yetkilileri, partinin kültür ve sanata daha fazla destek sunması için seçim sürecinden başarıyla çıkılması gerekliliğine işaret ederken, bu süreçte Türk toplumunun oylarının peşinde koşanlara değil de Türk toplumunun gerecek temsilcisi olan KDTP'ye oy verilmesi istenmiştir.[1059]

KDTP'nin merkez seçim kampanyasının açılışı ve aday tanıtımı 8 Ekim 2017 tarihinde Prizren'de yapılmıştır. Tanıtım programının açılışında konuşan Genel Başkan Mahir Yağcılar, seçimlerin önemi üzerinde dururken, bu süreçte de birlik ve beraberliğin ne denli önemli olduğunun altını çizmiştir. Siyasi sahnede yeni dengelerin oluşmaya başlandığına dikkat çekerken, "Farklı partilerden bizlerin dost, akraba ve komşularımızın aday oldukları gözlerden kaçmamaktadır. Bu yüzden de boş ve tatlı vaatlere kapılmadan, toplumumuzun geleceği için 22 numarada KDTP'de yeniden bulunmamız gerekmektedir. Parti olarak bugüne kadar sizlerin beklentileri doğrultusunda çalıştığımız gibi beraberce önemli başarılara imza attık. Bu süreçten sonra da Türk toplumunun geleceği ve Kosova ile Türkiye arasında ilişkilerin güçlenmesi gerekliliğini göz önünde bundurarak, KDTP'ye destek olmaya davet etmek istiyorum "şeklinde konuşmuştur.

Prizren Belediye Başkan adayı ve liste taşıyıcısı Sencar Karamuço da konuşmasında yerel seçimlerin önemi üzerinde dururken, "22 Ekim günü sizlerin vereceğiniz her oy bizlerin temsiliyet gücümüzü doğrudan etkileyecektir. Partimizin bu dönemde de kilit parti olması için herkesin oyunu KDTP'ye vermesi gerekmektedir. Bu yüzden de hepimizin seçim günü 22 numarada görüşmesi gerekmektedir" şeklinde konuştu.[1060]

[1058] *Prizren'de KDTP'nin Seçim Kampanyası Tam Gaz*, http://www.kosovaport.com/prizrende-kdtpnin-secim-kampanyasi-tam-gaz/, (Erişim 15 Temmuz 2018).
[1059] *Prizren Türk Tiyatro Sanatçılarını Dinlediler*, http://www.kosovaport.com/prizren-turk-tiyatro-sanatcilarini-dinlediler/, (Erişim 15 Temmuz 2018).
[1060] *KDTP 22 Ekimde Toplumun Geleceği İçin 22'ye Oy İstedi*, http://www.kdtp.org/kdtp-22-ekimde-toplumun-gelecegi-icin-22ye-oy-istedi/, (Erişim 15 Temmuz 2018).

Prizren Şube Başkanı ve Belediye Başkan adayı Sencar Karamuço kampanya etiklikleri çerçevesinde Prizren Üniversitesi öğrencileriyle bir araya gelerek, partinin genç ve öğrencilerle ilgili çalışmaları hakkında bilgi vermiştir. Seçimlerin toplumun geleceğini yakından ilgilendiren önemli bir süreç de olduğuna dikkat çekerek, "Toplum olarak bu süreçte bir ve KDTP olmamız gerekmektedir. Olaylara bireysel değil de toplumsal bakarak, gelecek nesillere daha iyi bir gelecek bırakabiliriz. Bu seçimlerde bize benzeyemeye çalışanlara değil de sizden biri olan KDTP'ye destek olmaya davet ediyoruz" diyerek, sürecin önemine dikkat çekmeye çalışmıştır.[1061]

Prizren Şubesi Yönetim Kurulu seçim sürecinin değerlendirme toplantısı düzenleyerek, seçim sürecinde toplumun her kesimine sunmuş oldukları desteklerden dolayı teşekkür ederken, toplumsal temsil gücünün artırılması için herkesi KDTP de buluşmaya davet edilmiştir.[1062] Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın da katılımıyla, Prizren Belediye Başkan adayı Sencar Karamuço önderliğinde meclis üyeleriyle birlikte Türk toplumunun sanat ve kültür kapısı Doğru Yol Derneğini ziyaret ederek, seçim süreci için destek talep edilmiştir.[1063] Prizren Belediye Başkan adayı ve liste taşıyıcısı Sencar Karamuço ve meclis adayları seçim çalışmaları çerçevesinde esnaf ziyaretlerine ağırlık vermiştirler. Çarşı esnafını ziyaret ederek, hem sorunlarını dinleyen hem de kampanya süreci hakkında bilgi veren Karamuço, "Parti olarak, herkese ve her kesime ulaşmak olarak belirlediğimiz hedef doğrultusunda bugün de esnafımızı ziyaret ediyoruz. Bu seçim bizim açımızdan olduğu gibi bütün Prizren için de büyük önem arz etmektedir. Bundan hareketle de sizlerin sorun ve taleplerinizi meclis gündemine taşıyabilecek olan bizlere destek vermenizi talep ediyoruz. Bugüne kadar esnafın ve sizllerin var olan her tür beklentinize geöen dönemlerde cevap bulmaya çalıştık, bundan sonra da bunun olması için seçim günü oylarınızı 22 numaraya" yani KDTP'ye vermeye davet etmiştir.[1064]

[1061] *KDTP Üniversite Öğrencilerinden Destek İstedi*, http://www.kosovaport.com/kdtp-universite-ogrencilerinden-destek-istedi/, (Erişim 17 Temmuz 2018).
[1062] *Seçim Çalışmaları Görüşüldü*, http://www.kosovaport.com/secim-calismalari-gorusuldu/, (Erişim 17 Temmuz 2018).
[1063] *KDTP'den Doğru Yol Derneğine Ziyaret*, http://www.kosovaport.com/kdtpden-dogru-yol-dernegine-ziyaret/, (Erişim 17 Temmuz 2018).
[1064] *KDTP Esnaf Ziyaretinde*, http://www.kosovaport.com/kdtp-esnaf-ziyaretinde-2/, (Erişim 17 Temmuz 2018).

Uzun kampanya programından sonra KDTP Prizren Şubesi kapanışını Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın da katılımıyla Prizren Türklerinin kalesi konumundaki Kurila semtinde gerçekleştirmiştir. Yüksek katılımla gerçekletirilen gecede konuşan Genel Başkan Mahir Yağcılar, partinin bugüne kadarki süreçte yapmış olduğu çalışma ve başarılar üzerinde durukken, ileriki süreçte de bu başarıların devam edilmesinin seçim günü KDTP'ye destek vermekten geçtiğine vurgu yapmıştır. Prizren Şube başkanı Sencar Karamuço ise aday listesinin toplumsal beklentilere cevap vermek adına yeni kişilerden oluşturulduüunu ve bunların çoğunun toplumsal temsiliyetin artırılması adına ellerini taşın altına koyan koca yürekli olarak tanıtırken, Prizren'de partinin etkisinin artırılması adına herkesi seçim günü KDTP'ye destek olmaya davet etmiştir.[1065]

KDTP'nin meclis üyeliğini korumayı hedeflediği şubelerden biri olan Gilan'da da Kadir Hüseyin önderliğindeki şube yönetimi yoğun bir kampanya süreci yürütmüştürler. Gençlik Kollarının 2 Ekim 2017 tarihinde yapılan etkinliğine katılım gösteren Genel Başkan Mahir Yağcılar, bugüne kadar Gilan'ın partiye yönelik samimiyetini ve desteğini açıkça gösterdiği ve bunu takdirle karşıladığını ifade ederken, belediye meclisinde tekrar temsil edilmesi için eski başarıların tekrarlatılması için oyların KDTP'ye verilmesi talebinde bulunmuştur. Gilan Şube Başkanı ve liste taşıyıcısı Kadir Hüseyin ise genç ve dinamik bir listeyle katılım gösterdikleri seçimlerden, seçmenlerin desteğiyle yeniden başarı göstereceklerinden duyduğu güveni dile getirirken herkesi 22 Ekimde 22 numarada buluşmaya davet etmiştir.[1066]

Gilan Şube yönetimi 13 Ekim 2017 tarihinde seçimlerle ilgili yapılan değerlendirme toplantısında seçim sürecini masaya yatırırken, yayınlanan bildiriyle, seçim sürecinde destek olan bütün seçmenlere teşekkür edilirken, başarı için gerekli olan çalışmaların devam edileceği de bildirilmiştir.[1067]

[1065] *KDTP Prizren Şubesi Kapanışı Kurila'da Yaptı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-kapanisi-kurilada-yapti/, (Erişim 20 Temmuz 2018).
[1066] *KDTP Gilan Dobırçan Şubesinde Görkemli Kampanya Açılışı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-doburcan-subesinde-gorkemli-kampanya-acilisi/, (Erişim 20 Temmuz 2018).
[1067] *Gilan Belediye Meclis Adaylarına Tam Destek*, http://www.kosovaport.com/gilan-belediye-meclis-adaylarina-tam-destek/, (Erişim 20 Temmuz 2018).

Diğer şubelerde olduğu gibi seçim kampanyası çerçevesinde Gilan'da 14 Ekim gecesi kadınlar matinesi düzenlenerek, adayların tanıtımı yapılmıştır. Genel Başkan Mahir Yağcılar'ın da katılım gösterdiği gecede konuşan Kadir Hüseyin, belediye meclisinde tekrardan Türkçenin temsil edilebilmesi için birlik ve beraberliğin önemi üzerinde dururken, geçen seçimlerde var olan başarının tekrarlanması için destek talebinde bulunmuştur.[1068] Türklerin yoğun yaşadığı Türk köyü olan Dobırçan'da da seçim kampanyasını yürüten Gilan şubesi, Gilan belediyesinde temsiliyet için seçim günü KDTP'ye destek talep edilmiştir.[1069]

Başkentte de meclis üyeliğini korumayı hedefleyen KDTP, Cüneyd Ustaibo önderliğindeki meclis üyeleriyle seçim çalışmalarına ağırlık vermiştir. Genç, öğrenci ve öğretmenlerle farklı etkinliklerle bir araya gelen yetkililer, belediyede Türkçenin yaşatılması ve temsiliyetin devam etmesi için herkesi KDTP'ye destek olmaya davet etmiştir. "22 Ekimde 22 numarada buluşalım" sloganıyla seçim kampanyasının kapanışını 19 Ekim akşamı kadınlara yönelik matineyle yapan Priştine Şubesi, geceye katılım gösterenlerden partiye destek sunmaya davet etmiştir. Etikliğine katılım gösteren Genel Başkan Mahir Yağcılar, parti çalışmaları ve hedefleri üzerinde dururken, "Kimliğimizi ve temsiliyetimizi korumak için gelin bir olalım, seçim günü KDTP olalım" diyerek, seçmenlerden oy talebinde bulunmuştur.[1070]

Priştine Şube Başkanı ve liste taşıyıcısı Cüney Ustaibo seçim öncesi yapmış olduğu açıklamasında, seçim sürecinin Priştine'de Türk toplumu açısından taşıdığı önemi kaleme alırken, bu seçim sürecinin partiden çok toplumsal bir süreç olduğu üzerinde durmuştur. Parti olarak, gençlere yönelik projelerin desteklenmesi adına onların daha iyi bir eğitim almaları ve istihdam edilmelerinin temel hedefleri arasında yer aldığını ifade eden Ustaibo, "Sadece gençler değil sosyal yardıma muhtaç olanların yanı sıra kadın girişimcilerin desteklenmesi, sağlık alanında çalışmaların iyileştirilmesi ve kültür sanat projelerinin desteklenmesi temel

---

[1068] *KDTP Gilan Şubesi Seçim Kampanyası Etkinliklerini Sürdürüyor*, http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-subesi-secim-kampanyasi-etkinliklerini-surduruyor/, (Erişim 20 Temmuz 2018).

[1069] *Sesimizi Duyurabilmemiz İçin Belediye Meclisinde Temsilcimiz Olmalı*, http://www.kosovaport.com/sesimizi-duyurabilmemiz-icin-belediye-meclisinde-temsilcimiz-olmali/, (Erişim 20 Temmuz 2018).

[1070] *Muhteşem Geceyle Seçim Kampanyası Sonlandırıldı*, http://www.kosovaport.com/muhtesem-geceyle-secim-kampanyasi-sonlandirildi/, (Erişim 20 Temmuz 20178.

çalışmalarımızın başında bulunacaktır. Bu çerçevede de Priştine'mizin gurur kaynağı olan Gerçek Kültür Sanat ve Spor Derneğinin daha iyi şartlar altında çalışması için belediye ile birlikte bir Kültür Sanat Merkezini de yapılması için yoğun bir çalışma içinde bulunuyoruz. Bunun hayata geçirilmesi için de üzerimize düşen bütün görev ve sorumluğunu sonuna kadar sürdüreceğiz. Bütün bu saydıklarımın hayata geçirilmesi için herkesin bu süreçte elini taşın altına sokarak, 22 Ekim günü herkesi KDTP'ye destek sunma davet ediyorum" şeklinde çağırıda bulunmuştur.[1071]

Prizren Şubesi seçim öncesi yayınlamış olduğu bir bildiriyle Prizren'deki Türk toplumunun neden 22 Kasımda 22 numaraya oy vermesi gerektiğini açıklamıştır. Bildiriye göre, Türk Toplumunun temsiliyetinin artması, daha güçlü ve söz sahibi olunabilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam, mahalle ve semtlere yönelik yatırımların artması, okullarda eğitim şartlarının iyileştirilmesi, Türk dilinin yerel yönetimde kullanımı, gelecek ve yarınlar için seçimlerde oyların KDTP'ye verilmesi talep edilmiştir.

4.2.6.5. Seçim sonuçları ve kazanılan başarılar

22 Ekim günü yüksek katılımla yapılan seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra Türk toplumunun da belediyelerde meclislerde katılım oranı da şekillenmiştir. Seçim sonuçlarında KDTP, KTAP'a karşın büyük üstünlük kurduğu gibi Mamuşa'da belediye başkanlığını kazanması ve Prizren Belediyesinde üç meclis üyeliği ve oy artırılması en önemli gelişmeler olarak kayda geçmiştir.

Tablo 33: *Türk partilerinin yarıştıkları belediyelerdeki oy dağılımları*[1072]

	KDTP	KTAP
Prizren	4506 oy	410 oy

[1071] *Türk Halkının Priştine Belediyesinde Temsiliyeti İçin Çağırı*, http://www.kosovaport.com/turk-halkinin-pristine-belediyesinde-temsiliyeti-icin-cagri/, (Erişim 20 Temmuz 2018).
[1072] *Belediye Seçimlerinin Galibi LDK*, http://www.kosovaport.com/belediye-secimlerinin-galibi-ldk/, (Erişim 20 Temmuz 2018).

Priştine	492 oy	Katılmamıştır
Mamuşa	1206 oy	1185 oy
Gilan	827 oy	142 oy
Mitroviça	325 oy	Katılmamıştır
Vuçıtırn	273 oy	Katılmamıştır
Lipyan		Katılmamıştır

Kosova Merkez Seçim Komisyonu (KQZ) tarafından açıklanan belediye seçimlerinin resmi sonuçlarına göre, Kosovalı Türklerini temsilen seçimlere dahil olan Kosova Demokratik Türk Partisi (KDTP) 11 meclis üyeliği kazanırken, Kosova Türk Adalet Partisi (KTAP) ise sadece Mamuşa belediyesinde 7 üye kazanıma başarısı göstermiştir.

Tablo 34: *Türk toplumunu belediyelerde temsil etme hakkı kazanan meclis üyeleri çizelgesi*[1073]

Sencar Karamuço	Prizren Belediyesi	KDTP	Liste taşıyısıcı
Ertan Simitçi	Prizren Belediyesi	KDTP	
Sevil Kazaz	Prizren Belediyesi	KDTP	
Kadir Hüseyin	Gilan Belediyesi	KDTP	Liste taşıyıcısı
Abdülhadi Krasniç	Mamuşa Belediyesi	KDTP	Liste taşıyıcısı
Hilmi Şala	Mamuşa Belediyesi	KDTP	
Buyar Mazrek	Mamuşa Belediyesi	KDTP	
Vedat Morina	Mamuşa Belediyesi	KDTP	

[1073] *Kosova Türk Partilerin Belediye Meclis Üyeleri Açıklandı*, http://www.kosovaport.com/kosovali-turk-partilerin-belediye-meclis-uyeleri-aciklandi/, (Erişim 20 Temmuz 2018).

Semra Morina	Mamuşa Belediyesi	KDTP	
Aysel Mazrek	Mamuşa Belediyesi	KDTP	
Semra Morina	Mamuşa Belediyesi	KDTP	
Arif Bütüç	Mamuşa Belediyesi	KTAP	Liste taşıyıcısı
İliyas Bayraktar	Mamuşa Belediyesi	KTAP	
Çamil Mazrek	Mamuşa Belediyesi	KTAP	
Necmedin Morina	Mamuşa Belediyesi	KTAP	
Sevgi Mazrek	Mamuşa Belediyesi	KTAP	
Öznür Taç	Mamuşa Belediyesi	KTAP	
Sibel Mazrek	Mamuşa Belediyesi	KTAP	

Prizren'de 4506 oy alma başarısı gösteren KDTP bu sonuçla Prizren Belediyesinde üç meclis üyesiyle temsil edilme başarısı göstermiştir. Belediye Başkan adayı Sencar Karamuço'nun da belediye başkanlık adaylığında 3659 oy almayı başarırken, bu sonuç KDTP'nin ikinci turda koalisyon öncesinde önemli bir kozu da eline geçirmesine olanak sağlamıştır.

Seçim sonuçlarından sonra açıklama yapan Şube Başkanı Sencar Karamuço, 4506 kere maşallah diyerek başladığı açıklamasında, "zafer inanan ve bu süreçte elini taşın altına koyanlarındır" noktasına vuru yaparak, büyük zorluklar altında yakalanan başarıdan duymuş olduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Seçim sonuçlarının beraberinde büyük bir temsiliyeti de getireceğine dikkat çeken Karamuço, "Seçim heyecanını yaşadığımız 22 Ekimde, bizlere duymuş olduğunuz güven ve verdiğiniz destekleriniz sayesinde, bu gün birlikte başarabileceklerimizin gücünü herkese gösterebildik. Evvela belirtmek isterim ki, bu başarı bizlere güvenip, desteklerini esirgemeyen halkımıza aittir. Bu süreçte hem oyumuzu hem de belediye meclisinde temsiliyet gücümüzü artırdık. Bu süreçte yaşadıklarımızın hepsi yepyeni birer tecrübe oldu. Hiç yaşamadığımız onca duyguyu bu süreç zarfında yaşama ve

tecrübe etme imkanı yakaladık. Yaşadıklarımızın hiçbirini yadırgamadan, olgunlukla anlamaya ve karşılamaya çalıştık. Lakin bu yola çıkarken bildiğimiz bir doğruyu savunmanın gücü ve sorumluluğuyla hareket ettik. Bize bu süreçte düşüncelerimize ışık tutan ve her söylemimizde "davamız" olarak bahsettiğimiz bu inancımızın tarifi bizlere mirasımız yoluyla gelmiştir. Davamız, Prizren'deki varlığımızı ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir. Bu inançla yola çıktık, çünkü; mevcudiyetimizin ve istikbalimizin yegâne temeli budur. Bizlere miras olarak teslim edilen bu fikri ve bu inancımızı davamız olarak benimsedik. Başka hiçbir gerekçeye ve menfaate ihtiyaç duymadık bu yola çıktığımızda; çünkü bu temel, bizim, en kıymetli hazinemizdir! KDTP olarak, bizleri, iradelerinin birer yansıması olarak görüp, sandık başına giden, bizlere çalışmalarımızda kapılarını ve gönüllerini açan, davamıza sahip çıkan değerli halkımıza en derin minnet duygularımı sunuyorum. Bizler bu sürece halkımıza hizmet edebilmek için girdik ve halkımızın onayıyla nihayet bu sorumluluğu üstleneceğiz. Almış olduğumuz her oyun hakkını verebilmek için, en iyi temsil en iyi hizmet için, şimdi artık çalışma zamanı" diyerek mutluluğunu paylaşmıştır.

KDTP meclis üyeliğini Gilan'da koruma başarısı gösterirken, partinin almış olduğu 827 oy liste taşıyıcısı Kadir Hüseyin'in seçilmesine yetmiştir. KTAP ise almış olduğu 142 oyda kalırken, Gilan'da da KDTP'den fark yemiştir. Gilan'da meclis üyeliğinin kazanıldığının kesinleşmesinden sonra şube başkanı Kadir Hüseyin bir "bildiri yayınlayarak, meclis üyeliğinin kazanılmasının birlik ve beraberliğin ürünü olarak nitelendirirken, bu süreçte destek olan herkese özellikle de Genel Başkan Mahir Yağcılar'a teşekkür ederek, yeni süreçte daha kaliteli hizmet sözünü vermiştir.[1074]

4.2.6.5.1. Mamuşa'da zafer Abdülhadi Krasniç'in

Türk toplumu açısından sonucu en çok merak edilen seçim birimi Mamuşa'da olmuştur. Her iki siyasi partinin de büyük değer verdiği seçim süreci boyunca bile büyük mücadeleler ve karşılıklı söylemler arasında bir çekişmeli ortam

[1074] *Oy Sayısını Artıran KDTP Gilan Dobırçan Şubesinden Müthiş Seçim Başarısı*, http://www.kosovaport.com/oy-sayisni-artiran-kdtp-gilan-doburcan-subesinden-muthis-secim-basarisi/, (Erişim 20 Temmuz 2018).

yaşanmıştır. KTAP seçim sürecine kalesini korumak olarak bakarken, KDTP ise bu kaleyi fetih etmek ve toplumda iki partili düzene son vermek olarak bakmıştır. Seçim sonuçlarının açıklanmaya başlamasıyla birlikte Mamuşa'nın el değiştirdiği ve Mamuşa'nın yönetiminin KDTP'ye geçtiği görülmüştür.

Tablo 35: *Mamuşa Belediye Başkan adaylarının oy dağılımı çizelgesi*.

Abdülhadi Krasniç	KDTP	1.393 oy	%53.99
Arif Bütüç	KTAP	1.129 oy	% 43.76
Riza Krüezi	Bağımsız aday	58 oy	% 2.25

Seçimleri KDTP adayı Abdülhadi Krasniç'in kazandığının açıklanmasından sonra yeni çiçeği burnundaki başkanı ilk sonuçları Mamuşa'nın kavgadan yana değil de barıştan yana olduğunun göstergesi olarak nitelendirirken, "Seçim sonuçları Mamuşa'nın artık birlik ve beraberliği istediğini açıkça göstermiştir. Bizler birlikten yana olduğumuzu bütün kampanya döneminde dile getirdik. Mamuşa'daki bu zaferin, bütün Türk toplumunda var olan birlik ve beraberliği pekiştireceğini düşünüyorum. Bun yanı sıra bundan sonra parti olarak hedefimiz beş yıldır yapılmayan çalışmaları sonlandırarak, beklentilere cevap vermek olacaktır. Bu çerçevede, genç ve dinamik ekibimizle eğitim ve sağlık hizmetinin artırılması, kültür, spor ve altyapı gibi alanlarda toplumun beklentilerini karşılamaya yöneleceğiz. Bir daha tekrarlamak istediğim şey bu seçimler birlik ve beraberliğin sağlanması için büyük bir şans olduğudur. Bize oy veren vermeyen herkese teşekkür ederken, ayrım yapmadan herkesin başkanı olacağımızı da ifade etmek istiyorum" diyerek yeni dönemle ilgili düşüncelerini paylaşmıştır.[1075]

Belediye başkanlık görevini resmen başlamasından sonra bir bildiri yayınlayan Abdülhadi Krasniç, yeni bir dönem olarak ifade ettiği süreçte bundan böyle Mamuşa'da ayrımcılığa yer verilemeyeceği ve her konunun çözümünün birlik

[1075] *Mamuşa'da Hiç Kimseye Ayrımcılık Yapılmayacak*, http://www.kosovaport.com/artik-mamusada-hic-kimseye-ayrimcilik-yapilmayacak/, (Erişim 20 Temmuz 2018).

ve beraberlik içinde çözüleceğini vurgulamıştır. Temel eforun Mamuşa'ya daha iyi bir hizmet sunmak olduğunu ve bu doğrultuda da her kesimle çalışmaya açık olunacağının sinyallerini veren Krasniç, "Bundan sonra amacımız Mamuşa'nın daha güzel bir çehreye kavuşturulması olacaktır. Bunun için de belediye herkese ve her fikre açık olacaktır. Üreten birey, üreten toplum, üreten düşünce anlayışı ile hareket ederek Mamuşa'yı kalkındırma ve refah seviyesini en üst düzeylere ulaştırmak için var gücümüzle çalışmaya özen göstereceğiz. Genel Başkanımız Mahir Yağcılar, ve tüm diğer parti üyeleri ve büyüklerine, belediye meclis adayları, başta olma üzere bu başarıda emeği geçen herkese teşekkür bir borç biliyoruz" düşüncelerine yer verilmiştir.[1076]

4.2.6.5.2. Prizren'de koalisyon anlaşması ve tepkiler

Yerel seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra belediye başkanlığında yüzde elli oyun sağlanmadığı belediyelerde ikinci turun yapılacağının kesinleşmesinden sonra ikinci tur seçimleri için koalisyon görüşmeleri de hız kanmıştır. En çerçevede en büyük yarışın geçmesi beklenilen Prizren ve Priştine'ye gözler çevrilmiştir. İlgili iki belediyelerde de Türk toplumunun varlığı ilgili koalisyon sürecinde Türk toplumunun oyları da büyük önem arz etmiştir. Bunun içinde Prizren ve Priştine'de yarışacak olan adaylar son seçimlerde bir daha üstünlüğünü kanıtlayan KDTP'nin kapısını çalmalarına ve destek istemeye itmiştir.

Prizren'de 4500'ün üzerinde oy çıkarma başarısı gösteren KDTP, Pirzren'de yarışacak olan PDK adayı Shaqir Totaj ve Veetvendosje hareketi adayı Mytaher Haskuka destek için Prizren Şubesinin kapısını çalmıştırlar. Görüşmelerden önce KDTP'nin belediye başkanlık yarışı için PDK ile anlaştığını ileri süren Kosovaport sitesi, buna gerekçe olarak da Levent Buş'un PDK Genel Başkanı aynı zamanda Meclis Başkanı Kadri Veseli'nin danışmanı olarak atanmış olmasına

[1076] *Daima Halkımın Hak ve Menfaatlerini Koruyup Savunacağıma Söz Veriyorum*, http://www.kosovaport.com/daima-halkimin-hak-ve-menfaatlerini-koruyup-savunacagima-soz-veriyorum/, (Erişim 25 Temmuz 2018).

dayandırmıştır.[1077] Bu yönde spekülatif söylemler üzerine Prizren Şube Başkanı Sencar Karamuço bir açıklama yaparak, şu ana kadar hiçbir adayın desteklenmesi yönünde bir görüşme yapılamadığı gibi bu konuda halkla istişarelerin yapılmasından sonra karar verileceğini bildirmiştir.

Vetvendosje adayı Mytaher Haskuka destek ziyaretleri çerçevesinde 7 Kasım günü KDTP Prizren şubesini ziyaret ederek, Türk seçmenlerinin desteğini talep etmiştir. Görüşmede KDTP'nin belediyedeki beklentileri ve istemleri üzerinde durulurken, belediye başkan adayı da belediye ile ilgili plan ve projelerini dile getirmiştir. Görüşme sonrasında yapılan açıklamada, herhangi bir anlaşmanın imzalanmadığı bildirilirken, bu konuda gerekli olan bütün görüşmelerden sonra bir kararın alınacağına dikkat çekilmiştir.[1078] Bu görüşmenin gerçekleşmesi bu sefer medyada KDTP'nin Vetvendosje Hareketinin adayını destekleyeceği şeklinde yorumlanmasına neden olmuştur. Bu ziyaretin ardından PDK Genel Başkanı Kadri Veseli başkanlığında bir heyet KDTP Prizren Şube yöneticileriyle bir araya gelerek, belediye başkanlığı için destek talebinde bulunmuşturlar. Bu iki ziyaretin ardından 18 Kasım gecesi olağanüstü toplanan Prizren Şube yönetimi, 19 Kasım günü yapılacak olan belediye başkanlık seçiminde PDK adayı Shaqir Totaj'ın desteklenmesi yönünde karar alımıştır.

Desteklenme kararını takiben 12 Kasım günü KDTP Merkez ofisinde KDTP Prizren Şube Başkanı Sencar Karamuço ile PDK Prizren Belediye Başkanı adayı Shaqir Totaj arasında ikinci tur için koalisyon anlaşması imzalanmıştır. İmza töreninde KDTP Benel Başkanı ve Kamu Yönetimi Bakanı Mahir Yağcılar ile PDK Genel Başkanı ve Meclis Başkanı Kadri Veseli de hazır bulunmuştur. Anlaşma töreninden sonra resmi bir açıklama yapılmazken, KDTP'nin bu imza karşılığında belediye yönetiminde belediye başkan yardımcılığı ile iki müdürlüğün kazanacağı bilgisi paylaşılmıştır.[1079]

[1077] *KDTP İkinci Turda Kimi Destekleyecek?*, http://www.kosovaport.com/kdtp-ikinci-turda-prizrende-kimi-destekleyecek/, (Erişim 25 Temmuz 2018).
[1078] *Mytaher Haskuka Destek Talebi İçin KDTP'yi Ziyaret Etti*, http://www.kosovaport.com/mytaher-haskuka-destek-talebi-icin-kdtpyi-ziyaret-etti/, (Erişim 25 Temmuz 2018).
[1079] *KDTP ile PDK Anlaştı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-ile-pdk-anlasti/, (Erişim 25 Temmuz 2018).

Bu anlaşmanın imzalanmasının ardından belli bir kesim tarafından KDTP yönetimine karşı bir kararlama kampanyası başlatıldığı gibi Vetvendosje Hareketi adayı Mytaher Haskuka'da anlaşmaya tepki göstererek, yayınlamış olduğu bir Türkçe bildiriyle Türk seçmenlerden anlaşmaya rağmen destek talebinde bulunmuştur.[1080]

Yapılan açıklamalardan sonra KDTP Prizren Şubesi bir açıklama gereği duyarak, yapılan anlaşmayla ilgili bir bilgilendirme yazısı kamuoyu ile paylaşılmıştır. Seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra her iki adayla da görüşmeler yapıldığına vurgu yapılırken, yapılan tekliflerle ilgili parti kurulları ve yönetiminde tartıştıktan sonra da toplumun çıkarları çerçevesinde yerel ve merkezi düzeydeki ilişkileri göz önünde bulundurarak, PDK adayının desteklenmesi konusunda kararın alındığı bildirilmiştir. Anlaşmanın yapılmasının temelinde toplumsal çıkar ve beklentileri karşılama olduğunun altının çizildiği açıklamada, "Alınan koalisyon kararında ve imzalanan koalisyon anlaşmasında, özellikle de Türk halkının hak ve menfaatleri başta olmak üzere, tüm Prizrenlilerin çıkarları teminat altına alınması ve önümüzdeki dört yıl boyunca bu doğrultuda tüm siyasi çalışmalarımızın yürütülmesi amaçlanmıştır. Hiçbir şahsın, yetkilinin veya yöneticimizin şahsi veya kişisel çıkarları söz konusu olmazken, atacağımız her adımın toplumsal sorumluluk bilinci ile olacağından hiç kimsenin şüphesi olmasın. Kosova Demokratik Türk Partisi olarak Prizren Belediyesinde almış olduğumuz siyasi sorumluluk ve yetki doğrultusunda her zaman halkımıza hizmet etmeye özen gösterdik. Bugüne kadar hedefimiz her zaman tarafsız ve her kesime hizmet etmek doğrultusunda çalışmalar yürütmek oldu. Bundan sonra da aynı inançla yolumuza devam edeceğiz" sözlerine yer verilmiştir. Koalisyon noktaları hakkında da bilgilerin yer aldığı açıklamada bu anlaşmayla KDTP'nin belediye başkan yardımcılığı ile iki müdürlüğün yanı sıra yerel ve merkezi düzeyde Türk toplumuna mensup üst düzey kişilerin atanması, Türkçenin kullanımı, okullarda Türk üst düzey yöneticilerin atanması, Türk Kültür Merkezine arsa tahsisi, Belediye ve kamu kuruluşlarında Türk toplumuna mensup kişilerin istihdam edilmesi, Türk toplumunun yaşadığı

[1080] *Türklerden Haskuka'ya Destek Mesajı Yağdı*, http://www.kosovaport.com/turklerden-haskukaya-destek-mesaji-yagdi/, (Erişim 25 Temmuz 2018).

bölgelerdeki ihtiyaçlara göre bütçeden ödeneklerin ayrılması, Prizren kalesi ve saat kulesinin inşaatı için desteğin sunulması, Türkçe eğitimde var olan sorunların ortadan kaldırılması, Ticari işletme vergisinin kaldırılması be var olan borçların affedilmesi özet olarak sıralanırken, koalisyon anlaşmamızın en önemli nedenleri yukarıdaki maddelerde bahsettiğimiz gibi sadece Türk Toplumunun çıkarları ve halkımızın menfaatleri göz önünde bulundurularak yapılmış olan bir anlaşmadır" diyerek, seçmenlerden bu konuda destek talebinde bulunulmuştur.[1081]

Bu açıklamanın ardından Türk medyalarına röportaj veren Vetvendosje Hareketi lideri Albin Kurti, KDTP ile PDK arasında imzalanan anlaşmayı, anlaşmadan çok bir pazarlığa benzetmiştir. Fakat Türkçe konuşan ve Türklere yakın biri olan kendi adayları Mytaher Haskuka'nın anlaşmaya rağmen Türk toplumunun da desteğini alacağını ileri sürmüştür. Kendi partisinin Türkiye ile ilişkilere önem verdiğini de dile getiren Kurti, Türkiye'nin bugüne kadar Kosova'ya sunmuş olduğu desteklerden dolayı da teşekkür etmeyi ihmal etmemiştir.[1082]

Kurti'den sonra diğer partisinin belediye başkan adayı olan Mytaher Haskuka da tartışmalı anlaşmaya yorum getirerek, taleplere yönelik her seçeneğe kendilerinin de açık olduklarını dile getirmiştir. Buna rağmen Prizren'i kazanacağından duyduğu güveni dile getirerek, Türk toplumunun da bu süreçte kendisine destek sunacağından duymuş olduğu güveni dile getirmiştir.[1083]

Büyük tartışmalar gölgesinde 19 Kasım günü yapılan ikinci tur seçimlerinde gülen taraf Vetnevdosje olurken, Mytaher Haskuka da Prizren'in yeni belediye başkanı olmayı başarmıştır. Seçim sonuçlarından sonra da en çok konuşulan konuların başında yine KDTP olmuştur. KDTP'nin ikinci turda desteklediği ve seçimi kaybeden Shaqir Totaj, mağlubiyetten dolayı KDTP'yi sorumlu göstermiştir. KDTP'yle imzalanan anlaşmanın işlevsel oflamasını gerekçe olarak gösterirken,

---

[1081] *KDTP PDK Koalisyonunun Ayrıntıları Açıklandı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-pdk-koalisyonunun-ayrintilari-aciklandi/, (Erişim 25 Temmuz 2018).
[1082] *Kurti: PDK ve KDTP Anlaşma Değil Pazarlık Yapmıştır*, http://www.kosovaport.com/kurti-pdk-ve-kdtp-anlasma-degil-pazarlik-yapmistir/, (Erişim 25 Temmuz 2018).
[1083] *Vaat Edilen Tüm İsteklere Açıktık*, http://www.kosovaport.com/vaad-edilen-tum-isteklere-acikttik/, (Erişim 25 Temmuz 2018).

KDTP'nin kendi seçmenini yönlendiremediğinden dolayı seçimlerin kaybedildiğini ileri sürmüştür.[1084]

Totaj'ın suçlayıcı ve hedef gösterici açıklamasına tepki KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar'dan gelerek, mağlubiyetin sorumlusunun önce insan kendisinde araması gerekliliğine dikkat çekerken, ortada bir suç varsa bütün koalisyonun sorumluluğunda olduğunu ifade etmiştir [1085]

Yeni belediye başkanlığa seçilen Mytaher Haskuka Türk medyasına yapmış olduğu ilk açıklamasında bütün Priztenlilerin başkanı olacağını ifade ederken, Türk seçmelerinin desteğinde duyduğu memnuiyeti dile getirerek, KDTP seçmenlerinden de anlaşmaya rağmen kendisine destek sunmasından dolayı da teşekkür etmeyi ihmal etmemiştir. Yerel hükümetin kurulması için PDK dışında bütün partilere açık olduğunu dile getirirken, KDTP'yi de bu süreçte yanlarında görmek istediklerini ifade etmesi KDTP'nin de yeni dönemde tekrar yerel yönetimin bir parçası olabileceğinin sinyali olarak görülmüştür.[1086]

4.2.6.5.3. Prizren'de koalisyon ve üst düzey temsiliyet

Prizren Belediyesi meclisi ilk oluşum toplantısında KDTP sıralarından seçilen Sencar Karamuço, Ertan Simitçi ve Sevil Kazaz yemin ederek, belediye meclisi üyeliğine resmen başlamıştırlar. Yemin törenini takiben yapılan meclis başkanlığı seçimini Vetvendosje hareketi şube başkanı Artan Abrashi kazanırken, KDTP meclis üyelerinin de destek vermesi KDTP'nin yeni yönetimde Vetvendosje ile anlaştığı şeklinde yorumlanmıştır. Artan Abrashi'nin meclis başkanı seçilmesinden sonra topluluklardan en çok oyu alan meclis üyesi olan Sencar Karamuço da anayasa ve seçim yasası gereği Meclis Başkan yardımcılığı görevine resmen başlamıştır.

[1084] Epoke e Re Gazetesi, 22 Kasım 2017, s.1.
[1085] *Yağcılar: KDTP Değil PDK Gerekli Şekilde çalışmadı*, http://www.kosovaport.com/yagcilar-kdtp-degil-pdk-gerekli-sekilde-calismadi/, (Erişim 25 Temmuz 2018).
[1086] *KDTP'ye 1 Müdürlük*, http://www.kosovaport.com/kdtpye-1-mudurluk/, (Erişim 27 Temmuz 2018).

Meclis Başkanlığına seçilmesinden sonra bir açıklama yapan Sencar Karamuço, bugün Prizren belediyesinde güçlü temsiliyetin ürünü olarak seçimlerdeki başarıyı gösterirken, meclis dışında KDTP'nin yerel yönetimde iki müdürlükle de temsil edeceğinin müjdesini vermiştir. Geçtiğimiz günlerde parti yönetiminin Vetvendosje Hareketiyle Prizren'de ortaklık konsusuna karar aldığına vurgu yaparken, yapılan anlaşma gereğince Türk toplumu iki müdürlükle temsil edileceğini, müdürlüklerle ilgili müzakerelerin ettiğini dile getirirken, müdür isimler konusunda karar merciğinin yönetim kurulu olduğuna işaret etmiştir. PDK ile ilgili anlaşmadan doğan tepkilerle ilgili sorulan bir soruya da açıklık getiren Karamuço, "Koalisyon anlaşması, uzun ve zorlu bir süreçten sonra, toplumun beklentilerini karşılayacak en iyi teklifi PDK sunmuş olduğundan dolayı parti yönetimi bu konuda karar alarak, ikinci tur için PDK adayını destekledik. Fakat desteklediğimiz adayın değil de Mytaher Haskuka'nın kazanması olayı farklı bir boyuta taşımıştır. Bugünde bu farklı boyutun yeni yansımalarını yaşıyoruz. Yerel yönetimde ortak hareket edilmesi yönünde yeni belediye başkanının talebini yine yönetimde görüşerek, koaliyon a dahil olmayı kabul ettik. Sosyal medyadaki karalamalara gelince, buradaki amaç olaylar farklı yönde çekilerek insanlar üzerinde bir algı operasyonu oluşturulmaya çalışılmıştır. Oysa bizim yaptığımız anlaşmada tek amacımız toplumun beklentilerine cevap vermek ve temsiliyet gücümüzü artırmaktı. Bugün yapmış olduğumuz son analaşmayla yine Türk toplumunun hiçbir şey kaybetmediğini ve yerel hükümette yine iki müdürle temsil edeceğini garanti altına almış bulunuyoruz. Bu süreçlerde bizlerin yanında bulunan bütün seçmenlerimize ve partimizin tüm kurullarına teşekkür etmeyi bir borç biliyor" diyerek olaya açıklık getirmiştir.[1087]

Vetvendosje hareketi ile imzalanan anlaşma gereğince KDTP'ye Ekonomi Maliye ve Turizm Ekonomik Kalkınma müdürlüklerini verildiğinin bildirilmesinden sonra müdür isimlerinin belirlenmesi için Prizren Şubesi yönetim kurulu yapmış olduğu 15 Oca 2018 tarihindeki toplantısında Ekonomi Ve Maliye Müdürlüğüne

---

[1087] *Prizten Belediye Başkan Yardımcılığına Sencar Karamuço Seçildi*, http://www.kosovaport.com/prizren-belediye-baskan-yardimciligina-sencar-karamuco-secildi/, (Erişim 25 Temmuz 2018).

Ertan Simitçi'nin, Turizm ve Ekonomik Kalkınma Müdürlüğüne de Sevil Kazaz'ın atanması yönünde karar kılınmıştır.[1088]

Her iki müdürün de meclis üyesi olduğundan dolayı müdür olabilmek için ikisinin de üyeliklerden istifa etmelerinden sonra, seçim sonuçlarına göre en çok oy alan Cengiz Çesko ve Cennet Sayhadi Zuban meclis üyeliği görevine yemin töreninden sonra başlamıştırlar.

Prizren'in yanı sıra meclis üyeliği çıkarmayı başaran Gilan'da da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Belediye Başkanı Lutfi Haziri yerel yönetimde KDTP ile koalisyon anlaşması imzalayarak, bu imza karşılığında KDTP'ye topluluklardan sorumlu başkan yardımcılığının verileceğini duyurmuştur. Bu anlaşma sonucunda, Gilan da ilk defa bir Türk Belediye Başkan yardımcılık görevini yürütecektir. Başkan yardımcılığına meclis üyesi Renan İmami'nin seçilmesi beklenirken, birkaç ay geçmesine rağmen halen seçim gerçekleşmemiştir.[1089]

4.2.6.6. KTAP partisi kapatıldı

Yerel seçim sonuçlarından sonra belediyelerde temsilyet yarışlarının yaşandığı bir dönemde Türk toplumunu ilgilendiren önemli bir olay da KTAP ile ilgili yaşanmıştır. KDTP'deki memnuniyetsizliklerden dolayı muhalif kesinin 2013 yılında kurmuş olduğu KTAP'ın resmi kaydının feshedildiği ve kapatıldığı bilgisi paylaşılmıştır. MSK tarafından yapılan açıklamada KTAP'ın yasa gereği düzenli olarak parti kurultayını yapmadığımdan ve kendilerine tanınan 24 saatlik itiraz sürecinde karara cevap vermediklerinden dolayı yasa gereği kapatıldığını bildirmiştir.

Kapatma kararının paylaşılmasından sonra konuyla ilgili açıklama yapan parti genel başkanı Arif Bütüç, kapatma kararının kongreyle kaynaklı değil de seçim sürecinde kesilen iki bin iki yüz avronun ödenmediğinden dolayı olduğunu ifade

---

[1088] *Prizren Belediyesinin Türk Müdürleri Atandı*, http://www.kosovaport.com/prizren-belediyesinin-turk-mudurleri-atandi/, (Erişim 25 Temmuz 2018).

[1089] Orhan Sait, *KDTP Gilan'da Belediye Başkan Yardımcılığımı aldı*, http://www.kosovaport.com/kdtp-gilanda-belediye-baskan-yardimciligi-aldi/, (Erişim 25 Temmuz 2018).

ederken, önümüzdeki günlerde MSK'dan randevu alıp konuyu açıklığa kavuşturacağını dile getirirken, "Mail yoluyla bize gönderildiği ifade edilen hiçbir resmi belge elimizde bulunmaktadır. Açıklamaları bize yapılmış bir komplo olarak görüyoruz. Bunun takipçisiyiz ve parti kurmaylarımızla birlikte partimizi geri kazanacağız" ifadelerini kullanmıştır.

MSK'nın Türk temsilcisi Ercan Şpat kapatma kararını doğrularken, kapatma ile ilgili kararın kendisi dışında oy birliğiyle alındığını bildirmiştir. Bir Türk partisinin kapatılmasına karşı olduğundan dolayı kendisinin çekimser kaldığını ifade eden Şpat, KTAP'a tanınan itiraz sürecine herhangi bir itiraz yapılmadığını da açıklamıştır.[1090]

KTAP Genel Başkanı bu gelişmeden sonra alınan kararı siyasi olarak nitelendiriken, karara itiraz edildiğini gerekirse yüksek margıya ordan da anayasa mahkemesine yapılan haksızlığı taşıyacağını açıkça dile getirmiştir. Gerekirse yeni bir partinin de kurulabileceğini iddia eden Bütüç, yürümüş olduğu yoldan dönmeyeceğini ifade etmiştir.

[1090] *Kosova'nın İkinci Türk Partisi Kapatıldı*, http://www.kosovaport.com/kosovanin-ikinci-turk-partisi-kapatildi/, (Erişim 27 Temmuz 2018).

SONUÇ

Tezin konusu olan; Kosova Türk Toplumunun tarihsel süreç içerisinde örgütlenme girişimleri; Kosova Demokratik Türk Partisi, soğuk savaş döneminden sonra uluslararası ilişkiler literatürüne dahil olan ve sistemde yaşanan değişiklikleri anlatma adına sosyal unsurları ön planda tutan inşacı kuram kavramsal çerçeveye oturtularak, konu bu açıdan ele alınmıştır. İnşacı kuram, diğer öğelerin yanı sıra sosyal unsurların kimliği oluşturmada önem atfettiği vurgusundan yola çıkarak, Türk toplumunun dönemin şartlarına uygun olarak ilk resmi örgütlenme girişimi olan kültür sanat derneği Doğru Yol'dan başlayarak, diğer girişimleri ele alınmıştır. Komünist rejimin tek partili sisteme izin vermesi ve Türk toplumu da inşacı kuramın temel savı niteliğindeki; kimliğin oluşunda kültür ve geleneğin etkisi noktasından hareketle, Doğru Yol Derneği Türk siyasi tarihinde önemli bir mesafe taşına denk düşmektedir. Bu da sosyal inşacıların savunduğu, belirli bir gurubun parçası olan bireylerin ortak bir benlik kurabileceğine güzel bir örnek olarak karşımızda bulunmaktadır. Bu bağlamda bu duygular çerçevesinde bir araya gelerek derneğin kurulmasını adımlarını atanlar, aslında özdeşleşme yoluyla kolektif kimliğinin inşası, korunması, gelişmesi ve yarınlara aktarımı konusunda önemli bir adıma imza atmışlardır. Bu noktadan sonra da Türk toplumu, bu çatı altında sadece Türk Kültür Sanatına değil de milli kimliğe, Türkçeye, gelenek, göreneklere sahip çıkarak, varlığın bugünlere taşınması noktasında önemli bir sürecin içinde kendini bulmuştur. Derneğin önemine önem katan bir diğer nokta da Türk toplumunun ilk siyasi oluşumu olacak olan Türk Demokratik Birliği'nin kuracak olan kadronun önemli bir bölümünün dernek üyesi olması sunmuş olduğu katkıyı açıkça gözler önüne sermiştir.

Tezin genel amacına ulaşmak adına inşacı kuram çerçevesinde bir kavramsal çerçeve oturtulduktan sonra tezin tarihsel arka planı hüviyetindeki Kosova sorunu üzerinde durulmuştur. Kosova her zaman uluslararası tabirinde büyük güçlerin bazı istisnalar hariç, her zaman açık bir şekilde Arnavut – Sırp çatışmasının merkezinde yer almıştır. Başka devlet himayelerinde olduğu dönemlerde bile iki halk, ülke üzerinde diğerine karşın etkinliğini güçlendirme ve üstünlüğünü kabul ettirme

konusunda ciddi bir mücadelede içinde bulunmuşturlar. Temel itibariyle taraflar, Kosova'nın kendi milli ve tarihi kalesi olarak görmeleri, konunun önemine önem katmıştır. Bu yüzden de ülkeyi elde tutmak için izlenecek olan her yol mubahtır mantığıyla hareket edilerek, bazen diplomatik, bazen baskıcı, bazen çatışmacı bazen de soykırıma varacak yüksek bedeller ödenmek zorunda kalınmıştır. Tito yönetiminde geniş kapsamlı "kardeşlik, birlik" parolasıyla bir federe devlet kurulması, tarafların ortak bir yaşam alanında yaşama zorunluluğu bile üstünlük kurma mücadelelerinin önüne geçememiştir. Bu dönemde, Arnavutlar, Kosova'ya cumhuriyet statüsünün tanınmaması konusunda kırgınlık yaşamakta, Sırplar ise kendi denetimi dışında Yugoslavya yönetimi tarafından ülkenin yönetilmesini sindirme zorluğu çekmiştir. Her iki taraf da bu yüzden kendi istemlerini; Arnavutlar Cumhuriyet veya Arnavutluk'la birleşme, Sırplar ise mitolojilerinin göbeği Kosova'yı yönetme emellerini canlı tutmalarına engel olamamıştır. Arnavutların devlet yönetiminden memnun olmaması ve gösterilere ağırlık vermesi Sırpların, Yugoslavya postu altında özellikle Aleksander Rankoviç eliyle, memnuniyetsizlikleri gidermek adına Arnavutlara yönelik sistematik bir baskıya ağırlık verilmiştir. Bu baskının temel amacı, ülkede Sırp nüfusunun negatif olan dengesini değiştirmek adına yapılmakla birlikte, baskının büyük bir göç dalgasını beraberinde getirmesi Sırpların bir nevi beklentilerini karşılama yetmiştir. Bu göç dalgasından sadece Arnavutlar değil de Osmanlı'nın ardılı olarak kabul edilen Türk nüfusunu da derinden etkilemiştir.

Zamana ve mekana göre farklı var olma mücadeleleri yürütebilen toplumlar, varoluş mücadelelerini açıklamak adına birçok kuram geliştirilmiştir. Bu bağlamda bir toplumun varlık mücadelesini tek bir kuramla açıklanamayacak kadar farklılık gösterebilmektedir. Bir topluluğun varlık mücadelesini açıklarken, bu açıklamanın tek bir kurama indirgenemeyeceği; sosyal inşacıların da savunduğu gibi toplum bireyleri belirli bir gurubun parçası olarak ortak bir benlik kurabilirler. Bu bağlamda ortak benlik duygusuyla bir araya gelen bireyler, özdeşleşme yoluyla kolektif kimlik, ortak kimlik inşa edebilirler. Bu yoldan hareketle de, Kosova'da yaşanan gelişmeler ülkede yaşayan Kosova Türklerini de derinden etkilemiş ve bu süreç içinde zamana ve mekana bağlı değiş politik yaklaşımlar izlenmiştir. Örneğin; tek partili sistem

rejiminde Türkler, var olma mücadelesini Doğru Yol Derneği çatısı altında göstermeye çalışmışken, çok partili sisteme geçiş sürecinde Türk Demokratik Birliği ve savaş sonrası oluşturulan uluslararası denetim altındaki dönemde Kosova Demokratik Türk Partisi çatısı altında kimlik mücadelesi vermiştir.

Tezin kavramsal ve tarihsel arka planı çizildikten sonra Türk toplumunu etkileyen olaylar, varlık mücadelesi, karşılaşılan sorunlar, siyasi örgütlenme girişimleri, seçimlere katılım ve temsiliyet başarıları ele alınarak, ulaşılan başarılar üzerinde durulmuştur. Yapılan açıklama ve tartışmalardan sonra da tezde elde edilen bulgu ve sorunlar belirlenerek, üzerinde durulmuştur. Çalışma bulgularından çıkan sonuçlara göre, Türk toplumu tarihsel süreç boyunca derin bir mücadele neticesinde kendi varlıklarını; kimliğini, dilini, dinini, kültürünü, sanatını, gelenek, görenek ve örf adetlerini koruma konusunda ciddi bir özveride bulduğu gözlerden kaçmamıştır. Dönemsel değişiklikler ve bunun paralelinde farklı baskı politikalarına toplumsal bilinç çerçevesinde önemli bir savaşım verilmekle birlikte, varlıklarını koruma konusunda geri adım atmamıştır. Kişisel çıkarlardan çok, kolektif bilinç ön planda tutulmuştur. Özellikle Osmanlı Devletinin bölgeden çekilmesi, bölge genelinde olduğu gibi Kosova'da da Türk toplumunun sahipsiz kalmasına ve Osmanlı'nın hükümranlığını hiçbir zaman kabul etmeyen kesimin bu süreçten sonra Osmanlı ardını olarak gördüğü Türk topluluğuna yönelik baskı rejiminin artmasına neden olmuştur. Şiddet derecesi zamansal bağlama bağlı olarak farklılık içermesine rağmen kolektif bilincin yok olmasına etki edememiştir. Silah toplanama, toprak reformu çerçevesinde yapılan baskılara direnemeyen belli bir nüfus, çareyi özellikle Türkiye'ye göç etmekte bulmuştur. Bu göç rüzgarına, zamanla baskının yanı sıra ülkedeki karmaşa ve ekonomik çıkmazdan da etkilenen bir kesim eklenerek, göç dalgası günümüze dek sürdüğü gözlenmektedir. Bu da ülkede Türk nüfusunun azalışına doğrudan etki etmekle birlikte bu da temsiliyet oranına doğrudan etki etmektedir.

Çalışma boyunca elde edilen bir diğer önemli bilgi de Türk toplumunun varlığının zaman ve mekana göre sürekli olup olmadığı tartışmasındır. Ülkede düzenlenen sayım süreçleri sonuçlarına göre bazen Türkler hiç yokken, bazen az sayıda da olsa var oluyor ama sayısını her zaman açık spekülasyonlara tabi

tutulmuştur. Bazı önermelere göre de Türk nüfus sayısı sayım süreçlerinden önce bir yere yazılarak, sonuçlar açıklandığı zaman da önceden kanat getirilen sayısı açıklanmıştır. Kosova sorununun çift taraflı olduğundan bu süreçlerde özellikle Arnavut toplumu, sayısal anlamda daha güçlü olmak adına din kardeşi ve dostluk ilişkileri olan Türklerden, sayım süreçlerinde Arnavut olarak kendilerini kayıt ettirmeleri telkinlerinin de olduğu açıkça gözlenmiştir. Bu yönde çağrılara çok sayıda Türkün kulak verdiği açıkça görülürken, bunların zamanla asimile olduğu da görülmüştür. Şu an bile, aile içinde var olan iki kardeşten birinin Türk, diğerinin de Arnavut olması buna en iyi örnek olarak karşımızda durmaktadır. Sayımlara benzer Türk toplumuna yönelik izlenen bir diğer benzer politik tutumun da hukuki belgelerde gözlemlememiz mümkündür. Bu süreçlerde, devlet otoritesi kendi siyasi bakış açısına uygun olarak, Türkleri ya kabul etmiştir ya da inkar etmiştir. Bunun ilk örneğine Yugoslavya temellerinin atıldığı ilk anayasada gözlenirken, savaşta söylenen Türkçe şarkı ve marşlar, sokaklarda konuşulan Türkçe inkar edilerek Türkler yokmuş diye bir tutum takınılmıştır. Bazı istisnalar dışında Türk toplumu asimile olmak yerine kendi varlıklarını kabul ettirmek için mücadelelerine ağırlık vermiştirler. Mücadelelerin yanı sıra ülke yönetiminin özellikle Arnavutluk ile ilişkilerindeki gerileme ve Türkiye ile kurulan temaslar neticesinde aşamalı olarak Türk toplumunun varlığı da hukuki belgelerde yer almaya başlamıştır. 1974 Anayasasıyla tavan yapmış olan haklar, Kosova Anayasal Çerçeve ve Kosova Cumhuriyeti Anayasasıyla garanti altına alınmıştır.

Çalışma boyunca ortaya çıkan önemli bir husus da Türkçenin resmiyeti konusunda verilen mücadele hususudur. Tarihsel süreçte olduğu gibi en yoğun mücadele, uluslararası sistem altında oluşturulan vesayet döneminde yaşanırken, Birleşmiş Milletler idaresinin Türkçeyi dışlayan tutumunun değiştirilmesi konusunda ciddi çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda savaş döneminde toplumsal bilinçten uzak olan Türk toplumunun bu konuda birlik ve beraberlik içinde hareket etmeleri ortaya çıkarılan önemli bir diğer bulgudur. Özellikle savaştan sonra yapılması planlanan nüfus kayıt sürecindeki belgelerin Türkçe basılmamasını protesto ederek, yapılacak olan ilk yerel seçimlere katılmamayı da göze alması, Türkçe konusundaki hassasiyetini açıkça gözler önüne sermiştir. Başka bir deyişle, Türkçe mücadelesi

Türk toplumunun birlik ve beraberliğini simgeleyen önemli bir argüman olarak görülmüştür. Bu konuda Türk toplumu büyük mücadele vermesine rağmen bu konuda toplumsal beklenti karşılanamamıştır. Fakat şimdi Türk toplumunun anayasa ve yasalarla elde etmiş olduğu kazanımların uygulamaya sokulması konusunda ciddi bir çalışma yürüttüğüne şahit olunmuştur.

Çalışmada, ülkenin bağımsızlık serüveninde Türk toplumunun sorunun barışçıl yollardan çözüme kavuşturulması yönünde bir tutum takınmış olduğuna da şahit olunmuştur. Yugoslavya'nın parçalanma dönemiyle birlikte ülkede cereyan eden Arnavut – Sırp çekişmesinde tarafsız kalarak, taraf tutmama konusunda bir tavır takınmaya özen gösteren Türkler, taraflar arasında çatışmaların artış göstermesinden sonra ise sorunun barışçıl yoldan çoğunluk taleplerinin dikkate alınması söylemlerini ön planda tutuğu gözlenmiştir. Uluslararası toplum döneminde de ülkenin nihai statü sürecine de açık destek veren Türk toplumu, sürecin dışında tutulmasından dolayı duyduğu memnuniyetsizliği de dile getirmekten çekinmemiştir. Bağımsızlık ilanı, devletleşme süreçlerinde de gerek meclis çatısında gerekse de söylem çerçevesinde Kosova Cumhuriyetini her zaman vatanı olarak bildiği gibi kalkınması yönünde de önemli çalışmalara imza atmıştır. Genel itibariyle, devletçi bir tutum takınan Türklerin siyasi çatısı Kosova Demokratik Türk Partisi de bu çerçevede üzerine düşenden daha fazla efor sarf ederek, süreçle ilgili yapıcı bir tutum takınmıştır.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu KDTP'nin dış politikada devletçi bir tutum takınarak, devletin söylemlerini kendi söylemi olarak kabul etmesi olmuştur. Çalışmada ele alınan gerek komşularla gerekse de uluslararası örgütlerle ilişkilerde bu tutum açıkça görülürken, devletin tutumuna açıkça destek verilmiştir. Şartlı bağımsızlığın kaldırılması gibi Türk toplumuna temsiliyet anlamında negatif etki etmesine rağmen devlet çıkarları gözetilerek, ülkenin tam bağımsızlığına kavuşması adına artı var olan bir milletvekilliği elinin tersiyle itilmiştir. Devletin özellikle Avrupa Birliği sürecini de önemseyen Türk toplumu, ülkeye yönelik uygulanan çevrelemenin son bularak, halkın serbest hareket etmesini açıkça desteklediği gözlerden kaçmamaktadır.

Tezde önemli bir diğer bulgu da, Türk toplumunun ülkenin Türkiye'yle ilişkilerde bir köprü vazifesi üstendiğidir. Tarihsel süreçte, ülkenin politikası Türk

toplumu üzerinden yürütülürken, görüşmelerin önemli bir bölümünü Türk toplumunun var olan sorun ve beklentileri üzerinde yürütülmüştür. Türkiye özellikle AK Parti iktidarında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan önderliğinde Kosova'yla ilişkilere özel bir önem atfederek, "Türkiye Kosova'dır, Kosova Türkiye'dir" söylemi çerçevesinde ülkenin bağımsızlığı, tanıma süreci ve kalkınması adına çok yönlü bir destek verdiği ortadadır. Türkiye'nin bu yönde destek vermesi, ülkede bazı çevreleri (Vatikan destekli milliyetçi) rahatsız ederken, Türkiye'ye karşı karalama, başkonsolosluğa saldırı ve Türk bayrağına yönelik çirkin saldırıların önüne geçilmesine etki edememiştir. Buradaki asıl amaç, Osmanlı ardılı olarak gösterilen Türkiye'nin de işgalci olarak gösterilerek, ülke liderleri arasında kurulan işbirliği ve abi – kardeş ilişkisi baltalanamaya çalışılmıştır. Bu konuda yoğun bir mücadele verilmesine rağmen, Türkiye ve Türk karşıtlığı önüne geçilememiştir. Bu konuda yapılması gereken şey; iki ülke arasında tarih kitaplarının yeniden düzenlenmesi ile Osmanlı ve Türk düşmanı söylemlerin çıkarılarak, var olan sorunun temeline inilmesi gerekmektedir. Çünkü Türkiye ile etkileşimi bulunmayan çevrelerde tarih derslerinde kin ve nefret içeren açıklamaları okuyan Arnavut öğrencileri ileriki süreç için Türkiye'yi dosttan çok bir tehdit unsuru olarak yetiştirilmektedir. Tarihin çarptırılmadan gerçek bir şekilde aktarılması, hem Türkiye hem de Kosova Türk toplumunun geleceği için önemli bir gelişmeye tekabül etmektedir. Bu yüzden de Türkiye ve Kosovalı Türk siyasiler çalışmalarına bu konuda ağırlık vermeleri gerekmektedir.

Kosova Türk toplumunun en büyük etkileşimi, anavatanı Türkiye ile yaşadığı açıkça görülmektedir. Kosovalı Türkler, tarihsel süreç içerisinde Türkiye'nin dış politikasına endeksli bir iç politika izlediklerinin örneklerine rastladığımız gibi paralel bir politika izlenmiştir. Türkiye'nin Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünü desteklediği dönemde TDB yönetimindeki Kosovalı Türkler, bu yönde bir tutum takınırken, Arnavutlar tarafından başlatılan boykot süreçlerine dahil olmayarak, Türkiye'nin telkinlerini dinlemiştirler. Savaş sonrası süreç ve bağımsızlık sürecinde de Türkiye'nin tutumuna yakın bir tutum takınarak, Kosova Cumhuriyetinin oluşum sürecine açıkça destek sunulmuştur. Türk toplumu ile Türkiye'nin ilişkileri eskiye dayansa da en güçlü bağlar özellikle 1999'dan sonra en üst seviyesine ulaşmıştır.

Türkçenin resmiyeti sürecinde dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem öncülüğünde Türkiye'nin kapısını çalan Türkler, AK Parti döneminde ise Türkiye'nin her yönlü desteğini yanında hissetmiştir. Fakat iki taraf arasında bazı konularda ciddi bir fikir ayrılığının yaşanmış olduğu gözlenmiştir. Çifte vatandaşlık konusunda çok istekli olan Kosovalı Türklerin bu talebi hiçbir zaman Türkiye tarafından kabul görmemekle birlikte, "size orada ihtiyacımız var" gerekçesiyle geri çevrilmektedir. Oysa Kosovalı Türklerin çifte vatandaşlık talebi ülkeyi terk ederek Türkiye'ye yerleşmek olmadığı gibi ülkede diğer topluluklar gibi ikinci bir pasaporta sahip olmakta yatmaktadır. Vatandaşlığı bir garanti olarak gören Türk toplumu, en azından sağlık hizmetleri konusunda Türk vatandaşlarıyla aynı hak ve yükümlülüklere sahip olmak istemektedirler. Son Suriye vatandaşlarına Türkiye vatandaşlığının verilmiş olması Türk toplumunu üzdüğü gibi kendilerini dışlanmış hissetmelerine etki etmektedir. Bunun dışında özellikle yüksek eğitimde yapılan reform çerçevesinde Kosova Türk Toplumuna yönelik 1990'lardan bu yanan uygulanan kontenjana son verilmesi üzerinde farklı düşünülen diğer bir konuya denk düştüğü görülmüştür. Özellikle Yurt Dışı Türkler Başkanlığı öncülüğünde yapılan yeni sitemle, Türk toplumuna mensup lise mezunu öğrencilere eskiye nazaran tanınan ayrıcalığın kaldırılarak, dünyanın diğer ülke vatandaşlarıyla aynı kefeye konulması büyük bir memnuniyetsizlik yaratmıştır. Eski kontenjan sistemiyle Türkiye'de 50-60 arası öğrencinin burslu okuma şansı varken, yeni mülakat sistemiyle bu sayının 10'u bile geçmediği gözlenmiştir. Bu konunun düzeltilmesi adına çok sayıda girişim yapılmasına rağmen Türkiye'nin ilgili kurumu geri adım atmazken, yabancı öğrencilere yönelik uyguladığı sistemi Türk toplumuna mensup öğrencilere de uygulama konusunda kararlılığını açıkça göstermiştir. Bu yönde bir tavır takınılması ve Türk olmanın yada Türkçe eğitimden devam etmenin bir önem atfetmediğinden dolayı Türkiye'nin izlemiş olduğu bu politika ülkedeki Türkçe eğitime ileriye yönelik büyük bir darbe niteliğini taşımaktadır. Çünkü, Türkçe okumak eskiden Türkiye'de yüksek öğrenime devam etmek için bir şans olarak görülürken, bu ayrıcalığın kaybedilmesinden sonra özellikle genç nesil çocuğunun Arnavutçayı daha iyi öğrenmesi adına okul kayıtlarında Arnavutçaya ciddi bir kaymanın yaşandığı ortadadır. Bu konunun önüne geçilmesi adına ve toplumda var olan memnuniyetsizlikleri gidermek adına, Türk

siyasilerin alternatif politikalar üretmesine etki etmiştir. Bu çerçevede Yüksek Eğitim Kurumu ile bir protokol yapılarak, her yıl 20 öğrencinin Türkiye'de burslu okuması sağlanmıştır. Fakat, bu konunun sürekliliği olmamakla birlikte Türkiye'nin özellikle Türk toplumlarının yaşadığı bölgelerde kadro ihtiyacının karşılanması için kontenjan uygulamasını devam ettirilmesi hayati bir önem taşımaktadır.

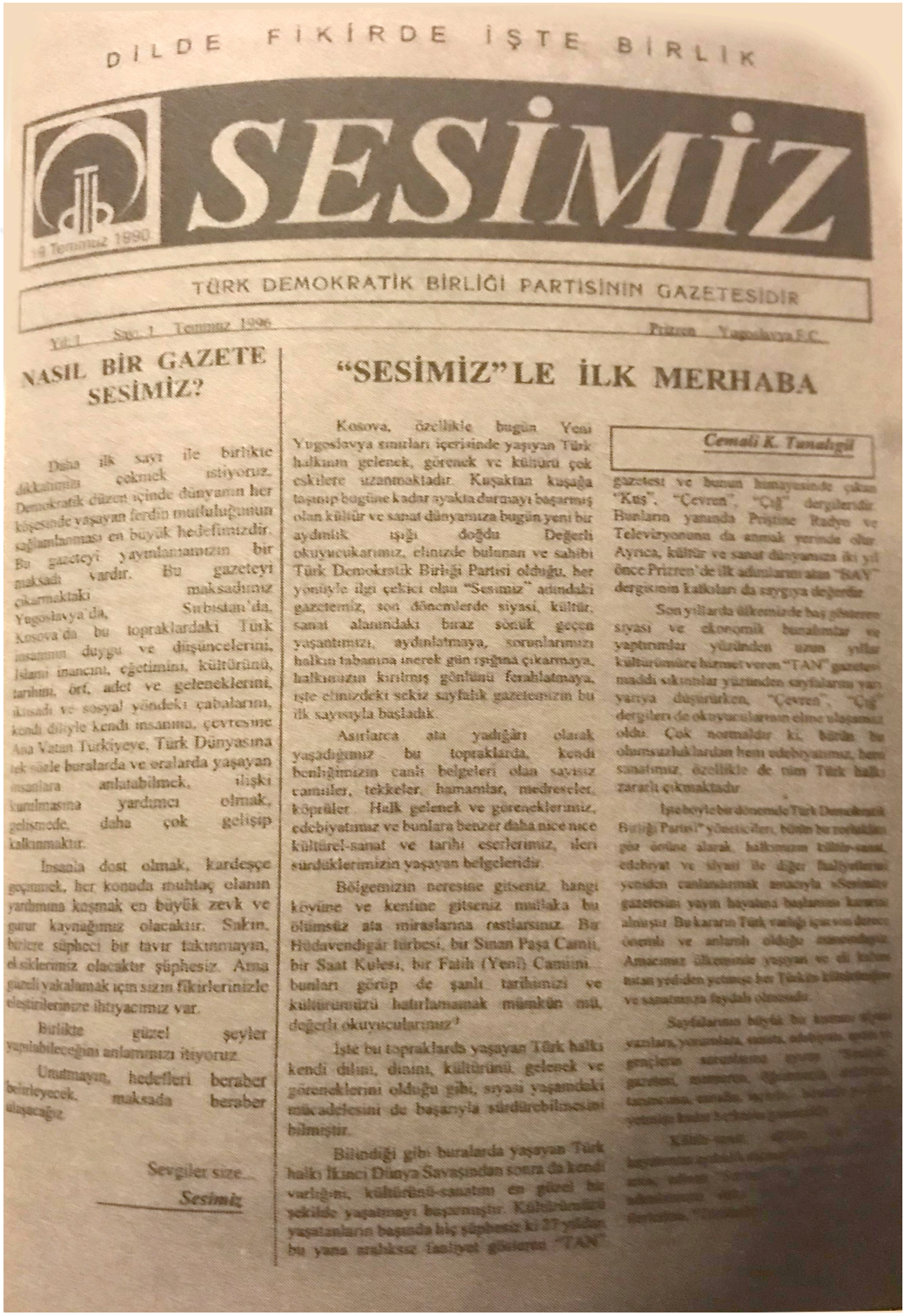
Türk toplumunun tarihsel sürecinde en çok tartışılan ve üzerinde durulan diğer bir olgu da temsiliyet konusu olmuştur. Tek partili dönemde Türk temsilciler milli bir politikadan çok inandığı değerler çerçevesinde bir tutum takınırken, 1990 sonrası oluşturulan çok partili sistemde ise ülkedeki yasal düzenlemelerden dolayı üst düzeyde temsil edilme şansını yakalanmıştır. Uluslararası dönemin getirdiği yeni nimetlerden Türk toplumu da yararlanarak, bundan sonraki süreçte milletvekili ve bakanlık gibi üst düzeylerde temsil edilmeye başlandığı görülmüştür. Üst düzey temsilyetin sağlanması, toplumda da bu yerler için ciddi bir mücadele yaşanmasına neden olmuştur. Mevki sahipleri bu süreçte mevkilerini koruma yönünde bir eğilim içinde olurken, yeni yüzler ise bu mevkilere sahip olmak için ciddi çalışmalara imza attıkları gözlenmiştir.

Çalışmada en can alıcı nokta, Türk toplumunun siyasal örgütlenme çabaları ve bu çerçevede yürütmüş olukları politikalarda yatmaktadır. Türk toplumu dönemin şartlarına uygun olarak; dernekçilikten birliğe, birlikten siyasi partiye, siyasi partiden de siyasi partilere kadar uzanan geniş bir dönemde çok sayıda siyasi oluşuma sahip olmuşturlar. Başka bir deyişle, Kosova'da yaşanan gelişmeler ülkede yaşayan Kosova Türklerini de derinden etkilemiş ve bu süreç içinde zamana ve mekana bağlı değiş politik yaklaşımlar izlenmiştir. Örneğin; tek partili sistem rejiminde Türkler, var olma mücadelesini Doğru Yol Derneği çatısı altında göstermeye çalışmışken, çok partili sisteme geçiş sürecinde Türk Demokratik Birliği ve savaş sonrası oluşturulan uluslararası denetim altındaki dönemde Kosova Demokratik Türk Partisi çatısı altında kimlik mücadelesi vermiştir. Fakat çalışmadaki araştırma ve örnekler Türk toplumunun siyasi partilere değil de tek bir siyasi partiye sahip olmaları gerekliliği açıkça gözlenmiştir. Bugüne kadar yapılan bütün girişimlere rağmen KDTP'nin Türk toplumunu temsil eden en önemli bir yapı gerçeğini ön plana çıkardığı gibi, bu tezimizi ülke genelinde yapılan her seçimlerde alınan sonuçlar da güçlendirmektedir.

Parti içinde var olan çekişmelerin de toplumun geleceğini açıkça tehdit ettiği gerçeğini de açıkça dışa vurmaktadır. Bunların önüne geçilmesi adına partide yeni bir uygulamaya gidilerek, genel başkan, milletvekili, bakan, belediye başkanı, müdür, meclis üyesi gibi mevkilere dönemsel bir sınırlama getirerek, yeni nesillere de ilgili konumlara gelme fırsatı sunulması açıkça gözlenmektedir. Bu yönde yapılacak olan bir adım, siyasilerde var olan mental ağırlığı alacağı gibi parti çalışmalarından uzak duran yeni tahsilli gençlerin sürece katılmasına ve KDTP dışında artık bir siyasi oluşumun hayata kalmasına doğrudan etki edecektir.

EKLER

Ek1: TDB Partisinin resmi gazetesi Sesimiz.

DİLDE FİKİRDE İŞTE BİRLİK

SESİMİZ

14 Temmuz 1990

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİNİN GAZETESİDİR

Yıl:1 Sayı: 1 Temmuz 1996 Prizren Yugoslavya F.C.

NASIL BİR GAZETE SESİMİZ?

Daha ilk sayı ile birlikte dikkatinizi çekmek istiyoruz. Demokratik düzen içinde dünyanın her köşesinde yaşayan ferdin mutluluğunun sağlanmasını en büyük hedefimizdir. Bu gazeteyi yayınlamamızın bir maksadı vardır. Bu gazeteyi çıkarmaktaki maksadımız Yugoslavya'da, Sırbistan'da, Kosova'da bu topraklardaki Türk insanının duygu ve düşüncelerini, İslami inancını, eğitimini, kültürünü, tarihini, örf, adet ve geleneklerini, iktisadi ve sosyal yöndeki çabalarını, kendi diliyle kendi insanına, çevresine Ana Vatan Türkiyeye, Türk Dünyasına tek-tük buralarda ve oralarda yaşayan insanlara anlatabilmek, ilişki kurulmasına yardımcı olmak, gelişmede, daha çok gelişip kalkınmaktır.

İnsanla dost olmak, kardeşçe geçinmek, her konuda muhtaç olanın yardımına koşmak en büyük zevk ve gurur kaynağımız olacaktır. Sakın, bizlere şüpheci bir tavır takınmayın, eksiklerimiz olacaktır şüphesiz. Anı güzel yakalamak için sizin fikirlerinizle eleştirilerinize ihtiyacımız var.

Birlikte güzel şeyler yapılabileceğini anlamınızı istiyoruz.

Unutmayın, hedefleri beraber belirleyecek, maksada beraber ulaşacağız.

Sevgiler size...

Sesimiz

"SESİMİZ"LE İLK MERHABA

Cemali K. Tunalıgil

Kosova, özellikle bugün Yeni Yugoslavya sınırları içerisinde yaşayan Türk halkının gelenek, görenek ve kültürü çok eskilere uzanmaktadır. Kuşaktan kuşağa taşınıp bugüne kadar ayakta durmayı başarmış olan kültür ve sanat dünyamıza bugün yeni bir aydınlık ışığı doğdu. Değerli okuyucularımız, elinizde bulunan ve sahibi Türk Demokratik Birliği Partisi olduğu, her yönüyle ilgi çekici olan "Sesimiz" adındaki gazetemiz, son dönemlerde siyasi, kültür, sanat alanındaki biraz sönük geçen yaşantımızı, aydınlatmaya, sorunlarımızı halkın tabanına inerek gün ışığına çıkarmaya, halkımızın kırılmış gönlünü ferahlatmaya, işte elinizdeki sekiz sayfalık gazetemizin bu ilk sayısıyla başladık.

Asırlarca ata yadigârı olarak yaşadığımız bu topraklarda, kendi benliğimizin canlı belgeleri olan sayısız camiler, tekkeler, hamamlar, medreseler, köprüler. Halk gelenek ve göreneklerimiz, edebiyatımız ve bunlara benzer daha nice nice kültürel-sanat ve tarihi eserlerimiz, ileri sürdüklerimizin yaşayan belgeleridir.

Bölgemizin neresine gitseniz, hangi köyüne ve kentine gitseniz mutlaka bu ölümsüz ata mirasılarına rastlarsınız. Bir Hüdavendigâr türbesi, bir Sinan Paşa Camii, bir Saat Kulesi, bir Fatih (Yeni) Camiimi... bunları görüp de şanlı tarihimizi ve kültürümüzü hatırlamamak mümkün mü, değerli okuyucularımız?

İşte bu topraklarda yaşayan Türk halkı kendi dilini, dinini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini olduğu gibi, siyasi yaşamdaki mücadelesini de başarıyla sürdürebilmesini bilmiştir.

Bilindiği gibi buralarda yaşayan Türk halkı İkinci Dünya Savaşından sonra da kendi varlığını, kültürünü-sanatını en güzel bir şekilde yaşatmayı başarmıştır. Kültürümüzü yaşatanların başında hiç şüphesiz ki 27 yıldan bu yana aralıksız faaliyet gösteren "TAN" gazetesi ve bunun himayesinde çıkan "Kuş", "Çevren", "Çığ" dergileridir. Bunlarla yanında Priştine Radyo ve Televizyonunu da anmak yerinde olur. Ayrıca, kültür ve sanat dünyamıza iki yıl önce Prizren'de ilk adımlarını atan "BAY" dergisinin katkıları da saygıya değerdir.

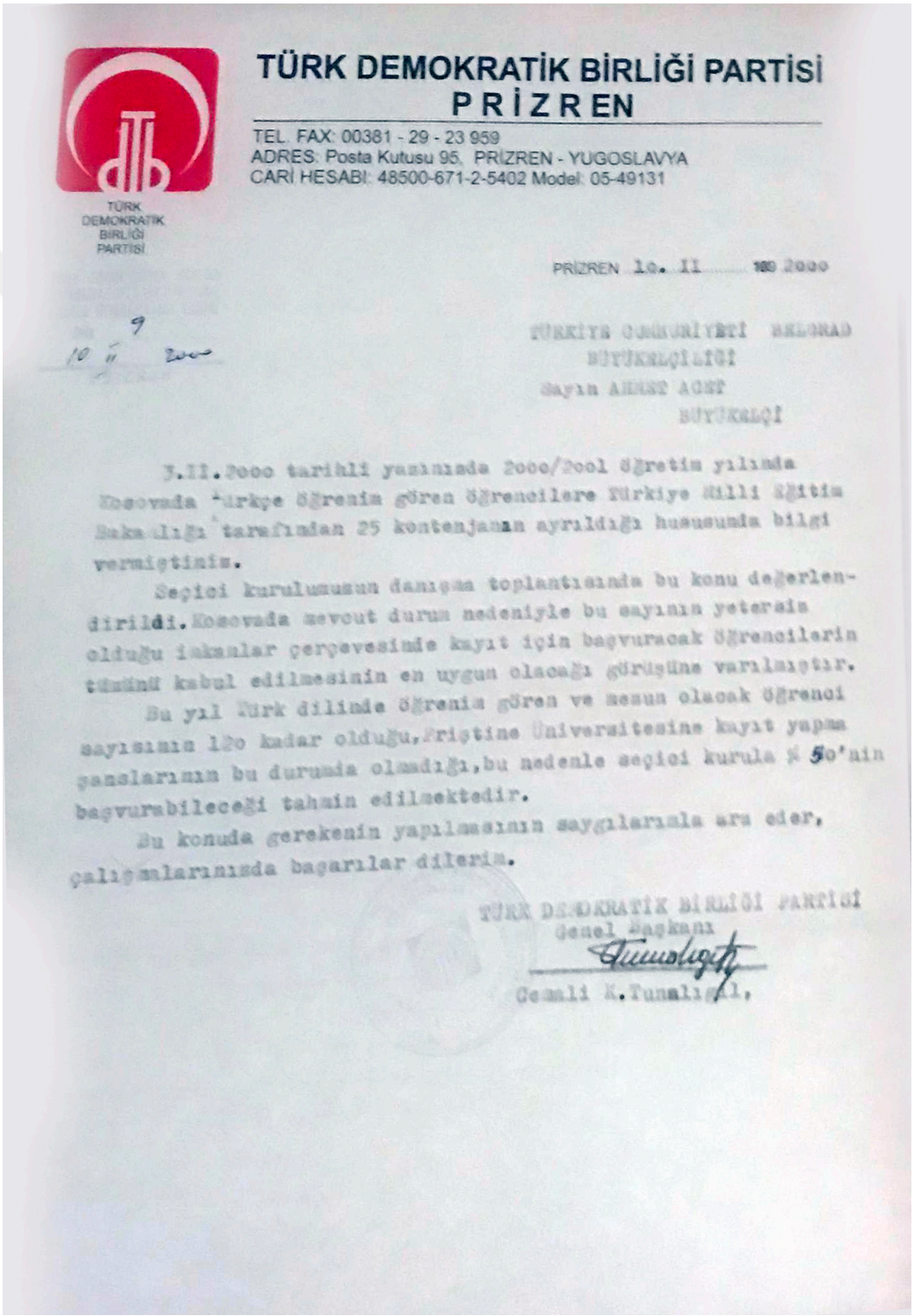
Son yıllarda ülkemizde baş gösteren siyasi ve ekonomik buhranlar ve yaptırımlar yüzünden uzun yıllar kültürümüze hizmet veren "TAN" gazetesi maddi sıkıntılar yüzünden sayfalarını yarı yarıya düşürürken, "Çevren", "Çığ" dergileri de okuyucularının eline ulaşamaz oldu. Çok normaldir ki, bütün bu olumsuzluklardan hem edebiyatımız, hem sanatımız, özellikle de tüm Türk halkı zarar'lı çıkmaktadır.

İşte böyle bir dönemde Türk Demokratik Birliği Partisi" yöneticileri, bütün bu zorlukları göz önüne alarak, halkımızın kültür-sanat, edebiyat ve siyasi ile diğer faaliyetlerini yeniden canlandırmak amacıyla «Sesimiz» gazetesini yayın hayatına başlamasını kararını almışlar. Bu kararın Türk varlığı için ve bu derece önemli ve anlamlı olduğu muhakkaktır. Amacımız ülkemizde yaşayan ve eli kalem tutan yeniden yetmiş her Türkün kültürüne ve sanatımıza faydalı olmaktır.

Sayfalarının büyük bu kısmını siyasi yazılara, yorumlara, sanata, edebiyata, spora ve gençlerin sorunlarına ayırıp "Sesimiz" gazetesi, sanatçıyı, öğretmeni, edebiyatçı, tercümana, emekli, işçiyi, sporcu ve gençlerin yetişip kendini bulmasına yardımcı olmak

Kültür-sanat, edebiyat, siyasi ve ekonomik buhranlarımız aşılarak, ülkemizde "Demokrasi" adına, adaletin, "Demokrasi" adına, adaletin, "Demokrasi" adına, "Demokrasi" adına, "Demokrasi" adına

Ek2: TDB Partisi Genel Başkanı Cemali Krüezi imzalı Türkiye Cumhuriyeti Belgrad Büyükleçisi Ahmet Acet'e yazılan resmi yazı.

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ
PRİZREN

TEL. FAX: 00381 - 29 - 23 959
ADRES: Posta Kutusu 95, PRİZREN - YUGOSLAVYA
CARİ HESABI: 48500-671-2-5402 Model: 05-49131

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ

PRİZREN 10. II 2000

9
10 " 2000

TÜRKİYE CUMHURİYETİ BELGRAD
BÜYÜKELÇİLİĞİ
Sayın AHMET ACET
BÜYÜKELÇİ

3.II.2000 tarihli yazınızda 2000/2001 öğretim yılında Kosovada Türkçe öğrenim gören öğrencilere Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 25 kontenjanın ayrıldığı hususunda bilgi vermiştiniz.

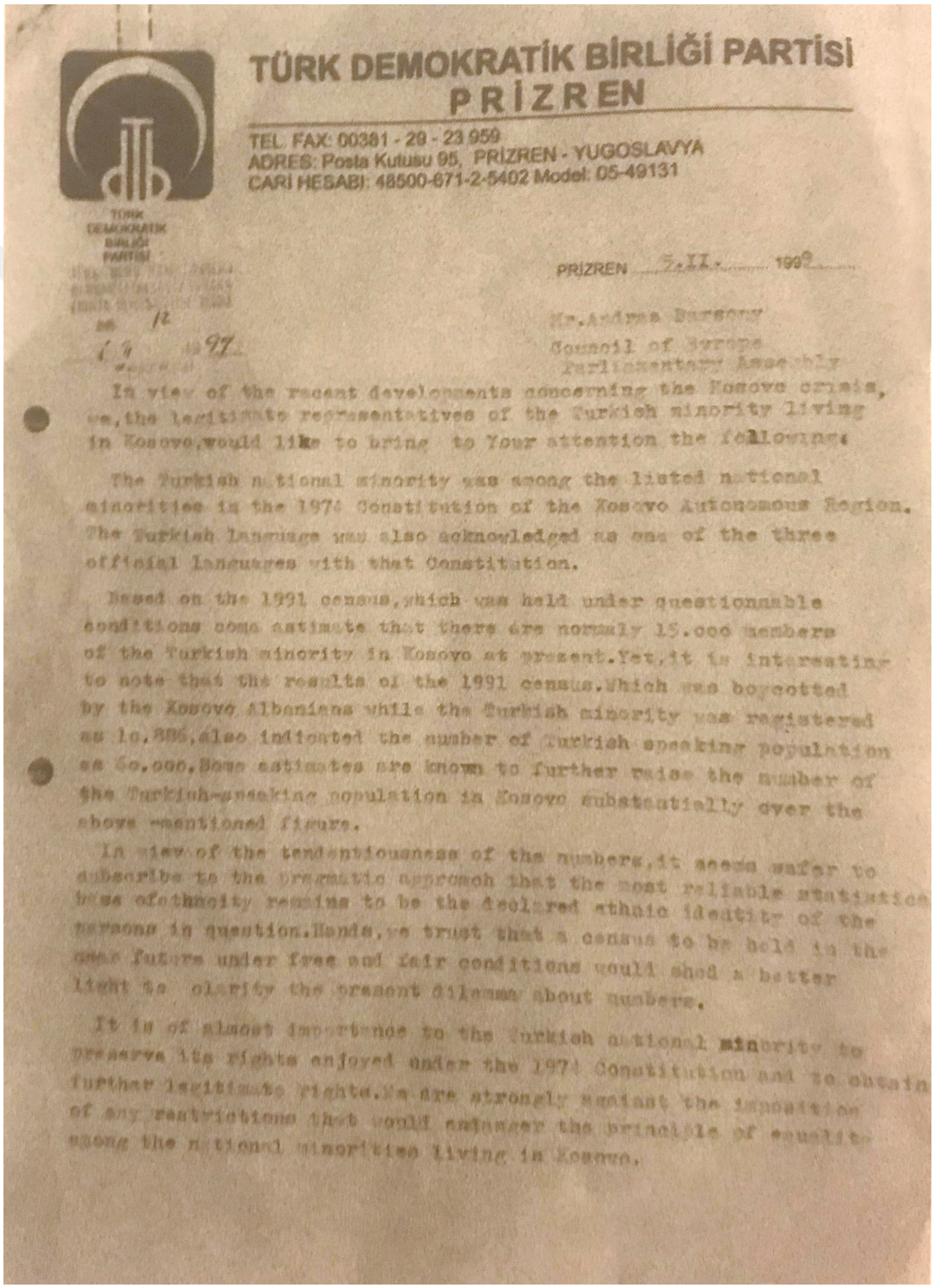
Seçici kurulumuzun danışma toplantısında bu konu değerlendirildi. Kosovada mevcut durum nedeniyle bu sayının yeterasiz olduğu imkanlar çerçevesinde kayıt için başvuracak öğrencilerin tümünü kabul edilmesinin en uygun olacağı görüşüne varılmıştır.

Bu yıl Türk dilinde öğrenim gören ve mezun olacak öğrenci sayısının 120 kadar olduğu, Priştine Üniversitesine kayıt yapma şanslarının bu durumda olmadığı, bu nedenle seçici kurula % 50'nin başvurabileceği tahmin edilmektedir.

Bu konuda gerekenin yapılmasının saygılarımla arz eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ
Genel Başkanı
Cemali K.Tunmaligil,

Ek3: TDB Partisi Genel Başkanı Cemali Krüezi imzalı Avrupa Parmenetosundan destek talebi

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ
PRİZREN

TEL. FAX: 00381 - 29 - 23 959
ADRES: Posta Kutusu 95, PRİZREN - YUGOSLAVYA
CARİ HESABI: 48500-671-2-5402 Model: 05-49131

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ

PRİZREN 7.II. 199?

Mr.Andrea Bureony
Council of Europe
Parliamentary Assembly

In view of the recent developments concerning the Kosovo crisis, we,the legitimate representatives of the Turkish minority living in Kosovo,would like to bring to Your attention the following:

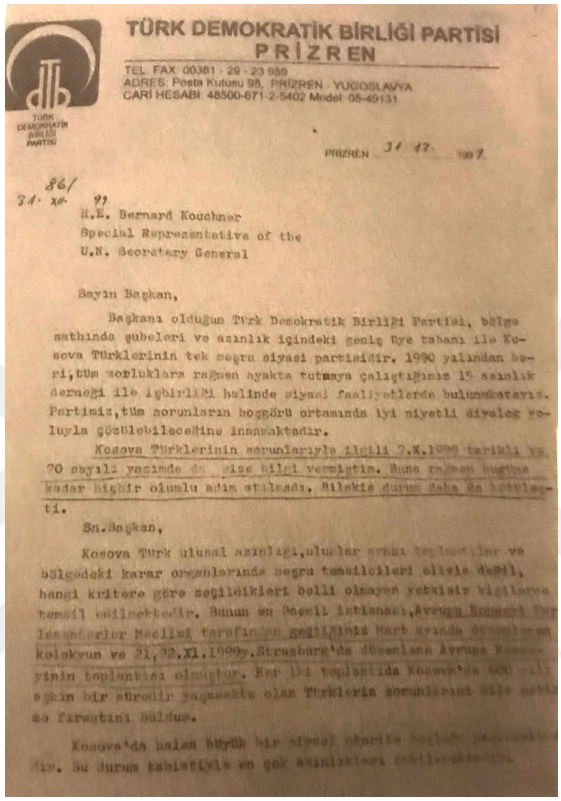
The Turkish national minority was among the listed national minorities in the 1974 Constitution of the Kosovo Autonomous Region. The Turkish language was also acknowledged as one of the three official languages with that Constitution.

Based on the 1991 census,which was held under questionnable conditions some estimate that there are normaly 15.000 members of the Turkish minority in Kosovo at present.Yet,it is interesting to note that the results of the 1991 census.Which was boycotted by the Kosovo Albanians while the Turkish minority was registered as 10.886,also indicated the number of Turkish speaking population as 60.000.Some estimates are known to further raise the number of the Turkish-speaking population in Kosovo substantially over the above -mentioned figure.

In view of the tendentiousness of the numbers,it seems safer to subscribe to the pragmatic approach that the most reliable statistics on ethnicity remains to be the declared ethnic identity of the persons in question.Hence,we trust that a census to be held in the near future under free and fair conditions would shed a better light to clarify the present dilemma about numbers.

It is of almost importance to the Turkish national minority to preserve its rights enjoyed under the 1974 Constitution and to obtain further legitimate rights.We are strongly against the imposition of any restrictions that would endanger the principle of equality among the national minorities living in Kosovo.

Ek4: TDB Genel Başkanı Cemali Krüezi'nin dönemin UNMIK Yöneticisi Bernard Kouchner'e göndermiş olduğu mektup.

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ
PRİZREN
TEL. FAX: 00381 - 29 - 23 959
ADRES: Posta Kutusu 95, PRİZREN - YUGOSLAVYA
CARİ HESABI: 48500-671-2-5402 Model: 05-49131

PRİZREN 31.12. 1997

861
31.XII 97

H.E. Bernard Kouchner
Special Representative of the
U.N. Secretary General

Sayın Başkan,

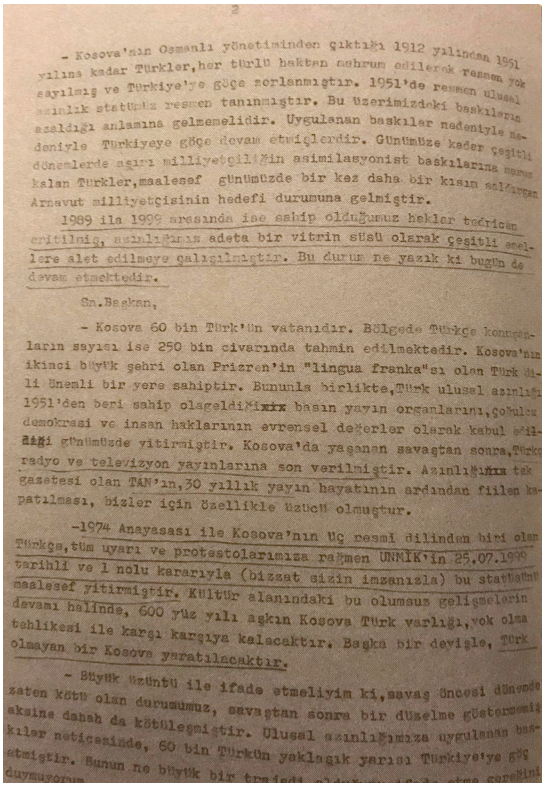
Başkanı olduğum Türk Demokratik Birliği Partisi, bölge sathında şubeleri ve azınlık içindeki geniş üye tabanı ile Kosova Türklerinin tek meşru siyasi partisidir. 1990 yılından beri,tüm zorluklara rağmen ayakta tutmaya çalıştığımız 15 azınlık derneği ile işbirliği halinde siyasi faaliyetlerde bulunmaktayız. Partimiz,tüm sorunların hoşgörü ortamında iyi niyetli diyalog yoluyla çözülebileceğine inanmaktadır.

Kosova Türklerinin sorunlarıyla ilgili 7.X.1999 tarihli ve 70 sayılı yazımda de[illegible]size bilgi vermiştim. Buna rağmen bugüne kadar hiçbir olumlu adım atılmadı. Bilakis durum daha da kötüleşti.

Sn.Başkan,

Kosova Türk ulusal azınlığı,ulusler arası toplantılar ve bölgedeki karar organlarında meşru temsilcileri eliyle değil, hangi kritere göre seçildikleri belli olmayan yetkisiz kişilerce temsil edilmektedir. Bunun en güncel istisnası,Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından geçtiğimiz Mart ayında düzenlenen kolokyum ve 21,22.XI.1999'da Strasburg'da düzenlenen Avrupa Konseyinin toplantısı olmuştur. Her iki toplantıda Kosova'da [illegible] ilişkin bir sürecin yaşamakta olan Türklerin sorunlarını dile getirme fırsatını buldum.

Kosova'da halen büyük bir siyasi otorite boşluğu [illegible] Bu durum tabiiyetiyle en çok azınlıkları etkilemektedir.

2

- Kosova'nın Osmanlı yönetiminden çıktığı 1912 yılından 1951 yılına kadar Türkler,her türlü haktan mahrum edilerek resmen yok sayılmış ve Türkiye'ye göçe zorlanmıştır. 1951'de resmen ulusal azınlık statüsü resmen tanınmıştır. Bu üzerimizdeki baskıların azaldığı anlamına gelmemelidir. Uygulanan baskılar nedeniyle nedeniyle Türkiyeye göçe devam etmişlerdir. Günümüze kadar çeşitli dönemlerde ağırı milliyetçiliğin asimilasyonist baskılarına maruz kalan Türkler,maalesef günümüzde bir kez daha bir kısım saldırgan Arnavut milliyetçisinin hedefi durumuna gelmiştir.

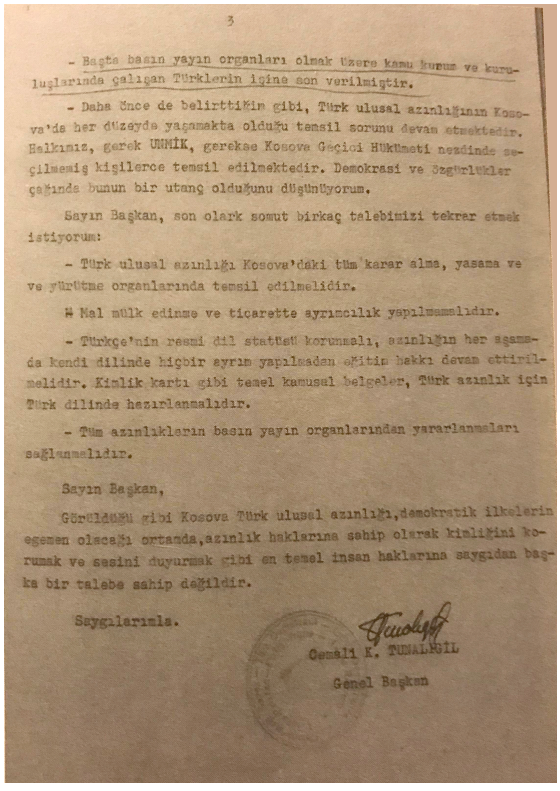
1989 ila 1999 arasında ise sahip olduğumuz haklar tedricen eritilmiş, azınlığımız adeta bir vitrin süsü olarak çeşitli amaçlara alet edilmeye çalışılmıştır. Bu durum ne yazık ki bugün de devam etmektedir.

Sn.Başkan,

- Kosova 60 bin Türk'ün vatanıdır. Bölgede Türkçe konuşanların sayısı ise 250 bin civarında tahmin edilmektedir. Kosova'nın ikinci büyük şehri olan Prizren'in "lingua franka"sı olan Türk dili önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte,Türk ulusal azınlığı 1951'den beri sahip olageldiğimiz basın yayın organlarını,çoğulcu demokrasi ve insan haklarının evrensel değerler olarak kabul edildiği günümüzde yitirmiştir. Kosova'da yaşanan savaştan sonra,Türkçe radyo ve televizyon yayınlarına son verilmiştir. Azınlığın tek gazetesi olan TAN'ın,30 yıllık yayın hayatının ardından fiilen kapatılması, bizler için özellikle üzücü olmuştur.

-1974 Anayasası ile Kosova'nın üç resmi dilinden biri olan Türkçe,tüm uyarı ve protestolarımıza rağmen UNMİK'in 25.07.1999 tarihli ve 1 nolu kararıyla (bizzat sizin imzanızla) bu statüsünü maalesef yitirmiştir. Kültür alanındaki bu olumsuz gelişmelerin devamı halinde, 600 yüz yılı aşkın Kosova Türk varlığı,yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Başka bir deyişle, Türk olmayan bir Kosova yaratılacaktır.

- Büyük üzüntü ile ifade etmeliyim ki,savaş öncesi dönemde zaten kötü olan durumumuz, savaştan sonra bir düzelme göstermemiş aksine daha da kötüleşmiştir. Ulusal azınlığımıza uygulanan baskılar neticesinde, 60 bin Türkün yaklaşık yarısı Türkiye'ye göç etmiştir. Bunun ne büyük bir trajedi olduğunu [illegible] duymuyorum.

3

- Başta basın yayın organları olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan Türklerin işine son verilmiştir.

- Daha önce de belirttiğim gibi, Türk ulusal azınlığının Kosova'da her düzeyde yaşamakta olduğu temsil sorunu devam etmektedir. Halkımız, gerek UNMİK, gerekse Kosova Geçici Hükümeti nezdinde seçilmemiş kişilerce temsil edilmektedir. Demokrasi ve özgürlükler çağında bunun bir utanç olduğunu düşünüyorum.

Sayın Başkan, son olarak somut birkaç talebimizi tekrar etmek istiyorum:

- Türk ulusal azınlığı Kosova'daki tüm karar alma, yasama ve ve yürütme organlarında temsil edilmelidir.

- Mal mülk edinme ve ticarette ayrımcılık yapılmamalıdır.

- Türkçe'nin resmi dil statüsü korunmalı, azınlığın her aşamada kendi dilinde hiçbir ayrım yapılmadan eğitim hakkı devam ettirilmelidir. Kimlik kartı gibi temel kamusal belgeler, Türk azınlık için Türk dilinde hazırlanmalıdır.

- Tüm azınlıkların basın yayın organlarından yararlanmaları sağlanmalıdır.

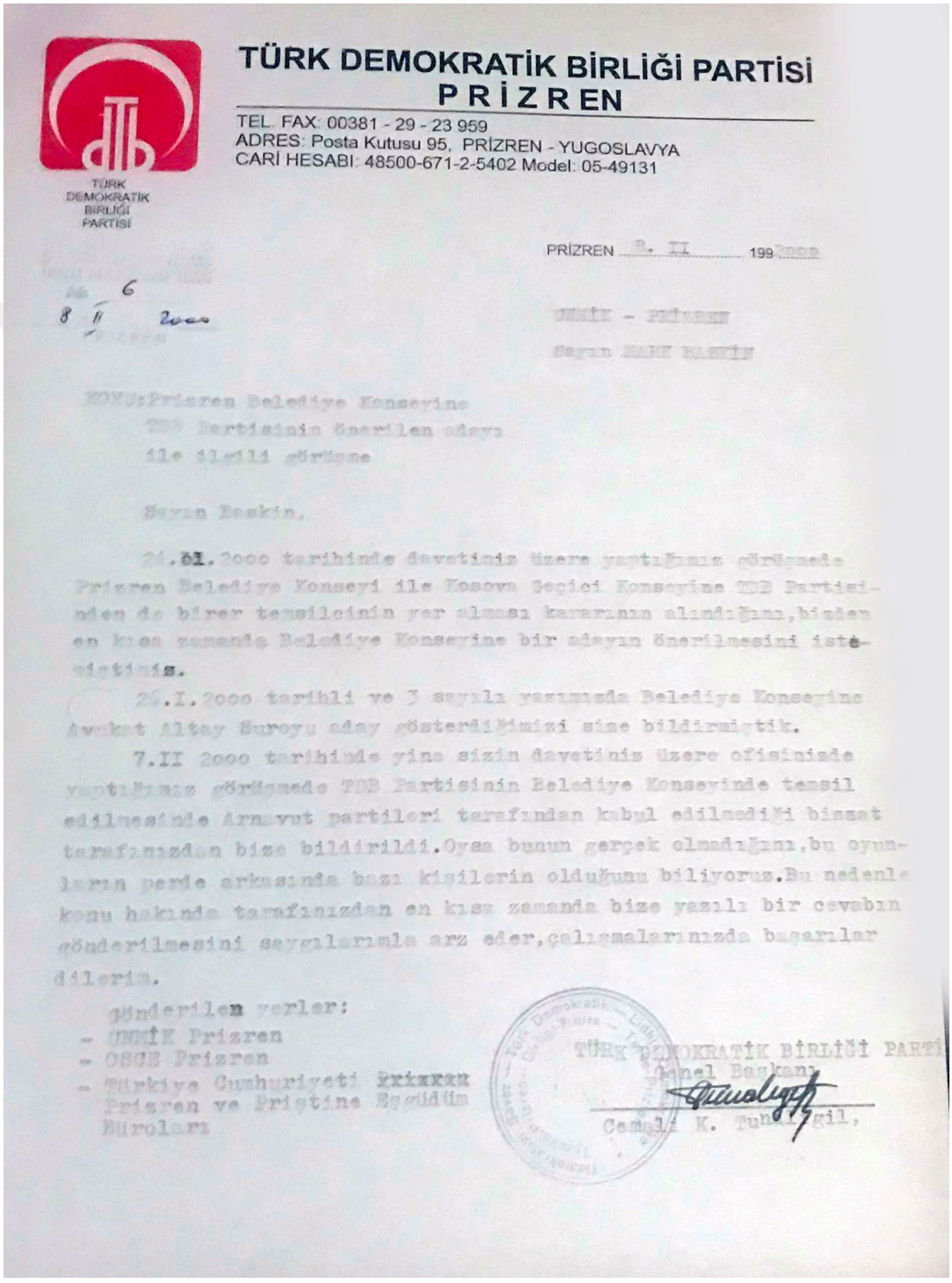
Sayın Başkan,

Güvendiği gibi Kosova Türk ulusal azınlığı,demokratik ilkelerin egemen olacağı ortamda,azınlık haklarına sahip olarak kimliğini korumak ve sesini duyurmak gibi en temel insan haklarına saygıdan başka bir talebe sahip değildir.

Saygılarımla.

Cemali K. TÜNALİGİL
Genel Başkan

Ek5: TDB Partisinin 8 Şubat 2000 tarihli bildirisi.

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ
PRİZREN

TEL. FAX: 00381 - 29 - 23 959
ADRES: Posta Kutusu 95, PRİZREN - YUGOSLAVYA
CARİ HESABI: 48500-671-2-5402 Model: 05-49131

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ

PRİZREN 8. II 199[illegible]

8 II 2000

[illegible] - PRİZREN

Sayın [illegible]

KONU: Prizren Belediye Konseyine
TDB Partisinin önerilen adayı
ile ilgili görüşme

Sayın Başkan,

24.01.2000 tarihinde davetiniz üzere yaptığımız görüşmede Prizren Belediye Konseyi ile Kosova Geçici Konseyine TDB Partisinden de birer temsilcinin yer alması kararının alındığını, bizden en kısa zamanda Belediye Konseyine bir adayın önerilmesini istediniz.

26.I.2000 tarihli ve 3 sayılı yazımızda Belediye Konseyine Avukat Altay Suroyu aday gösterdiğimizi size bildirmiştik.

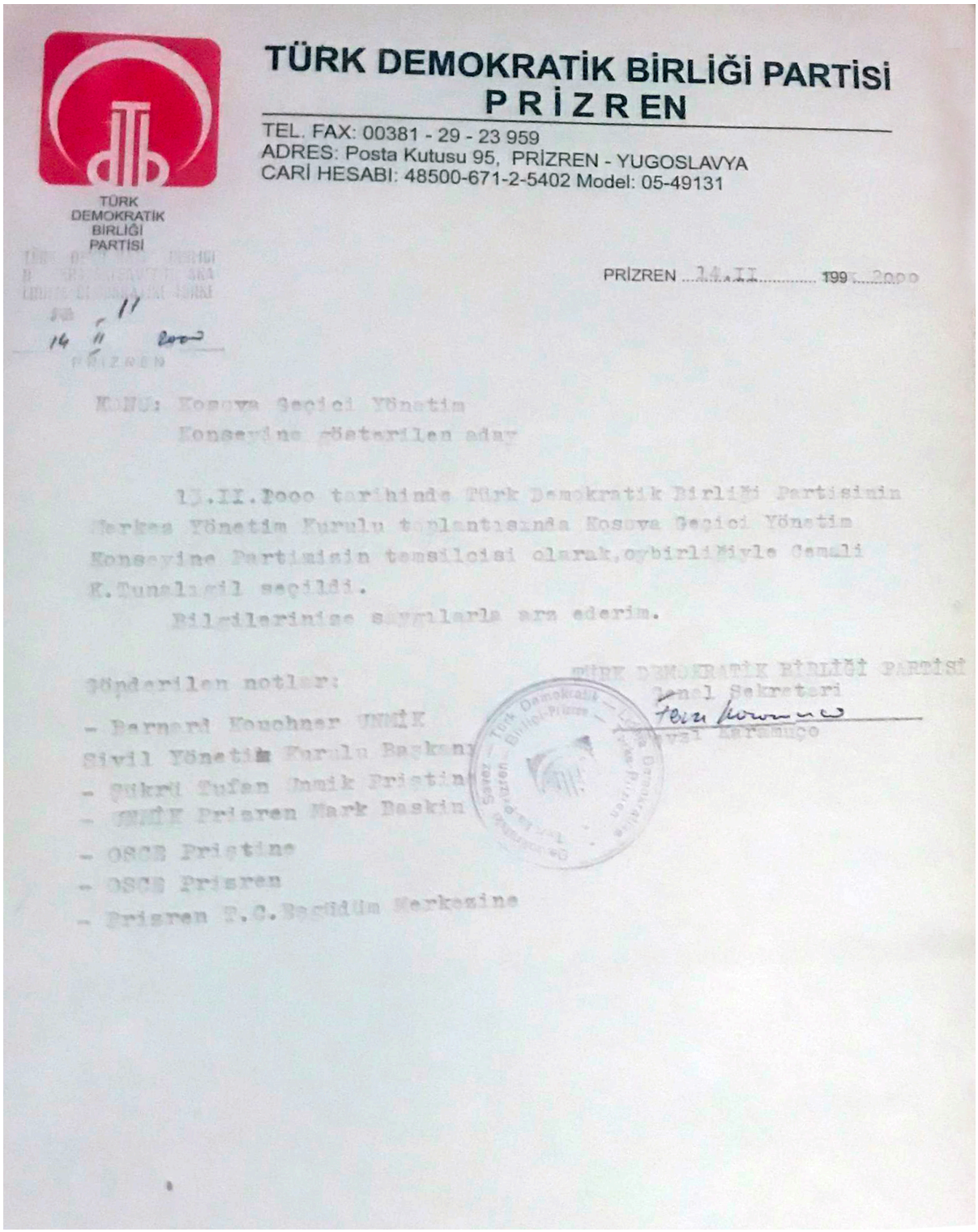
7.II 2000 tarihinde yine sizin davetiniz üzere ofisinizde yaptığımız görüşmede TDB Partisinin Belediye Konseyinde temsil edilmesinde Arnavut partileri tarafından kabul edilmediği hissi tarafınızdan bize bildirildi. Oysa bunun gerçek olmadığını, bu oyunların perde arkasında bazı kişilerin olduğunu biliyoruz. Bu nedenle konu hakkında tarafınızdan en kısa zamanda bize yazılı bir cevabın gönderilmesini saygılarımla arz eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Gönderilen yerler:
- UNMİK Prizren
- OSCE Prizren
- Türkiye Cumhuriyeti Prizren Prizren ve Priştine Eşgüdüm Büroları

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİ
Genel Başkanı

Cemal K. Tunalıgil,

Ek6: TDB Partisi Genel Sekreteri Fevzi Karamuço imzalı resmi karar.

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ
PRİZREN

TEL. FAX: 00381 - 29 - 23 959
ADRES: Posta Kutusu 95, PRİZREN - YUGOSLAVYA
CARİ HESABI: 48500-671-2-5402 Model: 05-49131

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ

PRİZREN 14.II.2000

14 II 2000
PRİZREN

KONU: Kosova Geçici Yönetim
Konseyine gösterilen aday

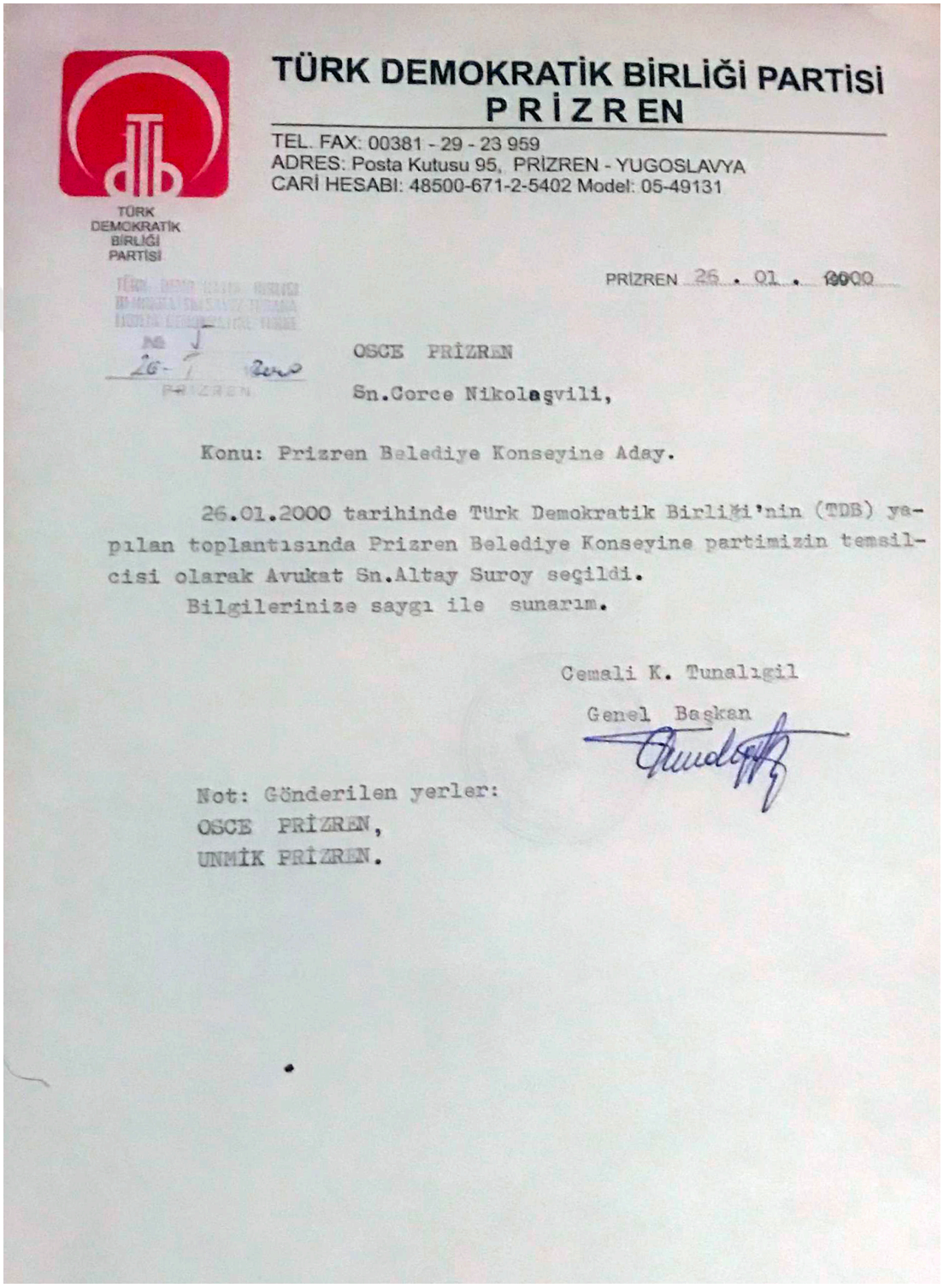
13.II.2000 tarihinde Türk Demokratik Birliği Partisinin Merkez Yönetim Kurulu toplantısında Kosova Geçici Yönetim Konseyine Partimizin temsilcisi olarak,oybirliğiyle Cemali K.Tunalıgil seçildi.

Bilgilerinize saygılarla arz ederim.

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ
Genel Sekreteri
Fevzi Karamuço

Gönderilen notlar:
- Bernard Kouchner UNMIK Sivil Yönetim Kurulu Başkanı
- Şükrü Tufan Ünmik Priştine
- UNMIK Prizren Mark Baskin
- OSCE Priştine
- OSCE Prizren
- Prizren T.C. Başkonsolosluğu Merkezine

Ek7: TDB Partisi Genel Başkanı Cemali Krüzei imzalı, Altay Suroy'un Prizren Belediye Geçici Konseyine atanma kararı.

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ
PRİZREN

TEL. FAX: 00381 - 29 - 23 959
ADRES: Posta Kutusu 95, PRİZREN - YUGOSLAVYA
CARİ HESABI: 48500-671-2-5402 Model: 05-49131

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ

PRİZREN 26 . 01 . 2000

OSCE PRİZREN

Sn.Corce Nikolaşvili,

Konu: Prizren Belediye Konseyine Aday.

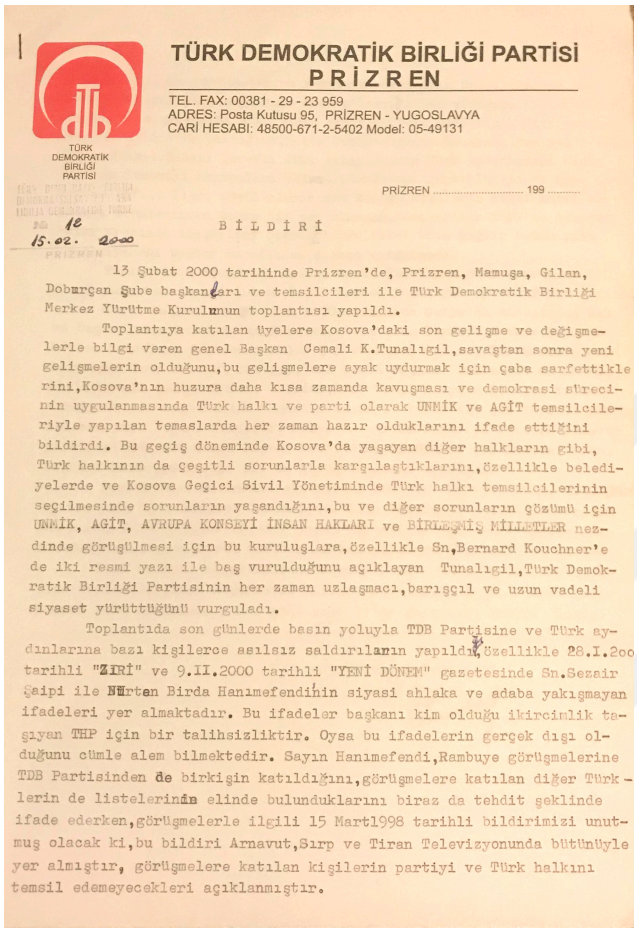
26.01.2000 tarihinde Türk Demokratik Birliği'nin (TDB) yapılan toplantısında Prizren Belediye Konseyine partimizin temsilcisi olarak Avukat Sn.Altay Suroy seçildi.

Bilgilerinize saygı ile sunarım.

Cemali K. Tunalıgil
Genel Başkan

Not: Gönderilen yerler:
OSCE PRİZREN,
UNMİK PRİZREN.

Ek8: *TDB Partisinin 13 Şubat 2000 tarihli Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi*.

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ
PRİZREN

TEL. FAX: 00381 - 29 - 23 959
ADRES: Posta Kutusu 95, PRİZREN - YUGOSLAVYA
CARİ HESABI: 48500-671-2-5402 Model: 05-49131

TÜRK DEMOKRATİK BİRLİĞİ PARTİSİ

PRİZREN ..... 199 .....

12
15.02.2000

B İ L D İ R İ

13 Şubat 2000 tarihinde Prizren'de, Prizren, Mamuşa, Gilan, Doburçan Şube başkanları ve temsilcileri ile Türk Demokratik Birliği Merkez Yürütme Kurulunun toplantısı yapıldı.

Toplantıya katılan üyelere Kosova'daki son gelişme ve değişmelerle bilgi veren genel Başkan Cemali K.Tunalıgil,savaştan sonra yeni gelişmelerin olduğunu,bu gelişmelere ayak uydurmak için çaba sarfettiklerini,Kosova'nın huzura daha kısa zamanda kavuşması ve demokrasi sürecinin uygulanmasında Türk halkı ve parti olarak UNMİK ve AGİT temsilcileriyle yapılan temaslarda her zaman hazır olduklarını ifade ettiğini bildirdi. Bu geçiş döneminde Kosova'da yaşayan diğer halkların gibi, Türk halkının da çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını,özellikle belediyelerde ve Kosova Geçici Sivil Yönetiminde Türk halkı temsilcilerinin seçilmesinde sorunların yaşandığını,bu ve diğer sorunların çözümü için UNMİK, AGİT, AVRUPA KONSEYİ İNSAN HAKLARI ve BİRLEŞMİŞ MİLLETLER nezdinde görüşülmesi için bu kuruluşlara,özellikle Sn,Bernard Kouchner'e de iki resmi yazı ile baş vurulduğunu açıklayan Tunalıgil,Türk Demokratik Birliği Partisinin her zaman uzlaşmacı,barışçıl ve uzun vadeli siyaset yürüttüğünü vurguladı.

Toplantıda son günlerde basın yoluyla TDB Partisine ve Türk aydınlarına bazı kişilerce asılsız saldırıların yapıldığı,özellikle 28.I.2000 tarihli "ZİRİ" ve 9.II.2000 tarihli "YENİ DÖNEM" gazetesinde Sn.Sezair Şaipi ile Nurten Birda Hanımefendinin siyasi ahlaka ve adaba yakışmayan ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadeler başkanı kim olduğu ikircimlik taşıyan THP için bir talihsizliktir. Oysa bu ifadelerin gerçek dışı olduğunu cümle alem bilmektedir. Sayın Hanımefendi,Rambuye görüşmelerine TDB Partisinden de birkişin katıldığını,görüşmelere katılan diğer Türklerin de listelerinin elinde bulunduklarını biraz da tehdit şeklinde ifade ederken,görüşmelerle ilgili 15 Mart1998 tarihli bildirimizi unutmuş olacak ki,bu bildiri Arnavut,Sırp ve Tiran Televizyonunda bütünüyle yer almıştır, görüşmelere katılan kişilerin partiyi ve Türk halkını temsil edemeyecekleri açıklanmıştır.

Kaldıki Rambuye görüşmelerine ~~iki~~Türk partimizin üyesi olmayan iki Türkün yanında Sırp heyetinde Arnavutlarında yer aldığıx bilinmelidir. Bunlar yetmezmiş gibi söz konusu şahıslar,Türk Devletinin Sırp yanlılarıyla işbirliği yaptığını,hatta Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e bile dil uzatmayı,dahası şerefli Türk subaylarının Türk aydınlarına baskı yaparak Kosova'yı kantonlara bölme planlarını yaptıklarını ve daha neler neler?... İleri sürülenlerin söz konusu kişilerin kendi hayal ve iftira ürünlerinden başka bir şey olmadığ,amaçlarının Türk ve Arnavut halkı arasında ilişkileri bozmak olduğu,fakat buna hiçbir zaman izin verilmiyeceği üyeler tarafından açıkça vurgulandı.

Toplantının devamında Kosova Sivil Yönetim Kurulu Konseyine TDB Partisinin temsilcisi olarak Genel Başkan Tunalıgil oybirliğiyle seçildi.

Genel Başkan, 29-30 Ocak 2000 tarihinde Sofya'da düzenlenen Hak ve Özgürlükler Hareketinin Kongresine katılan Türkiye Cumhuriyetinin Devlet Bakanları Sn,Mehmet Haluk Çay ve Hasan Gemici, DYP Erzurum Milletvekili Prof.Dr.Zeki Ertugay, MHP Genel Başkan Yardımcısı ve Ankara Milletvekili Şefket Bülent Yahnici,ANAP Genel Sekreteri,diğer milletvekilleri ile Başbakanlık Müşaviri Sn.Sayit Yusuf ile çok faydalı görüşmelerin yapıldığını bildirdi. Sofya'da ayrıca kongreye katılan Arnavut partilerinden LDK Genel Başkan Yardımcısı Sn.Spahiu ile Liberal Parti Başkanı Sn.Haşim Recepi ile de görüştüklerini açıkladı.

Toplantının devamında eğitimdeki sorunlar görüşülürken, 2000/2001 Eğitim yılı için Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Kosova'da Türk dilinde öğretim yapan öğrenciler için özel kontenjanın ayrıldığını,seçici kurul tarafından hazırlıklara geçildiği vurgulandı.

Türk Halkını ilgilendiren diğer güncel konuların da tartışıldığı toplantıda,Türk Demokratik Birliği Partisinin Seçim Kongresinin 5 Mart 2000 tarihinde pazar günü saat 11'de yapılması kararı alındı.

Cemali K.Tunalıgil
Genel Başkan

KAYNAKÇA

Kitaplar

Ağanoğlu Yıldırım, Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makus Tarihi: Göç, İz Yayıncılık.

Buja Rame, *Kosova ne krizen Jugoslave*, AAB Riinvest Yayınları, Priştine, 2011.

Buxhovi Jusuf, *Kthesa Historike, Lufta e Perendimit per Kosoven*, Faik Konica yayınları, Priştine, 2009.

Canbazov İsmail, Balkanlarda Türkler ve Müsülüman Azınlıklar, 21. Yüzyıl Türk Kültür Merkezi Yayınları, Sofya, 2013.

Dobrica Çosiç, *Kosovo*, Novosti yayınları, Belgrad 2004.

Dreshaj Syle, *Levizja e Pergjithshme e Shqiptareve ne Lufte per Pavaresi ne Kosove*, Peja, 2002.

Fevziu Blendi, *100 vjet, Nje ekskurzion ne Politiken e Shtetit Shqiptar nga 1912-2012*, UET Press Yayınları, 2. Baskı, Tirana, 2012.

Hoxhaj Enver, *Ngritja e nje shteti*, Politika e Jashtme e Kosoves, Tirana, 2016.

Judah Tim, *Kosova; Lufte dhe hakmarje*, Koha Ditore Yayınları, Priştine 2002.

Karacasulu Nilüfer, *Uluslararası İlişkilerde İnşacılık Yaklaşımları*, Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar, Derleyen: Tayyar Arı, Dora Basım, Bursa 2015.

Karamuço Fevzi, *Kosova Tarihi*, Shtepia Botuesve Libri Shkolor, Priştine, 2012.

Kaya Suat, *Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 2008.

Kenar Nesrin, *Bir Dönemin Perde Arkası: Yugoslavya*, İstanbul, Palme Yayıncılık, 2005.

Koka Şecaettin, *İkinci Dünya Savaşında Balkanlar*, der. Osman Karatay-Bilgehan A. Gökdağ, Balkanlar El Kitabı, Cilt 2: Çağdaş Balkanlar, Vadi Yay., Ankara 2007.

Koro Bedrettin, *Kosova Türkçe Eğitiminde Gelişmeler*, Kosova Türk Öğretmenler Derneği yayınları, Prizren, 2011.

Köroğlu Nergiz Özkural, *Konstrüktivist Yaklaşım Bağlamında Avrupa Komşuluk Politikası Örnek Olayının Analizi*, Uluslararası İlişkilerde Teoriden Pratiğe Güncel Yaklaşımlar, Sibel Turan, Nergiz Özkural Köroğlu (Eds.), Dora Basım, Bursa, 2015.

Krasniqi Jakup, *Kthesa e Madhe, Ushtria Çlirimtare e Kosoves*, Gjon Buzuku Yayınları, Priştine, 2006, s.18

Krasniqi Jakup, *Levizja per Republiken e Kosoves 1981-1991*, Gjon Buzuku Yayınları, Priştine 2011.

Krasniqi Jakup, *Pavaresi dhe Personalitete*, Gjon Buzuku Yayınları, Priştine, 2012.

Kut Şule *Balkanlar'da Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

Muzbeg İskender, *Balkan Türkleri, Balkanlarda Türk Varlığı*, Ed. Erhan Türbedar, Asam Yayınları, Ankara 2003.

Noel Malcolm, *Kosova, Balkanları anlamak için*, İstanbul, Sabah Kitapları, Mart 1999.

Onuf Nicholas, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, University of South Carolina Press, Columbia, 1989.

Shala Blerim, *The Diplomatic War for Kosova*, Zeri Yayınevi, Priştine 1999,.

Shala Blerim, *Vitet e Kosoves, 1998-1999*, Gama yayınları, Priştine, 2000.

Smith, S. and Owens, P. (2001). Alternative Approaches to Internationl Theory. J. Baylis and S. Smith (Eds.), The Globalization of World Politics, Oxford: Oxford University Press, 274; Waever, 1996.

Suroy Altay, *Kosova'nın Türk dernekleri ve Kuruluşları*, Prizren, Kosova Haber yay. 2007.

Suroy Altay, *Kosova'da Türk Olmak*, Özel yayın, Prizren 2006.

Syla Sabit –Kaba Hamit, *1981 Demostratat e Kosoves ne Arkivin Kombetar te Londres*, Instituti Historise (Tarih Enstitüsü) Priştine 2017.

Tunalıgil Cemali, *Balkanların Kanayan Kazanı Kosova*, Akademi Yayınları, Ankara 2017.

Türbedar Erhan, Tarihte Değişen Siyasi ve Sosyal Dengeler İçinde Kosova Türkleri, Balkan Türkleri, Balkanlarda Türk Varlığı, Der :Erhan Türbedar, Ankara, Asam Yayınları, 2000,

Türkeş Mustafa ve Üzgel İlhan, "Bağlantısızlıkla Yalnızlığa: Yugoslavya'da Milliyetçilik ve Dış Politika", Türkiye'nin Komşuları, İmge Kitabevi Yayıncılık, 2003.

Üzgel İlhan, *Balkanlarla İlişkiler, Türk Dış Politikası*, Kurtuluş, Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Baskın Oran (ed) Cilt II, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001.

Vırmiça Raif, Doğru Yol Derneği Monografisi, Kosova Türk Araştırmacılar Derneği yayınları, Prizren 2010.

Yalvaç Faruk, Uluslararası İlişkilerde Teori Kavramı ve Temel Teorik Tartışmalar, Uluslararası İlişkiler Teorileri, Derleyen: Ramazan Gözen, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Qosja Rexhep, *Çeshtja Shiptare, Historia dhe Politika*, Instituti Albanologjik, Priştine, 1994.

Qoqaj Nexhat, *Shtigjeve te Lirise*, NGLB Kosova Yayınları, Prizren 2004,

Wendt Alexander, Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi, Çev.: Helin Sarı Ertem, Suna Gülfer Ihlamur Öner, Küre Yayınları, Birinci Baskı, 2012.

Makaleler

Arslan İbrahim, Gerçek Sayının Bilinmesi Önemli, *Tan Gazetesi,* Sayı 1123 30 Mart 1991.

Arslan İbrahim, Anarşi Mi Demokrasi Mi Sahnede?, *Tan Gazetesi,* 29 Eylül 1990.

Arslan İbrahim, Sayımlar, *Tan Haber Gazetesi* 2. Sayı, 2014.

Arslan İbrahim, Türk-Dem-Bir'de birlikte olmak, *Tan Gazetesi*, 21 Temmuz 1990.

Arslan İbrahim, Türkler Birleşiyor, Tan Gazetesi 20 Ekim 1990.

Arslan İbrahim, Türkler Devekuşu mu?, *Tan Gazetesi*, Sayı 112,123 Mart 1991.

Arslan İbrahim, Yine Merhaba Diyelim Birbirimize, *Tan Gazetesi,* 22 Eylül 1991.

Baki Enver, Birlik mi kalmak, parti mi olmak?, *Tan Gazetesi*, 10 Kasım 1990.

Baki Enver, Halkın Desteğinden Korkulur mu?, *Tan Gazetesi*, 1115 sayı, 9 Şubat 1991.

Baki Enver, Türk müyüz, Müslüman mıyız?, *Tan Gazetesi,* 5 Ocak 1991.

Beksaç Zeynel, Türklerin en yoğun olarak yaşadığı Kosova'nın Prizren Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği 65 Yaşında, Balkanlarda Türkçenin Efesi, *Türkçem Dergisi*, Aralık, sayı 193.

Bütüç Mehmet, Demokrasi Küçük Kapıdan Girmeye Başladı, Sayı 2, *Yeni Dönem Gazetesi*, 6 Aralık 1999.

Bütüç Mehmet, Editörden, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 13, 4 Mayıs 2000.

Bütüç Mehmet, KDTP başardı mı?, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 93, 29 Kasım 2001.

Bütüç Mehmet, *Kosova Demokratik Türk Partisinin Büyük Başarısı*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 141, 31 Ekim 2001.

Bütüç Mehmet, *Kouchner Türkçe Konuştu, Ama Geç*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 39, 2 Kasım 2000.

Bütüç Mehmet, Kosova Özgürlüğünün 1. Yıldönümü, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 19, 15 Haziran 2000.

Bütüç Mehmet, *Limiti Aşamayan Partilere Ne olacak?*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 40, 9 Kasım 2000.

Bütüç Mehmet, UNMIK Kosovalı Türklerin Haklarını Almaya Devam Ediyor, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 24, 20 Temmuz 2000.

Bütüç Mehmet, UNMIK ve AGİT Siyasi Bunalım Geçiriyor, Yeni Dönem Gazetesi, 17 Ağustos 2000, Sayı 28, s.3

Bütüç Mehmet, UNMIK ve AGİT'in "Teknik" Sorunları, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 14, 11 Mayıs 2000.

Bütüç Mehmet, We Are Not Bluffing, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 21, 29 Haziran 2000.

Cibo Mehdiülkü, Pratik İşlere Geçilmeli, Tan Gazetesi, 17 Ocak 1974.

Curcialo Cengiz, Selam, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 17, 1 Haziran 2000.

Derviş Ferhat, *Milli Benlik Böyle Savunulmaz I*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 152, 16 Ocak 2002.

Derviş Ferhat, Milli Benlik Böyle Savunulmaz III, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 154, 30 Ocak 2002.

Dindar Musa, Halkta Güven Sağlanmalı, *Tan Gazetesi,* Sayı 1114, 2 Şubat 1991.

Dindar Musa, Türk Varlığını Koruyacak Birlik Kuruldu, *Tan Gazetesi*, 28 Temmuz 1990.

Eski Sayımlara Kıyasen Sayımız Çok Daha Fazla Artacak, *Paradigma Dergisi*, Sayı 2, Nisan 2011.

Feith Pieter, Nüfus Sayımı Kosova ve Vatandaşları İçin Neden Bu Kadar Önemlidir?, *Paradigma Dergisi*, Sayı 2, Nisan 2011.

Güçlütürk Taner, *Kosova 2002 Belediye Seçimleri Yaklaşırken*, Yeni Dönem Gazetesi, Say 137, 3 Ekim 2001.

Güçlütürk Taner, Sonbahar güneşi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 244, 4 Kasım 2004.

Halil Ayhan, Arnavut ve Sırp Savları Bağlamında Kosova'nın Sahipliği Sorunu, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 23, 2010.

Hanedan Reşit, Birlikten Kuvvet Doğar, *Tan Gazetesi*, 28 Temmuz 1990.

Hüdaverdi Nevzat, Neyimiz var bölüşecek?, *Tan Gazetesi*, 28 Nisan 1995.

İğciler Ahmet, Bizde dil sorunu, Tan Gazetesi, 8 Şubat 1975.

İsmail Alaatin, Türkler Seçimlerle ne Kazandı?, *Tan Gazetesi*, 15 Aralık 1990.

İsmail Niyazi, Halkımız Asırlarca vatan edindiği bu topraklarda, akıbetinin imtihanı karşısında, *Tan Haber Gazetesi*, Sayı 1, Nisan 2011.

Karamuço Fevzi, Bağımsızlık kilidini açan anahtar sonunda bulundu, *Yeni Dönem Gazetesi*, 20 Şubat 2008.

Karamuço Fevzi, *Belediye Meclisinde Sadaka Siyaseti*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 44, 7 Aralık 2000.

Karamuço Fevzi, Bir milletvekilinin agonisi, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 234, 19 Ağustos 2004.

Karamuço Fevzi, Kantonlaşmaya Karşıyız, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 28, 17 Ağustos 2000.

Karamuço Fevzi, Kouchner'in Türklerle Son Tangosu, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 26, 3 Ağustos 2000.

Karamuço Fevzi, "Sırplar amacına vardılar mı?", *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 434, 3 Temmuz 2008.

Karamuço Fevzi, Yarınlarımız Üzerine Bir Değinme, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 8, 9 Şubat 2000.

Karamuço Sencar, Ben buradayım o halde varım, *Tan Haber Gazetesi*, Sayı 1, Nisan 2011.

Karamuço Sencar, Kosova Cumhuriyeti Anayasası ve Kosovalı Türkler, *Türk Parlamenterler Dergisi*, Ankara, 2008.

Kasap Ercan, Nüfus Sayımı ve Türkçe Medya, *Tan Haber Gazetesi*, Sayı 1, Nisan 2011.

Kazaz Etem, Sabır..., *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 21, 29 Haziran 2000.

Kırkul Raif, Ha Gayret, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 17, 1 Haziran 2000.

Kırkul Raif, Kosovalı Türkler Erken Bahara Tanık Olacak Mı?, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayu 7, 26 Ocak 2000.

Kırkul Raif, Kosova Türklerini Kim Temsil Ed(ecek)iyor(du), Sayı 3, *Yeni Dönem Gazetesi*, 15 Aralık 1999.

Kırkul Raif, Kosova Türklerini Kim Temsil Ed(ecek)iyor(du) II, Sayı 4, Yeni Dönem Gazetesi, 22 Aralık 1999.

Koka Şecaettin, Lidersizlik, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 10, 13 Nisan 2000.

Koka Şecaettin, Türkiye Kosova'daki Durumla Yakından İlgilenmekte, *Tan Gazetesi*, 18 Temmuz 1998.

Koka Şecaettin, Türklerin Göç Etmesi Çıkış Yolu Değildir, *Tan Gazetesi*, 29 Eylül 1990.

Koka Şecaettin, Yakında Birleşme Sağlanmalıdır, *Tan Gazetesi*, 16 Mayıs 1998

Koka Şecaettin, Örs ile Çekiç Arasında Olmak Çok Zor, *Tan Gazetesi*, 8 Eylül 1990.

Koro Atakan, Başka Sefere, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 28, 17 Ağustos 2000.

Koro, Atakan Yazıklar Olsun, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 23, 13 Temmuz 2000.

Kurteş Kenan, Türkiye Tedirgin, *Tan Gazetesi*, 14 Mart 1998.

Kuzev Ergün, Halkımız Kendi Temsilcilerinin Olmasını İstiyor, *Tan Gazetesi,* 27 Kasım 1990, .

Kuzev Ergün, Karanlık ve Aydınlık İkilemi, *Tan Gazetesi*, 28 Ocak 1995.

Kuzev Ergün, Sayımlara Doğru – Büyük Eylem, *Tan Gazetesi*, Sayı 1118, 2 Mart, 1991.

Kuzev Ergün, Tür-Dem-Bir'in ilk Adımları Nasıl Atıldı?, *Tan Gazetesi,* 28 Temmuz 1990.

Kuzev Ergün, Türkler Devlet Organları Dışında Kalmaya mu Mahkum?!, *Tan Gazetesi*, 22 Şubat 1997.

Kuzev Ergün, Türkler Unutuldu mu?, *Tan Gazetesi*, 21 Ocak 1995.

Kuzev Ergün, Yakın geçmiş Unutulmamalı, *Tan Gazetesi*, Sayı 1324, 25 Şubat, 1995.

Lopar Orhan, Biz Bu Çerçevenin Neresinde Olacağız?, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 194, 6 Kasım 2003.

Lopar Orhan, Türkler ve "Diğerleri" Standartları Tartıştı, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 229, 15 Temmuz 2004.

Lopar Orhan, Türklük sevdası mı? Yoksa Koltuk sevdası mı?, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 262, 3 Mart 2005.

Luma Cemil, Nüfus Sayımları ve Prizren, *Tan Haber Gazetesi*, Sayı 1, Nisan 2011.

Mercan Hasan, Ben Halkım, bağışlamam..., *Tan Gazetesi*, Sayı 1114, 2 Şubat 1991.

Mermer Fahri, Yaşam Görüntüleri – 9. Görüntü, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 10, 13 Nisan 2000.

Mermer, Fahri Yaşam Görüntüleri – 12. Görüntü, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 18, 8 Haziran 2000.

Mermer Fahri, Yaşam Görüntüleri – 14. Görüntü, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 24, 20 Temmuz 2000.

Mermer Fahri, Perspektifsizlik Sona Erdi Mi?, *Tan Gazetesi,* 27 Kasım 1990.

Mermer Fahri, Sayımlara doğru, *Tan Gazetesi*, Sayı 1117, 23 Ocak 1991.

Morina, Kemale, Sayımlarda Türk Kadınları da Bilinçli Olmalı, *Tan Gazetesi*, Sayı 1118, 2 Mart 1991.

Muzbeg Esin, Adım adım yürüyüş, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 261, 24 Şubat 2005.

Muzbeg Esin, Bize Rağmen Biz, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 92, 22 Kasım 2001, Sayı 92, s.2

Muzbeg Esin, Boğa Yıkılırken, Güruh Alkışlıyor, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 343, 21 Eylül 2006.

Muzbeg Esin, İhanetin Eşiği, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 231, 6 Ekim 2005.

Muzbeg Esin, KDTP ve Seçimler Hakkında Birkaç Söz, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 86, 11 Ekim 2001.

Muzbeg Esin, Medyatik Gerçeklikler, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 245 16 Aralık 2004.

Muzbeg Esin, Mühür, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 83, 20 Eylül 2001.

Muzbeg Esin, *Partiler Kur Yapma Dönemine Girdi*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 142, 7 Kasım 2001.

Muzbeg Esin, Sessiz Bir Cinayetin Çığlığı, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 28, 17 Ağustos 2000.

Muzbeg Esin, Sivil Kayıtlar ve Seçimler Arifesinde, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 72, 5 Temmuz 2001.

Muzbeg Esin, Türklerin Olmasa Olmazı, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 291, 22 Eylül 2005.

Muzbeg Esin, *Vatan Mahzun, Ben Mahzun*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 259, 10 Şubat 2005.

Muzbeg İskender, Doğru Yol'un Kuruluşu, *Tan Gazetesi*, 2 Şubat 1971.

Ömer Şerafettin, Umutla Gelenler, *Tan Gazetesi*, 29 Aralık 1995.

Progonati Erjada, Etnik Arnavutların Arnavutluk Dış Politikasında Etkisi, *Karadeniz Araştırmaları,* Sayı 37, 2013.

Recepoğlu Altay Suroy, *Aza*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 43, 30 Kasım 2000.

Recepoğlu, Altay Suroy Boykot, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 12, 27 Nisan 2000.

Recepoğlu Altay Suroy, Characterles Irasız, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 25, 27 Temmuz 2000.

Recepoğlu Altay Suroy, Hak, Yeni *Dönem Gazetesi*, Sayı 34, 28 Eylül 2000.

Recepoğlu Altay Suroy, Protektora, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 1, 24 Kasım 1999.

Recepoğlu Altay Suroy, *Seçimler*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 26, 3 Ağustos 2000.

Sait Burhan, Türk Gençleri Yine Temsilcisiz, *Tan Gazetesi*, 27 Ocak 1990.

Serbest Aziz, Türk Demokratik Birliği'nin Genişletilmiş Toplantısı Yapıldı, *Tan Gazetesi*, 10 Kasım 1990.

Suroy Altay, 45 Yıl Önce Kosova'da Türkçe Eğitimi Görme Hakkını Tanıyan Karar, Bay Kültür Sanat Dergisi, Sayı 19, Prizren, 1996.

Suroy Altay, Kosova'da Türkçe, Birlik Gazetesi, Üsküp, 4 Ocak 1979.

Suroy Altay, Saptırma, *Yeni Dönem Gazetesi*, 1 Haziran 2000, Sayı17, s.4

Süleyman Şerafettin, Nüfus Sayımları için enteziv hazırlıklar yapılmaktadır, *Tan Gazetesi*.

Tabak Enis, Türk Halkının Büyük Zaferi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 65, 17 Mayıs 2001.

Tokmak Elif, Sayım Formlarının Şekli ve İçeriğine Bir Bakış, *Paradigma Dergisi*, Sayı 2, Nisan 2011.

Türbedar Erhan, Çaycı Sadi, Kanbolat Hasan, "Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılıkçılık: Kosova'nın Bağımsızlığı Emsal Teşkil Eder mi?", *Stratejik Analiz*, Ankara, ASAM Yayınları, Sayı 91, Kasım 2007.

Türbedar Erhan, Sırbistan-Kosova Diyalogu: Ekranların Yeni Yarışma Programı, *Stratejik Analiz Dergisi*, Sayı Kasım 2003.

Ustaibo Muhammed, Aydın Olmak ne demek?, *Tan Gazetesi*, 11 Şubat 1995.

Ustaibo Muhammed, Ayma Zamanı Geçti Geçecek, *Tan Gazetesi*, 14 Ocak 1995.

Vırmiça Raif, Eski Hataların Düzeltilmesi İçin iyi bir fırsat, *Tan Gazetesi*, Sayı 1122., 30 Mart 1991.

Vırmiça Raif, Hoşgörü Yılı...!, *Tan Gazetesi*, 28 Nisan 1995.

Vırmiça Raif, *Oyla kazanılan hakları, hiç kimse inkar edemez ve alamaz*, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 139, 17 Ekim 2001.

Vırmiça Raif, *Seçimler Derken, Yeni Dönem Gazetesi*, 2Sayı 140, 4 Ekim 2001.

Vırmiça Raif, *Seçimler Kaçınılmaz Bir Gereksinmedir*, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 6, 12 Ocak 2000.

Vırmiça Raif, Umutlu olmak..., *Tan Gazetesi*, 8 Şubat 1997.

Yarımhoroz Mediha, Başlangıçtan Bugüne Kosova ve Sırbistan Arasındaki Diyalog, *Paradigma Dergisi*, Sayı 7, Şubat 2013.

Gazeteler

AGİT'in resmi seçim sonuçları açıklaması, *Yeni Dönem Gazetesi*, 9 Kasım 2000.

Ahtisaari Planına sunulan öneriler görüşüldü, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 365, 29 Mart 2007.

Altay Suroy ile röportaj, *Birlik gazetesi*, 25 Haziran 1996.

Amacımız Burada Rahat ve Huzurlu Yaşamanızdır, *Tan Gazetesi*, 7 Temmuz 1995.

Amacımız Varlığımızı Yaşatmaktır, *Tan Gazetesi*, 8 Şubat 1997.

APJ-ja Ndermarrja me e madhe Serbe, *Bujku Gazetesi*, 4 Haziran 1991.

Arriten ushtare İtaliane dhe Britanike, Trupat Britanike ne Greqi, *Kosova Sot Gazetesi*, 25 Şubat 1999.

Asi, *AGİT Bülteni*, Sayı 27, Mayıs 2007.

Bağımsız Türk Milletvekili Adayı Cemil Luma ile söyleşi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 402, 8 Kasım 2007.

Başarı Birlikte Çalışmadadır, *Tan Gazetesi*, 26 Ocak 1991.

Başladı ve bitti, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 191, 16 Ekim 2003.

Beteja per Legjitimitet, *Rilindija Gazetesi*, 20 Ağustos 1999.

Birleşme Sürecini Başlatabiliriz, *Tan Gazetesi*, 8 Şubat 1997.

Biseda me kryeadministrator i Kombeve te Bashkuar per Kosove, *Kosova Sot Gazetesi*, 3 Ağustos 1999.

Biz, Bize Mecburuz, *Tan Gazetesi*, 22 Nisan 1995.

Bujku Gazetesi, 1 Haziran 1991.

Bu yıla ait çalışma programı kabul edildi, *Tan Gazetesi*, Sayı 1114, 2 Şubat 1991.

Çka ka ne valixhe?, *Kosova Sot Gazetesi*, 25 Şubat 1999.

Delegacioni Shqiptar u kthye nga Rambujeja, *Kosova Sot Gazetesi*, 26 Şubat 1999.

Dialogu vazhdon po..., *Bujku Gazetesi*, 7 Qershor 1991.

Doğru Yol Derneği Başkanı Süleyman Brina ile söyleşi, *Tan Gazetesi*, 30 Nisan 1994.

Drita e gjelber per Marreveshjen e Rambujese, *Kosova Sot Gazetesi*, 7 Mart 1999.

Dy miliarde dollare per kontingjentin Amerikan, *Kosova Sot Gazetesi*, 25 Şubat 1999.

Epoke e Re Gazetesi, 22 Kasım 2017.

Ercan Şpat'ın belediye seçimlerle ilgili söyleşisi, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 398, 11 Ekim 2007.

Eski Bakan Dr. Resmiye Mumcu'nun basın açıklaması, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 245, 16 Aralık 2004.

Evakuohen nga Kosova 1.400 Vezhguesit e OSBE-se, *Rilindija Gazetesi*, 20 Mart 1999.

Gazeta Express, 2 Aralık 2013 sayısı.

Grupit ye Kontaktit – mirenjohje, *Kosova Sot Gazetesi*, 25 Şubat 1999.

Formohet Qeveria e Perkoshme e Kosoves, *Kosova Sot Gazetesi*, 25 Şubat 1999.

Hashim Thaçi caktohet mandatarar per formimin e Qeverise se Perkoshme te Kosoves, *Kosova Sot Gazetesi*, 2 Mart 1999.

İbrahim Rugova u takua me disa personalitete te Evropes, *Bujku Gazetesi*, 8 Haziran 1991.

İptal edilen seçimler Türkleri olumsuz etkiledi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 406, 6 Aralık 2007.

İsmail Cem: Türkiye, Diyalog ve Barıştan Yana, *Tan Gazetesi*, 14 Mart 1998.

İtiraz ve Önemli Açıklama, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 404, 22 Kasım 2007.

Jugoslavine po e rrenon Milosheviqi, *Bujku Gazetesi*, 1 Haziran 1991.

KDTP Etkinliklerine Aralıksız Devam Ediyor, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 401, 15 Kasım 2007.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 82. 13 Eylül 2001.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 2016, 5 Şubat 2004.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 227, 1 Temmuz 2004.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 203, 22 Temmuz 2004.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 244, 4 Kasım 2004.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, Sayı 261, *Yeni Dönem Gazetesi*, 24 Şubat 2005.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 231, 6 Ekim 2005.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 341, 7 Eylül 2006.

KDTP Merkez Yönetim Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 392, 30 Ağustos 2007.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 394, 13 Eylül 2007.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 403, 15 Kasım 2007.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 404, 22 Kasım 2007.

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 408, 19 Aralık 2007.

KDTP'nin Anayasa Komisyonuna göndermiş olduğu öneri ve gerekçeleri, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 417, 6 Mart 2008.

KDTP'nin standartların uygulanması ile ilgili önerileri, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 229, 6 Mayıs 2004.

KDTP seçim kampanyasına başladı, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 401, 1 Kasım 2007.

Kervan ve Şinik Kararı Protesto etti, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 424, 10 Nisan 2007.

Kervan ve Şinik: Türk Toplumunun çıkarları için Anayasayı kabul etmedik, Yeni Dönem Gazetesi, 24 Nisan 2007, Sayı 424, s.10

Koha Ditore Gazetesi, Sayı 1339, 19 Mart 2001.

Komunikate nr.75 e Shatbit te Pergjithshme te UÇK-se, *Kosova Sot Gazetesi*, 1 Mart 1999.

Konference per shtyp Adem Demaçi, *Kosova Sot Gazetesi*, 3 Mart 1999.

Konferenca e regullt me gazetare e kryetarit Rugova, *Kosova Sot Gazetesi*, 13 Ağustos 1999.

Konferenca per gazetare e Kryeminıstrit Hashim Thaçi, *Kosova Sot Gazetesi*, 21 Eylül 1999.

Kosova Başbakanı Bayram Recepi ile özel söyleşi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 109, 21 Mart 2002.

Kosova Demokratik Birliği'nin Mamuşa Şubesi Kuruldu, *Tan Gazetesi* 3 Kasım 1990.

Kosova Demokratik Türk Partisi Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 71, 28 Haziran 2001.

"Kosova için Standartlar Çerçevesinde Kosova Türk Toplumu ve Diğer Toplulukların Yeri" konulu Konferansta Mahir Yağcılar'ın yaptığı konuşma, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 228, 8 Temmuz 2004.

"Kosova için Standartlar Çerçevesinde Kosova Türk Toplumu ve Diğer Toplulukların Yeri" Konulu Konferans Sonuç Bildirgesi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 219, 15 Temmuz 2004.

"Kosova'nın geleceği masaya yatırıldı", *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 313, 23 Şubat 2006.

Kosova'nın ilk Anayasası ilan edildi, *Tan Gazetesi*, 28 Şubat 1974.

Kosova Sot Gazetesi, 8 Ağustos 1999.

Kosova Türk Halk Partisi Genel Başkanı Türhan Pişmiş imzalı basın bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, 6 Aralık 1999, Sayı 2, s.8

Kosova Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının BM Kosova Özel Elçisi M. Ahtisaari'nin Kosova'nın nihai statü "Öneri Paketi" ne tepki mektubu, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 370, 22 Şubat 2007.

Kryeministri Thaçi kritikon Bernar Kushner, *Kosova Sot Gazetesi*, 20 Eylül 1990.

Kryeministri Thaçi u takua me Kryetarin e LDK-se İbrahim Rugova, *Rilindija Gazetesi*, 6 Ağustos 1999.

Kunder Jugoslavise, Bujku Gazetesi, 4 Haziran 1991, s.5.

Largimi i puntorve nga puna – Antikushtetues, *Bujku Gazetesi*, 7 Haziran 1991.

Mahir Yağcılar'ın görüşme ile ilgili açıklamaları, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 261, 24 Şubat 2005.

Mahir Yağcılar'ın Yeni Dönemde yayımlanan Bakanlıkta "U" dönüşü yazısına cevaben gönderdiği "Bakanlık Ortaktır!" başlıklı basın açıklaması, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 250, 9 Aralık 2004.

Mamuşa Şubesi Basın Bildirisi, *Tan Gazetesi*, 24 Haziran 1995.

Meidani Falenderon angazhimet e SHBA-ve dhe Frances per Kosoven, *Rilindija Gazetesi*, 19 Mart 1999.

NATO e gatshme per intervenim dhe instalim ne Kosove, *Rilindija Gazetesi*, 20 Mart 1999.

NATO kerkon marreveshje te plote, *Rilindija Gazetesi*, 25 Şubat 1999.

Nese organizohemi, pavaresine do ta realizojme pas tre vjetesh, *Kosova Sot Gazetesi*, 3 Mart 1999,.

Nuk ka bashkejetese me dhune, *Bujku Gazetesi*, 6 Haziran 1991.

OKB-ja konfirmon marreveshjen Thaçi – Rugova, *Kosova Sot Gazetesi*, 8 Ağustos 1999.

Perfaqesuesit e UÇK-se u larguan nga Rambujeja, *Kosova Sot Gazetesi*, 25 Şubat 1999.

Pergatitet nje dokument i BE-se per Jugoslavine, *Bujku Gazetesi*, 6 Haziran 1991.

Per mua, Rezuluta 1244 eshte Bibel, *Kosova Sot Gazetesi*, 7 Eylül 1990.

"Po" Marveshjes se Rambujese, *Kosova Sot Gazetesi*, 4 Mart 1999.

Prizren belediyesi tüzüğünün tasarısının metni onaylandı, *Tan Gazetesi*, 7 Şubat 1974.

Priştine Belediye Meclisi Tüzüğü Kabul edildi, *Tan Gazetesi*, 7 Mart 1974.

Rruga Jone eshte e Drejte, *Bujku Gazetesi,* 4 Haziran 1991.

Rugova: Per ne Konferanca ka marre fund dhe me sukses, *Rilindija Gazetesi*, 19 Mart 1999.

Rusia i ben thirrje Beogradit te nenshkruaje Marreveshjen, *Rilindija Gazetesi*, 20 Mart 1999.

Seçim Komisyonundan Türkçe'ye Darbe, Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 400, 25 Ekim 2007.

Seçimler ve Türk Toplumuna Diyeceklerimdir, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 409, 27 Aralık 2007.

Serbia me nuk mund te fshehet prapa Jugoslavise per pepresionin ne Kosove, *Sesimiz Gazetesi* 1. Sayısı.

Shekuli Gazetesi, 1 Nisan 2013.

Shifra alarmante rreth te zhvendosurve dhe refugjateve Kosovare, *Rilindija Gazetesi*, 20 Mart 1999.

Shkojme ta nenshkruajme Marreveshjen, *Kosova Sot Gazetesi*, 14 Mart 1999.

Shtabi i Pergjithshem nuk eshte konsultuar per formimin e qeverise, *Kosova Sot gazetesi*, 25 Şubat 1999.

Standartlar ve Topluluklar, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 227, 1 Temmuz 2004.

Shqiptaret Neneshkruan Marreveshjen, *Rilindija Gazetesi*, 19 Mart 1999.

Tan Gazetesi, 7 Temmuz 1970.

Tan Gazetesi, 13 Ocak 1990.

Tan Gazetesi, 14 Temmuz 1990.

Tan Gazetesi, 29 Eylül 1990.

Tan Gazetesi, 15 Aralık 1990.

TDB Basın Bildirisi, *Tan gazetesi*, 22 Şubat 1999.

TDB Eğitim Komisyonu Bildirisi, *Tan Gazetesi*, 21 Ekim 1995.

TDB Genel Başkanı Cemali Krüezi imzalı Merkez Yönetim Kurulu basın bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, 9 Şubat 2000, Sayı 8, s.8

TDB Genel Başkanı Mahir Yağcılar ile söyleşi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 57, 22 Mart 2001.

TDB Genel Başkanı Sadık Tanyol ile söyleşi, 29 Kasım 1990.

TDB'nin Basın açıklaması, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 20, 22 Haziran 2000.

TDB'nin Kouchner'e mektubu, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 18.

TDB Merkez Yönetim Kurulu Başkanı Erhan Köroğlu imzalı basın bildirisi, Tan Gazetesi, 7 Mart 1998.

TDB Partisi Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, *Tan Gazetesi*, 31 Ekim 1998.

TDB Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 38, 25 Ekim 2000.

TDB Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 40, 9 Kasım 2000.

TDB Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 57, 22 Mart 2001.

TDB Prizren Şubesi Bildirisi, *Tan Gazetesi*, 5 Eylül 1998.

TDB Prizren Şubesi Basın Bildirisi, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 46, 21 Aralık 2000.

TDBP Başkanı Cemali Krüezi imzalı basın bildirisi, *Tan Gazetesi*, 30 Nisan 1998.

TDB Türk Halkına Önemli Hizmetler Getirdi, *Tan Gazetesi*, 1 Temmuz 1995.

TDB Partisi bildirisi, Tan Gazetesi, 20 Mart 1999,

TDB Yönetin Kurulu Basın bildirisi, Tan Gazetesi 27 Kasım 1990,.

TDB Yönetim Kurulunun 24 Mart 1991 tarihli basın bildirisi, Tan Gazetesi, Sayı 1122, 30 Mart 1991.

Thaçi: "Do ta nenshkruajme marreveshjen, ndoshta para ketij afati", *Kosova Sot Gazetesi*, 21 Eylül 1990.

Thaçi; UÇK-ja merr vendim ne Paris, *Kosova Sot Gazetesi*, 14 Mart 1999.

Tubimi u Shnderrua ne Demostrata Armiqesore, *Rilindija Gazetesi*, 25 Ocak 1990.

Tüm azınlıklar eşittir, *Tan Gazetesi*, 21 Mart 1998.

Türkiye Barıştan Yana, *Tan Gazetesi*, 14 Mart 1998.

Türkiye Barış ve Diyalogdan Yana, *Tan Gazetesi*, 21 Mart 1998.

Türkler Sahipsiz Değildir, *Tan Gazetesi*, 18 Temmuz 1998.

UÇK-ja ka pranuar Marreveshjen e Rambujese, *Kosova Sot*, 14 Mart 1999.

U mbajt mbledhja e Keshilit te Pergjithshme te LDK-se, *Kosova Sot Gazetesi*, 12 Ağustos 1999.

Varlığımızı Koruyalım, *Tan Gazetesi*, 21 Şubat 1998.

Veprimi i Shqiptarve mbeshtetet ne arsye, *Rilindija Gazetesi*, 19 Mart 1999.

Yağcılar: Anayasayı bir maddeye indirgemek doğru değil, *Yeni Dönem Gazetesi*, Sayı 423, 17 Nisan 2007.

Yeni Bir Başlangıç?, *Tan Gazetesi*, 24 Haziran 1995.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 10, 13 Nisan 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 14, 11 Mayıs 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 20, 22 Haziran 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 22, 6 Temmuz 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 23, 13 Temmuz 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 24, 20 Temmuz 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 26, 3 Ağustos 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 33, 21 Eylül 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 37, 19 Ekim 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 38, 25 Ekim 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 39, 2 Kasım 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 42, 23 Kasım 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 45, 14 Aralık 2000.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 56, 15 Mart 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 57, 22 Mart 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 59, 5 Nisan 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 63, 3 Mayıs 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 65, 17 Mayıs 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 63, 3 Mayıs 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 67, 31 Mayıs 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 69, 14 Haziran 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 80, 20 Ağustos 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 84. 27 Eylül 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 86, 11 Ekim 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 90, 8 Kasım 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 92, 22 Kasım 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 94, 6 Aralık 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 108, 11 Mart 2001.

Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 118, 13 Haziran 2001.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 137, 3 Ekim 2001.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 138, 10 Ekim 2001.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 141, 31 Ekim 2001.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 187, 18 Eylül 2003.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 190, 9 Ekim 2003.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 191, 16 Ekim 2003
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 218, 29 Nisan 2004.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 225, 17 Haziran 2004.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 229, 15 Temmuz 2004.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 234, 19 Ağustos 2004.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 236, 2 Eylül 2004.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 240, 30 Eylül 2004.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 242, 14 Ekim 2004.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 249, 2 Aralık 2004.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 291, 22 Eylül 2005.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 301, 1 Aralık 2005.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 336, 3 Ağustos 2006.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 337, 10 Ağustos 2006.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 340, 31 Ağustos 2006.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 341, 7 Eylül 2006.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 341, 21 Eylül 2006.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 342, 28 Eylül 2006.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 346, 2 Ekim 2006.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 350, 9 Kasım 2006.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 365, 22 Şubat 2007.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 392, 30 Ağustos 2007.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 397, 4 Ekim 2007.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 400, 25 Ekim 2007.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 404, 22 Kasım 2007.
Yeni Dönem Gazetesi, Sayı 417, 6 Mart 2008.

Yoğun Temaslar, *Tan Gazetesi*, 11 Temmuz 1998.

YU – Samiti perfundoi pa rezultate konkrete, *Bujku Gazetesi*, 8 Haziran 1991.

Welbek peruroi Qendren per Sherbime te Perbashketa te partive politike, 7 Ekim 1999.

Zeri Gazetesi, 12 Ağustos 2016.

İnternet kaynakları

12 Aralık Seçimlerinde Türk Adaylar, *http://www.kosovaport.com/12-aralik-secimlerinde-turk-adaylar/*, (03.01.2017).

15 Kasımda 60'da Buluşalım, *http://www.kdtp.org/15-kasimda-60ta-bulusalim/*, (12.01.2017).

2013 Yılı Vize Muafiyeti Yılı Olmayacak, *http://www.kosovaport.com/2013-yili-vize-muafiyeti-yili-olmayacak/*, (10..05.2017).

2019 Yılına Kadar Aday Ülke Statüsünü Almalıyız, *http://www.kosovaport.com/2019-yilina-kadar-aday-ulke-statusunu-almaliyiz/*, (10.05. 2017).

30 Kasımda Vize Muafiyeti Kriterleri Yerine Getirilecek, *http://www.kosovaport.com/30-kasimda-vize-muafiyeti-kriterleri-yerine-getirilecek/*, (14.05.2017).

5. Hükümet Kuruldu İşte Yeni Kabine ve Yeni Bakanlar 4, http://www.kosovaport.com/5-hukumet-kuruldu-iste-yeni-kabine-ve-yeni-bakanlar/, (30.06.2018).

52 Değişimin Adresi, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,24990*, (21.06.2018).

6 Parlamento Gurubu Yeni Seçimlere Karşı, *http://www.kosovaport.com/6-parlamento-grubu-yeni-secimlere-karsi/*, (25.06.2018).

8 Noktalı Yasa Paketi Meclisten Geçti, *http://www.kosovaport.com/8-noktalik-yasa-paketi-meclisten-gecti/,* /, (07.05.2017).

AB ile Ortaklığı Katılım İçin Diyalog Şart Değil, *http://www.kosovaport.com/ab-ile-ortakligi-katilim-icin-diyalog-sart-degil/*, (04.05. 2017).

AB Kosova, Arnavutluk ve Bosna'yı Hayal Kırıklığına Uğrattı , *http://www.kosovaport.com/ab-kosova-ve-arnavutluk-ve-bosnayi-hayal-kirikligina-ugratti/*, (04.05. 2017).

ABD Büyükelçiliğinden Anlaşmayı Onaylayın Çağırısı, *http://www.kosovaport.com/abd-buyukelciliginden-anlasmayi-onaylayin-cagrisi/*, (20.04. 2017).

ABD'den Kosova'ya İyi Haber, *http://www.kosovaport.com/abden-kosovaya-iyi-haber/*, /, (07.05.2017).

AB Liderler Zirvesinden Kosova Kararı Çıktı, *http://www.kosovaport.com/ab-liderler-zirvesinden-kosova-karari-cikti/*, /, (07.05.2017).

ABD'nin Değerlendirmesi Hükümette Memnuniyet Yarattı, *http://www.kosovaport.com/abdnin-degerlendirmesi-hukumette-memnuniyet-yaratti/*, (18.04. 2017).

AK Kosova'nın Fizibilite Çalışma Raporunu Kabul Etti, *http://www.kosovaport.com/ak-kosovanin-fizibilite-calisma-raporunu-kabul-etti/*, (04.05. 2017).

Alınan kararlar tüzüğe aykırı, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,8072,* (20.05.2017).

Anayasa Mahkemesi Kararını Açıkladı, *http://www.kosovaport.com/anayasa-mahkemesi-kararini-acikladi/*, (20.04. 2017).

Anayasa Mahkemesi Kararına Eleştiri, *http://www.kosovaport.com/anayasa-mahkemesinin-kararina-elestiri/*, (23.06.2018).

Anayasa Mahkemesi Prizren Belediye Başkanının talebine yönelik raporu, *http://gjk-ks.org/wp-content/uploads/vendimet/urdh_ko_01_09_tur.pdf*, (25.01.2017).

Anayasa Mahkemesinin Prizren Logosuyla ilgili Çemajl Kurteshi'nin şikayetine yönelik gerekçeli kararı, 18 Mart 2010, *http://gjk-ks.org/wp-content/uploads/vendimet/ko_01_09_vendimi_al.pdf*, (24.01.2017).

Ankara'da Kosova Milli Günü Resepsiyonu, http://www.kosovaport.com/ankarada-kosova-milli-gunu-resepsiyonu/, (12.07.2017).

AP'den Kosova Kararına Onay, *http://www.kosovaport.com/apden-kosova-kararina-onay/*, (07.05. 2017).

Arif Bütüç KDTP'den ihraç edildi, *http://www.kosovaport.com/arif-butuc-kdtp'den-ihrac-edildi/*, (20.05.2017).

Arif Bütüç KDTP Genel Başkanı, *http://www.kosovaport.com/arif-butuc-kdtp-genel-baskani/*, (20.05.2017).

Arif Bütüç Yeniden Aday, *http://www.kosovaport.com/arif-butuc-yeniden-aday/*, (15.07.2018).

Avrupa Birliği İçin 5 Koşul, *http://www.kosovaport.com/avrupa-birligi-icin-5-kosul/*, (04.05. 2017).

Bakan Buja Osmanlı İmparatorluğu İşgalci Olarak Algılanmalı, *http://www.kosovaport.com/bakan-buja-osmanli-imparatorlugu-isgalci-olarak-algilanmali/*, (30.11.2017).

Bakan Hoxhaj Tanıma Sürecinin Sonlandırılması İçin İhsanoğlu'ndan Destek İstedi, http://www.kosovaport.com/hoxhaj-tanima-surecinin-sonlandirilmasi-icin-ihsanoglundan-destek-istedi/, (12.07.2017).

Bakanlar Kurulu Karadağlılar Stratejisine Onay Verdi, *http://www.kosovaport.com/bakanlar-kurulu-karadaglilar-stratejisine-onay-verdi/*, (18.04. 2017).

Bakanlar Kurulu Liman Çalık'ı KEK İhalesini Alan Şirket İlan Etti, *http://www.kosovaport.com/bakanlar-kurulu-limak-calik'i-kek-ihalesini-alan-sirket-ilan-etti/*, (24.07.2017).

Bakan Şimşek'in Kosova Temasları, *http://www.kosovaport.com/bakan-simsek'in-kosova-temaslari/*, (12.07.2017).

Bakan Yağcılar'ın Eğitimcilerle Buluşması, *http://www.kosovaport.com/bakan-yagcilarin-egitimcilerle-bulusmasi/*, (20.06.2018).

Bakan Yağcılar'ın Türkiye Temasları, *http://www.kosovaport.com/bakan-yagcilarin-turkiye-temaslari/*, (15.08.2017).

Başbakan Mustafa Davutoğlu ile Görüştü, http://www.kosovaport.com/basbakan-mustafa-davutoglu-ile-gorustu/, (12.07.2017).

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kosovalı Türk Siyasilerle Bir Araya Geldi, *http://www.kosovaport.com/basbakan-erdogan-kosovali-turk-siyasilerle-bir-araya-geldi/*, (15.08.2017).

Başbakan Thaçi'den Sert Çıkış, *http://www.kosovaport.com/basbakan-thaciden-sert-cikis/*, (07.05.2017).

Başbakandan KDTP'ye Destek Talep Ziyareti, *kdtp.org*, (25.01.2017).

Başbakan Thaçi KTAP Genel Merkezini Ziyaret Etti, *http://www.kosovaport.com/basbakan-thaci-ktap-genel-merkezini-ziyaeret-etti/*, (30.01.2017).

Başbakan Thaçi'den Türkiye ile imzalanan serbest ticaret anlaşmasına övgü, *http://www.kosovaport.com/basbakan-thaciden-turkiye-ile-imzalanan-serbest-ticaret-anlasmasina-ovgu/*, (29.07.2017).

Başbakan Yardımcısı İşler Bakan Yağcılar İle Görüştü, *http://www.kosovaport.com/basbakan-yardimcisi-isler-bakan-yagcilar-ile-gorustu/,* (12.07.2017).

Başbakandan Yorum Yok, *http://www.kosovaport.com/basbakandan-yorum-yok/*, (20.04. 2017).

Başbakan Thaçi Yol Haritası Kararını Olumlu Karşıladı, *http://www.kosovaport.com/basbakan-thaci-yol-haritasi-kararini-olumlu-karsiladi/*, (10.05.2017).

Başkanlık Kurulu Basın Bildirisi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-baskanlik-kurulu-subelerdeki-ihraclar-gecersizdir/*, (20.05.2017).

Bakan Yağcılar, Termkolli'nin İthamları Asılsız ve Yersiz, *http://www.kosovaport.com/bakan-yagcilar-termkolli'nin-ithamlari-asilsiz-ve-yersiz/,* (27. 10. 2017).

Belediye Başkanı Bütüç'ten açıklama, *http://www.kosovaport.com/mamusa-belediye-baskani-butucten-aciklama/*, (15.07.2018).

Belediye Başkanlık Seçimlerinin Kesin Sonuçları Açıklandı, *http://www.kosovaport.com/belediye-baskanlik-secimlerinin-kesin-sonuclari-aciklandi/*, (03.02.2017).

Belediye Seçimlerinin Galibi LDK, *http://www.kosovaport.com/belediye-secimlerinin-galibi-ldk/*, (20.07. 2018).

Belirsizlik İle Oylama Birbiriyle Bağdaşamaz, *http://www.kosovaport.com/belirsizlik-ile-oylama-biribiriyle-bagdasamaz/*, (23.06.2018).

Birlik Beraberliğin Önemine Vurgu Yapıldı, 12 Mayıs 2018, *http://www.kosovaport.com/birlik-ve-beraberligin-onemine-vurgu-yapildi-video/*, (16.07.2018).

Bir Önceki Komisyon Toprak Kaybının Yaşandığını Fark etmeliydi, *http://www.kosovaport.com/bir-onceki-komisyon-toprak-kaybinin-yasandigini-farketmeliydi/*, (20.04. 2017).

Bozdağ, Kardeşlerimizi Ziyaret Etmeden Gitmem, http://www.kosovaport.com/bozdag-kardeslerimizi-ziyaret-etmeden-gitmem/, (26.05.2017).

Bozdağ, Kosovalı Türk Temsilcilerin Sorunlarını Dinledi, *http://www.kosovaport.com/bozdag-kosovali-turk-temsilcilerin-sorunlarini-dinledi/*, (26.05. 2017).

Bölgesel Katılım Formülü Bulundu, *http://www.kosovaport.com/bolgesel-katilim-formulu-bulundu/*, (14.07.2016).

Buliqi'nin Açıklamalarına Thaçi Tepki Gösterdi, *http://www.kosovaport.com/bulliqinin-aciklamalarina-thaci-tepki-gosterdi/*, (20.04. 2017).

Bütüç: Seçimin Ülkemiz İçin Hayırlı Olmasını Diliyorum, http://www.kosovaport.com/butuc-secimin-ulkemiz-icin-hayirli-olmasini-diliyorum/, (10.07.2018).

Büyükelçi ile Başkonsolos Evcit Saldırıları Kınadılar, *http://www.kosovaport.com/buyukelci-kilic-ile-baskonsolos-evcit-saldiriyi-kinadilar/*, (15.12.2017).

Büyükelçi Ozan KEK İhalesini Değerlendirdi, *http://www.kosovaport.com/buyukelci-ozan-kek-ihalesini-degerlendirdi/*, (24.07.2017).

Cemil Luma KDTP Prizren Şubesi Başkanı Görevinden Alındı, *http://www.kosovaport.com/cemil-luma-kdtp-prizren-subesi-baskani-gorevinden-alindi/,* (26.05. 2017).

Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Önemli Destek, *http://www.kosovaport.com/cumhurbaskani-erdogandan-onemli-destek/*,(12.07.2017).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'dan Müslüman Ülkelere Kosova Tepkisi, http://www.kosovaport.com/cumhurbaskani-erdogandan-musluman-ulkelere-kosova-tepkisi/, (12.07.2017).

Cumhurbaşkanı Sınır Anlaşması Kanununu Onayladı, *http://www.kosovaport.com/cumhurbaskani-sinir-anlasmani-kanununu-onayladi/*, (20.04. 2017).

Cumhurbaşkanı Thaçi'den Kınama, *http://www.kosovaport.com/cumhurbaskani-thaciden-kinama/*, (15.12.2017).

Çalık - Limak Ortaklığı 26.3 Milyon Euro Tutarındaki Ödemeyi Yaptı, *http://www.kosovaport.com/calik-limak-ortakligi-26-3-milyin-euro-tutarindaki-odemeyi-yapti/*, (24.07.2017).

Çifte Vatandaşlık İstedik, *http://www.kosovaport.com/"-cifte-vatandaslik-istedik-"/,* (25. 10. 2017).

Çitaku: Cevaplar Tamamlandı, *http://www.kosovaport.com/citakucevaplar-tamamlandi/*, (04.05. 2017).

Çözüm Yada Seçim, *http://www.kosovaport.com/cozum-ya-da-secim/*, (25.06.2018).

Daima Halkımın Hak ve Menfaatlerini Koruyup Savunacağıma Söz Veriyorum, *http://www.kosovaport.com/daima-halkimin-hak-ve-menfaatlerini-koruyup-savunacagima-soz-veriyorum/*, (25.07. 2018).

Damka: Türk Partileri ile Ortak Hareket Etmeye Açığız, *http://www.kosovaport.com/damka-turk-partileri-ile-ortak-hareket-etmeye-acigiz/*, (20.06.2018).

Davutoğlu Hoxhaj Ortak Basın Toplantısı, http://www.kosovaport.com/davutoglu-hoxhaj-ortak-basin-toplantisi/, (12.07.2017).

Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu Kosova'nın Kalkınmasına Yönelik Türkiye'nin Destekleri Sürecek, *http://www.kosovaport.com/cavusoglu-kosovanin-kalkinmasina-yonelik-turkiyenin-destekleri-surecek/*, (15.07.2017).

Dışişleri Bakanı Hoxhaj'dan Türkiye'ye Teşekkür, http://www.kosovaport.com/disisleri-bakani-hoxhajdan-turkiyeye-tesekkur/, (12.07.2017).

Dünyaca Ünlü Tarihçi de Kitaplar Değiştirilsin, *http://www.kosovaport.com/dunyaca-unlu-tarihci-de-talep-etti-osmanli-ile-ilgili-tarih-kitaplarini-degistirin/,* (30.11.2017).

Eğitim Bakanı Buja'ya Yine Türk Bakan Soruldu, *http://www.kosovaport.com/egitim-bakani-bujaya-yine-turk-bakan-soruldu/*, (30.11.2017).

Ekonomi Bakanı Zeybekçi Türkiye - Kosova İş Yatırım Forumuna Katıldı, *http://www.kosovaport.com/ekonomi-bakani-zeybekci-turkiye-kosova-is-yatirimi-forumuna-katildi/*, (15.07.2017).

Erdoğan: Kosova Halkı Kardeşimizdir, *http://www.kosovaport.com/erdogan-kosova-halki-kardesimizdir/*, (29.07.2017).

Erdoğan'dan Müslüman Ülkelere Çağrı, http://www.milliyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-dan-musluman-ulkelere-istanbul-yerelhaber-1321770/, (12.07.2017).

Erol Zekeriya Mitroviça Belediye Başkan Yardımcılığına Yeniden Seçildi, *http://www.kosovaport.com/erol-zekeriya-mitrovica-belediye-baskan-yardimciligina-yeniden-secildi/*, (03.02.2017).

Eski Komisyon Yeni Sınır Çizgisini Belirlemiş, *http://www.kosovaport.com/eski-komisyonu-yeni-sinir-cizgisini-belirlemis/*, (20.04.2017).

Fikrim Damka İstifa Etti, *http://www.kosovaport.com/fikrim-damka-istifa-etti/*, (03.02.2017).

Fikrim Damka'dan Mahir Yağcılar'a Tepki, *http://www.kosovaport.com/fikrim-damkadan-mahir-yagcilara-tepki/,* (16.07.2018).

Fikrim Damka'nın Milletvekilliği Kesinleşti, http://www.kosovaport.com/fikrim-damkanin-milletvekilligi-kesinlesti/, (13.07.2018).

Fizibilite Raporu Kosova'yı AB'ye Yaklaştırdı, *http://www.kosovaport.com/fizibilite-raporu-kosova'yi-ab'ye-yaklastirdi/,* (04.05. 2017).

Genel Başkanın basın açıklaması, *http://www.kosovaport.com/kdtp-genel-baskani-yagcilardan-prizren-subesi-kararina-tepki/*, (12 .11.2017).

Gerçek Derneği'nden Engin Beyoğlu'na Destek, *http://www.kosovaport.com/"gercek"-derneginden-engin-beyoglu'na-destek/*, (26.05. 2017).

Gilan Belediye Meclis Adaylarına Tam Destek, *http://www.kosovaport.com/gilan-belediye-meclis-adaylarina-tam-destek/,* (20.07. 2018).

Gilan – Dobırçan Şubesi: Milletvekilleri Gilan Şubesine Karşı Cephe Almış Durumda, *http://www.kosovaport.com/milletvekilleri-gilan-subesine-karsi-cephe-almis-durumda/*, (15.07.2018).

Gözaltına Alındı, *http://www.kosovaport.com/gozaltina-alindi/*, (15.12.2017).

Hahn Kosova Milletvekillerine Hitap Etti, *http://www.kosovaport.com/hahn-kosova-mileltvekillerine-hitap-etti/,* (10.05.2017).

Halk KDTP Konseriyle Coştu, *http://www.kosovaport.com/halk-kdtp-konseriyle-costu/*, (03.02.2017).

Haradinaj: Sınırı Sulatan Bile Değiştirememiştir, *http://www.kosovaport.com/haradanija-siniri-sultan-bile-degistirememistir/*, (19.04. 2017).

Hashim Thaçi: Kosova Zarara Uğramayacak, *http://www.kosovaport.com/thaci-kosova-zarara-ugramayacak/*, (18.04. 2017).

Hedef Ekonomik İlişkilerde Birincilik, *http://www.kosovaport.com/hedef-ekonomik-iliskilerde-birincilik/*, (15.07.2017).

Hedefimiz Türklüğü Yükseltmektir, *http://www.kosovaport.com/hanadanhedefimiz-turklugu-yukseltmektir/*, (03.01. 2017).

Historiku, Entegrasyon Bakanlığı resmi sitesi, *http://mei-ks.net/sq/historiku*, (07.05.2017).

Hükümetten Sınır Anlaşmasına Onay, *http://www.kosovaport.com/hukumetten-sinir-anlasmasina-onay/*, (19.04. 2017).

İhraç edilen Belediye Başkanı Konuştu, *http://www.kosovaport.com/kdtp'den-ihrac-edilen-mamusa-belediye-baskani-arif-butuc-dha'ya-konustu/*, (20.05.2017).

İhtilaflı Tüzük Geri Alınsın: KDTP'de Çözüm Yollarını Birlikte Bulalım, *http://www.kosovaport.com/ihtilafli-tuzuk-geri-alinsin-kdtp'de-cozum-yollarini-birlikte-bulalim/*, (25.05. 2017).

İki Ülke Yıl Sonuna Kadar Büyükelçiler Görevlerine Başlayacak, *http://www.kosovaport.com/iki-ulkede-yil-sonuna-kadar-buyukelciler-gorevlerine-baslayacak/,* (18.04. 2017).

İlk İcraatı Sınır Anlaşması Komisyonunu Feshetmek Oldu, *http://www.kosovaport.com/ilk-icraati-sinir-anlasmasi-komisyonunu-feshetmek-oldu/,* (20.04. 2017).

İmzalar Atıldı, http://www.kosovaport.com/imzalar-atildi-2/, (14.07.2018).

İngiltere 1244 Dipnotuna Karşı, *http://www.kosovaport.com/ingiltere-1244-dipnotu'na-karsi/*, (14.07. 2016).

İstifa Etmem Daha Büyük Kargaşalara Neden Olur, *http://www.kosovaport.com/istifa-etmem-ancak-daha-buyuk-kargasalara-neden-olur/*, (15.07.2018).

İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının İmzalanmasını Değerlendirdiler, *http://www.kosovaport.com/istikrar-ve-ortaklik-anlasmasinin-imzalanmasini-degerlendirdiler/*, (07.05. 02017).

İstikrar ve Ortaklık Anlaşması Meclisten Geçti, *http://www.kosovaport.com/istikrar-ve-ortaklik-anlasmasi-meclisten-gecti/*, (10.05.2017).

Jahjaga: AB Entegrasyonuna Büyük Adım, *http://www.kosovaport.com/jahjaga-ab-entegrasyonuna-dogru-buyuk-adim/,* (04.05. 2017).

Jahjaga, Davutoğlu ile Görüştü, http://www.kosovaport.com/jahjaga-davutoglu-ile-gorustu/, (12.07.2017).

Julie Kim and Steven Woehrel, "Kosovo and U.S. Policy: Background to Independence," CRS Report for Congress: June 20, 2008, *http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL31053.pdf*, (14.05 2017).

Kabul Süreci Nasıl İşleyecek, *http://www.kosovaport.com/kabul-sureci-nasil-isleyecek/*, (14.05.2017).

Kadınlar KDTP'de Buluştu, *http://www.kosovaport.com/kadinlar-kdtpde-bulustu-2/*, (21.06.2018).

Karadağ Anlaşmasıyla İlgili Konuşanlar Önce Bağımsızlık Beyannamesini Okumalı, *http://www.kosovaport.com/karadag-anlasmasiyla-ilgili-konusanlar-once-bagimsizlik-beyannamesini-okumali/*, (19.04. 2017).

Karadağ Anlaşması Yürürlüğe Girmeden Vize Muafiyeti Olmayacak, *http://www.kosovaport.com/karadag-anlasmasi-yururluge-girmeden-vize-muafiyeti-olmayacak/,* (14.05.2017).

Karadağ Başbakanından Net Cevap, *http://www.kosovaport.com/karadag-basabakanindan-net-cevap/,* (20.04. 2017).

Karadağ ile Sınır Belirlenmesi Raporu Meclise Gönderildi, *http://www.kosovaport.com/karadag-ile-sinirin-belirlenmesi-raporu-meclise-gonderildi/*, (20.04. 2017).

Karadağ ile Sınır Anlaşmasını İnceleyen Uzmanlar Kararını Açıkladı, *http://www.kosovaport.com/karadag-ile-sinir-anlasmasini-inceleyen-uzmanlar-kararini-acikladi/*, (19.04. 2017).

Karadağ ile Sınır Çizgilerinin Belirlenmesi İnisiyatifine Onay, *http://www.kosovaport.com/karadag-ile-sinir-cizgilerinin-belirlenmesi-insiyatifine-onay/*, (18.04. 2017).

Karadağ ile Yapılan Anlaşmada Hata Yok, *http://www.kosovaport.com/abd-karadag-ile-yapilan-anlasamada-hata-yok/*, (18.04. 2017).

Kasap Ela, Bayrak, *http://www.kosovaport.com/bayrak/*, (20.12.2017).

Kasap Ercan, KDTP'de Kontrolü Ele Geçirme Mücadelesi, *http://www.kosovaport.com/kdtpde-kontrolu-ele-gecirme-mucadelesi/*, (15.07.2018).

Kasap Ercan, Kasıt var mı?, *http://www.kosovaport.com/kasit-var-mi/*, (29.07.2017).

Kasap Ercan, Kosova'da Seçim Sancıları, http://www.kosovaport.com/kosova'da-secim-sancilari/, (03.01.2017).

Kasap Ercan, Madem Ki, *http://www.kosovaport.com/madem-ki/*, (16.07.2018).

Kasap Ercan, Mahirciler, Arifçiler, *http://www.kosovaport.com/mahirciler-arifciler/*, (20.05.2017).

Kasap Ercan, Meşruiyetini Pekiştiren KDTP ve Marjinal Duruma Düşen KTAP, http://www.kosovaport.com/mesruiyetini-pekistiren-kdtp-ve-marjinal-duruma-dusen-ktap/, (08.07.2018).

Kasap Ercan, Zavallılar, *http://www.kosovaport.com/zavallilar/*, (20.12.2017).

KDTP 2004 Tüzüğü Resmi Olarak Yürürlüktedir, *http://www.kosovaport.com/kdtp-2004-yili-tuzugu-resmi-olarak-yururluktedir/*, (26.05. 2017).

KDTP 22 Ekimde Toplumun Geleceği İçin 22'ye Oy İstedi, *http://www.kdtp.org/kdtp-22-ekimde-toplumun-gelecegi-icin-22ye-oy-istedi/*, (15.07.2018).

KDTP Adayları Merkezi Törende Halkla Bir Araya Geldi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-adaylari-merkezi-torende-halkla-bir-araya-geldi/*, (20.06.2018).

KDTP Basın Bildirisi, *kdtp.org*, (17.04.2017).

KDTP Belediye Seçilmelerine Hazır, *http://www.kosovaport.com/kdtp-belediye-secimlerine-hazir/*, (10.07.2018).

KDTP Birleşik Muhalefetin Tertiplediği İftar Yemeğine Katıldı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-birlesik-muhalefetin-tertipledigi-iftar-yemegine-katildi/*, (25.06.2018).

KDTP Bu Tür Saldırılar Kosova'nın Çok Kültürlü Yapısına Zarar Verir, *http://www.kosovaport.com/kdtp-bu-turk-saldirilar-kosovanin-cok-kulturlu-yapisina-zarar-verir/*, (12.12.2017).

KDTP'deki Toplu İstifayı 178 Oy Kurtardı, *http://www.kosovaport.com/kdtpdeki-toplu-istifayi-178-oy-kurtardi/*, (03.02.2017).

KDTP'den Doğru Yol Derneğine Ziyaret, *http://www.kosovaport.com/kdtpden-dogru-yol-dernegine-ziyaret/*, (17.07.2018).

KDTP'den Görkemli Kampanya Başlangıcı, *http://www.kosovaport.com/kdtpden-gorkemli-kampanya-baslangici/*, (03.02.2017).

KDTP'den muhteşem final, *http://www.kosovaport.com/kdtp'den-muhtesem-final/*, (03.01.2017).

KDTP'den Priştine'de Müzik Ziyafeti Tanıtım Programı, *http://www.kosovaport.com/kdtpden-pristinede-muzik-ziyafetli-tanitim-programi/*, (03.02.2017).

KDTP'den Semt Ziyareti, *http://www.kosovaport.com/kdtpden-semt-ziyareti/*, (30.01.2017).

KDTP'den Sert Kınama, *http://www.kosovaport.com/kdtpden-sert-kinama/*, (20.12.2017).

KDTP'den TÜMED Derneğine Ziyaret, *http://www.kosovaport.com/kdtpden-tumed-dernegibe-ziyaret/*, (31.01.2017).

KDTP'den Türkçe Eğitim Paneli, http://www.kosovaport.com/kdtpden-turkce-egitim-paneli/, (03.07.2018).

KDTP'den Vuçıtırn Çıkartması, *http://www.kosovaport.com/kdtpden-vicitirin-cikartmasi/*, (03.02.2017).

KDTP Doğru Yolda, *http://www.kosovaport.com/kdtp-dogru-yolda/*, (30.01.2017).

KDTP Eğitim Emektarlarıyla Buluştu, *http://www.kosovaport.com/kdtp-egitim-emektarlariyla-bulustu/*, (31.01.2017).

KDTP Esnaf Ziyaretinde, *http://www.kosovaport.com/kdtp-esnaf-ziyaretinde-2/*, (17.07.2018).

KDTP Gilan Şubesi Başkanından Seçmenlere Çağırı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-subesi-baskanindan-secmenler-cagri/*, (10.07.2018).

KDTP Mitroviça Şubesi Belediye Meclis Adaylarını Açıkladı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-mitrovica-subesi-belediye-meclis-adaylarini-acikladi/*, (15.07.2018).

KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar imzalı bazın bildirisi, *http://www.kdtp.org/bildiri-08-05-2014/*, (20.06.2018).

KDTP Genel Başkanı Mahir Yağcılar'ın Mitroviça'daki Durumla İlgili Konuşması, *http://www.kdtp.org/kdtp-genel-baskani-ve-milletvekili-mahir-yagcilarin-mitrovicada-ki-durumla-ilgili-konusma/*, (18.04.2017).

KDTP Genel Başkanı Yağcılar'a Ağır İthamlar, *http://www.kosovaport.com/kdtp-genel-baskani-yagcilar-agir-ithamlar/*, (26.05. 2017).

KDTP Genel Başkanı Yağcılar'dan KTAP Başkanı Bütüç'e Sert Cevap, *http://www.kosovaport.com/kdtp-genel-baskani-yagcilardan-ktap-baskani-butuce-sert-cevap/*, (18.06.2018).

KDTP Genel Başkanı Yine Mahir Yağcılar Seçildi, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,1966*, (23.05.2017).

KDTP Gilan Adaylarının Tanıtımı Matine ile Yapıldı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-milletvekilleri-adaylarinin-tanitimini-matine-ile-yapti/*, (20.06.2018).

KDTP Gilan Dobırçan Şubesinde Görkemli Kampanya Açılışı, http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-doburcan-subesinde-gorkemli-kampanya-acilisi/, (20.07. 2018).

KDTP Gilan Dobırçan Şubesinden Kadınlara Unutulmazı Matine, *http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-doburcan-subesinden-kadinlara-unutulmaz-matine/*, (03.02.2017).

KDTP Gilan Dobırçan Şubesi Seçim Kampanyasına Muhteşem Bir Geceyle Son Verdi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-doburcan-subesi-secim-kampanyasina-muhtesem-bir-geceyle-son-verdi/*, (03.02.2017).

KDTP Gilan Şubesi Seçim Kampanyası Etkinliklerini Sürdürüyor, http://www.kosovaport.com/kdtp-gilan-subesi-secim-kampanyasi-etkinliklerini-surduruyor/, (20.07. 2018).

KDTP Hükümetin Düşürülmesinden Yana Oy Kullandı, http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekilleri-hukumetin-dusmesinden-yana-oy-kullandi/, (30.06.2018).

KDTP İftar Yemeği Düzenlendi, http://www.kosovaport.com/kdtp-iftar-yemegi-duzenledi/, (03.07.2018).

KDTP İftar Yemeğinde Mamuşa Belediye Başkan Adayını Açıkladı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-iftar-yemeginde-mamusa-belediye-baskan-adayini-acikladi/*, (03.02.2017).

KDTP İkinci Turda Kimi Destekleyecek?, *http://www.kosovaport.com/kdtp-ikinci-turda-prizrende-kimi-destekleyecek/*, (25.07. 2018).

KDTP ile PDK Anlaştı, http://www.kosovaport.com/kdtp-ile-pdk-anlasti/, (25.07. 2018).

KDTP Kadınlar Matinesine İlgi Yoğun Oldu, *http://www.kosovaport.com/kdtp-kadinlar-matinesine-ilgi-yogun-oldu/*, (03.02.2017).

KDTP Koalisyonlara Açık Olacak, http://www.kosovaport.com/kdtp-koalisyonlara-acik-olacak/, (08.07.2018).

KDTP Kosova Genelindeki Milletvekili Adaylarının Tanıtımı Yapıldı, http://www.kosovaport.com/kdtp-kosova-genelindeki-milletvekili-adaylarinin-tanitimini-yapti/, (03.07.2018).

KDTP Kosova'nın 6 Belediyesinde Var, *http://www.kosovaport.com/kdtp-kosovanin-6-belediyesinde-var/*, (03.02.2017).

KDTP Mamuşa'da Gençlerin Sorunlarına Öncelik Verecek, *http://www.kosovaport.com/kdtp-mamusada-genclerin-sorunlarina-oncelik-verecek/*, (03.02.2017).

KDTP Mamuşa Şube Meclisi Toplandı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-mamusa-sube-meclisi-toplandi/*, (26.05. 2017).

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *http://www.kosovaport.com/engin-beyoglu-pristine-sube-baskani-gorevinden-alindi/*, (26.05. 2017).

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, *http://www.kdtp.org/kdtp-merkez-yonetim-kurulu-bildirisi-21012018/*, (16.07.2018).

KDTP Milletvekili Adayları Mezunlarla Bir Araya Geldi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekili-adaylari-mezunlarla-biraraya-geldi/*, (20.06.2018).

KDTP Milletvekili Adayları Prizren'de Sanayi Bölgesindeki İşletmeleri Ziyaret Ettiler, *http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekili-adaylari-prizrende-sanayi-bolgesindeki-isletmeleri-ziyaret-ettiler/*, (20.06.2018).

KDTP Milletvekili Adayları Üniversite Öğrencileriyle Buluştu, http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekili-adaylari-universite-ogrencileriyle-bulustu/, (03.07.2018).

KDTP Milletvekilleri bir araya geldi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekilleri-adaylari-bir-araya-geldi/*, (03.01.2017).

KDTP Milletvekilleri Halkla Bir Araya Geldi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-milletvekilleri-halkla-biraraya-geldi/*, (16.07.2018).

KDTP Mitroviça Milletvekili Adaylarının Tanıtımı Yapıldı, http://www.kosovaport.com/kdtp-mitrovica-milletvekili-adaylarinin-tanitimini-yapti/, (03.07.2018).

KDTP Mitroviça Tanıtımı, *http://www.kdtp.org/kdtp-mitrovica-tanitimi/*, (12.01.2017).

KDTP MYK'dan Milletvekillerine Şok Suçlama, http://www.kosovaport.com/kdtp-mykdan-milletvekillerine-sok-suclama/, (14.07.2018).

KDTP'nin Dengesini Bozanlar, *http://www.kosovaport.com/kdtp'nin-dengesini-bozanlar/*, (26.05.2017).

KDTP'nin Dört Şubesinden Alınan Kararlara Tepki, *http://www.kosovaport.com/kdtpnin-dort-subesinden-alinan-kararlara-tepki/*, (20.05.2017).

KDTP'nin Seçim Kampanyası Priştine ile Sona Erdi, http://www.kosovaport.com/kdtpnin-secim-kampanyasi-pristine-ile-sona-erdi/, (08.07.2018).

KDTP Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *kdtp.org*, (27.04.2017).

KDTP Priştine Şubesi Ara Verdi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-pristine-calismalarina-ara-verdi/*, (20.05.2017).

KDTP Priştine Şubesi Eğlence Gecesi Düzenlendi, *http://www.kdtp.org/kdtp-pristine-subesi-eglence-gecesi-duzenledi/*, (12.01.2017).

KDTP Priştine Şubesi Gençlerle Buluştu, http://www.kosovaport.com/kdtp-pristine-subesi-genclerle-bulustu/, (03.07.2018).

KDTP Priştine Şubesinden Merkez Meclis Kararlarına Kınama, *http://www.kosovaport.com/kdtp-pristine-subesi'nden-merkez-meclis-kararlarina-kinama/*, (20.05.2017).

KDTP'nin Prizren Belediye Başkan Adayı Belli Oldu, *http://www.kosovaport.com/kdtpnin-prizren-belediye-baskan-adayi-belli-oldu/*, (10.07.2018).

KDTP PDK Koalisyonunun Ayrıntıları Açıklandı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-pdk-koalisyonunun-ayrintilari-aciklandi/*, (25.07. 2018).

KDTP Prizren Şubesi Belediye Meclis Adaylarını Açıkladı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-belediye-meclis-adaylarini-acikladi/*, (10.07.2018).

KDTP Prizren Şubesi Levent Buş Başkanlığında Toplandı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-levent-bus'un-baskanliginda-toplandi/*, (26.05. 2017).

KDTP Prizren Şubesi: Meclis Kararları Geçersiz, *http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesikdtp-meclisi-kararlari-gecersiz/*, (20.05.2017).

KDTP Prizren Şubesi Kapanışı Kurila'da Yaptı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-kapanisi-kurilada-yapti/*, (20.07. 2018).

KDTP Prizren Şubesi Seçim Sonuçlarını Değerlendirdi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-secim-sonuclarini-degerlendirdi/*, (05.02.2017).

KDTP Prizren Şubesi Saldırıları Kınadı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-saldirilari-kinadi/*, (12.12.2017).

KDTP Prizren Şubesi Tanıtım Toplantısına Yoğun Katılım, *http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-tanitim-programina-yogun-katilim/*, (03.02.2017).

KDTP Sağlıkçılarla Bir Araya Geldi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-saglikcilar-ilr-bir-araya-geldi/*, (25.01.2017).

KDTP Sağlıkçılarla Buluştu, *http://www.kosovaport.com/kdtp-saglikcilarla-bulustu/*, (31.01.2017).

KDTP Seçim Kampanyasına Başlattı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-secim-kampanyasini-baslatti/*, (30.01.2017).

KDTP Seçim Çalışmalarına Başladığını Duyurdu, http://www.kosovaport.com/kdtp-secim-calismalarina-basladigini-duyurdu/, (30.06.2018).

KDTP Seçim Heyeti Doğru Yol Derneğinde, *http://www.kdtp.org/kdtp-secim-heyeti-dogru-yol-derneginde/*, (12.01.2017).

KDTP, Seçim Kampanyası Açılışını Gerçekleştirdi, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,24883*, (20.06.2018).

KDTP Seçim Kampanyasına Gilan'la Devam Etti, http://www.kosovaport.com/kdtp-secim-kampanyasina-gilanla-devam-etti/, (03.07.2018).

KDTP Seçimler İçin İyimser, http://www.kosovaport.com/kdtp-secimler-icin-iyimser/, (08.07.2018).

KDTP Sivil Toplum Temsilcileriyle Bir Araya Geldi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-sivil-toplum-temsilcileri-ile-bir-araya-geldi/*, (20.06.2018).

KDTP Tüm Seçim Etkinliklerini İptal Etti, *http://www.kosovaport.com/kdtp-tum-secim-etkinlikerini-iptal-etti/*, (21.06.2018).

KDTP Tüzüğüne Yapılan İtiraz Kabul Görmedi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-tuzugune-yapilan-ittiraz-kabul-gormedi/*, (26.05. 2017).

KDTP Üniversite Öğrencilerinden Destek İstedi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-universite-ogrencilerinden-destek-istedi/*, (17.07.2018).

KDTP Vuçıtırn Şube Başkanından Vuçıtırnlılara Seçim Mesajı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-vicitirin-subesi-baskanindan-viciririnlilara-secim-mesaji/*, (05.02.2017).

KDTP Vuçıtırn Şubesi Belediye Meclis Adaylarını Açıkladı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-vicitirin-subesi-belediye-meclis-adaylarini-acikladi/*, (15.07.2018).

KDTP Yeni hükümetin resmen parçası oldu, *http://www.kosovaport.com/kdtp-yeni-hukumetin-resmen-parcasi-oldu/*, (07.01.2017).

KDTP Yetkilileri Ankara'da Üst Düzey Yetkililerle Görüştü, *kdtp.org*, (15.08. 2017).

KDTP Temsilcileri Başbakan Adayı Haradinaj İle Bir Araya Geldi, http://www.kosovaport.com/kdtp-temsilcileri-basbakan-adayi-haradinaj-ile-bir-araya-geldi/, (13.07.2018).

KDTP'nin hedefi 4 milletvekili, *http://www.kosovaport.com/kdtp'nin-hedefi-4-milletvekili/,* (03.01.2017).

KDTP'nin Yeni Tüzüğünün Geçerliliği Tartışma Konusu Olamaz, *http://www.kosovaport.com/kdtp'nin-yeni-tuzugunun-gecerliligi-tartisma-konusu-olamaz/*, (26.05. 2017).

KDTP'ye 1 Müdürlük, http://www.kosovaport.com/kdtpye-1-mudurluk/, (27.07. 2018).

Kırkul Raif, Prizren Logosu- İbret Öyküsü, *http://m.kosovahaber.net/?page=2,22,709*, (21.01.2017).

Kitaplardan Nefret İçerikli Sözcük ve İbareler Çıkarılmalı, *http://www.kosovaport.com/tarih-kitaplarindan-nefret-icerikli-sozcuk-ve-ibereler-cikarilmali/*, (30.11.2017).

Konsolosluk Saldırganlarının İlk Savunmaları, *http://www.kosovaport.com/konsolosluk-saldirganlarinin-ilk-savunmalari/*, (15.12.2017).

Kosova AB ile Vize Muafiyetine Bir Adım Daha Yaklaştı, *http://www.kosovaport.com/kosova-ab-ile-vize-muafiyetine-bir-adim-daha-yaklasti/*, (20.04. 2017).

Kosova Bağımsızlık Kutlamaları İçin Asılan Türk Bayrağına Saldırı, *http://www.kosovaport.com/kosovada-bagimsizlik-kutlamalari-icin-asilan-turk-bayragina-saldiri/*, (17.05.2018).

Kosova Bağımsızlık Yolu İçin Türkiye'ye Müteşekkir, http://www.kosovaport.com/kosova-bagimsizlik-yolu-icin-turkiye2ye-mutesekkir/, (12.07.2017).

Kosova'da İkinci Türk Partisi Kuruldu, *http://m.kosovahaber.net/?page=2,9,836*, (26.05.2017).

Kosova Hükümetine Yolsuzlukla Mücadele Etme Çağırısı, *http://www.kosovaport.com/kosova-hukumetine-yolsuzlukla-mucadele-etmesi-cagrisi/*, (10 Mayıs 2017).

Kosova ile Karadağ Arasındaki Sınır Anlaşması 3 Yıl Sonra Onaylandı, *http://www.kosovaport.com/kosova-ile-karadag-arasindaki-sinir-anlasmasi-3-yil-aradan-sonra-onaylandi/*, (20.04. 2017).

Kosova'da Nüfus Sayımları masaya yatırıldı, *http://www.kosovaport.com/kosova'da-nufus-masaya-yatirildi/*, (27. 10. 2017).

Kosova'da Nüfus Sayımlarının Resmi Sonuçları Açıklandı, *http://www.kosovaport.com/kosova'da-nufus-sayiminin-resmi-sonuclari-aciklandi/*, (27. 10. 2017).

Kosova Sınır Anlaşmasıyla Toprak Kaybetti, *http://www.kosovaport.com/kosova-sinir-anlasmasinda-toprak-kaybetti/*, (19.04. 2017).

Kosova Toprak Kaybetmeyecek, *http://www.kosovaport.com/kosova-toprak-kaybetmeyecek/*, (18.04. 2017).

Kosova Topraklarını Ölçüm Komisyonu Nihai Raporunu Sundu, *http://www.kosovaport.com/kosova-topraklarini-olcum-komisyonu-niahi-raporunu-sundu/*, (20.04. 2017).

Kosova Türk Halk Partisinde Çelişki, *http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a80444.aspx*, (12.03.2017).

Kosova Türklerinin Tamamını Kucaklayacak Bir Program Hazırlıyoruz, *http://www.kosovaport.com/kosova-turklerinin-tamamini-kucaklayacak-bir-program-hazirliyoruz/*, (26.05. 2017).

Kosovalı Türklere Nüfus Sayımlarına Katılım Çağırısı, *http://www.kosovaport.com/kosovali-turklere-nufus-sayimina-katilin-cagrisi/*, (27. 10. 2017).

Kosovalı Karadağlılar Anayasa ile tanınacaklar, *http://www.kosovaport.com/kosovali-karadaglilar-anayasa-ile-taninacaklar/*, (18.04. 2017).

Kosovalı Karadağlılardan başvuru, *http://www.kosovaport.com/kosovali-karadaglilardan-basvuru/*, (18.04. 2017).

Kosovalı Türkler Vatandaşlık, Sağlık Hizmetleri, Eğitim ve Diğer Alanlarda Daha Çok Destek İstiyor, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,29789*, (23.05 2018).

Kosovalı Türklere Vatandaşlık Verilebilir, *http://www.gazetevatan.com/-kosovali-turklere-vatandaslik-verilebilir---393878-siyaset/*, (18.05.2018).

Kosovalı Türklerin Vatandaşlık İsyanı, *http://www.yenicaggazetesi.com.tr/kosovali-turklerin-vatandaslik-isyani-141452h.htm*, (18.05.2018).

Kosovalı Türk Öğrenciler İçin Bir İlk, *http://www.kosovaport.com/kosovali-turk-ogrenciler-icin-bir-ilk-video/*, (15.08.2017).

Kosovalı Türk Öğrencileri Sevindirecek Anlaşma, *http://www.kosovaport.com/kosovali-turk-ogrencileri-sevinderecek-anlasma/*, (23.05 2018).

Kosova'yı AB'ye Yaklaştıran Önemli Adım, *http://www.kosovaport.com/kosova'yi-ab'ye-yaklastiran-onemli-adim/*, (04.05. 2017).

Kosova Türk Partilerin Belediye Meclis Üyeleri Açıklandı, *http://www.kosovaport.com/kosovali-turk-partilerin-belediye-meclis-uyeleri-aciklandi/*, (20.07. 2018).

Kosova Yolsuzlukla Karşı Mücadeleyi Sertleştirmeli, *http://www.kosovaport.com/kosova-yolsuzluklara-karsi-mucadeleyi-sertlestirmeli/*, /, (07.05.2017).

Kosova'nın Temsil Şekli Anayasaya Aykırı, *http://www.kosovaport.com/kosova'nin-temsil-sekli-anayasa'ya-aykiri/*, (14.07. 2016).

Kosova Türkiye İlişkileri Hiçbir Barbar Saldırı Tarafından Yıpratılmaz, *http://www.kosovaport.com/kosova-turkiye-ilsikileri-hicbir-barbar-saldiri-tarafindan-yipratilamaz/*, (12.12.2017).

Kosova – Türkiye Serbest Ticaret Anlaşması İmzalandı, *http://www.kosovaport.com/kosova-turkiye-serbest-ticaret-anlasmasi-imzalandi/*, (29.07.2017).

Kosova'nın İkinci Türk Partisi Kapatıldı, *http://www.kosovaport.com/kosovanin-ikinci-turk-partisi-kapatildi/*, (27.07. 2018).

Kosova'ya Vize Muafiyeti Yok, *http://www.kosovaport.com/kosovaya-vize-muafiyeti-yok/*, (14.05.2017).

Kosovo's EU IP, EU Information and Cultural Centre, *http://www.euicc-ks.com/en/eu_and_kosovo/eu-kosovo_relations*, (02.05. 2017).

Krasniçi'den AB'ye Suçlama, *http://www.kosovaport.com/krasniqi'den-ab'ye-suclama/*, (14.07.2016).

Kritik Oturum Başladı, *http://www.kosovaport.com/kritik-oturum-basladi/*, (20.04. 2017).

KTAP: Birlik Beraberlik Böyle Olur, *http://www.kosovaport.com/ktap-birlik-beraberlik-boyle-olur/*, (03.02.2017).

KTAP Erken Seçime Katılma Kararı Aldı, http://www.kosovaport.com/ktap-erken-genel-secime-katilma-karari-aldi/, (01.07.2018).

KTAP Genel Başkanı Bütüç'ten KDTP Genel Başkanı Yağcılar'ın Cevabına Sert Tepki, *http://www.kosovaport.com/ktap-genes-baskani-butucten-kdtp-genes-baskani-yagcilarin-cevabina-sert-tepki/*, (18.06.2018).

KTAP Genel Başkanı ve Başkan Yardımcıları Milletvekili Adayı Olmayacak, *http://www.kosovaport.com/ktap-genel-baskani-ve-baskan-yardimcilari-milletvekili-adayi-olmayacak/*, (20.06.2018).

KTAP Genel Başkanı Görevine Arif Bütüç Seçildi, *http://www.kosovaport.com/ktap-genel-baskani-gorevine-arif-butuc-secildi/*, (25.05.2017).

KTAP Gilan Dobırçan Şubesinden Tanıtım Toplantısı, *http://www.kosovaport.com/ktap-gilan-dobircan-subesinden-tanitim-toplantisi/*, (03.02.2017).

KTAP'nin Hedefi 1 Milletvekili, http://m.kosovahaber.net/?page=2%2C9%2C40248, (08.07.2018).

KTAP Heyeti Prizren Emekli Derneğini Ziyaret Etti, *http://www.kosovaport.com/ktap-heyeti-prizren-emekliler-dernegini-ziyaret-etti/*, (21.06.2018).

KTAP'nin İtirazı Kabul Edildi, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,24899*, (21.06.2018).

KTAP Kosova'nın Türkiye'deki İmajını Düzeltecek, *http://www.kosovaport.com/ktap-kosovanin-turkiyedeki-imajini-duzeltecek/*, (25.01.2017).

KTAP Kosova ve Türkiye İki Dost ve Kardeş Ülkedir, *http://www.kosovaport.com/ktap-kosova-ve-turkiye-iki-dost-ve-kardes-ulkedir/*, (12.12.2017).

KTAP Merkez Yönetim Kurulu Toplandı, *http://www.kosovaport.com/ktap-merkez-yonetim-kurulu-toplandi/*, (20.06.2018).

KTAP Milletvekili Adayları TÜMED'te, *http://www.kosovaport.com/ktap-milletvekili-adaylari-tumedte/*, (21.06.2018).

KTAP'a Prizren Belediyesinde İç Denetleme, *http://www.kosovaport.com/ktapye-prizren-belediyesinde-ic-denetleme/*, (03.02.2017).

KTAP Prizren Belediye Meclis Adaylarını Tanıttı, *http://www.kosovaport.com/ktap-prizren-belediye-meclis-adaylarini-tanitti/*, (03.02.2017).

KTAP Prizren Şubesi Adayları Doğru Yol Derneğini Ziyaret Ettiler, *http://www.kosovaport.com/ktap-prizren-subesi-adaylari-dogru-yol-dernegini-ziyaret-ettiler/*, (03.02.2017).

KTAP'tan Kınama, *http://www.kosovaport.com/ktapden-kinama/*, (20.12.2017).

KTAP'tan Doğru Yol Derneğine Ziyaret, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,21548*, (20.03.2017).

KTAP'tan Mahir Yağcılar'ın Birlik Çağırısına Cevap Geldi, *http://www.kosovaport.com/ktapden-mahir-yagcilarin-birlik-cagrisina-cevap-geldi/*, (18.06.2018).

KTAP Seçimleri Boykot Edebilir, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,24896*, (21.06.2018).

KTAP: STK'lar Siyasileştirilmemeli, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,24884*, (21.06.2018).

KTAP Seçim Etkinliklerini Durdurma Kararı Aldı, *http://www.kosovaport.com/ktap-secim-etkinliklerini-durdurma-karari-aldi/*, (21.06.2018).

Kurti: PDK ve KDTP Anlaşma Değil Pazarlık Yapmıştır, *http://www.kosovaport.com/kurti-pdk-ve-kdtp-anlasma-degil-pazarlik-yapmistir/*, (25.07. 2018).

Kuzey Müzakere Konusu Olacak, *http://www.kosovaport.com/kuzey-muzakere-konusu-olacak/*, (04.05. 2017).

Limak Çalık Ortaklığı KEK'in Elektrik Dağıtım İhalesini Kazandı, *http://www.kosovaport.com/limak-calik-ortakligi-kek'in-elektrik-dagitim-ihalesini-kazandi/*, (24.07.2017).

Lopar: KDTP Büyük Bir Partidir, *http://www.kdtp.org/lopar-kdtp-buyuk-bir-partidir/*, (12.01.2017).

Lopar: KDTP Milletvekilleri Kendilerine Çeki Düzen Vermeli, *http://www.kosovaport.com/lopar-kdtp-millevekilleri-kendilerine-ceki-duzen-vermeli/*, (15.07.2018).

Lopar: Kimliğimiz Dilimiz Dinimiz Kültürümüz Sanatımız Yarınlarımız İçin KDTP, *http://www.kdtp.org/lopar-kimligimiz-dilimiz-dinimiz-kulturumuz-sanatimiz-yarinlarimiz-icin-kdtp/*, (12.01.2017).

Mahir Yağcılar Görevden Alındı, *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/mahir-yagcilar-gorevden-alindi-15768389*, (19..05.2017).

Mahir Yağcılar İstifa Etmeli, *http://www.kosovaport.com/mahir-yagcilar-istifa-etmeli/*, (14.07.2018).

Mamuşa Şubesi Basın Bildirisi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-mamusa-subesi'nden-arif-butuc'e-tam-destek/*, (20.05.2017).

Mamuşa'da Hiç Kimseye Ayrımcılık Yapılmayacak, *http://www.kosovaport.com/artik-mamusada-hic-kimseye-ayrimcilik-yapilmayacak/*, (20.07. 2018).

Merkez Meclis Basın Bildirisi, *http://www.kosovaport.com/kdtpnin-yeni-tuzugu-kabul-edildi/*, (12 .11.2017).

Merkez Meclis üyelerinin yayınlamış olduğu bildirisi, *kdtp.or*g, (25.05. 2017).

Merkez Seçim Komisyonu Belediye Başkanları Resmi Seçim Sonuçları, *http://www.kqz-ks.org/wp-content/uploads/2018/04/1.-Rezultatet-e-subjekteve-sipas-komunave-2009-Kuvend-Komunal.pdf*, (12.01.2017).

Merkez Seçim Komisyonu belediyelere göre resmi seçim sonuçları, *http://www.kqz-ks.org/wp-content/uploads/2018/04/1.-Rezultatet-e-subjekteve-sipas-komunave-2009-Kuvend-Komunal.pdf*, (12.01.2017).

Merkez Seçim Komisyonu resmi sitesi; *http://www.kqz-ks.org/wp-content/uploads/2018/04/1.-Rezultatet-e-përgjithshme-sipas-Subjekteve-2014.pdf,* (21.06.2018).

Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, 12 Ekim 2011, *kdtp.org*, (20.05.2017).

Merkez Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *http://www.kdtp.org/basin-bildirisi-2/*, (25.01.2017).

Merkez Yönetim Kurulu Bildirisi, *kdtp.org*, (25.05. 2017).

MHP Lideri Bahçeli Kosova Türkleri ile bir araya geldi, *http://www.kosovaport.com/mhp-lideri-bahceli-kosova-turkleri-ile-bir-araya-geldi/*, (18.05.2018).

Milletvekili Damka Oylamaya Katılacağız, *http://www.kosovaport.com/milletvekili-damka-oylamaya-katilacagiz/*, (20.04. 2017).

Milletvekillerinden Kınama, *http://www.kosovaport.com/milletvekillerinden-kinama/*, (18.05.2018).

Milletvekillerinin Tekliflerinin Genel Başkan Tarafından Kale Alınmaması Endişe Verici, *http://www.kosovaport.com/milletvekillerin-tekliflerinin-genel-baskan-tarafindan-kale-alinmamasi-endise-verici/*, (14.07.2018).

Milletvekillerinin Tutumları KDTP'de Bölünmeye Yol Açabilir, *http://www.kosovaport.com/milletvekillerin-tutumlari-kdtpde-bolunmeye-yol-acabilir/,* (15.07.2018).

Mitroviça'da Nüfus Sayımı Paneli, *http://www.kosovaport.com/mitrovica'da-nufus-sayimi-paneli/*, (25. 11. 2017).

Mitroviça Şube Meclisi Basın Bildirisi, *http://www.kosovaport.com/mitrovica-subesinden-kdtp-myk-kararlarina-destek/*, ((26.05. 2017).

Mogherini Muhalefetin Tutumunu Değiştiremedi, *http://www.kosovaport.com/mogherini-muhalefetin-tutumunu-degistiremedi/*, (14.05. 2017).

Muhalefetten Başbakan Thaçi'ye Yaylım Ateşi, *http://www.kosovaport.com/muhalefften-basbakan-thaci'ye-yaylim-ates/*, (14.07. 2016).

Muhalefetten Jahjaga'ya Tepki, *http://www.kosovaport.com/muhalefetten-jahjagaya-tepki/*, (18.04. 2017).

Muhalif Kanadın Eleştirilerini Değerlendiren Yağcılar Suçlamaları Reddetti, *http://www.kosovaport.com/muhalif-kanadin-elestirilerini-degerlendiren-yagcilar-suclamalari-redetti/*, (25.05. 2017).

Muhteşem Geceyle Seçim Kampanyası Sonlandırıldı, *http://www.kosovaport.com/muhtesem-geceyle-secim-kampanyasi-sonlandirildi/*, (20.07. 2018).

Mustafa Anayasa Mahkemesiyle Haradinaj'ı Sebep Gösterdi, *http://www.kosovaport.com/mustafa-anayasa-mahkemesi-ile-haradinaji-sebep-gosterdi/*, (30.06.2018).

Müfera Şinik Başkan Yardımcılığına Seçildi, http://www.kosovaport.com/muferra-sinik-meclis-baskan-yardimciligina-secildi/, (14.07.2018).

Münazara Sona Erdi, Görüş Ayrılıkları Daha da Derinleşti, *http://www.kosovaport.com/munazara-sona-erdi-gorus-atriliklari-daha-da-derinlesti/*, (19.04. 2017).

Mytaher Haskuka Destek Talebi İçin KDTP'yi Ziyaret Etti, *http://www.kosovaport.com/mytaher-haskuka-destek-talebi-icin-kdtpyi-ziyaret-etti/*, (25.07. 2018).

Nefret Uyandıran İçerikler Kaldırıldı, *http://www.kosovaport.com/nefret-uyandiran-icerikler-kaldirldi/*, (30.11.2017).

Nevzat Hüdaverdi'nin Bağımsız Medya Komisyondaki Görevine Son Verildi, *http://www.kosovaport.com/nevzat-hudaverdinin-bagimsiz-medya-komisyonundaki-gorevine-son-verildi/*, (05.02.2017).

Nevzat Hüdaverdi Seçim Yarışından Çekildiğini Açıkladı, *http://www.kosovaport.com/nevzat-hudaverdi-secim-yarisindan-cekildigini-acikladi/*, (05.02.2017).

Oconnel: Karadağ Sınır Anlaşması İçin Açık Oturum Düzenlensin, *http://www.kosovaport.com/oconnel-karadag-sinir-anlasmasi-icin-acik-oturum-duzenlensin/*, (19.04. 2017).

Orhan Lopar: Kaygılıyız, *http://www.kosovaport.com/orhan-lopar-kaygiliyiz/*, (15.08.2017).

Osmanlı'ya Ağır İthamlar İçeren İtiraz Mektubu, *http://www.kosovaport.com/osmanliya-agir-ithamlar-iceren-itiraz-mektubu/,* (30.11.2017).

Otoyol Anlaşması İmzalandı, *http://www.kosovaport.com/otoyol-anlasmasi-imzalandi/,* (29.07.2017).

Otoyol İnşaatı Törenle Başladı, *http://www.kosovaport.com/otoyol-insaati-torenle-basladi/*, (29.07.2017).

Oturuma Vizelerin Liberalleştirilmesi Tartışması Damgasını Vurdu, *http://www.kosovaport.com/oturuma-vizelerin-liberallestirilmesi-tartismasi-damgasini-vurdu/,* (10.05.2017).

Oy Sayısını Artıran KDTP Gilan Dobırçan Şubesinden Müthiş Seçim Başarısı, *http://www.kosovaport.com/oy-sayisni-artiran-kdtp-gilan-doburcan-subesinden-muthis-secim-basarisi/,* (20.07. 2018).

Özel Mahkemenin Kurulması Uluslararası Sorumluluk, *http://www.kosovaport.com/ozel-mahkemenin-kurulmasi-uluslararasi-sorumluluk/*, (10.05.2017).

Pack'tan Tartışmaları Ateşleyen Açıklama, *http://www.kosovaport.com/packtan-tartimaslari-atesleyen-aciklama/*, (25.06.2018).

Parti Finansal Sorumlusunun açıklaması, *http://www.kosovaport.com/kdtp-pristine-subesi'nde-asiri-harcama-var/*, (20.05.2017).

Parti İçi Sorunlar Tüzük Kuralları Çerçevesinde Çözülmeli, *http://www.kosovaport.com/parti-ici-sorunlar-tuzuk-kurallari-cercevesinde-cozulmeli/*, (15.07.2018).

Parti Meclisi Basın Bildirisi, *http://www.kdtp.org/kdtp-organlari-secildi/*, (25.05. 2017).

Priştine Havalimanı İhalesini Türk - Fransız Ortaklığı Kazandı, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,10,1177*, (24.07.2017).

Priştine Havalimanı Türkleştiriliyor İddiası, *http://www.kosovaport.com/pristine-havalimani-turklestiriliyor-iddiasi/,* (29.07.2017).

Priştineli Kadınlardan KDTP'ye destek, *http://www.kosovaport.com/pristine'li-kadinlardan-kdtp'ye-destek/,* (03.01.2017).

Priştine İstikrar ve Ortaklık Anlaşması Müzakerelerine Hazır, *http://www.kosovaport.com/pristine-istikrar-ve-ortaklik-anlasmasi-muzakerelerine-hazir/*, (04.05. 2017).

Priştine Şubesi Adaylarına Esnaf'tan Destek Sözü, *http://www.kdtp.org/kdtp-pristine-subesi-adaylarina-esnafdan-destek-sozu/*, (12.01.2017).

Priştine Şubesi Çalışmalarına ara verdi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-pristine-calismalarina-ara-verdi/*, (20.05.2017).

Prizren Başkonsolosluk Saldırısı İddianamesi Hazırlandı, *http://www.kosovaport.com/prizren-baskonsolosluk-saldirisinda-iddiname-hazirlandi/,* (15.12.2017).

Prizren Belediye Başkan Yardımcılığına Sencar Karamuço Seçildi, *http://www.kosovaport.com/prizren-belediye-baskan-yardimciligina-sencar-karamuco-secildi/*, (25.07. 2018).

Prizren Belediyesinde KDTP'ye 2 Müdürlük, *http://www.kosovaport.com/prizren-belediyesinde-kdtpye-2-mudurluk/*, (03.02.2017).

Prizren Belediyesi Logosunda 1878 Tarihi Kaldırıldı, *https://www.haberler.com/prizren-belediyesi-logosundan-1878-tarihi-oy-3211228-haberi/*, (25.01.2017).

Prizren Belediyesinin Türk Müdürleri Atandı, *http://www.kosovaport.com/prizren-belediyesinin-turk-mudurleri-atandi/*, (25.07. 2018).

Prizren Belediyesi yeni Ekonomi ve Finans Müdürü Ertan Simitçi Oldu, *http://www.kosovaport.com/prizren-belediyesi-yeni-ekonomi-ve-finans-muduru-ertan-simitci-oldu/*, (03.02.2017).

Prizren'de Bayrak İndiren Zanlı: Pişmanım, *http://www.kosovaport.com/prizrende-bayral-indiren-zanli-pismanim/*, (24.12.2017).

Prizren'de KDTP'nin Seçim Kampanyası Tam Gaz, *http://www.kosovaport.com/prizrende-kdtpnin-secim-kampanyasi-tam-gaz/*, (15.07.2018).

Prizren'de resmi Yazışmalar Türkçe de Yapılacak, *http://www.kosovaport.com/prizren'de-resmi-yazismalar-turkce-de-yapilacak/*, (25.01.2017).

Prizren'i Dünyasnın En Sakin 8. Şehri Yapacağız, *http://www.kdtp.org/prizreni-dunyanin-en-sakin-8-sehri-yapacagiz/*, (12.01.2017).

Prizren'i Türkleştirme Planı, *http://www.kosovaport.com/zeri"prizren'in-turklestirilmesi-plani"/*, (25. 11. 2017).

Prizren Şubesi Basın Bildirisi, *http://www.kosovaport.com/prizren-subesi-kdtp'de-son-gelismeleri-gorustu/,* (20.05.2017).

Prizren Şubesi Basın Bildirisi, *http://www.kosovaport.com/prizren-subesi-kdtp'de-son-gelismeleri-gorustu/*, (25.05.2017).

Prizren Şubesi Belediye Başkan Adayını Belirlemeye Hazırlanıyor, *http://www.kosovaport.com/kdtp-prizren-subesi-belediye-baskan-adayini-belirlemeye-hazirlaniyor/*, (10.07.2018).

Prizren Şubesi Yönetim Kurulu basın bildirisi, *kdtp.org*, (12 .11.2017).

Prizren Şubesi Yönetim Kurulu Basın Bildirisi, *kdtp.org*, (26.05. 2017).

Prizren Şubesi Yönetim Kurulu basın bildirisi, *http://www.kdtp.org/b-i-l-d-i-r-i-2/*, (21.01.2017).

Prizren Türk Tiyatro Sanatçılarını Dinlediler, *http://www.kosovaport.com/prizren-turk-tiyatro-sanatcilarini-dinlediler/*, (15.07.2018).

Rauça'da Türk Yatırımcısına Saldırı, *http://www.kosovaport.com/raucada-turk-yatirimcisina-saldiri-2/,* (29.07.2017).

Resmi Seçim Sonuçları, Merkez Seçim Komisyonu Sitesi: *http://www.kqz-ks.org/wp-content/uploads/2018/04/6.-Rezultatet-e-subjekteve-sipas-komunave-2014.pdf,* (21.06.2018).

Sait Orhan, KDTP Gilan'da Belediye Başkan Yardımcılığımı aldı, *http://www.kosovaport.com/kdtp-gilanda-belediye-baskan-yardimciligi-aldi/*, (25.07. 2018).

Saldırganlara Birer Yıl Hapis Cezası, *http://www.kosovaport.com/baskonsolosluk-saldirganlarina-birer-yil-hapis-cezasi/*, (15.12.2017).

Saldırganların Aileleri Özür Diledi, *http://www.kosovaport.com/saldirganlarin-aileleri-ozur-diledi/*, (15.12.2017).

Saldırgan Suçlarını İtiraf Etti, *http://www.kosovaport.com/saldirgan-suclarini-itiraf-etti/*, (15.12.2017).

Seçim Çalışmaları Görüşüldü, *http://www.kosovaport.com/secim-calismalari-gorusuldu/*, (17.07.2018).

Seçim Hazırlıkları Başladı, *http://www.kdtp.org/secim-hazirliklari-basladi/*, (12.01.2017).

Sesimizi Duyurabilmemiz İçin Belediye Meclisinde Temsilcimiz Olmalı, *http://www.kosovaport.com/sesimizi-duyurabilmemiz-icin-belediye-meclisinde-temsilcimiz-olmali/*, (20.07. 2018).

Setimes, 18 Mayıs 2012, *http://www.kosovahaber.net/?page=2,14,12678*, (30.11.2017).

Sınır Anlaşması Bizim İçin Kapanmış Bir Konu, *http://www.kosovaport.com/sinir-anlasmasi-bizim-icin-kapanmis-bir-konu/*, (20.04. 2017).

Sınır Anlaşması Meclisten Geçmeyecek, *http://www.kosovaport.com/sinir-anlasmasi-meclisten-gecmeyecek/*, (20.04. 2017).

Sınırların Belirlenmesi Şekli Gözden Geçirilmeli, *http://www.kosovaport.com/sinirlarin-belirlenmesi-sekli-gozden-gecirilmeli/*, (19.04. 2017).

Stefan Füle'den Kosova'ya Övgü, *http://www.kosovaport.com/stefan-fuleden-kosovaya-ovgu/*, (07.05.2017).

Tabak Enis, Başbakan 2 Türk Partisi ile Koalisyon Anlaşması İmzaladı, *http://www.kosovaport.com/kosova-basbakani-thaci-2-turk-partisi-ile-koalisyon-anlasmasi-imzaladi/*, (30.01.2017).

Tabak Enis, Damka: Genel Başkanlığa adayım, *http://www.kosovaport.com/damka-genel-baskanliga-adayim/*, 14.07.2018).

Tabak Enis, KDTP Erken Seçim öncesi seçmenle buluştu, http://www.kosovaport.com/kdtp-erken-secim-oncesi-secmenle-bulustu/, (01.07.2018).

Tabak Enis, KDTP'nin seçim kampanyası deva ediyor, http://www.kosovaport.com/kdtpnin-secim-kampanyalari-devam-ediyor/, (08.07.2018).

Tabak Enis, Kosova'da 30 yıldan sonra nüfus sayımı yapılacak, *http://www.kosovaport.com/kosovada-30-yildan-sonra-nufus-sayimi-yapilacak/*, (23. 10. 2017).

Tabak Enis, Kosova'da Haklarımızı Korumaya Devam Edeceğiz, 11 Eylül 2017, http://www.kosovaport.com/kosovadaki-haklarimizi-korumaya-devam-edecegiz/, (15.07.2018).

Tabak Enis, Prizren'deki Türk Başkonsolosluğuna Molotoflu Saldırı, *https://www.haberler.com/prizren-deki-turk-baskonsoloslugu-na-molotoflu-9004759-haberi/* /, (12.12.2017).

Tabak Enis, Kosovalı Türklerin Nüfus Sayımı Mücadelesi, *http://www.kosovaport.com/kosovali-turklerin-nufus-sayimi-mucadelesi/*, (27.10.2017).

Tarih Kitapları Yazarından Küstah Açıklama, *http://www.kosovaport.com/tarih-kitaplari-yazarindan-kustah-aciklama/*, (30.11.2017).

Tartışmalı Yasa Tasarısı Meclisten Geçti, *http://www.kosovaport.com/tartismali-yasa-tasarisi-meclisten-gecti/*, (18.04. 2017).

TBMM Başkanı Çiçek'ten Kosovalı Türklere Birlik Çağırısı, *http://www.kosovaport.com/tbmm-baskani-cicekten-kosovali-turklere-birlik-cagrisi/*, (23.05.2017).

Thaçi 6 Gurubu İle Anlaştığını Açıkladı, *http://www.kosovaport.com/thaci-6-grubu-ile-anlastigini-acikladi/*, (25.06.2018).

Thaçi: İstikrar ve Ortaklık Anlaşması İçin Daha Çok Çalışın Çağırısı Yaptı, *http://www.kosovaport.com/thaci-istikrar-ve-ortaklik-anlasmasi-icin-daha-cok-calisin-cagrisi-yapti/, /,* (07.05.2017).

Thaçi: Sınır Anlaşması Olmadan Vize Muafiyeti Verilmeyecek, *http://www.kosovaport.com/thaci-sinir-anlasmasi-olmadan-vize-muafiyeti-verilmeyecek/*, (19.04. 2017).

Türk Bayrağına Yapılan Hain Saldırıya 3 Gözaltı, *http://www.kosovaport.com/turk-bayragina-yapilan-hain-saldiriya-3-gozalti/*, (24.12.2017).

Türk Heyetinin Gelişi Bekleniyor, *http://www.kosovaport.com/turk-heyetinin-gelisi-bekleniyor/*, (30.11.2017).

Türk Partiler Arasında Koalisyon Pazarlıkları Başladı Mı?, *http://www.kosovaport.com/turk-partileri-arasinda-koalisyon-pazarliklari-basladi-mi/*, (25.01.2017).

Türkçe Prizren'de Birleştirici Unsur, *https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-prizren-baskonsolosu-evcit-turkce-prizrende-birlestirici-unsur/764796*, (20.12.2017).

Türkiye Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ Kosova'da, *http://www.kosovaport.com/turkiye-basbakan-yardimcisi-bekir-bozdag-kosova'da/*, (12.07.2017).

Türkiye'de Kosova'yı Resmen Tanıdı, *http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-de-kosovayi-resmen-tanidi-8258200*, (12.07.2017).

Türkiye'den Kosova'ya Destek, http://www.kosovaport.com/turkiyeden-kosovaya-destek/, (12.07.2017).

Türkiye'den Kosova'daki Reformlara Destek, *http://www.kosovaport.com/turkiye'den-kosova'daki-reformlara-destek/*,(12.07.2017).

Türkiye Her Platformda Kosova Desteğini Sürdürecek, http://www.kosovaport.com/turkiye-her-platformda-kosovaya-destegini-surdurecek/, (12.07.2017).

Türkiye Kosovalı Türklerin Eğitim Projelerini Destekleyecek, *http://www.kosovaport.com/turkiye-kosovali-turklerin-egitim-projelerini-destekleyecek/*, (23.05 2018).

Türkiye Kosova'nın Avrupa – Atlantik Yönelimini Destekleyecek, http://www.kosovaport.com/turkiye-kosovanin-avrupa-atlantik-yonelimini-destekleyecek/, (15.07.2017).

Türkiye'nin Kosova Büyükelçisi İlişkileri İlerletmeyi Hedefliyor, *http://www.kosovaport.com/lisba-ders-kitaplari-islam-ve-osmanli-karsiti-iceriklerden-temizlensin/*, (30.11.2017).

Türkiye ile Serbest Ticaret Anlaşması Kosova'ya Zarar Verecek, *http://www.kosovaport.com/turkiye-ile-serbest-ticaret-anlasmasi-kosovaya-zarar-verecek/*, (29.07.2017).

Türkiye'nin Kosova'daki Yatırımları "Ekonomik İşgal" Olarak Görülüyor, *http://www.kosovaport.com/turkiye'nin-kosova'daki-yatirimlari-"ekonomik-isgal-"-olarak-goruluyor/*, (29.07.2017).

Türkiye Kosova'da Üretimi Teşvik Etmeli, *http://www.kosovaport.com/turkiye-kosovada-uretimi-tesvik-etmeli/*, (15.07.2017).

Türkiye Kosova İçin Lobi Yapmasın, http://www.kosovaport.com/turkiye-kosova-icin-lobi-yapmasin/, (12.07.2017).

Türk Halkının Priştine Belediyesinde Temsiliyeti İçin Çağırı, *http://www.kosovaport.com/turk-halkinin-pristine-belediyesinde-temsiliyeti-icin-cagri/*, (20.07. 2018).

Türk Uzmanlar Tarihin Gerçeklerini Değiştiriyor İddiası, *http://www.kosovaport.com/turk-uzmanlar-tarihin-gerceklerini-degistiriyor-iddiasi/*, (30.11.2017).

Türklerden Haskuka'ya Destek Mesajı Yağdı, *http://www.kosovaport.com/turklerden-haskukaya-destek-mesaji-yagdi/*, (25.07. 2018).

Türkiye Yabancı Öğrencilere Verdiği Bursları Artıracak, *http://www.kosovaport.com/turkiye-yabanci-ogrencilere-verdigi-burslari-arttiracak/*, (15.08.2017).

Ustaibo: Serbest Ticaret Anlaşmasının zararı değil Kosova'ya büyük yararı olacaktır, *http://www.kosovaport.com/ustaibo-serbest-ticaret-anlasmasinin-zarari-degil-kosovaya-buyuk-yarari-olacak/*, (29.07.2017).

Uzmanlardan Sınır Anlaşmasını Gözden Geçirin Çağırısı, *http://www.kosovaport.com/uzmanlardan-sinir-anlasmasini-gozden-gecirin-cagrisi/*, (19.04. 2017).

Vaat Edilen Tüm İsteklere Açıktık, *http://www.kosovaport.com/vaad-edilen-tum-isteklere-acikttik/*, (25.07. 2018).

Veseli: Komşularımızla İyi İlişkiler Kurmaktan Yanayız, *http://www.kosovaport.com/veseli-komsularimizla-iyi-iliskiler-kurmaktan-yanayiz/,* (19.04. 2017).

Veseli: Serbest Dolaşımın Baharı Başladı, *http://www.kosovaport.com/veseli-serbest-dolasimin-bahari-basladi/*, (20.04. 2017).

Vetvendosje Anayasa Mahkemesine Başvurdu, http://www.kosovaport.com/vetevendosje-anayasa-mahkemesine-basvurdu/, (20.04. 2017).

Vetvendosje'den Limak ve Çalık'a Tehdit, *http://www.kosovaport.com/vetvendosje'-den-limak-ve-calik'a-tehdit/*, (24.07.2017).

Veysel Eroğlu'dan Birlik Çağırısı, *http://www.kosovaport.com/turkiye-orman-ve-su-isleri-bakani-veysel-eroglu'dan-birlik-cagrisi/*, (26.05. 2017).

Vizesiz Avrupa Çok Yakında, http://www.kosovaport.com/vizesiz-avrupa-cok-yakinda/, (14.05.2017).

Vize Muafiyeti Süreci Erteleniyor, *http://www.kosovaport.com/vize-muafiyeti-sureci-erteleniyor/*, (14 .05.2017).

Vize Muafiyet Tarihi Verilmeden Önce İki Önemli Koşul Söz Konusu, *http://www.kosovaport.com/vize-muafiyeti-tarihi-verilmeden-once-iki-onemli-kosul-soz-konusu/*, (14.05. 2017).

Vize Uğruna Toprak Bağışlanmayacak, *http://www.kosovaport.com/vize-ugruna-toprak-bagislanmayacak/*, (14.05.2017).

Vuçıtrın'da Kadınlar Matinesi, *http://www.kosovaport.com/vicitirinda-kadinlar-matinesi-2/*, (05.02.2017).

Vuçıtırn'da Nüfus Sayımı Paneli, *http://www.kosovaport.com/vicitiri'nda-nufus-sayimi-paneli/*, (25. 11. 2017).

Vuçırırn Şube Yönetimi Basın Bildirisi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-vicitirin-subesi'nden-ihrac-karari/*, (20.05.2017).

Vuçıtırn Şube Meclisi Basın Bildirisi, *http://www.kosovaport.com/kdtp-vicitirin-subesinin-gecici-baskani-abdullah-pirce-oldu/*, (25.05. 2017).

Yağcılar: 2009 Seçimleri KDTP İçin Tarihi Bir Olaydır, *http://www.kdtp.org/yagcilar-2009-secimleri-kdtp-icin-tarihi-bir-olaydir/*, (21.01.2017).

Yağcılar 5 Ağustos Tüzüğünü Gündemde Tutmaya Çalışıyor, *http://www.kosovaport.com/yagcilar-5-agustos-tuzugunu-gundemde-tutmaya-calisiyor/*, (26.05. 2017).

Yağcılar: 5. Hükümette Yer Almamız Türk Toplumu ve KDTP'ye Duyulan Güvendir, http://www.kosovaport.com/yagcilar-5-hukumette-yer-almamiz-turk-toplumu-ve-kdtpye-duyulan-guvendir/, (30.06.2018).

Yağcılar Cumhurbaşkanı Gül'le Kosovalı Türkleri Görüştü, *https://www.haberler.com/yagcilar-cumhurbaskani-gul-le-kosovali-turklere-3199711-haberi/*, (18.05.2018).

Yağcılar: KDTP Değil PDK Gerekli Şekilde çalışmadı, *http://www.kosovaport.com/yagcilar-kdtp-degil-pdk-gerekli-sekilde-calismadi/*, (25.07. 2018).

Yağcılar: KDTP Olarak Seçime Hazırız , http://www.kosovaport.com/yagcilar-kdtp-olarak-secime-haziriz/, (30.06.2018).

Yağcılar, KDTP'yi Başarıya Ulaştıran Halka Teşekkür Etti, *http://www.kosovaport.com/mahir-yagcilar-kdtpyi-basariya-ulastiran-halka-tesekkur-etti/*, (21.06.2018).

Yağcılar'dan Seçim Mesajı, *http://www.kosovaport.com/56897/*, (21.06.2018).

Yağcılar: Seçimlerde 4 Milletvekili çıkarmayı hedefliyoruz, *http://www.kosovaport.com/yagcilar-secimlerde-4-milletvekili-cikarmayi-hedefliyoruz/,* (03.01.2017).

Yağcılar: Seçimlerden Başarılı Çıktık ve Hedefimize Ulaştık, http://www.kosovaport.com/yagcilar-secimlerden-basarili-ciktik-ve-hedefimize-ulastik/, (10.07.2018).

Yağcılar Tüzüğü MSK Tarafından Kabul Görmedi, *http://www.kosovaport.com/yagcilar-tuzugu-msk-tarafindan-kabul-gormedi/*, (26.05. 2017).

Yağcılar: Yerel Seçimlerde KDTP Başarı Kaydetmek İçin Hazırdır, *http://www.kosovaport.com/yagcilar-yerel-secimlerde-kdtp-basari-kaydetmek-icin-hazirdir/*, (27.01.2017).

Yeni Hükümette Bakan Görevini Mahir Yağcılar Üstlenecek, http://www.kosovaport.com/yeni-hukumette-bakan-gorevini-mahir-yagcilar-ustlenecek/, (13.07.2018).

Yanova Şube Meclis Basın Bildirisi, *http://www.kosovaport.com/yanova-subesinden-kdtp-myk-kararlarina-tam-destek/*, (26.05. 2017).

Yarımhoroz Mediha, KDTP'nin 4 Şubesi Tüzük Onayını Yargıya taşıyor, *http://www.kosovaport.com/kdtp'nin-4-subesi-tuzuk-olayini-yargiya-tasiyor/*, (20.05.2017).

Yaşananlar Beni Hayal Kırıklığına Uğrattı, *http://www.kosovaport.com/yasananlar-beni-hayal-kirikligina-ugratti/*, (20.04. 2017).

Yeniden Seçimlere Gidilmesi Anlamsız Olur, *http://www.kosovaport.com/yeniden-secimlere-gidilmesi-anlamsiz-olur/*, (23.06.2018).

Yeni Komisyonların Kurulması Kararlaştırıldı, *http://www.kosovaport.com/yeni-komisyonlarin-kurulmasi-kararlastirildi/*, (26.05. 2017).

Yerel Seçimlere 3 Türk Partisi Katılıyor, *http://www.kosovaport.com/yerel-secimlere-3-turk-partisi-katiliyor/*, (27.01.2017).

Yıl Sonuna Kadar Vize Muafiyeti Verilmesi Bekleniyor, *http://www.kosovaport.com/yil-sonuna-kadar-vize-muafiyeti-verilmesi-bekleniyor/*, (14.05. 2017).

Yolsuzluk Raporu Kosova Açısından Alarm Veri, *http://www.kosovaport.com/yolsuzluk-raporu-kosova-acisindan-alarm-veri/*, (14.05.2017).

Yüzölçümü Komisyonu Kuruldu, *http://www.kosovaport.com/yuzolcumu-komisyonu-kuruldu/*, (20.04.2018).

Tezler

Mermer Nurel, Fahri Mermer'in hayatı ve eserleri, Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Priştine, 2014.

Karamuço Sencar, Sırp Milliyetçiliğinde Kosova Algısı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara 2008.

Bireysel görüşmeler

Cemali Krüezi, TDB Partisi Genel Başkanı ile bireysel görüşme, 12 Mart 2016, Prizren.

Mahir Yağcılar, KDTP Genel Başkanı ile bireysel görüşme, 2 Mayıs 2018, Prizren.

Fevzi Karamuço, TDB Genel Sekreteri ile bireysel görüşme, 5 Mayıs 2017, Prizren.

Furkan Ergüler, Türkiye'de okuyan öğrenciler temsilcisi ile bireysel görüşme, 3 Haziran 2018, Prizren.

Raif Vırmiça, Tan Gazetesi Müdürü ile bireysel görüşme, 13 Mart 2017 Prizren.

Raporlar

Ahtisari tarafından Kosova'nın statüsünün çözümüyle ilgili öneri planı; http://www.icokos.org/d/Ahtisaari%20Comprehensive%20Proposal%20in%20English.pdf, (19.04.2017).

Kai Aide'nin BM Genel Sekreterine sunmuş olduğu raporu, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/kos%20S2004%20932.pdf, (15.12.2017).

Kosova'nın bağımsızlık bildirgesinin tam metni için bkz. http://www.mfa- ks.net/repository/docs/ DEK_PAV_e.pdf, (05.12.2016).

Kosova Özel Temsilcisi Marthi Ahtisari Kosova Statüsüne çözüm öneri planı, http://www.icokos.org/d/Ahtisaari%20Comprehensive%20Proposal%20in%20English.pdf, (12.03.2017).

Özel Temsilci Kai Aide'nin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine sunmuş olduğu raporu, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/kos%20S2004%20932.pdf, (12.07. 2017).

Sırp Sanat Bilim Akademisi SANU'nun 1986 memorandumu: http://chnm.gmu.edu/1989/archive/files/sanu_memo_e3b3615076.pdf, (11.10.2016).

Kararlar

Birleşmiş Milletlerin 1160 nolu kararı: https://www.nato.int/kosovo/docu/u980331a.htm, (12.07.2017).

Birleşmiş Milletlerin 1203 nolu kararı, https://www.nato.int/kosovo/docu/u981024a.htm, (12.07.2017).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1244 nolu kararı; *https://www.nato.int/kosovo/docu/u990610a.htm*, (12.07.2017).

Hukuki belgeler

Kosova Cumhuriyeti Anayasası, http://www.kushtetutakosoves.info/repository/docs/Kosova.Cumhuriyeti.Anayasasi.pdf, (21.07.2017).

Kosova Geçici Öz-Yönetim Anayasal Çerçevesi, *http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/06turkish/CF_Turkish_Anayasal_Cerceve.pdf*, (12.07. 2016).